

**TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNDE YAŞANAN
DEĞİŞİM SÜRECİ VE BASINA
YANSIMALARI (1980-2002)**

Kamuran AKDOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2018

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

**TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNDE YAŞANAN DEĞİŞİM SÜRECİ VE BASINA
YANSIMALARI (1980-2002)**

(A Processes of Changes in Turkish National Education and its Reflection on the Press)(1980-
2002)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamuran AKDOĞAN

Danışman: Doç. Dr. Uğur AKBULUT

Erzurum
Aralık, 2018

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Kamuran AKDOĞAN tarafından hazırlanan “**Türk Millî Eğitiminde Yaşanan Değişim Süreci ve Basına Yansımaları (1980-2002)**” başlıklı çalışma 07/12/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda, Tarih Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Uğur AKBULUT
Erzurum Teknik Üniversitesi

İmza.....

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Elif AKTAŞ
Atatürk Üniversitesi

İmza.....

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Murat KÜÇÜKÜĞURLU
Erzurum Teknik Üniversitesi

İmza.....

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

08 Ocak 2019

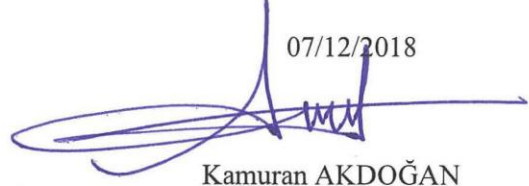

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türk Millî Eğitiminde Yaşanan Değişim Süreci ve Basına Yansımaları (1980-2002)**” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

07/12/2018

Kamuran AKDOĞAN

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Demokratik toplumlarda basın yasama, yürütme ve yargıdan sonra toplum düzeninde dördüncü kuvvet olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte millî eğitim de devletlerin stratejik alanı olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında devletler ve toplumlar için basın ve eğitim çok önemli alanlardır. 1980-2002 yılları arasında Türk millî eğitiminde değişim süreci yaşanırken Türk basınının ve köşe yazarlarının nasıl bir tavır sergilediği demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi açısından, özellikle de ülkenin eğitim sorunlarına çözüm bulunması açısından büyük önem arz etmektedir. Türk basını, toplumsal fonksiyonunu icra edebilmesi için öncelikle özgür, tarafsız ve bağımsız olması gerekmektedir. Basın özgür, tarafsız ve bağımsız olduğu oranda topluma karşı sorumluluklarını yerine getirebilmektedir. Basın, doğru, tarafsız ve şeffaf haberleri ile toplumu doğru bilgilendirmek zorundadır. Gazete yazarları ise düşünceleri ile kamuoyunda tartışma atmosferi sağlayarak, olumlu anlamda gelişmelere katkı sağlamalı ve halkın doğru ve gerçekçi düşünmesini sağlamalıdır. Bununla birlikte hükümetler de millî eğitimde değişimi sağlarken, ulusal ve uluslararası mevcut durumları ve gelişmeleri dikkate almalı. Hükümetlerin politik kararları ve uygulamaları toplumun ve devletin eğitim ihtiyacına dönük, gerçekçi ve sürdürülebilir olmalıdır.

Hazırlamış olduğum “**Türk Millî Eğitiminde Yaşanan Değişim Süreci ve Basına Yansımaları (1980-2002)**” başlıklı tez çalışmasının, Türk Millî Eğitim Tarihi’ne ve Türk Basın Tarihi’ne katkı sağlamasını dilerim.

Öğrencilik dönemimde ve tez çalışmama başlarken konu seçimimde, çalışmam sırasında bilimsel anlamda yapmış olduğu maddi ve manevi katkıları nedeniyle tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Uğur AKBULUT’a sabrı ve anlayışı için çok teşekkür ediyorum. Bununla birlikte öğrencilik yıllarımda desteklerini gördüğüm hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Fatma KAYA DOĞANAY, Dr. Öğr. Üyesi Selahattin TOZLU ve Doç. Dr. Ramazan KAYA hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Dualarını ve desteklerini esirgemeyen anneme, babama, kardeşlerime ve eşim Derya’ya teşekkür ediyorum.

Ayrıca, Türk millî eğitimine ve Türk basınına hizmet etmiş ve bu çalışmamızda atıfta bulunulan siyasetçilere, akademisyenlere, eğitimcilere, gazetecilere, yazarlara ve diğer eğitim paydaşlarına teşekkür ediyorum.

Kamuran AKDOĞAN

ÖZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNDE YAŞANAN DEĞİŞİM SÜRECİ VE BASINA
YANSIMALARI (1980-2002)

Kamuran AKDOĞAN

Aralık 2018, 344 sayfa

Amaç: Bu araştırmanın amacı, 1980-2002 yılları arasında ülkeyi yöneten hükümetlerin eğitimle ilgili aldıkları veya almak istedikleri kararların basına yansımalarını ortaya koymaktır. Basının elindeki güç sayesinde yapılan değerlendirmelerin ne ölçüde karşılık bulduğu da tespit edilecektir.

Yöntem: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynakları; 1980 ve 2002 yılları arasında maksimum çeşitlilik sağlamak amacıyla eğitim alanındaki gelişmeleri haber yapan dönemin gazeteleri temel veri toplama aracını oluşturmaktadır. Bunun dışında kitaplar, dergiler, eğitim kanunları diğer veri toplama araçlarını oluşturmaktadır. Veriler doküman analizine uygun olarak toplanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sırasında elde edilen bulgular; “12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden Sonra Millî Eğitim (1980-1983), Anavatan Partisi (ANAP) Hükümetleri Döneminde Millî Eğitim (1983-1991), Koalisyon Hükümetleri Döneminde (Ara Dönemde) Millî Eğitim (1991-2002)” şeklinde üç başlık halinde dönemlere ayrılarak verilmiştir. Bu dönemlerde millî eğitimle ilgili alınan kararlar, gerçekleştirilen uygulamalar, yasal ve yapısal değişiklikler ile ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Ayrıca gelişmeler gazetelerde haber olarak verildiği gibi köşe yazarları tarafından da konu edilmiştir. Gazeteler, yapılan değişiklikler ile ilgili siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, eğitimcilerin, öğrencilerin, velilerin ve diğer eğitim paydaşlarının görüşlerini kamuoyuna duyurmuştur.

Sonuç: Gazeteler, kararlar alındığında ve uygulandığı sırada da bilgilendirme görevini ve eleştirilerini sürdürmeye devam etmiştir. Yapılan eleştiriler daha çok köşe yazarları tarafından yapılmıştır. Köşe yazarlarının, kararların alınmasında ve uygulanması sürecinde siyasetçileri ve bürokratları uyardıkları, yönlendirdikleri ve onlara destek verdikleri ve geleceğe yönelik öngörülerde buldukları görülmüştür. Yapılan değişime karşı, kimi yazarların ve bazı gazetelerin, yapılan değişikliklerin yanında veya karşısında ödün vermeden duruş sergilerken, kimi yazarların gazetelerinin yayın politikasına ve dünya görüşüne uymadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde Değişim, Basına Yansımalar, Millî Eğitim, Türk Millî Eğitimi

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
**A PROCESSES OF CHANGES IN TURKISH NATIONAL EDUCATION AND ITS
REFLECTION ON THE PRESS (1980-2002)**

KAMURAN AKDOĞAN

December 2018, 344 pages

Purpose: The purpose of this study is to reveal the reflection of the decisions or decisions to be taken on education by the government 1980-2002 on the media. Through the power of press, it is going to be determined that to what extent the considerations serve the purpose.

Method: In this study, among the qualitative research methods, document research method has been used. The resource of the study; The newspapers which are reported news about the progress of education are formed basic data collecting tool in order to provide maximum diversity between 1980-2002. Besides this, books, journals, education laws from the other data collecting methods. Data are collected according to document analysis. In this study, among the qualitative research methods, document analysis method has been used.

Findings: During the study, findings divided into three categories as “National Education after the 12 September Military Coup (1980-1983)”, “National Education during the reign of Anavatan Party (1983-1991)”, “National Education during the reign of Coalition Parties (1991-2002)”. The newspapers reported the decision implemented laws and structural changes about the National education. Besides this, the news has been placed in the newspaper columns by the columnists. The newspapers announced the evaluations of the political parties, non-governmental organizations, students, teachers, parents and other educational stakeholders about the changes.

Result: The newspapers continued to inform and criticize during the process of decision taking and implementation. The criticisms haven been made by the columnists mostly. It has been obviously seen that the politics and bureaucrats have been warned, directed, supported and foresighted about the future by the columnists during the process. While some of the newspapers and columnists were staunch fan of the change, some of them were not.

Keywords: Change on Education, Reflection on the Press, National Education, Turkish National Education

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Konusu	1
Araştırmanın Amacı.....	1
Araştırmanın Önemi	2
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
Araştırmanın Varsayımları	2
Araştırmadaki Tanımlar	3
İKİNCİ BÖLÜM	5
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	5
Araştırılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve	5
Eğitim ve değişim.....	5
Türk basınının tarihi gelişimi (1920-1980).....	8
Millî eğitim politikaları.....	17
Hükümet programları.....	18
Kalkınma planları.....	28
Millî eğitim şûraları.....	34
İlgili Araştırmalar	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	39
Yöntem	39
Araştırmanın Metodu	39
Araştırmanın Veri Kaynakları.....	39
Araştırma Verilerinin Toplanması	40
Araştırma Verilerinin Analizi	40
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	41

Bulgular ve Yorum	41
12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden Sonra Millî Eğitim (1980-1983).....	41
Millî eğitim şûraları.....	46
Okul öncesi eğitim.	55
İlköğretim.	56
Ortaöğretim.	67
Meslekî ve Teknik Eğitim.	71
Özel eğitim.	74
Özel öğretim.....	75
Yaygın eğitim.....	78
Yükseköğretim.	86
Öğretmenlik mesleği.	92
Eğitim yönetimi ve denetimi.	98
Müfredat programı.	101
Sınav sistemi ve dersaneler.	112
Kıyafet düzenlemesi.	120
Millî eğitim vakfı.	123
Anavatan Partisi (ANAP) Hükümetleri Döneminde Millî Eğitim (1983-1991).....	124
Millî eğitim şûraları.....	130
Okul öncesi eğitim.	142
İlköğretim.	142
Ortaöğretim.	153
Meslekî ve teknik eğitim.	157
Özel eğitim.	160
Özel öğretim.....	162
Yaygın eğitim.....	163
Yükseköğretim.	169
Öğretmenlik mesleği.	172
Eğitim yönetimi ve denetimi.	173
Müfredat programı.	175
Ders geçme ve kredili sistem.	186
Televizyon okulu ve bilgisayar destekli eğitim.....	190
Sınav sistemi ve dersaneler.	192
Kıyafet düzenlemesi.....	195
Eğitim sisteminde model arayışları.	199

Koalisyon Hükümetleri Döneminde (Ara Dönemde) Millî Eğitim (1991-2002)	201
Millî eğitim şûraları.....	202
Sekiz yıllık kesintisiz eğitim yası.	219
Okul öncesi eğitim.	257
İlköğretim.	258
Ortaöğretim.	260
Meslekî ve teknik eğitim.	265
Özel eğitim.	269
Özel öğretim.....	270
Yaygın eğitim.....	273
Yükseköğretim.	277
Öğretmenlik mesleği.	280
Eğitim yönetimi ve denetimi.	283
Müfredat programı.	284
Yabancı dil eğitimi.	290
Ders geçme ve kredili sistem.	292
Eğitim televizyonu ve bilgisayar destekli eğitim.	295
Laboratuvar okullar.	297
Sınav sistemi ve dersaneler.	298
Kıyafet düzenlemesi.	304
Eğitim kampüsleri.	306
BEŞİNCİ BÖLÜM	308
Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	308
Tartışma ve Sonuç	308
Öneriler	314
KAYNAKLAR.....	316
ÖZGEÇMİŞ.....	343

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ANAP:	Anavatan Partisi
BBP:	Büyük Birlik Partisi
BYKP:	Beş Yıllık Kalkınma Planı
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CS:	Cumhuriyet Senatosu
DSP:	Demokratik Sol Parti
DM:	Danışma Meclisi
DYP:	Doğru Yol Partisi
EĞİTİM- SEN:	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
EĐ-BİR-SEN:	Eğitimciler Birliği Sendikası
EĞİTİM-İŞ:	Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası
KHK:	Kanun Hükmünde Kararname
LDP:	Liberal Demokrat Parti
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MGK:	Millî Güvenlik Kurulu
MGK:	Millî Güvenlik Konseyi
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
MEŞ:	Millî Eğitim Şûrası
MÜSİAD:	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
ÖSYM:	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RP:	Refah Partisi
SHP:	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TES:	Türk Eğitim Sen
TSK:	Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK:	Talim ve Terbiye Kurulu
TÜSİAD:	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
YÖK:	Yüksek Öğretim Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Araştırmanın Konusu

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde 1980 yılı özel bir yere sahiptir. 12 Eylül 1980 tarihinde yapılan askerî darbe ve takip eden dönemde bir süre idareyi elinde tutan Millî Güvenlik Konseyi yönetimi Türk siyasî hayatında derin izler bırakan kararlar almışlardı (Güneş, 2010, s.31). Bu dönemde yapılan 1982 Anayasası ve hemen ardından yapılan seçimlerle iktidara gelen Başbakan Turgut Özal döneminde ülke büyük yapısal değişimlere uğramıştır. 1990'lı yıllarda tek parti iktidarı dönemi sona ermiş ve koalisyon hükümetleri ve azınlık hükümetleri devri başlamıştı. Dolayısıyla hükümetler sık sık eğitim politikalarında değişikliklere gitmişlerdi. Bu dönemde 28 Şubat 1997 tarihinde Millî Güvenlik Kurulu toplantısı yapılmış. Türk Silahlı Kuvvetleri, dönemin hükümetine eğitim konusunda taleplerde bulunmuştur. En köklü değişiklikler bu toplantı sonrası yaşanmıştır. İlköğretimden yükseköğretime kadar önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu çalışmada 1980-2002 yılları arasında çıkarılan eğitim yasaları ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilen yapısal değişikliklerin lehte ve aleyhte basına nasıl ve ne kadar yansıdığı üzerinde durulacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 1980 yılından itibaren ülkeyi yöneten hükümetlerin eğitimle ilgili olarak aldıkları veya almak istedikleri kararların basına yansımalarını ortaya koymaktır. Basının elindeki güç sayesinde yapılan değerlendirmelerin ne ölçüde karşılık bulduğu da tespit edilecektir.

Eğitimi, devletin ve onun politik sisteminin etkisinden bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Siyasî otoriteye sahip olan devlet bu otoriteyi, diğer sosyal kurumlar üzerinde olduğu gibi eğitim kurumları üzerinde de kullanmaktadır. Her toplum eğitim etkinliklerini kendi politik sisteminin özelliklerine göre düzenlemektedir. Politik sistem değiştiği zaman eğitim sistemi de bundan etkilenmekte, eğitimin amaçları ve içeriği de değişmektedir. Dolayısıyla bu çalışma hazırlanırken 1980 yılından itibaren ulusal çapta yayınlanan gazetelerin hükümetlerin çıkardığı veya çıkarmayı planladığı kararlara karşı nasıl tavrı takındıkları, takındıkları tavrın nedenleri ortaya konulmaya çalışılacak, mümkünse bu

değerlendirmelerin toplumda nasıl yankı bulduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Böylece hem politikanın eğitim üzerindeki etkisi hem de basının hükümet üzerindeki tesiri anlaşılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Basının sahip olduğu güç hemen herkes tarafından bilinmektedir. Bu güçten tedirgin olan hükümetler ilk gazetelerin yayımlanmasından itibaren basına baskı yapmış veya elindeki güç sayesinde istediği şekilde ona yön vermeye çalışmıştır. Basının sahip olduğu kudret bazen kesintiye uğrasa da topluma yön vermede hep en ön sıralarda yer almıştır. Bu çalışma ile 12 Eylül 1980 askerî darbesi ve onun ardından gelen askerî rejim dönemi, ANAP'ın seçimleri kazanıp Turgut Özal'ın Başbakan olarak görev yaptığı dönem, 1990'lı yıllarda yaşanan koalisyon ve azınlık hükümetleri dönemi, 28 Şubat süreciyle yaşanan post-modern darbe döneminde, basının inceleme konumuz olan eğitim hususunda iktidarlara olan ilişkisi gözlemlenmiş olacaktır. Basının olumsuz görüş belirttiği hususların uygulamaya sokulduktan sonra yürürlükte kaldığı süre büyük önem arz etmektedir. Yapılan eleştiriler incelendikten sonra hükümetin mi yoksa eleştiri yapan basının mı haklı olduğu ortaya çıkacaktır. Öte yandan basının eğitim faaliyetlerine ne ölçüde hassas yaklaştığı da bu sayede belirlenmiş olacaktır.

Eğitim alanında yapılan değişikliklerin eskilerin tekrarından ibaret olduğu görüşü genellikle dillendirilir. Bu çalışma eğitimin tarihi gelişimi, geçmişten alınacak tecrübeler ve kamuoyunun yönlendirilme biçiminin görülmesi bakımından önem taşımaktadır. Bir anlamda basının eleştirilerinin haklılığının boyutu anlaşılacak olacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, 1980-2002 yılları arasında millî eğitimde yaşanan gelişmeleri konu edinen gazetelerdeki haber ve yazılar ile birlikte literatür taramada elde edilen verilerle sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırılan süreçle ilgili gazetelerden toplanan haber ve yazıların aydınlatıcı nitelik ve nicelikte olduğu düşünülmektedir. Gazeteler, siyasî iktidarların eğitimle ilgili almış oldukları kararları ve hayata geçirmiş oldukları uygulamaları haber yapmıştır. Eğitim paydaşlarından ve muhalif kesimlerden gelen eleştirileri haber yapmıştır. İktidara yakın kişilerin destekleri ve eleştirileri haber yapılmıştır. Muhalif gazeteler, hükümeti eleştirmiştir. İktidarlar, kendilerine yakın gazetelerde yazı yazan köşe yazarları tarafından destek gördükleri gibi zaman zaman da eleştirilmiştir. Hükümetler, muhalif gazetelerdeki köşe yazarlarından eleştiriler görmekle birlikte nadiren de olsa destek görmüşlerdir.

Araştırmadaki Tanımlar

Basın: Basın eski iletişim araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kitlelere sunduğu haberler aracılığı ile bireylerin dış dünya ile iletişimini sağlamakla beraber, bireyleri toplumsallaştırma süreçleri içerisinde güdüleyerek, kültürel birlikteliği sağlamaktadır. Toplumların belirlemiş oldukları amaçları açıkladıkları gibi özendirilmektedir. Bireyin topluluk içindeki yaşamına ve belirlenmiş amaçlar için sarf edilen çabalara katılmasını sağlamaktadır (Akt. Karahan, 2007).

Değişim: Değişim planlı olduğu gibi plansız da gerçekleşmektedir. Organizma, kişi veya örgüt gibi sistemlerin, bir süreç veya ortamın, bir durumdan başka bir duruma dönüşmesidir (Akt. Özdemir, 2017).

Eğitim: Genel olarak eğitim kavramı, insani bir faaliyet olarak insanın bütün yönleriyle geliştirilmesini sağlamaktır. Geleneksel yaklaşımla eğitimi tanımlamak gerekirse, herhangi bir toplumda insanların ortak değerler etrafında bütünleştirilmesiyle erdemli bir toplum oluşturma sürecidir. Günümüzdeki anlamda eğitimi tanımlamak gerekirse, sosyal, kültürel, politik, ekonomik boyutları ve işlevleri olduğu kadar millî ve uluslararası boyutları ve işlevleri de bulunan bir konu ve sistem olarak ele alınmaktadır (Şişman, 2015, s.4).

Eğitim Sistemi: Örgün ve yaygın eğitim örgüt ve kuruluşlarının tümü olarak kabul edilmektedir. Daha geniş olarak maddi varlıkları, amaçları, yapıları, programları ve bunların hayata geçirilmesi yaşantıları ile bir ülkedeki örgün ve yaygın eğitim kuruluş örgütlerinin bütünü olarak düşünülmektedir (Balcı, 2010, s.51).

Eğitim Politikası: Eğitim Politikaları, eğitime yönelik karar ve politikaların tümü olarak kabul edilmektedir(Şişman, 2015, s.14).

Eğitim Tarihi: Eğitim tarihi, eğitimi ilgilendiren konuları tarihî gelişimi açısından ele almaktadır. Eğitim tarihi, geçmişteki eğitimle alakalı yaşantıların o zamanki niçinlerini, nasıllarını ortaya koyarak ve değerlendirerek bugüne yansıtmaya çalışmaktadır (Erdoğan, 1998, s.10).

Millî Eğitim: Sınırları çizilmiş, belli bir coğrafya üzerinde yaşamakta olan insan topluluklarının benimsedikleri yönetim desteği ile kültürel, siyasal ve ekonomik bütünleşmeyi millet ölçeğinde sağlamak amacıyla yapmış oldukları eğitimidir (Akt. Türk, 1998).

Millî Eğitim Şûrası: Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek danışma ve karar organı olarak, 1933 yılında 2287 sayılı kanunla kurulmuştur. Şûralar demokratik ölçüler çerçevesinde toplumun farklı kesimlerinden ve değişik görüşlerden temsilcilerin katıldığı toplantılardır. Toplantılarda alınan kararlar, ilgili makamca onaylandıktan sonra icra plânına

alınmakta ve uygulanmaya konulmaktadır. Kararlar bağlayıcı olmaktan ziyade tavsiye niteliğindedir (Şişman, 2015, s.59).

Hükümet Programları: Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, Anayasa ve yasalar çerçevesinde yapacakları icraatlarını hükümet programları şeklinde yazılı hale getirirler (Balcı, 2010, s.89).

Kalkınma Planları: Ülkenin kalkındırılması için beş yılda bir hazırlanan programlardır. Bu planlarda insan gücü ihtiyaçları ve istihdam ilişkileri, örgün ve yaygın eğitim kaynakları ve bu kaynakların dağılımı belirlenmektedir (Balcı, 2010, s.111).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde eğitim ve değişim, Türk basınının tarihî gelişimi, eğitim politikaları olan hükümet programları, kalkınma planları ve millî eğitim şûralarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Ayrıca alanla ilgili yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Araştırılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve

Eğitim ve değişim.

Eğitim, bireyin doğumuyla başlayıp ölümüyle son bulan bir olgudur. Bu yönüyle eğitim, politik, sosyal, kültürel ve bireysel boyutları aynı anda içinde barındırmaktadır. Bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerin eğitimle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Eğitim, kişinin yaşadığı toplum içinde değeri bulunan yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerinin geliştirdiği süreçlerin bütünüdür. Eğitimin en kabul gören tanımı, bireyin yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istenen değişimi meydana getirme sürecidir (Güven, 2010, s.1).

Eğitim tarihi, insanın ve onun yaratmış olduğu kültürü geleceğe aktarmak için düşünülmüş yöntemlerin ve metotların tarihi olarak kabul edilmektedir. Eğitim sürecinde yaşanan gelişmeler, eğitimin tarihi köklerini izah etmeyi zorunlu kılmıştır. Eğitim tarihi ile eğitimin evrimi ve değişme özellikleri daha iyi anlaşılacağından günümüz eğitim sorunlarının daha iyi anlaşılması ve çözülmesi kolaylaşacaktır (Altaş, 2009, s.133).

Türk eğitim tarihinin amacı; Türk milletinin eğitim ve öğretimle ilgili düşüncelerini, kurumlarını ve uygulamalarını geçmişten geleceğe ortaya koymakla birlikte insan yetiştirme düzenini ve nasıl bir insan tipi yetiştirmeye çalıştığını araştırmaktır. Türk toplumlarında, eğitim ve öğretimin, toplumun mutluluğuna ya da mutsuzluğuna etkisini araştırmak, günümüzdeki eğitim hayatımızda öne çıkan problemleri en başarılı şekilde çözebilmek için geçmişte yaşanan tecrübelerden hareketle birtakım dersler çıkarılıp çıkarılmayacağını tartışmaktır (Akyüz, 2011).

21.yüzyılda hızla değişen toplumlara baktığımızda, insanoğlunun bu hızlı değişmelere ayak uydurabilmesi ancak eğitim yoluyla mümkündür. Bu açıdan eğitim tarihi de eğitim

alanındaki gelişmeler ve bizlerin bu gelişmelerin neresinde olduğumuzu bize bildirecek ve gelecek için yapılacak planlara ışık tutacaktır (Günbayı, 2006, s.192).

Eğitim, insanla başlayan bir uğraş alanı olarak kabul edildiğinde, ilk insan, yaşadığı çağına göre aynı zamanda çocukları için iyi bir öğretmen olmuştur. Eğitim, toplumların en geniş ve çok kapsamlı faaliyet alanlarından birisi kabul edilmektedir. İnsan, hayatı boyu sürekli eğitimle bir arada yaşamıştır. Filozofların yanı sıra, bilim insanları da eğitimin değişik problemleriyle ilgilenmekle birlikte çözüm yolları da aramışlardır. Devlet yöneticileri, bu sorunun hangi uygulamalarla çözümlenebileceği hususunda uzun mesailer harcamışlardır (Özyılmaz, 2013, s.2).

Sonuç olarak bakıldığında eğitimde asıl amaç, bireyi kendisi ve yaşadığı toplum için yararlı ve üretken bir varlık haline getirmektir (Uygun, 2013, s.29). Eğitim, toplumların birikimlerini gelecek kuşaklara aktardıkları temel kazanımlar olarak kabul edilmektedir. Günümüzde işbölümü ve bilgi birikiminin artmasıyla eğitim, daha yaşamsal bir önem kazanmıştır. Bundan dolayı eğitim, bir kalkınma göstergesi olarak algılanmış ve toplumun temel dinamiği olarak kabul edilmiştir (Cebeci, 2007, s.157).

Devletler varlığını, gücünü ve temel ilkelerini topluma kabul ettirebilmek için eğitimi en önemli ideolojik araç olarak kullanmıştır. Devletler, bu aracı sürekli kullanarak toplumsal düzenlemeyi belirlemiş olduğu ideolojik amaçlar ve ilkeler çerçevesinde yeniden kurmaya çalışmıştır (Çetin, 2001, s.206). Devletler, toplumun ve bireylerin eğitim alanındaki gereksinimlerini karşıladığı gibi devletin ve ideolojik sistemin geleceğini güvence altına alacak eğitilmiş bireyleri ve grupları da yetiştirmeye çalışmıştır (Tok, 2012, s.280). Bu yönüyle devletler, eğitimin her aşamasında kendi ideolojilerini aktarmayı sürdürmüşlerdir. Devletler, eğitim üzerinden kendi ideolojik sembollerini, simgelerini ve dilini topluma yaymaya çalışarak, toplumu kendi kurgusuna göre kimliklendirmeyi hedeflemiştir. Aslında tarihî sürece bakıldığında eğitim olgusu, tüm devlet biçimlerinde var olmayı sürdürmüştür (Şimşek, Küçük & Topkaya, 2012, s.2813). Devletler, elindeki mevcut tüm imkânları kullanarak, topluma kendi ideolojik ilkelerini öğretmişlerdir ve toplumu belirlemiş oldukları ilkelere göre terbiye eden bir kurum rolünü üstlenmiştir. Devletler, eğitim üzerinden halkın düşüncelerini ve değer yargılarını bir '*eritme potası*' içinde kaynaştırılıp bütünleştirilmesini gerçekleştirme amacını benimsemiştir (Çetin, 2001, s.206).

Eğitim, modern devletle beraber toplumsal ve siyasal kontrol mekanizması olarak çok yoğun ve etkin bir alana hâkim olmuştur. Modern devlet, öngördüğü egemenliği, ulus yaratmayı ve merkezi güçlü iktidarlarını gerçekleştirmek için eğitimi iyi bir uygulama alanı olarak görmüştür. Siyasal iktidarlar tarafından eğitim, siyasal ve toplumsal kabulün,

statülerin, kişilik gelişiminin ve birey olmanın bir yolu olarak toplumsal alana dayatılan öncelikli zorunluluk alanı olmuştur. Ayrıca eğitim, siyasal iktidarın iletişim sorununa çözüm sunarak insanlar arasında ortak ve anlamlı bir iletişim sistemini geliştirmiştir (Çetin, 2001, s.207).

Siyasal iktidarlar egemen ideolojilerini yeniden üretmede eğitimi en temel vasıta olarak kullanmaktadır. Hedeflerine uygun bilgi ve değerleri, eğitim kurumu içinde tanımlayarak, egemenliklerini sürekli kılmaya çalışırlar. Bu eğitim kurumları ile ne tür bilgilerin ve değerlerin aktarılacağını, toplumsal yapıdaki sınıflar arasında ortaya çıkan çatışmaların ve mücadelelerin sonucunda belirlemeye çalışmaktadır ve bu yüzden eğitim ve iktidar, ayrılmaz bir ikili terim olarak değerlendirilmektedir (İnal, 2008, ss.105-106). İktidarlar meşru bir hakla eğitime yön vermeye çalışmaktadır. Bu hakkı kullanırken despot, dayatmacı, tekelci ve otoriter bir tavır takınmaz (Uygun, 2013, s.30).

Sonuç olarak bakıldığında, ülkeler ve siyasal sistemler, kendi değerlerini eğitim aracılığıyla yeni yetişen kuşaklara kazandırmayı hedefledikleri için, yasama, yürütme ve yargı gücü ile eğitimi etkileyen, yönlendiren, düzenleyen kararlar almakta ve uygulamalar gerçekleştirmektedir. Bu açıdan, ülkeleri yöneten hükümetler, devlet adına eğitim işlerini yürüten ve yönetendir. Türkiye Cumhuriyeti'nde, hükümet içinde eğitim işlerinden sorumlu, eğitimi yöneten, denetleyen kişi Millî Eğitim Bakanındır. Eğitimle ilgili tüm kararlar bakan onayından sonra yürürlüğe geçmektedir (Ural&Ramazan, 2011, s.51).

Değişim, hayatın kaçınılmaz bir gerçekliği olarak kabul edilmektedir. Özellikle yaşadığımız yüzyılda, birçok yönüyle gelişim ve değişim çok fazla ve çok hızlı gerçekleşmektedir. Bu açıdan ülkelerin, kültürlerin, üretim biçimlerinin, ilişkilerin, tabiatın ve insanın sürekli olarak değiştiğini gözlemlemekteyiz. Ekonomik ve sosyal alanda, kültürel yaşamda, siyasal ve toplumsal düzende, teknolojik yapıda sürekli yeni gelişmeler ortaya çıkmaktadır. Değişimin etkisiyle kültürlerin, toplumların ve ülkelerin sınırları kalkmakta, geçmişe göre daha çok ve daha hızlı bir etkileşim yaşanmaktadır (Erdoğan, 2012).

Ortaya çıkan gelişmelerin seyri eğitim sistemlerini ve eğitim kurumlarını değişime zorlamaktadır. Çünkü eğitim sistemleri, ekonomi, siyasî, sosyal ve kültürel alandaki gelişmelere karşı en duyarlı alanlardır (Erdoğan, 2012). Geleceğin toplumlarının, eğitim sistemlerinin yetiştireceği insan tipine göre şekil alacağı savunulmaktadır. Bu açıdan, ülkeler, küreselleşme sürecine göre eğitim sistemlerini uyarlamakta ve küreselleşen dünyanın evrensel değerlerine uygun bir eğitim gerçekleştirmektedir (Akt. Can, 2002).

Türkiye Cumhuriyeti'ndeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini etkileyen en önemli faktörler, Atatürkçülük, anayasalar, hükümet programları, millî eğitim şûralarının tavsiye

kararlarıdır. Bunların yanı sıra, ortaya çıkan bazı güncel gelişmeler de bu alanı etkilemeye devam etmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, dünyada bilgi ve bilişim teknolojisindeki gelişmeler, iki kutuplu Soğuk Savaş'ın yerini küreselleşme olgusuna bırakması, kapalı ekonomilerden serbest piyasa ekonomisine geçilmesi, köylü toplumun yerini kentli toplumun alması ve daha birçok gelişmeler eğitim politikaları üzerinde etkili olmaktadır (Öztürk, 2011, s.306).

Eğitimi değişime zorlayan sebeplere baktığımızda, nüfusun etnik yapısındaki değişimler, eğitime yeterince kaynak sağlanamaması, eğitim alanındaki başarısızlıklar, gençlerin çalışma yaşamına hazırlanamaması ve okullardaki disiplinsizlik sorunları gibi birçok gerekçe sayılabilir. Ayrıca, uluslararası kurumlar yürütülen neoliberal politikalarla, dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılması, uluslararası sermayenin değişen işgücü gereksinimlerinin nasıl karşılanacağına ilişkin olarak, eğitim sistemleri üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Küreselleşme süreci, bu baskıyla dünya genelinde eğitim sistemleri üzerinde büyük değişmelere yol açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında eğitim alanındaki değişim talepleri, eğitim sistemlerinin içinde olduğu gibi dışında da meydana gelmektedir (Şahin, 2007, s.33).

Kimi ülkeler, 21. yüzyılda eğitimi, toplumsal değişme, gelişme ve ilerleme açısından diğer alanlara göre çok daha kârlı bir yatırım alanı olarak görmektedir. Çünkü yeterli sayı ve nitelikte insan gücü yetiştirilmeden ekonomide, hukukta, eğitimde ve diğer toplumsal alt sistemlerde istenilen amaçlar gerçekleştirilmeyecektir (Özyılmaz, 2013, s.3).

Sonuç olarak bakıldığında, yirmi birinci yüzyılda hızla devam eden ve toplumsal yaşamda etkili olan değişimler eğitimi de zorlamaktadır. Bu açıdan eğitim, yeni kuramların ışığında yeniden tanımlanmakta, geleceğin insanını yetiştirme konusunda yeni hedefler oluşturmakta ve bunları hayata geçirmek için yeni yöntemleri kullanmaktadır (Oktay, 2011, s.77). Eğitim, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirebilmesi için, eğitim sistemi içinde yeni bilgiler üretmeli, mevcut değerlerin, planların, uygulamaların yeni bilgiler ışığında eleştirel bir bakış açısı ile gözden geçirebilmelidir (Türer, 2011, s.20).

Türk basınının tarihi gelişimi (1920-1980).

Bu başlıkta, basının tarihi gelişimine, basın ve iktidar ilişkisine, hükümetlerin ve askerî darbelerin basın üzerindeki etkilerine yer verilmiştir.

Literatüre bakıldığında basın, yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü bir güç alanı olarak kabul edilmektedir. Basın ayrıca insanların haber alma hürriyetinin unsuru kabul edilmektedir. Basın değişik dönemlerde, baskı görmüş ve değişik düzenlemelere uğratılmıştır.

Yönetimler basının gücünü fark ettiklerinde onu amaçları doğrultusunda kullanmışlardır. Basın, doğru haber verme etik kuralına uyduğu gibi, değişik zamanlarda bu kuralı ihlal ettiği de görülmüştür. Hatta tehlikeli boyutlara varacak düzeyde haber yorumları yaptığı görülmüştür. Tüm ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’yi yönetenler basını mümkün olduğunca yanlarına çekip kendi amaçları doğrultusunda, haber yapmaları yönünde baskı kurdukları görülmüştür (Yeşilçayır, 2011).

Her toplumda ve her dönemde iktidar ve basın ilişkileri bağlamında çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Basın kendisini dördüncü kuvvet olarak kabul etmeye başladıktan sonra, iktidarı elinde bulunduranlar basını daha çok denetlemeye ve basınla daha çok sorunlar yaşamaya başlamıştır. İktidar sahipleri için basın vazgeçilmez bir alandır çünkü iktidarlarını sürdürmek, meşruiyetlerini sağlamak, düşünce ve inançlarını kamuoyuna duyurmak ve kamuoyunun desteğini almak için basın hayati öneme sahiptir. Basının kamuoyu oluşturma ve yansıtma özgürlüğü sınırsız değildir. Bu özgürlüğün sınırları, düşünce ve inanç özgürlüğünün sınırlarıyla çizilmiştir. Siyasal iktidarlar basının kamuoyu oluşturma işlevinden yararlanmak için basın özgürlüğünü sağlamaları gerekir. Bu da ekonomik destek, siyasal baskılardan koruma ve kamusal görevleri yerine getirmede kolaylık sağlamakla olur (Yıldız, 1998).

Basın doğru haber vermekle yükümlü olduğu için, basının yapılan haberlerde toplum içinde oluşan olaylar ve kanaatler ile birlikte sosyo-politik gerçekleri de ele alması gerekmektedir. Günümüzde basının, yapısı itibariyle, ideolojik ve ekonomik açıdan içinde bulunduğu sosyal ve politik gerçekliği ne ölçüde ve nasıl yansıttığı artık önemli bir konu haline gelmiştir (Karahana, 2007).

Basın bir kitle iletişim aracı olarak etkinliğini sürdürmektedir. Bulduğumuz yüzyılda gelişen teknolojiler, medya sistemlerinin gelişmesine aracılık etmektedir. Yaşanan gelişmeler, basının toplum içindeki önemini ve geçerliliğini korumaktadır. Basın, toplumsal, ekonomik ve siyasal tesirlerden etkilenmekle birlikte, bireyin bulunduğu toplumla ilişkisini belirlemede, oluşturmada ve devamını sağlamada önemli rol almaktadır. Basın yapmış olduğu haberleri, kişisel, kurumsal, toplumsal, siyasal, ekonomik ve diğer etkenlerin varlığı ile oluşturmaktadır. Basın, oluşan etkenler ile haberlerin sosyo-politik gerçeklikten sapmasına ve yeni gerçeklikler yaratma çabası içine girmesine neden olmaktadır (Karahana, 2007).

Türkiye’de ilk Türkçe gazeteler 19.yüzyılda çıkarılmıştır. Bu yüzyılın ikinci yarısında büyük gelişme gösteren Türk basını, siyasî gelişmelere göre birbirinden farklı tavırlar sergileyebilmiştir. Mütareke döneminde İstanbul’da yayınlanan gazeteler arasında bir grup Millî Mücadele’yi desteklerken, diğer bir grup da karşı çıkabilmiştir (Yeşilçayır, 2011).

Türkiye'deki basın ve medyanın, seçkinler tarafından kurulduğu ve yönetildiği bilinmektedir. İlk gazetelerin ortaya çıktığı dönemlere baktığımızda, yurt dışında eğitim almış yazarlar vasıtasıyla gazeteler toplumu modern değerlere ayak uydurmaya ikna etme görevini üstlenmiş, hatta bu niyetlerini yayın hayatına başlarken de ifade etmişlerdir. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte uygulamaya konulan reformların topluma benimsetilmesi görevi gazetecilere verilmiştir. "Ankara basını" olarak adlandırılan gazeteler, hem reformları hem de yeni kurulan hükümeti desteklemiştir. "İstanbul basını" olarak adlandırılan gazeteler de eleştirel tutumu nedeniyle zaman zaman cezalandırılmıştır. Gazeteciler İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmış, kimi zaman sürgün edildikleri görülmüştür (Sözeri, 2015).

1918-1923 yıllarını kapsayan dönemde, İstanbul merkezli Osmanlı Hükümeti ve Ankara merkezli Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti bulunmaktaydı. Osmanlı hükümeti işgal kuvvetleriyle işbirliğine giderken Ankara hükümeti ise, ülkenin bağımsızlığını için Kurtuluş Savaşı'nı vermektedir. Bu sırada Türk basını gidişata paralel olarak İstanbul basını ve Anadolu basını olmak üzere iki merkezde gruplaşmıştır. Kurtuluş Savaşı sürecinde; 1919 yılında Sivas Kongresi'nin yayın aracı olan İrade-i Milliye gazetesi ve 1920 yılında da Hakimiyet-i Milliye gazetesi yayınlandı. Ankara'ya taşınan Yenigün ve Öğüt gazeteleri dışında; İstanbul'da yayınlarını sürdürmekte olan İleri, Akşam ve Vakit gazeteleri Kurtuluş Savaşı'nı desteklediler. Bu sırada İstanbul, Peyam-ı Sabah ve Alemdar gazeteleri de Ankara hükümetine karşı cephe alarak İstanbul hükümetini desteklediler (Bulunmaz, 2012).

Mustafa Kemal, Anadolu'daki ilk örgütlenmeleri başlatırken, basına ilgi duymuş ve basının gücünden yararlanmıştı. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin fikirlerini halka ulaştırmak için, Ankara'da 10 Ocak 1920 tarihinden itibaren Hâkimiyet-i Millîye gazetesini çıkarmıştır. Hatta ilk başyazısını kendisi kaleme almıştır. Gazete, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yarı resmi yayın organı vasfını taşımıştır. Daha sonraki yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yayın organı durumuna getirilerek sözcülük rolünü üstlenmiştir. Bu sırada Anadolu Ajansı ve Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü kurularak basın ve haber alma işleri düzenlenerek basına gereken önem verilmiştir (Yeşilçayır, 2011).

Cumhuriyet döneminin çok partili sisteme geçiş denemesi, Terakki Cumhuriyet Fırkası'nın (TCF) 7 Kasım 1924 tarihinde kurulması ile olmuştur. İstanbul basını TCF'ye destek vermesi nedeniyle, hükümetle arasında gerginlik baş göstermiştir. Bu durum 1925 yılında ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. Bu sırada hükümet, 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn Kanunu çıkararak, olağanüstü kısıtlamalar için iki yıl süreyle geniş yetkiler kullanmıştır. Bu kanun uygulamaya başlanınca mevcut özgür basın ortadan kaldırılmıştır. Basın ve hükümet ilişkilerinde yeni gelişmelerin yaşanması, 1930 yılında kurulan Serbest

Cumhuriyet Fırkası (SCF) ile başlamıştır. SCF'nin kurucusu Fethi Bey (Okyar) üç buçuk ay sonra partiyi kapatma kararı almıştır. Basın, SCF'nin kapatılmasından sonra eleştirilerini devam etmiştir (Yeşilçayır, 2011).

Mustafa Kemal Atatürk, mütareke yıllarında ulusal direnci örgütlemek amacıyla yaptığı ilk iş haber akımını kontrol etmek olmuştur. Anadolu Ajansı ve Matbuat Umum Müdürlüğü kurulduktan sonra 1928 yılında harf devrimini gerçekleştirdi. Arap harfleri yerine Latin harfleri kullanıldı. Bu değişiklikten basın büyük bir şekilde etkilendi ve değişim yaşadı. Gazetelerin tirajları düştü. Bu sebeple devlet sektöre yardım etmek zorunda kaldı. 1931 yılında Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası Matbuat Kanunu yayınlandı. 1935 yılında Ankara'da ilk Basın Kongresi toplandı (Bulunmaz, 2012).

Matbuat Kanunu ile basın üzerindeki baskıların devam ettiği ve gazetelerin ve dergilerin çeşitli cezalara çarptırıldığı görülmüştür. Türkiye'de özellikle 1939 ve 1945 yılları arası kapanan gazetelerin ve dergilerin kapanma süresi ile kapanma sayısını vermek gerekirse: Cumhuriyet gazetesi 5 kez olmak üzere toplam 5 ay 9 gün kapatılmıştır. Tan gazetesi 7 kez olmak üzere toplam 2 ay 13 gün kapanmıştır ve 12 Ağustos 1944 tarihinden itibaren süresiz kapatıldığı görülmüştür. Vatan gazetesi 9 kez olmak üzere toplamda 7,5 ay ve 9 gün kapanmıştır ve 30 Eylül 1944 tarihinden itibaren süresiz kapanmıştır. Tasvir-i Efkâr 8 kez olmak üzere toplam 3 ay süreyle kapanmıştır. Bu gazete de 30 Eylül 1944 tarihinden itibaren süresiz kapanmıştır. Vakıf'e baktığımızda 2 kez olmak üzere toplam 12 gün kapanmıştır. Yeni Sabah da 3 kez olmak üzere toplam 6 gün kapanmıştır. Akbaba 4 kez olmak üzere toplam 47 gün kapanmıştır. Haber 2 kez olmak üzere toplam 10 gün kapanmıştır. Bu yönüyle bakıldığında, 12 Mart 1941 tarihi basın tarihinde on gazetenin birden kapatıldığı kara bir gün olarak kaydedilmiştir (Yeşilçayır, 2011).

Türkiye, 1946 yılında çok partili döneme geçti. CHP, çok partili süreçten dolayı basına ödün vermek zorunda kaldı. Bu sırada gazetelerin büyük çoğunluğu DP'yi desteklediler. İki parti de seçimlerden dolayı basın desteğini kazanmak için basın özgürlüğünü savunmuştur. CHP seçim öncesi basına ihtiyaç duyuyordu. DP, basının desteğini kazanmak için 1945-1950 yılları arasında basın özgürlüğünün en büyük savunucusu oldu. Hükümet basınla arasındaki havayı yumuşatmak için seçimden önce Basın Kanunu tasarıları getirmiştir. Bu tasarılar, Basın Birliği'nin kaldırılmasını ve Basın Kanunu'nun 50. maddesindeki gazete kapatma yetkisini kaldıran düzenlemeler içeriyordu. Bu tasarılar 1 Haziran 1946'da Meclis'te kabul edildi (Bulunmaz, 2012).

Türk basın hayatı, Türkiye'de 1945 ve 1950 yılları arasında yaşanan gelişmeler nedeniyle, büyük bir canlılık yaşamıştır. Bu dönemle ilgili şu bilgileri vermek gerekirse, 1941

yılında günlük çıkan 113 gazetenin toplam tirajı 60 bindir. En yüksek tirajın 20 bin üzeri olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca 227 derginin bulunduğu belirtilmiştir. 1946 yılına baktığımızda toplamda 202 gazete ve 302 dergi bulunmaktaydı ve günlük tirajın 100 bine yaklaşıldığı kaydedilmiştir. Günlük olarak dağıtımı yapılan gazetelere baktığımızda; Ulus, Vatan, Cumhuriyet, Tanin, Vakit, Yeni Sabah, Tasvir, Akşam, Son Posta, Son Telgraf bulunmaktaydı. Ayrıca 1948 yılında çıkarılan Hürriyet gazetesi, İzmir’de çıkarılan Yeni Asır gazetesi ve 4 Aralık 1945 tarihinde saldırıya uğradığı için kapanmak zorunda kalan Tan gazetesi sayılabilir (Yeşilçayır, 2011).

Türk basını, iktidarın baskılarına rağmen, II. Dünya Savaşı yıllarında rejim açısından önemli tartışmaları gündeme getirmiştir. Yaptığı haberler ve eleştiriler ile zaman zaman cezalandırılmıştır. Bazı gazeteler, Matbuat Kanunu’nun 50. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu kararı ile kapatılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarı, savaşın sonlarına doğru, geçmişe nazaran, basın üzerinde hafif bir denetim uygulamaya devam etmiştir. Tan ve Vatan gazeteleri baskılara rağmen, yayınlarında iç politikada liberalleşme havasını sağlamaya çalışmışlardır. Hükümet, 1944 yılında basın ilişkileri açısından basının yürüttüğü muhalefetle ilgili bir rapor hazırlamıştır. Ulus gazetesi, 6 Nisan 1944 tarihli nüshasında raporun metnini yayınlamıştır. Raporda basın özgürlüğünün korunması konusuna değinilmiş olmakla birlikte bazı gazetelerde devletin genel siyasetine uygun olmayan yazıların çıktığına vurgu yapılmıştır. Öte yandan Türk Ceza Kanunu’nda;“halk tabakaları arasında ihtilaflar yaratmak, fertler ve zümreler arasında garaz ve kin doğuracak türde makale ve yazıların zararlarının devamına müsaade etmemek lâzımdır” şeklinde hükümler yer almıştır (Yeşilçayır, 2011).

Türk basını, 1946-1950 yılları arasında tek parti iktidarına karşı muhalif tavır sergilemiş ve Demokrat Partinin iktidara gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Basın, tek parti iktidarından bunaldığından DP’nin yanında yer almış ve demokrasiyle hürriyetleri savunmaya başlamıştır (Savcı, 2006).

Türk basını ve diğer muhalif kesimler tarafından Demokrat Partinin seçimleri kazanması sonucu 14 Mayıs 1950 tarihindeki iktidar değişimi ile yeni yenilikler oluşacağı ve sosyal bünyenin zihniyetinde bazı farklılıkların meydana geleceğine dair beklentiler sürmüştür (Emre Kaya, 2010). Nitekim Demokrat Parti, iktidara geldikten sonra 15 Temmuz 1950 tarihinde, yeni bir Basın Kanunu hazırlayarak beklentilere kısmen karşılık vermiştir. Bu dönemde çıkarılan Basın Kanunu, hükümetin basın üzerindeki denetimini büyük oranda kaldırdığı için liberal bir kanun olarak değerlendirilmiştir (MEB, 2011).

Bu gelişmelere rağmen Demokrat Parti de önceki iktidarlar gibi, basına değişik şekillerde yaptırımlar uygulamıştır. Nitekim 1951 yılı başlarında gazete kâğıdı fiyatlarına

getirilen zamlar bu yaptırımlardandır (Emre Kaya, 2010). İktidar partisi, 1954'ten sonra basına karşı sert bir tavır takınarak bir dizi yasa çıkarmıştır. Bunlardan en önemlisi 1954 tarih ve 6334 sayılı kanunla; namus, şeref veya haysiyete hakarete bulunulacak, itibar kıracak, şöhret veya servete zarar verebilecek konuların yayınlanması yasaklanmıştır. Bu kanun basın özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtladığından yabancı ülkelerden tepki çekmiştir. Kanuna istinaden Halkçı gazetesinin yazarı Hüseyin Cahit Yalçın yetmiş aşan yaşına rağmen tutuklanmış ve bu tutuklanma büyük tepkilere neden olmuştur (MEB, 2011). Hüseyin Cahit Yalçın, yazılarındaki eleştirilerden dolayı 26 ay 20 gün hapisle cezalandırılmakla birlikte 4444 lira para cezasına çarptırılmıştır (Emre Kaya, 2010).

Bu dönemde her kesime yönelik, baskı uygulanmıştır. Muhafazakâr basın ve temsilcileri de sindirilmeye çalışılmıştır. Menderes, 4 Mart 1953'te gazetecilerle yapmış olduğu toplantılardan 3'üncüsünü Başbakanlıkta yaparken sol basının temsilcilerinden olan gazete ve dergilerin kapatılması suretiyle komünist faaliyetlerin önlendiğini söylemiştir. Bununla birlikte sağcı cereyanların da meydana çıktığını belirtmiştir. Bu kesimi “yeşil neşriyat” olarak adlandırıp, temsilcilerinin sayısı 30 iken bunlardan “Hakka Doğru, Büyük Cihad, Yeşil Nur, İslâmın Nuru, Fedai, Bağrıyanık, İslâmın Sesi, Komünizmle Mücadele” gibi yayınlar olmak üzere 19 tanesinin kapatıldığını belirtmiştir. Geriye kalan “Sebilürreşat, Büyük Doğu, İslâm Dünyası, Büyük Dava, Ehli Sünnet” gibi yayınların ve mesullerinin mahkemeye verildiklerini belirterek Türkiye'nin ikliminin bu tür cereyanlara müsaade etmediğini ifade etmiştir (Aksanyar, 2007).

Demokrat Parti, 1956 yılında basın özgürlüğünü kısıtlayan iki yasa daha çıkarmıştır. Yasa ile kötü niyet veya özel maksada dayalı yayın yapmak, ceza kapsamına alınmıştır. Basın yasası kısıtlayıcı ve yeni hükümlerle genişletilmiştir. Gizli nitelikte hükümet toplantıları ve parti meclis grubu toplantıları, basında yayınlanması tümüyle yasaklanmıştır. Gazetelere yönelik ekonomik baskı arttırılmıştır. 1957 yılında gazete ve dergi kâğıtları dışarıdan devlet tekeline alınmıştır. 1958 yılında ise resmî ilan ve reklamların devlet tekelinde dağıtılması uygulaması başlatılmıştır. Türk basın tarihinde, 1954–1960 yılları, sonu gelmeyen davalarla dolu bir dönem olmuştur. Bu süre içerisinde 1161 gazeteci hakkında kovuşturma yapılmış, bu gazetecilerin 238'ine mahkûmiyet kararı verilmiştir. 1959–1960 yılları arasında çıkan gazeteler, genellikle duruşma haberleri ve tutuklanan gazetecilerin resimleri ile kaplanmış. Bu dönemde Yeni Sabah gazetesi ve Milliyet gazetesi kapatılmıştır (MEB, 2011).

Bulunmaz (2012)'a göre; “Demokrat Parti'nin basın üzerinde kurmaya çalıştığı hegemonya, Demokrat Parti'nin 27 Ekim 1957 tarihinde üçüncü kez iktidara geldiği günden 27 Mayıs 1960 darbesine kadar geçen süre içerisinde daha da şiddetlenerek, basına yönelik

baskıcı anlayış ve sansür uygulamaları eşliğinde devam etmiştir” (Bulunmaz, 2012). Yıldız da, Demokrat Parti dönemiyle ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Demokrat Parti'nin 1950'lerin başlarındaki tutumunun 'beyaz devrimden' 'beyaz teröre' dönüşmesi başta basın, üniversite gibi toplumsal kurumlara yönelik baskıcı eğilimlerin sonucudur. DP'nin basına yönelik olumsuz gelişmeleri daha çok izlediği ekonomik ve siyasal politika ile ilgilidir. DP iktidarının özellikle ikinci yarısından itibaren toplumsal yaşamdaki değişimler (köylerden kentlere göçler, kentlerin kapalı alan olmaktan çıkmaları, yeni varlıklar sınıfının oluşumu vb.) her kesimde hoşnutsuzluklar yaratmaya başlamıştı. Toplumsal muhalefet potansiyelleri artarken basına uygulanan yasaklar-elbette öteki toplumsal kurumlara da- ülkeyi çözümsüzlüğe doğru götürmekteydi. Hükümet, toplumsal muhalefet devlet aygıtlarıyla ne derece baskı altında tutuluyorsa o ölçüde yok edilebilir yanılığını yaşıyordu (Yıldız, 1998, s.491).

27 Mayıs 1960 Cuma günü Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde 38 subayın kurduğu bir ihtilâl komitesi, yönetime el koymuştur. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa bir darbe yaşanmış. Türkiye Büyük Millet Meclisi feshedilmiş, iktidarda bulunan Demokrat Parti kadrosu tümüyle tutuklanmıştır (Emiroğlu, 2011). Demokrat Parti yöneticileri, daha sonra haksız, hukuksuz ve antidemokratik usullerle yargılanarak idamla cezalandırılmışlardır.

Demokrat Parti hükümetinin basın üzerindeki siyasî ve ekonomik baskısı, 27 Mayıs 1960 darbesiyle sona ermiştir. Millî Birlik Komitesi bu dönemde resmi ilanların dağıtımını için Basın İlan Kurumunu kurmuştur. Komite, 5953 sayılı “Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanun” ya da bilinen adıyla “Basın İş Kanunu”nda yaptığı 212 sayılı değişiklikle gazetecilere önemli haklar tanımıştır. Medya patronları bu değişikliğe tepki göstermiştir. Nitekim Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Milliyet, Tercüman, Vatan, Yeni İstanbul ve Yeni Sabah gazetelerinin sahipleri üç gün gazete çıkarmamışlardır. Gazetelerde çalışan gazeteciler, Gazeteciler Sendikası'nın desteğiyle üç gün boyunca, Basın adlı bir gazete çıkarmışlardır (Sözeri, 2015).

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra, basın özgürlüğü ve gazetecilerin haklarının korunması konusunda olumlu gelişmeler yaşandığı görülmüştür. Fakat her 10 yılda bir gerçekleşen darbeler basın özgürlüğünü geriletmekle birlikte muhalif gazetelerin kapanmasına ve gazetecilerin hapse girmelerine ya da ülkeyi terk etmelerine neden olmuştur. Bu dönemde ana akım sayılan basın, darbelerin kitlelere duyurulması ve meşruiyetinin halka inandırılması konusunda araçsal bir görev üstlenmiştir (Sözeri, 2015).

12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından verilen muhtırayla Adalet Partisi iktidardan uzaklaştırılmış ve Türkiye sıkıntılı bir ortama sürüklenmiştir. Nihat Erim, hükümeti kurmakla görevlendirilmiş. Hükümet güvenoyu aldıktan ortalama üç hafta sonra 11 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir (MEB, 2011). 12 Martçılar, Süleyman Demirel'in istifası ve

hükümetten çekilmesinin ardından, 27 Mayısçılar gibi TBMM'yi ve siyasî partileri kapatmamışlar. Meclisteki partilerin hükümet kurmalarına izin vermemişler. Buna karşılık, kendilerinin seçtikleri kişiler aracılığıyla ülkeyi ortalama üç yıl yönetmişler (Ertem, 2018).

Bu dönemde de basına yönelik baskı devam etmiştir. Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri 10 gün süreyle kapatılmış. Sonrasında Ant Dergisi ile Yeni Sabah gazetesi süresiz kapatılmıştır. Hükümet öncelikli olarak, 1961 Anayasası'nda yer alan basın özgürlüğüyle ilgili 22. ve 27. maddeleri değiştirmiştir. Daha önceden, 1961 Anayasası gazete ve dergilerin ancak yargıç kararıyla toplatılmasını hükme bağlamıştı fakat son değişiklikle beraber savcılara da toplatma yetkisi verilmiştir (MEB, 2011).

1970'lerde basında önemli değişimler yaşandı. Baskı teknikleri gelişti ve farklı sektörlerden sermayedarlar gazete sahibi oldular. Ayrıca basın sektöründe söz sahibi olan gazeteci aileler basınla birlikte diğer sektörlerde de yatırım yaptılar. Gazeteler promosyon verme geleneğini yerleştirdiler. Örnek vermek gerekirse, Erol Simavi medya dışı yatırımlarını arttırarak, gazete yayıncılığı işini İstanbul'a taşıyarak ekonomik anlamda büyümeye başlamıştır (Akt. Sözeri, 2015).

Bu dönemde Türkiye Gazeteciler Sendikası 1972 yılında bir rapor hazırladı. Rapora göre, Sıkıyönetim Komutanlığınca, gözaltına alınan gazeteciler bulunmaktaydı. Bu gazeteciler şunlardı: Altan Öymen, Oktay Kurtböke, Hilmi Karabel, Uluç Gürkan, İlhami Soysal, Ali Sirmen, Turhan Selçuk, Yaşar Kemal, Erol Türegün, Özer Esmer, Doğan Avcıoğlu, Uğur Mumcu, İlhan Selçuk, Çetin Altan. Gerçi daha önceden Turhan Dilligil, Doğan Koloğlu, Alpay Kabacalı, Sabri Yıldız açılan davalardan dolayı mahkûm edilerek cezaevine konulmuşlardı. Çetin Altan da milletvekilliği sırasında yaptığı bir konuşmadan dolayı mahkûm oldu. İlhan Selçuk da 27 Nisan 1971 tarihinde yayımlanan "Hoş geldin Tanzimat Kafası" başlıklı yazısından dolayı, yazı işleri Müdürü Oktay Kurtböke ile birlikte tutuklandı ve ayrıca Cumhuriyet gazetesi 10 gün süreyle kapatıldı. Daha sonra bu davalar aklanmayla sonuçlandı. Cezaevlerinde tutuklu bulunan gazeteci ve yazarlar için 13 yıla kadar hapis cezası istenmiştir. 14 Ekim 1973 tarihinde yapılan seçimlerle, sivil siyaset dönemi başlayıp, Askerî rejim dönemi sona ermiştir (MEB, 2011).

Türk basını, 1970-1980 arası dönemde şirketleşmeye başlamıştır. Genellikle bu dönemde, teknolojik yatırımlar artmış ve gazetecilikten para kazanılmaya başlanmıştır. Sermaye sahipleri medyaya el attıktan sonra hem basın ve iktidar ilişkileri değişime uğramış hem de basın yeni bir işlev kazanmıştır. Türkiye'de özellikle 1980'li yıllarda büyük sermaye sahipleri medyaya yönelmiştir (Dündar, 2016, s.128). Bu sermayedarlar 1990'lı yıllarda

televizyon yayıncılığında, TRT tekelinin kalkmasıyla beraber medyanın hemen her alanında yatırımlar yapmışlardır (Sözeri, 2015).

Türkiye 14 Ekim 1973 tarihinde yapılan genel seçimlerle normale döndükten sonra genel af çıkartılmıştır. Bu dönemde de sık sık hükümet değişiklikleri nedeniyle ülke siyasî bunalımlar yaşamış ve terör olaylarında artış meydana gelmiştir. Terörden gazeteciler de etkilenmişlerdir. Birçok gazeteci saldırıya uğramıştır. Bu dönemin en önemli dikkat çeken cinayeti gazeteci Abdi İpekçi'nin öldürülmesi olmuştur (MEB, 2011).

12 Eylül 1980 askeri müdahalesi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) emir ve komuta zinciri içersinde gerçekleşmiştir. Bu müdahale, 27 Mayıs 1960 darbesi ve 12 Mart 1971 muhtırasının ardından Türkiye Cumhuriyeti tarihinde silahlı kuvvetlerin yönetime üçüncü açık müdahalesi olmuştur. 12 Eylül 1980 tarihindeki askeri müdahale ile sivil yönetim, Milli Güvenlik Konseyine (MGK) geçmiş. 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimler ile 13 Aralık 1983'te Turgut Özal Genel Başkanlığındaki Anavatan Partisi iktidar olmuş. Bu seçimler sonucunda sivil yönetim ülke idaresini demokratik yollardan askeri yönetimden devralmıştır (Dündar, 2016).

12 Eylül döneminin hâkim medya aracı olan gazetelere ve gazetecilere yönelik operasyonlar yapılmış. Bu operasyonlar kapsamında, 400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istenmiş. Gazetecilere toplamda, 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verilmiştir. 300 gazeteci saldırıya uğramış. Saldırıya uğrayanlar arasından 3 tanesi öldürülmüştür. Bu süreçte 300 gün boyunca yayın yapılamamış. 39 ton gazete ve dergi ise imha edilmiştir. 13 büyük gazete için toplamda 303 dava açılmıştır (Baran, 2018).

12 Eylül 1980 müdahalesiyle, basının haber verme ve kamuoyunun da haber alma hakkı ciddi şekilde zedelenmiştir. Askeri yönetim, ilk günden itibaren basına kısıtlamalar getirmiştir. Basına yönelik cezalar, yaptırımlar ve sansür uygulamaları başlamıştır. Böylelikle özgür ve bağımsız bir basın olgusu ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. 12 Eylül rejimi istediği hedefe ulaşmak için basını baskı altında tutmuştur. Basın üzerinden darbeyi ve darbe yönetiminin icraatlarını meşrulaştırmıştır (Dündar, 2016, s.128).

Sonuç olarak bakıldığında Türk basını, her dönemde baskı altına alınmıştır. Siyasî iktidarlara muhalif olan gazeteler ve köşe yazarları, hedef gösterilmiştir. İktidarların aldıkları kararlar ve yapmış oldukları icraatlar, basının konusu olmuştur. Basın halkı bilgilendirme gibi bir sorumluluğu üstlenmiştir. Basın doğru haberleri verdiği gibi, manipüle edilmiş haberler ile de halkı yönlendirmiştir. Zaman zaman sivil yönetimler ve askerî yönetimler tarafından kontrol edilmeye çalışılmıştır. Kontrol edilemeyenler de baskı altına alınmış ve cezalandırılmıştır.

Millî eğitim politikaları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 tarihinde açıldığı sırada bir taraftan savaşa ilgilenirken, diğer taraftan ülkenin varlığı ve geleceği adına, eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde, Maârif Kongresi (16 Temmuz 1921) toplanmış ve Sakarya savaşı öncesi ilk defa Ankara’da toplanan kongrenin açılış konuşmasını Mustafa Kemal Paşa yapmıştır. Ayrıca, eğitimle ilgili önemli kararların alınmasını sağlayan ve Cumhuriyet dönemi eğitim şûralarının başlangıcı sayılan, Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı (Temmuz-Ağustos 1923) yapılmıştır (Akt. Üçler, 2006).

Cumhuriyetin ilanından sonra eğitimle ilgili çok önemli yasal ve yapısal değişikliklere zemin hazırlayacak kararlar alınmıştır. Bu dönemde, öğretim kurumlarının birleştirilmesi ve lâik eğitim sisteminin oturtulması için 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Kanunla, lâik eğitime geçiş için ilk uygulamalar hayata geçmiştir. Azınlık okulları ve yabancı okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bu dönemde, eğitim ve kültür sorunlarının görüşülmesi amacıyla 1924 yılında Ankara’da ikinci Heyet-i İlmiye Toplantısı yapılmıştır. 1925 yılında da Üçüncü Heyet-i İlmiye Toplantısı yapılmıştır (26 Aralık 1925-8 Ocak 1926). Toplantı Cumhuriyetin eğitim sorunlarını görüşmek üzere yapılmıştır. Bu toplantılardan sonra önemli yasalar çıkarılmış ve köklü değişiklikler yapılmıştır. Böylelikle, Harf Devrimi yapılmış, Millet Mektepleri, Halk Evleri ve Köy Enstitüleri açılmıştır (Akt. Üçler, 2006). Cumhuriyetin ilanından sonra, kurucu irade eğitim üzerinde etkinliğini sürdürmeye çalışmıştır. Cumhuriyet rejiminin gerektirdiği insan tipini yetiştirmek için yeni bir eğitim sistemi oluşturulmuştur (Kızıloluk, 2010, s.209).

Türkiye’de, Millî Eğitim Şûraları, Devlet Planlama Teşkilatı, hükümet programları, siyasî parti programları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları eğitim politikalarının belirlenmesinde etkili olmaktadır (Ural, Ramazan, 2011, s.54). Türk eğitim sistemi, Mustafa Kemal Atatürk’ün görüşleri; eğitimi yeniden yapılandıran yasal düzenlemeler ve uygulamalar; parti ve hükümet programları; eğitim şûralarına öncülük eden kongre ve komisyonların kararları ile birlikte birçok yasa ve yönetmelik, sistemin yapısı ve işleyişi üzerinde etkili olmuştur (Öztürk, 2011).

Sonuç olarak baktığımızda, Türkiye’nin eğitim politikasını, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bunlarla birlikte eğitimi ilgilendiren özel yasalar, kalkınma planları, millî eğitim şûraları belirlemektedir (Akt. Akdağ, 2001). Siyasî iktidarlar bu politikalar doğrultusunda, Türk Millî Eğitimini yönetmişlerdir.

Hükümet programları.

Türkiye Cumhuriyeti'nde iktidarların hükümet programları, eğitim politikalarını yönlendirmektedir. Mevcut yasa ve yasalar doğrultusunda hazırlanan bu programlara baktığımızda, Cumhuriyet Dönemi eğitim politikalarının yansımalarını görmek mümkündür (Öztürk, 2011, s.228). TBMM tarafından güvenoyu alan her hükümet, programlarında eğitime dair planladıkları çalışmalara yer verirler. İcranın başında olan hükümetler, programlarında yer alan hedefler doğrultusunda görev yaparlar. Hükümetlerin eğitim programları, kalkınma planları ve millî eğitim şûraları gibi eğitimle ilgili yapılacak çalışmaları tayin edici ve etkileyici bir niteliğe sahiptir (Erdoğan, 2010, s.42).

44. Hükümet eğitim programı (20.09.1980-13.12.1983).

44. Hükümet askerî bir hükümdür. Hükümetin görev süreci 20 Eylül 1980-13 Aralık 1983 tarihleri arasındır. Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Eylül 1980 tarihinde Cumhuriyeti kollama ve koruma görevini üstlenerek ülke yönetimine el koymuştur. Bu tarihten başlamak üzere Millî Güvenlik Konseyi (MGK) tarafından yasama ve yürütme görev ve yetkileri, Türk Milleti adına kullanılmıştır. Hükümet kurma görevi 19 Eylül 1980 tarihinde Saim Bülend Ulusu'ya verilmiştir. Hükümetin Başbakanı Saim Bülend Ulusu'dur, Millî Eğitim Bakanı ise Hasan Sağlam'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Millî eğitimin mesleki ve teknik öğretime ağırlık verilecek şekilde yeniden planlanması; bilimsel ve teknolojik alanlarda dilimizin zenginleştirilmesi; Türkçenin kullanılmasına özen gösterilmesi; öğretmenler ve yöneticilerin politikadan arındırılması; derneklerin amaç ve faaliyetleri politikadan uzaklaştırılması amacıyla kanuni ve idari düzenlemelerin yapılması; ülke dışındaki vatandaşlarımızın ve Türk çocuklarının eğitim hizmetleri için gerekli düzenlemelerin yapılması; Üniversiteler Kanunu ve Millî Eğitim Temel Kanunu üzerinde gerekli çalışmaların ve düzenlemelerin yapılması; uygar bilim seviyesini yakalamak hedefiyle ar-ge (araştırma ve geliştirme) faaliyetlerinin hızlandırılması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1980).

45. Hükümet eğitim programı (13.12.1983-21.12.1987).

45. Hükümet, Anavatan Partisi (ANAP) hükümetidir. Hükümetin görev süreci 13 Aralık 1983-21 Aralık 1987 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Turgut Özal'dır. Millî Eğitim Bakanlığı görevlerini Mehmet Vehbi Dinçerler (13.12.1983-13.09.1985) ve Metin Emiroğlu (13.09.1985-21.12.1987) yürütmüştür. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Öğretmenlerin sorunlarına önem verilmesi; eğitim ve öğretim sisteminde fırsat eşitliğine yer verilmesi; eğitim-öğretimin devletin temel vazifeleri arasında sayılması; devletin

oluşturacağı kurallar çerçevesinde bireylerin ve özel kurumlarında eğitim ve öğretim alanında hizmet verebilmeleri; temel eğitim haricinde, nicelik, nitelik ve tür itibarıyla eğitim-öğretim hizmetleriyle memleketin ekonomik ve toplumsal amaçları arasında bağlantı kurulması; ortaöğretimde genel eğitimin öneminin yavaş ve kısmî olarak azaltılarak becerikli ve istekli gençler için yükseköğretimde açık ve meslekî-tekniik eğitime büyük önem verilmesi; yükseköğretim kuruluşlarımızda pozitif ilimler, sosyal ve manevi ilimler ile birlikte teorik ve pratik odaklı araştırma-geliştirme faaliyetlerine önem verilmesi; üniversitelerin endüstriyel, ekonomik, toplumsal ve diğer konularda uygulamalı araştırma-geliştirmeye teşvik edilmeleri amacıyla önlemlerin alınması kararlaştırılmıştır (TBMM,1983).

46. Hükümet eğitim programı (21.12.1987-09.11.1989).

46. Hükümet, Anavatan Partisi hükümetidir. Hükümetin görev süreci 21 Aralık 1987-09 Kasım 1989 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Turgut Özal'dır. Millî Eğitim Bakanlığı görevlerini Hasan Celal Güzel (02.03.1989-30.03.1989) ve Avni Akyol (30.03.1989-09.11.1989) yürütmüştür. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Gençliğin, nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi; gençlerin ruh, fikir ve beden bütünlüğü yönüyle olabilecek üst düzey biçiminde geliştirilmesi; okul içinde-dışında fikri, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin yapılmasına imkân tanıyacak çağdaş tesislerin kurulması; ortaöğretim ve yüksek öğrenim görmüş gençlerin meslek hayatına uyum sürecinin kolaylaştırılması ve meslekî başarılarının artırılması için önceden çalışma ve uygulama olanaklarına kavuşturulmaları; ekonomik ve barınma imkânlarının iyileştirilmesi, gençliğin okul dışı zamanlarını en yararlı biçimde değerlendirilmesini sağlayacak olanak ve çalışmaların desteklenmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1987).

47. Hükümet eğitim programı (09.11.1989-23.06.1991).

47. Hükümet, Anavatan Partisi hükümetidir. Hükümetin görev süreci 9 Kasım 1989-23 Haziran 1991 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Yıldırım Akbulut'tur ve Millî Eğitim Bakanı ise Avni Akyol'dur. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Liseden üniversiteye kadar esnek ve yönlendirilmiş bir işgücü planlamasına önem verilmesi; Türkçenin güzel kullanılması ve yazılması; eğitim-öğretim kurumlarında öncelikle TV ve bilgisayar olmak üzere teknolojik olanaklardan faydalanılması; yabancı lisan öğretilmesi; halk eğitim faaliyetlerine devamlılık kazandırmak amacıyla, okul dışı eğitim ve kültürel çalışmaların geliştirilmesi; radyo ve televizyondan etkili bir biçimde yararlanması için gerekli yatırımların tamamlanması; öğretmenlerin meslekî eğitimine ağırlık verilerek meslekî alanda sürekli kendilerini geliştirmelerinin sağlanması; çeşitli eğitim televizyonlarının, öğrenci ve

eğitimcilerin eğitim-öğretiminde katkı sağlayıcı ve hızlandırıcı bir vasıta olarak kullanılması kararlaştırılmıştır (TBMM,1989).

Eğitim izlenceleri, ders kitapları, eğitim araç-gereçleri ve öğretim yöntem-tekniklerinin değişen ihtiyaçlara göre geliştirilmesi; bilgisayarlı, birden çok duyu organına yönelik çağdaş eğitim sistemlerinin okulların eğitim araçları haline getirilmesi; eğitim-öğretim sürecinde başlatılan bilgisayar kullanımının hızla devamının sağlanması; ilk ve orta dereceli öğretimde ikili öğretimin sona erdirilmesi ve öğrenci sayısının azaltılması; 3308 sayılı Kanunla kurumsal bir temel kazandırılan çıraklık-meslekî eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması; yüksek eğitim kurumlarında pozitif ilimler, sosyal ve manevi ilimler ile birlikte teorik ve pratik araştırma-geliştirme faaliyetlerine ağırlık verilmesi; bu kuruluşlarda endüstriyel, ekonomik, toplumsal ve benzeri konularda uygulamalı araştırma-geliştirmeye yönelmelerini sağlayacak yeterli önlemlerin alınması; YÖK kanununun günün şartlarına göre değiştirilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1989).

48. Hükümet eğitim programı (23.06.1991-20.11.1991).

48. Hükümet, Anavatan Partisi hükümetidir. Hükümetin görev süreci 23 Haziran 1991-20 Kasım 1991 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Ahmet Mesut Yılmaz'dır ve Millî Eğitim Bakanı ise Avni Akyol'dur. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Millî Eğitim hizmetlerinin geliştirilmesinde, 1986 yılında uygulamaya konulan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslekî Eğitimi Kanunu ve 1988 yılında çıkarılan 3418 sayılı ek kanunla eğitime yeni bir atılım gücü ve hız kazandırılması; öğretmenler ve öğretim elemanlarının toplumda layık oldukları statüye kavuşturulması; bakanlığın merkezî idarî yönetimine ait görev, yetki ve sorumluluklarının kısmen yerel teşkilatlara devredilmesi; eğitim yönetimi ile ilgili yeni alanların oluşturulması ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

2000 yılı sonuna doğru zorunlu eğitimin sekiz yıl olması ve 2000 yılı sonrası için on yıla çıkarılması için yasal düzenlemelerin yapılması; Millî Eğitim Akademisi'nin kuruluşunun tamamlanması; 180 bin olan çırak öğrenci sayısının 1992 yılı sonuna doğru 300 bine ulaştırılması ve özellikle örgün eğitimle olan ilişkilerinin düzenlenmesi; 1990-91 öğretim yılında ilk defa yürürlüğe giren LİMME (Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi) projesinin kurumsallaştırılarak devamının sağlanması ve buradan mezun olacak gençlere, kendi işyerlerini kurmaları durumunda ekonomik açıdan desteklenmesi; çocuklarımıza yaşadıkları çevreye ve toplumsal sorumluluk duygularını kuvvetlendirmek hedefiyle kurulan "Türkiye Çocuk Çevre Kulüpleri" ülke genelinde yaygın hale getirilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

Okullaşma oranının okul öncesi eğitimde yüzde 11.5'lere, ilk ve ortaokulda yüzde 100'lere, orta öğretimde mesleki ve teknik öğretime önem verilmek üzere yüzde 45'lere ve yüksek öğretimde (açık öğretim dâhil) yüzde 20'lere ulaşılması; özel eğitim kurumlarında okula devamın yüzde 3'lerden daha fazla orana yükseltilmesi ve eğitim olanaklarının artırılması ve iyileştirilmesi üzere dönemin nüfusunun yüzde 10'unun okula devamını sağlayacak önlemler araştırılarak ve bu amaçların gerçekleştirilmesi; ülkemizde ilki 13 Mayıs 1991-15 Mayıs 1991 tarihleri arasında gerçekleştirilen Özel Eğitim Konseyinde alınmış kararların uygulanması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

Türkçenin millî eğitim ve bilimde millî ve ortak dil olarak öğretilmesi; eğitimde nicel gelişmeler yanında, eğitimin nitelik yönünden yükseltilmesi; eğitimde bilgisayar, TV, video gibi teknolojilerin kullanılması; TV kanallarından birinin eğitim-öğretime ayrılması; yurt dışında yaşayan çocuklarımızın vatanımıza, ortak millî kültürümüze, örf ve adetlerimize bağlılıklarının korunması amacıyla yeterli tedbirlerin alınması; özel kesimlerin ve tüzel kişilerin, hayırsever kişilerin tüm eğitim kademelerini kapsayan örgün eğitim kurumları kurmaları kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

Hali hazırda bulunan üniversitelerin öğretim elemanı ve ekonomik gereksinimini karşılayacak, 2010 yılına kadar geçerliliği devam edecek "mastır planı" hazırlanması; Yükseköğretim kanununun tekrardan değerlendirilmesi; yükseköğretimde okuyan gençlerden başvuru yapacakların tümüne yurtlarda kalma olanaklarının sağlanması ve bu yurtlardaki her türlü şartın geliştirilerek, öğrenim kredisinin artırılması; mevcut yurt kapasitesine 42 bin yatak ilave edilmesi; dinimizin tecrübeli öğretmenlerce öğretilmesi ve bu doğrultuda dini eğitime önem verilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

49. Hükümet eğitim programı (21.11.1991-25.06.1993).

49. Hükümet, Doğru Yol Partisi (DYP) ve Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP) koalisyon hükümetidir. Hükümetin görev süreci 20 Ekim 1991-25 Haziran 1993 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Süleyman Demirel'dir ve Millî Eğitim Bakanı ise Köksal Toptan'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Her Türk vatandaşının eğitim-öğreniminin devletin sorumluluğunda olması ve ücretsiz eğitimin temel kılınması; mecburî eğitimin en az sekiz yıl olması; laik, evrensel, cumhuriyetçi, milli kültürü geliştirici, yaratıcı, hür fikirlere bağlı bir eğitim politikasının esas alınması; kişilikli ve nitelikli insan yetiştirilmesi; eğitimin her kademesinin kendi içerisinde bir bütünlük taşıması; her kademeyi bitiren gencin o kademenin nihayetinde iş yaşamına dâhil olması; lise eğitiminin sadeleştirilerek birliktelik oluşturulması; olanakların faydalı kullanılması sağlanarak çok hedefli lise sistemine geçilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

Bütün öğrencilerin laik fikirlere bağlı genel kültür derslerini ortak görmesi; öğretim izlencelerinin ve ders kitaplarının evrensel kriterlere ve demokrasiyi esas alan hür düşünceye dayalı olarak tekrardan düzenlenmesi; gençlere, araştırmacı, yaratıcı ve özgür bir kimlik kazandırma amacının öne çıkarılması; Millî Eğitim Bakanlığı ve eğitimle ilgilenen bütün birimlerin, uygar eğitim ihtiyaçlarına bağlı olarak tekrardan yapılandırılması; genç neslin, yarınlara en uygun biçimde hazırlanması; öğretmenlerin sendika kurmaları için ihtiyaç duyulan anayasal düzenlemelerin yapılması; eğitime engel olan problemlerin çözümünde öğretmenlerin katkı sağlaması; sağlam temellere dayalı bir üniversite reformunun gerçekleştirilmesi; üniversitelerin bilim ve yönetim açısından bağımsız olması; YÖK yapısının kaldırılması ve yükseköğretim kurumlarının kendi bünyelerinden tercih ettikleri birimler tarafından yönetilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1991).

50. Hükümet eğitim programı (25.06.1993-05.10.1995).

50. Hükümet, Doğru Yol Partisi ve Sosyaldemokrat Halkçı Parti koalisyon hükümetidir. Hükümetin görev süreci 25 Haziran 1993-5 Ekim 1995 tarihleri arasındadır. Hükümetin Başbakanı Tansu Çiller'dir. Millî Eğitim Bakanlığı görevlerini Nahit Menteşe (25.06.1993-24.10.1993) ve Nevzat Ayaz (24.10.1993-05.10.1995) yürütmüştür. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Eğitimde niteliğe, çağdaş standartlara ve imkân eşitliğine ağırlık verilmesi; eğitimde kullanılan teknolojinin kalitesinin artırılarak bilgisayar kullanımına, donanım ve yazılımına önem verilmesi; bilimsel kurumların özerkliğinin sağlanması; gelişen ve değişen bilimin hem toplum hem de devlet yaşamına yerleştirilmesi; üniversite sayısının artırılması; üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik tanınması; ÖSYM sınavında başarılı olan ve ilk 1000 kişi arasına giren öğrencilere karşılıksız olarak yurt dışında eğitim almaları amacıyla gönderilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1993).

51. Hükümet eğitim programı (05.10.1995-30.10.1995).

51. Hükümet, Doğru Yol Partisi azınlık hükümetidir. Hükümetin görev süreci 5 Ekim 1995-30 Ekim 1995 tarihleri arasındadır. Hükümetin Başbakanı Tansu Çiller'dir ve Millî Eğitim Bakanı ise Turhan Tayan'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Gelecekte kurulacak sanayilerin, kalifiye eleman gücüne bağlı olacağından eğitim alanına daha fazla yatırım yapılması ve bu kaynakların etkin kullanılması; eğitimde laikliği, çoğulculuğu, demokrasiyi benimsemiş, kültürün gelişmesine katkı sağlayan, muhakeme ve algılama becerileri gelişmiş, dışa ve yeni fikirlere açık, bilim ve teknoloji alanında üretime katkı sağlayacak yatkınlıkta kalifiye personel yetiştirilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM,1995).

Temel eğitimin sekiz yıl olarak mecburi hale getirilmesi için ihtiyaç duyulan kanunî düzenlemelerin yapılması; modern teknoloji ve uygulamaların ülkeye getirilmesi; mecburî eğitimin devletin sorumluluğunda olmasına süreklilik kazandırılması ve ferdi yararların kısmen fazla olduğu ileri eğitim kademelerinde verilen hizmetten faydalanan yüksek gelir kesiminin hizmetin karşılığını ödemesini sağlayan yasal düzenlemelerin yapılması ve bu yapının, maddî imkânları kısıtlı olan öğrencilerin durumu göz önünde bulundurularak ciddi anlamda katkı sağlayacak kredi ve burs imkânlarıyla desteklenmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1995).

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu değişikliği tasarısının yasalaştırılması; mesleki-teknik eğitim sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nda düzenlemeler yapılması; yükseköğretime rekabetçi bir yapı kazandırılması amacıyla 2547 Sayılı Kanun'da yasal düzenlemelerin yapılması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1995).

52. Hükümet eğitim programı (30.10.1995-06.03.1996).

52. Hükümet, Doğru Yol Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi koalisyon hükümetidir. Hükümetin görev süreci 30 Ekim 1995-6 Mart 1996 tarihleri arasındadır. Hükümetin Başbakanı Tansu Çiller'dir ve Millî Eğitim Bakanı ise Turhan Tayan'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır; öğretim elemanlarının siyasî partilere üye olması ve siyasî partilerde faaliyet göstermelerinin sağlanması konusunda ihtiyaç duyulan kanunî değişikliklerin yapılması konusunda mutabakat sağlanmıştır. 52. Hükümetin eğitim programında özellikle terörle mücadele kapsamında ülkenin içinde bulunduğu durum dikkate alınarak, Güneydoğu bölgesinde altyapı ve endüstriyel yatırımlarının aksaklığa uğramadan devam ettirilmesi ve imkânlar ölçüsünde hız verilmesine; bilhassa eğitim, sağlık ve tarım alanlarındaki hizmetlerin yaygın hale getirilmesine büyük önem verilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1995).

53. Hükümet eğitim programı (06.03.1996-28.06.1996).

53. Hükümet, Anavatan Partisi (ANAP) ve Doğru Yol Partisi (DYP) koalisyon hükümetidir. Hükümet görev süreci 6 Mart 1996-28 Haziran 1996 tarihleri arasındadır. Hükümetin Başbakanı Ahmet Mesut Yılmaz'dır ve Millî Eğitim Bakanı ise Turhan Tayan'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Zorunlu eğitimin asgari sekiz yıla çıkarılması; ortaokul kısmından başlayarak lisede yoğunluk kazandırmak üzere mesleki alanda yöneltme sistemine işlevsellik kazandırılması; üniversiteye geçişte yığılma olmasını engellemek amacıyla liselerin tekrardan yapılandırılması; lise öğretim programlarının, yükseköğretime, mesleki-teknik eğitime ve yaşama yönlendirecek şekilde tekrardan

düzenlenerek ve bu kapsamda, ülkenin gereksinimleri yönünde kalifiye eleman gücünü oluşturmak amacıyla istihdama bağlı meslek edindirici ve mesleki gelişme katkı sağlayıcı çıraklık-mesleki teknik eğitime öncelik ve ağırlık verilmesi; buradan mezun olan gençlerin, kendi işyerlerini kurmaları için özendirilerek ve bu konuda kredi sağlanması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1996).

Yüksek öğretimin yeniden düzenlenmesi; YÖK'ün sadece koordinasyon sağlayacak bir sisteme kavuşturulması; vakıfların ve özel sektörün eğitim kurumları açmalarının desteklenmesi; eğitimde kullanılan yöntem-teknik ve teknolojik alanda gelişim sağlanmasına, eğitim araç-gereçlerinin oluşturulmasında özel kesimin daha çok yer almasının özendirilerek desteklenmesi; özel üniversiteler kurulması amacıyla ihtiyaç duyulan kanunî düzenlemelerin yapılması; bilimsel ve teknolojik alanda, öncelikle ABD ve Avrupa Birliği başta olmak üzere, uluslararası iş ortaklığına önem verilmesi; devletin ithalatta bilim ve teknoloji becerilerimizi artırıcı bilgi ve teknoloji transferine olanak sağlaması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1996).

Yaygın eğitimin, vatandaşımızın ve hususî olarak kadınların meslek edinmelerini ve yeteneklerini geliştirecek üretim alanına katkı sağlamaları için tekrardan düzenlenmesi; yurtdışında yaşamakta olan vatandaşların kendi kültürünü muhafaza etmeleri, okul çağında olanların buldukları ülkenin eğitim olanaklarından faydalanmalarını ve ülkemize döndüklerinde ülkemiz eğitim sistemine ve toplumsal yaşamımıza uyumlarını kolaylaştıracak tedbirlerin alınması; soydaş ülkeler ve akraba toplulukları ile eğitimde işbirliği yapmak ve buna bağlı projelerin daha etkili ve güçlü bir biçimde sürdürülmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1996).

54. Hükümet eğitim programı (28.06.1996-30.06.1997).

54. Hükümet, Refah Partisi (RP) ve Doğru Yol Partisi koalisyon hükümetidir. Hükümetin görev süreci 28 Haziran 1996–30 Haziran 1997 tarihleri arasındadır. Hükümetin Başbakanı Necmettin Erbakan'dır ve Millî Eğitim Bakanı ise Mehmet Sağlam'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Eğitimde, değer, bilgi ve becerilerle donanmış insanların yetiştirilmesi; eğitimin sekiz yıla çıkarılması; öğrencilerin farklı meslekî alanlarda eğitim görebilmelerini sağlamak için ortaokul kademesinden başlayarak teşvik sisteminin işlevsel hale getirilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1996).

YÖK'ün yeniden düzenlenerek eşgüdümün oluşturulmasından görevli olması; vakıf üniversiteleri kurulmasının özendirilmesi ve özel üniversiteler kurulması için kanunî düzenlemelerin yapılması; yükseköğretime geçiş aşamasında yığılma olmasını engellemek amacıyla yükseköğretim imkânlarının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi, lise sisteminin

tekrardan yapılandırılması; lise programlarının mesleki-teknik eğitime, yükseköğretime ve yaşama teşvik edici şekilde tekrardan düzenlenmesine ve bu kapsamda ülkenin gereksimin hissettiği kalifiye elemanları yetiştirmek için istihdama dayalı meslek edindirici ve meslekî gelişime katkı sağlayıcı çıraklık ve mesleki-teknik eğitime öncelik ve ağırlık verilmesi, bu eğitimi alanların kendi işlerini kurmalarının özendirilmesi ve bunun için desteklenmesi; özel sektörün eğitim kurumları açmasının özendirilmesi ve eğitimde, yöntem-teknik teknolojik alanların geliştirilmesi ve eğitim araç-gereçlerinin üretilmesinde daha çok görev alması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1996).

Yaygın eğitimin, vatandaşımızın ve hususî olarak kadınların meslek edinmeleri ve yeteneklerini geliştirecek üretim alanına katkı sağlamaları için tekrardan düzenlenmesi; yurtdışında yaşamakta olan vatandaşların kendi kültürünü muhafaza etmeleri, okul çağında olanların buldukları ülkenin eğitim olanaklarından faydalanmalarını ve ülkemize döndüklerinde ülkemiz eğitim sistemine ve toplumsal yaşamımıza uyumlarını kolaylaştıracak tedbirlerin alınması; soydaş ülkeler ve akraba toplulukları ile eğitimde işbirliği yapmak ve buna bağlı projelerin daha etkili ve güçlü bir biçimde sürdürülmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1996).

55. Hükümet eğitim programı (30.06.1997-11.01.1999).

55. Hükümet Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti (DSP), Demokratik Türkiye Partisi (DTP) ve Bağımsızlardan oluşan bir koalisyon hükümetidir. Hükümetin görev süreci 30 Haziran 1997-11 Ocak 1999 tarihleri arasındadır. Hükümetin Başbakanı Ahmet Mesut Yılmaz'dır ve Millî Eğitim Bakanı ise Hikmet Uluğbay'dır. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: Sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz ilköğretimin uygulamaya konulması; ilköğretim ve liselerde mecburî din kültürü ve ahlak öğretiminin devamının sağlanması ve bunun haricinde din eğitimi ve öğretiminin sadece, bireylerin isteğine bağlı, yaşı küçük olanların da yasal sorumlularının isteğine dayalı olması; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ise isteğe bağlı Kur'an öğretim kurslarından ve hafızlık eğitiminden sorumlu olması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1997).

Kesintisiz sekiz yıllık ilköğretime geçilirken, mesleki ve teknik liseler içindeki ortaokullarda okumakta olan öğrencilerin ve çıraklık eğitimi gören öğrencilerin kazanılmış haklarının korunması; liselerde mesleki-teknik ve beceri kazandıran eğitime önem verilmesi; tüm kademedeki okulların, uygulanabilir bir plan dâhilinde modern eğitim araçları ile donatılması; eğitim sürecini geliştirici ve zenginleştirici bilgisayarlı eğitimin yaygınlaştırılması; gençlerin ve kadınların meslek kazanmaları ile yeteneklerini geliştirip

üretime katılmaları, okuma-yazma bilmeyen kişilere eğitim olanakları sağlanması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1997).

Bilimsel ve teknolojik gelişmelere gençlerin daha fazla ilgi duymalarının sağlanması; bilimin, bilimsel araştırmacılığın ve bilim adamı olmanın özendirilmesi için önlemlerin alınması ve bu şartların oluşturulması; genç ve yetişkin nüfusun modern yöntemlerle bilimsel araştırmalar yapmalarına ve araştırmada elde ettikleri verileri değerlendirmelerine imkân sağlayıcı kamu-özel kurum ve kuruluşlarının Bilim Merkezleri kurmalarının teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1997).

Engelli bireylerin eğitim-öğretim imkânlarının modern ülkeler seviyesine çıkartılması; engellilerle ilgili kanunlarda yer alan düzenlemelere işlevsellik kazandırılması; engellilere meslekî eğitim verecek merkezî kurumların oluşturulması ve bu kişilerin hayatlarını kolaylaştıracak olanakların sağlanması; günlük sosyo-ekonomik yaşama etkin bir şekilde katılmalarının sağlanması; eğitim kademelerinde öğretmen ihtiyacının giderilmesi ve öğretmenliğin meslek olarak teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1997).

Üniversitelerin öğretim niteliğinin uluslararası standartlara kavuşturulması; öğretim üyesi ihtiyacının derhal giderilmesi; üniversitelerin maddî gereksinimlerinin giderilmesi; ar-ge kurumlarının, ulusal ve uluslar arası seviyede olması; bilgi kaynaklarına ulaşmada elektronik ortamlardan erişimlerinin hızlandırılmasını kolaylaştıracak Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin kısa sürede tamamlanması; açık öğretim kurumlarının niteliğinin artırılması; açık öğretim ve örgün eğitim bağlantısının kurulması; YÖK'ün koordinasyon kurumu haline getirilmesi; üniversitelerin tam bağımsızlığa kavuşturulması; üniversite yönetimlerinde öğrencilerin de temsil edilmesi; üniversite ve sanayi arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve özendirilmesi; üniversitelerin oluşturdukları ekonomik kaynakları kullanması; tüm eğitim kademelerinde barınma imkânlarının artırılması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1997).

56. Hükümet eğitim programı (11.01.1999-28.05.1999).

56. Hükümet, Demokratik Sol Parti azınlık hükümetidir. Hükümetin görev süreci 11 Ocak 1999-28 Mayıs 1999 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Bülent Ecevit'tir ve Millî Eğitim Bakanı ise Metin Bostancıoğlu'dur. Hükümetin eğitim programında şu karar yer almıştır: Eğitim yatırımları, halkımızın da büyük katkılarıyla hızlandırılacaktır (TBMM, 1999).

57. Hükümet eğitim programı (28.05.1999-18.11.2002).

57. Hükümet, Demokratik Sol Parti (DSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Anavatan Partisi (ANAP) koalisyon hükümetidir. Hükümetin görev süreci 28 Mayıs 1999-18 Kasım 2002 tarihleri arasındır. Hükümetin Başbakanı Bülent Ecevit'tir. Millî Eğitim Bakanlığı görevlerini Metin Bostancıoğlu (29.05.1999-09.07.2002) ve Necdet Tekin (10.07.2002-19.11.2002) yürütmüştür. Hükümetin eğitim programında şu hususlar yer almıştır: İlköğretimde mecburî ve kesintisiz sekiz yıllık eğitim uygulamasına devam edilmesi; zorunlu eğitim süresini artırma imkânlarının araştırılması; üstün zekâ ve yeteneğe sahip çocukların kısa sürede tespit edilmesi ve özel eğitim almaları için çalışılması; okul öncesi eğitim imkânlarının her çocuğa ulaştırılması; kaynaştırma eğitiminden faydalanamayan engelli çocuklar için temel eğitim kurumları sayısının artırılması; engelli gençlerin üretime dayalı beceri edinebilmeleri için meslekî-teknik eğitim imkânlarının bu gençlere de ulaştırılması kararlaştırılmıştır (TBMM, 1999).

Özel okullarda adil bir ücret sisteminin kurulması; eğitim kurumlarında ideolojik gruplaşmalara ve sürtüşmelere fırsat verilmemesi; tüm eğitim kademelerinde, modern iletişim ve bilgi teknolojilerinden en kapsamlı şekilde faydalanılması; öğrencilere yönelik yurtların yaygınlaştırılarak eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması; yetişkinlerin tüm alanlarda eğitim ve üretim becerilerini artırabilmeleri için olanakların sağlanması; ilköğretim beşinci sınıfı bitiren öğrencilerin yasal temsilcilerinin istemeleri durumunda Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yaz tatilinde açılan ve Millî Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine bağlı Kur'an kurslarına devam edebilmelerine olanak verilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1999).

Ülkemizin nitelikli ve rekabeti esas alan işgücünün yetiştirilmesi amacıyla meslekî-teknik ve üniversite eğitiminin tekrardan değerlendirilmesi; meslekî-teknik eğitimin özendirilmesi; ortaöğretimde meslekî-teknik eğitim alan öğrencilerin, alanlarında eğitim veren ön lisans programlarına sınavsız geçişleri için gerekli düzenlemelerin yapılması; üniversite sınavlarının tümüyle kaldırılması için öğretim üyesi ihtiyacının kapatılması; açık ve örgün üniversiteler arasında işlevsel ilişki kurularak modern bilgi ve eğitim teknolojilerinin yaygınlaştırılarak açık öğretimin niteliğinin yükseltilmesi; YÖK'ün üniversitelerarası koordinasyon kurumu haline getirilerek üniversitelerin modern anlamda bağımsız bir yapıya kavuşturulması; üniversite yönetimlerinde öğrencilerin temsil edilmesi kararlaştırılmıştır (TBMM, 1999).

Kalkınma planları.

Kalkınma planlarında genel olarak ülkenin gereksinim duyduğu insan gücü, örgün ve yaygın eğitim sistemleri için ayrılan maddî imkânlar ve bu maddî imkânların dağılımı ele alınmaktadır. Eğitim ve öğretim kademelerinde okullaşmanın sağlanması ile birlikte bu kademelerde niteliği arttırıcı önlemler ve hedefler belirlenmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı ve Millî Eğitim Bakanlığı, eğitimin planlaması ile ilgilenmektedir (Çiçek Sağlam, 2009, s.55). Eğitim politikalarının oluşturulmasına katkı sağlayan kuruluşlar arasında bulunan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), özellikle eğitim politikalarının diğer sektörlerdeki politikalarla uyumlu hale getirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Teşkilat tarafından hazırlanan kalkınma planlarında belirlenen politikalar ve tedbirler, kamu sektörü için emredici mahiyettedir. Kalkınma planlarında yer alan eğitim politikaları ile Millî Eğitim Bakanlığının politikalarının örtüşmesi gerekmektedir (Çevik, 2001, s.113). Türkiye’de planlı kalkınma süreci, 30 Eylül 1960 tarihinde yürürlüğe giren 91 sayılı “Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun”la resmîyet kazanmış ve başlamıştır. Türkiye planlı döneme girdikten sonra, artık eğitim planlamaları da beş yılda bir hazırlanan kalkınma planlarında yer almıştır (Aydın, 2015, s.148).

Kalkınma planları, 1961 yılından itibaren beş yıllık dönemleri kapsayacak şekilde hazırlanmaktadır. Kalkınma planları ile ilgili 1961 Anayasasınının 41. maddesinde belirtildiği üzere: Kalkınma planı, sosyo-ekonomik yaşamın adalet ve en uygun çalışma esaslarına göre ve herkese hitap etmekle birlikte insanlık onuruna yaraşan bir yaşam seviyesi sağlama hedefine göre düzenlenmektedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmayı demokratik usullerle hayata koymak, bu amaçla millî iktisadî artırmak, yatırımı toplumun faydasına göre öncelikli alanlarda kullanmak ve kalkınma planlarını yapmak devletin vazifesidir (Erdoğan, 2010, s.42). Kalkınma planlarında beş yıllık dönemleri kapsayacak şekilde stratejik yönelimlerle ilgili eğitime dair somut hedefler yer almaktadır (Erdoğan, 2010, s.42). Kalkınma planları Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin onayı ile yürürlüğe girmektedir ve bu yönüyle incelendiğinde yasa niteliği taşımaktadır (Başaran, 1999, s.125).

Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983).

Dördüncü beş yıllık süreyi kapsayan bu plan, 12 Eylül 1980 tarihinden önce hazırlanmış bir plandır. Fakat mevcut siyasî hükümet askerî darbeden dolayı devam edemediğinden, kurulan yeni askerî hükümet bu planın politikalarını uygulamaya çalışmıştır. Bu dönemde 44. Hükümet görev yapmıştır. Bu planda şu hedefler öngörülmüştür: Okulöncesi eğitiminin yaygınlaştırılması ve yapısal değişikliklerle birlikte imkânlarının iyileştirilmesi; ilkokulda çağ nüfusunun tümünü kapsayacak Temel Eğitim’de, kır ve kent,

cinsiyet ve bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi; derslik ve öğrenci, öğretmen ve öğrenci oranlarında, araç ve gereç standartlarında nitel ve nicel gelişmenin sağlanması; üçlü eğitimin en azından ikili öğrenim olması; köylerin okullaştırılması ya da yörelerde eğitim çağına gelmiş çocukların eğitim alma imkânı bulabilmeleri için yıllık olarak hazırlanacak programlarda hususî tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979).

Ortaokul sisteminde, çağ nüfusunun yüzde 60'ın kapsayacak şekilde fizikî kapasite yaratılması ve eğitimin işlerliğini artıracak içerik düzenlemeleri yapılması; lise eğitimine devam edemeyen öğrencilerin istihdam edilmesi; MEB merkez ve yerel örgütleri arasındaki işbölümünün tekrardan düzenlenerek mahallî örgütlerin yetkilendirilmesi; bölge okullarının kapasite ve kullanımını sağlayıcı önlemlerin alınması; paralı ve parasız yatılılık imkânları kalkınmada öncelikli yörelere verilmesi; temel eğitim kademelerinin süreleri, hedefleri ve bu hedeflere ilişkin program içeriklerinin düzenlenmesi; ikinci kademenin Genel, Meslekî ve Teknik olarak işlevsel bir yapıya olan gereksinimi ekonomik yapı içinde araştırılarak gerekli görülecek olan örgütsel ve yapısal değişiklikler için yasal önlemlerin geliştirilmesi; ortaöğretim sisteminin fizikî olanaklarının öğretmenlerce kullanılması; öğrencilerin üretim sürecine etkin katılması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979).

Yükseköğrenim sisteminde yığılmalara yol açan ortaöğretim sisteminden kaynaklanan sorunların giderilmesi ve bu sistem içeriğini kurumsallaştıracak biçime kavuşturulması; Ticaret Meslek Liseleri farklı okul çeşidi kapsamında çıkartılarak uygulanacak programların düz liseler kapsamında incelenmesi ve kurumsal birlikteliği ve bütünlüğü sağlaması; Teknik Liseler'in orta düzeyde işgücü ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde düzenlenmesi ve sanayinin ihtiyaç gördüğü alan programlarını içermesi, bu hedefler doğrultusunda kız ve erkek öğrencilerin yetiştirilmesi; Kız Meslek Liselerinde sürdürülen klasik izlencelerin yaygın eğitim sistemi izlenceleri dahilinde incelenmesi; üretime dönük hazırlanacak izlencelerin teknik lise bünyesinde uygulanması; kamu yatırımcıları ve işletmecilerle birlikteliğin hayata geçirilmesi için lazım olan düzenlemelerin yapılması; iş alanında kazanılmış bilgi ve becerilerin eğitimde uygulanmakta olan bir kredi sistemiyle değerlendirilmesi; Teknik ve meslekî okulların döner sermayeleri eğitim ve üretimi bir araya getirecek şekilde yapılandırılması; eğitimde geliştirilmek istenilen programlara dönük araç ve gereç üretimine imkan ve kaynak oluşturulması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979).

Öğretmen liselerinde mezun olan öğrencilerin iki yıl yükseköğrenim almasını sağlayarak ilköğretim öğretmeni olmasını; öğretmen liselerinden mezun olan öğrencilerin farklı yükseköğretim programlarına girebilmesi; eğitim enstitüleri farklı eğitim kademeleri için öğretmen ihtiyaçlarını tedarik edebilecek esnek bir öğretmen hazırlama sistemine geçebilmesi

ve artan kapasitenin farklı eğitim hedeflerine dönük vaziyette kullanımının sağlanması; yükseköğretim uygar ve bağımsız anlayış içerisinde planlanmış yaklaşımlara göre ve plan disiplini içerisinde geliştirilmesi; yükseköğretime yerleştirmede lise izlencelerini göz önüne alan ve kredili sisteme bağlı yeni bir yol keşfedilmesi ve kapasite artırımına yönelik tüm kuruluşlarda kapasite kullanım araştırmaları yapılarak cari kapasitelerin akıllı kullanılması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979).

Öğretim üyesi yetiştirilmesine ağırlık verilmesi ve ülke dahilinde doktora programları düzenlenmesi için aktif bir yapının geliştirilmesi; eğitimin tüm kademelerinde ilk olarak eğitim niteliğinin yükseltmesi, eğitim kapasitesinin artırılması ve yararlanılması, araştırmalar yaparak, yurt gereklerine münasip sonuçların uygulanması; yükseköğretimdeki tüm kurumların birinci sınıflarında Türkçe ve yabancı lisan dersi ve bu kurumlara uygun temel bilimlerde lazım içeriklerin yer alacağı programlar uygulanması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979).

Yaygın eğitim sisteminde, örgün eğitim sistemi bütünlüğü içerisinde farklı yaygın eğitim faaliyetleri arasında koordinasyon sağlayan izlencelere ve içerik düzenlemelerine ağırlık veren bir sistemin geliştirilmesi; sanayi okullarının yenilenen üretim yapısına uygun eğitim faaliyetlerinde bulunabilmesi; yaygın ve örgün eğitim kademeleri içerisinde hem kurumsal hem de içerik yönünden bütünlük ve kademeler arası geçişlere imkan sağlayacak esnek bir sistemin oluşturulması; yaygın ve örgün eğitim bütünlüğü sağlanmaya çalışırken istihdam alanı içerisinde kazanılmış yeteneklerin ve tecrübelerin okulda verilen eğitimle paralel olarak değerlendirilmesi ve bu amaçla gerekli düzenlemelerin yapılması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979).

Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989).

Beşincisi olarak hazırlanan ve beş yıllık süreyi kapsayan kalkınma planında şu hedefler öngörülmüştür: Okul öncesi eğitimde beş ve altı yaş nüfusun %10'a çıkarılması ve bu hedefin gerçekleştirilmesi için kamu ve özel kuruluş imkânlarından yararlanılması; çalışmakta olan annelerin fazla olduğu şehir merkezleri, sosyal ve iktisadi olanakları yetersiz ailelerin bulunduğu bölgelerde ve kalkınmada esas alınacak yerlerde anasınıflarının yaygın hale getirilmesi; ikili eğitim oranının azaltılması; özel eğitime ihtiyacı olan farklı zekâ seviyelerine sahip duyma, konuşma ve bedensel engelli çocukların, uyumsuz ve devamlı rahatsızlığı bulunan çocukların eğitimine önemine verilmesi, bu amaçla özel eğitim alanında görev alacak öğretmen ve personelin yetiştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması; farklı zekâ seviyelerine sahip çocukların özel eğitim almalarının programlı hale getirilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 1984).

Ortaokul seviyesinde meslekî yönlendirme ve çevre olanaklarına bağlı yeteneklerin kazandırılması; örgün ve yaygın meslekî ve teknik liselerde yükseköğretim önünde yığılmayı önleyecek, gerekli insan kaynağını yetiştirecek, çalışma hayatına atılmayı kolaylaştıracak, genel liselerde tercih edilen öğretim çeşidinin esas alınması; sanayi meslek liselerinde gereken düzenlemelerin yapılması, bu planın birinci senesinde programlanması ve ikinci senesinde başlatılması kararlaştırılmıştır (DPT, 1984).

Yaygın eğitim ve örgün eğitim faaliyetlerinin, aynı eğitim kurumlarınca eş güdümlü olarak iç içe programlarca yürütülmesi; yaygın ve örgün eğitimin, iş dünyasının ihtiyaç duyduğu yeni iş alanlarına uygun benzer meslekî içerikte planlanması ve yürütülmesi; yaygın ve örgün eğitim sisteminde meslekî konuların esas alınarak benzer müfredatın uygulanması; yaygın ve örgün eğitimde benzer düzeyde mezun olacak kişilerin eşdeğer meslek sertifikaları ile kazanılmış haklarının verilmesi; teknik alanlarda İngilizce eğitim yapmakta olan Anadolu Meslekî ve Teknik Liseleri, ülke dışında bulunan işçi çocukları için Almanca eğitim yapan Anadolu ve İmam Hatip Liselerinin açılması; meslekî dağılımda bu planın “*insan gücü*” bölümünde yer alan dağılımın ve yapının temel alınması; Beden Eğitimi ve Spor Meslek Liseleri'nin açılması kararlaştırılmıştır (DPT, 1984).

Üniversitelerin niteliklerini korumaya ve çeşitlendirmeye dönük tedbirlerin alınması; üniversitelerin bilimsel çalışmalarla iş dünyası ile yakın ilişki kurması ve toplum liderlerini yetiştiren fonksiyonlarına eş değerde önem verilmesi; yükseköğretim sistemi ve ortaöğretim sistemi arasında tutarlılık sağlayacak programların ve geçiş uygunluklarının sağlanması; yükseköğretime yerleştirmede imkân eşitliğinin dikkate alınması; ortaöğretimde kazanılmış ve meslekî alanda yükseköğretimle devam sağlamak için yönlendirme sisteminin uygulanması; üniversitelerin hem örgün yükseköğretim hem de yaygın ve sürekli eğitim programlarıyla ülke kalkınmasında merkezi rol almasının sağlanması; belirlenmiş alanlarda yabancı dille öğretim yapılması; akademik personelin yabancı dil ihtiyacının karşılanmasına dönük eğitim faaliyetlerine önem verilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 1984).

Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990-1994).

Altıncısı hazırlanan ve beş yıllık süreyi kapsayan kalkınma planında şu hedefler öngörülmüştür: Okul öncesi eğitimde, anaokulları ve ana sınıflarının yaygınlaştırılması ve okullaşma oranının yüzde 11,5'lere çıkarılması; liselerde eğitim ve öğretim kalitesinin yükseltilmesi; yükseköğrenime devam etme seviyesine ulaşamayan lise öğrencilerini okul sürecinde meslek edinmeye yönelik beceri kazandıracak program türlerine teşvik edilmesi; düz lise öğrencilerini uygun mesleklere yönlendirebilmek için ilgi ve yetenekleri doğrultusunda etkin bir rehberlik sistemi kurulması; alanında yükseköğretime yerleşmek

isteyen meslekî teknik lise mezunlarının kendi alanları ile ilgili yükseköğretime programlarına yönelmelerini teşvik edecek düzenlemelerin yapılması; meslekî ve teknik eğitim kurumlarında tarım ve sanayi alanında hizmet veren sektörler ile etkin işbirliği içerisinde olması; eğitim niteliğinin artırılması için eğitim programlarının sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda kalkınma ile eşgüdümlü olarak geliştirilmesi; meslek liselerinde endüstri, otelcilik ve turizm meslek alanlarına ağırlık verilmesi; kız meslek liselerinin işlevsel hale getirilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 1989).

Yükseköğretimde, üniversite ile sanayi arasındaki iş birlikteliğini güçlendirecek düzenlemelerin yapılması; üniversitelerde teşebbüsü artırmak için pratiğe dayalı eğitim programlarının düzenlenmesi; lisansüstü ve doktora tez konuları sanayinin gereksinimlerine uygun olarak hazırlanması; lisans ve ön lisans programlarına yerleşme oranının yüzde 15'lere çıkarılması; yaygın eğitim sisteminin etkililiğini yükseltmek amacıyla farklı kuruluşlardan destek sağlamaları için kanunî düzenlemelerin yapılması; yaygın eğitim için olanakların artırılması; çıraklık eğitimin ve yaygın eğitimin kamu ve özel kesim birlikteliği dahilinde sürdürülmesi ve bu konuda isteğe bağlı kurumlardan yardım alınması; yatırım ödeneklerinin en az yüzde 7,5'inin yaygın eğitime tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 1989)

Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996-2000).

Yedincisi hazırlanan ve beş yıllık süreyi kapsayan kalkınma planında şu hedefler öngörülmüştür: Eğitime katılım oranlarının arttırılması; yabancı dille öğretimin yeniden düzenlenmesi; ders geçme ve kredili sistemin düzenlenmesi; ortaöğretimden üniversiteye yönelme sürecinin düzenlenmesi; özel sektör öğretim kurumlarının meslekî ve teknik eğitim sistemine yönlendirilmesi; lise ve lisans düzeyi öğretim kurumu oluşturmada özel dershanelerin teşvik edilmesi; liselerde etkili ölçme ve değerlendirme ve buna dayalı yöneltme sistemi kurularak meslekî ve teknik ortaöğretimin etkinliğinin arttırılması; sekiz yıllık zorunlu eğitimin uygulanması; ortaöğretimin yeniden yapılandırılması; meslekî ve teknik eğitimde modüler sisteme geçilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 1995).

Açık öğretimin geliştirilmesi; eğitim ve öğretim programlarının uluslararası eğitim sistem kriterlerine uydurulması; üniversite kütüphanelerine bilimsel içerikli kaynakların kazandırılması; zorunlu eğitimin devletçe desteklenmesi; zorunlu eğitim dışındaki eğitimin paralı olması; özel kesim desteğiyle dar gelirli öğrencilere burs ve kredi sağlanması; özel kesimin eğitim sunma faaliyetlerinin desteklenmesi; meslekî eğitim sisteminin yaygın kısmının teknik alan ve finansal yönden desteklenmesi; eğitimin her kademesinde teknoloji destekli eğitim yapılması; eğitimde bilgisayar desteğine dayalı yazılım programlarının

geliştirilmesi; üst seviye zekâya sahip çocukların yetiştirilmesinde yetenekleriyle örtüşen eğitim kuruluşlarının geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 1995).

Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001-2005).

Sekizincisi hazırlanan ve beş yıllık süreyi kapsayan kalkınma planında şu hedefler öngörülmüştür: Millî eğitimin sistem bütünlüğü içerisinde yeniden yapılandırılması; okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılması; zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılması; bilgisayar teknolojilerinden yararlanılması; yeni eğitim yöntemlerinin uygulanması; ilköğretimin sonlarına doğru rehberlik faaliyetlerinde bilgisayar desteği ile öğrenciyi tanımaya yönelik teknikleri ve yeteneği ağırlık alan değerlendirme sisteminin geliştirilmesi; nitelikli öğretmen ve öğretim üyelerinin yetiştirilmesi ve bu mesleklerin cazip hale getirilmesi; sözleşmeli öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin istihdamının sağlanması; yabancı dil eğitimine özen gösterilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 2000).

Eğitim kuruluşları için toplam kalite yönetimini esas alan başarı ölçümüne bağlı ve bölgelerarası eşitsizliğin giderilmesi; eğitim kuruluşlarının istenilen seviyeye ulaştırılması için maddî olanaklarının geliştirilmesi; eğitimin geniş kitlelere ulaştırılması, yerel yönetimler, isteğe bağlı kuruluşlar ve özel sektör katkısının sağlanması; sınıf mevcutlarının düşürülmesi ve ikili eğitim uygulanmasının azaltılması; Türk devletleri ve soydaş topluluklar ile hem eğitim alanı hem de kültürel amaçlı ortak programların hazırlanması; okulöncesi eğitim kurumlarında standartların getirilmesi; kaynaştırma okullarının öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde hazırlanması; özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetinin okulöncesi ve ilköğretimde verilmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 2000).

Özel sektörün özel eğitim konusunda desteklenmesi; ortaöğretim sisteminin program çeşidini temel alan şekle kavuşturulması; mesleki eğitim sistemine tabanı geniş bir program ile başlanması; meslekî ve teknik eğitim sisteminde örgün ve yaygın eğitime ağırlık verilmesi; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile bu alandaki yüksekokullar arasında bütünlük sağlanması; her türlü yaygın eğitimin geliştirilmesi; beceri kazandırma ve meslek edindirme faaliyetlerinin artırılması ve bu alanda mahalli, özel ve gönüllü kurum ve kuruluşların desteklenmesi; yükseköğretimin bürokratik ve merkezi yapıdan kurtarılması; yükseköğretim giriş sisteminin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun, fırsat eşitliğini bozmayacak şekilde düzenlenmesi; yeni üniversitelerin nesnel kısıtlara ve zengin karar alma sürecine bağlanması; yükseköğretim sisteminde kurumlarda finansal kaynakların çeşitlendirilerek geliştirilmesi; üniversitelerde bilimsel liyakatin esas alınması kararlaştırılmıştır (DPT, 2000).

Millî eğitim şûraları.

Millî Eğitim Şûrası, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı üst düzey danışma ve karar organı olarak 1933 yılında 2287 sayılı kanunla kurulmuştur. Toplumun farklı kesimlerinden ve değişik görüşlere sahip temsilcilerin iştirak ettiği demokratik toplantılar olarak kabul edilmektedir (Şişman, 2015, s.59). Millî Eğitim Şûraları, Türk eğitim sisteminin temel problemlerini ayrıntılı biçimde ele alıp incelemek ve çözümler üretmek, eğitim politikalarını gözden geçirmek ve bu doğrultuda düzenlemeler yapmak amacıyla yapılmaktadır (Çiçek Sağlam ve diğerleri, 2009, s.55). Bakanlık adına bu işi yürüten Talim ve Terbiye Kuruludur. Şûra toplantılarında eğitim ve öğretimle ilgili görüşmeler yapılır ve tavsiye niteliğinde kararlar alınır. Ayrıca eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler şûralarda ele alınarak tartışılmaktadır (Erdoğan, 2010, s.41). Şûralara eğitimciler, bilim uzmanları, eğitim yöneticileri, sivil toplum örgütleri, gönüllü kuruluşlar, özel ve kamu kurum ve kuruluşların temsilcileri katılmaktadır. Eğitim sorunlarına ilişkin önemli kararlar alınır. Eğitim hizmetleri, geniş çerçevede tartışılır ve değerlendirilir. Millî Eğitim Bakanlığı, şûralarda alınan kararların uygulanıp uygulanmayacağı konusunda söz sahibidir (Çiçek Sağlam ve diğerleri, 2009, s.56).

Araştırmamız, 1980-2002 tarihleri arasındaki dönemi kapsadığı için bu başlık altında 1980-2002 tarihleri arasında toplanmış yedi Millî Eğitim Şûrası ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Onuncu millî eğitim şûrası.

Bu şûra 23 Haziran 1981-26 Haziran 1981 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem maddeleri; Türk millî eğitim sistemi ve bu sistem bütünlüğü içinde eğitim programları, öğrenci hareketliliğini düzenleyen kurallar ve öğretmen yetiştirme sistemidir (MEB, 1981).

On birinci millî eğitim şûrası.

Bu şûra 8 Haziran 1982 ve 11 Haziran 1982 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem maddeleri; öğretmen eğitiminin gelişimi ve öğretmen eğitiminde hizmet öncesi karşılaşılan sorunlar ve bu konudaki çözüm önerileri, eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi, öğretmen ve eğitim uzmanlarının eğitimi ve hizmetiçi eğitimi sırasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileridir (MEB, 1982).

On ikinci millî eğitim şûrası.

Bu şûra 18 Haziran 1988-22 Haziran 1988 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem

maddeleri; Türk eğitim sistemi, yükseköğretim sistemi, öğretmen yetiştirme sistemi, eğitimde teknolojik gelişmeler, Türk dili ve yabancı dil eğitim ve öğretim sistemi, eğitimin finansal yönüdür (MEB, 1988).

On üçüncü millî eğitim şûrası.

Bu şûra 15 Ocak 1990-19 Ocak 1990 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem maddeleri; yaygın eğitim sisteminin kavramsal yönü ile birlikte içerik ve yönelimi, yaygın eğitim sisteminde organize ve iş birliğinin sağlanması, yaygın eğitim sisteminde yatırım ve finansman kaynakları, yaygın eğitim sisteminin personel boyutudur (MEB, 1990).

On dördüncü millî eğitim şûrası.

Bu şûra 27 Eylül 1993-29 Eylül 1993 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem maddeleri; eğitim yönetimi sistemi ve eğitimde yöneticilik, okul öncesi eğitim sistemidir (MEB, 1993).

On beşinci millî eğitim şûrası.

Bu şûra 13 Mayıs 1996-17 Mayıs 1996 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem maddeleri; ilköğretim sistemi ve yönlendirme faaliyetleri, ortaöğretim sisteminin yeniden yapılandırılması, yükseköğretim geçiş sisteminin yenilenmesi, eğitim alanındaki toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına süreklilik kazandırmak, eğitim sisteminin finansal yönüdür (MEB, 1996).

On altıncı millî eğitim şûrası.

Bu şûra 13 Kasım 1999-17 Kasım 1999 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplantıda şu konu başlıkları ele alınmış ve bu doğrultuda yeni kararlar alınmıştır. Ele alınan gündem maddeleri; meslekî ve teknik eğitim sisteminin orta öğretim sistemi bütünlüğü içinde ağırlık kazandırılarak yeniden yapılandırılması, okul ve işletmelerde meslekî eğitime ve istihdama yer verilmesi, meslekî ve teknik eğitim sistemi alanına yönelik öğretmen ve yönetici yetiştirme, meslekî ve teknik eğitim sisteminde yükseköğretime sınavsız geçiş hakkı sağlanması, meslekî ve teknik eğitim sisteminin finansal yönüdür (MEB, 1999).

İlgili Araştırmalar

Bu başlıkta eğitim ve basınla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmamız, “Türk Millî Eğitiminde Yaşanan Değişim Süreci ve Basına Yansımaları (1980-2002)” konu başlığı ile hazırlanmıştır. Araştırmamıza benzer eğitimdeki değişimleri ve basına yansımaları konu edinen birebir uyumlu araştırmalara rastlamadık, fakat eğitimle ilgili sadece kısa süreli ve dar kapsamlı bir araştırmaya rastladık o da Dağdelen’in (2008), “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin eğitim politikalarının basına yansımaları” başlıklı tez çalışmasıdır. Diğer çalışmalar basın ve eğitimi birlikte konu edinmeyen farklı çalışmalardan oluşmaktadır.

Türk (1998), “Cumhuriyet Dönemi’nde Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütündeki Yapısal Değişmeler (1923-1997)” başlıklı tezinde, bakanlık merkez örgütünün yapısal değişimini, örgütteki yetki ve sorumluluk dağılımını gösteren örgüt basamaklarını incelemiştir. Araştırmada, merkez örgütünde meydana gelen yapısal değişim tarihsel bir süreç halinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Akdağ (2001), “1960’tan Günümüze Millî Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi” başlıklı tezinde, eğitim politikalarına yön veren dört temel dayanak noktasını incelemiştir. Bunlar; Anayasa ve yasalarda eğitimle ilgili hükümler, Beş Yıllık Kalkınma Planlarındaki eğitim politikaları, Millî Eğitim Şûralarında eğitim politikalarıyla ilgili alınan kararlar, Hükümetlerin eğitim politikaları, şeklindedir. Araştırmada betimlenen ve değerlendirilen Millî Eğitim politikaları; eğitim sisteminin örgün eğitim, yaygın eğitim ve öğretmen yetiştirme boyutlarına önem ve öncelik verilerek ele alınması; finansman politikaları, dış ilişkilerde eğitim politikaları gibi boyutlar genel anlamda araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Göktürk (2006), “Tek Parti Dönemi Millî Eğitim Şûralarının Analizi” başlıklı tezinde, Türkiye’de tek parti döneminde gerçekleşen Millî Eğitim Şûraları oluşma süreçleri, sonuçları ve eğitim politikalarının yapılandırılması ile olan ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın ağırlığı Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu sonrası eğitimin sosyal ve politik incelenmesine verilmiştir.

Savcı (2006), “Türkiye’de Askerî Darbeler ve Basının Tavrı (1946-1997)” başlıklı tezinde, basının askerî müdahaleler karşısındaki tutumunu tespit etmiştir. Türkiye’de sivil-asker ilişkilerinin 1946-1997 yılları arasında basına yansımalarından kesitler getiren çalışmada gazetelerin ve köşe yazarlarının gelişen olayları ele alış şekilleri incelenmiştir.

Üçler (2006), “1988-2005 Yılları Arasında Gerçekleştirilen Millî Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları” başlıklı tezinde, teze konu olan araştırma döneminde

gerçekleştirilen Millî Eğitim Şûraları ve bu şûralarda ele alınan konular ve uygulamalarını incelemiştir. Çalışmada şûraların gündemini oluşturan konular, şûrada alınan kararlar, şûrada alınan kararlarda ilköğretim kararlarının yeri ve uygulamaları ortaya konulmuştur.

Tan (2007), “Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim İcraatları (1980-1999)” başlıklı tezinde, hükümetlerin ve partilerin eğitim politikalarını, bu süreçte görev yapmış bakanların eğitim çalışmalarını ele almıştır.

Dağdelen (2008), “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Eğitim Politikalarının Basına Yansımaları” başlıklı tezinde, 2001 yılında kurulan, Türkiye’de son iki seçimde tek başına iktidara gelen, siyasi yelpazedeki yeri muhafazakâr demokrat olduğu bilinen Adalet ve Kalkınma Partisi’nin, iktidarda olduğu süre boyunca eğitim alanındaki hedeflerini, planlarını, izlediği politikalarını basına nasıl yansıdığını belirlemek ve değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Öztürk (2009), “1980 Sonrasında Türkiye’de Millî Eğitim İdeolojisi” başlıklı tezinde, 1980 sonrasında Türkiye’de millî eğitim ideolojisinde yaşanan toplumsal ve siyasal dönüşümlerin neler olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Turgut (2012), “Cumhuriyet Dönemi Türk Modernleşmesi Bağlamında Millî Eğitim İdeolojisi ve Öğretmen” başlıklı tezinde, millî eğitim ideolojisi ve öğretmen konularını, Türk modernleşmesi bağlamında ele almıştır.

Dağ (2013), “Millî Eğitim Şûralarında İlköğretim” başlıklı tezinde, eğitim hakkındaki sorunların tartışıldığı, çözüm yollarının arandığı, önemli kararların alındığı Millî Eğitim Şûralarını incelemiştir. Millî eğitim şûralarında ilköğretime yönelik olarak I. ve XVIII. Millî Eğitim Şûraları incelenmiştir. Geçmişten günümüze kadar yapılan tüm şûralar incelenmiş ve bu çalışmada ilköğretimi konu alan şûralar detaylı olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Duman (2014), “Cumhuriyetin Yurttaşlık Oluşturma Politikaları (Millî Eğitim Şûraları)” başlıklı tezinde, eğitim politikalarının genel özelliklerini değerlendirerek ve dönemin eğitim anlayışının en belirgin özelliğinin Cumhuriyet değerleri ve yurttaşlık eğitimi olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Araştırmada Atatürk dönemi millî eğitim politikaları, yurttaşlık bilinci ve Türkiye’de gelişimi incelenerek, Atatürk’ün eğitime ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Gülmez (2014), “28 Şubat 1997 Askerî Darbesi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri” başlıklı tezinde, 28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleşen Askerî Darbe ve bu darbenin Türk eğitim sistemi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırmada Refah Partisi’nin ve Doğru Yol Partisinin oluşturduğu koalisyon hükümeti ve ordu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. MGK (Millî Güvenlik Kurulu) kararları öncesi ve sonrası yaşanan olayları ele almıştır. MGK

kararlarını analiz ederek ortaya çıkan bu sürecin önceki askerî müdahalelerden farklı yönlerini ve günümüz siyasetine olan etkilerini incelemiş ve analiz etmiştir.

Karasoy (2014), “1980’den Günümüze Türkiye’de Üç Ulusal Gazete Örneğiyle Basın ve Siyaset İlişkisi” başlıklı tezinde, basının gündemini belirlemek için, dağıtım ölçüğü ve tirajı ile siyasal yönelimine göre sınıflandırılmış üç ulusal gazete seçilmiştir. Bu gazetelerde, siyaset gündemi açısından seçilmiş konuların hangi ağırlıkta yer bulduğu ve saptanan konu ve olaylardaki siyasî eğilimlerinin, mevcut iktidar yapılarıyla paralellik gösterip göstermediğini saptamaya çalışmıştır.

Bilgili (2015), “Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol Dönemi Eğitim Politikaları: 1989 – 1991” başlıklı tezinde, dönemin Millî Eğitim Bakanı olan Avni Akyol’un izlediği eğitim politikalarını incelemiştir.

Çetin (2015), “Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim İcraatları (1999-2011)” başlıklı tezinde, 1999-2011 yılları arasında görev yapmış Millî Eğitim Bakanlarının eğitim konusundaki çalışmalarını ele almıştır.

Su (2017), “2002-2012 Dönemi Hükümetlerindeki Eğitim Politikalarının İncelenmesi” başlıklı tezinde, 2002-2012 dönemi hükümetlerinin eğitim alanında izlediği politikaları, yaptığı reformları ve icraatlarının eğitime olan etkisini incelemiştir.

Cankar (2017), “Millî Eğitim Bakanları ve Eğitim Faaliyetleri (1999 - 2016)” başlıklı tezinde, hükümetlerin seçim beyannamelerinde, parti programlarında ve hükümet programlarında eğitimle ilgili bilgilere ve Millî Eğitim Bakanlarının eğitim ve öğretim, personel istihdamı, teşkilat yapısı, bütçe kullanımı, eğitimin yapılandırılması ve inşaat ve emlak alanı ile ilgili yapılan çalışmaları ve diğer eğitim faaliyetlerini incelemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın veri kaynakları, araştırma verilerinin toplanması ve araştırma verilerinin analizine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Bu yöntem tarih ve sosyoloji gibi bilim dallarında kullanılmaktadır. Bu yöntemde dokümanlar çalışmanın temel unsurlarını oluşturdukları için çalışmanın konusuyla bağlantılı belgelerin seçilmesi önemlidir.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırma türü olarak tanımlanabilir (Yıldırım&Şimşek, 2011, s.39). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi metodu, tarihçiler, antropologlar ve dilbilimciler tarafından kullanılan geleneksel bir yöntemdir. Nitel araştırmalarda elde edilen dokümanlar, etkili bir şekilde kullanılması gereken ve önemli bilgiler içeren veri kaynaklarıdır (Yıldırım&Şimşek, 2011, s.187).

Bu çalışmada esas unsur belge odaklı olduğu için, doküman incelemesi metodu, çalışmanın gerekliliklerini karşılayacak en uygun metot olarak görülmüştür. 1980 yılından itibaren ülke çapında dağıtımı olan ve önemli bir satış rakamı yakalayan gazeteler incelenerek gerekli sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre; tarihçilerin ve arkeologların bir kültürün veya medeniyetin geçmişine yönelik özellikleri çalışacakları sırada kullanabilecekleri en uygun araştırma yöntemlerinden olan kalıntılardan hareket etmeleri gerekmektedir. Araştırmacıların, araştırılan kültür ve medeniyete ilişkin bütüncül bir resim ortaya koymak için, elde edilen kalıntıları, belirli bir çerçevede dâhilin deve kendi arasında ilişkilendirmeleri gerekmektedir (Yıldırım&Şimşek, 2011, s.187).

Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırmanın çalışma evrenini Türk Millî Eğitiminde Yaşanan Değişim Süreci ve Basına Yansımaları oluşturmaktadır. Çalışma örneklemini ise 1980 ve 2002 yılları arasında

eğitimde yaşanan değişiklikler ve 1980-2002 yılları arasında maksimum çeşitlilik sağlamak amacıyla eğitim alanındaki gelişmeleri haber yapan gazeteleri kapsamaktadır.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Veri toplama aracı olarak dokümanlardan faydalanılmıştır. Araştırmada gazeteler temel veri toplama aracını oluşturmaktadır. Bunun dışında kitaplar, dergiler, MEB kanunları, MEB ile ilgili kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmelikler, yönergeler, genelgeler, MEB şüraları, Tebliğler Dergisi diğer veri toplama araçlarını oluşturmaktadır. Veriler doküman analizine uygun olarak toplanmıştır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılacak olan konuyla ilgili basılı materyallerin incelenmesini gerektirmektedir.

Tarihi araştırmalar, geğmişte yaşanan durumları anlamaya, açıklamaya ve yorumlamaya yönelik çalışmalar olduğundan betimsel araştırma olarak kabul edilmektedir. Tarihi araştırma yöntemlerinde, araştırmacı farklı türden veri kaynakları kullanabilir. Yani kaynak olarak olayın yaşanmış olduğu zamana ait gazeteleri, dergileri, kitapları, araştırma raporlarını, yazışmaları, resmi belgeleri ve çeşitli mektupları ve diğer kaynakları ayrıntılı bir şekilde inceleyerek verileri toplayabilir. Araştırmacı, konu ve olaylara ilişkin derinlemesine araştırma yapmaya çalışırken, farklı kaynaklardan elde ettiği bilgilerden yola çıkarak bütüne ulaşmak ve bir sentez yapmak zorundadır. Araştırmacının, araştırmanın iç geğerliliğinin düşmemesi için, toplamış olduğu kaynakları dışsal ve içsel olarak tarafsız ve eleştirel bir bakışla incelemesi gerekmektedir (Karakaya, 2011, 63). Karasar (2012, s.78) da benzer açıklamalarda bulunmuştur. Araştırmacı tarihsel veri kaynaklarından geçerli ve güvenilir veriler toplayıp, doğru sonuçlara ulaşmak için, toplanan her veriyi geğerlik ve önem bakımından eleştiri süzgecinden geğirmelidir. Bu bakımdan “*Belge ya da kalıntı geręek midir? Geręekse, ne derece önemlidir?*” gibi soruların sorulması gerekmektedir (Karasar, s.73).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular ve Yorum

Araştırmamız, “Türk Millî Eğitiminde Yaşanan Değişim Süreci ve Basına Yansımaları (1980-2002)”nı konu edinmektedir. Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sırasında elde edilen bulgular: “12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden Sonra Millî Eğitim (1980-1983), Anavatan Partisi (ANAP)Hükümetleri Döneminde Millî Eğitim (1983-1991), Koalisyon Hükümetleri Döneminde Millî Eğitim (1991-2002)” şeklinde dönemlere ayrılarak üç başlık halinde verilmiştir. Bu dönemlerde millî eğitimle ilgili alınan kararlar, gerçekleştirilen uygulamalar, yasal ve yapısal değişiklikler ile ilgili gelişmeler basında yer almıştır. Ayrıca kararlar, uygulamalar, yasal ve yapısal değişiklikler ile ilgili gelişmeler gazetelerin köşe yazarları tarafından konu edinilmiştir.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden Sonra Millî Eğitim(1980-1983)

12 Ekim 1969 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda Adalet Partisi seçimleri kazanarak hükümeti devralmıştı ve Cumhuriyet Halk Partisi de ana muhalefet partisi olmuştu. Fakat siyasî sorunlardan dolayı 1969 ve 1971 yılları arasında iki defa hükümet değişikliği yaşanmıştı. 12 Mart 1971 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç ve kuvvet komutanları Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a bir muhtıra vererek mevcut hükümeti istifaya zorlamıştı. Verilen muhtırayla Adalet Partisi iktidardan uzaklaştırılmış ve ülke sıkıntılı bir ortama sürüklenmişti. Nitekim müdahaleden sonra da siyaset bunalımı artarak devam etmiştir ve yine dört hükümet değişikliği yaşanmıştır.

Bu yönüyle bakıldığında; ordunun sivil yönetime müdahalesi sonucu başlayan yeni dönem 1971-1973 yılları arası Türkiye tarihinde “12 Mart Dönemi” olarak bilinmektedir. Bu dönemde siyaset etkisizleştirilmiş, 1961 Anayasası’nda bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. 1973 yılı seçimlerinden sonra hükümet kurulamadığından, Türkiye bu sırada hükümet bunalımı yaşamıştır. Bu aradan sonra Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan 26 Ocak 1974 tarihinde CHP-MSP koalisyon hükümetini kurmaya başlamıştır. 1974 yılında patlak veren Kıbrıs sorunu koalisyon hükümetinde anlaşmazlığa sebep vererek CHP-MSP koalisyon ortaklığının sonunu getirmiştir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, hükümet sorununu çözmek için Bülent Ecevit’in yerine hükümeti kurma görevini Sadi Irmak’a vermiştir. Kurulan hükümet de güvenoyu alamamıştır. Buna rağmen yeni bir hükümet kurulmadığı için Sadi Irmak görevine devam etmek zorunda kalmıştır. Sadi Irmak ikinci kez verilen görevi kabul etmediğinden, 12 Nisan 1975 tarihinde Süleyman Demirel başkanlığındaki AP-MSP-CGP-

MHP-Bağımsızlar ortak hükümeti (I. Milliyetçi Cephe Hükümeti) kurulmuştur. Böylece Türkiye siyasetinde 1960'larda ortaya çıkan sağ ve sol şeklindeki kutuplaşma artık siyasette de yerleşmeye başlamıştır. Milliyetçi Cephe'yi oluşturan partilerin milliyetçilik anlayışları birbirinden farklı olduğu gibi ekonomik anlamda da farklı düşüncelerine karşın birlikteliklerini sürdürmeye özen göstermişlerdir. Bu sırada, ekonomik sorunların gittikçe artmaya başlaması ve Dünya petrol fiyatlarının artması 1977'li yıllarda Türkiye'de enflasyonun %50'lere tırmanmasına neden olmakla birlikte ülke güvenliğini sarsan sağ-sol çatışmaları da bu yıllarda tırmanışa geçmiştir (Cebeci, 2007, ss.219-221).

1977 yılı milletvekili genel seçimleri Cumhuriyet Halk Partisinin başarısıyla sonuçlanmasına rağmen aldığı oylar tek başına iktidar olmasına imkân sağlayamamıştır. Bülent Ecevit'in kurduğu azınlık hükümeti güvenoyu alamamıştır. Süleyman Demirel de CHP'nin hükümet kurmasına karşı çıkarak İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetinin kurulmasında ısrarcı olmuştur. II. Milliyetçi Cephe Hükümeti, 219 ret oyuna karşılık 229 güvenoyu almıştır. Daha sonra 1978 yılında II. Milliyetçi Cephe Hükümeti, gensoruyla düşürülmeye çalışılmıştır. Böylece cumhuriyet döneminin gen soruyla düşürülen ilk hükümeti olmuştur. 1978'de Turhan Feyzioğlu başkanlığındaki Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Demokrat Parti'nin desteğiyle Bülent Ecevit üçüncü kez hükümet kurmaya başlamıştır. Kurulan hükümetin çözmesi gereken birçok sorun bulunmaktaydı. Halk can ve mal güvenliğinin sağlanmasını istiyordu. Bu sırada Malatya ve Kahramanmaraş olayları patlak vermiştir. Bu sorunlar ve olaylar hükümeti zor durumda bırakmıştır. Daha sonra, 14 Ekim 1979 tarihinde ara seçimlerin yapılmasına karar verilmiştir. Seçimleri Adalet Partisi kazanınca, Bülent Ecevit hükümeti dönemi sona ermiştir. Süleyman Demirel başkanlığında Milli Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisinin dışarıdan desteklediği Adalet Partisi azınlık hükümeti kurulmuş ve kurulan mevcut hükümet de ülke sorunlarına çözüm bulamayınca, üçüncü kez demokrasiyi ortadan kaldıran 12 Eylül 1980 askeri darbesi yaşanmıştır (Cebeci, 2007, ss.220-221).

Gökçe'ye (2009) göre; 1971 yılındaki siyasî ve ideolojik nitelikli bunalım, 1974'lü yıllarda başlayan "Petrol Bunalımı" ve "Kıbrıs Harekâtı"nın sonuçları, kendini ekonomik alanda hissettirmesiyle, Türkiye'de siyasî, ideolojik ve ekonomik güç merkezlerinin birbirleriyle olan ilişkilerindeki karmaşa 12 Eylül'ü yaratmış ve siyasî sistemin güçlerinin yeniden tanımlanıp oluşturulması sürecini başlatmıştır (Gökçe, 2009, s.195).

1980'li yıllar Türkiye'nin yakın siyasal tarihinin en çalkantılı dönemlerinden biri sayılmaktadır. Bunun temel nedeni 1980 yılında gerçekleşen askerî darbe ve bunu izleyen askerî rejimin ülke siyasal hayatında çok derin izler bırakan kararları ve uygulamaları

olmuştur (Güneş, 2010, s.31). 12 Eylül 1980 tarihinde Orgeneral Kenan Evren başkanlığında yönetime el konulmuş ve toplumsal muhalefete yönelik savaş ilan edilmiştir. Ülke genelinde sıkıyönetim ilan edilmiş, siyasal partiler, işçi sendikaları, dernekler ve kitle örgütleri kapatılmıştı. Gazetelerin ve dergilerin yayını durdurulmuş. Sayısız insan tutuklanmış ve yargılanmış, öğretmen ve öğrenci dernekleri yasaklanmıştı. Tüm Eğitim ve Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) illegal faaliyette bulunduğu gerekçesiyle kapatılmış (Kaplan, 2011, s.305). Askerî darbe sonrası, TBMM ve siyasal partiler kapatılmış, parti liderlerine ömür boyu siyaset yasağı getirilmiş, sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri kısıtlanmıştı (Okçabol, 2005, s.82).

12 Eylül 1980 askerî darbesi ile sivil yönetimden sonra, ülkede “12 Eylül Yönetimi” olarak tabir edilen askerî yönetim devri başlamıştır (Kırpık ve diğerleri, 2012, s.328). Askerî yönetimce, Emekli Deniz Kuvvetleri Komutanı Bülent Ulusu, hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. 24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile dikkatleri üzerine çeken Turgut Özal ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı olmuştur. Emekli General Hasan Sağlam da Millî Eğitim Bakanı olmuştur (Okçabol, 2005, ss.81-82).

Askerî yönetimce, 1960 Anayasası yerine 1982 Anayasası oluşturulmuş.1982 Anayasası yapılan halk oylaması ile kabul edilmişti. 1982 Anayasası’nda eğitimi kapsayan başlangıç ilkeleri ile birlikte, 24, 42, 62, 130 ve 131. maddeleri ise özel anlamda eğitimle ilişkili önemli maddeleri içermektedir (Kırpık & diğerleri, 2012, s.328). Askerî yönetim, büyük önem verdiği eğitim ve kültür alanlarında köklü adımlar atmaya çalışmıştır. Nitekim bundan dolayı eğitime ilişkin her inceleme, 12 Eylül’ün politikasını ele almak zorunda kalmıştır (Kaplan, 2011, s.305). Askerî yönetimce oluşturulan “Danışma Meclisi” tarafından yapılan ve onaylanan 1982 Anayasası, Kemalizmi ve Atatürkçülüğü devletin, bütün siyasal partilerin ve millî eğitimin uymak zorunda olduğu, resmî ideoloji olarak ilan etmiştir (Kaplan, 2011, s.306).

Dündar’a göre (2016, s.130) 1980’li yıllarda Türk yazılı basınında rol alan temel aktör gazeteler şunlardır: “Cumhuriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Dünya Gazetesi, Yeni İstanbul Gazetesi, Akşam Gazetesi, Son Havadis Gazetesi, Bulvar Gazetesi, Türkiye Gazetesi, Milli Gazete ve Güneş Gazetesi”. Hem tirajı hem de kitleler üzerinde büyük etkisi en yüksek olan yayınlar olarak öne çıkan gazeteler; Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Tercüman’dır. Bu gazeteler dönemle ilgili ülkenin siyasî nabzı konusunda en gerçekçi görüşü temsil etmiştir (Dündar, 2016, s.130).

Bu dönemdeki basının durumuna bakıldığında, ordunun yönetime el koymasından sonra yayınlanan bildirilerde, parlamento ve hükümetin dağıtıldığı, tüm yurttaki sıkıyönetim

ilan edildiği, parlamento üyelerinin dokunulmazlıklarının kaldırıldığı açıklanmıştır. Bu dönemde gazeteler sıkıyönetimin denetiminden geçirilmeye başlanmış. Millî Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren ve Konsey üyeleri basını yakından takip edip denetlemişler ve denetimler sonucunda Demokrat, Aydınlık ve Hergün gazeteleri kapatılmıştı. Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) Ankara Şube Sekreteri gözaltına alınıp, sendika şubesi kapatılmıştır. Bursa'nın Sesi gazetesi kapatılmış, yazı işleri müdürü ve sayfa sorumlusu tutuklanmıştı. Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi ve Bedii Faik, Tercüman gazetesinden Rauf Tamer ve gazetelerin sorumlu yazı işleri müdürleri hakkında soruşturma başlatılmıştı (MEB, 2011).

Bu dönemde bir taraftan 12 Eylül yönetiminin basına yönelik sansür uygulamaları, diğer taraftan gazetecilerin uyguladığı oto sansür, basının işlevini yerine getirmesine engel olmuştur. Basın baskılardan korunmak için darbe sonrasında iç politika haberlerinden kaçınmış, daha çok magazin konulu içeriklerle ön plana çıkmıştır (Baran, 2018).

12 Eylül 1980–12 Mart 1984 tarihleri arasında, değişik sürelerle durdurulan sekiz gazetenin kapatılma sayısı ile kapalı kaldıkları gün sayısı şöyledir (MEB, 2011):

Millî Gazete:	4 Kez 72 Gün
Cumhuriyet Gazetesi:	4 Kez 41 Gün
Tercüman Gazetesi	2 Kez 29 Gün
Günaydın Gazetesi:	2 Kez 17 Gün
Güneş Gazetesi:	1 Kez 10 Gün
Milliyet Gazetesi:	1 Kez 10 Gün
Tan Gazetesi:	1 Kez 9 Gün
Hürriyet Gazetesi:	2 kez 7 gün

12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbe, yazılı Türk basın tarihi açısından düşünüldüğünde en karanlık dönemlerden birinin başlangıcını oluşturmaktadır. Milli Güvenlik Konseyi, yönetime el koyduktan bir hafta geçtikten sonra Sıkıyönetim Kanunu'nun 3. maddesini değiştirmiştir. Sıkıyönetim Komutanlığı yapılan bu değişiklikte haberleşmeye sansür koyma yetkisini almıştır. 23 Eylül 1982 tarihinde kabul edilen 1982 Anayasası ile iletişim özgürlüğü kısıtlanmıştır (Dündar, 2016, s.133). 1982 Anayasası kabul edildikten sonra 10 Kasım 1983 tarihinde Basın Kanunu'nun birçok maddesi ağırlaştırılmış bir şekilde değiştirilmiştir (MEB, 2011).

Zürcher (2003), Milli Güvenlik Konseyinin basın üzerindeki baskıları ve yaptırımları konusunda şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

MGK yalnızca kabine değil, kendilerine sıkıyönetim yasası gereği çok geniş yetkiler verilmiş bölgesel ve yerel komutanlar vasıtasıyla da iş görüyordu. Bu kişiler eğitimin, basın, ticaret odalarının ve sendikaların başlarına getirilmişlerdi ve yetkilerini kullanmakta tereddüt etmiyorlardı. Bu durum, özellikle, entelektüel yaşamın ve basının merkezi olan İstanbul'da, gazetelerin sürekli kapatılması, gazetecilerin ve yazı işleri müdürlerinin tutuklanması sonucunu getirdi. Bizzat Atatürk'ün teşvikiyle 1924'te kurulmuş olan yılların Cumhuriyet gazetesi bile bir kez kapatılmıştı (Zürcher, 2003, s. 406).

Bu dönemde 1981, 1982 ve 1983 yıllarında çok sayıda gazeteci hakkında dava açılmış ve tutuklama kararları verilmiştir. Gazeteciler hakkında açılan soruşturma ve dava sayılarının gazetelere göre dağılımını şöyle verebiliriz: "Cumhuriyet 28, Tercüman 27, Hürriyet 14, Milliyet 14, Millî Gazete 4, Dünya 4, Akşam 3, Son Havadis 3, Hergün 2, Arayış 2, Hayat 2, Nokta 2, Yankı 1, Demokrat 1, Politika 1, Adalet 1, öteki yayın organları 75". Bu dönemdeki gazeteci, yazar, çevirmen ve sanatçılara toplamda verilen mahkûmiyet kararları 316 yıl, 4 ay 20 gün hapis cezası olmuştur (MEB, 2011).

1980 ve 1983 yılları arasında basına yönelik vahim yaptırımlar uygulanmıştır. Durum öyle vahim bir hal almıştır ki, rakip gazeteler bu durumdan yararlanarak birbirlerini şikâyet etmişlerdir. Bazı gazeteciler yayın organlarında yer alan bir haberden dolayı sıkıyönetim savcısını arayarak meslektaşlarını şikâyet etmişlerdir (Dündar, 2016, s.137).

İşte bu şartlar altında Başbakan Bülent Ulusu, hükümet programını TBMM'de okumuştur. Programın eğitim politikasını şöyle açıklamıştır: "Eğitim ve öğretimde Atatürk milliyetçiliğinin yurdun en ücra köşelerine yaygınlaştırılması amacıyla gerekli önlemler alınacaktır. Çocukların Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmalarını önleyecek tedbirler alınacaktır" ("Türk demokrasisi", Milliyet Gazetesi:24 Eylül 1980, s.6). Başbakan Ulusu birkaç gün sonra ise "Millî eğitim sistemimiz, meslekî ve teknik öğretime ağırlık verecek şekilde yeniden planlanacaktır. Öğretmenler ve yöneticiler politikadan tümü ile arındırılacak, Millî Eğitim ve Üniversiteler Kanunu üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapılacaktır" şeklinde bir açıklama yapmıştır ("Devletin temel yasaları", 1980, s.7).

Tam da bu günlerde Gülten Dayıoğlu, Milliyet gazetesindeki köşesinde "Eğitim ve Öğretim Düzeni Değişecekse..." başlıklı yazısında çağdaş eğitim öğretim politikaları saptanması gerektiğine ilişkin fikirlerini beyan ederek bir anlamda Başbakan Ulusu'ya destek vermiş ve kendi önerilerini sıralamıştır:

Millî eğitim çevresinde yasa yönetmelik ve ders programları yeniden düzenlenirken, Atatürk ilkeleri temel edinilmelidir. Ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve stratejik koşulları, özellikleri, kaynak ve gereksinimleri bilinçle göz önüne alınmalıdır. Bu çalışmalar yapılırken, geçmişte olduğu gibi yabancı kökenli eğitim öğretim düzenlerinden tıpa tıp aktarmalardan kesinlikle

kaçınılmalıdır. “Bize göre” ve “Bizim çocuklarımız için” çağdaş bir “Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Öğretim Politikası” saptanmalıdır (Dayıoğlu, 1980, s.2).

Millî eğitim şûraları.

Onuncu Millî Eğitim Şûrası: 12 Eylül askerî darbesi sonrası eğitimle ilgili en önemli toplantı 23 Haziran 1981 tarihinde gerçekleştirilen Onuncu Millî Eğitim Şûrası olmuştur. Millî Eğitim Şûra toplantısında bilhassa millî eğitim sistemi, eğitim programları, öğrenci akışı ve öğretmen yetiştirme konularına değinilmiş ve bu konularla toplantıya dair bazı hususlar basına yansımıştır.

Şûraya ilişkin görüşler çok önceden yazarlar tarafından köşelerinde dillendirilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde Eski Bakanlık Müfettişi Ankara Millî Eğitim Müdür Yardımcısı Kemal Ocak “M. Eğitim Şûrası” başlıklı makalesinde “Yakında gerçekleşecek Mili Eğitim Şûrası’nın çok önemli çözümler getireceğine inanıyoruz.” demiştir ve şu ifadeleri kullanmıştır: “X. Millî Eğitim Şûrası’nda gündeme getirilen Yaygın Eğitim Kurumlarına daha da etkinlik kazandırılmalı, örgün eğitimden geçmemiş bulunan yetişkinlere okuma yazma yanında ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini ve uyumlarını sağlayacak eğitim olanaklarına ağırlık verilmelidir. Ve bu şûrada tartışılmalıdır” (Ocak, 1981, s.2).

Şûraya ilişkin ilk haber Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmıştı. Toplantıdan iki ay önce çıkan “Eğitim Sisteminin İlkeleri Saptanacak” başlıklı haberde, 23-26 Haziran tarihleri arasında yapılacak Onuncu Millî Eğitim Şûrasının gündeminin belirlendiğini okuyucusuna duyurmuştur (“Eğitim Sistemi”, 1981, s.8). Benzer bir haber, yaklaşık bir ay sonra Milliyet gazetesinde “Millî Eğitim Şûrası 23-24 Haziranda Toplanacak” başlıklı haberin konusunu oluşturmuştur. Buna göre Yükseköğretim Bütünlük Yasası, Orta Öğretim Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği ile öğrenci öğretmen ilişkileri ve diğer millî eğitim sorunlarının şûrada ele alınacağı belirtildikten sonra sakat ve bakıma muhtaç çocuklara ilişkin sorunlarla yüksek okullarla ortaöğretim kurumlarında okutulacak İnkılâp Tarihi programı üzerinde durulacağı bilgisine yer verilmiştir (“Millî Eğitim”, 1981, s.14).

Hürriyet gazetesi ise yedi yıldan beri toplanamayan şûra için “Atatürkçü Eğitim Şûrası Toplanıyor” başlığını kullanarak toplantıda çıkmazda olan eğitim için çözüm yolları aranacağını belirtmiştir. Gazete, şûraya her kademedeki öğretmenlerin katılacağını ve yönetmelikler, yasa tasarıları, eğitim programları, öğrenci akışını düzenleyen kurallar ve öğretmen yetiştirme esaslarının ele alınacağına vurgu yapmıştır (“Atatürkçü Eğitim”, 1981, s.3). Hürriyet gazetesi bir hafta sonra şûraya ilişkin “Ortaöğretim Paralı Olacak” başlıklı yeni bir habere yer vermiştir. Buna göre Millî Eğitim Bakanlığının hem orta öğretim kurumlarına gelir sağlamak, hem de öğrencilerin daha iyi yetişmelerini temin etmek amacıyla ortaokul ve

liselerde öğrenim görmek isteyenlerden yılda belli bir ücret almak üzere çalışmalar yapıldığı belirtilerek bu konunun 23 Haziran'da toplanacak Millî Eğitim Şûrasında ele alınmasının beklendiği bilgisine yer verilmiştir (“Ortaöğretim paralı”, 1981, s.1, s.13).

Şûranın içeriğine dair bilgiler veren Milliyet gazetesinin “Mecburi 8 yıllık temel eğitim uygulaması getiriliyor” başlıklı haberine göre Türk Millî Eğitim Sisteminin esasları değişmektedir. Bu değişimin en önemli ayağını ise sekiz yıllık mecburi temel eğitim uygulaması oluşturmaktadır. Şayet bu değişim gerçekleştirilirse bazı okullarda faaliyette bulunan anasınıfları yaygınlaştırılacak ve zaman içinde zorunlu hale getirilecekti. İlkokul ile ortaokul birleştirilerek “temel eğitim” adı altında sekiz yıla çıkarılacağı gibi temel eğitim bütün Türk çocukları için zorunlu olacaktı. Temel eğitimden sonra ise üçer yıllık lise veya meslekî-teknik okul iki alternatif halinde yeteneklere göre öğrencilere açık olacaktı (“Mecburi 8 yıllık”, 1981, s.3).

Milliyet gazetesi gibi sekiz yıllık temel eğitim vurgusu yapan bir diğer gazete Tercüman gazetesi olmuştur. Gazetenin “8 yıllık temel eğitim 3 devrede” başlıklı haberine göre, Onuncu Millî Eğitim Şûrasında temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasının görüşüleceği bilgisi yanında liselere dair yapılması planlanan yenilikler üzerinde de durulmuştur (“8 yıllık temel eğitim”, 1981, s.1). Milliyet gazetesinin “Tek tip lise ile teknik okul arasında geçil olabilecek” başlıklı haberine göre, bir yıllık ana sınıfını da kapsayan sekiz yıllık zorunlu temel eğitimi sonrası üç farklı tipteki liselere değinmiştir. Nitekim zorunlu eğitimini tamamlayan öğrenci istediği tipteki liseyi tercih edebilecek ve hatta bu okullar arasında yatay geçiş yapabilecekti (“Tek tip lise”, 1981, s.3).

Türkiye gazetesi de “Temel Eğitim Üç Devreye Ayrılacak” başlıklı haberde Onuncu Millî Eğitim Şûrasına değinmiş ve “Yeni Türk Millî Eğitim Sistemi” taslağına göre bütün Türk çocukları için mecburi hale getirilmesi düşünülen sekiz yıllık temel eğitimin üç devre halinde tatbik edileceği bilgisini vermiştir. Haberde temel eğitimin birinci yılından itibaren öğrencilerin istidat ve kabiliyetlerinin öğretmenler tarafından tespit edilerek dosyalarına işleneceği ve bu bilgilerin öğrencinin orta öğretime girişinde temel faktör olacağı belirtilmiştir (“Temel eğitim”, 1981, s.1).

Onuncu Millî Eğitim Şûrası 23 Haziran 1981 günü Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın açılış konuşmasıyla başlamıştı. Cumhuriyet gazetesinin “Sağlam: Eğitim sistemimiz Batının etkisinde kaldı” başlıklı haberine göre Bakan Sağlam, tıpkı Başbakan Uluşu'nun hükümet programını mecliste okurken vurguladığı gibi eğitim sistemimizin Batı'nın etkisinde kaldığı noktası üzerinde durmuştur (“Sağlam: Eğitim sistemimiz”, 1981, s.1).

Mili Eğitim Bakanı'nın yaptığı konuşma Milliyet gazetesinde “Sağlam: Eğitim düzeni çıkmaza girmiştir” başlığı ile okuyucuya yansıtılmıştır. Bakanın eğitimdeki sorunların bugüne dek çözümlenemediği için içine düşülen çıkmaza dair tespitleri üzerinde durmuştur. Güçlü, köklü ve hızlı değişikliklere ihtiyaç duyulduğunu belirten Bakan Sağlam'ın konuşması şu şekilde özetlenmiştir:

Bu Şûra'da ele alınacak yeni eğitim sistemi, ülkemizin politik, sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaç ve gerçeklerine dayalı millî eğitim politikası temeline oturtulmalıdır. Millî dayanaklarımızı güçlendiren, çağdaş görüşlere yer veren, devlet kalkınma plan ve hedefleri ile uyum sağlayan, eğitim ve öğretimde meslek ve tekniğe ağırlık veren okul-endüstri ilişkisini geniş şekilde kuran, bilim ve teknoloji esas alan temele dayanmalıdır (“Sağlam: Eğitim düzeni”, 1981, s.3).

Aynı konuda Hürriyet gazetesi “Sağlam: Eğitim En Ciddi Sorunumuzdur” başlıklı haberi yaparak çözümün topyekûn gayret, anlayış, güç ve fikir birliğinde olduğu noktasını öne çıkarmıştır (“Sağlam: Eğitim”, 1981, s.10).

Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin dışında köşe yazarları da zaman zaman eğitime dair görüşlerini beyan ediyorlardı. Millî Eğitim Şûrasının toplanmış olmasını fırsat bilen Oktay Ekşi “Şûra ve Eğitim” başlıklı bir yazı kaleme almış ve geçmişte toplanmış olan dokuz şûranın kısa değerlendirmesini yapmıştı. Yazısında daha önce yapılan şûraların amacına ulaşamadığına vurgu yapan Ekşi, atılması gereken somut adımların önemine değinmiştir:

Bugüne kadar toplanıp kararlar almış olan dokuz adet Millî Eğitim Şûrası eğitimimizi hangi noktadan hangisine ulaştırmıştır. Bu hususu düşünen ve bir cevap arayan çıkmış mıdır bilemiyoruz. Ama iri iri laflarla toplanan önceki şûraları çok iyi hatırlıyoruz. Ve hepsinin de “Eğitimimizi içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmak, bir sistem-yahut bütünlük- içinde yeniden kurmak” gibi heyecan verici amaçlar ardında koştuğunu eski şûra dokümanlarında hâlâ okuyoruz. Dahası var: “Acaba hangi ülkenin eğitim sistemi daha iyidir. Ne gibi okullar kurulursa eğitimimiz düzelir?” gibisinden bir gerekçeyle bütün ülkeleri dolaşan eğitimcilerimizin son 20 yılda ne gibi sonuçlar aldıklarını merak ediyoruz. Biz kestirme bir ifadeyle verelim: bütün o eski şûra çalışmalarının ve fiyakalı raporların ürünü, işte bugünkü eğitimimizdir ve bu eğitim düzenine “başarılı” diyecek tek bir akli başında insan mevcut değildir. O nedenle Sayın Bakanın çok haklı bulduğumuz teşhislerine katılıyoruz ve eğitimimizi bir bütün olarak ele alıp yurdumuzun gerçeklerine göre yeniden düzenleme ihtiyacına ilişkin sözlerinin altını çiziyoruz. Ancak bizi böyle güzel sözlerin değil alınan somut sonuçların ilgilendirdiğini belirtmek istiyoruz (Ekşi, 1981, s. 3).

Hürriyet gazetesinin “Eğitim Şûrasında üniversite giriş sınavları eleştirildi” başlıklı haberine göre, öğrencilerin ortaöğretimden yetersiz bilgi ile mezun oldukları öne sürülmüştür (“Eğitim Şûrasında üniversite giriş sınavları eleştirildi”, 1981, s.3) Hürriyet gazetesinin “Yükseköğrenime giriş sakat” başlıklı haberine göre, Eğitim Şûrasının ikinci gününde eğitimciler giriş sınavlarının adil olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca gençleri üniversite

kapılarına kadar getirip sonra da işe yaramadıklarını söylemenin yanlışlığına dair görüşlere de rastlamak mümkündür. Öte yandan mevcut sistemin sosyo-ekonomik durumu iyi aile çocuklarının lehine işlediği belirtilerek sınav sistemine getirilen eleştirilere yer verilmiştir (“Yükseköğrenime giriş”, 1981, s.1, s.11).

Şûranın tamamlanmasından hemen sonra gazetelerin hemen hemen tamamı alınan kararları sayfalarına taşımıştır. Cumhuriyet gazetesi “Temel Eğitim Sekiz Yıl Oluyor” başlıklı haberinde Onuncu Millî Eğitim Şûrasında, yeni Türk millî eğitim sistemi ve eğitim programının kabul edildiğini belirterek yeni sistemde liselerin meslekî ve teknik liselerle tek tip liselerden oluşacağı bilgisine yer vermiştir (“Temel Eğitim”,1981, s.1). Hürriyet gazetesi ise “İlkokul Sekiz Yıl Oluyor Ortaokul Kalkıyor” başlıklı haberinde, şûranın ilkokula başlama çağını 7’den 6’ya düşürdüğü ve temel eğitim uygulamasının 8 yıl olacağı konuları üzerinde durmuştur (“İlkokul sekiz yıl”, 1981, s.1, s.9). Milliyet gazetesi ise aşama aşama yürürlüğe konulacak değişiklikler içerisinde beş yıl olan zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılacağı bilgisini ön planda tutmuştur (“Zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılacak”, 1981, s.12). Şûranın ardından Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın “bütün sorunlar bu dönemde kesin olarak çözümlenecektir” şeklindeki iddialı sözleri de gazetelerde yer almıştır (“Sağlam: Sekiz yıllık temel eğitim bu yıl 5-6 pilot bölgede başlatılabilir”, 1981, s.3).

Onuncu Millî Eğitim Şûrasına yönelik gazetelerde zaman zaman sert eleştiriler görmek mümkündür. Nitekim bu hususta en önemli eleştirilerden birisi Tercüman gazetesi yazarlarından Ahmet Kabaklı’dan gelmiştir. Kabaklı “Öğretmen” başlıklı yazısında kendisinin de bir eğitimci olduğu halde şûraya davet edilmemesinden dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir ve bununla bağlantılı eleştirilerde bulunmuştur:

Onuncu Millî Eğitim Şûrası bugün Ankara’da toplanıyor. Nezaket için olsun bir davetiye almamış olmaktan üzgünüm. Zira öğretmenlerimizin bir yarısı arkadaşım, diğer yarısı da talebelerim sayılır. Onların uğradıkları haksızlıkları, yetiştirenlerin hatalarını, onların bir kısmını aldatarak mahveden “örgüt”leri yakından bilirim 25 yıl “meslektaş” olarak içlerinde yaşamışım. Ayrıca, sayın ilgililerin de bilmesi gerektiği üzere 25 yıldır her gün yazarım ve yazdıklarımın belki beşte biri “eğitim” üzerinedir. “Bir davetiye” gelse idi, Türkiye’nin eğitiminde yine “reform” yapmak iddiasında olanların hiç olmazsa eğitimle ilgili yazıları okuduklarına inanır ve sevinirdim (Kabaklı, 1981, s.2).

Ahmet Kabaklı iki gün sonra bu kez “Şûra Nedir?” başlıklı yazısında eleştirilerine devam etmiş ve şûra toplantısının yeterince demokratik esaslar ölçüsünde toplanmadığını belirtmiştir:

Devletin bir “şûra” yapmaktaki maksadı, millî eğitim üzerindeki her çeşit fikir ve görüşleri toplayıp geleceğin “gidişat”ını çoğunlukça istenen ve özlenen esaslar üzerine kurmaktır. Şûra’nın kelime mânâsı da, töresi de budur. Bu bir çeşit sınırlı referandum’dur. Onun için veliler ve öğretmenlerden başka, her

kesimden vatandaşlar da çağrılmalı idi. En mühimi, Şûra, falan kişilerin hazırladıkları “eğitim sistemi”ni dinlemek için değil, ancak o “sistem”in esaslarını sağlayacak fikirleri toplamak için kurulur. Teknisyenler daha sonra o fikirleri değerlendirerek bir “sistem” hazırlayabilirler. Bu nasıl bir “şûra”dır ki, kendisine empoze edilenleri alkışlamak için toplanıyor? Eğitimci aydınlar arasında bile “demokrasi kuralları”ni uygulamayan bizler, kendilerine “direktif vermek” iddiasına kalkıştığımız öğretmenlarımızın “millî, demokratik, sosyal, lâik” vatandaşlar yetiştirmelerini nasıl bekleyebiliriz (Kabaklı, 1981, s.2)?

Bir başka eleştiri Millî Eğitim Bakanlığı Eski Müsteşarı Abdullah Nişancı tarafından yapılmıştır. Nişancı, Tercüman gazetesinde kaleme aldığı “Onuncu Millî Eğitim Şûrası’nın Ardından” başlıklı yazısında şûraya sunulan taslağın Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanmadığı gerekçesiyle eleştirilerini dile getirmiştir:

Taslak hakkında, icra dairelerinin görüşleri alınmamış, yüksek öğretim kurumları ile uygulamayı bizzat yapan Millî Eğitim Müdürleri, okul müdürleri ve öğretmenlerin taslağı tetkiklerine fırsat verilmemiştir. Dar bir komisyonun hazırladığı taslak, doğruca şûranın tetkikine sunulmuştur. Talim ve Terbiye Kurulu kanuni görevi olduğu halde, taslağın kendi dışında hazırlanmış olmasından rahatsızlık duymuş, taslağın sahipliğini ve savunuculuğunu üzerine almamıştır. Sadece üç üyesi, diğer üyeler gibi şûraya katılmışlardır. Meslekî ve teknik öğretime ağırlık verildiği iddia edilen “Yeni Türk Millî Eğitim Sistemi” adını taşıyan taslağın incelendiği onuncu şûraya, meslekî ve teknik öğretim icra eden hiçbir genel müdür ve yine teftiş kurulundan teknik öğretimi hiçbir müfettiş üye olarak davet edilmemiştir (Nişancı, 1981, s.2).

Nişancı, yazısının devamında şûraya sunulan taslakta gündeme getirilen konuların yeni konular olmadığı, bunların sekizinci ve dokuzuncu şûralarda alınmış kararlardan farklı olmadığı eleştirisini de getirmiştir:

Taslağın adına ve taslakta yer alan eğitimin alt sistemlerine bakıldığında, şûraya, geliştirilmiş yeni bir sistem ve modeller manzumesi sunulduğu zannedilmektedir. Hâlbuki sistem ve muhteva olarak hemen tatbik edilebilecek bir teklif ve görüşün şûraya getirilmediği; sekiz ve dokuzuncu şûra kararlarının, 1971 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Resmi Gazete’de neşredilen Millî Eğitim Reformu Stratejisi’nin ve nihayet 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun incelenmesinden kolayca anlaşılacaktır. Onuncu Şûra’ya sunulan taslakta yer alan “yeni tekliflerin” büyük bir kısmı, sekiz ve dokuzuncu şûralarda karar altına alınmış, bir kısmının pilot uygulamasına geçilmiş veya Millî Eğitim Kanunu’nda hükme bağlanmıştır (Nişancı, 1981, s. 2).

Gazetelerde yer alan eleştiriler Millî Eğitim Bakanlığını harekete geçirmişti. Milliyet gazetesinin “Millî Eğiti Şûrasında alınan kararların değerlendirilmesi ve uygulamaların planlama çalışmaları yapılıyor” başlıklı haberine göre, Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre “Şûra yasal ölçüler çerçevesinde ve yönetmeliklere uygun bir biçimde gerçekleştirildiği gibi iddia edilenin aksine eğitimde farklı ve yeni görüşlere yer verilmiştir” (“Millî Eğitim Şûrasında”, 1981, s.13).

On Birinci Millî Eğitim Şûrası: 8 Haziran 1982 tarihinde toplanan On Birinci Millî Eğitim Şûrasında öğretmen eğitiminin gelişimi, öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar ve öneriler, eğitim uzmanlarının eğitimi, öğretmen ve uzmanların hizmetiçi eğitimi, öğretmen ve uzmanların sorunları, çözüm ve önerileri gündem maddeleri görüşülmüş ve bu toplantıya ait hususlar basına yansımıştır.

Milliyet gazetesi “Eğitim Şûrası için hazırlanan rapor: ‘siyasî iktidarların değiştiremeyeceği öğretmen yetiştirme politikası uygulanmalı’ ”başlıklı haberle konuya değinmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının On birinci Millî Eğitim Şûrasına sunulmak üzere hazırladığı raporda “siyasî iktidarların tutumuna göre değişmeyecek kalıcı bir öğretmen yetiştirme politikası” uygulanması gerektiği vurgulanmış ve öğretmen yetiştiren kurumların belli merkezlerde açılması ve yetiştirilmesi için gerekli malî kaynakların sağlanmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir (“Eğitim Şûrası için hazırlanan rapor”, 1982, s.3).

Cumhuriyet gazetesi de “11. Millî Eğitim Şûrasına sunulacak rapor: Öğretmenlerin örgütlenmeleri desteklenmeli” başlıklı haberle konuya yer vermiştir. On Birinci Millî Eğitim Şûrasına sunulacak olan Millî Eğitim Bakanlığı raporunda öğretmenlerin profesyonel meslek adamları olarak örgütlenmelerinin desteklenmesi görüşü savunulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin “çocuk okutma yardımı” alması ve mahrumiyet yerlerinde çalışmanın özendirilmesi ve ödüllendirilmesi istenmiştir (“11. Millî Eğitim Şûrasına”, 1982, s.12). Tercüman gazetesi ise “Öğretmene değer vermeye mecburuz” başlıklı haberle konuya değinmiştir. Gazete, millî eğitim sisteminin geliştirilebilmesi için bugüne kadar ihmal edilen öğretmenlerin eğitimi ile öğretmen yetiştiren kurumların yeni baştan düzenlenmesi konusu ilk defa On Birinci Millî Eğitim Şûrasında ele alınarak görüşüleceğini duyurmuştur (“Öğretmene değer”, 1982, s.3).

Milliyet gazetesi “11.Millî Eğitim Şûrası Çalışmalarına Yarın Başlıyor” başlıklı haberde bilgiler vermeye devam etmiştir. Millî Eğitim Bakanlığınca şûrada görüşülmek üzere hazırlanan raporda bugüne dek uygulanan öğretmen yetiştirme politikası eleştirilmekte, bu nedenle öğretmenlerin niteliğinde giderek belirgin bir düşme gözlemlendiği belirtilmiştir. Öğretmenlik mesleğinin önemi konusundaki uygulamalar arasında tutarsızlıklar bulunduğu kaydedilen raporda toplumda öğretmenlik mesleğine verilen değer azaldığına değinilmekte ve öğretmenliğin en son tercih edilen meslek haline geldiği belirtilmiştir (“11 Milli Eğitim Şûrası”, 1982, s.3). Hürriyet gazetesi ise “11. Eğitim Şûrası ne getirecek?” başlıklı haberde, öğretmen yetiştiren okulları yükseköğretime bağlayan bakanlığın şûradaki gündemi “öğretmen ve eğitim uzmanlarının durum ve sorunları” olduğu bilgisini vermiştir. On Birinci Eğitim Şûrası başlamadan, Onuncu Eğitim Şûrasında alınan kararların değerlendirmesini yapan eğitim uzmanları şûra toplantılarında alınan kararların uygulanmadığı gibi yıllar önce

alınmış kararların ısıtılıp ısıtılıp gündeme getirildiğini belirtmiştir (“11. Eğitim Şûrası”, 1982, s.3). Cumhuriyet gazetesi ise “Öğretmenlerin çalışma koşulları tartışılacak” başlıklı haberinde, Millî Eğitimde öğretmen ve eğitim uzmanları durum ve sorunlarının tartışılacağı On birinci Millî Eğitim Şûrasının dört gün süreceğini ve şûradaki başlıca konular arasında “öğretmen eğitiminin gelişimi, öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar ve öneriler eğitim uzmanlarının eğitimi, öğretmen ve uzmanların hizmetiçi eğitimi, öğretmen ve uzmanların sorunları ve çözüm önerileri” olduğu bilgisini vermiştir (“Öğretmenlerin çalışma koşulları”, 1982, s.12). Türkiye gazetesi ise “11.Millî Eğitim Şûrası Bugün Toplanıyor” başlıklı haberde, On Birinci Millî Eğitim Şûrasında öğretmen eğitiminin gelişimi, öğretmen eğitiminde hizmet öncesi meseleler ve teklifler, eğitim uzmanlarının eğitimi, öğretmen ve uzmanların hizmetiçi eğitimi, öğretmen ve uzmanların meseleleri ve çözüm yolları tartışılacağı bilgisini vermiştir (“11. Millî Eğitim Şûrası”, 1982, s.3).

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in konuşmaları da gazetelerde yer almıştır. Hürriyet gazetesinin “Evren: Evi Olmayan Öğretmenlerden Vazife Beklenemez” başlıklı haberine göre, Devlet Başkan Orgeneral Kenan Evren “Hepimizin yetişmesinde büyük hakları bulunan öğretmenleri selamlayarak” konuşmasına başlamıştır ve şu ifadeleri kullanmıştır:

Çalışan kim olursa olsun rahat ve huzur içinde çalışmıyorsa özellikle bu öğretmene ondan verimli bir sonuç beklememiz mümkün değildir. Hele ücra köylerimize giden öğretmenlerimizin problemlerine çözüm getirememişsek, öğretmen kendisini orada yalnız hissediyorsa, başını sokacak bir evi yoksa ondan vazife beklememiz mümkün değildir (“Even: Evi olmayan öğretmen”, 1982, s.11).

Cumhuriyet gazetesinin “11.Millî Eğitim Şûrası Toplandı” başlıklı haberine göre ise, Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren şûrada yaptığı konuşmada öğretmenlerin sorunlarıyla uzun yıllar yeterince ilgilenilmediğini ifade etmiş ve “Öğretmenlerin elinden tutan, sahip çıkan yoksa rahat ve huzur içinde değilse, ondan vazife beklenemez” sözlerini kullanmıştır (“11. Milli Eğitim Şûrası”, 1982, s.1). Milliyet gazetesi ise “Devlet başkanı eğitim şûrasında konuştu” başlıklı haberde, Org. Kenan Evren’in açıklamalarına yer vermiştir:

‘Pankart yazan, bomba yapanlar aranızdan temizlendi’ demiştir. Eğitim ve öğretmen sorunlarına çözüm için her şeyin yapılacağını bildiren Org. Kenan Evren, alınacak kararların kâğıt üzerinde kalmamasını istemiştir. Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in yaptığı konuşmada, ‘Göreviniz çok ulvî ve kutsidir. Çocukları Atatürk yolunda yetiştirmenizi bilhassa istiyorum’ (“Devlet başkanı”, 1982, s.8).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Hazır Şura toplanmışken!..” başlıklı köşe yazısında mevcut sorunları eleştirmiştir. Ekşi şu ifadeleri kullanmıştır:

“On Birinci Milli Eğitim Şurasının dünden itibaren çalışmaya başlaması bize bir soruyu hatırlattı. Hemen söyleyelim, bu sorunun ucu açıktır. Yani isteyen

istediği gibi cevaplandırabilir. Nitekim o yüzden verilen cevaplar da çok değişiktir. Soru şu: Türkiye'nin en önemli meselesi nedir? ... Uzatmayalım, herkesin bu soruya çok makul görünen bir cevap bulması mümkündür. Ama bize kalırsa Türkiye'nin en önemli sorunu hep 'Eğitim' olmuştur ve maalesef hâlâ "Eğitim" temel –ve çözülmemiş- en büyük sorundur." (Ekşi, 1982, s.3).

Yazısının sonunda da "O nedenle On Birinci Eğitim Şurası eğer bir şey yapacaksa, sorunları çözmeye önce eğitimimizin 'tepelerinden' başlamalıdır. Gerçek şu ki, eğitimimiz, eğitimcilerimizden davacıdır." ifadesini kullanmıştır (Ekşi, 1982, s.3).

Öğretmen sorunlarına ve öğretmenlik mesleğine olan ilginin azaldığına dikkat çekmek için şurada ifade edilen ilginç bir görüş gazetelere yansımıştır. Hürriyet gazetesinin "Kimse öğretmene kız vermek istemiyor..." başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Şurası çalışmalarına katılan Profesör Mithat Özhan "Eskiden bir öğretmene kız vermek için aileler yarıştırdı. Şimdi kimse öğretmene kız vermek istemiyor" demiştir ("Kimse öğretmene", 1982, s.3).

UNESCO Millî Komisyonu Üyesi Prof. Dr. Ali Rıza Berkem Milliyet gazetesindeki "Öğretmen Yetiştirme Sorunu" başlıklı yazısında, öğretmen yetiştiren kurumların Yüksek Öğretim Kuruluna bağlanmasını memnuniyetle karşılamıştır. Berkem yazısında şu açıklamalarda bulunmuştur: "Millî Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere bağlanması millî eğitim ve kültür yaşamının geleceği için çok önemlidir. Bu konuda Yüksek Öğretim Kuruluna büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir" (Berkem, 1982, s.2).

Şurada Türkçe öğretimi konusuna da değinilmiştir. Milliyet gazetesi "Türkçe öğretimine önem verilmesi istendi" başlıklı haberle konuya yer vermiştir. Millî Eğitim Şurasında konuşan Özel Tevfik Fikret Lisesi Müdürü Ferihan Gürsoy Türkçe öğretimine önem verilmesi gerektiğini söylemiş ve "Yanlış Türkçe konuşuyoruz, öğretmen öğrencinin karşısında Türkçe anlatımı beceremezse otoriteyi nasıl kurar? Bugünkü aşamada Türkçe eğitimsizliğinin toplumumuzu tehdit ettiğini söyleyebilirim" demiştir ("Türkçe öğretimi", 1982, s.12).

Millî Eğitim Şurasında alınan kararlar gazetelere yansımıştır. Tercüman gazetesi "11. Millî Eğitim Şurası 'güzel temenniler'le sona erdi" başlıklı haberde, Millî Eğitim Şurası kararlarına yer vermiştir. Gazete öğretmen eğitiminin geliştirilmesi, öğretmenler için ayrı bir personel kanunu çıkarılması, öğretmenlerin, hava, deniz ve kara taşıtlarından indirimli olarak faydalanmaları ile büyük şehirlerde ve il merkezlerinde öğretmenlere toplu mesken yapımında öncelik tanınması istendiği bilgisini vermiştir ("11. Milli Eğitim Şurası", 1982, s.3).

Millî Eğitim Şurasına yeterli ilginin gösterilmediği bilgisi gazetelere yansımıştır. Cumhuriyet gazetesi "Millî Eğitim Şurası'na İlgi Azdı" başlıklı haberle ayrıntıları vermiştir.

Habere göre şûranın ilk günkü açılış konuşmaları bölümünde ilgi fazla olmuş. Devlet Başkanı, MGK üyeleri, bazı Bakanlar, Danışma Meclisi Başkanı ve çok sayıda üye, eski parlamenterlerden bir grup Yargıtay ve Danıştay üyeleri, Diyanet İşleri Başkanı, YÖK üyeleri, üniversite, öğretim üyeleri, orta dereceli okullara ilkokullardan gelen öğretmenler salonu ağzına kadar doldurmuş. Açılış konuşmaları sona erdikten sonra ilgi aniden azalmış. Şûrada gözlemci ya da üye olarak kalmak zorunda olanlar salonun altındaki çay salonunu tercih etmişler (“Millî Eğitim Şûrası’na”, 1982, s.14).

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan raporda Millî Eğitim Şûrasında alınan kararların gerçeklikten uzak olduğu görüşü yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “DPT: Eğitim Şûrası’nın kararları tutarsız” başlıklı haberine göre Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan raporda, Millî Eğitim Şûrasında zorunlu temel eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması yolunda alınan karar “gerçeklikten uzak ve ülkenin ekonomik gerçekleriyle tutarsız” olarak değerlendirilmiştir. Millî Eğitim Şûrasında alınan kararların uygulanması için 2 trilyon liraya ihtiyaç olduğu belirtilmiş. Şûrada alınan kararların gelişmiş ülkelerin bile hala ulaşmayı amaçladığı belirtilmiş ve bu durum “gerçeklikten uzak bir yaklaşım” olarak nitelendirilmiştir (“DPT”, 1982, s.1).

Milliyet gazetesinden Emekli Öğretmen Bahri Oskay, “Millî Eğitim Şûrası ve Öğretmenler” başlıklı makalesinde şûrayla ilgili şu değerlendirmede bulunmuştur: “Gündemde çeşitli öğretim ve eğitim konuları olan XI. Millî Eğitim Şûrası çalışmalarını tamamlamış bulunuyor. Uzun bir hazırlık döneminden sonra toplanan Şûra, yoğun bir çalışma sonucu millî eğitimimiz için çok önemli kararlar aldı” Oskay, yazısında öğretmen sorunları son derece önemli olduğu için Millî Eğitim Şûrasında öncelik verildiğini ve öğretmen sorunun ülkenin temel sorunu olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır:

Bilindiği gibi öğretim ve eğitim programları ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, onları uygulayacak, ülke gençliğini belirli millî eğitim prensiplerine göre yetiştirecek olanlar öğretmenlerdir. Bu bakımdan öğretmen sorunları son derece önemli olduğundan, XI. Millî Eğitim Şûrasında buna öncelik verilmiş bulunuyor. Sayın devlet Başkanımız Orgeneral Kenan Evren’in şûrayı şereflendirmeleri, yaptıkları açılış konuşmalarından öğretmenleri onurlandırmaları ve uyardıkları, alınacak kararların kâğıt üzerinde kalmaması, yönetimin her zamanki değerli öğretmenlerimizin yanında olacağını söylemeleri, yüz binlerce öğretmeni son derece sevindirdi. Yarınlarına daha güvenle bakmalarını sağladı. Öğretmen sorunlarının, Millî Eğitim’in sorunlarından birisi olarak değil, ülkemizin baş sorunu olarak ele alınması gerekiyor. Çünkü, yarınlarımızın ümidi, ülkemizin ve Cumhuriyetimizin koruyucusu olan çocuklarımızın, gençlerimizin iyi veya kötü yetişmeleri öğretmenlere bağlıdır (Oskay, 1982,s.2).

Okul öncesi eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı ilkokullar bünyesinde anasınıflarının açılacağını ve anasınıfı öğretiminin zorunlu olacağını kararlaştırmıştı. Bu dönemde ayrıca “Okul Öncesi Temel Eğitim Yasası” çalışmaları da yapılmıştır. Alınan kararlar gazetelere yansımıştır. Hürriyet gazetesinin “Tüm çocuklar anaokuluna gidecek” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, “İlkokullar bünyesinde ana sınıfları açılacağını ve ana sınıfı öğretiminin zorunlu olacağını” açıklamıştır. Sağlam, uygulamaya bu yıl Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde başlanacağını ve bunun kademeli olarak yaygınlaştırılacağını, bundan böyle ana sınıflarına kız meslek lisesi mezunlarının öğretmen olarak atanacağını ana sınıfı öğretmenlerinin iki yıllık eğitim enstitüsü mezunu olacağını söylemiştir. Devletin 5 yaşından itibaren çocuğun eğitimi ile ilgilenmeye başlamasını gerçekleştirmek için “Okul Öncesi Temel Eğitim Yasası”nın hazırlığının son aşamaya ulaştığını ve tüm yatılı bölge okulları bünyesinde birer anasınıfının açılacağını ve bu konuda çalışmaların sürdürüldüğünü ifade etmiştir (“Tüm çocuklar”, 1981, s.3).

Okullar bünyesinde ana sınıfları açılmış ve buna yönelik eğitim programları hazırlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Devlet okullarına ‘ana sınıfı’ konuluyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı devlet okullarında “Anaokulu”na benzer, “Ana sınıfı” programı çalışmalarına başlamıştır. Amacı, “Çocukları temel eğitim okulunun birinci sınıfına hazır duruma getirme” şeklinde özetlenen “Anasınıfı” programının öz işlevi, “Alt kültürlerdeki (gece konu, kırsal yöre vb.) çocukların gelişimlerini destekleyecek, genel olarak herkesin eşit düzeyde temel eğitime gelmelerini sağlamak” olarak belirlenmiştir (“Devlet okulları”, 1981, s.1, s.7).

Anaokulu ve ana sınıflara yönelik yeni düzenlemeler gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesi “Anaokulu ve anasınıflarına ilişkin esaslar yeniden düzenlendi” başlıklı haberle konuya yer vermiştir. Habere göre, anaokullarına eylül sonuna kadar üç yaşını dolduracak çocuklar ile aralık sonuna kadar altı yaşını tamamlayacak çocukların alınmasına karar verilmiştir. İlkokulların bünyesindeki anasınıflarına ise, aralık sonuna kadar dört yaşını dolduran çocukların kabul edileceği kararlaştırılmıştır. Yetkililer, 1983-1984 öğretim yılında açılacak olan anaokulları ve anasınıflarının tespit edildiğini, ancak, bu okulların yaygınlaştırılması için sayısal olarak amaçlanan sonuca ulaşamadığını belirtmiştir. Bu öğretim yılında anaokulu ve anasınıfları açılırken, özellikle Türkçeyi doğru konuşmayanların bulunduğu yerleşim birimlerine, daha sonra hızlı sanayileşme sonucu işçilerin yoğunlaştığı birimlere öncelik verilecek. Bunu gecekondu ve kırsal yerleşim bölgeleri izleyecek. Bu öğretim yılında 1000 anasınıfı ile dört anaokulunun açılmasının planlandığını söylemiştir.

Hâlen kız meslek liseleri bünyesinde 293 uygulama anaokulu ve 14 bağımsız anaokulu bulunduğunu ifade etmişlerdir (“Anaokulu ve ana sınıfları”, 1983, s.4).

İlköğretim.

Millî Eğitim Bakanlığı, ilkokullar ve ortaokulları “Temel Eğitim” adı altında birleştirme kararı alarak gerekli yasa çalışmaları başlatmıştır. Yasa çalışmalarıyla ilgili gelişmeler gazetelere yansımıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “İlk ve ortaokulların yerini ‘temel eğitim okulları’ alacak” başlıklı haberi kullanmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığında eğitim reformu konusunda yapılan çalışmaların ana hatları belli olmuştur. İlkokulların ve ortaokulların kaldırılarak, temel eğitim okullarının açılacağı belirtilmiş ve bu amaçla hazırlanan yasa tasarısı son şeklini almıştır (“İlk ve ortaokullar”, 1980, s.7). Hürriyet gazetesi de “İlk ve Ortaokullar kalkıyor” başlıklı haberle benzer konuya yer vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığında eğitim reformu konusunda yapılan çalışmaların ana hatları belli olmuştur. İlkokullar ve ortaokullar kaldırılarak temel eğitim okulları açılacaktır. Bu amaçla hazırlanan yasa tasarısı son şeklini almıştır (“İlk ve ortaokulları”, 1980, s.1).

Öğrencilerin kaç yaşında okula başlayacağı konusundaki yasal düzenleme çalışmaları tartışmalı bir şekilde gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesi “İlkokul Öğretimi 6 Yaşında Başlayacak” başlıklı haberle konuyu aktarmıştır. Haberde yer aldığı üzere Millî Eğitim Bakanlığınca ilköğretimle ilgili olarak hazırlanan yasa tasarısına göre, ilkokul öğretimi 6 yaşında başlayacaktır. Yasa tasarısı 6 yaşına giren her çocuğun “temel eğitim” görmeye başlamasını öngörmekte ve zorunlu olan temel eğitim süresinin 8 yıl olacağını belirtmektedir. Buna göre her çocuk 6 ile 14 yaş arasında “zorunlu eğitim” görecektir. Böylelikle ilkokul ile ortaokul birleştirilmiş olacaktır (“İlkokul ve öğretimi”, 1980, s.7).

Yasa tasarısında öğrencilerini okula göndermeyen ve devamını sağlamayan velilere yönelik cezai hükümler yer almıştır. Milliyet gazetesi “Zorunlu öğrenim 6 yaşından 14 yaş bitimine kadar olacak” başlıklı haberle bu konuya değinmiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi ve temel eğitim yasa tasarısı üzerindeki hazırlık çalışmalarını tamamlamıştır. Tasarıda zorunlu öğretim çağı, “Çocuğu 6 yaşına girdiği öğretim yılı başından 14 yaşını tamamladığı öğretim yılı sonuna kadar” şeklinde belirlenmiş ve öğrenim çağındaki çocuğunu okula göndermeyen veya devamını sağlamayan velilerin üç aya kadar hapis cezasına çarptırılabilirmeleri hükme bağlanmıştır (“Zorunlu öğrenim”, 1981, s.8).

Yasa tasarısında sınıflardaki öğrenci sayıları konusunda yeni düzenlemeler yer almıştır. Milliyet gazetesi “Okul öncesi ve temel eğitim yasa tasarısı hazırlandı” başlıklı haberle bu konuyu aktarmıştır. Habere göre sınıflardaki öğrenci sayısı, anaokulu ve

anasınıflarında 15'ten az 20'den çok, özel eğitim sınıflarında 10'dan az 15'ten çok, temel eğitim sınıflarında ise 20'den az 40'tan çok olmayacak. Millî Eğitim Bakanlığı, okul öncesi ve temel eğitimdeki yasa tasarısı üzerindeki hazırlık çalışmalarını tamamlamıştır (“Okul öncesi”, 1981, s.8).

Öğretmenlere yönelik düzenlemeler ve eğitim hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla il merkezlerinde fonların kurulması amaçlanmıştır. Milliyet gazetesi “Temel eğitim için illerde fon kurulacak” başlıklı haberle bu konuyu aktarmıştır. Habere göre okul öncesi ve temel eğitim yasa tasarısı hâlen ilkokullarda ve ortaokullarda çalışmakta olan öğretmenlerin unvanlarını da değiştirmiş, bu öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını yeniden belirlemiştir. Okul öncesi ve temel eğitim hizmetlerinin yürütülebilmesi için illerde özel “fon” kurulması hükme bağlanmıştır. Gerekli eğitim koşullarının hazırlanamadığı yerlerdeki çocuklar için temel eğitim okullarına devam zorunluluğu aranmamıştır (“Temel eğitim”, 1981, s.3).

Okula başlama yaşı konusunda bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu konuda yasa çalışmaları başlatılmıştır. Hürriyet gazetesi “Okula başlama yaşının 6'ya indirilmesi büyük sorun” başlıklı haberle konuya değinerek, okula başlama yaşının 7'den 6'ya indirilmesini öngören Millî Eğitim Şûrası “Temenni” kararı ile ilgili yasa çalışmalarına başladığını belirtmiştir. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası'nda değişiklik yapılmasını içeren “yaş” konusu bu yıl uygulamaya geçirilmeyeceği, ülkemizde okula başlama çağında bir milyon civarında çocuk bulunduğu, bir milyon çocuğun ilkokula başlaması “bina” açısından sorun yaratırken, 6 yaş grubundaki bir milyon çocuğun da şu anda okula başlayabilmesi olanaksız görüldüğü bilgisini vermiştir (“Okula başlama”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık zorunlu temel eğitim uygulamasını 1981 yılından itibaren aşamalı olarak gerçekleştirmiştir. Milliyet gazetesi “8 Yıllık Zorunlu Eğitim Bu Yıl Başlıyor” başlıklı haberle konuya değinmiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Sağlam, “Bazı okullarda bu yıl başlayacak olan eğitim aşamalı olarak gerçekleşecek” demiştir (“8 yıllık”, 1981, s.1, s.14).

Sekiz yıllık temel eğitimle ilgili pilot uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Milliyet gazetesi “8 yıllık temel eğitim deneme uygulamasına 10 okulda başlandı” başlıklı haberle konuya değinmiştir. Habere göre sekiz yıllık temel eğitim deneme uygulaması 6 ildeki 10 okulda başlamıştır. Onuncu Millî Eğitim Şûrasında kabul edilen temel eğitimin sekiz yıla çıkarılarak ilk ve orta dereceli okulların bütünleştirilmesi ve bu okuldan mezuniyette öğrencilerin belirli mesleklere yönelmesinin sağlanmasına ilişkin karar, 1981-1982 öğretim yılı başından itibaren yürürlüğe konulduğu belirtilmiştir (“8 yıllık temel eğitim”, 1981, s.9).Cumhuriyet gazetesi de “8 yıllık eğitime 10 okulda başlandı” başlıklı haberle benzer

konuya değinmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerinden alınan bilgiye göre, Onuncu Millî Eğitim Şûrasında kabul edilen temel eğimin sekiz yıla çıkarılarak ilk ve orta dereceli okulların bütünleştirilmesi ve bu okullardan mezun olacak öğrencilerin belirli mesleklere yönelmesini sağlayıcı karar, 1981-82 öğretim yılı başından itibaren yürürlüğe konulmuştur (8 yıllık eğitimi”, 1981, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığınca Onuncu Millî Eğitim Şûrası kararları doğrultusunda hazırlanan “Millî Eğitim Temel Kanunu” taslağı Milliyet gazetesinin “Millî Eğitime Yeni Sistem Getiriliyor” başlıklı haberinde yer almıştır:

Hazırlanan millî eğitim kanunu taslağı “örgün” ve “yaygın” eğitim olmak üzere iki ana temel öngörüyor. Örgün eğitim ana sınıflarından başlayacak. Ana sınıfı eğitimi 10 yıl sonra zorunlu hale getirilecek. Millî Eğitim Bakanlığınca, 10. Millî Eğitim Şûrası’nda belirlenen yeni “Türk Millî Eğitim sistemi” doğrultusunda, “Millî Eğitim Temel Kanunu” taslağı hazırlanmıştır. Taslak uyarınca, Türk millî eğitim sistemi “örgün” ve “yaygın” eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Yaygın eğitimi kapsayan orta öğretimde, “çok amaçlı değişik programlı tek tip lise” ile “meslekî ve teknik okullar” öngörülmektedir. Taslağı göre, örgün eğitim içerisinde yer alan okul öncesi eğitim 0-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsamaktadır. Taslakta temel eğitimi tamamladıktan sonra bir ortaöğretim kurumunu bitirenlere “diploma” kısa süreli bir meslek programına ya da çok amaçlı okullardan mezun olup da yüksek öğretime devam etmeyen gençler için düzenlenecek meslek eğitim programlarını bitirenlere “sertifika” ya da “meslek belgesi” verilmesi hükme bağlanmaktadır. Tarım, teknik, ticaret ve turizm gibi bölümlerden en az birinin uygulanacağı “çok amaçlı değişik programlı tek tip lise”ler gençleri, yüksek öğretim ile ayrıca bir mesleğe hazırlama görevini üstleneceklerdir. Bu arada güzel sanatlar alanlarında özel istidatları beliren çocukları küçük yaştan itibaren yetiştirmek üzere, temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarında özel yetiştirme önlemleri alınacaktır. İmam-hatip liseleri de mevcut orta öğretim sistemi içerisinde din görevlileri yetiştirmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından açılacaktır (“Millî Eğitime”, 1982, s.3).

Yeni eğitim sistemiyle ilgili Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın değerlendirmesi gazetelere yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Sağlam: Yeni Sistem Millî Eğitimimizi Düştüğü Çıkmazdan Kurtaracak” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, “Yeni Türk millî eğitim sisteminin millî eğitimimizi düştüğü çıkmazdan kurtaracağını” belirterek, “Okul programları ulusal birlik ve beraberlik ruhunu sağlayacak ve pekiştirici bir nitelik taşıyacaktır” demiştir (“Sağlam: Yeni sistem”, 1982, s.9).

Sekiz yıllık temel eğitimle ilgili hazırlıkların tamamlandığı bilgisi gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “8 yıllık temel eğitimle ilgili hazırlık tamamladı” başlıklı haberine göre, sekiz yıllık temel eğitimle ilgili çalışmalar bitmiştir. Bakanlıkların bu konudaki görüşleri Talim ve Terbiye Kurulunda toplanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı hazırlıkları yakında Başbakanlığa sunulacak. Hâlen Türkiye’de on yerde sekiz yıllık temel eğitim

yapılmakta. 1982-1983 öğretim yılında beş yüz yerde sekiz yıllık temel eğitim uygulamasına geçilmesi düşünülmüş. Plana göre, on yıl içinde tüm Türkiye’de sekiz yıllık temel eğitim konusu tartışılmış, ilkeleri saptanmış. Temel eğitim gerçekleşince, Türkiye’de beş yıllık ilkokul kalmayacak (“8 yıllık temel eğitimle”, 1982, s.12).

Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık eğitimin uygulandığı pilot okulların sayısını zaman içerisinde aşamalı olarak arttırmıştır. Milliyet gazetesinin “8 yıllık temel eğitim 100 okulda daha başlıyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, hâlen 10 okulda uygulanmakta olan sekiz yıllık temel eğitimin önümüzdeki öğretim yılında 100’ü aşkın yeni okulda daha uygulanmaya başlanılacağını açıklamıştır (“8 yıllık temel eğitim”, 1982, s.8).

Temel eğitim yasa tasarısının tamamlandığı ve Bakanlar Kuruluna gönderileceği bilgisi gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi “Temel Eğitim Yasa Tasarısı Bakanlar Kuruluna sunuluyor” başlıklı haberde yasayla ilgili bilgiler vermiştir. Habere göre okul öncesi ve temel eğitim yasa tasarısı, geçen yıl yapılan 10.Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlar doğrultusunda hazırlanmış. Yasa tasarısı, 222 sayılı İlköğretim Yasası’nın bazı maddelerini değiştirecek. Yasa tasarısında ilköğretim ile ortaöğretim temel eğitim adı altında sekiz yıllık bir eğitim dönemi olarak birleştirilecek. Gazete ayrıca, yasa tasarısında ilköğretim ile ortaöğretim, temel eğitim adı altında sekiz yıllık bir öğretim dönemi olarak birleştirildiği, okul öncesi eğitimin 0-5 yaş, temel eğitimin 6-15 yaşları arasındakileri kapsadığını, İlköğretime başlangıç yaşını 6’ya indiren okul öncesi ve temel eğitim yasa tasarısının bir iki gün içerisinde Bakanlar Kuruluna sunulacağı bilgisini vermiştir (“Temel eğitim”, 1982, s.12).

Temel eğitim yasa tasarısı Bakanlar Kurulunda görüşüleceği sırada zorunlu eğitim yaşının düşürülmesi ve yükseltilmesi konusu gündeme gelmiştir. Buna ilişkin Cumhuriyet gazetesi “İlkokula Başlama Yaşı 6’ya indiriliyor” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, 2287 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının temel yasası olan teşkilat yasasını değiştiren kuruluş temel yasa tasarı ile ilkokula başlama yaşını yediden 6’ya indirilmiş, ilkokul ile ortaokullarının birleştirilerek temel eğitim okulu adıyla sekiz yıla çıkarılmış, okul öncesi eğitimin zorunluluğu öngörülmüştür (“İlkokula başlama”, 1982, s.8).Cumhuriyet gazetesi “Zorunlu eğitim yaşının yükseltilmesi düşünülüyor” başlıklı haberde de Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulmasından sonra zorunlu eğitim yaşının yükseltilmesinin gündeme geldiği bilgisini vermiştir (“Zorunlu eğitim”, 1982, s.12).

Bakanlık zaman içerisinde temel eğitim uygulamasını arttırmış ve bu gelişmeler zaman zaman gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “200 okulda daha bu yıl temel eğitim uygulamasına geçiliyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, 1982-1983 öğretim yılından itibaren 200 okulda daha temel eğitim uygulamasına geçilmesini

kararlaştırmıştır. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, 67 ilde 200 okulda temel eğitim uygulamasına ilişkin olarak eğitim kurumlarına gönderdiği genelgede, geçen ğretim döneminde altı ilde seçilen 10 okulda temel eğitim uygulamasına bařlandđđını hatırlatmıştır (“200 okulda”, 1982, s.12). Benzer bilgilerin yer aldığı Milliyet gazetesinin “200 okulda temel eğitime geçilecek” başlıklı haberine göre ise, sekiz yıllık temel eğitim uygulaması yurt çapında yaygınlaştırılacak. 1981-82 ğretim yılında 10 okulda 1982-83 ğretim yılında 200 okulda başlatılan temel eğitim uygulamasına 1983-84 ğretim yılında 200 okulda daha başlanılacak (“200 okulda temel eğitim”, 1983, s.3).

1981-1982 eğitim ve ğretim yılında 10 okulda pilot uygulamayla başlayan sekiz yıllık temel eğitimle ilgili değerlendirmeler, 1986 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından yapılmıştır. Milliyet gazetesi “Başarısız okullar” başlıklı haberle konuya ilişkin bilgiler aktarmıştır. Habere göre 5 yıl önce başlatılan ve öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime hazırlamak, eğitimin kalitesini yükseltmek amacı güden “ilköğretim okulları” fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından değerlendirilmesi yapılan sekiz yıllık ilköğretim okulları, temel eğitimin amacına ve başarıya ulaşmamıştır İlk olarak 1981-82 ğretim yılında gerekli fiziki kapasite yaratılmadan 10 okulda “pilot” olarak başlatılan ve 589 okulla yaygınlaştırılan uygulamada ilköğretim okulları, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmada “orta” derecede başarı sağlamıştır, ancak üst öğretime ve mesleğe hazırlama yönünden eksik kaldđđı değerlendirilmesi yapılmıştır (“Başarısız okullar”, 1986, s.3).

İstanbul Millî Eğitim Müdür Yardımcısı Fahri Yakar, Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Temel Eğitim Uygulaması” başlıklı yazısında, temel eğitimin tarihi süreci hakkında bilgi vermekle birlikte olumlu sonuçları olacađđını belirtmiştir:

Temel eğitim, ilk defa 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile kabul edilmiş, X. Millî Eğitim şûrası kararları doğrultusunda uygulamaya geçilmiştir. Temel eğitim programı, ilk önce 1981-1982 ğretim yılında 10 pilot okulda uygulanmıştır. 1982-1983 ğretim yılında ise 210 okulda temel eğitim uygulamasına devam edilmektedir. X.Millî Eğitim şûrası kararları doğrultusunda ve uygulama planına bağlı olarak temel eğitim okullarının sayısı her yıl biraz daha artırılmak suretiyle bu projenin bütün yurtta yaygınlaştırılması düşünülmektedir. Nitekim 1983-1984 ğretim yılında 200 okulda daha temel eğitim uygulamasına geçilmiştir. Böylece,1983-1984 ğretim yılında 410 okulda temel eğitim programı uygulanacaktır. Temel eğitim okulları sekiz yıllıktır. 7-14 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Temel eğitimle ilk ve ortaokul tek manzumede birleştirilmiştir. İlkokul zorunludur. Ortaokul ise eskiden olduğu gibi şimdilik isteğe bağlıdır. Böylelikle, temel eğitim ağ nüfusuna hitap edeceđđi gibi, ülkenin teknik alanda gelişmesine katkıda bulunmuş olacaktır (Yakar,1983, s.12).

Yasa kabul edildikten sonra Milliyet gazetesi “Eğitim Yasası”nı değiştiren tasarı komisyonunda benimsendi” başlığını kullanmıştır. Gazete, Millî Eğitim Temel Yasası’nı değiştiren yasa tasarısının Millî Eğitim Komisyonunda benimsendiğini, Türk millî eğitiminde laikliğin esas alındığı, din kültürü ve ahlak öğretiminin ilk, orta, lise düzeyinde zorunlu dersler arasına katıldığı, temel eğitimin 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsayacak şekilde düzenleneceği, ilköğretim ve orta öğretim temel eğitim sayılacağı, ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olacağı, okul aile birlikleri kurulacağı bilgisini vermiştir (“Eğitim yasası”, 1983, s.8).

İlkokula başlama yaşıyla ilgili tartışmalar devam etmiş ve gelişmeler zaman zaman gazetelere yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Altı yaşında okula başlama önce büyük kentlerde uygulanacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, anne ve babaların çocukların yedi yaşından önce okula başlaması için okul sorumlularına her öğretim yılının başında baskıda bulduklarını, velilerin çocuklarının küçük yaşta eğitime başlamalarını çok arzu etmeleri sonucu, Millî Eğitim temel yasasında değişiklik yapıldığını ifade etmişlerdir. Açıklamaya göre, Bakanlar Kurulu uygulamanın şekil, yöntem ve zamanını belirleyecektir. Altı yaşın okula başlama yaşı olarak kabul edilmesi ilkesi hemen yürürlüğe girmeyecek ve başlangıç olarak önce olanağı bulunan okullarda yapılacak (“Altı yaşında okula”, 1983, s.3).

Okula başlama yaşı konusunda kimi eğitimciler olumlu görüş belirtmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Okula başlama yaşının 6 olmasını eğitimciler olumlu karşıladılar” başlıklı haberine göre, Eski Millî Eğitim Müdürlerinden Ruhi Kanak: “Karar okul öncesi eğitimden yoksun kalan çocuklar açısından olumlu bir karardır” demiştir (“Okula başlama yaşı”, 1983, s.11).

Altı yaş uygulamasına ilişkin okullarda kapasite sorunu ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Okullarda 6 yaş uygulaması için yeterli kapasite yok” başlıklı haberine göre Bakan Hasan Sağlık, “Uygulamanın önümüzdeki yıl başlaması söz konusu değil. Uygulamaya başlayabilmek için 32 bin 500 derslik daha yapılması gerekiyor” demiştir (“Okullarda 6 yaş”, 1983, s.1).

Eğitim yasa tasarısı, kamuoyunda uzun süre tartışıldıktan sonra nihayet kabul edilmiş ve yayınlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, MGK tarafından 16 Haziran 1983 tarihinde kabul edilen 2842 numaralı “14.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” çıkarmıştır (“14.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu”, 1983, s.18081). Eğitim yasası kabul edildiğinde ve yayınlandıktan sonra da gelişmeler gazetelerde yer almıştır.

Milliyet gazetesi “MGK 11 yasayı kabul etti. İlköğretim 6 yaşında başlıyor” başlıklı haberle yasanın kabul edildiğini ve yasaya ilişkin ayrıntıları vermiştir. Konsey’in kabul ettiği Millî Eğitim Temel Yasası’na göre, eğitim sisteminin özünde “Atatürk inkılâp ve ilkeleri ile Atatürk milliyetçiliği” temel alınacak. Bunlara aykırı ve demokrasiyi zedeleyecek “Siyasal ve ideolojik” telkinler yapılmayacak. İlköğretimin 6-14 yaşındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsadığı da hükme bağlanacak. İlköğretim kurumları beş yıllık ilkokullar ile üç yıllık ortaokullardan oluşacak. İlkokulu bitirmek zorunlu olacak. Din ve ahlak öğretimi, ilk, orta ve lise ile dengi okullarda zorunlu ders olarak okutulmaya devam edilecek. Zorunlu ilköğretim çağı dışında kalanlara okuma-yazma, eğitim ve öğretimi yaptırılmasıyla ilgili Konsey’ce kabul edilen yasa ile devletin 14 yaşını bitirip okuma-yazma bilmeyenlere kurs açması hükme bağlanmıştır. Kurslara katılmayanlar iki bin liradan başlayarak on bin liraya kadar para cezasına çarptırılacaklar (“MGK 11 yasayı kabul etti”, 1983, s.14). Benzer konuya yer veren Hürriyet gazetesi de “İlköğretim yaşı:6” başlıklı haberde yasa ile ilgili ayrıntılara yer vermiştir (“İlköğretim yaşı:6” , 1983, s.9).

Yasaya ilişkin gelişmeleri aktarmayı sürdüren Hürriyet gazetesi “Özel dersaneler kapatılıyor” başlıklı haberini yaparak, Millî Eğitim Temel Yasası’nın konseyden çıktığı, ilköğretimin 6 yaşında başlayacağı, ilköğretim kurumları 5 yıllık ilkokullar ile 3 yıllık ortaokullardan oluşacağı ve ilkokul kısmın zorunlu olacağı, din ve ahlak öğretimi de ilk, orta, lise ve dengi okullarda zorunlu ders haline getirildiği, okullarda demokrasiyi zedeleyici, Atatürk inkılâp ve ilkelerine aykırı ile “siyasî ve ideolojik” telkinler yapılmayacağı bilgisini vermiştir (“Özel dersaneler kapatılıyor” , 1983, s.9).

İlkokula başlama yaşının altı yaş olması, kimi eğitimciler tarafından olumlu bulunmuş, fakat bazı uyarıları da ihmal etmemişlerdir. Cumhuriyet gazetesinin “6 yaşındaki çocuklar ayrı sınıfta okumalı” başlıklı haberine göre Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı Kliniği Başkanı Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, ilkokula başlama yaşının 7’den 6’ya indirilmesinin olumlu olduğunu söylemiştir. Prof. Yörükoğlu, “Bu yıl 6 ve 7 yaşındaki çocukların aynı sınıfta okumaları sorun yaratabilir” demiştir(“6 yaşındaki çocuklar”, 1983, s.1).

Altı yaş uygulaması okulların durumuna göre aşamalı olarak uygulanmıştır. Cumhuriyet gazetesi “İlkokul 6 yaşında başlama uygulamasına bu yıl aşamalı olarak geçilecek” başlıklı haberde, 6 yaşında ilkokula başlama uygulaması 1983-1984 öğretim döneminde okulların kapasitelerine göre aşamalı olarak başlatılacağı, öncelikle hangi okullarda imkân varsa orada altı yaşındaki çocuklar okula alınacağı bilgisini vermiştir (“İlkokul 6 yaşında başlama”, 1983, s.6).

Okula başlama yaşıyla ilgili Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlık'ın açıklamaları gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “6 yaş grubunun yüzde 70’i bu yıl okula gidecek” başlıklı haberine göre, Türkiye’de ilk defa bu öğretim yılında uygulanacak olan 6 yaş grubunun ilkokula alınması programı hakkında konuşan Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlık şu açıklamalarda bulunmuştur:

Biz illere genelge gönderdik. Valilerimiz ve Millî eğitim müdürlerimiz durumları tespit edecekler. İmkân olan Türkiye’nin her yerinde ve her köyde, ilçede, kasabada ve kentte uygulamaya geçilecek. Ama imkânsız olan yerlerde geçme fırsatı bulunmaz ise tabii ki uygulanmayacak. Ama bizim yaptığımız hesaplara göre yüzde 70-75 arındaki altı yaş grubu okula gitme imkânı bulabilecektir (“6 yaş grubu”, 19 Temmuz 1983, s.6).

Cumhuriyet gazetesinin “6 yaşında okula gitmek isteğe bağlı” başlıklı haberine göre de Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlık, altı yaşındakiler için okullarda ayrı sınıf açılacağını, altı yaşındaki çocukların istenildiği takdirde önümüzdeki öğretim döneminde ilkokula kaydettirilebileceğini ve altı yaşındaki çocukların ayrı sınıflarda öğrenim göreceklarını açıklamıştır (“6 yaşında okula”, 1983, s.1).

Altı yaş uygulaması ile bazı şehirlerde kapasite sorunu ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “6 yaş uygulaması için derslik aranıyor” başlıklı haberine göre ilkokula başlama yaşının 6’ya indirilmesiyle İstanbul’daki okul ve derslik yetersizliği sorununu iyice açmaza sokmuştur. İlköğretim Müdürlüğü, 567 ilkokula 7 yaşındakilerin yanı sıra 6 yaş grubunda 51 bin dolayındaki çocuğun alınmasını planlamıştır. Okul yöneticilerinin bir bölümü yeni uygulama karşısında ne yapacaklarını şaşırtdıklarını ve bir bölümü de sorunun kendilerini aştığını belirterek “Olduğu kadar olur” demişlerdir (“6 yaş uygulaması”, 1983, s.11).

Altı yaş uygulaması ile çocuğunun okula devamını sağlayamayan veya göndermeyen veliler hapis cezası ile uyarılmışlardır. Duruma ilişkin Milliyet gazetesi “Çocuğunu ilkokula göndermeyenler iki ay hapis cezasına çarptılacak” başlıklı haberle yasanın yaptırımları konusunda bilgiler vermiştir. Zorunlu ilköğretim süresini sekiz yıla çıkartan yasa tasarısına göre, muhtarlıkça ve mülki amirlikçe yapılan duyuruya rağmen çocuğunu okula göndermeyen veliye 20 günden 2 aya kadar hapis cezası verilmesi hükme bağlanmıştır. Haberde, öğrenci velisi çocuğunu okula göndermediği her gün için 100 lira para cezası ödeyeceği, zorunlu ilköğretim çağı “5 yaşın” bittiği yılın eylül ayında başlayacağı ve 15 yaşına girdiği öğretim yılı sonunda biteceği, ilkokul kurumlarının açılma, kapanma ve ara verme zamanları yönetmelikle düzenleneceği, hastalık, sel, kar, deprem, yangın gibi doğal felaketler ve okul yönetiminin kabul edilebilir gerekçelerle okula gelmeyen öğrenciler izinli sayılacağı ve haklarında devamsızlıktan dolayı soruşturma açılmayacağı belirtilmiştir (“Çocuğunu ilkokula göndermeyenler”, 1983, s.12).

Altı yaş uygulamasının başladığı yerlerde kapasite sorunu devam etmiştir. Duruma ilişkin Cumhuriyet gazetesi “6 yaş grubunun durumu sorun oldu” başlıklı haberde, kayıt zorunluluğu nedeniyle veliler 6 yaşındaki çocuklarını kaydettirmek istediği, fakat bazı ilkokul yöneticileri “Kapasitemiz yeterli değil” diyerek kayıt yaptırmadığı bilgisini paylaşmıştır (“6 yaş grubunun durumu”, 1983, s.7).

Altı yaş uygulamasına ilişkin kimi eğitimciler uyarılarda bulunmuştur. Milliyet gazetesinin “Eğitim bilimciler altı yaş uygulamasını sakıncalı buluyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Temel Yasası’nda yapılan değişiklikle, ilkokula başlama yaşının 7’den 6’ya indirilmesini veliler tarafından sevinçle karşılanmış, fakat eğitim bilimciler ise bu uygulamayı sakıncalı bulmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ayla Oktay, acele bir uygulamanın yarardan çok zarar getireceğini, erken okul uygulamasının başarılı olabilmesi açısından, Millî Eğitim Bakanlığının bu çocuklara yönelik yeni programlar hazırlaması gerektiğini belirtmiştir (“Eğitim bilimciler”, 1983, s.8).

Altı yaş uygulaması sırasında bazı gazeteler, meydana gelen sıkıntıları dile getirmiş ve yasanın uygulanmadığı uyarılarını yapmıştır. Duruma ilişkin Cumhuriyet gazetesi “Altı yaş uygulaması ilköğretimde ‘olağanüstü durum’u gündeme getirdi” başlıklı haberde, İlköğretim Yasası’nın 3.maddesinde yapılan değişiklikle altı yaşındaki çocuklar zorunlu eğitim çağı kapsamına alınırken, gerek okul, gerekse öğretmen, araç-gereç açısından yaklaşık 1 milyon yeni çocuk için hiçbir önlem alınmamış olması, Millî Eğitim Bakanlığının yasanın diğer hükümlerini çiğneme durumunda bıraktığını belirtmiştir. Gazete, 222 sayılı İlköğretim Yasası’nın 50.maddesi, birleştirilmiş sınıflarda dahil olmak üzere bir öğretmene düşecek öğrenci sayısınının 40’tan fazla olmamasını öngördüğü bilgisini vermiştir (“Altı yaş uygulaması ilköğretimde”, 1983, s.11).

Cumhuriyet gazetesinden Uğur Mumcu, “Altı yaş...” başlıklı köşe yazısında, Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilen altı yaş uygulaması nedeniyle oluşan sıkıntıları kaleme almış ve uyarılarda bulunmuştur:

Ne olacak bu altı yaş sorunu? Beş yaşını bitirmiş, altı yaştan gün almış çocuklar, bu yıl ilkokula başlayacaklar mı, başlamayacaklar mı? Başlamayacaklarsa, böyle bir karar nasıl alındı? Böyle bir karar alındıysa, karar niçin uygulanmıyor? “Boş olan yerlere şimdilik kayıt yapalım” gibi bir yola gidiliyorsa, bu uygulama nasıl bir karara dayanıyor. Bunları anlamaya olanak yok; anlamaya olanak olmadığı için yarın nasıl bir çözüm düşünüldüğünü kestirmek kolay değil. Şimdi, herhangi bir ilkokulun kapısına gidin, göreceksiniz. Ellerinde altı yaşından gün almış çocukları ile veliler, okul kapılarında şaşkın şaşkın dolaşmaktadırlar: Acaba kayıt yapacaklar mı? Yapmayacaklar mı (Mumcu, 1983, s.11)?

Zorunlu eğitim yaşı nedeniyle okul yönetimleri ile veliler arasında zaman zaman tartışmalar çıkmıştır. Milliyet gazetesi “6 yaş uygulaması karışıklığa neden oldu” başlıklı

haberde, 1739 sayılı “Temel Eğitim Yasası”nı değiştiren ve bu yıl yürürlüğe giren 2842 sayılı yasanın 22. maddesine göre 6-14 yaşları arasının zorunlu eğitim çağı olarak kabul edilmesi ve yasanın halk arasında iyi anlaşılmasında yüzünden okul yöneticileri ile öğrenci velileri arasında zaman zaman tartışmalar çıktığı bilgisini vermiştir (“6 yaş uygulaması karışıklığa neden”, 1983, s.10).

Başbakan ve bakanlar, kamuoyunda yaşanan tartışmalardan dolayı okula başlama yaşı konusunda Millî Eğitim Bakanlığında bilgi almışlardır. Milliyet gazetesinin “Bakanlar Kurulu, 6 yaş uygulamasını bu hafta ele alacak. 3 büyük kentte 6 yaşındaki çocukların yarısı okullu oldu” başlıklı haberine göre, Bakanlar Kurulunun geçtiğimiz hafta başında yaptığı toplantıda, Başbakan ve bazı bakanlar, Millî Eğitim Bakanı’ndan bu konuda bilgi istemişler. Bazı bakanlar daha yedi yaşındaki çocukların tümünün okullaşması sağlanmadan okula başlama yaşının altıya indirilmesini eleştirmiştir. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlık, uygulamanın geçtiğimiz ağustos ayında yasalanan Millî Eğitim Temel Kanunu’nda değişiklik yapan yasa gereği alındığını anlatmıştır. Çocukların öğrenme kapasitelerinin beş ile sekiz yaşları arası en fazla olduğunu ve dünya ülkelerindeki uygulama üzerinde durmuştur. Küçük kentlerde altı yaşındaki çocukların yüzde 90’a varan oranda okullaştığını bildirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, üç büyük kentte altı yaşındaki çocukların ancak yüzde 50’si temel eğitime alınabildiğini belirtmişlerdir (“Bakanlar Kurulu”, 1983, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı MGK tarafından 12 Ekim 1983 tarihinde kabul edilen 2917 numaralı “5.1.1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun”u çıkarmıştır (5.1.1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu”, 1983, s.18192). Yasa kabul edildiği ve yayınlandığı sırada gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Kabul edilen yasayla ilgili Milliyet gazetesi “Çocuğunu okula göndermeyen günde 100 lira ceza ödeyecek” başlıklı haberini yaparak, Millî Güvenlik Konseyinin kabul ettiği “İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda Bazı Değişiklikler Yapılmasına İlişkin Kanun”la öğrencinin okula devam etmediği her gün için veli, vasi veya aile başkanına 100 lira para cezası verileceği, Sulh Mahkemesi’nce veli, vasi veya aile başkanı hakkında 20 günden iki aya kadar hapis cezası verilebileceği ve kanuna göre, zorunlu ilköğretim çağı 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsadığı bilgisini vermiştir (“Çocuğunu okula göndermeyen”,1983,s.1). Yasayla ilgili Cumhuriyet gazetesi de “Ortaokul zorunlu oldu” başlıklı haberini yapmıştır. Gazete, MGK tarafından kabul edilen bir yasa ile ortaokulun zorunlu hale getirildiği, yasayla ilkokula başlama yaşının altıya indirildiği bilgisini vermiştir. Habere göre, MGK ilköğretim ve Eğitim Yasası’nda değişiklik yapan tasarımı kabul etmiştir. Tasarı’ya göre, ilkokul, ortaokul, temel

eğitim okulu(ortaokul ve ilkokul birlikte) yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, özel eğitime muhtaç çocuklar için kurulacak okullar ve sınıflar zorunlu olacak. Zorunlu eğitim çağı 6-14 yaşları arasındaki çocukları kapsayacak (“Ortaokul zorunlu oldu” , 1983, s.1).

Bakan Hasan Sağlam altı yaş uygulamasının ne kadar gerçekteştiği konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Buna ilişkin Milliyet gazetesinin “Sağlam: 6 yaş uygulaması yüzde 70 gerçekteşti” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, bakanlığın gerekli hazırlıkları tamamlayamadığı için bu yıl Türkiye’de 6 yaş uygulamasına giren çocuklardan ancak yüzde yetmişinin okullara kabul edilebildiğini söylemiştir. Konuyla ilgili sıkıntının sadece bu yıl olacağını ve önümüzdeki yıl böyle bir sıkıntının söz konusu olmayacağını belirten Sağlam, şu açıklamalarda bulunmuştur:

Kontenjan fazlası ğrenci sadece büyük illerimizde var. Küçük illerimizde böyle bir sıkıntı yok. Avrupa’da ve dünyada pek çok ülke bu uygulamaya yıllar önce başlamıştı. Hatta bazı ülkeler bu yaşı beşe indirdi. UNESCO çocuklardaki öğrenmeye en uygun yaşın 3 ile 8 yaş arasını olduğunu görüyor. Doğru ve güzel Türkçe için bu yaşın en uygun yaş olduğuna biz de inanıyoruz. Türkiye’de artık kadın da iş hayatına girmiştir. Bu nedenle pek çok anne bu uygulamayı desteklemekte ve çocuğunu ilkokula kaydetmek istemektedir (“Sağlam: 6 yaş uygulaması”, 1983, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, altı yaş uygulaması için öğretmenlere rehber kitapçık hazırlamıştır. Bu konuda Milliyet gazetesi “6 Yaşındaki Çocukların Eğitimi İçin ‘ğretmen Rehberi’ Hazırlandı” başlıklı haber yapmıştır. Gazete, altı yaşındaki çocukların eğitim-öğretimine ilişkin “ğretmen Rehberi” Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanarak okullara gönderildiği bilgisini vermiştir. İlkokullara alınan altı yaşındaki çocukların öğretmenlerine yardımcı olmak üzere hazırlanan rehberde “Altı yaşındaki çocukların temel özellikleri, okul olgunluğu, çocuğun eğitiminde okul-aile işbirliği, okulda eğitim-ğretim ortamı, eğitim programı, faaliyetleri ve öğretmenlere öğütler” gibi konulara yer verilmiştir. Rehber kitapta, bir milyonu aşkın 6 yaş çocuğu bulunduğu belirtilerek bunların yüzde 70’inin okullara alınabileceğine değinilmiştir (“6 Yaşındaki Çocuklar”, 1983, s.6).

Bu dönemde ikili, üçlü ve karışık eğitim yapan ilkokulların sayısında hızlı bir artış göze çarpmaktadır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “İlkokullarda iki ve üçlü ğretim artıyor” başlıklı haber yapmıştır. Haberde, ilkokula başlama yaşına gelmiş nüfusun artışına karşın açılan okul sayısının düşük kalması sonucu ikili, üçlü ve karışık eğitim yapan ilkokulların sayısının arttığı bilgisi yer almıştır. Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve 1981-82 ğretim dönemine ilişkin gelişmeleri içeren “beyaz kitap”a göre, söz konusu eğitim yılında 46 bin 600 ilkokulun 26 bin 384’nde normal eğitim sürdürülürken 18 bin 905 okulda ikili, bin 301 ilkokulda ise l ve karışık eğitim yapıldığı belirtilmiştir (“İlkokullarda iki ve üçlü ğretim”, 1982, s.12).

Ortaöğretim.

Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinde değişiklikler yapmıştır. Gazeteler değişiklikler konusunda kamuoyunu bilgilendirmeye çalışmıştır. Hürriyet gazetesi “Ortaöğretimde sınıf geçme ve sınav yönetmeliği yine değişti” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Dairesi “Sınıf geçme ve sınav yönetmeliğini” değiştirdiği bilgisini vermiştir. Habere göre yönetmelikle ortaokul ve liselerde öğrenim süresi 32 haftadan 36 haftaya çıkarılmıştır ve tamamlama kursları kaldırılmıştır. Lise son sınıflarda bitirme sınavı konulmuştur. Ortaokullarda üç dersten, lise ve dengi okullarda dört dersten başarısız olan öğrencilerin okula devam zorunluluğu yeni esaslara bağlanmıştır ve okula hasta dahi olsa 20 gün gelmeyen öğrencinin sınıfta bırakılması kararlaştırılmıştır (“Ortaöğretimde sınıf geçme”, 1980, s.1). Hürriyet gazetesi “Tek dersten kalan üst sınıfa devam edebilecek” başlıklı haberde ise, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullar ile orta öğretim kurumlarının sınıf geçme ve imtihan yönetmeliği değiştirildiği ve Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdiği bilgisini vermiştir. Yönetmelik değişikliğine göre öğretim yılı sonunda öğrenci, başarı durumuna göre ya doğrudan sınıf geçecek veya bütünlemeye kalacak. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullar ile orta öğretim kurumlarında tek dersten başarısız olan öğrenciler o dersten sorumlu olarak bir üst sınıfa devam edebilecekler, bir ders yılında 20 gün okula devam etmeyen öğrenci ise sınıfta kalacak. Geç gelmeyi alışkanlık haline getirenler ile izinsiz olarak sınıftan ayrılanlar hakkında ise disiplin işlemi yapılacak (“Tek dersten kalan”, 1980, s.3). Milliyet gazetesi de “Orta öğretimde tamamlama kursları ve sınavları kaldırıldı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullar ile ortaöğretim kurumlarının sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinde değişiklik yapıldığını, eğitim bitiminde bütünlemeye kalan öğrenciler için yapılan tamamlama kursları ve sınavların kaldırıldığı bilgisini vermiştir (“Orta öğretimde tamamlama kursları”, 1980).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Eğitimde nitelik” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Bakanlığının “Ortaöğretim Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği”nde yaptığı değişikliği geçmişten örnekler vererek eleştirmiştir:

Biz ikide bir bakar, “Bu da işe yaramaz ya... Bakalım” der geçeriz. Aslında “Eğitim” bir uzmanlık alanıdır. Böyle bir dalın uzmanlarına saygı göstermek, herkes kadar bizim de görevimizdir. Velâkin, uzmanlara ne kadar saygı göstersek, getirdikleri reçeteleri sorgusuz sualsiz ne kadar benimsesek de, biliriz ki sonunda bir yere varacak değiliz. Bunu, yıllardan beri edindiğimiz deneyimlerin bir sonucu olarak söyleriz. Son olarak önceki günkü Hürriyet’te yayınlanan bize o sözü yani “Bu da işe yaramaz ya... Bakalım” cümlesini sarf ettirdi. Haberi belki okumuşsunuzdur: Her yıl öğretime ayrılan süre şimdiye kadar 32 hafta iken, bundan böyle 36 haftaya çıkarılacakmış. Ayrıca lise bitirmeler artık hocaların kanaat notundan ayrı bir ilkeye daha, yani “sınava” da bağlanacakmış. Anlaşılan derslerin tamamından değil de bir öğrencinin liseyi

bitirmiş sayılmasına ölçü teşkil edecek birkaç dersten sınav yapılacaktı. İlk bakışta insan “onaylamak” ve “aferin” demek ihtiyacını duyuyor. Öyle ya... Eskiden liselerden mezun olmak için önce bütün derslerden tek tek sınava girilirdi. Böylece “lise bitirme” diploması almaya hak kazanan öğrenci eğer Üniversiteye veya bir yüksek okula gitmek isterse, o zaman da “olgunluk” sınavına tabi tutulurdu. Bu sınavın soruları doğruca bakanlıkta hazırlanı ve fevkalade ciddi bir uygulama sonunda öğrenci eğer başarırsa “olgunluk” diplomasına hak kazanırdı. Sonra türlü usuller icat edildi. Olgunluk kaldırıldı. Lise bitirme kolaylaştırıldı. Birkaç defa liselerin öğretim süresi uzatılıp kısaltıldı. Kısaca her şey denendi. Amma velâkin gördük ki, alınan sonuçlar değişmedi. Daha doğrusu okullarımızdan bol bol mezun verdik. Tümen tümen gençleri “lise mezunu” diye sokaklara döktük ama bu çocuklara “düşünme” yeteneği “analiz ve sentez yapma” gücü kazandıramadık (Ekşi, 1980, s.3).

Hasan Pulur da, Hürriyet gazetesindeki “Sınıf geçme, sınıfta kalma” başlıklı köşe yazısında sınıf geçme sistemini ele almıştır. Eğitim sisteminin tutarlı olmadığına vurgu yapmıştır:

Şimdi yeni yönetmelik geldi diye her şeyin güllük gülistanlık olacağını ileri sürenlerden değilim. Sadece otuz yıl, kırk yıl öncesine döndüğünü söylemekteyiz. Acaba bu yönetmelik mi yararlıdır, ya da geçen dönemin yönetmelikleri mi? Bekleyeceğiz göreceğiz. Ama bildiğimiz bir şey var. Eğitim sisteminde artık tutarlı olmak zorundayız. Tutucu değil, tutarlı. Bu çocuklarla birlikte çok şeye yazık etmekteyiz (Pulur, 1980, s.5).

Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretimle ilgi yasa çalışmaları başlatmıştır. Düzenlemeyle ilgili Milliyet gazetesi “Ortaöğretimde değişiklikler getirecek yasa tasarısına temel olacak rapor hazırlandı” başlıklı haberle değinmiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığınca ortaöğretimle ilgili olarak hazırlanacak yasa tasarısına temel olacak bu raporda, liselerde sınıf geçme yerine ders geçme ve kredi sisteminin getirilmesi, okutulan ders çeşidinin azaltılması gerektiği belirtilmiş, liselere giriş sınavı konulması istenmiştir. “Genel ortaöğretim İhtisas Komisyonu Raporu”nda şimdiki eğitim sistemi eleştirilmiş ve millî eğitim sorununun çözümü için öneriler getirilmiştir. Raporda, sınıf tekrar etmenin olumsuz sonuçlar getirdiği, öğrencileri okuldan uzaklaştırdığı, öğrencilerin anarşik olaylardan uzaklaşması için boş zamanların değerlendirilmesi yoluna gidilmesi, sınıf geçme yerine ders geçme ve kredi sisteminin getirilmesi, çok programlı liselerin açılması, meslek liselerine giriş koşullarının hafifletilmesi bu arada giriş sınavlarının kaldırılması, liselerin tümünde, rehberlik çalışmalarının bilimsellik ve verimli biçimde yürütülmesi için rehberlik servisi kurulması gerektiği yer almıştır (“Ortaöğretimde değişiklikler”, 1980, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı 21 Aralık 1980 tarihinde değiştirmiş olduğu ortaöğretim kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliğini tekrar değiştirme gereği duymuştur. Değişiklik ile ilgili Hürriyet gazetesi “Sınıf geçme ve sınav yönetmeliği değişiyor” başlıklı haberde, 1980-1981 öğretim yılında uygulanmak üzere 21 Aralık’ta değiştirilen Sınıf Geçme ve Sınav

Yönetmeliği'nin yeniden değiştirileceği bilgisini vermiştir. Habere göre şubat ayı için Talim ve Terbiye Dairesince bazı okul müdürleri, millî eğitim müdürleri, üniversite temsilcileri ve bakanlığın üst düzey yöneticilerinin katılacağı toplantıda gelecek öğretim yılında uygulanacak yeni yönetmeliğin esasları belirlenecek (“Sınıf geçme ve sınav”, 1981, s.3).

Yönetmelikte sınavlara ilişkin değişiklikler yapılmıştır. Milliyet gazetesi de “Yazılı Sınavlar Test Usulü Yapılacak” başlıklı haberde, ortaöğretim kurumlarında sınıf geçme ve sınav yöntemlerini değiştirmek üzere Millî Eğitim Bakanlığında bir yönetmelik taslağı hazırlandığı bilgisini vermiştir. Taslağa göre, yazılı ve uygulamalı sınavların sayısı haftalık ders saatine göre sınıflandırılmakta, sözlü yoklamaların her dönemde en az bir kez yapılması, öğrenciye yoklamanın zamanının ise bir hafta öncesinden duyurulması öngörülmektedir. Öğrencinin üst sınıfa geçebilmesi için, belli derslerden başarılı olması koşulu getirilmekte, okul dışından bitirme sınavlarına girmek isteyenlerin sınavların belli merkezlerde yapılması hükme bağlanmaktadır (“Yazılı sınavlar”, 1981, s.12).

Yönetmelikle ilgili yapılmak istenilen değişiklikler millî eğitim şûrasında görüşülmek üzere ertelenmiştir. Hürriyet gazetesi “Okula 10 gün özürsüz gelmeyen sınıfta kalacak” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı sınıf geçme ve sınav yönetmeliği üzerindeki çalışmaları, Millî Eğitim Şûrasına kadar durdurduğu bilgisini vermiştir. Habere göre, yönetmelik üzerinde Talim ve Terbiye Kurulu üyeleri farklı görüşler ileri sürmüşler. Bu yönetmeliğin daha köklü olmasını sağlamak amacıyla konu 23-26 Haziran tarihleri arasında toplanacak “Atatürkçü Eğitim Şûrası”nda ele alınacak ve yönetmeliğe son şekil verilecek (“Okula 10 gün özürsüz gelmeyen”, 1981, s.3).

Öğrenci devamsızlığına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Hürriyet gazetesi “Devamsız öğrenci sınıfta kalacak” başlıklı haberde, üzerinde aylardan beri çalışılan ortaöğretim kurumları öğrencileri için “Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği” Talim Terbiye Dairesinden geçtiği bilgisini vermiştir. Haberde yer aldığı üzere yeni yönetmeliğe göre, okula özürsüz devam etmeyen öğrenciler hakkında disiplin yönetmeliği hükümleri uygulanacak. Öğretmenler kurulu, bir öğrencinin zayıf olan notu hakkında karar verirken, öğrencinin tüm derslerinin not ortalamasının 7 olma şartını arayacak. Aksi takdirde bu öğrenciler için karar verilmeyecek. Öğretmenlerin yaz tatilinin en az 45 gün olması hükme bağlanmış ve öğretim süresi ise 178 gün olarak belirlenmiştir (“Devamsız öğrenci”, 1981, s.1).

Öğrenci sınavlarının notla değil puanla değerlendirilmesi hükme bağlanmıştır. Milliyet gazetesi de “Öğrenciler artık not yerine puan alacaklar” başlıklı haberde, orta dereceli okullarda öğretmenler bundan böyle öğrencilere not yerine “puan” verecekleri bilgisini vermiştir. Habere göre, yeni yürürlüğe giren Temel Eğitim İkinci Kademe Okulları

(ortaokullar) ile Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği'ne göre öğretmenler yazılı sınav ve yoklamalarda öğrencilerin kâğıtlarını 100 puan üzerinden değerlendirecekler (“Öğrenciler”, 1981, s.8).

Millî Eğitim Bakanlığının “ders geçme ve kredili sistem” üzerindeki çalışmaları da gazetelere yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Ders geçme ve kredili sistem üzerindeki çalışmalar sürdürülüyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, orta dereceli okullarda sınıf geçme yerine, ders geçme ve kredi sistemi uygulaması ile ilgili çalışmaların sürdüğünü bildirmiştir. Ders geçme ve kredi sistemi uygulamasına geçilmesi ile öğrencilerin başarıları 5 üzerinden değerlendirilecek ve bir dersin haftalık saatinin üç katı kadar devamsızlığı olan öğrenci o dersten başarısız sayılacaktır, demiş (“Ders geçme ve kredili sistem”, 1982, s.9).

Millî Eğitim Bakanlığınca, MGK tarafından 17 Haziran 1982 tarihinde kabul edilen 2648 numaralı “Temel eğitim ve Ortaöğretimde Parasız Yatan veya Burslu öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun” çıkarılmıştır (“Temel eğitim ve Ortaöğretim”, 1982, s.17729). Kanun kabul edildiği ve yayınlandığı sırada gazeteler gelişmeleri aktarmıştır. Cumhuriyet gazetesi “MGK, altı yasayı kabul etti” başlıklı başka bir haberde ise Konseyce kabul edilen “Temel eğitim ve ortaöğretimde parasız yatılı veya burslu öğrenci okutma ve bunlara yapılacak sosyal yardımlara ilişkin yasa” Millî Eğitim Bakanlığınca bağlı temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarında parasız yatılı veya burslu okumaya hak kazanan öğrencileri kapsadığı bilgisini vermiştir. Habere göre, yasada parasız yatılı ve burslu okumak için maddi olanaklardan yoksun ve başarılı olma esası öngörülmüştür. Kontenjanlar illerin gelişmişlik durumları ve öğrenci sayıları dikkate alınarak her biri Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenecek. Burs miktarını Bakanlar Kurulu belirleyecek. Parasız yatılı öğrencilere ayrıca burs verilmeyecek. Parasız yatılı öğrencilere eğitim araç ve gereçleri, yiyecek, giyecek, harçlık ve diğer ihtiyaçları ile ilgili sosyal yardımlar yapılacak. Parasız ve yatılı ve burslu öğrencilerin muayene ve tedavi giderleri Bakanlıkça karşılanacak (“MGK, altı yasayı kabul etti”, 1982, s.9). Tercüman gazetesi ise “MGK'nın Kabul ettiği 5 kanun açıklandı” başlıklı haberine yer vermiştir. Haberde, MGK'nın kabul ettiği “Temel eğitim ve orta öğretimde parasız yatılı veya burslu öğrenci okutmak ve bunlara yapılacak sosyal yardımlara ilişkin kanun”la da “Parasız yatılı veya burslu okumak suretiyle okulu bitirenlere herhangi bir sebeple okuldan ayrılan öğrenciler hiçbir şekilde mecburi hizmet yükümlü tutulamazlar” hükmünü getirdiği bilgisini paylaşmıştır. Habere göre, kanun ayrıca, daha önce bu şekilde parasız yatılı veya burslu olarak okuyan ve okullarından herhangi bir sebeple ayrılan veya mezun olanlardan tazminat alınmamasını hükme bağlayarak kalan mecburi

hizmet yükümlülüklerini kaldıracak. Parasız yatılılık ve bursluluğa ilişkin esasları günün şartlarına göre yeniden düzenleyen ve bu arada maddi durumu zayıf olan başarılı öğrencilerle memur çocuklarına bu şekilde öğrenim yapma kolaylığı sağlayan kanuna göre, parasız yatılı okulların kapasitelerinin artırılması amacıyla beş yıllık plan hazırlanarak bütçede buna göre yeterli ödenek ayrılacak (“MGK’nın Kabul ettiği 5 kanun açıklandı” , 1982, s.15).

Millî Eğitim Bakanlığı, MGK tarafından 11 Ağustos 1982 tarihinde kabul edilen 2698 numaralı “Millî Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu” çıkarmıştır (“Millî Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları”, 1982, s.17781). Kanun kabul edildiği ve yayınlandığı sırada gazeteler gelişmeleri aktarmıştır. Kanuna ilişkin gelişmeleri Hürriyet gazetesi “Yatılı okumak isteyen öğrenciler için... Okullarda pansiyon açılacak...”başlıklı haberle okuyucusuna duyurmuştur. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı, yatılı olarak okumak isteyen öğrenciler için okullarda pansiyonlar açabilecek. Temel eğitim ve ortaöğretim kurumlarında Millî Eğitim Bakanlığınca açılacak pansiyonlarla ilgili esaslar dünkü Resmi Gazete’de yayınlanmış. Parasız yatılı okumaya hak kazananlara ve paralı yatılı okumak isteyen öğrenciler için “okul pansiyonları” açılacak. Pansiyonların açılmasında ve ücretlerin tespitinde buldukları bölgenin “gelişmişliği, ulaşım ve benzeri imkânları” göz önünde tutulacak. Bunun yanında pansiyon ücretleri her yıl yeniden belirlenecek (“Yatılı okumak isteyen öğrenciler”, 1982, s.3).

Meslekî ve teknik eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi tarafından kısa adı OSANOR olarak bilinen “Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitim Projesi” hayata geçirilmiştir. Projeye ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Hürriyet gazetesi “Teknik okul öğrencileri sanayide asgari ücretle çalışacak” başlıklı haberde, iki yıldan beri dört lisede uygulanan ve öğrencilerin sanayide çalışmasını öngören projeden olumlu sonuç alınınca, aynı uygulamanın 24 Endüstri Meslek Lisesi’nde daha başlatılması kararlaştırıldığı bilgisini vermiştir. Habere göre, proje gereğince öğrenciler, asgari ücret karşılığı sanayi ve endüstri işkollarında çalışacak. Millî Eğitim Bakanlığı tüm ağırlığını teknik okullara vermeye başladı, okulların makine ve teçhizatları için mart ayına kadar 625 milyon lira harcanacak (“Teknik okul öğrencileri”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Güneş Enerjisi Araştırma ve Geliştirme Vakfı tarafından Almanya’dan sağlanan teknik ve parasal yardımla “Güneş Enerjisi Teknik Lisesi” kurma kararı almıştır. Milliyet gazetesi “Güneş Enerjisi Lisesi Açılacak” başlıklı haberde, Türkiye Güneş Enerjisi Araştırma ve Geliştirme Vakfı öncülüğünde, Millî Eğitim Bakanlığı ve Almanya’dan sağlanan teknik ve parasal yardımla “Güneş Enerjisi Teknik Lisesi” kurulacak bilgisini vermiştir. Habere göre, Bakırköy’de Millî Eğitim Bakanlığına ait 20.000

metrekarelik bir alan üzerine kurulacak okulun güneş enerjisi konusunda teknik eleman yetiştirilmesi planlanmıştır (“Güneş Enerjisi Lisesi”, 1980, s.1).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslek yüksek okullarının öğrenci kontenjanı, yönetmeliği ve ders programı konusunda çalışmalar başlatmıştır. Meslek yüksek okulları ile ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Hürriyet gazetesi “20 bin liseli meslek yüksek okuluna alınacak” başlıklı haberde, meslek yüksek okullarına yaklaşık 20 bin öğrenci alınması amacıyla sürdürülen çalışmaların sonuçlandığı bilgisini vermiştir. Habere göre Bakan Sağlam’ın onayından sonra meslek yüksek okullarına, yarısı meslekî ve teknik okullardan yarısı da klâsik liselerden mezun olan öğrenciler alınacaktır (“20 bin liseli”, 1980, s.3). Hürriyet gazetesi “Meslek yüksek okulu mezunu tekniker olacak” başlıklı haberde, binlerce lise mezununun umutla açılmasını beklediği meslek yüksek okullarının öğrenci alımını öngören kararı Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın onayından geçtiği ve bu okullara 7 bin 500 öğrenci alınması kararlaştırıldığı bilgisini vermiştir. Habere göre, daha önce en az 15 bin öğrencinin alınması düşünülen 42 merkezdeki meslek yüksek okullarına ancak 7 bin 500 öğrenci alınması kararlaştırılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi yetkilileri, meslek yüksek okullarının ders programlarının tamamlandığını ve meslek yüksek okullarının unvan ve statüleri yönetmeliğinin hazırlandığını söylemiştir. Meslek yüksek okulları mezunlarının bugüne kadar bulunmayan unvanlarının “tekniker” olacağını ifade etmiştir (“Meslek yüksek okulu”, 1980, s.3). Hürriyet gazetesi “Meslek yüksek okuluna devam zorunlu kılındı” başlıklı haberde, 1980-81 öğretim yılında 7 bin 500 öğrencinin alınacağı 42 Meslek Yüksek Okulu’nda kayıtlar 17 Kasım Pazar günü başlayacak ve 21 Kasım günü sona ereceği bilgisini vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığınca Meslek Yüksek Okulları’na devam zorunluluğu getirildiği belirtilmiştir (“Meslek yüksek okulu”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik öğretimin yurt düzeyinde yaygınlaştırılması için 50 merkezde endüstri meslek lisesi açma kararı almıştır. Hürriyet gazetesi “50 endüstri meslek lisesi daha açılıyor” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik öğretimin yurt düzeyinde yaygınlaştırılması için bu yıl 50 merkezde daha yeni endüstri meslek okulları açacağı, bu okulların açılacağı merkezlerden 13’ünün yerinin belirlendiği ve açılmasına ilişkin kararın bakan onayından geçtiği bilgisini vermiştir. Habere göre, diğer merkezler için ise araştırmaların sürdürüldüğü bildirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, meslekî ve teknik öğretime ağırlık verilerek, bu okulu bitirenlerin birer meslek sahibi olmalarına yardımcı olunacağını ifade etmiştir. Bakanlık, öğrencilerin mesleğe yönlendirmelerini gerçekleştirmek amacıyla bu okulları daha cazip hale getireceğini, araç ve

gereç yönünden her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasında öncelik verileceğini belirtmiştir (“50 endüstri meslek lisesi”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik okullarda akşam öğretiminin yapılmasını kararlaştırmıştı. Cumhuriyet gazetesi “Meslekî ve teknik okullarda akşam öğretimi planlanıyor” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Sağlam’ın, meslekî ve teknik okullarda akşam öğretiminin planlandığı bilgisini vermiştir. Sağlam, yabancı dil ve meslekî teknik öğretime önem verdiklerini belirtmiş ve “Yüksek öğretim kapılarındaki yığılmaları önlemin yolu meslekî ve teknik öğretime yönelmektir” demiştir (“Meslekî ve teknik okullar”, 1982, s.12).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslek lisesi öğrencilerinin iki yıllık yükseköğretime geçiş yapabilmeleri için çalışmalar başlatmıştır. Milliyet gazetesi “Meslek okulunu bitirenlere 2 yıllık yüksek eğitim imkânı sağlanacak” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, yeni sistemle öğrencilerin liseden sonra zaman kaybetmeksizin meslek sahibi olup iş hayatına atılmalarının amaçlandığı bilgisini vermiştir. Habere göre, meslekî ve teknik okullara, normal sürelerinden sonra yüksek okul seviyesinde 2 yıllık eğitim konulacak ve öğrencilerin büyük bir bölümünün üniversiteye girme zorunluluğu ortadan kaldırılacaktır. Yetkililer, bu uygulamanın meslekî ve teknik okulları özendirici nitelikte olduğunu, üniversite ile lise eğitimi ve öğretim arasında bir orta sınıf oluşturularak, ekonomik hayata hareketlilik getireceğini söylemişlerdir (“Meslek okulunu bitirenler”, 1981).

Millî Eğitim Bakanlığı 4 yıl süreli meslekî ve teknik öğretim okulların açılmasını kararlaştırmıştır. Milliyet gazetesinin “Ortaöğretim mezunu ancak branşına uygun yüksek öğrenim yapabilecek” başlıklı haberine göre, yeni Türk millî eğitim sisteminde temel eğitimden ortaöğretime geçişte “Yöneltilme ve Yerleştirme” yöntemi uygulanacaktır. Yeni Türk millî eğitim sisteminde öngörülen Meslekî ve Teknik Öğretim (MTÖ), 4 yıl süreli olacaktır. MTÖ’leri bitirenler, “teknisyen” olarak çalışabileceklerdir. Ortaöğretime bitirenler istedikleri yükseköğretim programında okuyamayacaklardır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Bakanlar Kuruluna verilmek üzere hazırlanan “10.Millî Eğitim Şûrası kararları ve uygulama planı ile yapılan çalışmalar hakkında brifing” metnine göre, yeni Türk millî eğitim sisteminde öngörülen “Çok Amaçlı Lise”lerde akademik programlarla birlikte yöresel imkan ve ihtiyaçlara göre “teknik, tarım, ekonomi-ticaret” gibi bölüm programlarından en az biri uygulanacaktır. Meslekî ve Teknik Öğretim Okulları (MTÖ) ise, 4 yıl süreli olacaktır. Bu kurumların programları “Modüler” sisteme göre hem birbirini tamamlayacak hem de kendi içinde bir bütün teşkil edecek şekilde hazırlanacaktır (“Ortaöğretim mezunu”, 1982, s.3).

Devlet Planlama Teşkilatı ortaöğretimde yeniden yapılanmaya gitmeyi ve 12 yıl içinde ortaöğretim kurumlarının %65'inin Teknik liselere dönüştürmeyi planlamıştır. Milliyet gazetesi “Liselerin %65'i teknik okula dönüştürülecek” başlıklı haberde, teknik okullara dönüşümün 12 yıl içinde gerçekleştirilmesinin planlandığı ve üniversite kapılarında öğrenci yığılmasını önlemek amacıyla 1995 yılına kadar, orta dereceli okulların yüzde 65'i teknik okula dönüştürüleceği bilgisini vermiştir. Yetkililer, “Yoğun teknik eğitime geçişin birtakım sorunlara yol açacağını, ama bunların zamanla çözüleceğini” söylemiştir. Sorunların başında, “Yeterli sayıda ve iyi nitelikli öğretmen sıkıntısı çekilmesinin” geldiğini belirten yetkililer, “Araç gereç yetersizliğinin” de çok önemli bir sorun olduğunu söylemiştir (“Liselerin %65'i teknik okula”, 1983, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı, gelecek 10 yıl içerisinde yeni İmam Hatip Lisesi açılmamasını kararlaştırmıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “10 yıl yeni İmam Hatip Lisesi açılmayacak” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ortaklaşa yürütülen çalışmalar sonucunda imam hatip liselerindeki öğrenci sayılarının önümüzdeki 10 yıl için yeterli sayıda olduğu bilgisini vermiştir. Habere göre ortaklaşa yürütülen çalışmalarda hâlen mevcut olan imam hatip liselerine giren ve mezun olan öğrenci sayılarının imam hatip ve öğrencilik dallarındaki gereksinimleri karşılayacak düzeydedir (“10 yıl yeni İmam Hatip Lisesi”, 1983, s.11).

Özel eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı, engelli öğrenciler için gündüzlü sınıflar ve okullar açmıştır. Özel eğitim çalışmalarının yürütülmesi amacıyla “Özel Eğitim Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Yaşanan gelişmeler gazetelere yansımıştır. Hürriyet gazetesinin “Özürlü çocukların eğitimine ağırlık veriliyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam her türlü özürlü çocuklar için gündüzlü sınıflar ve okulların açılacağını ifade etmiştir. Bu yıl içinde Perşembe ilçesinde körler, Kastamonu ve Van'da sağır okullarının açılacağını söylemiştir. Sakat ve özürlü çocukların eğitim ve öğretim olanaklarından daha fazla yararlanmalarını sağlamak amacıyla yeni bir planlamaya girişileceğini ve daha fazla sakat ve özürlü çocuğun eğitim ve öğretim olanaklarına kavuşması için seferber olduğunu söylemiştir (“Özürlü çocuklar”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, özel eğitime ihtiyaç çocuklar için MGK tarafından 12 Ekim 1983 tarihinde kabul edilen 2916 numaralı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” çıkarmıştır (“Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu”, 1983, s.18192). Kanunla ilgili gelişmeler gazetelere yansımıştır. Cumhuriyet gazetesi, MGK'nın kabul ettiği Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasa Tasarısı'na göre özel eğitime muhtaç çocukların eğitilmeleri, iş ve

meslek sahibi yapılmaları, çevre ve topluma uyum sağlamalarıyla ilgili düzenlemeler yapıldığını belirtmiştir. Tasarıya göre resmi okullar, kendi çevrelerindeki özel eğitime muhtaç çocuklar için özel eğitim sağlamakla yükümlü olacaklar. Durumları gerektirenler için özel eğitim kurumları açılabilir, özel eğitime muhtaç çocuklara normal okullarda özel sınıflar tahsis edilecek (“Ortaokul zorunlu oldu”, 1983, s.11). Tercüman gazetesi de “Özürlü çocuklar özel eğitimle yetiştirilecek” başlıklı haberde, yeni kanun topluma uyum sağlayamayan ve normal eğitim hizmetlerinden yararlanamayan 4-18 yaş arası çocukların durumlarına uygun bir kuruma yerleştirilmelerini, bakımlarının sağlanmasını, iş ve meslek sahibi olacak şekilde eğitilmelerini amaçladığı bilgisini vermiştir. Kanun, her derecedeki resmî ve özel okulları, kendi çevrelerindeki özel eğitime muhtaç çocuklar için özel eğitim hizmetleri sağlamakla yükümlü kılmıştır. Özel eğitime muhtaç çocuklardan ilkokuldan sonra öğrenimlerine devam edemeyenlere ilgi ve yeteneklerine uygun bir meslek kazandırmak amacıyla çıraklık seviyesinde iş okulları veya iş eğitim merkezleri açılmasını da öngörmüştür (“Özürlü çocuklar”, 1983, s.3).

Özel öğretim.

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde Özel Öğretim Kurumları Yasası’nda değişiklikler yapmıştır. Yasa çalışmaları ile ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Sağlam: Özel Dershaneler 1-2 yıl içinde kapanabilir” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam yeni özel dershane açacak teşebbüs sahiplerinin bu yolda girişimde bulunmamalarını istemiştir. Sağlam, “Özel dershaneler bir-iki yıl içinde kapanabilir. Bu konuda çalışmalarımız devam ediyor” ifadelerini kullanmıştır (“Sağlam: Özel Dershaneler”,1981, s.12). Cumhuriyet gazetesinin “Özel dershanelerin iki yıl içinde kapatılması kararlaştırıldı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam valiliklere bir süre önce faaliyetleri durdurulmuş olan özel dershanelerin “iki yıl içinde kapatılacağını ve bu çerçevede işlemlerine yeniden başlayabileceklerini” bildirmiştir (“Özel dershaneler”, 1981, s.1).

Millî Eğitim Bakanlığı, yasa gereği kapatılması düşünülen dershanelerin özel okula dönüştürülmesi yönünde çalışmalar yapmıştır. Milliyet gazetesi “Kapatılacak özel dershanelerin bazılarının özel okul haline getirilmesi planlanıyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığında özel dershanelerin kapatılması ile ilgili çalışmaların sürdürüldüğü, dershanelerde görev yapan öğretmenlerin bakanlık bünyesinde çalıştırılmasının planlandığı, dershanelerin kapatılması ile ortaya çıkacak boşluğun Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda açılacak hazırlama kursları ile doldurulacağı, özel dershanelerin yasada görülen standartlara uygun olanların “özel okul” haline getirileceği, özel dershanelerin bir bölümü

yaygın eğitim kurumu haline getirileceği bilgisini vermiştir (“Kapatılacak özel dershaneler”, 1981, s.13).

Tercüman gazetesinden Güneri Cıvaoğlu “Özel dershaneler neden kapatılsın?” başlıklı köşe yazısında, dershanelerin kapatılmasını bazı gerekçeler ileri sürerek eleştirmiştir:

Özel dershaneleri kapatmak, öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağlamaz çünkü dershaneler kapatılsa dahi, parası olan çocuğuna, evde özel ders aldirtacaktır. Böylece dershaneler yoluyla nispeten yaygınlaşan yan eğitim, sadece varlıklı ailelerin lüksü olacak, eşitlik ilkesi asıl böyle zedelenecektir. Öte yandan özel dershanelerin çok yaygınlaştığı bir gerçektir. Yani bu dershaneler sadece birkaç ilin lüksü değildir. Türkiye'nin pek çok bölgesinde hemen her aile, bu yoldan çocuğuna, fedakârlıkta bulunup, yan eğitim sağlamaktadır (Cıvaoğlu, 1981, s.3).

Cumhuriyet gazetesinden Uğur Mumcu da “Özel Dershaneler...” başlıklı köşe yazısında, dershanelerin varlık sebebini açıkladıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığının dershanelerin özel okula dönüştürülmesi kararını eleştirmiştir:

Özel dershanelerin kapatılması sorunu günlerdir basınımızda tartışılıyor. Özel dershanelerin kapatılması ile bundan sonra yapılacak yeni düzenleme konusunu birlikte düşünmek gerekmektedir. Özel okulların bir gereksinmeden doğduğunu kabul etmek gerekir. Yüksek öğrenimin, orta öğrenimi bitiren herkese açık olmaması, lise mezunlarını, birbirlerine karşı kıran kırana bir yarışa zorlamaktadır. Özel okullar, çoğunlukla, bu yarış nedeniyle önem kazanmaktadır. Bu işsizlik ve enflasyon ortasında, çocukların bir yüksekokul diploması almasını isteyen aileler, dışlerinden, tırnaklarından ayırdıkları paralarla çocuklarını özel dershanelere yollamaktadırlar. Böylece özel dershaneler, eğitim düzeyindeki yetersizlikten ve boşluktan kaynaklanmış olmaktadır. Eğitim gibi, devletin temel işlevlerinden birinin özel kazanç konusu olmasına da şiddetle karşı çıkarız. Bunun için eğitimin her aşamada kesinlikle parasız olmasını, eğitimin çağdaş gelişmelere uygun niteliklere kavuşturulmasını, teknik öğrenime özel ağırlık verilmesini, üniversite girişimlerinin bölgelerarası eşitsizliği giderici, fırsat eşitliğini sağlayıcı bir düzene bağlanmasını ve de “Tüketici eğitim” yerine, “Üretici eğitim” anlayışının yerleştirilmesini savunuruz. Böyle bir düzen içinde elbette “özel okullar” gibi “Özel dershanelere de yer yoktur.”... Özel okullar neyse, özel dershaneler de odur. “özel dershaneleri kapatayım” derken, özel okul ya da dersane sahiplerine ayrıcalık tanınacaksa, o zaman Millî Eğitim Bakanı Sayın Hasan Sağlam'a sorarız: Değişen nedir (Mumcu, 1981, s.1, s.9)?

Milliyet gazetesinden Mümtaz Soysal da “SAYI” başlıklı köşe yazısında, Millî Eğitim Bakanlığının özel dershaneler ile ilgili aldığı kararı bazı gerekçeler ileri sürerek eleştirmiştir:

Üniversitelere hatta yabancı dilli ortaöğretime giriş teste bağlandıktan sonra bu dershanelerin de mantar gibi türediği, parası olanın buralara gidip sınav kazandığı, zamanla yüz kızartıcı bir eğitim ticaretinin türediği ve böylece toplumdaki eşitsizliklere bir yenisinin daha eklendiği doğru. Ama bu dershaneleri kapatmakla eşitliği sağlayabilir misiniz? Parası olan yine bir yolunu bulup parası olmayandan daha iyi test hazırlığı yapmanın çaresine bakmayacak mıdır? Çözüm, üniversiteye ve yabancı dilli ortaöğretime girişte test cambazlıklarına gerek bırakmayan sistemler bulmak, eğitimin genel düzeyini

yükseltip yaygınlaştırmak, devlete düşen ödevleri tam olarak yerine getirip bu alandaki ticaret kapılarını kendiliğinden kapatmak değil midir? Bir yanda “gemisini kurtaran kaptandır” felsefesine dayalı serbest ekonomi kurallarını uygularken, öte yandan “eğitimde fırsat eşitliği” uğruna sert kurallar kurmak mümkün müdür (Soysal, 1981, s.2)?

Cumhuriyet gazetesinden H. Avni Özbenli de “Özel Dershaneler Özel Okullar” başlıklı makalesinde dershanelerin özel okullara dönüştürülmesi kararına karşı şu ifadeyi kullanmıştır:“...özel dershanelerin özel okullara dönüşmesi konusunda Millî Eğitim Bakanlığı yağmurdan kaçarken doluya tutulacak...” ve sonrasında şu değerlendirmede bulunmuştur:

Yaşamakta olduğumuz olağanüstü dönemde özel dershaneler kapanır, özel okullar açılır; ya da ikinciler kapanır birinciler açılır veya her ikisi birden kapanır: yine, ikisi birden açılır. Yani diyecek odur ki her şık olasıdır: bu da bugün için sorun değildir. Asıl sorun işin kaynağındadır. Yıllarca biz sistemdeki tutarsızlıktan parça buçuk önlemlerle geçiştirmeye çalışmışsınız ve işin kötüsü biraz da buna alışmışsınız. Dünden bugüne bugünden yarına bir eğitim plânı; bu plâna uygun tutarlı bir programı açık ve seçik ortaya koyamamışsınız. Eğitim felsefemizi, sistemimizi kuramamışsınız (Özbenli, 1981, s.2).

Özel dershanelerin kapatılmasına ilişkin bilgiler ve gelişmeler sürekli gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesi “Özel dershaneler 1 Ağustos 1983’te kapatılacak” başlıklı haberde yasa tasarısının içeriğine dair bilgiler vermiştir. Tasarıda, tüm özel okullar Millî Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimi altında olacağı, Türkiye’deki yabancıların çocukları için uluslararası nitelikte okullar açılacağı ve özel dershanelerin 1 Ağustos 1983 tarihinde kapatılması belirtilmiştir. Özel dershanelerin kapatılmasından doğacak boşluğu ortadan kaldırabilmek için hâlen bazı resmî öğretim kurumlarında açılan kursların devam ettiği, 1 Ağustos 1983 tarihine kadar bu kurslar ve dershaneler daha da yaygınlaştırılacağı belirtilmiştir (“Özel dershaneler”, 1982, s.3). Milliyet gazetesi “Özel okullara yasa tasarısı Danışma Meclisi’ne verildi” başlıklı haberde de yasa tasarısının içeriğine dair bilgiler vermiştir. Tasarı, özel dershanelerin en geç 1 Ağustos 1983 tarihine kadar kapatılmasını, din eğitimi yapmak amacıyla özel eğitim kurumları kurulmasının yasaklanmasını, özel öğretim kurumu açabilmek için Millî Eğitim Bakanlığından “kurum açma izni” alınmasını, resmî benzeri bulunmayan ve resmî deneme niteliğinde olan okullar, din eğitimi ve öğretimi yapan özel eğitim kurumları ile emniyet teşkilâtını ilgilendiren alanlarda eğitim yaparak özel öğretim kurumları hiçbir şekilde açılmayacağını, yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin kendileri veya TC uyruklu gerçek veya tüzel kişiler adına ne şekilde olursa olsun öğretim kurumu açmayacaklarını, yabancıların Türkiye’deki çocukları için okul açılmasına Bakanlar Kurulu tarafından izin verileceğini yasal hükme bağlamıştır (“Özel okullara yasa”, 1982, s.9).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), özel dershaneler konusunda rapor hazırlamıştır. Raporla özel dershanelerin kapatılmaması gerektiği belirtilmiştir. Raporla ilgili bilgilere yer

veren Milliyet gazetesi “DPT, özel dershanelerin kapatılmasına karşı” başlıklı haberde, raporda özel dershanelerin kapatılmaması gerektiği bilgisini paylaşmıştır. Habere göre raporda, “Özel dershanelerin kapatılması halinde bu boşluğu sadece üst sosyo-ekonomik seviyedeki aile çocuklarının yararlanabileceği özel derslerin alacağı” görüşü savunulmuştur. Özel dershanelerin “Devlet eğitimindeki kalite açığının doldurulması” amacına yönelik ve “eğitimdeki fırsat eşitsizliğinin tabii bir sonucu olarak” önem kazandığı ifade edilmiştir. Özel dershanelerin doğmasına yol açan başlıca nedenler belirtilmiştir (“DPT, özel dershaneler”, 1982, s.3).

Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, yapmış olduğu basın toplantısında özel ve yabancı okullar ile ilgili 625 sayılı kanun tasarısı hakkında şu bilgileri vermiştir:

Okul öncesinde ortaöğretim sonuna kadar açılan her türlü özel öğretim kurumunun eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi birlik ve bütünlük içinde düzenlenmiştir. Özel öğretim kurumu olarak açılmayacak kurumlar belirlenmiş, bu düzenleme içerisinde 1981 icra planı doğrultusunda özel dershanelerin kaldırılmasını öngören hükümler getirilmiştir. Özel okul açma, özel öğretim kurumu açma ve öğretime başlama izinleri süreler yönünden kesin kayda bağlanmıştır. Özel öğretim kurumlarının öğrencilerinden alacakları ücretler il ücret tespit komisyonlarınca saptanacak ve muhakkak MEB'nin onayı ile yürürlüğe girecektir. 1981 yılı hükümet icra planında ‘Eğitimde fırsat eşitliği’ni bozan özel dershaneler kısa dönemde bu dershanelerin kapatılması ve bu fonksiyonun devlet okullarında açılan hazırlama kurslarınca yerine getirilmesi direktifi, yer almıştır. Bu amaçla gerekli yasal düzenlemeler hazırlanmış ve faaliyete geçilmiştir (Milliyet Gazetesi: 9 Ocak 1983, s.6).

Bütün gelişmelere rağmen Danışma Meclisi dershanelerle ilgili kapatılmama kararı almıştır. Milliyet gazetesinin “Dershaneler Kapatılmayacak” başlıklı haberine göre Danışma Meclisi Genel Kurulu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda değişiklik yapılmasını öngören yasa tasarısını kabul etmiştir. Tasarıya göre, özel dershaneler kapatılmayacaktır (“Dershaneler kapatılmayacak”, 1983, s.1).

Yaygın eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı 12 Eylül’den önce anarşi ve terör olaylarının odak noktası haline gelmesi, eğitim ve öğretim kalitesinin düşmesi sonucu, akşam okullarının tümünün kaldırılması ve normal eğitime dönük birer okul olarak faaliyet göstermesini kararlaştırmıştı. Yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesi “Akşam ve ticaret liselerinin durumu ele alındı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığınca çeşitli nedenlerle lise öğrenimini yapamamış ve çalışmak zorunda kalmış öğrenciler için açılan akşam liseleriyle ticaret liselerinin durumları ve verimleri incelenmeye başlandığı bilgisini vermiştir. Habere göre, bu okulların gerek öğretim yapma durumları ve gerekse diploma verme yetkilerinin çeşitli nedenlerle istenilen sonucu sağlayamadığı anlaşılmış. Çeşitli illerde

çalışan akşam okullarının tümünün kaldırılması ve normal eğitime dönük birer okul olarak faaliyet göstermesinin daha uygun bulunduğu belirtilmiştir (“Akşam ve ticaret liseleri”, 1981, s.3).

Bakanlık, valiliklere genelge göndererek, alınan karar doğrultusunda hazırlıkların yapılmasını bildirmiştir. Hürriyet gazetesi “Gece öğretimi kaldırıldı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullardaki gece öğreniminin kaldırıldığı bilgisini vermiştir. Habere göre, gece öğretimi yapılan okullar, önümüzdeki ders yılından itibaren kademeli olarak gündüzlü öğretime geçecek. Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı valiliklere bir genelge göndererek, gece öğretimi yapılan okulların, gündüz öğretimine geçmesi için gerekli hazırlıkların yapılmasını ve bina sorunlarının çözümlenmesini istemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, gece öğretiminin çeşitli sakıncalarının olduğunu, öğretimin istenilen amaca ulaşamadığını söylemiştir (“Gece öğretimi kaldırıldı”, 1981, s.1-11).

Bu okullarda okuyan öğrenciler Devlet Başkanı Kenan Evren’e alınan kararın gözden geçirilmesi talebinde bulunmuşlardır. Hürriyet gazetesi “Akşam liselerinin kapatılma kararının gözden geçirilmesi istendi” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının kararı ile kapatılan akşam liselerinde okuyan öğrencilerin Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren’e gönderdikleri mektupta alınan kararın gözden geçirilmesini istediği bilgisini vermiştir (“Akşam liseleri”, 1981,s.3).

Kararın uygulanması sırasında karşılaşılabilecek sorunlar için önlemler alınmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Gece öğrencileri için bazı önlemler düşünülüyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığınca kapatılan akşam meslek liselerinin çoğunlukta olduğu gece okullarında okuyan öğrencilerin mağdur edilmemesi için, bunların belli yerlerdeki okullarda toplanarak, öğrenimlerinin tamamlanacağı ancak yeni ders yılında yeni öğrenci alınmayacağı bilgisini vermiştir (“Gece öğrencileri”, 1981, s.1).

Bakan Sağlam, alınan kararla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Eğitim Bakanı: Gece Okulları 3 Yıl İçinde Kapatılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam gece öğretimi yapan okulların işlevlerini tamamladıklarını söyleyerek “Bu öğretim kurumlarının üç yıl içinde aşamalı olarak kapatılmasına karar verilmiştir.” ifadesini kullanmıştır (“Eğitim Bakanı”, 1981, s.1).

Karar uygulandıktan sonra, kimi öğrenciler mağdur edildiklerini iddia etmişlerdir. Cumhuriyet gazetesi “Öğrenciler: Açıkta kaldık” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının aldığı karar, akşam öğrenim yapan Yabancı Diller Yüksekokullarında okuyan öğrencileri mağdur ettiği bilgisini vermiştir. Habere göre, gece öğrenimini kaldıran Millî Eğitim Bakanlığı kararı ile açıkta kaldıklarını belirten öğrenciler, bu kararın da akşam liseleri, özel

dershaneler gibi kazanılmış haklar bile düşünülmeden verilmiş acele bir karar olduğunu savunmuşlardır (“Öğrenciler”, 1981, s.8).

Millî Eğitim Bakanlığı, gece öğretimine son verilmesine ilişkin kararına karşı büyük tepkilerin meydana gelmesi sonucu, kapatılan okulların yeniden açılması için çalışmalar başlatmıştır. Yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesi “Gece öğretimi yeniden düzenleniyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı 12 Eylül’den önce anarşi ve terör olaylarının odak noktası haline gelmesi, eğitim ve öğretim kalitesinin düşmesi sonucu kaldırdığı gece öğretimine yeniden dönüş için çareler aradığı bilgisini vermiştir. Habere göre, gece öğretimi yapılan okulların yeniden düzenlenmesi amacıyla bir komisyon oluşturulmuştur. Bakanlık, yeni düzenlemelerle ilgili çalışmalarını erken bitirdiği takdirde, gece öğretimine bu yıl içinde başlayacaktır (“Gece öğretimi yeniden”, 1981, s.1).

Bakanlar Kurulu, yoğun tepkiler nedeniyle konuyu gündemine almıştır. Hürriyet gazetesi “Gece öğretimi için karar veriliyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının gece öğretimine son verilmesine ilişkin kararına büyük tepkiler gelmesi sonucu yeni gelişmelerin ortaya çıktığını, okulların kapatılmasına veya öğrenimini sürdürmesine Bakanlar Kurulunun karar vereceğini yazmıştır (“Gece öğretimi için karar”, 1981, s.3).

Milliyet gazetesinden Burhan Felek “Yazışmalar” başlıklı köşe yazısında akşam okullarının kapatılmasını izahı “olmayan zararlı çelişki” olarak değerlendirmiştir:

Benim naçiz fikrime göre bütün dünyada olduğu gibi medeni Türkiye Cumhuriyeti’nde de iki müessese vardır ki kapanamaz. Bunlardan birincisi her çeşit okullar, ikincisi hastane ve sağlık müesseseleridir. Çünkü devlet, Türk vatandaşını okutmak, eğitmek ve sağlıklı yaşatmakla yükümlüdür. Onun için pek Sayın Millî Eğitim Bakanı ile eski dostum Millî Eğitim Müsteşarı paşalardan ricam, yaptığı hizmet, söz götürmeyecek kadar büyük ve yetiştirdiği talebeleri sayılmayacak kadar çok olan akşam okullarının hele Atatürk’ün doğumunun 100. yıldönümünü kutladığımız ve bunun için yaş gözetmeksizin halkı okuyup, yazma seferberliğine çağırdığımız bu sırada bunların kapatılması izahı kabil olmayan zararlı çelişki olacaktır. Önemle bakanlığın ve hükümetin dikkatini çekmeyi vazife bilirim (Felek, 1981, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı, çıraklık eğitiminin yaygınlaşması için girişimde bulunmuştur. Yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Çıraklık eğitimi yaygınlaşıyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı hâlen 13 ilde uygulanmakta olan çıraklık eğitiminin yaygınlaştırılması için illere birer genelge gönderdiği bilgisini vermiştir. Genelgeye göre, çırakların eğitimi için sanayi sitelerinde sanayi çarşılarında işyerlerine yakın eğitime elverişli tesisler bulunacak, merkezler yapılmak üzere arsa kamulaştırılacak ve yasa kapsamına giren bu illerde 6 ay içinde mahalli çıraklık eğitimi komiteleri kurulacak (“Çıraklık eğitimi”, 1981, s.5).

Millî Eğitim Bakanlığı, “2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu” değiştirmek için kanun taslağı hazırlamıştır. Değişiklikle ilgili yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesi “Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu değiştirilecek” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı “Sade ve düzenli bir biçimde hazırlanmamış, maddeleri konularına göre yerli yerince düzenlenmemiş, aynı anlamda değişik kelime ve terimler kullanılmış ve önemli olan bazı konular ise, tam açıklığa kavuşturulmayarak askıda kalmış” olduğu gerekçesiyle, “2809 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu” değiştireceğini ve bu amaçla hazırlanan taslağın bakanlıkların görüşüne sunulduğu bilgisini vermiştir (“Çırak, kalfa ve ustalık kanunu”,1982, s.12).

Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in başkanlığındaki Atatürk’ün Doğumunun 100’üncü Yılı Kutlama Millî Komitesinin aldığı karar gereği, Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne “okuma ve yazma seferberliği” başlatılmıştır. Hürriyet gazetesi “Okuma-yazma bilmeyen kadın kalmayacak” başlıklı haberle bu bilgiyi aktarmıştır. Gazete, Atatürk’ün en büyük özlemlerinden biri olan fakat şimdiye kadar bütünüyle çözümlenemeyen “Kadın eğitimi sorunu” 12 Eylül yönetimi tarafından ele alındığı Atatürk’ün 100. doğum yılının kutlandığı 1981 yılı Atatürk’ün özlem ve isteklerinin gerçekleştirileceği “Temel atılımlar ve çözümler” yılı olacağı, Millî Güvenlik Konseyi 1981 yılında “Kadının eğitim yılı seferberliğini” başlatacağı, Millî Güvenlik Konseyi Atatürk’ün özlemini gerçekleştirmek ve Türk eğitim sorununu çözmek için tüm olanakları seferber edeceği, bu amaçla ilk iş olarak önümüzdeki günlerde televizyonda okuryazar olmayanların yararlanacağı okuma-yazma kursları başlatılacağı bilgisini vermiştir (“Okuma-yazma bilmeyen”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, okuma yazma seferberliğinde televizyon destekli eğitimi hayata geçirmiştir. Bu konuda Milliyet gazetesinde Doç. Dr. Aysel Aziz “Televizyon ve Eğitim İşlevi” başlıklı makalesinde “TV Okulu” program dizisinin önemine değinmiştir:

Bugün temel eğitimdeki en önemli sorun, toplumun yarıya yakın kesiminin okuma-yazma bilmemesinde yoğunlaşmaktadır. TRT televizyonunun 27 ile yönelik bölgesel yayınlarında 8 Ocak 1981 tarihinde başlayan “TV Okulu” adlı program dizisi, o yöre halkına okuma-yazma öğretmeyi amaçlamaktadır. Sessizce yayına giren, basında, hatta TRT’nin kendi yayınlarında hemen hemen hiç duyulmayan, bu program dizisi bir “Dallas” dizisi ile karşılaştırılmayacak derecede önemlidir. Televizyon yayınları içinde de doğrudan eğitim amacıyla bir yayın dizisine ilk kez başlanmıştır. Ancak genel yayın çerçevesinde yer almadığı için üstünde durulmamıştır (Aziz, 1981, s.2).

Okuma ve yazma seferberliğine ilişkin ayrıntılar zaman içerisinde gazetelerde yer almıştır. Hürriyet gazetesi “Bu yıl 3 milyon kişiye okuma-yazma öğretilecek” başlıklı haberde, Atatürk’ün doğumunun 100’üncü yılı nedeniyle 23 Mart 1981 tarihinde başlatılacak “okuma-yazma seferberliği” için 572 milyon lira para gerektiği, Yüzüncü Yıl Kutlama

Komitesince 1981 yılında 3 milyon kişiye okuma ve yazma öğretilmesi kararlaştırıldığı bilgisini vermiştir (“Bu yıl”, 1981, s.1). Ayrıca Hürriyet gazetesi “Okuma yazma seferberliği bugün başlıyor” başlıklı haberde de 53 yıl sonra okuma ve yazma seferberliğinin yeniden başlatıldığı, Millî Güvenlik Konseyinin direktifine ve Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren’in başkanlığındaki “Atatürk’ün Doğumunun 100’üncü Yılına Kutlama Millî Komitesi”nin aldığı karar uyarınca cehalete karşı savaş açıldığı bilgisini vermiştir (“Okuma yazma seferberliği”, 1981, s.1).

Milliyet gazetesinden Prof. Dr.Nermin Abadan Unat yazmış olduğu “Okuma-Yazma Seferberliği ve Türk Kadını” başlıklı makalesinde okuma yazma seferberliğinin isabetli bir karar olduğunu belirterek şu değerlendirmede bulunmuştur: “Atatürk’ün 1928’de ‘Millet Okulları’ aracılığıyla başlatmış olduğu okuma-yazma seferberliğinin aradan geçen 53 yıla rağmen amacına ulaşmamış olduğunu saptayan Sayın Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın bu seferberliği çok isabetli bir kararla yeniden gündeme getirmesi, tüm Türk kadınlarını gerçekten sevindirmiştir” (Abadan Unat,1981, s.2).

Okuma ve yazma seferberliği, çıkarılmak istenilen kanunla sağlam zemine oturtulmak istenmiştir. Seferberlik, kanunla zorunlu hale getirilmiştir. Hürriyet gazetesi “Okuma-yazma yasa tasarısı hazırlanıyor...” başlıklı haberde, ülke çapında başlatılan okuma ve yazma seferberliği, hazırlanmakta olan “okuma yazma kanun tasarısı” ile zorunlu olacağı bilgisini vermiştir. Habere göre, 12-44 yaş grupları arasında okuma ve yazma bilmeyenler, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren zorunlu olarak okuma ve yazma kurslarına katılacaklar. Katılmamakta ısrar edenler hakkında hapis ve ağır para cezası verilebilecek (“Okuma-yazma yasa tasarısı”, 1981, s.3).

Bu kurslarda eğitim alan kişilerin ilkokul mezunu olabilmeleri için yasal değişiklikler yapılmak istenilmiştir. Hürriyet gazetesinin “Okuma-yazma öğrenen ilkokul mezunu sayılacak” başlıklı haberine göre, ilkokul mezunu olabilmek için yasada değişiklik yapılacak ve kursiyerlerin birinci ve ikinci kademe kurslarını bitirmeleri istenecek (“Okuma-yazma öğrenen”, 1981, s.1).

Kurslarla ilgili valiliklere genelge gönderilmiştir. Lise mezunları okutmanlık kurslarından geçirildikten sonra bu kurslarda görevlendirilmişlerdir. Hürriyet gazetesinin “Lise mezunları okuma-yazma kurslarında görev alabilecek” başlıklı haberine göre, ülke çapında başlatılan okuma ve yazma kurslarına katılanların sayısı 1 milyon kişiyi aşmıştır. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam dün valiliklere gönderdiği genelgede yaz aylarında kurslara olan ilginin azalacağı düşünülerek yaylalarda, tarım alanlarında, göçer ailelerin barındıkları yerleşim alanlarında okuma ve yazma kurslarının açılması için hazırlıklara hemen

başlanmasını istemiştir. Lise mezunu olan herkesin Millî Eğitim Müdürlüklerince açılacak 10 günlük okutmanlık kursundan geçtikten sonra kurslarda görev alabileceği ifade edilmiştir (“Lise mezunları”, 1981, s.3).

Seferberliğin fabrikalarda başlatılması hususunda karar alınmıştır. Hürriyet gazetesinin “Okuma-yazma seferberliği fabrikalarda da başlatılıyor” başlıklı haberine göre, yurt çapında başlatılmış bulunan okuma yazma seferberliği çok olumlu sonuçlar vermiştir. İstanbul Sanayi Odası bu seferberliğin fabrikalarda da başlatılması için karar almıştır (Okuma-yazma seferberliği”, 1981, s.3).

Okuma yazma seferberliğine ilişkin yasa tasarısı hazırlanmıştır. Tasarıya ilişkin ayrıntılar gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “5 yıl içinde okuma-yazma öğrenemeyenler işyeri açamayacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan “Okur-Yazar Teşvik Yasası” tasarı taslağında okuma ve yazma başarı belgesi alanlara kooperatif ve banka kredisi öncelikle verilecektir. Yaşlılık aylıkları bir yıl önce bağlanacağı, okuma ve yazma öğrenemeyenlere ise iş yeri açma olanağı sağlanamayacağı ifade edilmiştir. Tasarı taslağında, 6 yaşından büyük genel nüfusun 13 milyonunun okuma ve yazma bilmediği vurgulanmış ve bunlardan 6 milyonun ekonomik faaliyet içinde yer aldığı belirtilmiştir (“5 yıl içinde okuma-yazma”, 1981, s.8).

Seferberlik yurt dışındaki vatandaşlarımız için de başlatılmıştır. Hürriyet gazetesi “Okuma-yazma seferberliği yurt dışında sürdürülecek” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı yurt dışında okuma-yazma kurslarına katılan ve katılacak vatandaşlarımız için 33 bin adet alfabe, 22 bin adet okur ve yazar belgesi ve 1100 adet çalışma ve uygulama programı hazırladığı ve bunların birkaç gün önce gönderildiği bilgisini vermiştir. Habere göre, Bakanlığın açıklamasında 23 Mart 1981 tarihinde başlatılan okuma ve yazma seferberliğinin yurt çapında ilgi gördüğü, bunun üzerine yurt dışında da 19 Mayıs’tan itibaren seferberliğin başlatıldığı belirtilmiştir (“Okuma-yazma seferberliği”, 1981, s.3).

Bakan Sağlam, okuma ve yazma seferberliğine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Milliyet gazetesi “Sağlam: 5 Yıl içinde herkes okur-yazar olacak” başlıklı haberde, İkinci dönem okuma ve yazma kurslarında kullanılmak üzere 1.5 milyon adet alfabe ve 10 bin adet program bastırılarak illere dağıtıldığı, TV’de okuma ve yazma ve uzaktan eğitim programlarının 2 Kasım’da yayına gireceği bilgisini vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, okuma ve yazma seferberliği 2.dönem kurslarının bugün başlaması dolayısıyla yaptığı açıklamada, tüm okumaz ve yazmaz yurttaşlarımızın 5 yıl içerisinde okur ve yazar hale getirilmesinin planlandığını belirterek, “Okuma-yazma öğrenmeyi teşvik etmek için okur-yazarlığı teşvik kanunu taslağı hazırlanmıştır. Yani okuma-yazma kurslarını bitiren

herkesin 2.kademe eğitim programından geçirilerek ilkokul diploması almalarını sağlayacak program da hazırlanmıştır. En kısa zamanda uygulanmaya konulacaktır” demiştir (“Sağlam: 5 yıl içinde”, 1981, s.8).

Gazeteler okuma ve yazma seferliğine ilişkin kamuoyuna detaylı bilgiler sunmuştur. Milliyet gazetesi “Okuma-yazma öğrenenlerin sayısı 1.5 milyonu aştı” başlıklı haberde, okuma ve yazma seferberliğinin ikinci döneminin ilk 1 ayında 326 bin kişinin okuma yazma öğrendiği bilgisini vermiştir. Habere göre, okuma ve yazma seferberliğinin 5 Ekimde başlayan ikinci döneminin ilk ayı sonunda 63 ilde toplam 13 bin 434 kurs açıldığı ve bu kurslarda 326 bin 355 kişinin okuma ve yazma öğrendiği açıklanmıştır. Okuma ve yazma seferberliği başladığından bu yana 68 bin 675 kurs açılmış ve okuma yazma öğrenenlerin sayısı 1 milyon 518 bin 914’e ulaşmıştır (“Okuma-yazma öğrenenler”, 1981, s.3).

Bakanlık televizyon destekli kurs programları hazırlamıştır. Milliyet gazetesi “TV’de okuma-yazma kursları cumartesi günü başlıyor” başlıklı haberde, televizyonda okuma ve yazma kursları 2 Ocak cumartesi günü başlayacaktır bilgisini vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı Film Radyo Televizyonla Eğitim Merkezi ve TRT’nin işbirliği ile hazırlanan kurs programında ilk aşamada 15 ders bulunmaktadır. Çekimi devam eden diğer 20 kurs programı da 15 derslik bölümün tamamlanmasından sonra yayına konacaktır. Televizyonda yapılacak okuma ve yazma kursları ile ilgili olarak takip edilecek kitap Millî Eğitim Müdürlükleri ve Halk Eğitim Başkanlıklarına gönderilmiştir. Bu kitaplardan temin edenler daha sonra aynı yerlere başvurarak okur ve yazar belgesi alacaklardır. Pazartesi ve salı günleri ise dersler 16.00-16.30 arasında yayına girecektir (“TV’de okuma-yazma”, 1981, s.3).

Vatandaşların kurslara ilgi duymaları ve devam etmeleri için seferberlik kapsamında vatandaşlara bazı teşvikler sunulmuştur. Milliyet gazetesi “Okuma-yazma kurslarını bitirenlere işe alınmada öncelik tanınacak” başlıklı haberde, kursları bitirenler, kooperatif ve bankalardan öncelikle kredi alabilecekleri bilgisini vermiştir. Habere göre, okuma ve yazma öğrenenler, çalıştıkları kurumca ödüllendirilecek. Okuma ve yazma kurslarını bitirenlerin işe alınmasında öncelik tanınacaktır. Kursları bitirenler kooperatif ve bankalardan öncelikle kredi alabilecekler, çocuklarına da karşılıksız burs veya kredi verilebilecektir (“Okuma-yazma kursları”, 1982, s.3).

Gazeteler seferberlikle ilgili değerlendirmeleri zaman zaman kamuoyuna sunmuştur. Milliyet gazetesi “Okuma-yazma seferberliği 1.yılını doldurdu” başlıklı haberde, kurslara katılan 2 milyon 141 bin kişi okur ve yazarlık belgesi aldığı bilgisini vermiştir. Habere göre, okuma ve yazma öğrenen 2 milyonuncu yurttaşına armağan verilecek. Okuma ve yazma

seferberliği dün birinci yılını doldurmuştur. Geçtiğimiz yıl 23 Mart'ta başlatılan okuma ve yazma kurslarına bugüne kadar 2 milyon 141 bin kişi katılmış ve okuryazarlık belgesi almıştır. Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne sürdürülen okuma ve yazma kurslarında bugüne kadar iki kademe sonuçlanmıştır. Birinci kademe geçtiğimiz eylül ayında sonuçlanmış ve ikinci kademe eğitime geçilmiştir (“Okuma-yazma seferberliği”, 1982).

Milliyet gazetesinden Yılmaz Çetiner “Okuma-yazma kursları ve 2 milyon öğrenci” başlıklı köşe yazısında, okuma yazma seferberliğinden alınan sonuçtan memnuniyetini dile getirerek “Okur-Yazarlığı Teşvik Kanunu'nun ”Türkiye'ye sayılamayacak kadar yararının olacağını savunmuştur:

Az değil, umursanmayacak sayı değil!... Şu son dönemde yapılan Millî Eğitim Seferberliği ile 2 milyondan fazla vatandaşımız okuma-yazma öğrenmiş... Ve artık ülkemizde okuma-yazma oranı yüzde ellilerden, yüzde yetmişlere yükselmiş...Demek biraz daha gayret, biraz daha imkân yaratmakla birkaç yıl içinde yüzde yüze yaklaşmak hiç de güç olmayacak!... Demek ille de okul binası gerekmiyor halkı eğitebilmek için!... Millî Eğitim Seferberliği deyince ve her türlü araçtan, gereçten yararlanmaya başlayınca da sonuca ulaşılabilir (Çetiner,1982, s.9)!

Gazeteler, televizyon destekli okuma ve yazma kurslarına ilişkin gelişmeleri aktarmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Televizyonla okuma-yazma öğrenenlere de ‘okur-yazarlık belgesi’ verilecek” başlıklı haberde, televizyonla okuma ve yazmayı öğretmeyi tamamlayan TV Okulu 1 Kasım tarihinde başlayacağı ve kursları izleyerek okuma ve yazma öğrenenlere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okuryazarlık belgesi verileceği bilgisini vermiştir (“Televizyonla okuma-yazma”, 1982, s.10).

Okuma ve yazma seferberliği ülke genelindeki uygulamalardan ve kamuoyunda meydana gelen tartışmalardan sonra nihayet yasal hale getirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, MGK tarafından 16 Haziran 1983 tarihinde kabul edilen 2841 numaralı “Zorunlu İlköğretim Çağı Dışında Kalmış Okuma-Yazma Bilmeyen Vatandaşların, Okur-Yazar Duruma Getirilmesi veya Bunlara İlkokul Düzeyinde Eğitim-Öğretim Yaptırılması Hakkında Kanun” çıkarmıştır (“Zorunlu ilköğretim çağı”, 1983, s.1808). Gazeteler, kanun kabul edildiği ve yayınlandığı sırada kamuoyunu bilgilendirmeye devam etmiştir. Yasaya ilişkin Milliyet gazetesi “MGK 11 Yasayı kabul etti” başlıklı haberde, zorunlu ilköğretim çağı dışında kalanlara okuma ve yazma, eğitim ve öğretimin yaptırılmasıyla ilgili yasa Konseyce kabul edildiğini belirterek yasa ile devletin 14 yaşını bitirip okuma ve yazma bilmeyenlere kurs açması hükme bağlandığı bilgisini vermiştir. Habere göre, kurslara katılmayanlar iki bin liradan başlayarak on bin liraya kadar para cezasına çarptırılacakmış (“MGK 11 yasayı”, 1983, s.14). Hürriyet gazetesi de “Okur yazarlığı teşvik” başlıklı haberde, ilköğretim çağından sonraki yaşlarda bulunup da okuma ve yazma bilmeyenlere devletin kurslar açarak, okuma ve

yazma eğitim ve öğretimi yaptırması yasal hale getirildiği bilgisini vermiştir. Habere göre, 14 yaşından sonraki vatandaşlar bu kurslara katılacaklar. Katılmayanlara 2-10 bin lira arasında para cezası verilecek (“Okur yazarlığı teşvik” , 1983, s.9). Daha sonra Hürriyet gazetesi “Okuma-yazma bilmeyenlerin sayımı yapılacak” başlıklı haberde, okuma-yazma seferberliğinde tam sonuç alınabilmesi için, okuma ve yazma bilmeyenlerin tespit edilebilmesi amacıyla bir sayım yapılacağı bilgisini vermiştir. Habere göre, okuma ve yazma kurslarına katılmayı zorunlu kılan 2841 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle, bu konudaki çalışmaların daha da hızlandığını belirten yetkililer, yasaya dayalı yönetmeliğin de yürürlüğe girmesinden sonra, okuma ve yazma bilmeyenlerin tespiti için sayım yapma yönteminin uygulanacağını bildirmişlerdir. Halk Eğitim Merkezi yetkilileri, “Mahalle mahalle, sokak sokak ve ev ev dolaşacak olan ekipler, okuma-yazma bilmeyenleri tek tek tespit edecekler ve bunların kurslara katılmasını sağlayacaklardır. Kurslara katılmayanlar hakkında 2841 sayılı yasa gereğince, yasal işlem yapılacaktır.” demişlerdir (“Okuma-yazma bilmeyenlerin sayımı”, 1983, s.3).

Yükseköğretim.

Millî Eğitim Bakanlığı bu dönemde yeni üniversite yasa tasarısı hazırlıklarını başlatmıştır. Yasa tasarısıyla ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi “Akademiler Arası Kurul Bugün Toplanıyor” başlıklı haberde, Akademiler Arası Kurul Millî Eğitim Bakanlığının çağrısı üzerine bugün yeniden toplanarak Üniversitelerle akademiler arasındaki sorunu görüşeceği bilgisini vermiştir (“Akademiler Arası Kurul”, 1980, s.5).

Bakanlık yasa tasarısı için üniversitelerden görüş istemiştir. Üniversitelerin görüşleri gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi “Üniversiteler Yasasındaki değişiklik için Üniversitelerin görüşü alınıyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı üniversiteler yarasındaki değişiklikler hakkında görüşlerini almak için Ege, Ankara ve Boğaziçi Üniversitelerine birer yazı gönderdiği bilgisini vermiştir (“Üniversiteler Yasası”, 1980, s.7). Cumhuriyet gazetesi “İ.Ü Senatosu, üniversiteler için en elverişli ortamın özerklik olduğu görüşünde” başlıklı haberde İstanbul Üniversite Senatosu yasa çalışmasında yanlış değerlendirme ve ön yargılardan kaçınılması gerektiği bilgisini paylaşmıştır (“İ.Ü Senatosu”, 1980). Cumhuriyet gazetesi “Ankara ITIA rotasyon ve üst düzeyde bir denetleme organından yana” başlıklı haberde, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinin öğretim üyelerinin belirli şubelerle yükseköğretim kurumları arasında rotasyon sistemine geçilmesinden yana olduğu bilgisini vermiştir (“Ankara ITIA rotasyon”, 1980, s.5).

Bakan Sağlam ve bakanlık yetkilileri, yasa tasarısının akıbeti konusunda gazeteler aracılığıyla zaman zaman kamuoyunu bilgilendirmeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesi yasa tasarısı ile ilgili “Üniversite yasa tasarısı üzerindeki çalışmaların henüz tamamlanmadığı açıklandı” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversite Yasa Tasarısı üzerindeki çalışmaların henüz tamamlanmadığı ve son şeklini almış bir tasarının bulunmadığını açıklamıştır (“Üniversite yasa tasarısı”, 1980). Yine aynı gün yapılmış “Millî Eğitim Bakanı Açıkladı” başlıklı habere göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, yeni Üniversite Yasa Tasarısı’nda öğretim üyelerinin dengeli bir dağılımını sağlayabilmek için çalışmaların sürdüğünü belirtmiştir. Yüksek öğretim kurumlarının, özerklik sorununa ait çalışmalara özenle devam edildiğini belirtmiştir. Bu değerli kurumların bilgi üretmesi, araştırma ve geliştirme faaliyetleri ve yayın yapması en tabii hakları ve görevleri olduğunu belirtmiştir (“Millî Eğitim Bakanı açıkladı”, 1980). Milliyet gazetesinin “Sağlam: Üniversite özerkliği zedelenmeyecek” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, Üniversiteler Yasası ile üniversitelerin yurt genelinde yayılacağını ve devletin bütün üniversitelere aynı oranda sahip çıkacağını belirtmiştir. Sağlam: “Kamuoyuna tasarı diye yansıtılan, üzerinde çalıştığımız seçeneklerden biridir. Yasa, söylendiği gibi ne ilgili çevreleri rahatsız edici, ne de belirttikleri gibi olumsuz çıkmayacak” demiştir (“Sağlam: Üniversite özerkliği”, 1981).

Bu sırada Ege Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cengiz Pınar, Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı “Üniversiteler Tasarısı” başlıklı makalesinde, yasayla ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur:

Her bunalımlı dönem, kurumların yönetimlerinde yeni yasal değişiklikleri beraberinde getirir ya da sonuç olarak böyle bir olgu ile karşılaşılır da böyle bir geçişin yansımaları olarak görülmektedir. Ancak, sevecenlikle kaleme alındığı her yönüyle belli olan 1750 sayılı yasa da “Yeni” nitelemesini taşımakla beraber, çok kısa zaman sonra yetersizliği tartışılır duruma gelmiştir. Bu deneyimlerden sonra Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Akademiler ve öteki yükseköğretim kurumlarının da katkıları ile kalıcı, çağdaş, toplumu ileri götürücü boyutlarda geliştirileceği inancı egemendir (Cengiz, 1981, s.2).

Cengiz, yazısının sonunda şu ifadeleri kullanmıştır:

Sonuç olarak yeni yasa çalışmalarında, Üniversitelerimizin, ülke kalkınmasında da daha etkili, uluslar arası öğretim kurumları ile bütünleşebilecek, türlü bilim dallarında köklü gelenekler oluşturulabilecek, çağdaş, dinamik ve daha disiplinli bir yaklaşım içinde demokratik-özerk kuruluş olmada örnek ölçülerden birisi olarak değerlendirilebileceğine inancımızı belirtmek isteriz (Cengiz, 1981, s.2).

Tasarıya ilişkin ayrıntılar gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesi “Üniversitelerin bilimsel özerkliği olacak” başlıklı haberde tasarının ne tür düzenlemeler getireceğini

açıklamıştır. Tasarıya göre, Yüksek Öğretim Kurumu oluşturulacak. Üniversitelere yalnızca bilimsel özerklik verilecek. Rektör seçimi üniversite senatosunca yapılacak. Akademilerin bir bölümü üniversite olurken diğer bölümleri fakülte ya da yüksek okul işlevini sürdürecektir. Öğretmen yetiştirmek üzere Ankara ve İstanbul'da iki üniversite kurulacak. Kadroların tümünün kaldırılarak yeniden kadro dağıtımı yapılması hükmü getirilecek ("Üniversitelerin bilimsel özerkliği", 1981).

Milliyet gazetesinden Teoman Erel, "Yüksek Öğrenimde Düzenleme Yapılırken" başlıklı köşe yazısında hem değerlendirmelerde hem de uyarılarda bulunmuştur:

Yüksek öğrenim kurumlarındaki aksaklıkları herkes kabul ediyor. Politikacıların baskısı ile her yere bir temel atılıp gereksiz bir dağılma olduğu da gerçektir. Ama uzun vadede, yüksek öğrenimi politikacıların müdahalelerine maruz bırakacak düzenlemelerden kaçınmak iyi olur. Bugün Millî Eğitim Bakanı tarafsız, iyi niyetli bir askerdir. Ama ileride demokrasiye döndüğünde o makama bir politikacının geleceği şimdiden hesaplanmalıdır. Yüksek öğrenimi yeniden düzenlemek, demokrasiyi onarmak kadar önemli ve çetrefilli bir iştir. Ve galiba iki konu aynı zamanda iç içedir. Bu bakımdan vergiler gibi acilen çıkarılması zorunlu olmayan bu önemli yasa tasarısını danışarak ve hata payını en aza indirerek oluşturmak gerekiyor (Erel, 1981, s.6).

Üniversitelerarası Kurul yasa tasarısıyla ilgili görüşlerini sunmuştur. Cumhuriyet gazetesi "Üniversitelerarası Kurul Yükseköğretim Yasa Tasarısını Hazırladı" başlıklı haberde, Üniversitelerarası Kurul bir komisyon oluşturarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Yükseköğretim Yasa Taslağı hakkında görüşlerini saptadığı ve bir Yükseköğretim Yasa Tasarısı hazırlayarak Millî Eğitim Bakanlığına sunduğu bilgisini vermiştir ("Üniversitelerarası Kurul", 1981). Milliyet gazetesi de "Üniversiteleri bir kurul denetleyecek" başlıklı haberde tasarıyla ilgili ayrıntıları vermiştir ("Üniversiteleri bir kurul denetleyecek", 1981). Milliyet gazetesi "Akademiler Üniversitelere Bağlanıyor" başlıklı haberde, tasarının son şeklini aldığını belirtmiştir ("Akademiler üniversitelere bağlanıyor", 1981).

Cumhuriyet gazetesi daha sonra "Yüksek Öğrenim Yasa Tasarısı Başbakanlığa gönderildi" başlıklı haberini yapmıştır. Haberde yasa tasarısı ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermiştir. Tasarıda, idari ve bilimsel özerklik üniversitelerin bünyesinde tutulmuştur. Yasa tasarısı Milli Güvenlik Konseyinden görüşüldükten sonra kanunlaşması beklenmiştir ("Yüksek Öğrenim Yasa Tasarısı", 1981, s.8).

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Emre Kongar, Milliyet gazetesinde kaleme aldığı "Bir Seminerin Penceresinden Üniversite Sorunu" başlıklı makalesinde, yasa tasarısına katkıda sunmak amacıyla değerlendirmelerde bulunmuştur (Kongar, 1981, s.2).

Gazeteler tasarıya ilişkin ayrıntıları kamuoyuna sunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Yüksek Öğretim Tasarısında Rotasyonla İlgili Değişiklik Yapıldı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulan Yüksek Öğretim Yasa Tasarısı’nda üniversitelerin önerileri doğrultusunda bazı değişikliklerin yapılacağı belirtilmiştir. Bakanlık YÖK ve rotasyonla ilgili incelemelerini sürdürmüştür (“Yüksek öğretim”, 1981, s.1). Milliyet gazetesi de “Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları ‘Türk Bilimler Akademisi’ne Bağlanacak” başlıklı haberde, tasarı uyarınca Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun faaliyetlerine son verilerek bu iki kurum Türk Bilimler Akademisine bağlanacağı bilgisini vermiştir (“Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları”, 1981). Milliyet gazetesi “Özel üniversite açılabilir” başlıklı haberde tasarıyla ilgili ayrıntıları vermiştir. Özel üniversitelerin açılması, zorunlu hizmet, paralı öğretim ve cezalar konusunda bilgiler haberde yer almıştır (“Özel üniversite”, 1981).

Bakanlığın hazırlamış olduğu tasarıya karşı, farklı tasarılar da hazırlanmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Üniversitelerarası Kurul da bir yasa taslağı hazırladı” başlıklı haberde, Üniversitelerarası Kurulun Millî Eğitim Bakanlığı tasarısına karşı yeni bir tasarıyı görüştüğü ve yeni kanun tasarısı hazırladığı bilgisini vermiştir (“Üniversitelerarası kurul”, 1981, s.1).

Gazeteler akademisyenlerin tasarıya ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını ve görüşlerinin alınmadığını aktarmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Prof. Balkır: Yeni yasa için Kurulumuzun görüşü alınmadı” başlıklı haberine göre, Üniversitelerarası Kurul Başkanı ve Bursa Üniversitesi Rektörü Prof. Nihat Balkır, yeni yasa tasarısı hakkında bilgi sahibi olmadıklarını söylemiştir. Balkır şu açıklamalarda bulunmuştur: “Yeni yasa tasarısının hazırlanmasında üniversitelerarası kurulun görüşü alınmamıştır. Oysa yeni yasa hazırlanırken kurulumuzun görüşünün alınmasında zorunluluk ve yarar vardır. İçeriğini bilmediğimiz yeni bir yasa tasarısından fevkalade endişe duyuyoruz” (“Prof. Balkır: Yeni yasa için”, 1981, s.8).

Akademisyenler, tasarıya ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Öğretim Üyeleri Üniversiteler Yasa Tasarısını Tartışıyor” başlıklı haberine göre, yasa tasarısı konusunda öğretim üyeleri görüşlerini açıklamıştır. İTÜ Temel Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Devrim Ulucan şu ifadeleri kullanmıştır: “Kesin olarak bilinmemekle beraber yeni Üniversiteler Yasa Tasarısı’nda öngörülen Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) veya benzeri kurumlarla devlet denetimi altına alınmaya çalışıldığı anlaşılıyor” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü Ergun Özbudun şu ifadeleri kullanmıştır: “Üniversiteler Kanunu taslağının temel felsefesi, üniversitelerin bilimsel öğretim ve bilimsel araştırma fonksiyonu birleştiren bilim kuruluşları olmaktan çok, esas itibarıyla sadece eğitim ve öğretime yönelik kurumlar olarak düşünme eğilimindedir.” Ege Üniversitesi Fen Fakültesi

Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdullah Kızılırmak şu ifadeleri kullanmıştır: “Üniversiteler, yüksek okullar ve akademilerin bir çerçeve yasasıyla aynı çatı altında toplanması doğrudur. Millî Eğitim Bakanlığında bağımsız, üretken, ülke amaçlarına yönelik ayrı bir kuruluş olmalı.” (“Öğretim üyeleri”, 1981, s.8).

Tasarı geniş katılımlı bir toplantıda görüşülmek istenmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “YÖK, 17 Ağustos’a MGK Komisyonu’nda Görüşülecek” başlıklı haberine göre, Yükseköğretim Yasa Tasarısı (YÖK) Milli Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu tarafından 17 Ağustos’ta Üniversite Rektörleri ve Fakülte Dekanlarıyla yapacağı toplantıda görüşülecektir (“YÖK”, 1981, s.1).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Yine üniversiteler...” başlıklı köşe yazısında yasa tasarısını kısmen olumlu bulsa da yine eleştirmiştir:

Ateş düştüğü yeri yakar derler... Üniversiteler de şimdi öyle... Aslında üniversitelerde şu anda çok konuşulan yeni “Yüksek Öğretim Kanunu” tasarısının “düştüğü yeri yakan bir ateş” olup olmadığı daha doğrusu çok tartışılacak bir husus. Çünkü tasarı, üniversitelerimizi akademilerimizi ve yüksek okullarımızı bir nizama bağlarken, doğrusunu söylemek gerekirse birçok “iyileştirici” hüküm de koymayı ihmal etmiyor (Ekşi, 1981, s.3).

Hürriyet gazetesinden Hasan Pulur, “Üniversiteler kanunu acaba nasıl çıkacak?..” başlıklı köşe yazısında “Eğer, bugün üniversitelerde bir anket yapılacak olsa ve asistanından, profesörüne kadar ‘Günün konusu sizce nedir?’ diye sorulsa hiç kuşkusuz alacağı cevap aynı olacaktır: -Yeni kanun... Bütün üniversite öğretim üyeleri aylardan beri hep aynı konuyu konuşmakta, tartışmakta ve görüşmektedirler.” ifadesini kullanmıştır. Ayrıca yasayla ilgili bir akademisyen arkadaşıyla arasındaki sohbeti aktarmıştır. Sohbet sırasında akademisyen arkadaşı şu ifadeyi kullanmıştır: “Önemli olan kanun değildir. Önemli olan kanunun uygulanmasıdır. Şimdi kanun yok mu? Var, var ama uygulanmıyor.” ifadesini kullanmıştır. Pulur daha sonra, “Hocanın dedikleri doğrudu, hem sadece üniversite için değil,, çok kuruluş için doğrudu. Kanunlarda madde vardı ama, müeyyide yok.” ifadesini kullanmıştır (Pulur, 1981, s.5).

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Nevzat Eren Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı “Halktan yana..” başlıklı makalesinde yasayla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Üniversitelerin işleyişi yeni baştan belirlenirken, konunun önemli yanının ne olduğu açık ve seçik ortaya konamıyorsa, doğrusu yeni bir yasal değişikliğin gereği konusunda pek haklı nedenler olduğu söylenemez. Nedensiz bir sonuç olmayacağı gibi, nedensiz bir girişimi savunmak da, pek kolay değildir.” (Eren, 1980, s.6).

Ege Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Metin Şengonca Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı “Özerklik, Özdenetim, Demokratikleşme” başlıklı makalesinde yasayla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Son günlerde en çok sözü edilen ve tartışılan konularından biri de, hiç kuşkusuz yeni YÖK yasasıdır. Millî Eğitim Bakanlığı eliyle hazırlanan ve bir süre önce de üniversite rektörleriyle kimi akademi başkanlarının katıldığı MGK özel ihtisas komisyonunda tartışılan tasarı, özellikle üniversite çevrelerinde ve basında yoğun, ancak gerçekçi eleştirilere uğramaktadır. Çünkü son yıllarda kamuoyunda üniversiteler üstüne sürdürülen tartışmaların etkisi altında tam bir “tepkî yasası” niteliğinde oluşan tasarı, çıkarıldığı günden beri sürekli eleştirilen 1750 sayılı yasayı bile aratacak düzenlemeleri içermektedir. Böyle bir tasarının ortaya çıkmasında hiç kuşkusuz üniversitelerin de büyük payı olmuştur. Her şeyden önce üniversitelerdeki yozlaşma gizlenemeyecek boyutlara varmıştır. Özellikle 1750 sayılı yasa döneminde öğretim ve bilimsel etkinliklerin düzeyi hızla düşmüş, kişisel çıkarlar öncelik kazanmıştır. Bilimsel nesnellik, yerini çıkar ilişkilerine bırakmış, akademik yükselmelerde bile bu öznel ölçütler kullanılmaya başlanmıştır (Şengonca, 1981, s.2).

Gazeteler yasa tasarısının ne tür düzenlemeler getireceği konusunda kamuoyunu farklı haber başlıkları ile bilgilendirmeye çalışmıştır. Tasarı son şeklini aldıktan sonra Cumhuriyet gazetesi “YÖK Son Biçimini Aldı” başlıklı haberde tasarıyla getirilen yeniliklere yer vermiştir. 78 maddeden oluşan tasarının Milli Güvenlik Konseyinde görüşüldükten sonra Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe gireceği bilgisini vermiştir (“YÖK”, 1981, s.3). Milliyet gazetesi “Yüksek Öğrenim Paralı Oluyor” başlıklı haberde yasa da yer alan paralı eğitim konusunda bilgiler vermiştir (“Yüksek öğrenim paralı, 1981). Milliyet gazetesi “Yüksek öğretim yasa tasarısını MGK gündemine aldı” başlıklı haberde yasa tasarısının MGK tarafından gündeme alındığı ve görüşüleceği bilgisini vermiştir (“Yüksek öğretim yasa tasarısı”, 1981). Milliyet gazetesi “Yüksek Öğrenim Yasası’nın yürürlüğe girmesi bekleniyor” başlıklı haberde, akademilerin eski statüsünde kalacağı ve dışarıdan rektörlerin de atanabileceği bilgisini vermiştir (“Yüksek Öğrenim Yasası”, 1981). Milliyet gazetesi “Öğretim üyeleri çeşitli bölgelerde 2 yıl görev yapacak” başlıklı haberde öğretim üyelerine zorunlu 2 yıllık rotasyon uygulaması konusunda bilgiler vermiştir (“Öğretim üyeleri”, 1981).

Yükseköğretim Yasası, 6 Kasım 1981 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yasaya kabul edildiği ve yayınlandığı sırada yasaya ilişkin detaylar gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet Gazetesi “YÖK Yasasının Tam Metnini Yayınlıyoruz” başlıklı haberde Yükseköğretim Kanunu’nun dün Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdiği bilgisini vermekle birlikte yasanın tam metnini yayınlamıştır (“YÖK Yasası”, 1981, s.1). Milliyet gazetesi “Yasa Neler Getiriyor?” başlıklı haberde yeni yasal düzenlemeler hakkında bilgiler vermiştir (“Yasa neler getiriyor?”, 1981). Milliyet gazetesi “Öğretim üyesi ve öğrenciler partilere giremeyecek” başlıklı haberde 6 Kasım’da Resmi Gazete’de yayınlanan yasanın ne

tür düzenlemeler getirdiği konusunda bilgiler paylaşmıştır. Buna göre, öğretim huzurunu bozan üniversiteden çıkarılarak durumu askerlik şubesine bildirilecek. Yüksek öğretimde Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi, Türk dili ve yabancı dil zorunlu ders olacak (“Öğretim üyesi ve öğrenciler”, 1981). Hürriyet gazetesi de “Üniversitede yeni düzen” başlıklı haberde, Üniversitelerarası Kurulun lağvedildiğini ve bundan böyle üniversiteleri YÖK’ün (Yüksek Öğretim Kurulu) yöneteceği bilgisini vermekle birlikte yasanın ne tür değişiklikler getireceği konusunda bilgiler vermiştir (“Üniversitede yeni düzen”, 1981, s.1).

YÖK Yasası, Resmi Gazete’de yayımlandıktan sonra Hürriyet gazetesi, “Üniversiteler YÖK’ü fazla beğenmedi” şeklinde bir başlık kullanmıştır. Gazete, YÖK yasının üniversite yöneticileri ve öğretim üyeleri tarafından farklı yorumlandığını belirtmiştir. Kimi öğretim üyeleri, “Tasarının daha fazla bir tartışma ortamından sonra yasalaşmasının bazı tereddütleri ortadan kaldırayabileceği ortadayken bu yapılmamıştır” demişlerdir (“Üniversiteler”, 1981, s.1).

Bakan Sağlam, yasa yayınladıktan sonra yasaya ilişkin bazı açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Sağlam: YÖK Yasasında uygulama bu yıl başlamalı” başlıklı haberine göre Bakan Sağlam, YÖK Yasası’nın bazı maddelerinin bu yıl uygulanması gerektiğini ancak bu konuda asıl sorumluluğun Yüksek Öğretim Kurulunda olduğunu söylemiştir (“Sağlam: YÖK Yasası”, 1981, s.1).

Öğretmenlik mesleği.

Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumları için sınav ile öğretmen olabilme şartını getirmiştir. Hürriyet gazetesi “Fakülte mezunları sınava girip öğretmen olacak” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı, lise ve dengi okullarda eğitim ve öğretim seviyesini yükseltmek için yeni tedbirler aldığı bilgisini vermiştir. Habere göre, 1980-1981 öğretim yılından itibaren stajyer öğretmenler liselerde ders veremeyecek. Üniversite ile fakültelerin fizik, kimya, biyoloji, matematik, Türk dili ve edebiyatı, tarih ve resim bölümleri mezunları sınav sonucu öğretmenlik yapabilecek. Bu durumdaki öğretmenler lise ve dengi okullarda görev alacak (“Fakülte mezunları”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlere ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yeni haklar kazandırılması için yasa çalışması başlatmıştır. Hürriyet gazetesinin “Öğretmenler ekonomik yönden güçlendirilecek” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, öğretmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yeni haklara kavuşturulması için çalışmalara başladığını ve bu amaçla oluşturulan 12 ayrı komisyonun görevlendirileceğini söylemiştir. Bakan Sağlam “Öğretmenlerin politikadan uzaklaştırılması için, her türlü tedbiri

alacağız. Getireceğimiz yasal ve idarî düzenlemeler o kadar ileriye dönük olacak ki, bir daha bunları değiştirmeye gerek bile kalmayacaktır” demiştir (“Öğretmenler”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmen personel kanunu ve öğretmen yardımlaşma kurumu gibi düzenlemeler için çalışmalar yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “Öğretmen Personel Kanunu hazırlanıyor” başlıklı haberine göre, sayıları 500 bini bulan öğretmenler 657 Sayılı Devlet Memurları Personel Kanunu’ndan çıkarılacak. Öğretmenler için yeni bir personel kanunu çıkarılacak. Bu amaçla başlatılan çalışmaların süratle sürdürüldüğü bildirilmiştir. Yeni Personel Kanunu ile öğretmenler yeni özlük haklarına kavuşacak. Ordu Yardımlaşma Kurumu(OYAK) gibi Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu (ÖYAK) kurulacak. Bu amaçla OYAK’ın kanun ve yönetmeliklerinden de yararlanılacak. Her merkezde Öğretmen Pazarları (ÖR-PA), Öğretmenler Kooperatifi (ÖR-KO) kurulacak. Öğretmenlerin konut sahibi olmaları da sağlanacak (“Öğretmen Personel Kanunu”, 1980, s.3).

Bakanlık stajyer öğretmenliğin kaldırılması kararını almıştır. Milliyet gazetesi “Stajyer öğretmenlik kaldırılıyor” başlıklı haberde, öğretmen yetiştirme ve istihdamına ilişkin yenileme çalışmaları arasında stajyer öğretmenliğin kaldırılması ve yerine “yetişkinliğin” esas alınması, öğretmenlerin tayin, teftiş, tecziye ve mükâfatlandırılmalarının yeni esaslara bağlanması gibi konuların yer aldığı bilgisini vermiştir (“Stajyer öğretmenlik”, 1980, s.1, s.8).

Millî Eğitim Bakanlığı, aday öğretmenlerin atanmasına yönelik düzenlemeler yapmıştır. Hürriyet gazetesi “Yeni mezunlar 6 aylık kurstan sonra asil öğretmen olacak” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı, üç ve dört yıllık eğitim enstitülerinden mezun olan öğretmenlerin, 6 aylık bir kurstan sonra derse girmelerine izin verilmesini kararlaştırdığı bilgisini vermiştir. Habere göre, yeni mezun öğretmenler 24 il merkezinde 6 aylık bir kurstan sonra kura çekecek ve yeni görev yerlerini belirleyecek. Bu arada kura bekleyen 2 yıllık eğitim enstitüleri mezunu öğretmenler ise doğrudan sınıfa girebilecek (“Yeni mezunlar”, 1980, s.3).

Bakanlık eğitim enstitülerin statüsünü değiştirmiştir. Milliyet gazetesi “Eğitim enstitülerinin statüsü yüksek öğretmen olarak değiştiriliyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim enstitülerinin kaldırılacağı, bu okulların statüsünün, yüksek öğretmen okulu olarak değiştirileceği bilgisini vermiştir (“Eğitim enstitüleri”, 1980, s.9).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerin ekonomik sorunlarına çözüm bulmak için çalışmalar başlatmıştır. Hürriyet gazetesinin “Öğretmenlerin mali sorunları ele alınacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı emekli Tümamiral Cezmi Biren, mali sıkıntı içinde bulunan öğretmenlerin sorunlarını çözmek için Bakanlığın önlemler

almakta olduğunu söylemiştir. Cezmi Biren, “Öğretmenler, en çok maddi ve manevi yönden huzura kavuşması gereken kişilerdir. Onların sorunlarını çözmek için başta Bakanımız olmak üzere örgüt seferber olmuştur” demiştir (“Öğretmenlerin mali sorunları”, 1980, s.1).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmen lisesi mezunu öğretmenlerin, yükseköğretim görmesi için çalışmalar yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “160 bin öğretmen yükseköğretim görecek” başlıklı haberine göre, Öğretmen Lisesi mezunu 160 bin öğretmenin uzaktan eğitim projesi ile yüksek öğrenime kavuşmasını öngören kararı Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam onaylamıştır (“160 bin öğretmen”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, siyasî faaliyetlerde bulunan öğretmenleri sert bir şekilde cezalandırmıştır. Hürriyet gazetesinin “165 öğretmen görevden alındı” başlıklı haberine göre sıkıyönetim yasasının sıkıyönetim komutanlarına verdiği yetkiye dayanılarak 165 öğretmen görevinden alınmıştır. Zararlı faaliyetlerde buldukları saptanan öğretmenlerin görevlerine son verilmesine ilişkin yazılar, Millî Eğitim Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğüne ulaşılmış ve bu öğretmenlerin öğretmenlikle ilişkileri kesilmiştir (“165 öğretmen”, 1980, s.1).

Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme Merkezi Yönetmeliği’nde değişiklikler yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “Yeni mezun öğretmenler önce kursa alınacak” başlıklı haberine göre, Öğretmen Yetiştirme Merkezi Yönetmeliği dünkü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni yönetmeliğe göre, yeni mezun öğretmenler, önce bir kurstan geçecek, başarılı olmaları halinde 6 ay içinde stajyerlikleri kalkacak. Öğretmenlerin branşlarında yetiştirilmesi amacıyla haftanın 4 günü belli merkezlerde kursa alınması, bir gün ise okullarda asil öğretmenlerin gözetiminde ders vermesi öngörülmüştür. Öğretmenler, kurs süresince maaşlarını yine alabilecekler ve 18 saatten fazla girdikleri derslerden de ek ücret alabileceklerdir. Kurs süresince öğretmen, başka bir merkeze naklini aldıramayacak. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, stajyerlik yönetmeliğinin uygulanması ile öğretmenlerin daha iyi yetiştirilmesi ve mesleğe intibaklarının sağlanacağını söylemiştir (“Yeni mezun öğretmenler”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, atama ve yer değişikliği ile ilgili yeni bir karar almıştır. Hürriyet gazetesinin “Öğretmenler aynı okulda en çok 5 yıl çalışabilecek” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan ilkökul ve ortaokul öğretmenlerinin tayin ve nakilleriyle ilgili kararı önümüzdeki öğretim yılı başından itibaren tüm yurttan uygulanması için İl Millî Eğitim Müdürlüklerince çalışmalara başlanmıştır. Bu kararnamenin en önemli bölümlerinden biri iller arasında olduğu gibi il içinde de her ilçe kendi bünyesindeki okulları dört hizmet bölgesine ayıracak ve bu bölgelerde çalışan öğretmenleri bir okulda 3-5 yıldan

fazla görev yaptırmayacak. Bu suretle aynı okulda bir öğretmenin uzun yıllar kalması sistemi kaldırılmış olacak (“Öğretmenler aynı okulda”, 1980, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, atanamayan öğretmenlere yönelik düzenlemeler yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “10 bin öğretmen memur olacak...” başlıklı haberine göre, üç yıllık eğitim enstitülerini bitirip “kadro yok” diye görev verilmeyen 10 bin civarında öğretmenin, çeşitli dairelere “memur” olarak yerleştirilmeleri için çalışmalara başlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı bu amaçla çeşitli bakanlıklarla temasa geçmiştir (“10 bin öğretmen”, 1980, s.3). Hürriyet gazetesinin “Görev verilmeyen 15 bin öğretmen adayının durumuna çözüm aranıyor” başlıklı haberine göre de “Kadro olmadığı” gerekçesiyle görev verilmeyen üç yıllık eğitim enstitüsü mezunu öğretmen adaylarının sayısı 15 bin 533’e ulaşmıştır. Eğitim enstitüsü mezunlarının devlet kademelerinde memur olarak çalışmalarını sağlamak amacıyla bakanlıklar arası temaslar arttırılmıştır (“Görev verilmeyen 15 bin öğretmen”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlere yönelik Öğretmenler Yardımlaşma Kurumunu (TÖYAK) kurmuştur ve bununla ilgili yasal düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Düzenlemeyle ilgili Milliyet gazetesinin “Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu (TÖYAK) kuruldu” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı girişimiyle öğretmenlerin ekonomik ve sosyal yaşamlarını güvence altına alacak Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu kurulmuştur (“Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu”, 1980, s.1). Milliyet gazetesi daha sonra “TÖYAK yasa tasarısı Bakanlar Kuruluna sunuluyor” başlıklı haberde, TÖYAK yasa tasarısı, OYAK (Ordu yardımlaşma Kurumu) kanunu göz önüne alınarak ordu mensuplarına sağlanan hakların eğitim ve öğretim hizmetlerinde çalışanlara da TÖYAK kanalıyla sağlanması ilke olarak benimsendiği bilgisini vermiştir (“TÖYAK”, 1981, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim enstitülerini ve öğretmen okullarını kapatarak, öğretmen adaylarını Gazi Üniversitesi bünyesinde açılacak fakültelerde yetiştirmeyi planlamıştır. Milliyet gazetesinin “Sadece, Gazi Üniversitesi mezunları öğretmen olabilecek” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, tüm eğitim enstitüleri ve öğretmen okullarını tek çatı altında toplayan ve oluşturulacak Gazi Üniversitesinden mezun olacakların dışında hiç kimsenin öğretmen olmamasını öngören çalışmalar yapmıştır. Hazırlanan taslağa göre, Türkiye’nin çeşitli illerindeki 2 ve 3 yıllık eğitim enstitüleri ile öğretmen okulları kapatılacak, bu okulların öğrencileri ise Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsü merkez binasında oluşturulacak “Gazi Üniversitesi” bünyesinde kurulacak fakültelere aktarılacaktır. Gazi Üniversitesine bağlı fakültelerden mezun olmayanlar hiçbir şekilde öğretmen olarak çalışmayacaklar, ancak Millî Eğitim Bakanlığının istemi ve Bakanlar Kurulunun onayı ile bazı uzman kişiler öğretmenlik yapabileceklerdir (“Sadece, Gazi Üniversitesi”, 1981, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlere yönelik ayda bir, bin (1000) lira “eğitim ve öğretim tazminatı” öngören yasal düzenleme yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “Öğretmenlere 1000 lira tazminatı öngören yasa yürürlüğe girdi” başlıklı haberine göre öğretmenlere ayda bin lira “eğitim ve öğretim tazminatı” ödenmesini öngören kanun, Resmi Gazete’nin dünkü sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve kanunun 1 Mart 1981 tarihinde uygulanmaya başlanacağı belirtilmiştir. Kanuna göre, temel eğitim birinci okulları ile rehberlik ve araştırma merkezleri, yetiştirme yurtları, okul öncesi eğitim kurumlarında ve benzeri kuruluşlarda fiilen öğretmenlik yapanlara temel eğitim ikinci kademe okulları ile orta ve yükseköğretim kurumlarında, kurs ve yaygın öğretim yapan kurumlarda ve benzeri kuruluşlarda fiilen öğretmenlik yapanlara eğitim ve öğretim tazminatı verilecek (“Öğretmenlere 1000 lira”, 1981, s.1, s.11).

Millî Eğitim Bakanlığı, resmî ve özel okullarda görevli öğretmenlerin dershanelerde çalıştırılmayacağı kararını almıştır. Milliyet gazetesinin “Özel dershanelerde resmî ve özel okul öğretmenleri görev yapamayacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, özel dershanelerle ilgili bir genelge yayınlarak resmî ve özel okullarda görevli öğretmenlerin dershanelerde çalışamayacağı yasağını getirmiştir (“Özel dershaneler”, 1981, s.14).

Öğretmenlere yönelik disiplin cezalarında yasal düzenlemeler yapılmıştır. Milliyet gazetesinin “Öğretmenlere disiplin kurulları ve valiler ceza verebilecek” başlıklı haberine göre, Millî Güvenlik Konseyinin dün kabul ettiği bir tasarıya göre, bundan böyle öğretmenlere illerde yeniden kurulacak olan il millî eğitim disiplin kurulları ve valiler disiplin cezası verebileceklerdir. Şimdiye kadarki uygulamada disiplin cezaları sadece bakan tarafından verilebilmekteydi. Bu yüzden disiplin cezaları birikmekte ve etkinliğini yitirmektedir (“Öğretmenlere disiplin”, 1981, s.6). Hürriyet gazetesinin “Öğretmenler için yeni bir disiplin örgütü kuruldu” başlıklı haberine göre de, öğretmenlere disiplin cezalarının yerinde ve gecikmeksizin verilmesi ve bu cezaların daha etkin olabilmesi için “İl Millî Eğitim Disiplin Kurulları” oluşturulmuş (Öğretmenler için yeni bir disiplin örgütü”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerin tayin esaslarında değişikliklerde bulunmuştur. Hürriyet gazetesinin “Öğretmenlerin ‘Depo tayini’ kaldırılıyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, öğretmenlerin bundan böyle atamalarının direkt okullara yapılacağını “nokta tayinleri”nin bakanlıkça gerçekleştirileceğini söylemiştir. Bakan Hasan Sağlam, “Depo tayini yeni uygulama ile kaldırılacak, atamalar tek elden yürütülecek” demiştir (“Öğretmenlerin ‘Depo tayini’”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, göreve başlayacak öğretmenlerin ant içerek göreve başlamalarını kararlaştırmıştır. Milliyet gazetesinin “Öğretmenler mesleğe başlarken ‘ant’

“içecekler” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenler günü olarak kabul edilen 24 Kasım tarihinde mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin “Öğretmenlik andı içerek” yemin etmelerini kararlaştırmıştır. Öğretmenler Günü Kutlama Yönetmeliği’nde yapılan değişiklikle öğretmen andı da belirlenmiştir (“Öğretmenler mesleğe başlarken”, 1981, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerin stajyerlik yönetmeliğini değiştiren taslak hazırlamıştır. Milliyet gazetesinin “Öğretmenliğe başlayanlar 1 yıl staj yapacak” başlıklı haberinde belirtildiği üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlerin stajyerlik yönetmeliğini değiştiren taslağa göre, tüm öğretmen okullarından mezun olup öğretmenlik hakkı elde edenler stajyerlik sürelerini geniş kadrolu okullarda ve bir rehber öğretmenin nezaretinde tamamlayacaklardır. Bir takvim yılı olan staj süresini başarılı bir şekilde tamamlayan ve gerek öğretmenlik bilgisi, gerekse tutum ve davranışı yönünden öğretmen olmaya hak kazananlar öğretmenlik yapabileceklerdir (“Öğretmenliğe başlayanlar”, 1981, s.10).

Millî Eğitim Bakanlığı, başarılı olamayan stajyer öğretmenlerin görevlerine son verilmesi için de yönetmelik değişikliği yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “Başarısız öğretmenlerin görevlerine son verilecek” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda, liselerde ve yaygın eğitim kurumlarında staj gören öğretmenler iki yıl başarı gösteremezlerse görevlerine son verilecekmiş ve “Temel eğitim ikinci kademe, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında görevli stajyer öğretmenlerin yetiştirilmeleri ve stajyerliklerinin kaldırılmasına ilişkin yönetmelik” dün yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğe göre, stajyer öğretmenler okullara Millî Eğitim Bakanlığınca kura ile atanacaklar. Stajyer öğretmenler için belirlenecek rehber öğretmenler stajyer öğretmen için bir yetiştirme programı hazırlayacaklar. Rehber öğretmen yetiştirme programının 2. ve 5. ayları sonunda stajyer öğretmenin çalışmalarına ilişkin raporlar hazırlayarak okul müdürlüğüne verecek (“Başarısız öğretmenler”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim enstitülerinden mezun olmuş öğretmen adaylarını yetiştirme kurslarında eğitmek için çalışma yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “50 bin öğretmen yeniden eğitilecek” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı yeni eğitim enstitüleri açacak ve 1980-1981 döneminde öğrenci alınmayan 8 meslek yüksek okuluna gelecek öğretim yılında öğrenci alınacak. Hızlandırılmış eğitim sonucu eğitim enstitülerinden mezun olan 50 bin civarında öğretmen, yetiştirme kursuna alınacak (“50 bin öğretmen, 1981, s.1). Milliyet gazetesinin “Yetiştirme kurslarına mazeretsiz 10 gün gelmeyenler ‘öğretmen’ olamayacak” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmeni Yetiştirme Merkezi Yönetmeliği’nin 2.maddesinde değişiklik yapılmıştır. Eğitime alınan öğretmenler kurslara

zorunlu olarak katılacaklardır. Kurs süresince “Özürü ya da özürsüz” aralıklı ya da aralıksız en çok 25 gün devamsızlık yapanların kurslarla ilişkileri kesilecek ve haklarında gerekli işlemler yapılacaktır. Kurs süresince aralıklı 10 gün devamsızlık yapan öğretmenler kurs haklarını kullanmış sayılacaklar (“Yetiştirme kursları”, 1982, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, köylere ataması yapılacak öğretmenler için konut sıkıntısını gidermeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “Köy öğretmenlerine önce ev sağlanacak” başlıklı haberine göre, bakanlığın ve diğer bölge müfettişlerinin incelemelerine göre, köylere atanan öğretmenlerin mesken bulma sorununda çeşitli zorluklarla karşılaştığı ve sorunların çözülmesi için bazı önlemlerin alınması kararlaştırılmıştır (“Köy öğretmenleri”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim enstitülerinin fakültelere bağlanması konusunda girişimlerde bulunmuştur. Hürriyet gazetesinin “Öğretmenlerin tek kaynaktan yetiştirilmesi istendi” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan bir araştırma komisyonu, öğretmenlerin tek kaynaktan yetiştirilmesinin sakıncalar doğurduğunu saptamıştır ve 4 yıllık eğitim enstitülerinin bir program dahilinde fakülte haline getirilmesini önermiştir (“Öğretmenlerin tek kaynaktan yetiştirilmesi”, 1981, s.3). Cumhuriyet gazetesinin “Bakanlık, eğitim enstitülerinin üniversitelere bağlanması konusunda karar veremiyor” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen yetiştiren kurumların, Yüksek Öğrenim Kanunu uyarınca üniversitelere bağlanarak fakülte olması ya da Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak yüksekokul statüsünde kalması konusunda bir karar verilmediği, kesin kararın ise haziran ayında yapılacak On Birinci Millî Eğitim Şûrasına bırakılmıştır (“Bakanlık, eğitim enstitüleri”, 1982, s.12).

Eğitim yönetimi ve denetimi.

Millî Eğitim Bakanlığı, hazırlamış olduğu yasal düzenlemeyle eğitim yöneticilerine yönelik kolaylıklar sağlamıştır. Hürriyet gazetesinin “Okul müdür ve yardımcılarını derse girmeyecek” başlıklı haberinde belirtildiği üzere Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun onayından geçip Millî Güvenlik Konseyine gönderilen yasa tasarısına göre, ortaokul ve lise müdürleri ile yardımcılarını derse girmeyecek, ancak ek ders ve öğretim tazminatından yararlanacaklarmış. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, ortaokul ve lise müdür ve müdür yardımcılarının tamamen okulun disiplini ile ilgili çalışmalar yapacağını ve derslere girmeleri nedeniyle okul sorunlarıyla yeterince ilgilenmediklerini ve ortaokul ve lise müdürleri ile bunların yardımcılarının derse girmeden özlük haklarının devam edeceğini söylemiştir. Bakan Sağlam “Müdür ve müdür yardımcılarının okulların temizliği, intizam ve düzeniyle yakından ilgileneceklerini” ve “Yöneticilerimiz inatla, sabırla, bıkmadan okulun

eksikliklerini giderecek, okulun disiplininden sorumlu olacak” demiştir (“Okul müdür ve yardımcıları”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, okullarda eğitim yöneticisi olmayı yeni esaslara bağlamıştır. Bu amaçla yönetmelik çalışmaları başlatmıştır. Hürriyet gazetesinin “160 bin dolayındaki öğretmen yüksek öğrenim görmesi sağlanacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, okullarda yönetici ve yardımcı olmayı yeni esaslara bağlayan yönetmelik taslağı hazırlamaya başlamıştır. Yönetmeliğe göre, ilkokullarda, yüksek öğrenim görmeyen öğretmenler müdür olamayacak, ortaokul, lise ve dengi okullarda müdür olunabilmesi için ise 5 yıl hizmet şartı aranacak. Millî Eğitim Müdürü olunabilmesi için öğretmenlerin belli bir formasyondan geçmesi zorunlu olacak ve 10 yıl hizmet yapmış olması gerekecek. Yüksekokul mezunu olmayanlar ilköğretim müdürü olamayacak. Yüksek öğrenim görmemiş olan mevcut ilköğretim müdürlerinden, 5 yıl içinde yüksek öğrenimini tamamlayanlar görevden alınacak. Yüksek öğrenim görmemiş olan 160 bin civarında öğretmen bulunduğunu belirten Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, bu öğretmenlerin kademeli olarak yüksek öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla uzaktan eğitim projesi uygulanacağını söylemiştir (“160 bin dolayındaki öğretmen”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim teftişi sisteminde yeni bir düzenleme getirmiştir. Hürriyet gazetesinin “İlköğretim müfettişleri bölge müfettiş gruplarına bağlandı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu yeni bir yönetmeliğe göre, Türkiye’nin beş bölgeye ayrılacağı ve müfettişlerin durumlarına göre bu bölgelerde belirli süre görevlendirilecekmiş. Yeni sistemle şimdiye kadar vilâyet emrinde çalışan tüm ilkokul müfettişlerinin bundan sonra Millî Eğitim Bakanlığı yeni bölgelerindeki müfettiş gruplarına bağlanması olmuştur. İlköğretim müfettişleri o bölgedeki bakanlık müfettişine bağlı olacak ve teftiş edeceği okullar, yapacağı soruşturmalar, bakanlık müfettişinin vereceği direktifle yürütülecekmiş (“İlköğretim müfettişleri”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri açılmasını kararlaştırmıştır. Milliyet gazetesinin “İlçe Eğitim Müdürlükleri Kuruluyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, yönetim ve denetimdeki aksaklıkların giderilmesi için İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri açılmasını kararlaştırmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, temel eğitim birinci kademe okulları ile temel eğitim ikinci kademe ve orta öğretim kurumları arasında kopuklukların önlenmesi, yönetim ve denetimdeki aksaklıkların giderilmesi amacıyla İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri kurulacakmış (“İlçe eğitim müdürlükleri”, 1981, s.7). Milliyet gazetesi uzun aradan sonra “573 ilçede millî eğitim müdürlükleri kurulacak” başlıklı haberde, Türkiye’de

573 ilçede millî eğitim müdürlükleri kurulacağı bilgisini vermiştir (“573 ilçede millî eğitim müdürlükleri”, 1982, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığını yeniden yapılandırmıştır. Milliyet gazetesinin “Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı yeniden örgütlendi” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının en önemli organı durumundaki “Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı”, “Talim ve Terbiye Başkanlığı Teşkilatı” olarak yeniden teşkilatlandırılmıştır (“Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı”, 1981, s.8).

Millî Eğitim Bakanlığı, teşkilat yapısında yeni bir düzenleme için yasa tasarısı hazırlamıştır. Tasarıya ilişkin bilgiler gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Millî Eğitimi düzenleyen yasa tasarısı hazırlandı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı örgütüne, yepyeni bir biçim vermeyi amaçlayan “Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu Tasarısı” hazırlanmıştır. Seksen altı (86) maddeden oluşan tasarıda “İstihbarat Grup Başkanlığı” kurulması öngörülmüştür. Tasarının gerekçesinde, “İçinde bulunduğumuz şartlar bakımından çok önemli olan mevzuatın da öngördüğü İstihbarat Grup Başkanlığı kurulmuştur” ifadesi yer almıştır. Amaç bölümünde ise, “Bu kanunun amacı, Anayasa ve diğer kanunlarla Millî Eğitim Bakanlığına verilen görevlerin yürütülmesini sağlamak için Bakanlığın, merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatını düzenlemektir” ifadesi yer almıştır. Ayrıca kapsamla ilgili “Bu kanun Millî Eğitim Bakanlığının merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatının kuruluş ve yetkilerini düzenleyen hükümleri kapsar” ifadesi yer almıştır (“Millî Eğitimi düzenleyen yasa”, 1982, s.1). Cumhuriyet gazetesi “Millî Eğitim yasa tasarısı” başlıklı haberde de, yasa tasarısının 2.bölümü olan “Teşkilat” başlığı altında örgütlenmenin nasıl düzenleneceği bilgisini vermiştir (“Millî Eğitim yasa tasarısı”, 1982, s.11).

Tasarının gerekçesine ilişkin bilgiler verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Millî Eğitim Bakanlığı çağdaş gelişmenin gerisinde kalmıştı” başlıklı haberine göre, 21 sayfalık Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanun Tasarısı için ayrıca 8 sayfalık genel gerekçe ve madde gerekçeleri yer almıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Yasa Tasarısı’nın gerekçe bölümünde yasanın Atatürkçü bir eğitim anlayışı içinde ele alındığı belirtilmiş. Bakanlığın çağdaş görüşlerin, gelişmelerin, teşkilatlanma kural ve ilkelerinin çok gerisinde olduğu, işlemez ve ihtiyaçları karşılayamaz hale geldiği belirtilmiş ve “yeni yetkiler ve yeni yasaya gerek duyuldu” denilmiştir (“Millî Eğitim Bakanlığı”, 1982, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kuruluna sunulan kanun tasarısına ilişkin eğitimciler eleştirilerde bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesi “Tasarının Atatürkçü eğitim anlayışına uyup uymadığı tartışma konusu” başlıklı haberde, MEB kuruluş yasa tasarısına yönelik eleştirilere yer vermiştir. Talim ve Terbiye Kurulu eski Başkanı ve Kültür Bakanlığı

Müsteşarı ve eğitimci Hüsnü Cırtılı MEB kuruluş yasa tasarısını eleştirmiştir. Cırtılı şu ifadeleri kullanmıştır:

Öncelikle yasanın günümüz ihtiyaçlarına göre ve Atatürkçü eğitim anlayışı içinde hazırlandığı söyleniyor. Oysa ne tasarıda ne de gerekçesinde bunlardan ne anlaşıldığı ve hangi doğrultuda yasanın hazırlandığı belirtilmiyor. Sonra tasarının bakanlığın hizmetlerinin özelliklerine göre hazırlandığı iddia ediliyor, tasarının bu özelliklere uyup uymadığı tartışma konusudur (“Tasarının Atatürkçü eğitim anlayışı”, 1982, s.8).

Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF arasında yapılan ortaklaşa çalışmada “Hayata Dönük Temel Eğitim” projesi başlatılmıştır. Milliyet gazetesinin “Türk eğitiminde yönetim sistemi yenileniyor” başlıklı haberine göre, Bakanlar Kurulunca onaylanan, “UNICEF” ile ortaklaşa yürütülecek “Hayata Dönük Temel Eğitim” projesine göre, Millî Eğitim’de her düzeydeki yöneticiler en yeni yönetim kavramı ve teknikleri kullanarak eğitilecek. Projede, DPT ile MEB’in işbirliği içinde pilot uygulama alanlarının belirlenmesi ve bunlardan birinin Ankara’nın yarı kentsel bölgesi olması ön görülmüştür. Bir yıl süreceği bildirilen pilot ön deneme çalışmaları 50 ilkokulda başlayacak ve bu okulların ilk sınıflarında okuyan yedi bin öğrenciyi kapsayacak (“Türk eğitiminde yönetim sistemi”, 1983, s.10).

Müfredat programı.

Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim müfredatında genel yetenek dersinin yer almasını kararlaştırmıştır. Genel yetenek dersleri, sözel ve sayısal olmak üzere iki şekilde okutulmuştur. Genel yetenek dersleri, bilgiden çok kavrama, yorumlama ve mantık yürütmeye dayalı derslerdir. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesinin “Genel yetenek ilk kez bir lisede ders olarak okutuluyor” başlıklı haberine göre, genel yetenek dersleri üniversitelerarası seçme sınavlarında her yıl sorulduğu ve liselerde öğretilmediği belirtilmiştir. Yalnızca özel dersanelerde öğretildiği ve bundan dolayı, özel dersanelerde eğitim gören öğrencilerin başarılı olduğu belirtilmiştir. Genel Yetenek dersi, Türkiye’de ilk kez Göztepe Mehmet Beyazıt Lisesi’nde okutulmaya başlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının da izni ile seçmeli ders olarak kabul edilen ve okulun tüm sınıflarında haftada iki saat okutulacak Genel Yetenek dersinde başarılı olamayan öğrenciler liseden mezun olamayacaktır. Genel yetenek dersleri “sözel” ve “sayısal” olarak okutulmaktadır. Bu derslerin fen ve edebiyat öğretmenleri tarafından verileceği belirtilmiştir. Üniversitelerarası sınavların bu yıldan itibaren iki aşamalı olacağı belirtilmiştir. Birinci şamadaki sınavda, yüzde 60 oranında genel yetenek sorularının sorulacağı belirtilmiştir (“Genel yetenek”, 1980, s.3). Bakan Sağlam, konuyla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Milliyet gazetesinin “Sağlam: Liselere genel yetenek dersini koymayı planlıyoruz” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, üniversite sınavlarına giren adaylar arasında eşitliğin sağlanması için bu sınavlarda büyük

önem taşıyan genel yetenek dalının liselerde ders olarak yer almasının planlandığını belirtmiştir (“Sağlam: Liselere genel yetenek”, 1980, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı, ilkokul kitaplarının parasız dağıtılması için çalışmalar başlatmıştır. Hürriyet gazetesinin “1981-82 öğretim yılında ilkokul kitapları parasız” başlıklı haberine göre, daha önce parasız verilen ancak bu yıl ücretli olarak dağıtılan ilkokul öğrencilerinin bazı kitapları yeniden parasız dağıtılacaktır. Bu amaçla 1981 yılı bütçesine 400 milyon lira konulmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe ve Planlama Ünitesi yetkililerinin verdiği bilgiye göre, Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre ilköğretim parasız ve zorunlu olduğunu, ancak bunun hayata geçirilmediğini söylemişlerdir. Hükümetler değiştiğinde konunun da değiştiğini, daha önce ücretsiz vermeye başlanan kitapların bu yıl öğretim yılında paralı olarak dağıtıldığını, 1981-1982 öğretim yılında ise tekrar parasız dağıtılacağını açıklamışlardır (“1981-82 öğretim yılında ilkokul kitapları parasız”, 1980, s.3). Bakan Sağlam, bu konuda açıklamalarda bulunmuştur. Hürriyet gazetesinin “Ders kitapları en az üç yıl okutulacak” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, ders kitaplarının sık sık değiştirilmesini önleyen bir yönetmelik hazırlığına başladığını belirtmiştir. Sağlam “Bir ders kitabı en az üç öğretim yılında okutulmadan yeni ders kitabı bastırılmayacak” demiştir (“Ders kitapları en az üç yıl okutulacak”, 1981, s.3).

Bakanlık, ders kitaplarının yarışma usulüyle seçilmesi hususunda yönetmelik çıkarmıştır. Hürriyet gazetesinin “Ders kitapları yarışma yoluyla seçilebilecek” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulacak ders ve yardımcı ders kitapları ile alıştırma kitapları bakanlıkça açılacak yarışmalarla seçilebilecektir. Millî Eğitim Bakanlığının dünkü Resmi Gazete’de yayınlanan “kitap hazırlama, inceleme, basılma ve dağıtma sürelerine ilişkin” yönetmeliğine göre bakanlık ders kitaplarını ödüllü ya da ödüksüz yarışma yoluyla sipariş yoluyla veya yazılmış olanlardan satın alma yoluyla seçecektir (“Ders kitapları yarışma yoluyla”, 1981, s.3).

Bu dönemde dikkat çeken bir kanun maddesi de 1930 yılında yürürlüğe giren Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’dur. Millî Eğitimi ilgilendiren yasa maddesi elli üç (53) yıl sonra uygulanmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1930 yılında yürürlüğe giren 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nu yeniden düzenlemeyi planlamıştır. Bakanlık kanuna istinaden okullarda sağlık derslerinin okutulmasını istemiştir. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesinin “Okullara sağlık dersleri konması istendi...” başlıklı haberine göre, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütün okullarda sağlık eğitiminin verilmesini önermiştir. Sağlık Bakanlığı yetkilileri, “sağlıklı yaşam” için okullara sağlık dersleri konulmasının gerektiğini belirterek, uzman kişiler tarafından verilecek ana ve çocuk sağlığı, insan ve çevre sağlığı konularındaki

derslerin özel ders olacağını ve bütün öğrencilerin zorunlu olarak bu derslere gireceğini söylemiştir. Konuyla ilgili olarak Millî Eğitim Bakanlığına yazılı başvuruda bulunan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, 1981-1982 öğretim yılında kız liselerinde ve ortaöğretim kız okullarında okul idarelerince uygun görülecek sınıflarda ana sağlığı ve çocuk bakımı konularında teorik ve pratik şekilde öğretilmek üzere en az bir saatlik özel dersler konulmasını istemiştir (“Okullara sağlık dersleri”, 1981, s.3). Milliyet gazetesinin “Bir yasa maddesi 53 yıl sonra uygulanıyor” başlıklı haberine göre de, 1930 yılında yürürlüğe giren Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nda, Millî Eğitimi ilgilendiren hüküm, 53 yıl sonra ancak bu öğretim yılında uygulanmaya konulacaktır. Yasa maddesinde aynen, “Bütün memleketlerde en son ilmi müktesebata tevfikana hıfzıssıhha dersi tedrisatı mecburidir. Bu dersler mütehasıs zat tarafından tedris ve programları Maarif Vekâleti tarafından müştereken tespit olunur” denilmiştir. Sağlık Bilgisi derslerinin zorunlu olduğunu, uzmanlar tarafından okutulacağını, programların Millî Eğitim Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca tespit edileceğini hükme bağlayan bu yasa maddesinin, yarım yüzyıl sonra bu öğretim yılında, orta dereceli okullarımızda “Sağlık Bilgisi” dersi konulması suretiyle, uygulanmasına geçilmiştir (“Bir yasa maddesi”, 1983, s.14).

Millî Güvenlik Konseyi (MGK) Genel Sekreterliği bünyesinde hazırlanan komisyon raporunda, okullarda zorunlu din derslerinin yer alması önerilmiştir. Danışma Meclisi bu konuda yasa taslağı hazırlamıştır. Taslakta Anayasa’nın “din ve vicdan hürriyeti” bölümünde bulunan 24.madde yeniden düzenlemiştir. Yapılan düzenlemeyle din eğitimi ve öğretimi devlet denetiminde ilk ve orta öğretimde mecburi hale getirilmiştir. Böylece yeni Anayasa’da zorunlu din eğitimi ve öğretimi teminat altına alınmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı bu alanda çalışmalar başlatmıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “İlk, Orta ve Lisede Din Dersi Okutulması İstendi” başlıklı haberine göre, Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği bünyesinde oluşturulan bir komisyonca hazırlanan “din eğitimi” ile ilgili raporda, “Okullarda din eğitiminin, isteğe bağlı olmasının sakıncalı sonuçlar doğurduğu” kaydedilmiştir. “İlk ve ortaokullar ile liselerin tüm sınıflarında yeterli ve mecburi din derslerinin okutulması” önerilmiştir. Velilerin din eğitimi boşluğunu doldurmak amacıyla çocuklarını Kur’an kurslarına gönderdikleri, ancak bu kurslardan büyük çoğunluğunun izinsiz çalıştığı ve laiklik, anayasa, devlet ve toplum düşmanlığı aşıladıkları belirtilmiştir. Ortaokullarda, Kur’an’ın Türkçesiyle birlikte okutulmasının yararlı olacağı, ayrıca kontrollü ve mecburi din derslerinin, Kur’an kurslarına ilgiyi azaltacağı savunulmuştur (“İlk, orta ve lisede din dersi”, 1981, s.12).

Bakan Sağlam, bu konuda açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Sağlam: Din dersleri seçimlik olmaktan çıkarılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim

Bakanı Hasan Sağlam ilk, orta, lise ve dengi okullardaki din eğitim ve öğretiminin yeniden düzenleneceğini söylemiş ve “Din dersini seçmeli ders olmaktan çıkaracağız” ifadelerini kullanmıştır (“Sağlam: Din dersleri”, 1981, s.1). Milliyet gazetesinin “Sağlam: Din bilgisi dersi okullarda uygun bir süre sonra uygulanacak” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, “Din eğitimini dağınıklıktan ve sömürüden kurtarmak için her türlü tedbir alınacaktır” demiştir. İlkokul, ortaokul ve liselerde zorunlu şekilde okutulacak din dersi ile ilgili açıklama yapmış. “Din eğitimini dağınıklıktan ve sömürüden kurtarmak, zararlı ve bölücü faaliyetleri kesinlikle ortadan kaldırmak için her türlü tedbir alınacaktır” demiştir (“Sağlam: Din bilgisi dersi”, 1981, s.8).

Bakanlık, zorunlu din dersi uygulamasını bazı gerekçelerden dolayı 1982 ve 1983 eğitim ve öğretim yılında başlatılması hususunda karar almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Zorunlu din eğitimi gelecek yıla kalıyor” başlıklı haberine göre de Millî Eğitim Bakanlığınca ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu hale getirilen din eğitimi uygulamasının başlangıç tarihi henüz saptanmamıştır. Bakanlıkça din bilgisi derslerine ilişkin plânlama ve program çalışmaları henüz bitirilmemesi ve okutulacak ders kitabının seçim ve baskı işlemlerinin yeni öğretim yılına yetiştirilmesindeki güçlükler nedeniyle zorunlu din dersi uygulamasının 1982-1983 döneminde başlatılması öngörülmüştür (“Zorunlu din eğitimi”, 1981, s.1). Milliyet gazetesinin “Din Derslerinin Mecburi Ders Olma Kararı Bu Yıl Uygulanmayacak” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam din derslerinin mecburi ders olması yolundaki kararının bu yıl uygulanmayacağını, öğretmen ve ders kitabı yetersizliğinden dolayı geçen yılki uygulamanın devam edeceğini, ancak din eğitimi konusundaki sıkı bir denetim mekanizması kurulacağını belirtmiştir (“Din Dersleri”, 1981).

Cumhuriyet gazetesinden Uğur Mumcu “Sayın Sağlam’a..” başlıklı köşe yazısında laik bir devlette zorunlu din dersinin verilemeyeceğini savunmuştur:

Anayasamız, din ve vicdan özgürlüğünü benimsemiştir. Laik bir devlette zorunlu din dersi verilemez. Laiklik ilkesi, dinsel inançlara baskıyı yasakladığı gibi, din adına yapılacak baskıları da reddeder. Din adına yapılan baskılar devlet erki kullanılarak sürdürülse, bu, laik devletin yozlaşması, temellerinin çürümesi demektir. Arapça harflerle okutulacak din dersleri, açıkça, Atatürkçülüğe meydan okumak değil de nedir (Mumcu, 1980, s.9)?

Milliyet gazetesi köşe yazarı Mümtaz Soysal da “Sayı” başlıklı köşe yazısında zorunlu din dersinin sakıncalarına ve konuyla ilgili çözüm önerilerine değinmiştir:

Din derslerinin zorunlu kılınması. Bakanlığın “uzman”ları şöyle düşünmüşler: “Mademki çok büyük bir çoğunluk, izlenmesi isteğe bağlı olan din derslerini seçmiştir, o halde bu dersleri zorunlu kılmanın pek büyük bir sakıncası olmaz. Hatta, belki de bu yoldan “Kur’an kursu” furyasını önleyip bir düzene sokabiliriz.” Değişik mezhepte insanların çok olduğu bir ülkede bunun

yaratılabileceği sorunları unutarak. Ne ölçüde verilirse verilsin devletçe verilecek din derslerini yeterli bulmayanlar ya da, tam tersine, inançları yahut inançsızlıkları dolayısıyla buna gerek duymayanlar yüzünden çıkacak yeni sorunları, yeni gerginlikleri hiçe sayarak. Yasakların olduğu bu gibi zorunlu kılmaların da sonu var mıdır? Zorunlu dersin ardından zorunlu namaz, zorunlu oruç, zorunlu örtünme gelmeyecek midir? Çözüm, tam bir serbestlik ortamı içinde, isteyenlere verilen din dersleri yoluyla dinin özündeki gerçek hoş görüye erişmiş insanları yaratmak değil midir? Büyük çoğunluğunun istediğini vermek ile büyük çoğunluğunun istediğini zorunlu kılmak arasındaki çizgi, lâikliğin olduğu kadar demokrasinin de çizgisidir. Evet, devlet çoğunluğun istediğini yapmak üzere vardır ama devlet aynı zamanda azınlığı korumak için de vardır. Hatta denebilir ki, demokrasiyle korunan haklar ve özgürlükler, daha çok, azınlığın hakları ve özgürlükleridir. Çünkü çoğunluk, zaten, korunmaya gerek duymayacak kadar güçlüdür. Bu açıdan bakıldığında, zorunlu din derslerinin çeşitli inançla insanlardan oluşan Türk toplumu gibi bir toplumda birleştirici değil, parçalayıcı bir etki göstermesinden korkmak gerekir (Soysal,1981, s.2, s.12).

Millî Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Genel Müdürü M. Necati Öztürk Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Din Eğitimi” başlıklı makalesinde zorunlu din bilgisi derslerinin belli bir esasa binaen verilmesi gerektiğini anlatmıştır:

Açıkça belirtmek lazımdır ki; zorunlu din bilgisi dersleri bilimsel bir yaklaşımla ahlak ve inanç yüzünden çocuklarımızdaki boşluğu doldurmak, bilgili kılmak ve fakat ibadete zorlamamak esasına dayanacaktır. 12 Eylül 1980’den sonra Millî Eğitim Bakanlığının tüm kesimlerinde, Atatürkçü doğrultuda yeniden düzenleme çalışmaları başladığında, Türkiye’de din öğretimi konusuna da yer verilmiş. Millî Eğitim Bakanlığınca, üst makamların onayları da alınmak suretiyle çalışmalar sürdürülmüştür. Bu çalışmalarda din öğretimin tarihi gelişimi ile bugün içinde bulunduğu durumun değerlendirilmesi yapılmış ve yeni bir uygulama planı ortaya çıkarılmıştır. Hâlen yürütülmekte olan isteğe bağlı din öğretiminin, okullarımızda öğretmeni, öğrencisi, müfredat programı ve kendisine özgü bir işleyiş düzeni mevcuttur. İsteğe bağlılık keyfiyetine, program ve ders kitapları sorunlarına rağmen okullarımızda din öğretimine büyük bir ilgi gösterilmektedir. 1980-1981 öğretim yılı sonu itibarıyla Ankara’da yapılan örnekleme araştırmalarda temel eğitim 2. kademe okullarında din bilgisi derslerine giren öğrenci oranı % 94, liselerde ise bu ortalamanın %70 olduğu anlaşılmıştır. Bu itibarla, laiklik ilkesini zedelemekten din bilgisi derslerinin temel eğitim ve orta öğretim kurumlarında ortak dersler içinde yer alması kamu vicdanına da uygun düşecektir (Öztürk,1981, s.2).

Cumhuriyet gazetesinden Satı Erişen de, kaleme aldığı “Geriye Doğru Bir Adım” başlıklı yazısında zorunlu din eğitimini laiklik ilkesiyle ters düştüğü gerekçesiyle eleştirmiştir:

Son zamanlarda gazetelerden öğrendiğimize göre, bütün okulların bütün sınıflarına zorunlu din dersi konularak eski dönemdeki bu yanlış uygulamaya (!) yasallık kazandırılmak istenmektedir. Bu, doğru bir tutum değildir. Çünkü 6-18 yaş arası içeren, yani erginleşmemiş beyinlere -çoğunluğun kabul ettiği bir din (ya da mezhep) de olsa- herhangi bir inancı aşılacak demek, devlet eliyle çocuğu koşullandırmak demektir. Bu ise, hem laikliğe, hem de vicdan özgürlüğüne ters düşer (Erişen, 1981, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı ilkokul, ortaokul ve liselerde okutmayı kararlaştırdığı zorunlu din eğitimi dersinin müfredat programını hazırlamıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “Öğrenci dini uygulamalara zorlanmayacak” başlıklı haberine göre, 1982-1983 öğretim yılından itibaren ilkokul, ortaokul ve liselerde “zorunlu” olarak okutulacak din derslerinde öğretmenlerin uyacakları ilkeler Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenmiştir. Buna göre mecburi din dersleri ilkokul 4 ve 5’inci sınıflarda, ortaokulun bütün sınıflarında ve lise 1 ve 2’nci sınıflarda haftada 2 saat, lise son sınıfta ise 1 saat olarak okutulacaktır. Din bilgisi öğretiminde mecburi din bilgisi öğretiminin genel amacı şöyle belirlenmiştir: “Öğrencilere İslam dininin yeterli seviyede öğretilmesi, millî kültür, sanat ve edebiyatımızın tam olarak anlaşılabilmesi, böylece Atatürkçülük, millî birlik ve beraberliğin dini yönden pekiştirilerek, ahlaklı ve faziletli vatandaşlar yetiştirmek olduğu” (“Öğrenci dini uygulamalara zorlanmayacak”, 1982, s.3). Daha sonra Milliyet gazetesinin “Öğrenciler dini uygulamaya zorlanmayacak” başlıklı haberine göre de, önümüzdeki öğretim yılından itibaren ilkokul, ortaokul (temel eğitim), lise ve dengi okullarda (ortaöğretim) zorunlu hale getirilecektir. Nitekim çok geçmeden “Temel eğitim ve orta öğretim, din ve ahlak bilgisi dersi” programı Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre, din ve ahlak bilgisi dersi ilkokul ve ortaokullarda haftada 2 saat, lise ve dengi okullarda haftada 1 saat okutulacaktır. Kesinleşen ders programına göre, kimse dini uygulamalara zorlanmayacak, din ve ahlak bilgisi öğretiminde laiklik ilkesi daima göz önünde bulundurulacak, hiçbir zaman vicdan ve düşünce özgürlüğü zedelenmeyecek, Müslümanlığın hurafeden uzak, akılcı ve çağdaş en son ve en gelişmiş din olduğu kavratılacak, dini aynı olan milletlerle her zaman mutlaka iyi ilişkiler içinde bulunulamayacağı, dini ayrı olan milletlerle de iyi niyet ve dostluk ilişkileri içerisinde bulunulabileceği zihniyeti öğrencilere kazandırılacaktır (“Öğrenciler dini uygulamaya zorlanmayacak”, 1982, s.8).

Milliyet gazetesinin “Ahlak Bilgisi dersinin programı belirlendi” başlıklı haberine göre, temel ve ortaöğretimde din ve ahlak bilgisi dersinin amacı ile programı Talim Terbiye Başkanlığınca belirlenmiş, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam tarafından onaylanarak yürürlüğe konulmuştur. Buna göre, ders konuları daima Atatürk ilkeleri ile bütünleştirilecek, namaz, sure ve duaları kesinlikle eski harflerle okutulup yazdırılmayacaktır. Din bilgisi dersinin kaldırılması yerine din bilgisi ve ahlak dersi okutulmasını öngören programda, bu öğretimin genel amacı şöyle saptanmıştır:

Temel eğitim ve ortaöğretimde öğrenciye Türk Millî Eğitim politikası doğrultusunda genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun, din, İslam dini ve ahlak bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak, böylece Atatürkçülüğün, millî birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dini ve ahlaki

yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmekdir (“Ahlak Bilgisi dersi”, 1982, s.3).

Cumhuriyet gazetesinden Türker Alkan, “Ders Kitapları ve Din Dersleri” başlıklı makalesinde din derslerinin laiklik ilkesine uygun olarak nasıl verileceği konusundaki merakını dile getirmiştir:

Yeni ders programlarına ilişkin bir başka ilginç açıklama, “din derslerinin laikliğe uygun olarak yapılacağı” idi. Bu nasıl olacak, çok merak ediyorum. Laiklik, salt “devlet ve dünya işlerinin birbirlerinden ayrılması” değildir. Türkiye’de devletin yanında örgütlü bir din olmadığı için, kilise-devlet ayrımını yansıtan bu görüşün bizde çok pratik bir anlamı da yoktur zaten. Bizim açımızdan laiklik, insan düşüncesinin, bilime, deneye, akla dayanarak işleyebilmesi, bilimsel olmayan inançların üstüne çıkabilmesidir. Din dersleri bu anlamda nasıl laik olacak?... Çocuklara Adem’le Havva öyküsü değil de Darwin’in evrim kuramı mı anlatılacak?... Evrenin oluşumuna ilişkin bilimsel kuramlar, dinsel yaratılış öykülerinin yerini mi alacak?.. Kadının Medeni Kanun’daki yeri vurgulanıp, Kutsal Kitap’taki mirasa ve aileye ilişkin hükümler yok mu sayılacak?.. Eğer böyle olarsa, din dersi, din dersi olmaktan çıkar. Böyle olmayacaksa, din dersi laik bir yaklaşımla verilmemiş olur. Geliştirilecek programda bu konunun nasıl çözümleneceği merakla beklenmeye değer bir konu (Alkan, 1982, s.2).

Tercüman gazetesi uzun tartışmalardan sonra “Din Derslerinin Mecburi Olması İçin Anayasa’ya Hüküm Konsun” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Danışma Meclisi’nin bazı üyeleri tarafından imzalanarak açılan önergede, Anayasa’nın din ve vicdan hürriyeti ile ilgili 24’üncü maddesinin yeniden düzenlenmesi istenmiştir. 24’üncü maddenin yeniden düzenlenmesi için önerge hazırlanmıştır. Önergede “Din derslerinin ilk ve orta dereceli okullarda mecburi ders olarak okutulacağı hususunun 24’üncü maddede belirtilmesi” ifadesi eklenmesi istenmiştir. Yeni 24’üncü madde şu şekilde düzenlenmiştir:

Kamu düzeni veya ahlâka aykırı olmayan dini tören ve ayinler serbesttir. Kimse dini tören ve ayinlere katılmaya zorlanamaz, büyük çoğunluğu Müslüman olan Türk milletinin dini eğitim ve öğretimi devlet denetiminde olup ilk ve orta öğretimde mecburidir. Ancak, Müslüman olmayan vatandaşların irade beyanı suretiyle muaf tutulma hakları saklıdır (“Din derslerinin mecburi olması”, 1982, s.1, s.12).

Cumhuriyet gazetesinden İlhan Selçuk “Atatürk Devletinin Temelleriyle Oynamak...” başlıklı köşe yazısında Anayasa taslağına konulan bir madde ile okullarda din derslerinin zorunlu olarak okutulması kararını eleştirmiştir:

Atatürk’ün yüzüncü doğum yılında Türk ulusu Atatürk’e böyle bir karşı çıkışı hoş göremeyeceği gibi, Anayasa’ya Cumhuriyet devletini kuruluş temellerinden saptıracak bir içerik yüklenemez. Atatürk, laiklik devrimini gerçekleştirmek ve okullardan din derslerini kaldırmakla acaba neyi amaçlamıştı? Şimdi Atatürk’ün yaptıklarını çiğnemek isteyen Danışma Meclisi üyeleri ve en başta Anayasa Komisyonu sözcüsünün amaçları nedir (Selçuk, 1982, s.2)?

İlhan Selçuk daha sonra Cumhuriyet gazetesindeki “Öğretmen Scopes” başlıklı köşe yazısında, anayasaya konulan zorunlu din eğitimi dersine göndermede bulunmuştur: “Atatürk’ün 100’üncü doğum yılında ‘Öğretim Birliği Devrimi’ nin ülkemize sağladığı düzeni değiştirerek çifte ölçütlü bir eğitimi yürürlüğe koyduk. Acaba ortaöğretimde doğa bilimleri nasıl okutulacak? Merak ediyorum.”(Selçuk, 1982, s.2).

Oktay Akbal da Cumhuriyet gazetesindeki “Din ve Ahlâk Öğretimi Konusu” başlıklı köşe yazısında okullarda zorunlu din eğitiminin verilmesine rağmen Kuran kurslarının açılmasının ve çocukların hem okulda hem de Kuran kurslarında din eğitimi almaları ikili öğretime sebep olacağı gerekçesiyle yapılan uygulamaları eleştirmiştir:

Zorunlu din ve ahlâk dersleri bütün okullara konulunca Kuran kurslarına ne gerek vardır? Geçen yıl din derslerinin zorunlu kılınacağı haberleri çıkınca bu konuda uyarıcı yazılar yazmış, ilgililerin dikkatini çekmek, istemiştik. Atatürk’ün doğumunun 100. yılında ‘laiklik’ ilkesine aykırı düşebilecek bir tutumun yanlışlığını sergilemiştik. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığının yetkilileriyle, hatta sayın bakanın kendisiyle yaptığımız konuşmalarda da bu önemli sorunun yaşamsal önemini belirtmiştik. Aldığımız yanıt şuydu: Okullara zorunlu din ve ahlâk dersi konulunca Kuran kursları ortadan kaldırılacak, hatta yasaklanacak, din ve ahlâk eğitimi devlet kontrolü altında uzman öğretmenlerce yaptırılacak, böylece yobazlık, gericilik yuvaları yok edilecek... Şimdi öğrendiğimize göre sayıları binleri bulan –çoğunluğu devlet kontrolünden yoksun ya da yeteri kadar devletin denetimi altında olmayan- bu kurslar yine çalışmalarını sürdüreceklere; çocuklarımız bir yandan okulda, bir yandan da – ailelerinin dileğine uyarak- mahallelerindeki Kuran kurslarında eğitilecek!...Dünya işlerini bırakıp, olanca gücümüzle ahret işlerine hız ve destek veriyoruz demektir. Bilmem bu görüş ve tutum o kadar dillerden düşürülmeyen izinde olduğumuz durmadan yinelenen “Atatürk ilke ve Devrimleri”ne yaklaşıyor mu (Akbal, 1982, s.2)?

Millî Eğitim Bakanlığı, ders kitaplarının yeniden yazdırılması ve programlarının güncellenmesi kararını almıştır, özellikle tüm eğitim kademelerinde “İnkılâp Tarihi” dersinin zorunlu ders olarak okutulmasını kararlaştırmıştır. Yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “İnkılâp Tarihi Zorunlu Ders Olacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, ilkokulun 1.sınıfından üniversitenin son sınıfına kadar tüm öğrencilerin “İnkılâp Tarihi”nden sorumlu tutulmalarını kararlaştırmıştır. 1981-1982 öğrenim yılında uygulamaya konulacak karar uyarınca, Talim Terbiye Daire Başkanlığında oluşturulan bir komisyon “İnkılâp Tarihi” programları hazırlamıştır. Komisyon ilk aşamada programın adını ele alarak ‘Devrim Tarihi’ yerine ‘İnkılâp Tarihi’ olarak değiştirmiştir. İnkılâp Tarihi dersi; Atatürk’ün hayatını, getirdikleri yenilikleri, askerî, siyasî, sosyal ve ekonomik görüşlerini, İstiklal savaşımızın evrelerini, inkılâpların günümüze etkisini, geçiş döneminde ve günümüzde sınıf düzeylerini kapsamaktadır (“İnkılâp Tarihi Zorunlu”, 1981). Milliyet gazetesinin “İnkılâp Tarihi derslerinde Atatürk’ten sonraki dönem için tek yönlü

yorum yapılmayacak” başlıklı haberine göre ise, Millî Eğitim Bakanı tarafından onaylanan ve 1981-1982 öğrenim yılında uygulanmasına başlanacak olan yüksekokullar “Türkiye İnkılâp Tarihi” ve ortaöğretim kurumları “Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi” müfredat programı konuları ve okutulacak dönemleri saptanarak ilgili kurumlara gönderilmiştir (“İnkılâp Tarihi”, 1981, s.9). Hürriyet gazetesinin “İnkılâp Tarihi dersinden başarısız olan sınıfta kalacak” başlıklı haberine göre de, yeni öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanacak olan, ortaöğretim kurumlarında “Türk İnkılâp Tarihi” yüksek öğretim kurumlarında ise “İnkılâp Tarihi” dersinden başarısız olan öğrenci sınıf geçemeyecek. Haftada 2 saat zorunlu olarak okutulacak olan İnkılâp Tarihi ile Türk İnkılâp Tarihi kitaplarının hazırlanmasında Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi ile işbirliği yapılmıştır (“İnkılâp Tarihi”, 1981, s.3). Milliyet gazetesinin “Her öğrenci Atatürk ile ilgili en az bir kitap okuyarak sınıfta anlatacak” başlıklı haberine göre de, Eğitim Bakanlığınca yayınlanan bir önerge ile ders kitaplarının konu başlıklarında Atatürk’ün özdeyişlerinin yer alması istenmiş, ayrıca her öğrencinin Atatürk’le ilgili en az bir kitap okuyarak sınıfta anlatması gerektiği bildirilmiştir (“Her öğrenci”, 1982, s.12).

Cumhuriyet gazetesinin “Ders kitapları Atatürkçü görüşler doğrultusunda yenilenecek” başlıklı haberine göre, ortaöğretim ve temel eğitim ders kitapları Atatürkçü görüş doğrultusunda yenilenecektir. Ders kitaplarının Atatürkçü görüş ve Onuncu Millî Eğitim Şûrası kararları doğrultusunda yenilenmesi yolundaki çalışmalar Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesince sürdürülmüştür (“Ders kitapları”, 1982, s.8). Tercüman gazetesinin “Sağlam: Ders Kitaplarında Öncelikle Türkiye Anlatılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam ders kitaplarının yeniden yazılması konusunda bir program yapıldığını belirtmiş ve ders kitaplarında öncelikle ülkemizle ilgili bilgilerin yer alacağını, ders kitaplarının tek tip olacağını ve dört ile beş yıl süreyle kullanılacağını, geçen yıl orta dereceli okullarda okutulan inkılâp tarihi ders kitabının yeniden yazıldığını ifade etmiştir. Ayrıca “Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” kitabı hazırlandığını ve bu kitabın en kısa sürede yayınlanacağını açıklamıştır (“Sağlam: Ders Kitapları”, 1982, s.3).

Cumhuriyet gazetesinden Türker Alkan “Ders Kitapları ve Din Dersleri” başlıklı makalesinde ders programlarının değiştirilmesinin önemine değinmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığının ders programlarını yeniden gözden geçirdiği, bazı yeniliklerin eşliğinde olduğu gözleniyor. Özellikle ilköğretim ders programlarında temelli değişikliklerin yararlı olacağı kuşkusuz. Çocukların kafasını gereksiz bilgilerle dolduran, ezbere dayalı, öğrenme isteğini yok eden, pedagojisinin en temel kurallarına ters düşen bugünkü programların değiştirilmesinde büyük yarar var (Alkan, 1982, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu “5. Beş Yıllık Eğitim Planı” ve uygulama çalışmaları basına yansımıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “İlkokullarda kitap giderlerinin devletçe karşılanması planlandı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan ve ilgili dairelerin görüşlerine sunulan beşinci beş yıllık eğitim planında, temel eğitim 1.kademe okullarında (ilkokullar) öğrencilerin kitap giderlerinin devlet tarafından karşılanması ve gecekondulara hizmet götüren ilkokullardan başlanılarak öğrencilerin eğitim araç ve gereç ve kırtasiye ihtiyaçlarının da devlet tarafından sağlanması öngörülmüştür (“İlkokullarda kitap giderleri”, 1982, s.9).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmen bulunması halinde orta dereceli okullarda Arapça dersinin verilebileceğini açıklamıştı. Bu bilgiye Milliyet gazetesinden Atilla İlhan’ın “Arapça Yetmez!” başlıklı yazısında rastlıyoruz. İlhan, bu yazısında belli gerekçelerle Arapça dilinin okutulmasını savunarak gecikmiş bir karar olduğunu belirtmiştir. İlhan şu ifadeleri kullanmıştır: “Haber, çoğumuzun gözünden kaçtı, Millî Eğitim Bakanı demiş ki, ‘Öğretmen bulunabildiği takdirde, Arapça, orta dereceli okullarda, bir lisan dersi olarak okutulacaktır’. Bana sorarsanız, gecikmiş bir karar: 1960’lardan beri bu fikri savunuyorum; çok da ‘batılı’ bir gerekçeye dayanarak!” (İlhan,1983, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğrenci ödevlerini yeni bir esasa bağlamıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “İlkokul öğrencisine 4.sınıfa kadar ev ödevi verilmeyecek” başlıklı haberine göre, temel eğitim okulları ile orta öğrenim kurumlarında, öğrencilere verilecek ev ödevlerine ilişkin temel esaslar belirlenmiştir. Buna göre 1, 2 ve 3’üncü sınıf öğrencilerine ev ödevi verilemeyecek. Üst sınıflara verilecek ev ödevleri öğrencileri bir saatten fazla meşgul etmeyecek biçimde düzenlenecek. Tebliğler Dergisi’nde yer alan Millî Eğitim Bakanlığı genelgesine göre, ayrıca aynı sınıfın öğretmenleri, kendi aralarında anlaşarak, aynı güne birden fazla ödev verilmesini önleyecekler (“İlkokul öğrencisi”, 1982, s.12).

Millî Eğitim Bakanlığı, okulların eğitici çalışmalar yönetmeliğini değiştirerek yeni esaslar belirlemiştir. Yönetmelikle ilgili Milliyet gazetesinin “İlk ve ortaöğretimde öğrenciler eğitici kollara zorunlu katılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okullar eğitici çalışmalar yönetmeliği, Resmi Gazete’nin dünkü sayısında yayınlanmıştır. Yönetmeliğe göre ilk, orta, lise ve dengi okullarda her öğrenci, zorunlu olarak en az bir eğitici kola katılacak. Okullardaki eski uygulamaları yürürlükten kaldıran yönetmelik uyarınca, okulların aylık yayınladıkları gazete ve dergilerin kasım ayı sayıları “Atatürk Özel Sayısı” olarak çıkarılacaktır (“İlk ve ortaöğretim”, 1983, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı, okullardaki yabancı dil derslerinin okutulması kararını, Bakanlar Kurulu kararına bırakacak yeni bir yasa tasarısı hazırlamıştır. Tasarıyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Okullarda okutulacak yabancı dilleri Bakanlar Kurulu belirleyecek” başlıklı haberine göre, okullarda hangi yabancı dillerin okutulacağını Bakanlar Kurulunun saptamasını öngören yasa tasarısı DM Millî Eğitim Komisyonunda kabul edilmiştir (“Okullarda”, 1983, s.11). Milli Güvenlik Konseyi, 14 Ekim 1983 tarihinde kabul edilen 2923 numaralı “Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu” çıkarmıştır (“Yabancı dil eğitimi”, 1983, s.18196). Çıkarılan kanun gazeteler tarafından okuyucularına duyurulmuştur. Konuyla ilgili Tercüman gazetesinin “MGK 4 Kanunu daha kabul etti” başlıklı haberine göre, Millî Güvenlik Konseyince kabul edilen Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu’na göre Türk vatandaşlarının ana dillerinin, Türkçeden başka hiçbir dille öğretilmeyeceği hükme bağlanacak. Buna göre, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında Atatürkçü düşünce, Atatürk inkılâplarını konu olarak alan Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, din kültürü ve ahlâk bilgisi dersleri yabancı dille okutulamayacak (“MGK 4 kanunu daha kabul etti”, 1983, s.13). Milliyet gazetesinin “MGK, beş yasa tasarısını kabul etti” başlıklı haberine göre de, Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi Kanunu, ilk ve yaygın eğitim kurumlarında yabancı dille eğitim ve öğretim yapılacak dersleri ve okulların, Millî Eğitim Bakanlığınca belirleneceğini, yükseköğretim kurumlarında yabancı dille eğitimi ve öğretimi yapılacak derslerle yabancı dille eğitim ve öğretim yapacak yükseköğretim kurumları ise YÖK tarafından belirlenecektir (“MGK, beş yasa tasarısını kabul etti”, 1983, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı, ortaokul ve lise ders programlarında yeniden düzenlenmeler yapılmasını kararlaştırmıştır. Konuyla ilgili Tercüman gazetesinin “Okullarda yeni yılda yeni müfredat programı uygulanacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, lise ve dengi okulların tarih ve coğrafya dersleri ile ilkokulların sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin gelecek öğretim yılından itibaren yeni müfredat programlarıyla okutulacağını açıklamıştır. Okulların 1983-84 öğretim yılı eğitim programlarıyla ilgili olarak açıklamada bulunmuştur. Onuncu Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlar doğrultusunda, hâlen ilk ve ortaokulların matematik, fen bilgisi, sosyal bilgiler, resim ve iş, iş eğitimi, beden ve müzik dersleri programlarını geliştirme çalışmalarının devam ettiğini söylemiştir. Lise ve dengi okulların tarih, coğrafya, felsefe, sosyoloji, fizik, kimya, biyoloji dersleriyle meslekî ve teknik eğitim dersleri programlarında geliştirme çalışmalarının da sürdürüldüğünü ifade etmiştir. Anadolu liselerinin yabancı dil programları ve imam hatip liselerinin meslek dersleri programları üzerinde de plan ve projelere uygun olarak düzenleme çalışmaları yapıldığını söylemiştir (“Okullarda yeni yılda yeni müfredat programı”, 1983, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, ilk ve ortaöğretim ders kitapları içeriklerini Anayasa kapsamında yeniden yazılmasını kararlaştırmıştır. Ders kitaplarıyla ilgili Milliyet gazetesinin “Orta öğretimdeki ders kitaplarında “Anayasa dili” kullanılacak” başlıklı haberine göre, ilk ve orta dereceli okullarda okutulan ders kitaplarında kullanılan dilin “Anayasa dili”ne uydurulması için çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, Bakanlık Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı bünyesinde “Türk Dili Yüksek Danışma Alt Kurulu” oluşturulduğunu, bu kurulun kitapları gözden geçirdiğini açıklamıştır. Ders kitaplarında Anayasa dilinin kullanılmasına özen gösterildiğini ve özellikle Türk Dil Kurumunca üretilen sözcüklerin ders kitaplarından çıkarılması düşünüldüğünü söylemiştir (“Orta öğretimdeki ders kitapları”, 1983, s.7). Milliyet gazetesinin “Ortaokul ve Liselerde 5 Temel Ders Programı Yeniden Düzenlenecek” başlıklı haberine göre ise, Millî Eğitim Bakanlığınca ortaokul, lise ve dengi okullarda beş temel dersin programlarında yeniden düzenlemeler yapılması kararlaştırılmıştır. Yetkililer, programlar üzerinde başlanan çalışmaların sonuçlanmasıyla, eğitim kademeleri arasında “bütünlük” ve “uyum” sağlanacağını belirtmiştir. Bu amaçla Türkçe, tarih-coğrafya, fen ve yabancı dil için, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesinde kurulmuş olan komisyonlarca dört ayrı projenin hazırlıkları sürdürülmüştür (“Ortaokul ve liselerde”, 1983, s.14). Milliyet gazetesinin “İlk ve ortaokul öğrencileri bilgi hamallığından kurtarılıyor. Tarih-coğrafya kitapları için yarışma açılıyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı öğrencilerin bilgi hamallığından kurtarılması için bir dizi çalışmalar yapmaktadır. Ortaokulların tarih ve coğrafya ders kitapları ile ilk ve ortaokulların matematik, fen bilgisi, sosyal bilgiler, iş eğitimi, resim-iş, müzik ve beden eğitimi programları da yeniden düzenlenmektedir. Ortaöğretim kurumları ile lise 1, 2 ve lise 3’üncü sınıf tarih ve coğrafya ders kitaplarının yarışma yoluyla yazdırılmasına ilişkin şartnameler belli olmuştur (“İlk ve ortaokul öğrencileri”, 1983, s.7).

Sınav sistemi ve dersaneler.

Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış olan “Yükseköğretim Yasa Tasarısı”nda lise mezunlarına üniversite sınavına üç kez katılma hakkı tanınmıştır. Üç kez sınava girip yerleşemeyen öğrencilerin sınava girme hakkını kaybetmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır. Tasarıyla ilgili Hürriyet gazetesinin “Lise mezunları üniversite sınavına 3 kez katılabilecek” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan “Yüksek Öğretim Yasa Tasarısı”na son şekli verilmeye başlanmış ve tasarının en geç 16 Nisan’da başbakanlığa sevk edilmesi kararlaştırılmıştır. Hazırlanan tasarıya göre, lise mezunları üniversite sınavına üç kez

katılabilecek. Bu dönem içinde bir yükseköğretim kurumuna giremediği takdirde sınav hakkını yitirmiş olacaktır (“Lise mezunları üniversite sınavına”, 1981, s.1).

Bu dönemde ortaöğretim mezunu öğrenciler üniversite giriş sınavlarına iki aşamalı olarak girmekteydi. Daha sonra ÜSYM tarafından, üniversiteye giriş sınav puanına, ortaöğretim başarı puanlarının da eklenmesi kararı alınmıştır. Kararla ilgili Milliyet gazetesinin “Üniversite girişinde lisedeki notlar da dikkate alınacak” başlıklı haberine göre, üniversiteye giriş sınavlarında bundan böyle öğrencilerin ortaöğretimdeki başarıları da dikkate alınacak, giriş sınavlarındaki aldıkları puanlara ortaöğretimdeki başarıları da eklenecektir. Buna göre öğrencilerin ortaöğretimdeki başarıları son iki üç yıllık notları göz önüne alınarak puana dönüştürülecek, bu puan öğrencinin üniversiteye giriş sınavında aldığı puana eklenecektir. Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanı Prof. Dr. Altan Günalp “Böylece üniversiteye giriş sınavlarında öğrencinin ortaöğretimdeki başarılarını dikkate almıyorsunuz şeklindeki eleştiriler ortadan kalkmış olacaktır. Aldığımız karar sınav sisteminde önemli bir adımdır” demiştir (“Üniversite girişinde lisedeki notlar”, 1981, s.9).

Milliyet gazetesinden Mümtaz Soysal “Sokaktaki Gençlik” başlıklı köşe yazısında Yükseköğretim Yasası ile değiştirilen üniversite giriş sistemini eleştirmiştir. Yapılan düzenlemenin psikolojik ve sosyal problemleri beraberinde getireceğini vurgulamıştır:

Şimdi, yeni çıkarılan Yükseköğretim Yasası, üniversiteye girişi, daha doğrusu üniversiteye girişin kapısı olan seçme sınavlarına katılabilmeyi sınırladı. Gençler, ortaöğretimi bitirdikten sonra altı yıl içinde ancak üç kez sınava girebilecekler. Bir yükseköğretim kurumuna zaten kayıtlı olanlara ya da orayla ilişkisi sonradan kesilmiş olmakla birlikte ortaöğretimi bitiriş tarihlerinden başlayarak altı yıl içinde yine sınava girmek isteyenlere de bir kez sınav hakkı daha tanınmıyor. Bunlar içinde en kötü durumda olanlar, ortaöğretimi bitirdikten sonra yükseköğretim yapabilmek için ancak üç hakkı bulunanlar. Bu hakları kullanıp da başaramamışlarsa ömürlerinin sonuna kadar yükseköğretime, yükseköğretim yapabilme hayaline veda etmiş olacaklar. Elbette, okumanın eşliğinden bile atlamayı beceremeyenlerin giriş kapılarına yığılıp kalarak öbürlerine engel olmaları doğru değildir... Bir ülkede çeşitli bölgeler arasındaki farklar ayyuka çıkmışsa, kimi liseler öğretmen fazlalığından taşarken kimileri oracıdaki eczacıyla, mühendisle, avukatla yetinip öğretmen eksikliklerini gidererek öğretimlerini sürdürebiliyorlarsa, bu dengesizliklerin kişisel çabalarla düzeltilmesi için insanlara iki-üç hak vermekle yetinemezsiniz. Çünkü uçurumlar kolay dolmayacak kadar derindir. Taşra merkezlerinde “belki kazanırım” diyerek bir-iki yıl oyalanan genç, çaresizliğini ve “handikap”ının büyüklüğünü anlayıp son çare olarak kendini bir büyük kentteki “hazırlık dershanesi”ne atmışsa, “hakkı bu kadar” deyip kapıları yüzüne çarpmaktan daha zalim bir şey olamaz... O insanları “artık alınyazınız belli oldu” diyerek kentlerin sokaklarına salmak, şiddet ortamı henüz sönmekte olan bir toplumun külleri üzerine yeniden benzin dökmek demektir. Şimdiye kadar, onların çoğunu, “belki bu kez kazanırız; bugün olmazsa gelecek yıl” umudu ayakta tutmaktaydı. Bu umut sönerse, ya yıkılırlar ya da çok yıkıcı olabilirler (Soysal, 1981, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı, özel dershanelerin kapatılması için çalışma başlatmıştır. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesinin “Özel dershaneler kapatılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı son aldığı karar gereğince öğrencileri yetiştirme amacıyla illerde açılan özel dershanelerin kapatılmasından sonra bu ihtiyacın resmî kanallarla karşılanmasını plânlamıştır. Bakanlık müfettişlerince yapılmakta olan teftişlerden sonra özel dershanelerin kurulacak bir döner sermaye ile illerde bölgelerin durumuna göre resmî kuruluşlar kanalıyla açılması yoluna gidilecek (“Özel dershaneler”, 1981, s.3). Bakanlık dershanelerin kapatılması hususunda valiliklere genelge göndermiştir. Hürriyet gazetesinin “Özel Dershaneler Kapatılıyor” başlıklı haberine göre ise, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam valiliklere gönderdiği bir genelgeyle, özellikle büyük illerde 200 bin ortaöğretim öğrencisinin devam ettiği 250 özel dershanenin kapatılmasına ilişkin hazırlık çalışmalarının başlatıldığını, bu nedenle, özel dershanelerle ilgili hiçbir başvurunun yerine getirilmemesini istemiştir. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam imzasıyla, “9 Temmuz 1981 tarih ve 420.5-3506-81” sayılı ile bütün valiliklere gönderilen genelge, özel dershane sahip ve öğretmenleri tarafından üzüntüyle karşılanmıştır. Özel dershanelerin kapatılmasına gerekçe olarak “Eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları” gösterilmiştir (“Özel dershaneler kapatılıyor”, 1981, s.1). Milliyet gazetesinin “Özel dershanelerin işlevini bakanlık yüklenecek” başlıklı haberine göre ise, Millî Eğitim Bakanlığı özel dershanelerin sayısının azaltılması, giderek kapanması yolundaki çalışmalarını sürdürmüştür. Hükümet programında, özel dershanelerin eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları gerekçesiyle kısa dönemde denetim altına alınması, uzun dönemde ise kapatılarak bu fonksiyonun Millî Eğitim Bakanlığınca yerine getirilmesi yolunda bir hükmün yer aldığı belirtilmiştir. Geçtiğimiz aylarda başlanan sıkı denetimden sonra yeni özel dershane açılmaması için bakanlıkça valiliklere genelge gönderilmiştir (“Özel dershanelerin işlevi”, 1981, s.9).

Gazeteler dershane derneklerinin, sahiplerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine yer vermiştir. Tercüman gazetesinin “Özel dershaneler kapatılma kararına karşı teşebbüse geçecekler” başlıklı haberine göre ise, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam tarafından özel dershanelerin kapatılması için valiliklere gönderilen genelge özel dershane sahipleri, öğretmenler ve öğrenciler tarafından üzüntüyle karşılanmıştır. Önümüzdeki eğitim yılı için öğrenci kaydını tamamlamalarını belirten dershane sahipleri kararın kendilerini ve ders almakta olan öğrencileri oldukça güç durumda bıraktığını öne sürmüşlerdir. Haberde, dershane sahiplerinin görüşleri yer almıştır. Yıldız Dershanesi sahibi ve eski Özel Dershaneler Derneği Başkanı Muzaffer Yaşar şu açıklamalarda bulunmuştur:

Türkiye’de yaklaşık 5 bin dershane, bu dershanelerde çalışan yaklaşık 8 bin öğretmen, 20 bin personel ve 200 bin dolayında öğrenci vardır. Dershanelerimiz

öğrencilerin eğitimine yardımcı olmak için Özel Okullar Kanunu'yla kurulmuş ve bu amaca hizmet etmeye çalışmıştır. Öğrenciler bizde 40-50 liraya ders almaktadırlar. Ancak, dersanelerin kapatılmasından sonra özel ders için saatine 500-1000 lira vermek zorunda kalacaklardır. Alınan karar için bakanlık nezdinde teşebbüse geçeceğiz.” demiştir (“Özel dersaneler kapatılma kararı”, 1981, s.3).

Aynı habere göre Gökşen Dershanesi sahibi Ömer Kepeki de, “Bu karar özel dersçiliği kamçılacak ve öğrenciler daha çok para ödemek zorunda kalacaklardır. Bu kararla eğitimde fırsat eşitliğinin daha da bozulacağını tahmin ediyorum” demiştir (“Özel dersaneler kapatılma kararı “, 1981, s.3).

Aynı habere göre, dersane sahipleri, Devlet Başkanı Kenan Evren'i dersanelerin işlevi hususunda ve dersanelerin kapatılması durumunda ortaya çıkacak sorunlar konusunda bilgilendirmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Dersane sahipleri Evren'e başvurdu” başlıklı haberine göre, dersane sahipleri yasa ve yönetmeliklere tabi olan özel dersanelerin bir bakıma yarı resmî nitelik taşıdığını belirtmiştir. Dersane sahiplerinin görüşleri şu şekilde özetlenmiştir:

Eğitim Bakanlığı 9.7.1981 tarihli bir genelge ile dersanelerin kapatılacağını, bunun ilk adımı olarak dersaneler için hayati önemi taşıyan bütün işlemleri durdurduğunu bildirmiştir. Uzun vadeli bir hedef biçiminde öngörülen, eğitimde fırsat eşitliğini bozan özel dersanelerin kapatılması ileri sürülmektedir. Yıllardır eğitim ve öğretim bakımından oldukça başarılı hizmetler veren dersaneler için bu karar biraz acelece verilmiş bir karardır. Elbette Türkiye'de eğitim eşitliğini bozan faktörler tartışılmalıdır... Dersaneler konusunda alınan bu kararlar toplumumuzun dersaneler konusundaki eğilimlerini yansıtmamaktadır (“Dersane sahipleri”, 1981, s.1, s.7).

Özel dersane sahipleri ayrıca Devlet Başkanı Orgeneral Evren'e “Eğitim ve öğretimimizde özel dersanelerin yeri ve işlevi” başlıklı bir metin de sunmuştur. Söz konusu metinde özel dersanelerin yararları anlatıldıktan sonra bu kurumların kapatılması halinde üç binin üstünde öğretmen ile 10 binden fazla müstahdem ve büro personelinin açıkta kalacağı belirtilmiştir(“Dersane sahipleri”, 1981, s.1, s.7).

Dersanelerin özel okula dönüştürülmesi ve öğretmenlerin bakanlık bünyesinde çalıştırılması düşünülmüştür. Milliyet gazetesinin “Kapatılacak özel dersanelerden bazılarının özel okul haline getirilmesi planlanıyor” başlıklı haberine göre, dersanelerde hizmet gören öğretmenlerin de bakanlık bünyesinde çalıştırılması planlanmaktadır. Bu arada belirli standartlara uygun olan dersanelerin “özel okul” haline getirilmesi de planlanmıştır (“Kapatılacak özel dersaneler”, 1981, s.13). Mevcut konuya ilişkin tartışmalar devam etmiştir. Hürriyet gazetesinin “Özel dersane tartışması büyüyor” başlıklı haberine göre, özel dersanelerin kapatılması ile ilgili çalışmalara hız verilmiştir. Özel dersanelerin kapatılmasıyla doğacak boşluğun, Millî Eğitim Bakanlığının görevlendireceği 886 seçkin

öğretmenin açacağı kurslar sayesinde kapatılacaktır. Özel dersanelerin kapatılmasına ilişkin çalışmalara karşı, bu dersanelerde görevli öğretmenlerin, dersane sahiplerinin ve dersane personeli ile velilerin tepkileri ise devam etmiştir (“Özel dersane tartışması”, 1981, s.3).

Millî Eğitim Bakanı ve dersane temsilcilerinin görüşleri gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Dersaneler, kararın değişmesini istiyor” başlıklı haberine göre Eğitim Bakanı Hasan Sağlık, özel dersanelerin kapatılması konusunun gereksiz yere abartıldığını söylemiştir. Özel dersanelerin fırsat eşitliğini bozduğunu söylemiştir. Özel dersanelerde görev yapan öğretmenlerin, okullarda açılacak kurslarda hizmet görebileceklerini, özel dersanelerin yerine özel okulların yerleştirilmeye çalışılacağını belirtmiştir. Türkiye özel dersaneler temsilcileri adına yapılan ortak açıklamada hassas bir eğitim konusuna ilişkin kararın kamuoyunda tartışılması gerektiği, oldubittiye getirilmemesinde yarar olduğu vurgulamıştır. Devlet okullarında açılacak kurslara, özel dersanelerin engel olmadığı vurgulanan ortak açıklamada özetle şu görüşlere yer verilmiştir:

Devlet teşebbüsleri ile özel teşebbüsler aynı iş kollarında faaliyet gösterirken, devlet okulları ile özel okullar beraber hizmet yaparken, özel teşebbüslerden yalnız özel derslerin boy hedefi seçilmesinin nedeni anlaşılmamaktadır. İyi hizmet vermek fırsat eşitliğini bozuyorsa, bütün özel teşebbüsler kendi sahalarında ısrarlı faaliyetleri ile emsallerine karşı fırsat eşitliğini bozuyor demektir. Konu sadece özel dersanelerdeki öğretmenlerin sorunu değildir. Özel dersanelerde görev yapan öğretmenlerin devlet okullarında açılacak kurslarda görev almalarını özel dersaneler engellememektedir (“Dersaneler”, 1981, s.1).

Aynı habere göre, Yıldız Dershanesi temsilcisi, “Bakanlık eğer gerçekten fırsat eşitliğini sağlamak istiyorsa”, tüm yurttan ücretsiz kurslar açsın demiştir (“Dersaneler”, 1981, s.1).

Dersane yöneticilerinin eleştirileri gazetelerde yer almaya devam etmiştir. Milliyet gazetesinin “Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Dersaneleri Kapatarak Sağlanamayacağı Öne Sürüldü” başlıklı haberine göre, yöneticiler öncelikle devletin gerekli düzenlemeleri yaparak eğitimde kendi bünyesi içinde bir eşitliği sağlamaya yönelmesini istemişler. Ankara, İstanbul ve İzmir’de çalışan 7 özel dershanenin yöneticisi, eğitimde fırsat eşitliğinin, özel dersanelerin kapatılması yolu ile sağlanamayacağını ileri sürerek şu açıklamada bulunmuştur: “Özel dersaneler böyle bir eşitliğin olmadığı bir ortamda ortaya çıkmıştır. Özel dersanelerin özel okullara çevrilmesi, bu kuruluşları yüz binler yerine birkaç yüz öğrenciye hizmet götürmeye zorlamak gerçek bir eşitsizliği oluşturmak demektir.” (“Eğitimde fırsat eşitliği”, 1981, s.12).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), özel dersanelerin, üniversiteye girişte vazgeçilmeyecek bir eğitim kademesi haline dönüştüğünü belirtmiştir. Milliyet gazetesinin

“DPT: Özel dershaneler, resmî okulları takviye eden bir sistemdir” başlıklı haberine göre, özel dershanelerin kademeli olarak kapatılması yolundaki çalışmalarla ilgili olarak Devlet Planlama Teşkilatının görüşü bir yazı ile Millî Eğitim Bakanlığına bildirilmiştir. Yazıda, “Özel dershaneler, resmî okulları takviye eden bir sistemdir” denilmiştir. DPT, özel dershaneler konusundaki yazısında, “Uzun dönemde ortaöğretimde ve yükseköğretim konusundaki düzenlemelerin gerçekleştirildiğinde doğal olarak özel dershanelere olan talebin azalacağını” belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanlığına bir ve iki yıl içinde özel dershanelere alternatif oluşturmasını, bundan sonra bunların denetim altına alınmasını önermiştir (“DPT: Özel dershaneler”, 1981, s.9).

Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın görüşleri gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Sağlam: Özel dershaneler bilgi vermiyor, sınav tekniği öğretiyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, “Özel dershanelerin Türk millî eğitimine katkısının bilgi kazandırmaktan çok, sınav tekniklerine adayları hazırlamakta, dolayısıyla metot öğretmekten ibaret olduğunu” söylemiştir. Orta vadede okullarda ÜSYM sistemine paralel ve uygun ölçme-değerlendirme getirileceğini açıklamış ve “Özel dershaneler gibi yan kuruluşlara öğrencilerin devamına lüzum kalmayacak şekilde, okullarımızda eğitim-öğretim etkililiği artırılacaktır” demiştir (“Sağlam: Özel dershaneler bilgi vermiyor”, 1981, s.12). Milliyet gazetesinin “Sağlam: Özel Dershaneler 1-2 Yıl İçinde Kapanabilir” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, yeni özel dershane açacak teşebbüs sahiplerinin bu yolda girişimde bulunmamalarını istemiştir ve “Özel dershaneler bir-iki yıl içinde kapanabilir. Bu konuda çalışmalarımız devam ediyor” demiştir (“Sağlam: Özel Dershaneler 1-2 yıl içinde kapanabilir”, 1981, s.12). Cumhuriyet gazetesinin “Özel dershanelerin iki yıl içinde kapatılması kararlaştırıldı” başlıklı haberine göre ise Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, valiliklere birer genelge göndererek bir süre önce faaliyetleri durdurulmuş olan özel dershanelerin “iki yıl içinde kapatılacağını ve bu çerçevede işlemlerine yeniden başlayabileceklerini” bildirmiştir (“Özel dershaneler”, 1981, s.1).

Özel Öğretim Kuramları Yasası, Millî Eğitim Komisyonu ve Danışma Meclisinde görüşüldükten sonra Millî Güvenlik Konseyinin onayına sunulmuştur. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “Özel dershanelerin kapatılması istemi reddedildi” başlıklı haberine göre, Genel Kurulda Özel Öğretim Kurumları Yasası’nda değişiklik öngören yasa tasarısı görüşülmüş ve tümü kabul edilerek maddelerinin görüşülmesine başlanmıştır. Özel dershanelerin kaldırılmasını öngören ancak Millî Eğitim Komisyonunda bu dershanelerin faaliyetlerine devam etmesi yolunda değiştirilen birinci madde görüşülmeye başlanmış ve maddenin kapsamdan çıkarılmasına ilişkin olarak verilen iki önerge kurulca kabul edilmiştir (“Özel

dershanelerin kapatılması”, 1983, s.6). Milliyet gazetesinin “Özel Dershaneler kapatılmayacak” başlıklı haberine göre Danışma Meclisi Genel Kurulu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda değişiklik yapılmasını öngören yasa tasarısını dün kabul etmiştir. Benimsenen yeni tasarıya göre özel dershaneler kapatılmayacaktır (“Özel Dershaneler kapatılmayacak”, 1983, s.1). Danışma Meclisi böylelikle özel dershanelerin kapatılması ile ilgili hükmü tasarıdan çıkarmıştır.

Gazeteler, yasa kabul edileceği ve yayınlandığı sırada da gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Millî Güvenlik Konseyi tarafından 16 Haziran 1983 tarihinde kabul edilen 2643 numaralı “8.6.1965 Tarih ve 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun” çıkarılmıştır ve daha sonra Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (“8.6.1965 Tarih ve 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları”, 1983, s.18081). Çıkarılan kanun gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “MGK 11 Yasayı kabul etti” başlıklı haberinde belirtildiği üzere MGK’nın kabul ettiği Özel Öğretim Kurumları Yasası’nda değişiklik yapan yasaya göre, özel dershaneler 1 Ağustos 1984 tarihinde kapatılacak. Yasaya göre özel öğretim kurumu açmak isteyenler Millî Eğitim Bakanlığında “Kurum açma izni” alacaklar. Özel meslek teknik okulları ile kalkınmada öncelikli yörelerde açılacak özel okullardan beş yıl süre ile vergi alınmayacak. Askerî okullar, din eğitimi yapan özel öğretim kurumları ile emniyet teşkilatına bağlı okulların özeli açılmayacak (“MGK 11 yasayı kabul etti”, 1983, s.14). Hürriyet gazetesinin “Özel dershaneler kapatılıyor” başlıklı haberine göre, Konseyin kabul ettiği Özel Öğretim Kurumları Yasası’na, Danışma Meclisi’nde tasarıdan çıkarılan özel dershanelerin kapatılması ile ilgili hüküm yeniden konulmuş. Buna göre, özel dershaneler gelecek yıl 1 Ağustos 1984 tarihinde kapatılmış olacak. Özel okul açmak için Millî Eğitim Bakanlığında izin alınacak. Benzeri bulunmayan okulların özeli açılmayacak. Askerî okullar ile din eğitimi yapan özel okullar da açılmayacak (“Özel dershaneler kapatılıyor” , 1983, s.1, s.9).

Millî Eğitim Bakanlığı, özel dershanelerin kapatılmasıyla birlikte ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik hazırlık kursları açma girişiminde bulunmuştur. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “İlkokullarda özel yetenek kurslarına izin verildi” başlıklı haberine göre, bir süredir geleceği tartışılan ilkokullardaki özel yetenek kurslarına izin verilmiştir. Millî Eğitim yetkililerine göre bu yılki kurslara müzik, beden, folklor gibi özel yetenek alanları dışında, test uygulama kursları da katılmıştır. Test uygulama kursları ile orta dereceli okullarda düzenlenen, kolejlere hazırlık kurslarına katılmayan öğrenciler için, kendi okullarında ve kısmen daha ucuza kurslar amaçlandığı açıklanmıştır (“İlkokullarda özel yetenek kursları”, 1980, s.8). Hürriyet gazetesinin “İlk ve ortaokullarda yardımcı kurslar

açılacak” başlıklı haberine göre de, ilk ve ortaokullarda zayıf öğrencileri yetiştirmek, bir üst okula girebilmelerini sağlayacak test hazırlamalarında yardımcı olacak kursların açılması Millî Eğitim Bakanlığınca uygun görülmüş ve kurs açmak isteyen okul idareleri belirlenen koşullar içinde İl Millî Eğitim Müdürlüklerine başvurabilecekleri belirtilmiştir (“İlk ve ortaokullarda yardımcı kurslar”, 1980, s.3). Hürriyet gazetesinin “Ücretsiz üniversiteye hazırlama kursları açılacak” başlıklı haberine göre de, lise son sınıfta okuyan öğrencilerin üniversite giriş sınavlarına hazırlamalarını sağlamak amacıyla, tüm liselerde “Genel yetenek kursu” ile derslerinde yavaş olan öğrencileri yetiştirmek üzere, ortaokul ve liselerde de “Türkçe, matematik, sosyal bilgiler” kursları açılması için çalışmaların yapıldığı belirtilmiştir (Ücretsiz üniversite”, 1980, s.3). Milliyet gazetesinin “Kurs açılacak” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanlığında yapılan açıklamaya göre üniversiteye giriş sınavlarında kullanılan testleri tanıtmak ve bu konuda uygulama becerisi kazandırmak amacıyla, ortaöğretim kurumlarının son sınıf öğrencilerine okullarda kurslar açılacağı belirtilmiştir (“Kurs açılacak” , 1981, s.6).

Milliyet gazetesinde Mümtaz Soysal “Kurs Ticareti” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Bakanlığının ortaöğretim öğrencilerine yönelik kursların açılması genelgesini eleştirmiştir:

Öğretim niçin vardır? Bir şeyler öğretmek için. Sınavlarda öğretilmek istenenlerin öğrenilmiş olup olmadığını ölçmek için. Ama üniversite giriş sınavlarının ortaöğretime, yabancı dilli orta öğretim kurumlarına giriş sınavlarının da ilköğretimde aşladığı panik, “Öğretmek için öğretmek” değil, “Sınav kazandırmak için öğretmek” yaklaşımını zaten uzun zamandan beri bütün eğitim sistemine yerleştirmektedir. Kurslar, bu yaklaşımın kamçılıyıcısı oldu. “Kursa giden kazanıyor, gitmeyen açıkta kalıyor” düşüncesi, yalnız eğitim sisteminin kendisini bir büyük “test kursu” durumuna getirmekle kalmıyor, bir de parasız ya da paralı eğitim sisteminin yanında mutlaka paralı bir “paralı sistem”in doğmasına yol açıyor... Mantık ve hukuk açısından konunun çelişkisi şurada: Ya, bu paralel öğretimde öğretilenler, içerik ve beceri olarak, çocuklara verilmesi gereken eğitimin bir parçasıdır. O zaman, parasız eğitim veren devlet ve belirli bir yıllık ücret karşılığında paralı eğitim veren öğretim kurumu bu parçayı da vermek, bu içeriği ve beceriyi de öğretmek zorundadır. Ya da, öğretilenler, içerik ve beceri olarak, çocuklara verilmesi gereken eğitimin bir parçası değil, onun dışında bir şeydir. O zaman da, bunlara dayalı bir giriş sınavı tekniği uygulamak hakkımız yoktur (Soysal,1981, s.2, s.10).

Gazeteler, eğitim kurslarına ilişkin ayrıntıları vermeye devam etmiştir. Milliyet gazetesinin “Okullarda Sınavlar Test Yöntemiyle Yapılacak” başlıklı haberine göre üniversite sınavları için liselerde farklı durumdaki öğrencilerin alınacakları 3 ayrı kurs açılacaktır. Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, ilk ve orta dereceli okullardaki sınavlarda “test sistemi” uygulamasına geçileceğini ve önümüzdeki aylarda Anadolu liseleri, özel Türk ve yabancı okulları ile üniversiteye giriş sınavlarına öğrencileri hazırlamak ve test yöntemine alıştırmak

amacıyla ilkokul, ortaokul ve liselerde ayrı ayrı yetiştirme kurslarının açılacağını söylemiştir. Bu yıl itibariyle ilkokul ve ortaokulları da kapsamına alan yetiştirme kurslarının büyük bir titizlikle düzenleneceğini, kurslarda özel olarak Millî Eğitim Bakanlığı ile ÜSYM'nin ortak işbirliği sonucu seçilecek ve yetiştirilecek öğretmenlerin kurs vereceğini belirtmiştir (“Okullarda Sınavlar”, 1981, s.8). Milliyet gazetesinin “Özel dersanelerin yerini alacak kurslar 1 Aralıkta başlıyor” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanlığı temel eğitim düzeyindeki öğrencilerin daha iyi yetiştirilmesini sağlamak amacıyla kurslar açmaya karar vermiştir. Kurslar öğrencilerin yaşlarına, öğrenim durumlarına göre birkaç türde sınıflandırılmıştır. Temel eğitim ara sınıflarında ve son sınıflarda bulunan öğrencilere beklemeli ve dışarıdan bitirme sınavına girecek öğrencilere yönelik olan kurslar ayrıca ÜSS sınavına girecek öğrencileri de kapsamıştır (“Özel dersaneler”, 1981, s.8). Milliyet gazetesinin “Öğrencilerin başarı düzeylerini yükseltme sınıf geçme ve üniversite sınavlarına hazırlama kursları yeniden ele alınıyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca 1981-1982 öğretim yılında başlatılan ve bugüne kadar devam eden “öğrencilerin başarı seviyelerini yükseltme, sınıf geçme ve üniversite sınavlarına hazırlama kursları”nın bütünüyle değerlendirilerek yeni bir yapı ve işleyişe kavuşturulması için yeniden planlama çalışmalarına başlandığı açıklanmıştır. Açıklamaya göre, söz konusu kurslarla ilgili yönerge beliren ihtiyaç doğrultusunda yeniden gözden geçirilerek kapsamlı hale getirilecek. Kursların organizasyonu, açılması şekli ve şartları, başlama ve bitiş zamanı, kurs ücretleri, günün şartlarına ve imkânlarına göre belirlenecek. Bu kurslarda görevlendirilecek öğretmenlerin nitelikleri, seçilme ve görevlendirilme şartları ayrıntılı belirlenecek, gerektiğinde bu öğretmenler için ölçme ve değerlendirme teknikleri semineri düzenlenecektir (“Öğrencilerin başarı düzeyleri”, 1983, s.3).

Kıyafet düzenlemesi.

Bu dönemde okulların açılmasıyla kılık ve kıyafet konusu gündeme gelmiştir. Bazı yazarlar konuyu köşesinde değerlendirmiştir. Bunlardan biri de Hürriyet gazetesinden Hasan Pulur olmuştur. Pulur, “Devletin Okulu zadedân okulu değildir” başlıklı köşe yazısında açıklandığı üzere bazı veliler, okulların farklı kıyafet uygulaması zorunluluğu nedeniyle yaşadıkları sıkıntıyı kendisine iletmiştir. O da bu konuyu köşesinde değerlendirmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı, büyük şehirlerdeki bazı okullarda uygulanan bu önlük züppeliğine bir son vermelidir. Bu okullar devletin okuludur. Devlet okullarında en azından önlükte eşitlik sağlanmalıdır. Çocuklar en ucuz, en temiz önlüklerle bir örnek okula gitmelidirler. Beyaz yakalı, siyah önlüklerin zararını kim görmüştür? Birkaç gösteriş budalası uğruna, bazı devlet okullarını zadedân okulu haline sokmanın bir manası yoktur.” (Pulur, 1981, s.5).

Kıyafet konusuna devam etmeyi sürdüren Pulur, “Öğrencilerin kılık, kıyafeti vardır ama...” başlıklı köşe yazısında da Millî Eğitim Bakanlığının her yıl yaşanan kıyafet soruna el atması gerektiği uyarısını yapmıştır:

Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu önlük, bu kıyafet işine gerçekten el koyması lazımdır. Çünkü giderek, bu işin tadı tuzu kaçmaktadır. Her yıl okullar açılırken, kitap defter, kalemle birlikte, bir de bu önlük, forma, kıyafet işi anaların, babaların başına dert olmaktadır. Çocuğunun defterini, kitabını, kalemini silgisini güçlkle alabilen işçi, memur, dar gelirli aileler, bir de bu yükün altına girmeleri için zorlanmaktadır. Öncelikle, altını çizerek söyleyelim ki, biz öğrencilerin akıllarına estikleri gibi giyinip okula gelmelerinden yana değiliz. Bir öğrencinin kılık kıyafeti herhalde öğrenciye lâıyk olmalıdır. Erkekse ceket, pantolon, gömlek, kıyafet, kız ise aynı renkte etek, büluz, hırka çorap... Buna kimsenin bir diyeceğı olamaz... Ama okul yöneticileri, bu forma işini, bir gösteriş, bir fiyaka, bir fuzuli masraf kapısı haline getirdikleri zaman iş değışir... Hele okul kıyafetleri her yıl değışirse... (Pulur, 1981, s.5).

Okul kıyafetleri konusunda haberler gazetelerde verilmeye devam etmiştir. Hürriyet gazetesi, “Öğrenciler bu yıl aynı tip kıyafet giyecek” başlıklı haberde, kıyafetlerin ve kırtasiye ürünlerinin fiyatını vermiştir ve İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü yetkililerinden alınan bilgiyi aktarmıştır. Yetkililer şu açıklamada bulunmuştur: “Resmi ortaokul ve liselerde sadece kız öğrencilerde kıyafet birliğı vardır. Öğrencilerin bir bölümü gri, bir bölümü de lacivert forma giyerler. Bu okudukları okula göre değışir. Birini tercih etmemiz zor. Velilerin masrafa girmelerini istemediğimiz için iki rengin kullanılmasını kararlaştırdık.” (“Öğrenciler”, 1981, s.9).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmen ve öğrencilerin eğitim kurumlarında buldukları sırada kıyafet yönetmeliğine uymalarını gerektirecek değışiklikler yapmıştır. Alınan kararlar ve yapılan değışiklikler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “Kadın öğretmen ve öğrenciler başlarını örtmeyecek” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığınca ilk, orta, lise ve yükseköğretim okullarındaki öğretmen ve öğrencilerin kıyafetleri yeniden belirlenmiştir. İmam hatip okullarında okuyan kız öğrenciler yalnız Kur'an-ı Kerim derslerinde başlarını örtecekler ve yükseköğretim okullarında erkek öğrencilerin okul içinde kot pantolon giymeleri, ceketsiz kravatsız dolaşmaları yasaklanmıştır. Kız öğrenciler aşırı makyaj yapamayacak, kolsuz ve açık giysi giyemeyecek. Yönetmeliğın amaç bölümünde şöyle denilmiştir: “Yönetici, öğretmen ve diğere görevlilerle öğrencilerin Atatürk inkılâp ve ilkelerine uygun, uygar, aşırılıklara kaçmayan ve sade bir kılık kıyafetle olmalarını sağlamaktadır. Kılık kıyafette birlik, bütünlük, uyum ve düzen sağlamaktır.” (“Kadın öğretmen ve öğrenciler”, 1981, s.9). Cumhuriyet gazetesinin “Başörtüsü yasağı kaldırılmıyor” başlıklı haberine göre,7 Aralık 1981 tarihinde yürürlüğe giren ‘Millî Eğitim Bakanlığı Kıyafet Yönetmeliğı'nin 12.maddesinde konuya ilişkin “İmam Hatip Liselerinde

kız öğrenciler yalnız Kur'an-ı Kerim ders saatlerinde başlarını örtebilir” ifadesi kız öğrencilerin tepkisine yol açmıştır. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığında yapılan açıklamada imam hatip liselerindeki kız öğrencilerin Kuran-ı Kerim dersleri dışında başlarını örtmeyeceklerine ilişkin yönetmelik maddesinin değiştirilmesinin söz konusu olmadığı ve imam hatip liselerinde din değil, bilim uygulaması yapıldığı belirtilmiştir (“Başörtüsü yasağı”, 1981, s.1).

Bazı şehirlerde kimi öğrenciler, alınan kararı protesto etmiştir. Milliyet gazetesinin “Eskişehir’de kıyafet yönetmeliğini protesto eden 419 imam hatipli kız derse girmede” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının yeni kıyafet yönetmeliğindeki bazı maddeleri protesto eden Eskişehir İmam Hatip Lisesinin 419 kız öğrencisi dün derslere girmemiştir (“Eskişehir’de kıyafet yönetmeliğini protesto”, 1981).

Millî Eğitim Bakanlığı, yaptığı yeni bir düzenlemeyle ilkökul ve ortaokulda siyah önlük giyme uygulamasını başlatmıştır. Konuyla ilgili Tercüman gazetesinin “Ortaokulda da siyah önlük takılacak” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığında yapılan açıklamada, kıyafet konusunda “Temel Eğitim ve ortaöğretim kurumlarında, özel okullar dâhil, öğrencilere özel tip forma aldırılmayacak. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim kurumlarındaki görevlilerle öğrencilerin kılık-kıyafetlerine ilişkin yönetmelik hükümlerine kesinlikle uyulacaktır” ifadeleri yer almıştır. 7 Aralık 1981 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmeliğe göre temel eğitim birinci kademe okullarında (İlkokullarda) kız ve erkek öğrenciler siyah önlük giyip beyaz yaka takacaklar. Baş açık, saçlar kızlarda uzunsa örülü olacak, erkeklerin saçları da kısa kesilecek. Temel eğitim ikinci kademe okullarında (ortaokullarda) ise kız öğrenciler siyah önlük giyip beyaz yaka takmaya devam edecekler, erkek öğrenciler ise ceket, gömlek ve pantolon giyip kravat takacaklar (“Ortaokulda da siyah önlük”, 1982, s.3).

Milliyet gazetesinde Mümtaz Soysal “Önlük” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Bakanlığının kıyafet düzenlemesiyle ilgili almış olduğu kararın olumlu ve olumsuz yönlerine değinmiştir:

Bu yıl, Millî Eğitim Bakanlığı çok doğru, çok yerinde bir karar almış ve resmî ya da özel, bütün okullar için aynı kılığı zorunlu kılmıştır: Siyah önlük, beyaz yaka. Şimdi, sıkı durun ve çok doğru, çok yerinde bir kararın nasıl çok yanlış ve çok yersiz sonuçlar doğurabileceğini görün. Türkiye gibi, gereksiz tüketimden uzak durması gereken ve insanların kompleksler yumağını biraz daha çetrefilleştirmekten kaçınması istenen bir ülkede böyle bir kararı doğru olarak nasıl alırsınız? Önce, yeterince erken, hatta mümkünse bir önceki ders yılı sona ermeden açıklarsınız ki, sağır sultan bile duysun ve kimse gereksiz masraf yapmasın, değil mi? Sonra yersiz tüketimi önlemek için, bir geçiş süresi tanırırsınız: “Yeni girenler tek tip üniformadan yaptırarak, eskiler üstlerindeki

eskiyinceye kadar giyecekler” dersiniz ve gözleriniz birkaç yıl bu görüntüden rahatsız olsa bile kıyamet kopmaz. Üçüncüsü, insanlarımızın bazısındaki “İlle de benimki biraz daha üstün olsun” tutkusunu bilip “Bütün üniformalar Sümerbank’ın yaptığı şu kalitedeki saten poplinden olacak” dersiniz. Nitekim Atatürk döneminin ilkokullarında herkes metresi bilmem kaç kuruşluk “yerli malı”ndan giyinirdi. Hatta bu işi biraz daha geliştirip bilimsel yollardan çocuk standartları saptamak, özel kesimdeki üretimi bu standartlara zorlamak ve gerekiyorsa devlet dikimevlerini bile devreye sokmak çok zor bir iş midir? Türkiye’nin karma ekonomisi bu gibi işlere yaramayacak da neye yarayacak (Soysal, 1982, s.2)?

Millî eğitim vakfı.

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitimin ihtiyaçlarını karşılamak için Millî Eğitim Vakfını kurmuştur. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesinin “Millî Eğitim Vakfı yeni okullar açacak” başlıklı haberine göre Bakan Sağlam, Vakfın kurumların ihtiyacı olan araç ve gereçleri sağlayacağını, amacının öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunmak, her çeşit ve seviyedeki eğitim kurumunun açılmasına bina ve tesislerinin yapım ve onarımlarına yardımcı olmak, başarılı öğrenci ve öğretmenleri teşvik etmek olduğunu söylemiştir. Vakfın kurucuları arasında büyük iş adamlarından Vehbi Koç, Sakıp Sabancı’nın da bulunduğunu açıklamıştır (“Millî Eğitim Vakfı” 1980, s.3).

Millî Eğitim Vakfına işadamları tarafından bağışlar yapılmıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Sabancı Vakfı Eğitim Vakfına 10 Milyon Lira Bağışladı” başlıklı haberine göre Hacı Ömer Sabancı Vakfı, Millî Eğitim Bakanlığı Vakfına bir lise, bir sağırılar okulu binası, bir de sağırılar okulu eski binasının onarımı için 10 milyon lira bağışlamış. Bağış çeki dün düzenlenen bir törenle Hacı Ömer Sabancı Vakfı adına Hacı ve Sakıp Sabancı kardeşler tarafından Millî Eğitim Vakfı Başkanı Hasan Sağlam’a verilmiştir (“Sabancı Vakfı”, 1981, s.5).

Cumhuriyet gazetesinden Oktay Akbal “Millî Eğitim Vakfı ve ‘17 Nisan’” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Vakfı ile ilgili “Devlet eliyle sürdürülecek bu Vakıf girişimini desteklemek bir görevdir” ifadesini kullanarak şu açıklamalarda bulunmuştur:

Millî Eğitim Bakanı Sağlam, güzel amaçlar, güzel ülküler ardında çaba harcayan bir aydın kişi... Asker yapısı ona yurt ve ulus gerçeklerimizin anlaşılmasında, öğretilmesinde yarar sağlamış. İlk iş olarak okumasız yazmasız insanlarımızı yetiştirmektir. Bir milyon insanımız bugünlerde yurdun dört bir yanında okuma yazma öğrenmektedir. Ama bu büyük çabanın üstesinden gelmek büyük para harcamayı gerektiriyor. Oysa bu “büyük” para Devlet bütçesinde yok. Sayın Sağlam bunu bir Vakıf kurarak gerçekleştirmeyi düşünmüş “Halkımızın Millî Eğitime yapmak istedikleri bağışları yerinde ve amacına uygun bir biçimde kullanmak ve eğitime yeni kaynaklar sağlamak için “Millî Eğitim Bakanlığı Vakfı” kurulmuştur” diyor. Her ne kadar Vakıf türündeki girişimlere güven duymazsam da, Devlet eliyle sürdürülecek bu Vakıf girişimini desteklemek bir

görevdir. Ama değişim gibi geçmişteki başarılı deneylerden yararlanmak gerekir. Dünyaya örnek olmuş bir “Köy Enstitüleri” deneyimiz var. Büyük eğitimcilerimizin ortaya koyduğu sistemli düşünceler, ileri sürülmüş eğitim planları var “17 Nisan” olayını iyi değerlendirmek, o çabayı, o coşkuyu yeniden canlandırmak gereklidir kanısındayım (Akbal, 1981, s.2).

Milliyet gazetesinden Mümtaz Soysal da “Devlet ve Gönül” başlıklı köşe yazısında “Millî Eğitim Vakfı”yla ilgili kamuoyunda yaşanan tartışmalara açıklık getirmiştir:

Bir konu daha, tıpkı köy enstitüleri konusu gibi gereksiz bir kutuplaşmanın inatçılığında soysuzlaşp gidecek: Vakıflar konusu. Tartışma, son kurulan “Millî Eğitim Bakanlığı Vakfı” dolayısıyla çıktı. Vakıf senedine göre, amaç şu: “Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her çeşit ve derecedeki eğitim kurumlarında eğitim ve öğretimin toplum ve kişilerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak nitelik ve niceliğe ulaşması için maddî ve manevî katkıda bulunmak ve bu amaçla yeni kaynaklar sağlamak.” İddia şu: Böyle bir vakfın kurulmasıyla, denetimi ve kaynakları devletin tekelinde bulunması gereken bir kamu hizmeti alanına el atılmış olmaktadır. Gidiş, yavaş yavaş çeşitli alanlardaki kamu hizmetlerinin özel ellere geçmesi demektir. Böyle bir görüş karşısında gitgide kemikleşme tehlikesi gösteren bir başka iddia da şu: Halk, bu çeşit vakıflar sayesinde, hangi rüzgârlardan etkilendiği kestirilmeyen kötü niyetli ve beceriksiz bir bürokrasinin yanlışlarını düzeltmek yolunu bulacak, kendi ağırlığını ortaya koyacaktır... Elbette bu çarenin birtakım tehlikeleri, hem de çok önemli tehlikeleri vardır: Aslında devletin olan görevleri özel ellere bırakmaktan tutun da, devlet bürokrasisinin yanında denetlenmesi ve yönlendirilmesi çok daha güç yeni bir vakıf bürokrasisinin doğmasına kadar. Demek ki sorun, iki başlı bir sorun: Bir yanda bürokratik kuralların tıkanıklığı, bir yanda da vakıf furyasının tehlikeleri, köklü evkaf gelenekleri bulunan bir toplumda böyle bir sorunu çözenin yolu aşırı tutumlardan birine sığramak değildir: Yani, ne bürokratik kurallar tıkanık diye vakıf furyası teşvik edilmeli ne de vakıf furyası tehlikeli diye çeşitli alanlarda yararlı olabilecek bir bağış ve gönüllü hizmet akımı durdurulmalıdır (Soysal,1981, s.2).

Anavatan Partisi (ANAP) Hükümetleri Döneminde Millî Eğitim (1983-1991).

Türk Silahlı Kuvvetleri, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden sonra, ülke yönetimini devralmış ve yaklaşık olarak üç yıl ülkeyi idare etmiş. 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimlerle Türkiye askeri düzenden parlamenter demokrasiye yeniden geçiş sağlamıştır. Seçim sonucunda Anavatan Partisi seçimleri büyük çoğunlukla kazanmış ve parti genel başkanı Turgut Özal başbakanlık koltuğuna oturmuştur. Anavatan Partisi, 17 Nisan 1993 tarihine kadar ülkede yapılan seçimleri sürekli kazandığı için, bu dönem “Özal devri” olarak hafızalarda yer almıştır. Özal, başbakanlığı döneminde muhalefetsiz bir iktidar hedeflediği için basını kontrol etmek istemiştir. Nitekim başbakanlığı döneminde “Türkiye’de iki buçuk gazeteden fazlasına gerek yok” sözleriyle niyetini ortaya koymuştur. Özal döneminde özellikle 1985 yılı, basın alanında yaşanan gelişmeler itibariyle önemli bir yıl olmuştur. Basında dikkat çeken gazeteler, ilk olarak, renkli bir bulvar gazetesi olarak ortaya çıkan Tan gazetesi ve diğer yandan Dinç Bilgin tarafından İstanbul’da çıkartılmaya başlanan Sabah

gazetesi olmuştur. Tan gazetesi asparagas haberlerle 1 milyon satış rakamına ulaşmış. Sabah gazetesi de bilgisayarlı sistemle gazetenin hazırlanması ve basılması konusunda bir ilki gerçekleştirerek bu alanda önemli bir atılım gerçekleştirmiştir (Özgen, 2004, ss.470-471).

Turgut Özal dönemine, ekonomide dışa açılma ve liberalleşme hareketleri ile birlikte terör eylemleri de damgasını vurmuştur. Bu dönemde basına yönelik sert müdahalelerin olduğunu görebiliyoruz, yüzlerce gazeteci hakkında dava açılmış, bazıları hakkında binlerce yıl hapis istenmiş, sayısız gazete ve dergi yasaklanmış, yüzlerce kitap toplatılmıştır. Türk basınında araştırmacı gazeteci Uğur Mumcu ile Hürriyet gazetesi yazarı Çetin Emeç, karanlık güçlerce öldürülmüşlerdir. 1984 yılından sonra “devletin güvenliğini zedeleyici yayın yapanlarla” ilgili davalar Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görülmeye başlanmıştır. DGM’ler, kuruldukları günden 1990 yılına kadar 300 yayın için toplatma kararı vermiştir ve bunların çoğu da siyasal nitelikli dergileri kapsamıştı. 1986 yılında çıkarılan Muzır Yasası’na dayanılarak İstanbul genelinde, 7 yayın organına 31 ayrı davadan toplam 7 milyarlık para cezası verilmiştir (MEB, 2011).

Türkiye’de 1980’lerin ikinci yarısında basında dikkat çekici gelişmeler ve yenilikler ortaya çıkmıştır. Aile işletmeleri konumunda olan gazeteler 1980’e kadar belirli aile adlarını çağrıştırır duruma gelmiştir. Milliyet gazetesinin genel yayın yönetmeni Abdi İpekçi’nin 1979’da öldürülmesinin hemen ardından, gazetenin Aydın Doğan’a satışıyla başlayan süreç Asil Nadir’le devam etmiştir. Kıbrıslı işadamı Asil Nadir’in yurtdışından Türkiye’de bazı basın kuruluşlarını satın almıştır. Böylece, bu döneme basın dışı sermayenin basın alanına girişi önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. 1980’li yılların sonuna doğru basın kuruluşları, “tüketici” ya da “müşteri” odaklı çalışmaya başlayarak, kitle gazeteciliği anlayışını ön plana çıkarmıştır. Gazetelerde, haber merkezlerinin yanı sıra diğer bir gelişme de reklam ve pazarlama departmanları olmuştur. Bu tür gelişmelere, uluslararası şartlar, 12 Eylül askerî müdahalesinin ve Turgut Özal’ın uygulamaya koyduğu sosyo-ekonomik politikaların etkisi olduğu görülmektedir. 1960-70’lerde haber ajansı gibi daha çok meslekî yan kuruluşlara doğru yayılma eğilimi gösteren basın kurumları, 1980’lerden itibaren ticarî nitelikli yapıların yan kuruluşları haline dönüşmüştür (Özgen, 2004, s.471).

1983 yılında seçim öncesi siyasî partilerin eğitime yönelik politikaları basına yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Üç Parti de Eğitim Sisteminde Değişiklikten Yana” başlıklı haberine göre seçimlere katılacak üç parti de iktidara geldiklerinde “eğitim sistemi”nde değişiklikler yapacaklarını belirtmiştir. Ama programlarında nasıl bir sistem getireceklerine ilişkin sloganı aşan bilgiler bulunmamıştır. MDP iktidara geldiğinde, “yöneltici” bir eğitim sistemi kuracağını bildirirken, HP kültür liseleri yerine “teknik liseler”e, Anavatan Partisi ise

“meslekî ve teknik eğitim”e ağırlık vereceğini bildirmiştir. Anavatan Partisi ayrıca kişilerin ve özel kuruluşların devletin yanı sıra eğitim ve öğretim hizmetleri yapmalarının sağlanacağı vaadinde bulunmuştur. Halkçı Parti programında “YÖK’ün getirdiği sistemin neden olduğu aksaklıkları ve huzursuzlukları” gidereceğini kesin bir dille açıklamıştır. MDP ise parti programında YÖK konusunda görüşe yer vermemesine karşın, Genel Başkan Turgut Sunalp, çeşitli konuşmalarında öğrencilere “YÖK’ün sizi mahvettiğini biliyoruz. İktidara gelince bu kurumun kanununu değiştireceğiz.” demiştir (“Üç parti de eğitim sisteminde değişiklikten yana”, 1983, s.13).

Gazeteler, eğitim sorunları konusunda bilgiler aktarmıştır. Milliyet gazetesi “Yeni hükümeti bekleyen eğitim sorunları” başlıklı haberde, Özal Hükümeti ve Millî Eğitim Bakanlığınca kısa ya da uzun vadede gerçekleştirilmesi umulan başlıca eğitim sorunlarını, uzmanların görüşlerine dayanarak ana çizgiler halinde şöyle özetlemiştir:

Partilerüstü Eğitim: Eğitime, kalıcı ve köklü çözümler getirecek partiler üstü bir hüviyet kazandırılması beklenmektedir. Bütünlük ve süreklilik kazandıran bir eğitim uygulaması mutlaka sağlanmalıdır.

Mevzuat Kargaşası: Mevcut yasa ve yönetmeliklere karşın, yıllardan beri arka arkaya gelen yönergeler, genelgeler, açıklama yazıları, çizelgeler ve istemlerle emirler sistemi işlemez hale getirmiştir. Bu genel soruna mutlaka bir çözüm getirilmelidir.

Üretici Millî Eğitim: Yeni iktidar, ulusça sık sık bunalımlarla karşılaşmamızın nedenini, belli bir oranda “tüketici” bir toplum haline gelmemizde aramalı; kişinin yapısı ölçüsünde üretici olmasını sağlayacak bir eğitim sistemine, tüm olanaklar zorlanarak, hızla ağırlık verilmelidir.

Üçlü ve İkili Öğretim: Başka ülkelerde benzeri görülmeyen, ülkemizin okullaşma koşulları ve ihtiyaçlarına özgün üçlü ve ikili eğitim uygulamasının sona erdirilmesi üzerinde ısrarla durmalıdır.

Eğitimde Bütünlük: Ülkemizde, eğitim kademeleri arasında “kopukluk” giderek artmakta, bu da eğitimde boşluklara ve çarpıklıklara neden olmaktadır. “Öğretim bütünlüğü”nü sağlayıcı temel önlemler alınmalıdır (“Yeni hükümeti bekleyen eğitim sorunları”, 1983, s.9).

Seçimden sonra Anavatan Partisi hükümetinin eğitim programı basına yansımıştır. Milliyet gazetesinin “ANAP Programında Eğitim” başlıklı haberine göre, çocuklarımızın ve gençlerimizin modern ve ileri Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, millî ve ahlakî değerlerimizi benimsemiş, bilimsel düşünceye sahip, herkese karşı sevgi ve müsamaha besleyen medeni birer insan olarak yetişmeleri, millî eğitimimizin temel ilkesi sayılacak. Eğitim ve öğretimde fırsat eşitliği sağlanacak. Eğitim ve öğretim, devletin başlıca görevleri arasındadır. Ancak devletin koyacağı kurallar içinde, fertlerin ve özel kuruluşların da eğitim ve öğretim hizmetleri yapabilmelerine olanak verilecek. Zorunlu olan ilköğretim dışında, sayı, çeşit ve nitelik bakımından eğitim ve öğretim hizmetleriyle memleketin ekonomik ve sosyal

hedefleri arasında bağlantı kurulması üzerinde önemle durulacak. Ortaöğretim düzeyinde teknik eğitim ve meslek okulları mutlaka geliştirilecek. Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde, kısa sürede verimi artıracak teorik ve uygulamalı kurslar ile yaygın eğitim faaliyetlerine önem verilecek. Halk eğitiminde süreklilik kazandırılacak. Yükseköğretim kuruluşlarımızda, pozitif bilimler, sosyal ve manevi bilimler ile birlikte teorik ve uygulamalı araştırma ve geliştirme faaliyetleri üzerinde önemle durulacak. Bu kuruluşlarımızda sınaî, ekonomik, sosyal ve diğer konularda pratik araştırma ve geliştirmeye yönelinmesini teşvik için gerekli önlemler alınacak (“ANAP Programında eğitim”, 1983, s.9). Milliyet gazetesinin “Özal: Eğitim kötü siyasete âlet edilmemeli” başlıklı haberine göre de, Başbakan Turgut Özal; “Geleceğin nesillerini yetiştiriyoruz. Sağlam değerlere ulaşılmalıdır. Eğitimin kötü siyasete âlet edilmemesi lâzımdır. Tabî siyaset deyince kötü siyaseti kastediyorum.” şeklinde açıklamada bulunmuştur (“Özal: Eğitim kötü siyasete âlet edilmemeli”, 1984, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu eski Başkanı ve Kültür Müsteşarı H. Hüsnü Cırtlı, Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı “Millî Eğitim’in Bekledikleri” başlıklı yazısında Anavatan Partisi hükümetinin eğitim programı hakkında görüşünü belirtmiştir:

Özal hükümetinin programında Millî Eğitime ayrılan yerin darlığı ve geçiştirici niteliği Millî Eğitimin tabanı büyük halk topluluğuna umutsuzluğa düşürmemeli. Atatürk’ten ve onu izleyen Köy Enstitüleri döneminden sonra bu, hep böyle olmuştur. Ama bu kez, biz bunu sayın Bakan’ın siyasal kişiliğine karşı duyulan güvene veriyoruz. Onun, bir kaç gün önce, eski Bakanlar ve müsteşarlarla yaptığı toplantılar ve toplantılarda gösterdiği saplantısız, yansız yaklaşım güvenin yerindeliliğini kanıtlamıştır(Cırtlı, 1984, s.2).

Üniversiteler Arası Kurul Genel Sekreteri Dr. Hüseyin Korkut Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Millî Eğitim ve Devlet Politikası” başlıklı makalesinde, Anavatan Partisi hükümetinin eğitimde “devlet politikası” kararını ümit verici olarak değerlendirmiştir. Korkut şu açıklamalarda bulunmuştur:

12 Eylül’den sonra seçimle iktidara gelen hükümetin millî eğitimde ‘devlet politikası’nı hâkim kılma istek ve kararı ümit verici bir karardır. Böylece eğitimde ‘kayıma’ ilkesi yerine liyakat ilkesinin geçerli olacağına müjdesi de verilmiş olmaktadır ki bu; gelişmekte olan ülkemizin ihtiyacı olan insan gücünün liyakatli ellerde yetişmesi anlamına gelmektedir (Korkut, 1984, s.2).

Cumhuriyet gazetesinden Oktay Akbal, “Atatürk’ün Yolu Osmanlılık Değildir” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler’in yapmış olduğu icraatları eleştirmiştir. Akbal, “Ne ‘hacı’ bakan, ne de onun dayandığı güçler Atatürk ilkeleri ile Türk İslam sentezini bağdaştıramayacaklardır. Atatürk devriminin temelinde ‘laiklik’ vardır. Öğretimde dinsel görüşlere yer yoktur. Eğitim çağdaş olacak, ileriye dönük olacak, uygarlığın gereklerine bağlı olacak...” ifadeleriyle Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler’in eğitimdeki “Türk-İslâm sentezi” anlayışını eleştirmiştir. Yazının devamında ise şunları söylemiştir:

Bir ülkenin eğitim ve öğretimi Bay Dinçerler'e ve çevresindeki Atatürk karşıtı kişilere bırakılamaz. Bu 'ölüm gömleği' giymiş militan bir an önce bu önemli görevden uzaklaştırılmalıdır. Mecliste yer alan HD ve MDP milletvekilleri içinde bu gerçeği görenler çoktur. Hele SODEP'le HP birleşmesinden sonra ortaya çıkacak sosyal demokrat halk partisi Bay Dinçerler'in 'ölüm gömleği'ni sırtından çıkarıp, gerçek niyetlerini ulusunu gözleri önüne sergileyecek bir ağırlık ve etkinliktedir. Şunu iyi bilelim, herkes de iyi bilsin, burası Atatürk Türkiye'si, Osmanlı ile hiçbir ilgimizi yok. 1923'ten sonra yeni bir devletiz artık... (Akbal, 1985, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı, 1990-2000 yılları için eğitim planlaması çalışmaları başlatmıştır. Planlamada dikkat çeken projeler yer almıştır. Konuyla ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin "2000 Yılı İçin Eğitim" başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığınca hazırlanan uzun vadeli eğitim planlaması çalışmalarında anayasa, Millî Eğitim Temel Kanunu, hükümet programı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve yıllık icra plan ve programlarında yer alan eğitimle ilgili hususlar göz önünde bulundurulacaktır ("2000 Yılı için eğitim", 1986, s.16). Cumhuriyet gazetesi "2 bin yılı için eğitim planı" başlıklı haberde de aynı bilgileri vermeye devam etmiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı 1990-2000 yıllarını kapsayan uzun vadeli eğitim planlaması çalışmalarına başlamıştır ("2 bin yılı için eğitim planı", 1986, s.14). Cumhuriyet gazetesi "Ortaöğretim için köyler" başlıklı haberde plana ilişkin bilgileri vermeye devam etmiştir. Habere göre, 2000 yılı için eğitim planı yapan Bakanlık büyük kentlerde okul binası yapmak için yer bulunamadığını göz önüne alarak ortaöğretimde üniversiteler gibi kampüsler inşa etmeyi düşünmüştür. "Hızla artan büyük kent nüfusları" Millî Eğitim Bakanlığını yeni çözümlere yönlendirmiştir. "Eğitim köyleri" gündeme gelmiştir ("Ortaöğretim için köyler", 1986, s.16).

Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel'den sonra bakanlık görevini Avni Akyol devralmıştır. Milliyet gazetesinin "Millî Eğitim Bakanı seferberlik ilan etti" başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol Atatürk ilkelerine bağlı, laik, demokratik, hür düşünceden yana, millî kültürünü bilen, çağdaş değişikliklere açık nesiller yetiştirilmesinin hedeflendiğini ve bu hedefe ulaşırken de bilimselliğin esas tutulacağını ifade etmiştir. Eğitimdeki yeni hedefler şöyle belirtilmiştir: "Anadolu lisesi projesine devam. Yabancı dile ağırlık. Turizm meslek lisesi. Yükseköğretimde kalitenin yükseltilmesi. Öğretmen maaşlarının arttırılması, lojman yapımının hızlandırılması. Okul öncesi eğitime öncelik. Halk eğitimine önem. Kadınlara eğitim. Okuma yazma kursları" ("Millî Eğitim Bakanı seferberlik ilan etti", 1989, s.3).

Yaşanan gelişmelerle ilgili eğitimcilerin eleştirileri de gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Gelen de giden de değiştiriyor” başlıklı haberine göre, millî eğitimin her yeni bakanla yeni çehre kazanması, kaygıyla izlendiği vurgulanmıştır. Eğitim çevreleri bir devlet politikasına kavuşturulması zorunlu olan millî eğitimde artık hükümet politikalarının rafa kaldırılarak yerine bakan politikalarının konulmasını “büyük kayıp” diye nitelendirmiştir. Donmuş, kalıplaşmış bir eğitim sistemine de karşı olduklarını vurgulayan eğitimciler “Ancak bizde yenilikle istikrarsızlık birbirine karıştırılıyor” diye konuşmuştur. Aynı haberde “devlet politikasına dayalı bir eğitim” noktasında birleşen eğitimciler görüşlerini şöyle açıklamıştır:

12 Eylül dönemi Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam: “Eğitimde devlet politikası kaçınılmaz. Atatürk’ten bu yana ne yazık ki eğitim politikamız sürekli değişmiş, millî eğitimimiz ve yüksek öğretim kurumlarımız sağlam zemine oturamamıştır. 12 Eylül’de millî eğitim politikamız yeniden çizildi. Bunları uygulamak yerine yeni politikaların aranmasına şaşıyorum. Aynı partinin iktidar döneminde, değişen bakanlara göre millî eğitim politikasına yeni çehre verilmesi çok sakıncalı”

Atatürk Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İnci Enginün: “Millî eğitimde belirli bir sistem oluşmuyor. Oysa bir öğrencinin belirli bir sisteme alışması ve onun için de gelişmesi lazım sistemin olmadığı yerde ya şahsî tercihler ya politik görüşler veya kısa vadeli çözümler akla geliyor. Böylece ilkokuldan üniversiteye kadar bütün öğrencilerde güvensizlik doğuyor, yarın ne olacağı bilinmiyor. Bazen büyük önem verilen bir ders, bir üstteki öğretim kurumunda hiç okutulmuyor. Değişiklik yapılırken bütün bunlar bütün ayrıntılarıyla ele alınmalı. Donmuş, kalıp bir sisteme karşıyım ama yenilikler önce pilot bölgelerde denenmeli.”

ANAP iktidarının ilk Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler: “Partimizin millî eğitim ve kültür konusunda programı ve buna dayalı olarak da hükümetlerimizin programları ortadadır. Sayın Başbakan değişmediğine göre, hükümetin devamlılığı, parti programı yeniden yazılmadığına göre parti programının devamlılığı ve geçerliliği dikkate alınmalıdır.”

AP dönemi Millî Eğitim eski Bakanı Nahit Menteşe: “Şu an millî eğitimde partinin mi, hükümetin mi programı uygulanıyor, bilemiyorum. Bakanlar, birbirleriyle çelişik tuttum içindeler. Ümitler veriliyor, büyük hedefler ortaya atılıyor ama kimse nasıl yapılacağını söylemiyor. Atatürkçülük konusunda olduğu gibi, verilen beyanatlara güzel ama uygulananlar farklı. Eğitimde uzun vadeli program, devlet politikası şart.” (“Gelen de giden de değiştiriyor”, 1989, s.14).

Millî Eğitim Bakanlığı, Dünya Bankası Desteğiyle “genel eğitim projesi” uygulamasını faaliyete koymuştur. Projeye ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Eğitimde 93 harekâtı” başlıklı haberine göre, Dünya Bankası desteğiyle gerçekleştirilecek projeye öğrenim süreleri yeniden saptanarak, öğretmen ve öğrenci yetiştirilmesi yeni esaslara bağlanacak, sınav yerine “çağdaş ölçme ve değerlendirme”ye dayalı bir sistem getirilecek. Yükseköğretime geçişte sınavlar değil, öğrencilerin bütün eğitim kademelerindeki başarısı göz önünde bulundurulacak. 600 milyon dolara mal olacak “genel eğitim projesine” Dünya

Bankası 150 milyon dolarlık kredi ve uzman yardımı sağlanacak (“Eğitimde 93 harekâtı”, 1989, s.1).

Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol’un yapacağı çalışmalarla ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Eğitime çekidüzen getiriliyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı 1990 yılında “hareketli günlere” sahne olacak. Göreve geldiğinden bu yana yapmak istediklerinin sadece çatısını oluşturduğunu belirten Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, bakanlığını “alarm” a geçirerek ve köklü değişiklikler için komisyonlar oluşturmuştur. Yeni yılda yapılacak çalışmalar ve getirilecek değişiklikler şöyle sıralanmıştır: Anadolu lisesi ve özel okullar sınav sistemi, ders saatleri azaltılacak, ders kitapları ve programları değişecek, öğretmen açığı kapatılacak, millî eğitim projesi hayata geçecek, siyah önlüğe son verilecek (“Eğitime çekidüzen getiriliyor” , 1990, s.10).

Bu dönemde Millî Güvenlik Kurulunun eğitime yönelik raporları göze çarpmaktadır. Milliyet gazetesinin “MGK’dan eğitim raporu” başlıklı haberine göre, Millî Güvenlik Kurulu bu dönemde “Eğitimde Atatürk ilke ve inkılâplarına ağırlık verilmesi” amacıyla bir rapor hazırlamıştır. Raporda tüm eğitim personelinin davranışlarının Atatürk ve inkılâplarına uygunluğunun kontrol edilmesi ve Kuran kurslarının düzenli olarak denetlenmesi istenmiştir (“MGK’dan eğitim raporu” , 1990, s.11).

Millî eğitim şûraları.

On İkinci Millî Eğitim Şûrası: 18 ve 22 Temmuz 1988 tarihleri arasında On İkinci Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Şûrada, “Türk Millî Eğitim Sistemi, Yükseköğretim, Öğretmen Yetiştirme, Eğitimde Yeni Teknolojiler, Türkçe ve Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi, Eğitim Finansmanı ve Öğretim Programları” konuları ele alınmıştır. Millî Eğitim Şûrası ile ilgili dikkat çeken konular basına yansımıştır.

Millî Eğitim Şûrası öncesi Milliyet gazetesinde Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam, “Millî Eğitim’de Devlet Politikası” başlıklı makalesinde Millî Eğitimin genel sorunlarını açıklamakla birlikte sorunların devlet politikası çerçevesinde çözülmesi gerektiğini belirterek şu önerileri getirmiştir:

Türkiye’de Millî Eğitim, gittikçe artan sorunları ile kritik boyutlara ulaşmış bir devlet sorunu haline gelmiştir. Ülkemizde yeni bir eğitim sisteminin kabulüne ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bütün sorunların, ‘Millî Eğitim’de devlet politikası’ kavramı içinde ele alınarak, Millî Eğitim Şûralarını toplamak, üniversite dahil bütün ilgili kurum ve kuruluşlarını, seçkin eğitimcileri bir araya getirmek suretiyle, çözümlenmesi hedef alınmalıdır (Sağlam, 1986, s.10).

Millî Eğitim Şûrası öncesi Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam “Eğitim Şûrası Toplanmalı” başlıklı makalesinde de eğitimin sorunlarını ve çözüme kavuşturulması gereken

konulardan bahsetmekle birlikte uzun süredir toplanamayan Millî Eğitim Şûrasında çözülmesi gerektiğini açıklamıştır:

Millî eğitim değerlerine, güncel ve basit konular gözü ile bakılamaz, geniş ve derin boyutlara ulaşan millî eğitim sorunları, yamama önlemlerle de çözüme kavuşturulamaz. Devlet çapında olan ve ülkenin her sektörünü etkileyen bu sorunlar, öngörülecek “devlet politikası” çerçevesinde ele alınmasına, bu amaçla, her iki yılda toplanması yasa gereği olan ve fakat 4 yıldır toplanamayan Millî Eğitim Şûrası'nın göreve çağrılmasını, bir kez daha önemle vurgulamayı gerekli buluyoruz. Yüksek Öğretim Kanunu'na benzer ayrı ve kapsamlı bir kanunun çıkarılması, birçok sorunları çözeceği gibi, yükseköğretim, orta ve ilköğretim ikilemini ortadan kaldıracak, amaç ve hedefte birleşmeyi sağlayacaktır (Sağlam, 1986, s.10).

Şûra öncesi liselerin dört yıla çıkarılması konusunda öneriler getirilmiştir. Milliyet gazetesinin “Lise 4 Yıla Çıkıyor” başlıklı haberine göre, şûra öncesi yapılan toplantıda “Haftalık ders saatleri azaltılsın. Öğretim süresi uzatılsın, yaz tatili kısaltılsın. Yabancı dil seçmeli ders olmalı. Liselere hazırlık dersi konularak öğrenim süresi 4 yıla çıkartılsın. Yıllık öğretim süresi, üç öğretim yılına bölünmeli. 4 dersten kalan sınıfta bırakılsın” şeklinde öneriler getirilmiştir (“Lise 4 yıla çıkıyor” , 1987, s.7).

Eğitimciler, liselerin dört yıla çıkarılması hususunda eleştirilerde bulunmuşlardır. Konuya ilişkin Milliyet gazetesi “4 Yıllık Liseye Tepki” başlıklı haberi yapmıştır. Millî Eğitim Şûrası öncesi yapılan toplantıda eğitimciler, yabancı dil öğrenmek için liselerin 4 yıla çıkarılması yerine, 3 yıllık öğretim süresi içinde istekli öğrencilere yoğunlaştırılmış yabancı dil dersinin verilmesinin yararlı olacağını ifade etmişlerdir. Liselerin 4 yıla çıkarılmasının üniversite öğretim üyeleri ve tecrübeli eğitimciler tarafından olumlu karşılanmadığı belirtilmiştir. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Fatma Varış şu açıklamalarda bulunmuştur:

Çok detaylı araştırmalara girmeden masa başında önemli kararlar almak çok hatalı. Bu kararlar ne getirecek, ne götürecektir, çok iyi tartışılmalıdır. Liselerin 4 yıla çıkartılması fikri yeni değildir. Zamanın uzatılmasıyla daha iyi öğrenci yetiştirileceğini iddia edenlerin isteğiyle 30 yıl önce denendi ama hemen ertesi yıl kaldırıldı. Burada önemli olan zamanın çok iyi değerlendirilmesidir (“4 yıllık liseye tepki”, 1987, s.14).

Aynı habere göre Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu da: “Yabancı dilin seçmeli hale getirilmesi çok olumlu. Aslında liselere hazırlık sınıfı konmadan, 3 yıllık eğitim süresi içinde yabancı dil öğretilirse daha yararlı olur. Hem de öğrencinin bir yılı yanmamış olur” şeklinde görüş belirtmiştir (“4 yıllık liseye tepki”, 1987, s.14).

Millî gazetenin “Eğitim sistemi Şûra'da gözden geçirilecek” başlıklı haberine göre, Bakanlık Müsteşar Yardımcısı Altan Ateş, eğitim sisteminin, gelecek ay yapılacak Millî

Eğitim Şûrasında yeniden gözden geçirileceğini belirterek, “Temel unsurları mutlaka kamuoyu önünde tartışmak istiyoruz. Ortaya çıkan duruma göre çalışmalarımızı yönlendireceğiz” demiştir (“Eğitim sistemi Şûra’da gözden geçirilecek” , 1988, s.3).

Zaman gazetesinde Mustafa Yıldırım “Millî Eğitim Şûrası” başlıklı köşe yazısında, millî eğitim sistemindeki sorunların çözümleninin başta Başbakan ve Millî Eğitim Şûrasına düşen bir görev olduğunu savunmuştur:

Millî Eğitim Şûrası yakında toplanacak. Millî eğitim ve gençlik meselelerinin birikmiş konularını görüşecek, kemikleşi dertlerine çâreler arayacak... Millî Eğitim tezgâhımız, bozuk ve acemi çıraklar elinde, nice zamandır millî siparişlere ters ve mugayir mallar üretti-durdu... Tezgâh, çünkü öyle ayarlanmıştı... Biz şimdi: Millî Eğitim’i gerçek yerine oturtarak, milletin hasretlerine cevaplar veren plânlar ve programlarla onu çalıştırmak için kolları sıvamalıyız... Bu da, başta Sayın Başbakan’a ve yakında toplanacak Millî Eğitim Şûrası’na düşer (Yıldırım, 1988, s.3, s.8).

Cumhuriyet gazetesinde emekli öğretmen Sadiye Akay “Eğitim ve Öğretimde Sorunlar” başlıklı makalesinde şu ifadeleri kullanmıştır: “Eğitim ve öğretimin yarınlarımız için en büyük yatırım olduğunu düşünerek bu konuda tüm olanakları kullanmakla yetinmeyip yeni olanaklar yaratmaya çalışmalıyız. Bunun için gözlerimiz ve kulaklarımız önümüzdeki günlerde toplanacak Millî Eğitim Şûrası’na yönelmiş durumda...” (Akay, 1988, s.2).

Milliyet gazetesi “Tembel eğitim” başlıklı haberinde On İkinci Millî Eğitim Şûrasında 50 yıldır gündemlere gelen ve değişmeyen sorunlarla toplanacağını okuyucusuna duyurmuştur. Şûraya katılan eğitimciler ‘Sorunlar tartışılıyor, çözümleri ortaya konuyor, ancak hiçbiri uygulanamıyor’ demiştir. Son 30 yıldır millî eğitim şûralarının gündemini teşkil eden ve bir türlü çözüme kavuşmayan temel eğitim problemleri şöyle belirtilmiştir: “Eğitime ayrılan bütçenin artırılması. Meslekî eğitime ağırlık verilmesi. Ortaöğretimden yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenerek üniversite önündeki yığılmanın eritilmesi. Öğretmenlerin itibarının artırılması. Yabancı dil eğitimin yeni bir yapıya kavuşturulması. Öğrenci başarisının değerlendirilmesinde yeni yöntemlerin geliştirilmesi” (“Tembel eğitim”, 1987, s.3, s.11).

Cumhuriyet gazetesi de “Amaç Geniş Katılım” başlıklı haberde, altı yıldan bu yana ilk kez toplanacak Millî Eğitim Şûrasında eğitimci, akademisyenler, yazar ve gazetecilerin de eleştirilerini alarak çıkış yolu bulmaya çalışılacağını vurgulamıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, “geniş katılımlı” bir şûranın olmasını istemiştir. Hasan Celal Güzel, “Millî eğitim meselesinin, memleket gerçeklerinden kopuk olmadığı, sosyal ve kültürel meselelerle iç içe olduğu”nu söylemiş ve “katılımın geniş olmasını ve tartışma

ortamının doğmasını, böylelikle sorunun kamuoyuna mal edilmesini” istemiştir (“Amaç geniş katılım” , 1988, s.14).

Milliyet gazetesi “Dertli şûra” başlıklı haberde, On İkinci Millî Eğitim Şûrasına 444 uzman, bilim adamı, gazeteci ve devlet adamlarının çağrıldığı bilgisini paylaşmıştır. Habere göre şûraya katılacak bir üye şu ifadeleri kullanmıştır:

Elimi kolumu sallaya sallaya gidiyorum. Böyle şey olmaz. Bu tür toplantılar için en az bir yıl önceden hazırlıklara başlamak gerekir. Tüm üyeler şûraya gittiklerinde ellerinde hazırlık dosyaları olması gerekir. Ama böyle olmayacak. 444 kişinin çağrıldığı bu şûrada herkes aklına geleni konuşacak ve sonunda bu 5 günlük süre de yetmeyecek herhalde (“Dertli şûra”, 1988, s.13).

Milliyet gazetesinde Aydoğan Ataüenal “Sorunlar Çözüm Bekliyor” başlıklı makalesinde, eğitimin mevcut sorunlarından bahsederken çözüm yeri olarak Millî Eğitim Şûrasını işaret etmiştir:

Millî eğitim şûralarının Türk millî eğitim sisteminin gelişmesinde ve bugünkü düzeye erişmesinde önemli rolleri ve katkıları olmuştur. Ancak her yıl toplanması yasal olarak öngörülmüş bulunan şûra 5 yıldan beri toplanmamıştır. Millî eğitim sorunlarının çözümünde ilgili tüm kişi ve kuruluşlarının çözümünde devreye sokulması esastır. Bu yaklaşımla konu bilimsel görüş ve kuramlar çerçevesinde bilim çevrelerinde, meslek kamuoyunda, basında ve toplumun ilgili diğer kesimlerinde bütün boyutlarıyla irdelenip, tartışıldıktan sonra geçerli ve gerçekçi öneriler getirilebilir. Bunları sağlamanın yollarından biri de millî eğitim şûralarıdır (Ataüenal, 1988, s.11).

Millî Eğitim Şûrasına katılan Başbakan Turgut Özal ve Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel’in konuşmaları gazetelere yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Eğitimde Sil Baştan” başlıklı haberine göre, şûranın açılış konuşmasını Başbakan Turgut Özal yapmıştır. Şûrayı “dönüm şûrası” olarak değerlendirmiştir. Eğitim sisteminin darboğazların aşılması gerektiğini ve eğitim sisteminde şiddetle değişikliğe ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Başbakan Turgut Özal şûranın, Türk millî eğitimine büyük katkılarda bulunacağını söylemiştir. Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, “Eğitim sistemini mutlaka değiştirmeliyiz” şeklindeki konuşması ve Türk toplumunun çeşitli kesimlerinden eğitimle ilgili kişilerin şûraya, çağrıldığını kaydederek, siyasî partileri ve toplumsal sivil örgütleri 21.yüzyıl neslinin yetiştirilmesinde yardımcı olmaya davet etmiştir. Şûrada kararlaştırılacak reformların yeni öğretim yılından itibaren uygulamaya konulacağını ve beş yıl içerisinde de sonuçlandırılacağını bildirmiştir (“Eğitimde sil baştan”, 1988, s.10). Cumhuriyet gazetesi de “Eğitimde kara tablo” başlıklı haberle şûraya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre Başbakan Turgut Özal, “Şimdi Türkiye’nin ayağını bağlayan, Batı’ya yetişmesini engelleyen darboğaz, eğitim meselesidir. Biz meseleye bu açıdan çok önem veriyoruz, burada alınacak kararlar eğitime yön vermek ve asrın sonunda ileri ülkeleri yakalamak için önemli bir yer tutacaktır.” demiştir. Millî Eğitim Bakanı Hasan

Celal Güzel, “Yüzyıl başında dünya yepyeni bir şekil alacaktır. Türkiye de buna adapte olmak zorundadır. Biz önce mevcut aksaklık ve eksiklikleri telafi edip yüzyılın teknolojik yeniliklerine adapte olmak durumundayız” demiştir. SHP Genel Sekreter Yardımcısı Güler Tanyolaç Millî Eğitim Şûrasıyla ilgili, “Millî olma niteliğini çoktan yitirmiş olan eğitimimiz, bu gün maalesef acınacak durumda. Okullarımız laiklik ilkesinin çığnendiği, dinî temele dayandırılan çağdışı eğitimin yapıldığı kurumlar haline dönüştürülmüştür. Bugün neresinden bakarsak bakalım çağdışı bir eğitim ideolojisi ile karşı karşıyayız.” şeklinde konuşmuştur (“Eğitimde kara tablo” , 1988, s.1, s.8).

Şûrada öğretmen yetiştiren fakültelerin konumu tartışma konusu olmuştur. Cumhuriyet gazetesi “YÖK-Bakanlık mücadelesi” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı ile YÖK arasında öğretmen yetiştirilmesi konusunda anlaşmazlık çıktığı bilgisini vermiştir. YÖK Başkanı İhsan Doğramacı başkanlığındaki üniversite grubu, öğretmen yetiştiren okulları kendi bünyesinde tutmak için çaba harcarken, bakanlık temsilcileri öğretmen yetiştiren okulların kendilerine bağlanması gerektiği görüşünü savunduğu belirtilmiştir (“YÖK-Bakanlık mücadelesi”, 1988, s.7).

Cumhuriyet gazetesinden Prof. Dr. Salih Özbaran “Öğretmen’i Yetiştirirken...” başlıklı makalesinde öğretmenleri yetiştiren kurumların üniversitelere bağlanmasını şöyle değerlendirmiştir: “Öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere bağlanmalarını elbette mantıklı sayabiliriz, isabetli görebiliriz. Ancak böyle bir karar sonucu günümüzde, olumsuzlukların ortadan kalktığını savunmak, YÖK’e bağlı olarak öğretmen adayının çok daha iyi yetiştiğini iddia etmek iyimserlikten de öte saflık olur.” (Özbaran, 1988, s.2).

Cumhuriyet gazetesinden Şahin Alpay “Hazırlık Yetersiz, Tartışma Demokratik” başlıklı köşe yazısında On İkinci Millî Eğitim Şûrasındaki izlenimlerini kaleme almıştır. Alpay şu değerlendirmeyi yapmıştır: “İlk günkü çalışmalar, bir ‘büyük düşünce forumu’ olmasa da şûranın, eğitim sorunlarımız konusunda farklı görüş ve yaklaşımların dile getirilebileceği canlı tartışmalara sahne olacağını gösteriyor” (Alpay, 1988, s.8).

Şahin Alpay “Şûranın arka planındaki mücadele” başlıklı başka bir köşe yazısında şûra ile ilgili izlenimlerini tekrar paylaşmıştır. Alpay yazısında şu ifadelere yer vermiştir:

On İkinci Millî Eğitim Şûrası arka planda bir Bakanlık-YÖK mücadelesine sahne oluyor. Yükseköğretim ve Öğretmen Yetiştirme Komisyonları bu mücadelenin odaklaştığı komisyonlar. YÖK Başkanı Prof. İhsan Doğramacı, gerek yükseköğretim ve ön raporunun kaleme alınışında gerekse yüksek öğretim komisyonunun oluşturulmasında yandaşlarının ağırlıkta olmasına güvenerek, kendi ağırlığını, eğitim fakültelerinin üniversiteler bünyesinde kalması için mücadele verdiği Öğretmen Yetiştirme Komisyonu’na verdi (Alpay, 1988, s.7).

Millî Eğitim Şûrasında üniversite giriş sınavının kaldırılması kararlaştırılmıştır. Kararla ilgili Milliyet gazetesinin “Üniversite Sınavsız” başlıklı haberine göre, On İkinci Millî Eğitim Şûrası alt komisyonu ilkokuldan lise son sınıfa kadar yapılacak çeşitli sınavlar sonucunda öğrenciler kabiliyetleri doğrultusunda üniversitelere yerleştirilecek” ve yeni model, “İlkokuldan üniversiteye kadar bir üst öğrenime geçişte merkezi sınav sisteminin kaldırılarak, rehberliğe ve öğrencinin başarısına dayalı bir sistemi hedefliyor (“Üniversite sınavsız”, 1988, s.1).

Şûrada alınan kararlar üniversite çevrelerince eleştirilmiştir. Eleştirilere yer veren Milliyet gazetesi “Şûra bitti, tartışma başladı. Kararlar hayal” başlıklı haberde, ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Ömer Saatçioğlu üniversite sınavlarının kaldırılmasının mümkün olmadığını belirtmiş ve “Bu karar tamamen hayal mahsulüdür. Bakan herhalde bunu dikkate almaz” demiştir (“Şûra bitti, tartışma başladı”, 1988, s.13).

Millî Eğitim Şûrasında sınıf geçme yerine ders geçme sisteminin getirilmesi yönündeki karar da gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesi “Sınıf Yerine, Ders Geçme” başlıklı haberde, ilk ve orta dereceli okullarda sınıf geçme sisteminin kaldırılarak yerine ders geçme sisteminin getirilmesinin kararlaştırıldığını, ortaokulları liselerin bünyesinden çıkarılarak ilkokulların ikinci basamağı şekline dönüştürüp sekiz yıllık zorunlu öğretim kapsamına alınmasına ilişkin önerenin kabul edildiği ve üniversite giriş sınavlarının kaldırılmasına ilişkin kararların kabul edildiği bilgisini vermiştir (“Sınıf yerine, ders geçme”, 1988, s.10).

Milliyet gazetesinde Mümtaz Soysal “Çağı Yakalamak” başlıklı köşe yazısında On İkinci Millî Eğitim Şûrası ile ilgili değerlendirmelerde bulunarak çözüm önerilerini sunmuştur:

On İkinci Millî Eğitim Şûrası’nda iktidar çevrelerinin dillerinden düşmeyen deyim “çağı atlamak” değil, “çağı yakalamak”tır. Hırslı, iddialı bir amaçtan çok, bir telaşın belirtisi. Belli ki, artık sihirli nitelik kazanan 2.000 rakamının yarattığı telaş söz konusudur. Türkiye, miladın ikinci bini tamamladıktan sonra girilecek olan yeni çağda yaya kalma endişesini duyuyor. O çağ, yetişmiş insan gücü açısından kendisine adım uydurabilecek toplumların çağı olacağı benziyor. Bir kısım toplumlar çağa hükmedecek, çağı yönlendirecek, çağın nimetlerinden yararlanacak, öbür toplumlar da o nimetler dünyasının hizmetkârları, taşıyıcıları, hatta kullanılanları olarak kalacak. O çağ için gerekli önlemleri ilköğretimden başlayarak bugün alsanız bile sonuçların elde edilmesi 2000 yılının sonrasına kalacak. Bu yıl ilkokula girenler o zaman ancak üniversiteye başlayabilecekler (Soysal, 1988, s.2).

Millî Eğitim Şûrasında uygulamalı din eğitimi ve öğretimi dersinin verilmesi yönünde karar alınmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “İlkokul Birden İtibaren Din Dersi” başlıklı haberine göre, müfredat komisyonu tarafından önerilen “uygulamalı din dersi” sert tartışmalara sahne

olmuştur. Öneri 15'e karşı 16 oyla kabul edilmiştir. Öneriye göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin programları yeniden gözden geçirilecek ve bu dersler ilkokulda birinci sınıftan itibaren seçmeli ve uygulamalı olarak verilecektir ("İlkokul birden itibaren din dersi" , 1988, s.1, s.8).

Milliyet gazetesi daha sonra "Din dersine ret" başlıklı haberde de, On İkinci Millî Eğitim Şûrası Genel Kurulunda, uygulamalı din eğitiminin ilkokulun birinci sınıfına indirilmesinin sert tartışmalara yol açtığını duyurmuştur. Din eğitiminin ilkokul birinci sınıftan itibaren uygulamalı olarak getirilmesi meselesi gazeteci ve yazar Ahmet Arvasi ve Şahin Alpay arasında sert tartışmalara neden olmuştu. Şahin Alpay, önerinin laiklik ilkesine ters düştüğünü belirterek "Bu, ancak totaliter rejimlerde söz konusu olabilir" demiştir. Daha sonra konuşan gazeteci ve yazar Ahmet Arvasi de, zorunlu din eğitiminin gerekliliğini savunarak bunun devletin görevleri arasında olduğunu belirtmiştir. Ahmet Arvasi'nin din eğitimine okullarda daha geniş şekilde yer verilmesini istemesi üzerine salonda tepkiler yoğunlaşmıştır ("Din dersine ret" , 1988, s.13).

Milliyet gazetesi Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlarla ilgili Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel'in değerlendirmelerine yer vermiştir. Gazetenin "Kararlar bakanlığı aşar" başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, On İkinci Millî Eğitim Şûrasında alınan kararları değerlendirmiştir. Şûrada alınan kararların bakanlığı bağlayıcı olmadığını ve uygulama zorunluluğu bulunmadığını vurgulamıştır Hasan Celal Güzel şu ifadeleri kullanmıştır:

Uygulamaya geçebilmek için hükümet tarafından benimsenmesi ve Meclis'ten geçirilmesi gerekir. Bu bakanlığımızı da aşan bir konu olduğu için siyasal iktidar olarak incelemeye alacağız. Bakanlığımız tarafından yeniden tetkik edilerek hükümette değerlendireceğiz. Yapılan değerlendirme sonucunda da ortaya çıkan kararlar çerçevesinde gereğini yapacağız, bu konuda YÖK'ün de görüşleri alınacak ("Kararlar bakanlığı aşar", 1988, s.13).

Mümtaz Soysal Milliyet gazetesindeki "Kırk Katırla Kırk Satır" başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Şûrasında ele alınan öğretmenlerin yetiştirilmesi konusuna değinmiştir:

Türkiye'nin sorunlarını tartışmak kolay değildir. Sağlam doğruları savunduğunuzu sanarken, koşulların özelliği dolayısıyla, büyük yanlışların içine düşebilirsiniz. Öğretmen yetiştirme gibi son derece ciddi, gayri siyasî, teknik bir sorunu alalım. Son Millî Eğitim Şûrası'nın en önemli konularından biri buydu. Millî Eğitim Bakanı ve çevresindeki bakanlık topluluğu, ortaokul ve lise öğretmenlerinin yetiştirilmesini üniversitelerden alıp eskiden olduğu gibi bakanlığın egemen olacağı bir sisteme bağlamak istiyorlardı... Şimdiki koşullarda öğretmen yetiştirme işini millî eğitim camiasına bırakmak demek, kurda kuzu teslim etmek demektir. Bugünün "resmi kültür camiası", üç büyük klik tarafından yönlendirilmektedir. Zaman zaman ittifak halinde çalışan, zaman zaman da birbiriyle çekişen üç büyük klik (Soysal, 1988, s.2).

Mümtaz Soysal'ın yazısında kendi ifadesiyle bahsettiği klikler şöyledir: “Atatürkçüler”, “Türkeşçiler” ve “Selametçiler”. Soysal yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

Bu üç kliğin yan yana gelişinden oluşan resmî kültür topluluğu, Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri alışılan “maarifçi” görüntüsüyle ters düşmüş bir topluluktur... Türkiye'nin eğitim sorunlarına bir yeni soluk getirmek niyetinde olduğu anlaşılan Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı, eğer atacağı adımların tam bir destek bulmasını istiyorsa, emrindeki camianın bu üç klikten kurtulmak zorundadır (Soysal, 1988, s.2).

Şûrada sınavların kaldırılması yönündeki karar, dersanelere olan talebin nasıl etkileneceğini gündeme getirmiştir. Milliyet gazetesi “Şûra'nın Galibi Dersaneler” başlıklı haberde, Şûrada alınan “üniversiteye sınavsız giriş” kararı uygulamaya konulduğunda öğrencilerin ilkokul son, lise bir, iki ve üçüncü sınıflarda yapılacak sınavlara hazırlanmak için yine dersaneleri dolduracağı bilgisini vermiştir. Sınavların kaldırılması üzerine dersanelerin önemini yitirmesini bekleyen bazı çevrelere karşılık dersane yöneticileri, sistemi olumlu bularak “Öğrenciler mevcut sistemle lise ikinci sınıftan başlayarak bize geliyorlardı, yeni sistemle daha ilköğretimin sonunda gelecekler” açıklamasında bulunmuşlardır. Özel Dersaneler Birliği Başkanı İbrahim Arıkan: “Yeni sistemde şansa yer yok. Üniversiteye sınavsız giriş dersaneleri olumsuz yönde etkilemez. Düşünülen sistemde öğrencilere eksik yönlerini kapatmak için 3 yıl süre veriliyor. Bu üç yıllık süre de ise öğrencilerin yardımcısı yine dersaneler olacaktır.” görüşünü belirtmiştir (“Şûra'nın galibi dersaneler”, 1988, s.12).

Akademisyen Prof. Dr. Yahya Kemal Kaya, Milliyet gazetesindeki “21.Yüzyıl İnsanı Nasıl Yetiştirilmeli?” başlıklı makalesinde şûrada, eğitim sistemi üzerinde köklü değişiklikler yapacak kararlar alınmadığını savunmuştur:

Şûra, gerçekte, herkes tarafından şikâyet konusu edilen mevcut sistemi temelde devam ettirerek, sistem üzerinde bazı düzeltmeler yapmakla yetinmiştir. Bunu yaparken, komisyonları oluşturan üyelerden pek çoğunun, eğitim sisteminde köklü değişimler yapmaktan çok, bir geçiş dönemini dikkate aldıkları anlaşılmıştır. Bu, kanserli bir hastayı ilaçla tedavi etmeye benzer (Kaya, Milliyet Gazetesi: 2 Ağustos 1988, s.9).

Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam, Milliyet gazetesindeki “Eğitimde Dörtlülük” başlıklı makalesinde Millî Eğitim Şûrasına yönelik eleştirilerde bulunmuş ve bazı önemli konulara hiç değinilmediğinden şikâyetçi olmuştur:

Şûranın gündemi geniş kapsamlı ve değişik içerikten konulardan oluşuyordu. Gündemdeki her konu, süre yetersizliği nedeni ile istenen boyutlarda yeterince değerlendirilmemiştir. Reform niteliğinde olan önemli konulara ve ana hedeflere olduğunca yönelmek olanağı bulunamamıştır. Millî eğitim sisteminin yapısına direkt olan, devlet ve hükümet katında değer taşıyan, yönetime ve uygulamalara yön veren bazı önemli konulara şûrada hiç ya da yeterince değinilmemiştir. Bunlar; millî eğitimde devlet politikası, çağdaş ve lâik eğitim, hedefleri ve ilkeleri, Atatürk İlke ve İnkılaplarını esas alan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih

öğretimi ve uygulamaları, millî eğitimi politikadan, ideoloji eğilim ve davranışlardan koruyacak ilkeler ve önlemler, millî eğitim teşkilâtında reorganizasyon...(Sağlam,1988, s.11).

Millî Eğitim Şûrası kararları doğrultusunda müfredat programları, ders saatleri ve kitapların gözden geçirilmesi kararı gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi “Türkçe Eğitimine Önem Veriliyor” başlıklı haberde, On İkinci Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlar doğrultusunda, gelecek öğretim yılından itibaren Türkçe eğitimine ağırlık verileceği ve bu amaçla müfredat programları, ders saatleri ve kitapların yeniden gözden geçirileceği, ilkokul öğretmenlerinin de Türkçe kurslarına alınacağını belirtmiştir (“Türkçe eğitimine önem”, 1988, s.14).

Millî Eğitim Şûrasında tarih öğretimi konusuna değinilmediğini eleştiren Prof. Dr. Salih Özbaran Cumhuriyet gazetesindeki “Tarih Eğitimi Üzerine..” başlıklı makalesinin sonuç bölümünde şu ifadeleri kullanmıştır:

Toplumun tarihini topluma verebilmeliyiz. Nerede olduğumuzu bilmek istiyorsak onu sadece zevk için okunan macera edebiyatından, anlamsız/bağlantısız satırların ezberletildiği çekilmez ders durumundan kurtarmalıyız. Çok gariptir, tarihimizle övünen ama tarihin ne olduğunu bilmeyen insanlarız. Hiç unutmamalıyız, geçmiş kimi zaman çekici, övgüye değer, hatta gurur verici bulunabilir; ama ulaşılmak istenen hedef değildir. “Geçmiş” çok yorumlandığı zaman “tarih” anlam kazanabilir. 18-25 Temmuz tarihlerinde - uzun bir uyku döneminden sonra- toplanan Millî Eğitim Şûrası tarihe nasıl bir “mana” getirecek diye baktık. Pek bir şey getirmedi. Üstünde ayrıca durulmalı (Özbaran, 1988, s.2).

Sivil toplum kuruluşları şûrada alınan kararları eleştirmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Eğitim İçeriği Türk-İslam Sentezine Oturtuldu” başlıklı haberine göre, Eğitim Derneği Genel Başkanı Ali Bozkurt, eğitim ve öğretimin içeriğinin Türk-İslam sentezine oturtulduğunu, çağdaş ve ilerici öğretmenlerin en olumsuz koşullarda görev yapmaya zorlandığını söylemiştir. On İkinci Millî Eğitim Şûrasında 21.yüzyılın gençliğini yetiştirmek için getirildiği ifade edilen önlemlerin eski düzeni daha da geriye götürücü nitelikler taşıdığını savunmuştur (“Eğitim içeriği Türk-İslam sentezine oturtuldu”, 1988, s.13).

On Üçüncü Millî Eğitim Şûrası: 15 Ocak 1990 tarihinde On Üçüncü Millî Eğitim Şûrası toplanmıştır. Toplantıda yaygın eğitimin aksayan yönleri, 2000’li yıllarda nasıl bir yaygın eğitimin gerektiği konuları ele alınmıştır. Şûrada yapılan görüşmeler ve alınan kararlar gazetelerde yer almıştır. On Üçüncü Millî Eğitim Şûrasına kimlerin katılacağı ve gündem konularının bilgisi gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Yaygın Eğitim Şûrası” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdür Yardımcısı Zeki Özkan, şûraya aralarında YÖK üyeleri, MEB temsilcileri, üniversite öğretim üyelerinin de bulunduğu yaklaşık 600 yetkilinin katılacağını ve şûraya eski millî eğitim

bakanları ve eski millî eğitim müsteşarlarının da davet edileceğini açıklamıştır (“Yaygın Eğitim Şûrası”, 1989, s.20).

Şûranın ne zaman başlayacağı ve şûraya ilişkin bilgiler gazetelerde verilmeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Eğitim Şûrası Bugün” başlıklı haberine göre, açılışını Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın yapacağı şûrada, yaygın eğitimin aksayan yönleri, 2000’li yıllarda nasıl bir yaygın eğitim yürütülmesi gerektiği konuları ele alınacaktır. Başbakan Yıldırım Akbulut’un da açılışına katılacağı On Üçüncü Millî Eğitim Şûrası, yaygın eğitimin tek başına ele alındığı ilk eğitim şûrası olacaktır (“Eğitim şûrası bugün”, 1990, s.10). Zaman gazetesi de “Yaygın Eğitim Tartışılacak” başlıklı haberde benzer bilgiler vermiştir. Habere göre, açılışını Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın yapacağı On Üçüncü Millî Eğitim Şûrasında yaygın eğitimin tarihi gelişimi ve 2000’li yıllarda nasıl bir yaygın eğitim yürütülmesi gerektiği konusu ele alınacaktır (“Yaygın eğitim tartışılacak” , 1990, s.1).

Milliyet gazetesinde Doç. Dr. İsmail Bircan “Yeniden Örgütlenme Gerekli” başlıklı makalesinde On Üçüncü Millî Eğitim Şûrası ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

Bugün başlayan 13.Millî Eğitim Şûrası’nın gündeminde sadece yaygın eğitim bulunmaktadır. 21.yüzyıla 10 yıl kala ülkeler artık ‘bilgi toplumu’ çağına girmektedirler. Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler, toplumların sosyo-ekonomik yapılarını giderek artan şekilde etkilemektedir. Hızlı ekonomik ve teknolojik gelişmeler mesleklerin yapısında da değişiklikler meydana getirmektedir. Böylece yeni meslekler ortaya çıkmakta ve mevcutların ise yeni durumlara uyum sağlaması zorunlu olmaktadır. Kalkınmasını yaygın sanayileşme politikasına dayandıran ülkemizde, nitelikli insan gücü yetiştirilmesi, modern toplum olma özelliği olarak bireylerin sahip olması gereken asgari bilgi ve becerilerle donatılması ve üretim sürecinde bulunanlara da yeni bilgi ve beceriler kazandırılması, kısaca verimlilik artışı sağlanması gerekmektedir (Bircan,1990, s.13).

Bircan, makalesinde ülkemizdeki yaygın meslekî eğitimle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

Yaygın meslekî eğitim, ülkemizde kamu özel çok farklı kurum ve kuruluşlarca yapılmasına karşın, yeterli etkinlikte gerçekleştirilmemektir. Kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların rasyonel kullanılamaması, koordinasyonsuzluk, programların günün ihtiyaçlarına cevap verememesi temel sorunlar arasındadır. Potansiyel, rasyonel olarak değerlendirilmemekte, kalkınmanın temel unsurlarından olan insan gücünün yetiştirilmesinde darboğazlar ortaya çıkmaktadır (Bircan, 1990, s.13).

Bircan makalesinin sonunda şu önerileri getirmiştir:

Günümüzde artık çok hızlı değişme ve gelişmeler karşısında, insan gücünün iş öncesi, işbaşı ve iş hayatı sonrası yetiştirilmesinde meslekî gelişme ve verimlilik artışı sağlamada, her türlü yenilikleri geniş kitlelere aktarmada ve yaşam standardının yükseltilmesinde görevler üstlenen yaygın meslekî eğitim, Türkiye’de önem ve öncelik kazanmak durumundadır. Bu önceliğin

gerçekleştirilmesinde ise; temelde, kaynakların etkili kullanımı ve çeşitli birimler arasında işbirliği için; yaygın eğitimde fonksiyonel bir yeniden örgütlenme gerekmektedir. Ayrıca üniversitelerimiz, topluma ve çevreye etkili şekilde açılarak, yaygın meslekî eğitim programlarında görev almalıdırlar (Bircan,1990, s.13).

On Üçüncü Millî Eğitim Şûrası açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın görüşleri gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Şûraya Görkemli Açılış” başlıklı haberine göre Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türk eğitim sisteminin Türk insanını 2000’li yıllara hazırlayacak düzeyde olmadığını belirterek “Kısa sürede gerekli düzenlemeler yapılmalıdır” demiştir. Özal, “Bilim ve teknolojiye baş döndürücü gelişmelere tanık oluyoruz. Ülkeler, sahip oldukları teknoloji düzeyine göre itibar görüyor. Doğu Bloku’ndaki gelişmeler, Berlin Duvarı’nın yıkılması bilim ve teknoloji zaferidir” diye konuşmuştur. Özal, çocukların ve gençlerin modern çağa ayak uydurabilecek şekilde eğitilmesi gerektiğini, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, millî ve ahlâkî değerleri benimseyen, birbirine karşı sevgi ve saygı dolu, hoşgörülü, medeni birer insan olarak yetiştirilmesi gerektiğini söylemiştir(“Şûraya görkemli açılış”, 1990, s.15). Türkiye gazetesinin “Özal: Eğitim Politikası Millî ve Ahlâkî Olmalı” başlıklı haberine göre, On Üçüncü Millî Eğitim Şûrasında konuşan Cumhurbaşkanı Özal, en verimli yatırımın eğitim olduğunu söylemiştir. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türkiye idealinin teminatı olan çocuk ve gençlerin millî ve ahlâkî değerlere bağlı insanlar olarak yetiştirilmeleri için “Millî Eğitim Politikası” tespit edilmesini istemiştir (“Özal: Eğitim politikası”, 1990, s.3).

Şûrada alınan kararlar gazetelerde verilmeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesi “13.Millî Eğitim Şûrası” başlıklı haberle ayrıntıları vermiştir. On Üçüncü Millî Eğitim Şûrasında, kavram, kapsam ve eğilimler komisyonu raporu, genel kurulda görüşülerek karara bağlanmıştır. Genel kurulda sosyal kültürel programlar kapsamında, halkın demokrasi eğitimi, yaşadığı toplumda hak ve görevleri konusunda bilinçlendirilmesi ve katılımcı insan tipinin yaratılmasına ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır (“13. Millî Eğitim Şûrası”, 1990, s.18). Millî gazete de şûrayı“13. Millî Eğitim Şûrası Fiyasko ile Neticelendi” başlıklı haberle değerlendirmiştir. Habere göre, yaygın eğitim konulu 13. Millî Eğitim Şûrasının başarıya ulaşmadığı, komisyonlar tarafından oluşturulan raporların okunması ile millî eğitimin temel sorunlarına çözüm getirilemeyeceği belirtilmiştir (“13. Millî Eğitim Şûrası”, 1990, s.6).

Millî Eğitim Şûrasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ve kalkınmada öncelikli bölgelere yönelik yaygın eğitim faaliyetlerinin arttırılması kararı alınmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Eğitim Şûrası Kararları” başlıklı haberine göre, Yaygın Eğitim Şûrası Genel Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığına Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ve kalkınmada öncelikli yörelerde yaygın eğitim faaliyetlerinin “yoğunlaştırılmasını” tavsiye etmiştir. Millî Eğitim Bakanlığına “danışma” niteliğinde görüş bildiren Yaygın Eğitim

Şûrasınca ayrıca küçük yerleşim birimlerindeki elverişli bölgelerde “köy odası” benzeri “eğitim odaları” yapılması önerilmiştir (“Eğitim şûrası kararları” , 1990, s.11).

Şûraya katılanların siyasî kimlikleri ve dünya görüşleri tartışma konusu olmuştur. Zaman gazetesinin “Bu nasıl Millî Eğitim Şûrası?” başlıklı haberine göre, On Üçüncü Millî Eğitim Şûrasına katılanların çoğunluğunun solcu ve mason olduğu iddia edilmiştir. Şûraya katılacakların listesini bizzat hazırlayan Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, solcu ve Eğit-Der üyelerine ağırlık vermiştir. Haberde, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol’un listede solcu ve masonlara ağırlık vermesinin hükümetin muhafazakâr kanadı ve eğitim çevrelerinden tepki uyandırdığı bilgisi yer almıştır (“Bu nasıl Millî Eğitim Şûrası?” , 1990, s.10).

Şûra ile ilgili farklı değerlendirmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Kararsız Şûra” başlıklı haberine göre, Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve bazı bakanların da katılımıyla görkemli bir şekilde açılan Yaygın Eğitim Şûrası sönük bir şekilde kapanmıştır. Bakanlık yetkililerine göre 250 milyon, ilgililere göre yaklaşık bir milyar liraya mal olan Yaygın Eğitim Şûrası Millî Eğitim Bakanlığının bugüne kadar yaptığı şûralar içinde “en sönük” şûra olarak nitelendirilmiştir. Üniversite hocasından köy muhtarına kadar her kesimi çağırdıklarını ifade eden bakanlık yetkilileri “800 üye katılmıştır. Çok sesli bir şûra oldu” derken şûraya katılanlar “Üyelerin çoğu yararsız kişilerdi, yaş ortalaması çok yüksek olduğu için çoğu zaman 60 yıl öncesinden bahsedildi. Şu anki durum çok az ortaya konabildi” demiştir (“Kararsız şûra” , 1990, s.2).

Ayrıca habere göre belediye başkanları, yayıncılar, çeşitli meslek kuruluşları ve gençlerin şûraya davet edilmemelerine tepki gösterildiği ifade edilmiştir. Bakırköy Belediye Başkanı Yıldırım Aktuna şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yerel yönetimler halkla daha çok sıcak ilişkiye girerler. Halk, sorunlarını belediye başkanına getirir, çözüm ister. Ayrıca yerel yönetimlerin bir görevi de yaygın eğitim vermek. Biz de bunu elimizden geldiğince gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Ancak, Yaygın Eğitim Şûrası gibi çok yararlı bir şûraya seçimle göreve gelmiş belediye başkanlarının davet edilmemesini çok yadırgıyorum (“Kararsız şûra” , 1990, s.2).

Aynı habere göre Yayıncılar Birliği Derneği Genel Sekreteri Aygören Dirim de, “Yaygın eğitim, yayın yoluyla da yapılır. Yayıncıların görüşlerinden yararlanılmaması büyük eksiklik” olarak değerlendirmiştir (“Kararsız şûra” , 1990, s.2).

Millî Eğitim Şûrasında, yaygın eğitim veren kuruluşlar arasında Diyanet İşleri Başkanlığının olmaması tepkilere neden olmuştur. Zaman gazetesinin “Diyanet Unutuldu” başlıklı haberine göre, yaygın eğitim veren kuruluşlar arasında yer alan Diyanet İşleri

Başkanlığının şûraya davet edilmemesini hata olarak kabul eden Millî Eğitim Bakanı Akyol, hatanın telafi edileceğini söylemiştir (“Diyanet unutuldu”, 1990, s.3).

Okul öncesi eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı anaokulu ve anasınıfları yönetmeliğinde yapmış olduğu düzenlemeyle 36 ayını tamamlayan çocukların anaokuluna başlaması kararını almıştır. Milliyet gazetesinin “3 yaşını dolduran çocuk anaokuluna alınabilecek” başlıklı haberine göre, anaokulları ile anasınıflarının yönetim, eğitim ve öğretime ilişkin esaslar yönetmelikle düzenlenmiştir. “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Anaokulları ve Anasınıfları Yönetmeliği”ne göre, bağımsız anaokulları ile kız teknik öğretim okulları bünyesinde bulunan uygulamalı anaokullarına kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonuna kadar üç yaşını (36 ay), aynı yılın aralık ayı sonuna kadar beş yaşını (60 ay) doldurmayan çocukların alınacağını, anasınıfları ve uygulamalı anasınıflarına da kayıtların başladığı tarihten aynı yılın aralık ayı sonuna kadar dört yaşını (48 ay) dolduran çocukların kaydedileceği bilgisi yer almıştır (“3 yaşını dolduran çocuk anaokuluna”, 1984, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, ilkokullar bünyesinde “anasınıfı” açılmasını kararlaştırmıştır. Milliyet gazetesinin “Her ilkokulda ‘ana sınıfı’ açılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının yeni yapılacak ilkokullarda anasınıfı ünitelerinin bulunması ve hâlen öğretime devam eden ilkokullarda, en az bir anasınıfı açılması konusunda karar almıştır. Bakanlığa göre, sosyo-ekonomik ve kültürel seviyede farklı ailelerin çocukları arasındaki çelişkileri gidermek, çalışan annelerin çocuklarının bakım ve eğitimlerini sağlamak amacıyla yeni yapılacak okul projelerinde anasınıflarına yer verilecek ve hâlen öğretime devam eden ilkokullarda ise bundan böyle en az bir anasınıfı açılması için gerekli önlemler alınacaktır (“Her ilkokulda ‘ana sınıfı’ açılacak”, 1984, s.10).

Bakanlık okul öncesi eğitimde artışın sağlanması için anasınıflarının sayısını arttırmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Anasınıflarına hız veriliyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının önümüzdeki öğretim yılından başlamak üzere anasınıfı açılmasına hız vereceğini ve 6 yaş uygulamasından kademeli olarak anasınıfları uygulamasına geçileceğini ve geçen yıl yüzde 8 olarak hedeflediği halde yüzde 4.3 olarak gerçekleşen anasınıfı açma oranını gelecek öğretim yılında yüzde 10’a çıkarmayı amaçlamıştır (“Ana sınıflarına hız veriliyor”, 1988, s.16).

İlköğretim.

Altı yaş uygulaması: Sami Bülent Ulusu hükümeti döneminde Millî Eğitim Temel Yasası’nda yapılan değişiklikle temel eğitim yaşı 6-14 olarak hükme bağlanmış ve yapılan

değişiklikle altı yaşını dolduran öğrenciler ilkokula başlatılmıştı. Bu konu ANAP hükümeti döneminde tekrar gündemi meşgul etmiştir. Uzun tartışmalardan sonra Millî Eğitim Bakanlığı ilkokula başlama yaşında değişiklik yapma kararı almıştır.

Altı yaş uygulamasıyla ilgili Milliyet gazetesi “6 yaş uygulaması hedefe ulaşmadı” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, ilkokullarda 6 yaş uygulamasında aksamalar olmuş ve illerde planlanan hedeflere ulaşılamadığı açıklanmıştır. Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre, eylül ayı sonuna kadar okulların kapasiteleri kentsel alanlarındaki sıkışıklık, birçok okulda öğretimin ikili ve üçlü devam ettirilmesi gibi engeller de gözetilerek verilen süre içinde 6 yaş grubunun ancak 400 bin öğrencinin kaydı yapılmıştır. Bu öğretim yılında kapasite ve öğretmen yetersizliği nedeniyle özellikle kentlerde kayıtlar az olmuştur. Kırsal kesimde bu yaş grubunun ilkokullara alınmasında büyük sorunlarla karşılaşmış. Rotasyon sonucu bir kısım öğretmenler zamanında görev yerlerinde bulunamadığı için kayıtlarda aksamalar olmuş. İllerde önceden planlanan hedeflere ulaşamamıştır (“6 yaş uygulaması hedefe ulaşmadı”, 1984, s.7).

Altı yaş uygulamasıyla ilgili uzmanların tartışmaları gazetelerde yer almıştır. Konuya ilişkin Milliyet gazetesi “6 yaş uygulaması bekleneni vermedi” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, bir yıl denenen “6 yaş uygulaması” yeniden gündeme gelmiştir. Bu uygulama başarılı oldu mu, olmadı mı, uygulamaya devam edilsin mi, edilmesin mi konusu tartışılmıştır. Bakanlık, bir yılın sonuçlarını değerlendirmiştir. Eğitim uzmanlarının bu konudaki görüş ve değerlendirmeleri farklı olmuştur. Sayıları az da olsa bu yaş çocuklarının istenilenin üstünde uyum ve başarı sağladıklarını vurgulayanlar bulunduğu gibi bu yıl yalnız okuma ve yazmayı öğrenmenin sürekli başarı için kesin ölçü olmayacağını, birkaç okula ilişkin “veri”lerin netleştirilemeyeceğini, gerçek sonuçların ileriki yıllarda ortaya çıkacağını savunanlar da olmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Ayla Oktay, 6 yaş uygulamasını doğrudan etkileyen ana koşullar yerine getirilmediği için ilk yılın genelde başarılı olduğunu söylemeyeceğini vurgulayarak şu açıklamada bulunmuştur:

Pek çok ülkede sürdürülen bu uygulamaya değil, koşullar hazırlanmadan 6 yaş çocuklarının okula alınmasına karşıydık. Çünkü olumlu sonuçlar ancak buna bağlıydı. Öğretim yılına girerken, Milliyet’te açıkladığım gibi, mevcut programların 6 yaş grubundaki çocukların uyumunu sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmesini önermiştik. Bu temel koşul yerine getirilmedi. Hem ders saatlerinin kısaltılması ve hem de öğrenci sayısının 20-25’i geçmeyecek biçimde ayarlanmasının yararına değinmiştik. Böyle bir düzenlemeye gidilmedi. Ders saatlerinin 30 dakikaya indirilmesi, teneffüslerin uzatılması, bu yaş çocuklarının 3-4 saatten fazla okulda tutulmaması önemliydi. Okuma-yazma dönemi öncesi, alıştırma dönemi daha düzenli ve daha uzun olmalı, yazı yazmaya daha kolay geçebilme olanaklarını sağlayacak önlemler titizlikle saptanmalıydı (“6 yaş uygulaması bekleneni vermedi” , 1984, s.6).

Bakanlık yetkilileri, uygulamanın devam edeceğini ileri sürmüşlerdir. Milliyet gazetesinin “İlköğretim Genel Müdürü Çetindağlı Milliyet’e açıkladı: Altı yaş uygulaması sürecektir” başlıklı haberine göre İlköğretim Genel Müdürü Ramazan Çetindağlı, “Altı yaş uygulamasının sonuçlarıyla ilgili değerlendirme çalışmaları henüz tamamlanmadı ama, bu uygulamadan vazgeçilmeyecek” demiştir. Temel eğitim Yasası’nda yapılan değişiklikle ilk kez 1983-1984 öğretim yılında ilkokula alınan altı yaş çocukları bir ders yılını geride bırakırken uygulamadan vazgeçilip vazgeçilmeyeceği konusunda sürdürüle gelen tartışmalar son günlerde yerini beklentiye bırakmıştır (“İlköğretim Genel Müdürü Çetindağlı Milliyet’e açıkladı”, 1984, s.3).

Bakan Dinçerler’in açıklamaları gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “6 yaş, bize tam uymadı” başlıklı haberine göre, ilkokullarda başlama yaşı son aşamaya geldi. Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, 6 yaş uygulamasının “ithal edilmiş bir fikir” olduğunu belirterek bu konudaki kararın ağustos ayı sonunda açıklanacağını belirtmiştir. 6 yaş uygulamasının bir sene daha denenmesi, tamamen kaldırılması, devam etmesi, ya da kısmen devam etmesi şeklindeki görüşler ortaya çıktığını söyleyen Dinçerler konunun incelendiğini belirterek şöyle konuşmuştur: “Bakanlığımızın alacağı karar uygulamanın devam etmeyeceği şekilde olursa bunun bize getireceği bazı sıkıntılar da olacaktır. Onları nasıl halledeceğimizi şimdiden hesap ediyoruz. Altı yaş öğrencilerinin, bu yıl normal gruplarla birleştirilmesi sırasında ortaya çıkabilecek sorunlar üzerinde duruyoruz.” (“6 yaş, bize tam uymadı”, 1984, s.6).

Altı yaş uygulamasına değinen Cumhuriyet gazetesi de “6 yaş konusunda kesin karar bu ay” başlıklı haberde konunun ayrıntılarını vermiştir. Habere göre, 6 yaşındaki çocukların önümüzdeki öğretim döneminde ilkokullara alınıp alınmaması konusunda komisyon çalışmaları sürerken kesin kararın ay sonuna doğru Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler tarafından verilmesi beklenmiştir. Konu üzerinde İlköğretim Genel Müdürlüğünün çalışmaları sonuçlandıktan sonra rapor halinde bakanlığa sunulacağı ve kesin kararın bundan sonra verileceği belirtilmiştir (“6 yaş konusunda kesin karar bu ay”, 1984, s.6). Birkaç gün sonra Cumhuriyet gazetesi “Dinçerler: 6 yaş uygulamasının sürüp sürmeyeceği ay sonunda belli olacak” başlığıyla yeni bir habere yer vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, “6 yaş uygulaması ithal edilmiş bir fikirdir” diyerek “Bu uygulamanın bir sene daha denenmesi tamamen kaldırılması, kaldırılmaması ya da kısmen devam etmesi konularının görüşüldüğünü” söylemiştir (“Dinçerler: 6 yaş uygulaması”, 1984, s.7).

Altı yaş uygulamasıyla ilgili Başbakan Turgut Özal’ın görüşlerine yer veren Milliyet gazetesi “Başbakan Özal Ağırliğini Koydu” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, 6 yaş

uygulamasına “şartlı” devam edilecek. Millî Eğitim Bakanı Dinçerler’in bugün açıklayacağı karara göre “Çocuğun 6 yaştan gün almış olması” şartı getirilecek. Başbakan Turgut Özal ilkokullarda “6 yaş” uygulamasının devamı konusunda “6 yaşın devamından yanayım” demiştir. Vehbi Dinçerler tarafından bugün açıklanacak kararın “6 yaşa devam” yolunda olacağı sanılmıştır. Çocukların 6 yaşında ilkokula başlatılmaları 1981 yılında toplanan Millî Eğitim Şûrasında önerilmişti. Bu öneri Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilerek temel eğitim çağı Millî Eğitim Kanunu ile 6-14 yaşları olarak değiştirilmişti. Nitekim bu yasaya dayanarak geçtiğimiz öğretim yılında 6 yaşındaki çocuklar ilkokula kaydedilmişti. İlgililer kararın 6 yaş uygulamasının kaldırılması yolunda olması halinde Millî Eğitim Temel Kanunu’nda değişiklik yapılması gerekeceğini belirtmişlerdir (Başbakan Özal ağırlığını koydu”, 1984, s.10).

Uygulamayla ilgili gazeteler küçük anketlerle veli ve öğrencilerin görüşlerine de yer vermiştir. Bu konuda Milliyet gazetesi “Veliler Ne Diyor?” başlıklı haberde anketle ilgili ayrıntılar vermiştir. 6 yaş uygulamasıyla ilgili olarak veliler ve öğrenciler arasında yapılan küçük bir ankete göre, büyük çoğunluğun uygulamanın kaldırılmasından yana olduklarını göstermiştir (“Veliler ne diyor?”, 1984, s.10). Aynı haberde ankete katılan veli ve öğrencilerin görüşleri şöyle belirtilmiştir:

Oya Saatçioğlu(Ev hanımı): “Uygulamanın kaldırılması taraftarıyım. Bu yaştaki çocuk, henüz oyun çağındadır.”

Şükriye Gürsoy(Ev hanımı): “6 yaş çocuğu oyun çağında. Kendi çocuğumu göndermem.”

Turhan Yüce(Matbaacı): “Bir sakınca görmüyorum. Çünkü şimdiki çocuklar, öğrenme açısından daha iyi olanaklara sahip.”

Gözde Kaplan(İlkokul 2.sınıf öğrencisi): “6 yaşında okula başladım. Okumayı öğrendim, ama artık gitmek istemiyorum.”

Ayşe Berkol(İlkokul öğretmeni): “Karşıyım. Okul öncesi hazırlık sınıfı olması taraftarıyım.”(“Veliler ne diyor?” , 1984, s.10)

Altı yaş uygulamasıyla ilgili eğitimcilerin de görüşleri gazetelerde yer almıştır.

Milliyet gazetesinin “3 Eğitimci, 3 Görüş” başlıklı haberine göre,“6 yaş uygulaması”nın kaderi belli olma aşamasında iken eğitimci ve uzmanların konuya ilişkin görüşlerinde ayrılıklar sürmüştür. Başbakan Turgut Özal’ın annesi 40 yıllık öğretmen Hafize Özal ile Kültür Bakanlığı eski müsteşarı Talim ve Terbiye Kurulu eski Başkanı Hüsnü Cırtılı “6 yaş uygulaması”na karşı çıkarken Talim ve Terbiye Kurulu eski üyesi ilköğretim Müfettişleri Derneği Başkanı Dr. Feyzi Öz uygulamanın sürdürülmesinden yana çıkmıştır. Hafize Özal: “Uygulamaya karşıyım. Çocuk ezilir. Zaten sınıflar kalabalık” demiştir. Dr. Feyzi Öz: “Altyapı çalışmaları sürdürülmeli ve vazgeçilmemeli” demiştir. Hüsnü Cırtılı: “Bu yaş çocukları, okul olgunluğu yaşına erişmiş kabul edilir.” demiştir (“3 eğitimci, 3 görüş”, 1984, s.10).

Gelişmeleri aktarmayı sürdüren Milliyet gazetesi “6 yaş tartışması” başlıklı haberde eski eğitim yöneticilerinin görüşlerine yer vermiştir. Habere göre, Eğitim Bakanlığı eski Müsteşarı Bahir Sorguç “Uygulama sürmeli” demiştir. 6 yaş uygulamasının yasal zorunluluk olduğunu söyleyen Millî Eğitim Bakanlığı eski Müsteşarı Bahir Sorguç şöyle konuşmuştur:

Millî Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu, ilköğretim çağını 6-14 yaş olarak belirlemiştir. Şu halde uygulama yasal bir zorunluluktur. Çevremizdeki bütün ülkelerde 6 yaş çocukları okula gitmektedir. Uygulamaya cesaretle geçtik. Aslında, hiçbir ülkede böyle temel bir uygulamanın ilk yılında istenilen düzeyde sonuç alınamamıştır. Elbette aksayan yanları olacak, düzeltici ve geliştirici önlemler de alınacaktır. Uygulamaya mutlaka devam edilmelidir (“6 yaş tartışması”, 1984, s.3).

Aynı habere göre İlköğretim eski Genel Müdürü Besim Alpaslan: “Sonuç iyi olmaz” demiştir. İlköğretim eski Genel Müdürü Besim Alpaslan ise aksi görüş belirtmiştir: “Velilerimiz, çocuklarının eğitimi ve ilköğretime hazırlanışı konusunda henüz yeterli bilgi ve görüşe sahip değil” diyen Alpaslan şu ifadeleri kullanmıştır:

Okul öncesi çocuklarının ancak eğitimlerine hizmet ve fırsat verecek, kişiliğine dönük eğitimsel faaliyetlere yönlendirilmesi, bu şekilde geliştirilmesi gerekir. Oyun yaşındaki çocuklara, sınıf esasına göre yarışmaya sokacak bir öğretim uygulaması şimdilik yersizdir. Yani, okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmadan 6 yaş uygulamasına devam edilmesi, istenilen sonucu vermeyecektir (“6 yaş tartışması”, 1984, s.3).

Kamuoyunda oluşan tepkiler nedeniyle bakanlığın aldığı kararı Cumhuriyet gazetesi “6 yaş için karar çıktı: Devam” başlığıyla haber yapmıştır. Habere göre, geçtiğimiz öğretim döneminde başlatılan ilkokullara 6 yaşında öğrencilerin de alınması uygulamasına bu öğretim döneminde de “imkânlar ölçüsünde devam edilmesi” kararı alınmıştır. Bakan Vehbi Dinçerler 6 yaş uygulamasının koşulları uygun olan okullarda sürdürüleceğini açıklamıştır (“6 yaş için karar çıktı”, 1984, s.1).

Altı yaş uygulaması hakkında bakanlık yetkililerinin görüşleri gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Bakanlık yetkilisi: 6 yaş olumsuz” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı temsilcisi İbrahim Akkoç şu ifadeleri kullanmıştır:

İstanbul’daki ilkokullarda geçen yıl yaptığımız bir araştırmada, 6 yaş uygulaması ile ilgili olarak olumlu hiçbir bulguya rastlamadık” diyerek “Araştırmada, geçen yıl 6 yaş grubu çocuklarının ancak yüzde 35’inin okula başvurduğunu, bunlardan yüzde 10’unun daha sonra okulu terk ettiklerini, okula devam edenlerden yüzde 56,5’inin başarısız olduklarının saptandığını” belirtmiştir (“Bakanlık yetkilisi: 6 yaş olumsuz”, 1984, s.7).

Görüş beyan eden bir diğer yetkili Millî Eğitim Gençlik Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü Doçent Dr. Mehmet Ural olmuştur. Milliyet gazetesinin “Altı yaş uygulaması ‘başarısız’” başlıklı haberine göre Ural, altı yaş uygulamasının yararlarından çok zararları

olduğu görüşünü savunmuş ve uygulamanın devam etmesi halinde zararların devam edeceğini ancak bazı tedbirlerin alınması halinde bu zararların hafifletilebileceğini söylemişti (“Altı yaş uygulaması ‘başarısız’”, 1984, s.3). Cumhuriyet gazetesi de “Altı yaşın yarısı başarılı oldu” başlıklı haberde benzer açıklamalara yer vermiştir. İlköğretim Genel Müdürü 6 yaş grubu çocukların kentlerdeki sıkışıklık ve başka engeller nedeniyle yüzde 58’inin başarılı olabildiğini belirtmiştir (“Altı yaşın yarısı başarılı oldu” , 1984, s.12).

Altı yaş uygulaması gündemi uzun süre meşgul eden bir konu olmuştur. Bu konuda bakanlığın yapmış olduğu çalışmalar Cumhuriyet gazetesinde yer almıştır. Gazetenin “Bakanlık 6 Yaş Öğrenimini Tartışıyor ‘Tamam mı Devam mı’ İçin Karar Verilecek” başlıklı haberine göre, altı yaş grubu öğrencilerinin okullaşması tartışması Millî Eğitim Bakanlığında sürmektedir. Eğitim Yüksek Kurulunda hâlen incelenmesi süren konuya ilişkin olarak Bakanlık öğretmenler arasında anket yaptırmıştır (“Bakanlık 6 yaş öğrenimini tartışıyor”, 1985, s.14).

Altı yaş uygulaması ile ilgili sorunların devam edildiği gazetelerde yer almaya devam etmiştir. Günaydın gazetesi “İlkokula Hücum” başlıklı haberde, ilkokul kayıtlarının başladığı ilk gün 6 yaş çocuklarının kayıtlarının sorun oluşturduğu, sınıf ve öğretmen sayısı sorunu büyük olduğundan birçok okulun 6 yaş öğrencisi kaydında tereddüt içinde olduğu bilgisini vermiştir (“İlkokula hücum” , 1985).

Altı yaş uygulamasıyla ilgili Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu döneminde “6 yaş uygulaması”nın zorunlu olması yönünde yönetmelik değişikliği yapılmıştır. Değişiklikle ilgili Cumhuriyet gazetesi “6 Yaşa Zorunlu İlkokul” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Resmi Gazete’de yayımlanan bir yönetmelikte zorunlu öğrenim çağı çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlayacak. Buna göre bu yıl 1982 yılının 30 Eylül gününden önce doğmuş olan çocuklar ilkokul 1. sınıfa kayıt yaptıracaklar (“6 yaşa zorunlu ilkokul”, 1987, s.1). Sonraki gün Cumhuriyet gazetesi “6 Yaş Skandalı” başlıklı başka bir haberde yeni bilgiler aktarmayı sürdürmüştür. Gazeteye göre, yayımlanan yönetmelikte zorunlu eğitim yaşının 7’den 6’ya indirilmesinden sonra ilköğretimde işler tam bir arapsaçına dönmüştür. Karardan haberi olmayan ve olayı Siirt’te televizyondan öğrenen Bakan Emiroğlu, uygulamaya geçmeyeceklerini açıklamıştır. Bakanlığın yaptığı yeni açıklamaya göre, 6 yaş uygulaması eskiden olduğu gibi sürecek, imkân bulunan okullar 7 yaş çocuklarının yanı sıra 6 yaşındakileri de okullara alabilecekler (6 yaş skandalı” , 1987, s.1).

Cumhuriyet gazetesi uygulamadaki aksaklıkları “6 Yaş Uygulaması Bilmece Olmaya Devam Ediyor” başlıklı haberiyle okuyucusuna duyurmuştur. Gazeteye göre, ilkokul kayıt dönemi bugün başlayacakmış. 1.5 milyon dolayında çocuğun ilkokullara kayıt olması

beklenirken, 6 yaş uygulaması konusu henüz açıklığa kavuşmamıştır. Okul yöneticileri 6 yaş için bakanlığın açıklamasını bekliyorlarmış (“6 yaş uygulaması bilmece”, 1987, s.11). Cumhuriyet gazetesi “Veliler 6 yaş için mahkeme kararı alırsa uygulanamayacak” başlıklı başka bir haberde ise “Emiroğlu hukuku!” ifadesini kullanmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu 6 yaşındaki çocukları okula alınmayan velilerin mahkemeye başvurma hakkı doğduğunu kabul ederek böyle bir karar alınırca uygulanamayacağını söylemiştir. Emiroğlu, “Okul olmazsa çocuğu nereye alacağım” demiştir (“Veliler 6 yaş için mahkeme kararı alırsa”, 1987, s.1).

Bakanlık uygulamayla ilgili yaşanan aksaklıklara açıklık getirmek amacıyla bir genelge yayımlamıştır. Genelge, Cumhuriyet gazetesinde “6 Yaş Uygulamasına Açıklık” şeklinde yer almıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı 6 yaş uygulamasının geçen yıllarda olduğu gibi sürdürüleceğini belirtmiştir. İlkokullarda önceki gün başlayan kayıt işlemleri sırasında 6 yaş uygulaması konusunda çıkan karışıklıklara açıklık getirmek amacıyla hazırladığı genelgeyi valiliklere göndermiştir (“6 Yaş uygulamasına açıklık”, 1987, s.14). Cumhuriyet gazetesi “6 Yaşta Kargaşa” başlıklı başka bir haberiyle yaşanan aksaklıkları tekrardan gündeme getirmiştir. Habere göre, okulların açılmasına 10 gün kala ilçe millî eğitim müdürleri hâlâ bu konuda genelge bekliyormuş. “Durumu uygun olmayan” okullar 6 yaşındaki öğrencileri kabul etmemiştir. İstanbul’da en fazla 10 okulda 6 yaş sınıfı kurabileceği tahmin edilmekteymiş (“6 yaşta kargaşa”, 1987, s.16). Cumhuriyet gazetesi “6 Yaş Veliye Kaldı” başlıklı haberde ise, yeni yasada 6 yaşındaki çocukların okula gönderilmesi zorunluluğu olmadığını öne süren yetkililerin “Veli, 6 yaşındaki çocuğunu göndermek isterse, okulun da imkânı varsa, çocukların kaydı yapılır” dediklerini belirtmiştir (“6 yaş veliye kaldı”, 1987, s.16).

Millî Eğitim eski Bakanı, Hasan Sağlam Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Yasa Var, Uygulama Yok” başlıklı yazısında “6 yaş uygulaması” ile ilgili eleştirilerini kaleme almıştır:

Eğitim sorunlarının en önemlilerinden biri olan, yasası ve yönetmeliği çıkarılmış bulunan “6 yaş uygulaması” 4. yılını tamamlamıştır. Ancak ne var ki hâlâ kesin sonuçlu uygulamaya geçmek imkânı sağlanamamıştır. En yetkili ağızlardan yapılan açıklamalara göre de daha 8-10 yıllık bir süreye ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir. Konu ile bir yandan görevliler, diğer yandan aileler ve çocuklar ve de ayrıca bilim adamları, pedagoglar ve eğitimciler ile basın-yayın organları, doğrudan ve yakînen ilgilenmektedirler. Böylece konuya değişik açılardan birçok öneriler, görüşler ve değerlendirmeler getirilmektedir. Bu şekli ile kamuoyunun iyice malı olan toplumun bütün kesimlerine yansıyan sorun, alışıldığı gibi her öğretim yılının başında alevlenmekte, politik, bilim ve eğitim arenasında, belirli boyutları içinde çalkalanmakta ve fakat ciddi ve iç açıcı bir

önlem alınmadan, beklenen kesin sonuçlu uygulamalara geçilmeden, bir sonraki yıla, ümitsiz bekleyiş içinde terk edilmektedir (Sağlam,1987, s.11).

İlkokula başlama yaşı olan altı yaş uygulaması uzun süre tartışılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, daha sonra ilkokula başlama yaşını 6'dan 7'ye çıkarmak için çalışma başlatmıştır. Değişiklikle ilgili Cumhuriyet gazetesi "6 Yaş Uygulamasından Vazgeçiliyor" başlıklı haber yapmıştır. Habere göre Bakanlık yetkilileri 6 yaşın okula başlama değil, okul öncesi eğitim yaşı olması gerektiğini savunmuşlardır. İlkokula başlama yaşının 6'dan tekrar 7'ye çıkarılması için çalışmalar yapılmış. Uygulamada 6 yaş okul öncesi eğitim çağı olarak kabul ettiklerini, buna göre yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir ("6 yaş uygulamasından vazgeçiliyor" , 1988, s.1).

İkili ve üçlü eğitim uygulaması: Okul ve öğretmen yetersizliği nedeniyle okullarda ikili ve üçlü öğretim uygulaması yapılmıştır. Uygulamayla ilgili Milliyet gazetesi "İlkokullarda üçlü öğretim" başlıklı haberde, öğretmen sıkıntısı nedeniyle ilkokullarda üçlü öğretim uygulaması yapıldığını belirtmiştir. Habere göre, üçlü öğretim yapılan ilkokullarda sabahın erken saatlerinde okula giden öğrenciler öğretimin ilk bölümünü, öğle saatlerinde ikinci grup ve öğleden sonradan başlayarak akşam geç saatlere kadar devam eden üçüncü grup öğrencileri şeklinde üçlü öğretim sistemi uygulanmıştır. Uygulama 236 ilkokulda başlatılmıştır. 15 okul ile Samsun ili birinci, 11 ilkokul ile İzmir ili ikinci sırada üçlü öğretim uygulamasını devam etmiştir. İkili öğretimde ise 5236 ilkokulda uygulama devam etmiştir. Zonguldak ili 240 okul ile birinci sırada 160 ilkokul ile Diyarbakır ili ikinci sırada uygulamayı devam eden illeri oluşturmuştur ("İlkokullarda üçlü öğretim" , 1986, s.14).

Bakan Güzel bu konuda açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin "Eğitimde hedef: Tekli öğretim" başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, okul sayısındaki yetersizlik nedeniyle devam eden ikili ve üçlü öğretimin 5 yıl içerisinde tekli öğretime dönüşeceğini açıklamıştır ("Eğitimde hedef: Tekli öğretim", 1988, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı 5. Beş Yıllık Kalkınma Programı çerçevesinde bazı hedefler öngörmüştür. Milliyet gazetesinin "40 kişilik sınıflar" başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı 5.Beş Yıllık Kalkınma Programı çerçevesinde şu hedefleri gerçekleştirmeyi planlamıştır: "5. Beş yıllık kalkınma programlarında okul binası olmayan köy, ile okula gitmeyen öğrencinin kalmaması öngörülüyor, ilk ve ortaokullarda kademeli olarak ikili öğretimin kaldırılması, bir derslikte 40 öğrencinin bulunması hedefleniyor. Programda, ilköğretim kurumlarının inşaatlarına öncelik verilecek" ("40 kişilik sınıflar", 1988, s.7). Benzer bilgilere yer veren Zaman gazetesi de "Okullarda İkili Öğretim Kademeli Olarak Kaldırılacak" başlıklı haberle konuya değinmiştir ("Okullarda ikili öğretim", 1988, s.3).

Bakan Güzel, konuya ilişkin daha sonra tekrar açıklamalarda bulunmuştur. Milliyet gazetesinin “Üçlü Öğretime Son” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel yeni öğretim yılında üçlü öğretim yapan okulların kalmayacağını ifade etmiştir (“Üçlü öğretime son”, 1988, s.12).

Sekiz yıllık zorunlu eğitim: Millî Eğitim Bakanlığı hazırladığı yasa tasarısı uyarınca 1739 sayılı Temel Eğitim Kanunu ve 222 sayılı İlköğretim Kanun’unda yaptığı değişiklikle sekiz yıllık zorunlu eğitimin 1994 yılına kadar tüm ülkede yaygınlaştırmak için çalışmalar başlatmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “8 Yıllık Eğitim” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, “Dünyada sadece bizim de aralarında bulunduğumuz 12 ülkede 5 yıllık mecburi eğitim sürüyor. Bu ayıbı mutlaka kaldıracak ve 8 yıllık eğitimi zorunlu kılacağız” demiştir (“8 yıllık eğitim”, 1990, s.20). Cumhuriyet gazetesi daha sonra “8 yıllık eğitim gerçekleşiyor” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, en az sekiz yıllık zorunlu eğitimi en kısa zamanda gerçekleştirmenin zorunlu olduğunu belirterek “8 yıllık zorunlu eğitimin üç yıl içinde, 300 milyar lira harcanarak gerçekleştirileceğini” söylemiştir (“8 yıllık eğitim gerçekleşiyor”, 1990, s.15).

Sekiz yıllık eğitimin gündeme gelmesiyle imam hatip ortaokulların kapatılması konusu gündeme gelmiş ve tartışmalara neden olmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “İmam-hatipte kısıntı telaşı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının sekiz yıllık zorunlu eğitim ve meslek lisesi mezunlarının kendi alanlarında yükseköğretim görmesine ilişkin çalışmaların yol açtığı “imam hatip tartışması” sürmektedir. Bakanlığın 222 sayılı İlköğretim Yasası ile 1739 sayılı Temel Eğitim Yasası’nda yer alan “İlköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar” hükmü doğrultusunda ilköğretimin sekiz yıl zorunlu hale getirilmesine ilişkin çalışmaların ayrıntıları belirtilmiştir:

Sekiz yıllık mecburi öğretim 1994 sonuna kadar yaygınlaştırılacak. İlkokul diplomasının kaldırılarak merkezi yerlerden başlanarak diplomaların 8 yıl sonunda verilmesine başlanacak. İlk ve ortaokulların eğitim programları birlikte ele alınacak, aradaki kopukluklar giderilecek. Mevcut ortaokullar ilköğretimle bütünleştirilecek. Yatılı ilköğretim bölge okulları yaygınlaştırılacak. 50 bine yakın köye, 5 bine yakın bölge okulu açılacak (“İmam-hatipte kısıntı telaşı”, 1991, s.3).

Aynı habere göre İslamcı kesimin ise “İmam hatiplerin orta kısmını ortadan kaldıracığı” temel gerekçesiyle çalışmalara karşı çıktığı belirtilmiştir. Yasa değişikliğine yöneltilen eleştiriler şöyle yer almıştır:

8 Yıllık temel eğitim, dinî eğitime darbe vurmaya yöneliktir. 6-14 yaş arası eğitim zorunlu olursa, kimse çocuğunu Kuran kursuna göndermez. Kuran kursları yönetmeliğinde de 14 yaşından büyüklerin bu kurslarda barındırılmayacağı belirtilir. Zorunlu eğitimi tamamladıktan sonra da kimse

Kuran kursuna gitmek istemez. Ergenlik çağından sonra imam hatiplere ve Kuran kurslarına gidemeyecek kız ve erkeklerin İslami giysilerden yoksun olarak birlikte okumaları sakıncalıdır... Millî Eğitime bütçede savunmadan fazla pay ayrılması da manevi değerlerin yok edilmesine yöneliktir. Hangi eğitim kadrosuyla 8 yıllık eğitim verilecektir. Ülkemiz tarım ülkesidir. İlkokulu bitiren ailesine yardımcı olmaktadır. 8 yıllık zorunlu eğitim ülke koşullarına uygun değildir (“İmam-hatipte kısıntı telaşı” , 1991, s.3).

Aynı habere göre Bakan Avni Akyol ise imam hatiplerin orta kısımlarının kapatılmasının düşünülmediğini, beş yıllık öğretimini tamamlayan herkesin istediği ortaokula giderek sekiz yıllık zorunlu eğitimini tamamlayabileceğini söylemiştir (“İmam-hatipte kısıntı telaşı” , 1991, s.3).

Milliyet gazetesinden İlhami Soysal “Sekiz Yıllık Eğitim” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık eğitimle ilgili izlenimlerini ve görüşlerini aktarmıştır. Soysal yazısında sağcı ve dinci diye tabir ettiği basını eleştirerek şu öneriyi de getirmiştir: “8 yıllık zorunlu eğitime karşı açılan bu kampanya için acaba çağdaş bilim adamlarımız ne diyorlar? Bir de bunların seslerini duysak da doğruyu bulsak...” (Soysal, 1991, s.13).

Sekiz yıllık eğitimle ilgili Cumhuriyet gazetesinde emekli millî eğitim müfettişi Cemal Alpman da “Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim” başlıklı makalesinde sekiz yıllık eğitimle ilgili engellemeleri eleştirmiştir:

Toplumunu oluşturan bireylerin en azından sekiz yıllık bir eğitimden geçirilmeleri gereği, dünyanın hemen bütün ülkelerinde uygulanan bir süre olduğu halde, Türkiye’imizde bu konuda denenen girişimler, her defasında sistemli bir dirençle karşılaşmış ve bugün de etkin rolünü sürdüren köktendinci kesimin çabası ile kâğıt üzerinde kalmıştır... Sekiz yıllık zorunlu eğitim konusunun, politika dahil, her türlü baskıdan arındırılmış olarak uygulanmasını desteklemek ve sağlamak, aklın, mantığın ve içtenlikli yurtseverliğin gereği olmalıdır (Alpman, 1991, s.2).

Cumhuriyet gazetesinin “8 Yıllık Eğitim Başlıyor” başlıklı haberine ve Milliyet gazetesinin “Zorunlu Eğitim 8 Yıl” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, önümüzdeki öğretim yılında sekiz yıllık zorunlu eğitimin yürürlüğe gireceğini bildirmiştir. Akyol, “Zorunlu eğitim yasa tasarısı hazırlandı. Tasarı Başbakanlığa sunuldu. Gelecek yıldan itibaren eğitim sekiz yıl olacak” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, hâlen beş yıl olan zorunlu eğitim süresinin 1991-1992 öğretim yılından itibaren üç yıllık ortaöğretimin de devreye girmesiyle sekiz yıla çıkartılacağını açıklamıştır (“8 yıllık eğitim başlıyor” , 1991, s.20; “Zorunlu eğitim 8 yıl”, 1991, s.11).

Cumhuriyet gazetesi daha sonra “Kuran Kursları Zorunlu Oluyor” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, Bakanlar Kurulu kararıyla, Kuran kurslarını sekiz yıllık “zorunlu eğitim” kapsamına aldığı bilgisini vermiştir (“Zorunlu eğitim 8 yıl” , 1991, s.3).

Türk Sanayiciler ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) eğitimle ilgili hazırlamış olduğu raporda temel eğitimi sekiz yıl olarak önermiştir. Cumhuriyet gazetesi “TÜSİAD’dan Eğitim İçin Uyarı” başlıklı haberde rapora ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, temel eğitim sekiz yıl olarak herkese zorunlu olmalı. Sanayi ve okul işbirliği kurumsallaşmalı. Programlar ve teknoloji yenilenmeli (“TÜSİAD’dan eğitim için uyarı” , 1990, s.1).

Cumhuriyet gazetesinde Ali Sirmen “TÜSİAD Raporu” başlıklı köşe yazısında TÜSİAD’ın hazırlamış olduğu raporu beğenmiştir:

Her şeyden önce hazırlanan rapor için TÜSİAD’ı kutlamak gerek. Doğallıkla bu arada muhalefet partilerinin ne gibi çalışmalar yapması gerektiğinin ve yapmadığının bir kez daha ortaya çıkmış bulunduğunu da vurgulamakta yarar var. TÜSİAD raporunun gözlemler bölümündeki düşüncelere katılmamak olanaksız. Yaygın meslek eğitiminin yetersizliğinden tutun, artık zorunlu ilköğretimin 5 yıla sınırlı kaldığı en geri 12 ülkeden birinin Türkiye olması, eğitime bütçeden ayrılan payın azlığı, öğretmenlerin yaşam koşulları, öğretmen öğrenci oranındaki eksiklik, hâlâ okuryazar olmayanların varlıkları ve özellikle imam hatip liselerinin eğitim kurumlarımız içindeki yerleri ve bunlara verilen öncelikler konusundaki saptamalara katılmamak olanaksız...Çözüm önerilerinin de çoğuna katılmamak olanaksız. “Eğitim sisteminin öğrenmeyi öğrenme, ekonomik çevreyi anlama, kâr etme, iletişim kurabilme ve ekip halinde çalışma, problem çözme, yabancı dil bilme yeteneklerine ağırlık vermesi gerektiğini” söyleyen görüşe de temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması önerisinde de eğitimin demokratikleştirilmesi, laikliği engelleyen durumlara karşı önlem alınması, özgür düşünceli, kültürel kimlik sahibi insanlar yetiştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliği tanınması isteklerine de olumlu yaklaşmak gerek (Sirmen, 1990, s.3).

Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam “Millî Eğitimin Darboğazları” başlıklı makalesinde sekiz yıllık zorunlu eğitimle ilgili şu değerlendirmede bulunmuştur:

İlköğretimde 8 yıllık zorunlu öğrenime başlama kararı gerekli, çok önemli ve cesaretli bir adımdır. Bu amaçla, teşkilatlanma, yönlendirme, öğretmen, eğitim tesisleri, kitap dahil ders araç ve gereç ihtiyaçları sağlanmış olmalıdır ki, uygulamaya geçilebilsin. Acaba geniş boyutlu sorunları olan bu sürece böyle mi girilmektedir (Sağlam, 1991, s.15)?

Taşınmalı Eğitim: Millî Eğitim Bakanlığı 1991-1992 öğretim yılında dokuz ilde seçtiği pilot merkezlerde “taşınmalı ilköğretim uygulaması”nı başlatmıştır. Taşınmalı eğitimle ilgili Cumhuriyet gazetesi “Pilot İlkokullar” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı birleştirilmiş sınıflar programı uygulayan ilkokullardaki öğrenim gören öğrenciler için eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak istemiştir. Millî Eğitim Müdürlükleri kiralayacakları servis araçlarıyla öğrencilerin, müstakil sınıflı ilköğretim okullarda öğrenim görmelerini sağlamak için 9 ilde seçilen pilot merkezlerde “Taşınmalı ilköğretim uygulaması”nı 1991-1992 öğretim yılında başlatmıştır (“Pilot İlkokullar” , 1991, s.18).

Ortaöğretim.

Liselerin 4 yıla çıkarılması: Millî Eğitim Bakanlığı ile Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), ortaöğretimde kalitenin artırılması için 1985 yılında Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in başkanlığında yapılan YÖK toplantısında, ortaöğretimde eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle liselerin 4 yıla çıkarılması önerilmiştir. Milliyet gazetesinin "Liseler 4 yıla çıkıyor" başlıklı haberine göre, orta öğretimin liselere bir yıl eklenerek 7 yıla çıkarılması ve üniversiteye hazırlık sınıfının konması, öğretmenlik mesleğinin niteliğinin artırılması yönünde kararlar alınmıştır. Toplantıda konuşan Cumhurbaşkanı Kenan Evren, orta öğretimdeki eğitim kalitesinin düşüklüğü konusundaki görüşlere katıldığı ve başka ülkelerde de benzer konulardan yakınıldığına ilişkin bilgiler vermiştir. YÖK üyeleri ve rektörler bütün gelişmiş ülkelerde ortaöğretim 7 yıl olduğunu belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, eğitim standardının yükseltilmesi için kısa, orta ve uzun vadeli tedbirler alınması gerektiğini belirtmiştir. Toplantı sonunda liselerin 4 yıla çıkarılması önerilmiştir ("Liseler 4 yıla çıkıyor", 1985, s.7).

Milliyet gazetesinden Servet Özdemir "Öğretmen İyi Yetiştirilmeli, Nitelikleri Geliştirilmelidir" başlıklı makalesinde şu değerlendirmede bulunmuştur: "Öğretmenlik, günümüzde en son tercih edilen meslekler arasına girmiştir. Nitelikli kişileri mesleğe çekecek, meslekte tutacak hiçbir özendirici taraf bulunmamaktadır" Özdemir, eğitim sorunun çözümünü öğretmen niteliğine bağlamıştır:

Önemli olan liselerin dört yıla çıkarılması veya üniversitelere hazırlık sınıfı konması değil. Öğretmenlerin niteliklerinin geliştirilmesidir. Öğretmenler iyi yetiştirilir, yeterli bir ücret ve uygun çalışma şartları sağlandığında, eğitimde niteliğin kendiliğinden yükseldiği görülür (Özdemir,1985, s.12).

Paralı eğitim: Ortaöğretimde paralı olması için çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar kamuoyunda tartışılıp gazetelere yansımıştır. Cumhuriyet gazetesinin "Dinçerler: Anadolu Liseleri Önümüzdeki Dönem Paralı Olacak" başlıklı haberine göre, Anadolu Liselerinde paralı öğretime önümüzdeki eğitim döneminde başlanması beklenmektedir. Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler Anadolu Liselerinde paralı öğretime başlanması için mevzuat değişikliği çalışmaları yapıldığını belirterek hâlen Anadolu Liselerinde okuyan öğrencilerden nasıl ücret alınacağını henüz saptanmadığını söylemiştir ("Dinçerler: Anadolu liseleri önümüzdeki dönem paralı olacak" , 1984, s.12). Milliyet gazetesi de "Paralı Eğitim Geliyor" başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, Anadolu liselerinin önümüzdeki yıldan itibaren paralı olacağını belirterek "Çocuklarını Anadolu liselerinde okutmak isteyen veliler, şirket, dernek veya vakıf kursunlar" demiştir ("Paralı eğitim geliyor", 1984, s.6).

Muhalefet partilerinin eğitimin paralı olması yönündeki tepkisi basına yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Paralı Öğrenime Muhalefetin Tepkisi” başlıklı haberine göre, Başbakan Turgut Özal’ın orta ve yüksek öğrenimin paralı olması gerektiğini söylemesi muhalefet partileri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu konudaki görüşlerini açıklayan SODEP Genel Sekreteri Atilla Sav, “Sosyal devlet özelliğinden giderek uzaklaşıyoruz” şeklinde konuşmuştur. Bir süre önce istifa eden fakat görevini hâlen sürdürmekte olan MDP Genel Sekreteri Doğan Kasaroğlu, “Özal şimdi de devletin okullarını satmaya başladı. Allah öğrencileri korusun” diyerek tepkisini göstermiştir. DYP Genel Sekreteri Refik Sunol ise hükümetin her konuyu şirket olarak ele aldığını öne sürmüştür (“Paralı öğrenime muhalefetin tepkisi , 1984, s.6).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi “Öğrenmeye Zam” başlıklı köşe yazısında hükümetin öğrenci harçlarına yapmış olduğu zamlarla aslında eğitimi paralı hale getirmek istediğinin bir göstergesi olduğunu belirterek şu ifadeyi kullanmıştır: “Aslında Yüksek Öğretimin-ve hatta zorunlu olan ilköğretimden yukarısının- paralı olmasını savunmak mümkündür. Mümkündür, ama önce bunu uygulayacak refah ve kültür düzeyine ulaşmış olmak gerekir.” (Ekşi,1985, s.3).

Cumhurbaşkanı Kenan Evren de ortaöğretimin paralı olmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu rapor basına yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Paralı Ortaöğretim” başlıklı haberine göre, Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in orta öğretimin paralı olmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Ortaöğretim Genel Müdürlüğünce hazırlanıp Bakan Metin Emiroğlu’na sunulan raporda ortaöğretim öğrencilerinin sayıca fazla olması, okul, araç, gereç ve öğretmen harcamalarının tam anlamıyla karşılanmasının devletin olanaklarını zorlaması gibi nedenlerle ortaöğretimin paralı olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu ise raporun henüz inceleme aşamasında olduğunu belirtmiştir. Olumlu görülürse önümüzdeki yıl uygulamanın başlatılacağını duyurmuştur. Özellikle Anadolu Liselerinin paralı olması üzerinde durulduğunu ve bu liselerdeki öğretmen sıkıntısının çözümlenmesi için öğrenciden alınan paranın bir bölümünün öğretmen maaşlarına eklenmesi formülünün ele alındığını belirtmiştir (“Paralı ortaöğretim” , 1986, s.3, s.13).

Millî Eğitim Bakanlığı ve Dünya Bankası yetkililerinin yapmış oldukları “Türk Eğitim Sistemi” konulu toplantıda ortaöğretimin paralı olması önerilmiştir. Bu konuda alınan karar basına yansımıştır. Milliyet gazetesinin “Öğretim Paralı Olmalı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı ile “Türk Eğitim Sistemi” konulu bir toplantı yapan Dünya Bankası yetkilileri ortaöğretimin paralı olmasını önermiştir. Türk eğitim sisteminin “A’dan Z’ye”

kadar onarıma muhtaç olduğu sonucuna varılan toplantıda Dünya Bankası yetkilileri bütçeden eğitime ayrılan payın yetersizliğine işaret ederek şu açıklamalarda bulunmuştur: “Bütçe madem kısıtlı ek mali kaynakları zorlayarak ödenek yaratın. Bunun bir yolu da eğitimi paralı hale getirmektir. Ayrıca yüksek öğretim harçlarını da artırın. Böylece yaratılan mali kaynağı, araç-gereç sağlamada, altyapı oluşturmada ve öğretmen temininde kullanın” (“Öğretim paralı olmalı” , 1986, s.7).

Devlet Planlama Teşkilatı(DPT) tarafından yayınlanan “1987 Yılı İcra Planı”nda Anadolu liselerinde eğitim kalitesinin arttırılması için ücretli eğitim öngörülmüştür. İcra planındaki karara yer veren Milliyet gazetesi “Paralı Liseye Doğru” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, DPT tarafından yayınlanan “1987 Yılı İcra Planı” Anadolu liselerinde eğitim kalitesinin arttırılması için ücretli eğitimi öngörmektedir. İcra planında Anadolu liselerinde paralı eğitim konusu şu biçimde yer almıştır: “Anadolu liselerinin amaçları doğrultusunda ders araç ve gereci ile nitelikli öğretmen ve donanım ihtiyaçlarını karşılayıp, eğitimin kalitesini geliştirmek amacıyla ortalama öğrenci maliyetinin üstüne çıkan harcamalar karşılığı ücret alınması için gerekli düzenlemeler yapılarak uygulanmaya konulacaktır.” Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, Anadolu liselerinin paralı olması için çalışmalar yapıldığını doğrulamıştır ancak henüz paralı ortaöğretimin gerçekleşmesi için koşulların uygun olmadığını ve paralı ortaöğretime karşı olmadıklarını ancak uygun ortam oluşmasını beklediklerini belirtmiştir (“Paralı liseye doğru” , 1987, s.1).

Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam “Paralı eğitim çözüm değil” başlıklı makalesinde paralı eğitim tartışmalarına farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır:

Basına yansıdığı kadarı ile “paralı eğitim” ön plana çıkmaktadır. Hâlen tasarı niteliğinde olan ve de bazı kavramları içeren yaklaşımların olduğu, kaynak bulmak için geniş çabaların bulunduğu görülmektedir. Gerçekte teşhis doğrudur. Para olmadıkça, kaynak yaratılmadıkça, millî eğitimin çarkını döndürmek mümkün değildir. Sorun fırsat ve imkân eşitliğini bozmadan, kabul edilebilir ve uzun süre uygulanabilir etkili bir düzenin getirmesidir. Ne var ki sorun, sadece para ile de bitmemektedir (Sağlam,1988, s.11).

Paralı eğitim söylentileri muhalefet partilerinin tepkisine neden olmuştur. Muhalefet üyelerinin tepkisine yer veren Milliyet gazetesi “Paralı Eğitime Tepki” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, okul çağı nüfusunun çoğunluğunu dar gelirli aile çocuklarının oluşturduğu Türkiye’de paralı eğitimi düşünmenin Anayasa’nın fırsat eşitliğini hiçe saymak anlamına geldiği belirtilmiştir. Hasan Celal Güzel’in “Halk katkısı ile paralı eğitime geçilebileceği” yolundaki açıklaması Millî Eğitim eski bakanlarından SHP’li Necdet Uğur ve Millî Eğitim Bakanlığı eski müsteşarı DYP’li Abdullah Nişancı’nın tepkisine yol açmıştır(“Paralı Eğitime Tepki”, 1988, s.3). Benzer bir habere yer veren Cumhuriyet

gazetesi “Paralı Eğitime Yeni Proje” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler aktarmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, eğitimde büyük bir finans sorunu yaşandığını, bunu çözmek ve aynı zamanda eğitimde fırsat eşitliğini sağlayıp sosyal adaleti gerçekleştirmek için “Özel okul ücretlerinin serbest bırakılacağını, Anadolu liselerinin paralı hale getirileceğini” söylemiştir. Ortaöğretim kurumlarında paralı öğretim değil “zorunlu halk katkısı” getirilmesi için çalışıldığını ve fen liselerinin paralı hale getirilebileceğini belirtmiştir (“Paralı eğitime yeni proje”, 1988, s.14).

Millî Eğitim Bakanlığı paralı eğitim konusunda kamuoyundaki kafa karışıklığı nedeniyle açıklama yapmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Eğitim Kötü Yolda” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, “21. yüzyıla giderken varlıklı aileler eğitime daha fazla katkı yapmalı” diyerek şu açıklamalarda bulunmuştur:

Paralı eğitime karşıyız. Bir kere şu yanlış anlaşıldı. Biz parası olanın okuyabildiği eğitime karşıyız. Parası olmayan Anadolu Lisesini kazanmışsa ondan para almayacağız. Diyelim ki hep parası olmayan ailelerin çocukları Anadolu Lisesi sınavını kazanıyor. O zaman hiç almıyoruz. Ama varlıklı ailenin çocuğu Anadolu Lisesine girmişse parasını niçin ödemesin (“Eğitim kötü yolda”, 1989, s.1)?

Eğitim kampüsleri: Millî Eğitim Bakanlığı bu dönemde 1990-2000’li yılları için hazırlamış olduğu planlamada ortaöğretim öğrencilerine yönelik “eğitim köyleri” diğer bir adla “eğitim kampüsleri” inşa etmeyi hedeflemiştir. Cumhuriyet gazetesi “Ortaöğretim İçin Köyler” başlıklı haberde eğitim kampüsleri konusunda bilgiler vermiştir. Habere göre, Araştırma Koordinasyon Kurulu Başkanlığınca 1990-2000 yıllarını kapsayan uzun vadeli eğitim planlamaları üzerinde duran Millî Eğitim Bakanlığı “ilk hedefini” belirlemiştir. Son yıllarda Türkiye’deki nüfus dengesinin “tersine dönerek” yüzde 53’lük bir kesimin kentlerde yüzde 47’lik bir kesimin ise kırsal alanlarda yaşadığını göz önüne alan bakanlık değişen duruma göre 10 yıllık eğitim planları oluşturma çalışmalarına başlamıştır. Eğitim yapılarının büyük kentlerde “bir problem olduğuna” dikkat çeken bakanlık yetkilileri kent merkezlerindeki tek katlı yapıların yıkıldığını, çok katlı yapılar oluştuğunu ve gecekonduların sayısının artarak büyük bir “nüfus patlaması” yaşandığını belirtmişler. Buna göre özellikle büyük kentlerde gereksinime yanıt veren ilkokullar bugün 35 kat daha yoğunlaşan talepleri karşılamak durumunda kalmıştır. Bu nedenle başlatılan çalışmada ilk çözüm biçimi olarak “Eğitim köyleri” ya da üniversitelere benzer biçimde kampüslerin oluşturulması düşünülmüştür. Eğitim köylerinde ilkokul öğrencilerine yer verilmesinin düşünülmediğini vurgulayan bir bakanlık yetkilisi bu nedenle ortaöğretim için bu çözümün ortaya konulduğunu anlatmıştır (“Ortaöğretim için köyler”, 1986, s.16). Yıllar sonra Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol döneminde eğitim kampüsleri tekrar gündeme gelmiştir. Cumhuriyet

gazetesi “Liselere Kampüs Modeli” başlıklı haberde, gelişmelerle ilgili Millî Eğitim Bakanlığının genel ve meslekî liselerde “kampüs” modeli için kararlar aldığı bilgisini paylaşmıştır (“Liselere kampüs modeli” , 1991, s.3).

Meslekî ve teknik eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı Endüstri Meslek Liselerinin öğretim sistemini değiştirmiştir. Yapılan değişikliği Hürriyet gazetesi “Meslek Liselerinde Reform” başlıklı haberle okuyucusuna duyurmuştur. Değişen sistemle öğrenciler belli bir süre okula devam edecek, belli bir dönem işyerlerinde uygulamalı eğitime katılacak. Gelecek öğretim yılında başlayacak uygulama için yöneticilerin hazırlıklara başlanmaları istenmiştir. Bakanlık işyerlerinde pratik eğitimi öngören bu sistem için okulların kendi koşullarına göre uygulayacağı 5 değişik seçenek belirlemiştir. Bakanlığın belirlediği 5 ayrı seçenek içinden okul yönetimi hangi sistemi uygun buluyorsa ona göre hazırlık yapacak. Öğrencilerin öncelikle fabrikalarda fabrika bulunmayan merkezlerde ise okul atölyelerinde çalıştırılmaları sağlanacak. Okul yöneticileri bu eğitim sistemi içinde şu uygulamalardan birisini tercih edecek:

Öğrenciler bir hafta okullarına devam edecek, bir hafta atölyelerde çalışacak. Öğrenciler 15 gün okula devam edecek, 15 gün atölyelerde çalışacak. Öğrenciler bir ay okula devam edecek, bir ay atölyelerde çalışacak. Öğrenciler 2 ay derslerine devam edecek, 2 ay fabrikalarda çalışacak. Öğrenciler birinci yarıyılıda okula devam edecek, ikinci kanaat döneminde atölyelerde çalışacak (“Meslek liselerinde reform”, 1985, s.3).

Bu dönemde meslekî ve teknik eğitim konusunda gazetelerde haberler çıkmakla birlikte köşe yazarları tarafından da bu konuda sorunlar ve çözüm önerileri kaleme alınmıştır. Milliyet gazetesinde Teksif Sendikası Müşaviri Av. Selçuk İkizoğlu, “Meslek Liseleri Cazip Hale Getirilmeli” başlıklı makalesinde “Meslek liseleri adet olarak yeterli olmadıkları gibi bugünkü halleri ile ihtiyacı karşılamaktan çok çok uzaktadırlar” ifadesini kullanmıştır. Meslek liselerinin desteklenmesi adına şu çözümü getirmiştir:

Bu liselere Millî Eğitim Bakanlığı dışında maddi yönden alet, edevat, makine, yedek parça, laboratuvar ve atölyeler bakımından destekleyecek ve finanse edecek bir takım kaynakların mutlaka bulunmasıdır. Bu, kurulacak vakıflar olabilir, kalkındırma dernekleri veya kuruluşları olabilir. Holdinglerimizin, işverenlerimizin, sendikalarımızın, sosyal derneklerimizin mutlaka bu işe el ve gönül vermeleri şarttır (İkizoğlu, 1985, s.12).

İstanbul Millî Eğitim Gençlik ve Spor Müdürü Şener Birsöz, Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Fabrikada Öğretim” başlıklı makalesinde meslekî ve teknik eğitimin geliştirilmesi yönünde görüş beyan etmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığının meslekî ve teknik eğitimin geliştirilmesi konusunda gerek yurt içindeki kuruluşlardan, gerek yurt dışındaki ilgililerden sağladığı

yardım ve destek bu sahadaki başarının yüksek olacağına ilişkin ümitleri arttırmaktadır. Dünya Bankası, Federal Alman Hükümeti, UNESCO, İtalyan Hükümeti ve benzeri kuruluşlarla yapılan anlaşmaların bir kısmı şimdiden uygulamaya konulmuş olup, bazı projelerle ilgili görüşmeler devam etmektedir. Bu yardımlarla, meslekî teknik okullarımızın gelişmesi, araç-gereç sağlanması, öğretmen yetiştirilmesi gibi konular çözüme kavuşacaktır (Birsöz,1986, s.8).

Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı meslekî ve teknik eğitimin durumu konusunda hazırladığı bir rapor basına yansımıştır. Cumhuriyet gazetesi “Meslekî Eğitime Rağbet Var Öğretmen Yok” başlıklı haberde rapor konusunda bilgiler vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan bir raporla geçmiş yıllara nazaran endüstri meslek liselerinde öğrenim görmek isteyen öğrenci sayısındaki artışa karşın atölye ve meslek dersleri öğretmen sayısının yetersizliği nedeniyle eğitim ve öğretimin olumsuz yönde etkilendiği belirtilmiştir. Raporda, genel lise mezunu olup da bir işte çalışanların sayısının geçmiş yıllara göre azaldığı da ortaya konulmuştur. Hâlen orta dereceli endüstriyel teknik öğretim kurumlarında meslek dersi öğretmenlerinin kaynaklarına göre son üç yıldaki dağılımı da belirlenerek öğretmen sayısının giderek azaldığı vurgulanmıştır. Buna göre 1983-84 öğretim yılında 5 bin 888 olan meslek öğretmenlerinin sayısı 1984-85’te 6 bin 767’ye yükselmiştir, ancak 1985-86 öğretim yılında son iki yılın da gerisinde kalarak 5 bin 829’a düşmüştür. Bunun başlıca nedeni olarak raporda piyasada istihdam şartlarının iyi olmasından dolayı meslekte tecrübe kazanmış yetenekli öğretmenler ile yeni mezunların özel sektöre geçmeleri gösterilmiştir (“Meslekî eğitime rağbet var”, 1986, s.14).

Millî Eğitim Bakanlığı meslekî ve teknik eğitimde Almanya Eğitim Sistemini uygulama kararı almıştır. Bakanlık “Meslekî Eğitim Sistemi”ni 15 Eylül 1986 tarihinden itibaren uygulamaya başlamıştır. Milliyet gazetesi “Alman Sistemi” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, meslek eğitimi 15 Eylül’den itibaren Almanya’dakinden örnek alınan yeni bir sisteme göre işlemeye başlayacak. Sistemin hedefi yeni yetişen gençlerin zaman içinde yüzde 65’inin meslek eğitimine kaydırılması ve klasik öğretimdeki öğrenci oranının da yüzde 35’e indirilmesidir. Meclis’in son çıkardığı kanunlar arasında yer alıp uygulaması 15 Eylül’de başlayacak olan yeni meslekî eğitim esaslarını anlatan Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, “Ülkemizi mühendisten çok teknisyene, teknikere ihtiyacı var. Meslek okullarında eğitim uygulaması yapacağız. Her fabrikayı birer okul haline getireceğiz” demiştir (“Alman sistemi”, 1986, s.7).

Aynı habere göre Meslekî Eğitim Sistemi ile ilgili eğitimciler lehte ve aleyhte görüş belirtmişlerdir.

Marmara Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ümit Ataman: Eski bir teknik eğitimci olarak meslekî ve teknik eğitime verilen ağırlığa iyimser bakamıyorum. Çünkü bu okullara öğretmen yetiştiren iki fakülte, sorunlar içinde kıvranıyor.

Teknik öğretmen yetişmezse, teknik okul açmanın ne anlamı var? Bir de teçhizatını tamamlayamıyorsanız, çabaların sonuçsuz kalması kaçınılmazdır. Bakanlık öncelikle Marmara ve Gazi üniversitelerinin teknik eğitim fakültelerini kendisinin devamı görüp, rehberliğine başvurmalı.

Millî Eğitim eski Bakanı Ahmet Tahtakılıç: Meslekî ve teknik eğitime geçerken öncelikle var olan sanayi saptamak, ileriye dönük gelişmeleri izlemek ve ileride sonuç alınacak metotlar üzerinde durmak gerekir. Aslında Almanya bu konuda örnek alınacak ülkelerdendir. Ne var ki, orada teknik eğitimin her aşaması planlı ve yaşama dönüktür.

Emekli Meslekî ve Teknik Öğretim Genel Müdürü Ferit Saner: Teknik eğitimde ilmî yol izlenmediği için gerekenler yapılamadı. Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim uzmanlarından oluşan bir talim terbiye heyeti kurup, sistemleri yaz-boz tahtası gibi değiştirmekten vazgeçmelidir.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı Prof. Dr. Turhan Oğuzkan: “İşsizliği ve üniversite kapısındaki yığılmayı önleme bakımından teknik eğitim isabetli. Alman modeli, çıraklık eğitimini yaygınlaştıracak. Tüm bunlar sevindirici, ancak meslekî ve teknik eğitim şemsiyesinin altına imam hatipler de girer. Ülke kalkınmasına gerçekten faydası olacak okulların açılmasına özen gösterilmeli. Sanayi kesiminden fazla yararlanmayacak kırsal kesime de, çok amaçlı okullar açılmalı. Sistemlerin sık sık değiştirilmesinden vazgeçilmeli (“Alman sistemi” , 1986, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı ile Almanya arasında teknik işbirliği antlaşması çerçevesinde eğitim faaliyeti yürütülmüştür. Cumhuriyet gazetesi “Eğitimde Türk-Alman İşbirliği” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, Haydarpaşa Anadolu Teknik Lisesi “Otomatik Kumanda Bölümü”nün Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel ve Federal Almanya Bakanı Martin Herzog tarafından açıldığı belirtilmiştir. Türk hükümeti ile Federal Alman hükümeti arasındaki teknik işbirliği anlaşması çerçevesinde İstanbul Haydarpaşa Anadolu Teknik Lisesinde kurulan elektrik, elektronik, hidrolik, robotik konularını kapsayan Otomatik Kumanda Bölümüne her yıl 48 öğrencinin alınması planlanmıştır (“Eğitimde Türk-Alman işbirliği”, 1988, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkiye ile Japonya arasında meslekî ve teknik eğitimde işbirliği yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Eğitimde Türk-Japon İşbirliği” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler vermiştir. Habere göre, Meslekî ve Teknik Eğitimde Türk ve Japon işbirliği kapsamında “Tuzla Teknik Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi”, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol tarafından hizmete açılmıştır. Törende konuşan Akyol, teknolojik gelişmede en önemli unsurun teknik eleman sayısındaki artış olduğunu belirterek “Endüstrimizin ihtiyaç duyduğu sayı ve nitelikte teknik öğretim alanında, bakanlığımızca birçok dış kaynaklı teknik işbirliği projesini uygulamaya koyduk” demiştir (“Eğitimde Türk-Japon işbirliği”, 1989, s.11).

Özel eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı engelliler için okullar açmıştır. Okulun malî kaynağı Millî Eğitim Vakfı tarafından karşılanmıştır. Milliyet gazetesinin “Özürülüler İçin Okul Açılıyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, Millî Eğitim Vakfının özürülüler için okul açacağını söyleyerek okulun yapımı için gerekli paranın vakıf tarafından karşılanacağını belirtmiştir (“Özürülüler için okul açılıyor”,1984, s.7).

Üstün yetenekli öğrenciler için özel okulların açılması ve yasal düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Milliyet gazetesinin “Dinçerler, Açıkladı: Yetenekli Öğrenciye Özel Okul” başlıklı haberine göre, üstün yetenekli öğrenciler için özel okullar açılacak. Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, bu konuda gerekli yasal düzenleme için çalışmalar yapıldığını belirterek “Teknik okullar var, Anadolu liseleri var, özürülüler için okullar var, fakat üstün yetenekli öğrenciler için böyle bir okul yok. Amacımız, her alanda üstün yeteneklileri belirleyerek, onları özel değerlendirmeye tabi tutmaktır” demiştir (“Dinçerler, açıkladı: Yetenekli öğrenciye özel okul”,1985, s.3).

Bakanlık 14-15 yaş arasına hitap edecek şekilde engelli öğrencilerin eğitim almalarını sağlamak amacıyla yönetmelik değişikliği yapmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Özel Eğitime Muhtaçlara Okul” başlıklı haberine göre, her özür ve özellik grubu için özel okullar açılabilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dün Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik ile 14-15 yaşlarındaki özel eğitime muhtaç çocukların kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri sağlanacak (“Özel eğitime muhtaçlara okul”, 10 Aralık 1985, s.14).

Sivil toplum kurumlarıyla ortaklaşa eğitim kurumları açılmıştır. Milliyet gazetesinin “Özürülüler Okulu” başlıklı haberine göre Türk Kadınlar Birliği, Millî Eğitim Bakanlığıyla anlaşarak zihinsel ve ruhsal özürülü çocuklar için okul açmayı planlamıştır. Birliğin Genel Başkanı Ayselî Göksoy bu alanda çok geç kalındığını belirtmiştir. Zihinsel ve ruhsal özürülü çocukların evlere kilitlenmesinin bir çözüm olmadığını vurgulayarak şöyle demiştir: “Bakanlık bize Bozkurt İlkokulunu verdi. Biz bu okulu 86/87 öğretim yılında hizmete girecek şekilde düzenleyip hizmete sokacağız. Bu okul 100 öğrenci kapasiteli olacak ve bakanlığa bağlanacak. Okulda öğretilbilir düzeydeki çocuklar eğitilecek.” (“Özürülüler okulu”, 1986, s.3).

İlkokuldan sonra öğrenimlerine devam edemeyen engelli çocuklar için “İş Okulları” açılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Zihin Özürülü Çocuklara Okul” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca eğitilebilir çocuklar için açılan iş okulu sayısı beşe yükselmiştir. İşokullarına, alt özel sınıflardan mezun olan 12-16 yaşları arasındaki zekâ özürülü çocuklar

alınacak. Okullarda, çocuklara “kendi kendine yetme” eğitimi verilecek (“Zihin özürlü çocuklara okul”, 1986, s.14).

Okul öncesi eğitim düzeyinde olan özel eğitime gereksinimli çocuklar için ilkokullar bünyesinde ana sınıfları açılmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitime muhtaç çocukların okul öncesi eğitimleri için özel eğitim okullarıyla normal ilkokullar bünyesinde ana sınıfları açacağı bilgisini vermiştir (“Özel eğitime muhtaç çocuklar”, 1987, s.14).

Gazeteler engelli öğrencilerin sorunlarına yer vermiştir. Milliyet gazetesinin “Özürlü Eğitim” başlıklı haberine göre, İstanbul’da Körler İlkokulunu bitiren görme engelli öğrencilerin gidebilecekleri üst öğretim kurumları olmadığı için klasik ortaokul ve liselere gitmek zorunda kalmışlardır. Engelli öğrenciler pek çok zorlukla karşılaşmışlardır. Gittikleri okulda ne özel ders araçları, ne özel öğretmenler, ne de kendileriyle ilgilenecek personel bulmuşlardır. Engelli öğrenciler, arkadaşlarının yardımıyla bir şeyler öğrenmeye çalışmışlardır (“Özürlü eğitim”, 1990, s.3).

Bu dönemde UNESCO tarafından yapılan bir araştırma gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Özürlü Çocuklar Sancısı” başlıklı haberinde belirtildiği üzere UNESCO’nun araştırmasına göre Türkiye’de bir milyona yakın zihinsel özürlü çocuğun sadece 11 bini eğitim imkânlarından yararlanabildikleri belirtilmiştir. Buna göre Millî Eğitim Bakanlığına bağlı özel alt sınıflarda 7 bin 742 çocuk eğitim görmektedir ve geri kalan bölümü özel okullarda uzmanlar gözetiminde topluma kazandırılmaya çalışılmaktadır. Evlerde, sokaklarda, köprü altında her şeyden habersiz büyümeye çalışan ya da ailesi tarafından muskalarla tedaviye çalışılan 900 bini aşkın çocuğun ne olacağı ise belirsiz. Zihinsel özürlü çocuklara yönelik okulların azlığı nedeniyle mevcut okullara 1985 yılında başvurduğu halde çocuğunu yerleştiremeyen aileler bulunmaktadır (“Özürlü çocuklar sancısı”, 1990, s.17).

Millî Eğitim Bakanlığı, engelli öğrencilerin sorunlarını görüşmek için ilk defa “Birinci Özel Eğitim Konseyi” toplantısını gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “1.Özel Eğitim Konseyi” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 13 Mayıs 1991 tarihinde ilk defa birincisi düzenlenen “Özel Eğitim Konseyi” çalışmaları başlatmıştır. Konseyde görme, işitme, ortopedik, zihinsel, öğrenme güçlüğü olan, üstün yetenekli, konuşma özürlü ve sürekli hastalığı olan çocukların sorunları gündeme getirilmiştir (“1.Özel Eğitim Konseyi”, 1991, s.20).

Özel öğretim.

Millî Eğitim Bakanlığı ekonomik sıkıntılar yaşayan özel eğitim kurumlarına malî yardım yapmak amacıyla yönetmelik değişikliği yapmıştır. Milliyet gazetesinin “Özel Eğitime Devlet Yardımı” başlıklı haberine göre, özel eğitim kurumlarına yapılacak malî yardımla ilgili yönetmelik Remi Gazete'nin dünkü sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğe göre, kendi malî olanaklarından azami derecede faydalanmış oldukları halde malî sıkıntı içinde oldukları saptanan özel eğitim kurumlarına Millî Eğitim Bakanlığınca yardım yapılacaktır (“Özel eğitime devlet yardımı”, 1985, s.12).

5 Kasım 1985 tarihinde kabul edilen 3236 numaralı “Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” çıkarılmıştır (“Özel Öğretim Kurumları Kanunu”, 1985, s.18923). Kanunla ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Uluslararası Özel Okul Açmak Kolaylaştırılıyor” başlıklı haberine göre, Özel Eğitim Kurumları Yasası'nda tek maddelik değişiklik öneren tasarının tümü mecliste kabul edilerek maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Değişikliğe göre, Türkiye'de uluslararası özel okul açılması kolaylaştırılacak ve vakıf kurma zorunluluğu kaldırılacak. Önümüzdeki hafta TBMM'de kabul edilmesi beklenen yasa ile Bakanlar Kuruluna ait olan “Türkiye'de yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği uluslararası okul açma” izni yetkisi Millî Eğitim Bakanlığına verilecektir (“Uluslararası özel okul”, 1985, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı farklı eğitim ve öğretim uygulayan özel okulları ortak programa tabi tutmak için yönetmelik düzenlemiştir. Milliyet gazetesinin “Özel Eğitim Tek Tip” başlıklı haberine göre, özel okullarda eğitim ve öğretim tek tip olacak. Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı, farklı program ve mevzuat uygulayan özel okullar için hap yönetmelik hazırlamıştır. Tek tip hale getirilen yönetmelik uyarınca, bütün okullar amaç, tür, ihdas edilecek kadrolar, eğitim kadroları, görevlendirme, atamalar, sosyal hizmetler, meslekî çalışmalar, okutulacak ders kitapları, personelin görev ve sorumlulukları, sınav ve sınıf geçme işlemleri, eğitici faaliyetler yönünden de aynılaştırılacaktır (“Özel eğitim tek tip”, 1986, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı, özel dersane ücretleri ile ilgili yönetmelik değişikliği yapmıştır. Milliyet gazetesinin “Dershanelere Tek Fiyat” başlıklı haberine göre, Türkiye Özel Dershaneler Birliği Başkan Yardımcısı Sıtkı Alp, “Tespit edilecek sabit fiyat uygulaması sıkı denetim yapıldığı takdirde başarılı olur” açıklamasında bulunmuştur (“Dershanelere tek fiyat”, 1986, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığının özel okul ücretlerinin serbest bırakılması kararı tepkilere neden olmuştur. Bu konuda Milliyet gazetesinden Mümtaz Soysal “Eğitim Ticareti” başlıklı

köşe yazısında doğabilecek sıkıntıları gerekçe göstererek bakanlığın almış olduğu karara tepki göstermiştir:

Temel ihtiyaç maddesi olup olmadığına bakmaksızın bütün malların fiyatlarını serbest bırakmak, devlet desteği olmaksızın piyasadaki dengelerin kendiliğinden oluşmasını beklemek, bir ekonomi politikasıdır ve kimilerine göre, siyasal ya da sosyal sonuçları ne olursa olsun, kendi içinde tutarlıdır. Ama, aynı yaklaşımı eğitim bakımından benimseyebilir misiniz? Gelecek yıl için özel okul ücretlerinin serbest bırakılması bu demek. Devlet, yalnız kamu eğitim sisteminin yanında büyük bir özel eğitim kesiminin oluşmasına göz yummakla, bunu teşvik etmekle kalmıyor, bir de o kesimdeki fiyat oluşumunu serbest bırakıyor. Sanki düpedüz bir ticaret söz konusuymuş, margarin yağı üretilip satılacakmış gibi... Şimdiki serbestlik, aradaki nitelik farkını büsbütün arttıracak. Eskiden, özel okul ücretleri belli ölçütlere bağlı olarak sınırlı tutulurken ve yaşamın pahalılaşması ölçüsünde pahalılaşırken, şimdi, eğitim ticaretindeki çılgın yarış için bütün kapılar ardına kadar açılmıştır (Soysal, 1990, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının almış olduğu kararla özel yabancı kolejlerde bazı dersler dışındaki derslerin Türkçe olarak okutulmasını kararlaştırmıştır. Milliyet gazetesinin “Kolejlere Türkçe emri” başlıklı haberine göre, özel yabancı okullarda öğretmen yetersizliği nedeniyle matematik, fen bilgisi, fizik, kimya ve biyoloji dersleri dışındaki dersler Türkçe okutulacak. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, yabancı özel okullarda bazı derslerin Türkçe okutulmasını kararlaştırmıştır (“Kolejlere Türkçe emri”, 1991, s.3).

Milliyet gazetesinden Yalçın Doğan “Özel okullarda cinayet!...” başlıklı köşe yazısında özel okullara yönelik yapılan uygulamaları baskı olarak nitelendirmiştir:

Bu yılın Eylül ayı ile birlikte, özel yabancı okullara gözle görünür bir baskı başlıyor. Baskı, önce “yabancı dile” karşı olmakla başlıyor. Özel okullar Genel Müdürlüğü bir genelge yayınlıyor. Belli dersler sayılıyor, bunların dışındaki derslerin “Türkçe okutulması isteniyor”. Örneğin, “bilgisayar dersinin de Türkçe okutulması” isteniyor. Yani, “yabancı dil öğretiminde bir kısıtlama” getirilmek isteniyor. Bu yetmiyor. Ardından bir başka karar daha geliyor. Bu kez yabancı dilde okutulan derslerden öğrencilerin “Türkçe sınava girmeleri” isteniyor... Bir yandan “Aman daha çok insan yabancı dil öğrensin” diye çırpınırken, öte yandan özel okullara “özel muamele ile özel baskı” uygulaması, sanki bir kampanyaya dönüşüyor. Günlük atamalardaki çıkarılan güçlüklerden tutun da, uzun dönemde sistemi etkileyecek kararlara kadar uzanan bir kampanya, kendini açıkça gösteriyor (Doğan, 1991, s.16).

Yaygın eğitim.

Çıracılık Eğitim Yasası: Millî Eğitim Bakanlığı, 5 Haziran 1986 tarihinde kabul edilen ve 3308 numaralı “Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu”nu çıkarmıştır (“Çıracılık ve Meslek Eğitimi”, 1986, s.19139). Kanunla ilgili bilgiler ve gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Çıracıları Devlet Sigorta Ettirecek” başlıklı haberine göre, yürürlükte

bulunan 2089 sayılı ıraklık, Kalfalık ve Ustalık Yasası değiştirilerek çırakların devletçe sigorta ettirilmesi ilkesi getirilecektir. Esnaf ve sanatkârların çalıştırdıkları “Mali külfet” gerekçesiyle sigorta ettirmemeleri zerine Millî Eğitim Bakanlığı yasada değişiklik yaparak çırakların devletçe sigorta edilmelerini ve sigorta primlerinin de devletçe karşılanması görüşü benimsemiştir (“ırakları devlet sigorta ettirecek”, 1984, s.9). Milliyet gazetesi de “Meslekî Öğretimde Yeni Formül Arayışı!” başlıklı haberde, Bakanlıkça hazırlanan ve meclise sevk edilen “ıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanun Tasarısı”, ırakların sigortalarının devlet tarafından karşılanmasını öngördüğü bilgisine yer vermiştir. Tasarıya göre, çıraklar devlet tarafından sigorta ettirilecek. İşverenin verdiği ücret her türlü vergiden muaf olacak. 12 yaşını doldurmuş, okuma ve yazma bilenlerin çırak olabilecekleri hükmünü içeren tasarı çırakların her türlü öğrencilik haklarından yararlanabilmesini öngörmüştür. Geleceğin meslek adamları pratik eğitimlerini işyerlerinde çalışarak ve teorik eğitimlerini ise ıraklık eğitim kurumlarında yapacaklar. Bakanlık yetkililerine göre çıraklar, tüm öğrencilik haklarından yararlanırken paso da alabilecekler (“Meslekî ğretimde yeni formül arayışı!” , 1985, s.12).

Zaman içerisinde yasayla ilgili bilgiler ve gelişmeler gazetelerde verilmeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “İşçi-ğrenciler dönemi” başlıklı haberine göre, 13-19 yaş arasındaki öğrenciler, çalıştıkları işletmelerde asgari ücretin yüzde 30’undan az olmamak kaydıyla ücret alacaklar. Bakanlık, işçilerin sigorta primlerini ödeyecek. Sanayi ve okul işbirliğini öngören yeni ıraklık Yasası’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte “İşçi-ğrenci” dönemi başlayacak. Üniversite kapılarındaki yığılmaların önüne geçmek ve kalkınma planı hedefleri doğrultusunda vasıflı işgücü yaratma amacını güden yeni uygulamaya göre işçi öğrenciler çalıştıkları işyerinde asgari ücretin yüzde 30’undan az olmamak kaydıyla ücret alacaklar. Millî Eğitim Bakanlığı sigortalı işçi öğrencilerin primlerini ödeyecek (“İşçi-ğrenciler dönemi”, 1986, s.6). Cumhuriyet gazetesinin “Fabrika Okullar Bu Yıl Uygulamaya Başlıyor” başlıklı haberine göre, ıraklık ve Meslekî Eğitim Yasası’nın çıkmasının ardından Millî Eğitim Bakanlığı “fabrika okulları” bu yıl devreye sokarak meslekî eğitimi yaygınlaştırmaya çalışacak. Bakanlık, niversite önündeki yığılmaya ve işsizliğe karşı ANAP’ın “Fon kalkanı” ile mücadele edecek. Yasa uyarınca oluşturulan “ıraklık, Meslekî ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu”na, 50’den fazla personel çalıştıran, ancak çırak öğrencilere eğitim vermeyen işletmeler ödemede bulunacak. Yasayla 2089 sayılı ırak, Kalfa ve Ustalık Yasası’nın bazı maddelerine işlerlik kazandırılarak kalifiye eleman gereksiniminin karşılanması amaçlanmıştır (“Fabrika okullar bu yıl uygulamaya başlıyor”, 1986, s.14).

Bakanlık yasanın tanıtılması hususunda bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Çıracılık Yasası” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, “Çıracılık ve Meslek Eğitim Yasasını Tanıtma Kampanyası”na dün İstanbul Ticaret Odasından başlamıştır. İstanbul Ticaret Odasını Ziyaret eden Metin Emiroğlu, Yönetim Kurulu Başkanvekili Dünder Uçar ve çok sayıda işadamına, çıkarılan kanunu anlatmıştır. Emiroğlu, Çıracılık ve Meslek Eğitim Kanunu ile büyük ölçüde işsizlik ve kalifiye eleman sorununa çözüm bulunacağını söylemiştir (“Çıracılık yasası”, 1986, s.14).

Gazeteler, kanunun uygulanmadığı yönünden şikâyetleri gündeme getirmiştir. Milliyet gazetesinin “Devletten Şikâyet” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu başkanlığında yapılan ve 13 il valisinin katıldığı toplantıda Çıracılık ve Meslekî Eğitim Yasası’nı devlet sektörünün uygulamadığından yakınıldığını belirtmiştir. Çıracılık ve Meslekî Eğitimi Yasası uygulamasının getirdiği sorunlar ve yaratılabilecek yeni imkânların tartışılması için düzenlenen toplantıda konuşan bazı valiler, illerinde PTT, DDY, ETK, DSİ ve benzeri devlet kuruluşlarının kanunu uygulamakta isteksiz davrandıklarını anlatmışlar. Millî Eğitim Bakanı Emiroğlu da, “Özel sektörü yanımıza alıyoruz da, devlet sektörü karşı çıkıyor. Anlamak mümkün değil” diye şaşkınlığını dile getirerek sorunun çözümlenmesine çalışılacağı konusunda valilere söz vermiştir (“Devletten şikâyet”, 1986, s.14). Cumhuriyet gazetesi “Çıracılık yasası istihdam sorununu da çözecek” başlıklı haberde benzer konuya değinmiştir. Habere göre Bakan Emiroğlu, yasa kapsamına alınan 39 ilde bu yılki hedefin 50 bin meslekî teknik eğitim yapan öğrenci ile 150 bin çıracığın fabrikalarda eğitilmesi olduğunu belirtmiştir (“Çıracılık yasası”, 1986, s.16).

Gazeteler kanunla ilgili eleştirel ifadeler kullanmıştır. Milliyet gazetesinin “Ucuz işçi sağlama yasası” başlıklı haberine göre, 3308 sayılı kanunun adı “Meslekî Eğitim ve Çıracılık Kanunu” imiş. Bu kanunu hazırlayanların taktığı admış. Ancak, halk bu kanuna başka bir ad takmış: “Ucuz işçi sağlama kanunu...” Kanunun içeriği iyi tetkik edildiği zaman halkın taktığı adı hemen herkes uygun görecektir (“Ucuz işçi sağlama yasası”, 1987, s.10).

Gazeteler çırakların, çıkarılacak yasadaki haberlerinin olmadığını dile getirmiştir. Milliyet gazetesinin “Çıraklar Yasadan Habersiz” başlıklı haberine göre, on binlerce çıracığın kendileri için çıkarılan yasadaki haberleri olmadığı ortaya çıkmıştır. Yılbaşında yürürlüğe giren ve sigorta primleri devlet tarafından ödenmesi öngörülen çıraklara bu yasa ile öğrencilerin yararlandığı kolaylıklar sağlanacaktır. Yurt genelinde 100 bini aşan çıraktan bugüne kadar sadece 30 bini çıracılık ve meslekî eğitim merkezlerine başvurmuştur. Başvuru tarihinin ay sonu itibarıyla biteceği belirtilmiştir (“Çıraklar yasadaki habersiz”, 1987,s.3).

Gazeteler yasayla ilgili ayrıntıları vermeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesi “İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması Yaygınlaşıyor” başlıklı haberde, 3308 sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi” yasası uyarınca endüstri meslek, kız ve ticaret liseleri ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri haftada üç gün işletmelerde eğitim gördüklerini ve geçen yıl çıkarılan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslekî Eğitim Yasası’yla sanayi, meslek eğitimine ortak edildiği bilgisini vermiştir (“İşletmelerde meslek eğitimi uygulaması”, 1987, s.8).

İstanbul Millî Eğitim Gençlik ve Spor Müdürü Şener Birsöz, Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Fabrikada Öğretim” başlıklı makalesinde, çıkarılan Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu’nu reform olarak nitelendirmiştir:

Geçtiğimiz Haziran ayında yürürlüğe giren “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” Türk Millî eğitim sistemi içinde bir reform niteliği taşımaktadır. Çağımızda bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişim, teknik elemana olan ihtiyacı süratle arttırmıştır. Ülkemizin kalkınma ve gelişmesinin de bu sahada eğitilmiş insan gücüne bağlı olduğu açık bir gerçektir. “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” bu ihtiyacın karşılanması konusunda son yıllarda atılmış en ciddi adımı teşkil etmektedir. Bu güne kadar, gösterilen bütün çaba ve gayretlere, alınan değişik tedbirlere rağmen, ortaöğretim çağındaki öğrencilerin meslekî ve teknik eğitime kaydırılmasında başarılı olunamamıştır (Birsöz, 1986, s.8).

Şener Birsöz, makalesinde ayrıca kanunun getirmiş olduğu en önemli yeniliklerden bahsetmiştir:

Kanunun getirdiği en önemli yenilikler olarak, çırak, kalfa ve ustaların tabii tutulacağı esasları düzenlemesi, 50 ve daha çok işçi çalıştıran işletmelerin çalıştırdıkları işçi sayısının yüzde beşinden az yüzde onundan fazla olmamak üzere, meslek lisesi öğrencilerine meslekî eğitim yaptırma yükümlülüğü getirmesi, iş yerlerinde eğitilen öğrencilere ödenecek ücret ve sosyal hakları güvence altına alması, ustalık belgesi alınmasına ilişkin işlemleri disipline etmesi ve işyeri açabilmek için ustalık belgesi alma zorunluluğu getirmesi, “Çıraklık, Meslekî ve Teknik Eğitimi Geliştirme Fonu” kurulmasına imkân vermesini sayabiliriz (Birsöz,1986, s.8).

Lise Mezunlarına Meslek Edindirme (LİMME) Projesi: Millî Eğitim Bakanlığı, 15 Ekim 1990 tarihinde “Lise Mezunlarına Meslek Edindirme (LİMME) Projesi”ni uygulamaya geçirmiştir. Bu projeye, lise mezunu gençlere farklı alanlarda meslekî eğitim verilmesi amaçlanmıştır. Projeye ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Meslekî Eğitimden Geçenlere Kısa Askerlik” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, “Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi” çerçevesinde 160 bin 127 lise mezununa meslek eğitimi verileceğini söylemiştir. Kamu ve özel kuruluşlardan projeye destek vermelerini istemiş ve meslekî eğitimden geçenlerin askerlik sürelerinin 4 ay kısaltılacağını da açıklamıştır. LİMME Projesi Koordinasyon Toplantısı dün Millî Eğitim Bakanı Akyol başkanlığında yapıldığı belirtilmiştir. Toplantıya kamu ve özel sektör temsilcilerinin yanı sıra YÖK ve üniversite temsilcileri de katılmış ve proje konusundaki görüşlerini bildirmiştir. Akyol toplantının

açılışında yaptığı konuşmada yükseköğretime giriş sorununun artarak büyüdüğüne işaret ederek LİMME Projesi'nin üniversite kapısındaki yığılmaları önleyeceğini kaydetmiştir. Üniversiteye giriş sisteminin değiştirilmesi için de çalışmalar yürüttüklerini anımsatan Akyol şöyle konuşmuştur: “Mevcut sistem yürümüyor. Artık deniz bitti kara görüldü. Millî Eğitimin yükünün ilgili kuruluşlarla paylaşmanın da zamanı gelmiştir. LİMME Projesi bu amaçla hazırlandı. Bu çerçevede kamu ve özel sektör temsilcilerinden bize kaynak, araç-gereç, mekân ve düşünce olarak yardımcı olmalarını bekliyoruz.” (Meslekî Eğitimden geçenlere kısa askerlik” , 1990, s.9).

Projeye ilişkin bilgiler gazetelerde verilmeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesi “LİMME Projesi” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan Lise Mezunlarını Eğitim Projesi için Isparta'ya 2 bin 200 kişilik kontenjan ayrıldığı ve LİMME Projesi uyarınca 26 ayrı branşta lise ve dengi okul mezunu işsiz gençler halk eğitim merkezlerinde eğitileceği, kurslar altı ay ile bir yıl süreli olacağı bilgisini vermiştir (“LİMME Projesi”, 1990, s.20).

TODAY'de görevli Dr. Feyzi Uluğ Milliyet gazetesinde kaleme aldığı “Yeni Model: LİMME Projesi” başlıklı makalesinde projede çeşitli belirsizliklerin olduğu ve bu belirsizliklerin giderilmesiyle projenin başarısı açısından yaşamsal bir önem taşıdığını belirtmiştir:

Kamuoyuna sunumu açısından, yüz altmış bin kişilik kapsama alanıyla, üniversiteye girme umudu kırılmış yüz binlerce gence, kendi yaşamlarını yönlendirmede bir çıkış kaynağı gibi görünen LİMME projesine yakından bakıldığında, çeşitli belirsizlikler ön plana çıkmaktadır. Bunlardan başlıcaları; programlara öğrencilerin seçilmesi, öğrencilik hakları, programlarda amaca dönüşümün sağlanması, yaygın ve örgün programlar arası geçişler, süre ve olanaklar, program içi uygulama etkinliği ve bu programları tamamlayanların istihdam konularıyla ilgilidir. Anılan konulardaki belirsizliğin sürmesi, ister istemez, örneği geçmiş yıllarda yaşanan pek çok projede olduğu gibi, LİMME projesinin de yeterli ön hazırlıklar yapılmadan ve temel alt yapı oluşturulmadan uygulamaya konulduğu izlenimini vermektedir (Uluğ, 1990, s.13).

Projeye ilgili gelişmeleri aktarmayı sürdüren Milliyet gazetesi “Liseli İş Peşinde” başlıklı haberde, Lise mezunlarına Meslek Edindirme Projesi 15 Ekim'de başlayacağını haber vermiştir. 23-30 bin civarında başvuru beklenen projeye 103 bin lise mezununun katılmak istediği belirtilmiştir. Bakanlık Müsteşar Yardımcısı İhsan Özçukurlu, 15 Ekim'de başlayacak eğitimle lise mezunlarına 344 değişik alanda beceri kazandırılacağını belirterek öğrencilerin özellikle elektrik, elektronik, bilgisayar ve turizm programlarını istediklerini söylemiştir (“Liseli iş peşinde”, 1990, s.12).

Projenin ne zaman başlayacağı gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “LİMME Bugün Başlıyor” başlıklı haberine göre, ilk kez uygulamaya başlanan projeden bu öğretim yılında 105 bin 467 aday yararlanacaktır. LİMME Projesi çerçevesinde örgün ve yaygın olmak üzere 344 dalda eğitim verilecektir. Örgün meslekî eğitim programı, teorik ve uygulamalı derslerin tamamı meslek liselerinde gerçekleşirse bir yıl içinde tamamlanacaktır. Teorik dersler meslek liselerinde ve uygulamalı dersler kamu ve özel kuruluşların işyerlerinde yapılırsa 2 yıl içinde tamamlanacaktır (“LİMME bugün başlıyor”, 1990, s.20). Sonraki gün Cumhuriyet gazetesi “LİMME Projesi Sorunlu Başladı” başlıklı haberde projenin sorunlu başladığını belirtmiştir. Habere göre, bir iş bulamayan lise mezunlarının teknik eğitimden geçirilerek meslek sahibi yapılmasını öngören projenin yarattığı sorunların başında, mesleki ve teknik öğretim okullarındaki araç, gereç ve öğretmen açığının daha da büyümesi gelmektedir. Projenin başarısına yönelik kaygılar sürmüştür ve kaygıların ne derece doğru olduğu uygulama sonunda ortaya çıkacaktır (“LİMME Projesi sorunlu başladı”, 1990, s.20).

LİMME Projesine yönelik öğrencilerin görüşleri gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Meslek Maratonu” başlıklı haberine göre, LİMME projesine kayıt yaptıran meslek lisesi mezunları okullarında verilen eğitimin yetersiz olduğunu belirterek “Okulda aldığımız eğitimle bir işe giremedik. Son umudumuz bu proje” ifadelerini kullanmışlardır. Bir meslek umuduyla meslek liselerine girmek için yarışan binlerce öğrencinin mezun olduktan sonra iş bulamamaları onları LİMME projesine yöneltmiştir. İş garantisi veren projeye meslek liselerinin metal, ağaç işleri, dökümcülük gibi bölümlerini bitiren öğrencilerin daha çok başvurdukları belirlenmiştir (“Meslek maratonu” , 1990, s.3).

Projeyle ilgili aksaklıklar eleştirel ifadelerle aktarılmıştır. Milliyet gazetesi “‘LİMME’ Lime Lime” başlıklı haberde, yeterli altyapı kurulmadan aceleyle açılan Kadıköy ve Şişli ilçelerinde LİMME çerçevesinde bilgisayar kurslarına katılan gençler, kayıtlı buldukları merkezlerde yeterli sayıda bilgisayar ve öğretmen olmadığı için özel dersanelere dağıtılmaya başlandığı bilgisini vermiştir. Habere göre, Kadıköy Halk Eğitim Merkezinden değişik dersanelere gönderileceğini öğrenen bir grup LİMME öğrencisi, projenin uygulanmasında ciddiyet bulunmadığını öne sürerek, dersanelerin kendilerinden ücret istemelerinden endişe etmiştir. LİMME öğrencilerinin yakınmalarına karşılık Millî Eğitim yetkilileri amaçlarının daha iyi eğitim vermek olduğunu belirtmişlerdir (“‘LİMME’ lime lime”, 1990, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, LİMME projesinin sorumluluğunu Bakanlık bünyesinde yeniden kurulan Yükseköğretim Genel Müdürlüğüne vermiştir. Cumhuriyet gazetesinin “LİMME’de Yeni Adım” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığının üniversiteye giremeyen lise mezunları için açtığı “Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi”

yükseköğretim statüsüne doğru ilk adımını atmıştır. LİMME projesinin sorumluluğu, Bakanlık bünyesinde yeniden kurulan Yükseköğretim Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Yükseköğretim Genel Müdürlüğü, LİMME Projesi uygulamasında, yükseköğretim kurumları ile gerekli koordinasyon ve işbirliğini sağlamakla yükümlü olacak (“LİMME’de yeni adım”, 1991, s.20).

Gazeteler projeye ilgili öğrencilerin yaşadığı sorunları aktarmayı sürdürmüştür. Milliyet gazetesinin “LİMME’ye Staj Engeli” başlıklı haberine göre, Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi kurslarına katılanların dertli oldukları ortaya çıkmıştır. Projenin bazı bölümlerindeki kurslara katılan ve staj yapması gereken öğrenciler, işyerleri projeden haberdar olmadıkları gerekçesiyle kabul edilmedikleri ortaya çıkmıştır. Kursiyerler, “Bize iş bulacaklarını söyleyen bakanlık yetkilileri, daha stajımızı bile ayarlayamadı” diye yakınmışlardır (“LİMME’ye staj engeli”, 1991, s.2). Daha sonra Milliyet gazetesi “LİMME Öğrencisi Sahipsiz” başlıklı haberde öğrencilerin karşılaştıkları sorunları tekrar aktarmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı, turist rehberliği eğitimini paylaşamayınca aynı konuda eğitim gören LİMME öğrencileri ortada kalmışlar. Turist rehberi olmak için Türkiye’nin çeşitli yörelerinden Yalova’ya gelen ve altı aydır eğitim gören öğrenciler, rehber olamayacaklarını öğrenince çok şaşırılmışlar (LİMME öğrencisi sahipsiz”, 1991, s.3, s.14).

Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam “Millî Eğitimin Darboğazları” başlıklı makalesinde LİMME projesiyle ilgili şu değerlendirmede bulunmuştur:

Devlet kalkınma planlarında öngörülen %65 meslekî ve %35 normal eğitim oranlarına ulaşmak şöyle dursun, bu oranlar yaklaşık değerleri ile ters bir seyir takip etmektedir. Oysaki Türkiye’nin kaderini meslekî-teknik eğitim çizecektir. Bu amaca LİMME projesinin Usta-Kalfa-Çırac Kanunu’nun yardımcı olacağı kuşkusuzdur. Kapsam ve içerik yönüyle yetersiz olduğu düşünülmelidir (Sağlam, 1991, s.15).

Yükseköğretim.

Bu dönemde de YÖK Kanunu’nda değişiklikler yapılması hususunda çalışmalar yapılmıştır. Yasa çalışmasıyla ilgili bilgiler ve gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Bu sırada Cumhuriyet gazetesinden Prof. Dr. Nahit Kumbasar “Yüksek Öğretim Kanunu Üzerine...” başlıklı makalesinde, 6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe geçen YÖK kanunuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Yükseköğretim örgütünde köklü değişiklikler yapma amacı ile düzenlenen Yüksek Öğretim Kanunu, hazırlandığı günlerde çeşitli yanları ile tartışılmış, üniversite mensuplarının çoğunluğunun benimsemediği bazı hükümleri ile Kasım 1981’de yürürlüğe girmiş ve dört yılı aşan bir süre uygulanmış bulunuyor.” Kumbasar, makalesinde

yeni yasa çalışmalarlarıyla ilgili TBMM'ye ve devletin üst kademesinde bulunan yetkililere seslenerek şu ifadeleri kullanmıştır:

Acıdır ki, üniversitelerimizi üst düzey kurullarda ve devlet yetkilileri karşısında temsil edenlerin büyük bölümü, üniversitelerinde yaygın olan düşünce ve görüşleri yansıtmamaktadırlar. Bu nedenle, Yüksek Öğretim Kanunu üzerinde düşünülmesi, sonuçlarının değerlendirilmesi söz konusu ise, Yüce Meclis ve üst düzey devlet yöneticilerimiz, Üniversitelerarası Kurul'un görüşünü üniversitelerin görüşü olarak değerlendirmemeli, daha yaygın biçimde üniversite mensupları ile temas kurmalıdırlar (Kumbasar, 1986, s.2).

Cumhuriyet gazetesinden Uğur Mumcu "YÖK Düzeni..." başlıklı köşe yazısında, YÖK Başkanı İhsan Doğramacıyı yaptıkları icraatlardan dolayı eleştirmiştir. Yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

Sayın Doğramacı'nın, üniversitede araştırmaların geliştiği yolundaki sözleri de - ne yazık ki- doğru değildir. Avrupa Bilim Vakfı verilerine göre Türkiye dünya bilimine katkı sıralamasında 43. sıradan 45. sıraya düşmüştür. YÖK, 'Bir siyasal düşüncenin tasfiyesi ile bir başka siyasal düşüncenin üniversitelere egemen olması' diye tanımlayacağımız bir 'operasyon'a yaramıştır. Doğramacı da bu operasyonun üniversite içindeki en üst düzey sorumlusudur (Mumcu, 1986, s.8).

Tercüman gazetesinden Prof. Dr. Hüseyin Ayan "Yüksek Öğretim Nereye?" başlıklı makalesinde bazı uyarılarda bulunmuştur:

Bu soruyu, herkes günde birkaç kere tekrarlamaktadır. Gerçekten yüksek öğretimin durumu nedir? Ne olacaktır? Söze şuradan başlamak isterim. Yüksek öğretimimiz yaz-boz tahtası değildir. Bu konu ile daha fazla oynanmamalıdır. Zira Yüksek Öğretim Kanunu'nun değiştirileceği konusu etrafında çıkarılan her türlü söylenti, dolaylı olarak eğitimi ve öğretimi etkilemektedir. Kazanılmış haklara dokunulmayacağı aşikârdır. Ancak hakların kazanılmasında takip edilen yol, bazı kimselerin durumu göz önüne alınarak "kolaylaştırılmaz" Şekil yönünden bazı tedbirler alınabilir. Ama kapsam olarak, akademik unvanların kazanılmasında takip edilen yol ikide bir değiştirilmemelidir (Ayan, 1988, s.6).

Bakan Güzel'in kanunla ilgili görüşleri gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin "Güzel: YÖK'ü değiştireceğiz" başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, Yükseköğretim Kanunu'nun değiştirilmesi konusunda şu görüşleri savunmuştur:

YÖK'ü değiştireceğiz. Ama, bu 1980 öncesine dönme anlamında değil. Ben akademik özerkliği savunuyorum. Akademik özerklik de bir ölçüde, mali ve idari özerlikle olur tabii. Ancak, şu anda Millî Eğitim Bakanlığı, sadece okul öncesinden ortaöğretime kadar olan öğretimle ilgilenmektedir. Yani, ben ilk ve ortaöğretim bakanıyım. Oysa, yükseköğretimden de biz sorumlu olmalıyız. Ama, bu hiçbir zaman üniversitelere müdahale olarak alınmamalıdır ("Güzel: YÖK'ü değiştireceğiz", 1988, s.9).

Tercüman gazetesinden Nazlı Ilıcak "Kahveci'nin 'Kazığı'" başlıklı köşe yazısında iktidarı ve Cumhurbaşkanı'nı sert bir dille eleştirerek "Kısacası Özal ile ANAP iktidarı el ele

verip, YÖK'ten de katmerli bir biçimde üniversitelerin canına okuyacaklar” ifadesini kullanmıştır. Yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

Üniversitelerde YÖK'ün gücünü azaltacak yeni bir düzenleme için ANAP milletvekili Adnan Kahveci kolları sıvadı. Hazırladığı teklif, nedense kamuoyunda serbest tartışmaya bir türlü açılmıyor, sadece gazetelerde parça parça yayınlanıyor. Kahveci'nin teklifine göre, üniversitelerde 7'şer kişilik yönetim kurulları oluşturulacakmış. Bu yönetim kurullarının üyelerini, Bakanlar Kurulu, “halk” arasından seçecek ve Cumhurbaşkanı atayacak. Rektörler de, yönetim kurulunun belirleyeceği üç isim arasından, Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilecek. Kısacası üniversite, İhsan Doğramacı'nın hâkimiyetinden kurtarılıp “Eti senin, kemiği benim” diye ANAP'a teslim ediliyor (Ilıcak, 1990, s.9).

Sivil toplum örgütleri YÖK yasasıyla ilgili alternatif yasa taslağı hazırlamış ve bunu kamuoyuyla paylaşmıştır. Zaman gazetesi de bu sırada “Alternatif YÖK taslağı tartışılıyor” başlıklı haberde, Öğretim Üyeleri Derneği tarafından hazırlanan Alternatif YÖK taslağı çalışmasının yeniden kamuoyunda tartışılmaya açıldığı bilgisini vermiştir. Dernek, “Üniversiteler Temel Yasası” adıyla hazırladığı taslakta “Özerk, parasız, giriş sınavsız ve YÖK'süz bir üniversite” öngörmüştür. Bütün görevlere seçimle gelme şartını ileri sürmüştür. Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin yönetime katılmaları ve yönetici seçimlerinde oy kullanmalarını istemiştir (“Alternatif YÖK taslağı”,1990, s.1).

Tercüman gazetesinden Mukbil Özyörük “Üniversitelerimiz Seyrededursunlar!..” başlıklı köşe yazısında hükümet yetkililerini ve yapmış oldukları faaliyetleri eleştirmiştir:

Daha geçen gün “Mesele üniversite reformuna geldi mi, bu memlekette bu işin meraklısı pek çoktur” diye yazmamış mıydım, buyurun işte, ANAP milletvekili ve Biyomedikal mühendisi Dr. Adnan Kahveci ile, gene ANAP milletvekili ve eski dekan, eski rektör vekili, eski vesaire vesaire. Gemi inşa mühendisi Dr. Kemal Karhan altı yıldır üzerinde çalıştıklarını söyledikleri bir reform tasarısı ile ortaya çıktılar. Kendilerinin dediğine göre, bu tasarının hazırlanmasında daha “yüzlerce kişi” iştirak etmiş... Bizce, gene de perhizli davranmışlar. Zira tasarıda neler teklif edildiğini görünce sizin de kabul buyuracağımız gibi, hangi şehrin, hangi kasabanın bir meydanlığına gitseler de “Ey ahali!.. Üniversite kanunu hazırlıyoruz, siz de gelin, espri yapın” deseler, böyle yüzlerce değil, binlerce, hatta on binlerce reform meraklısı (!) toplarlardı... (Özyörük, 1990, s.8).

Cumhurbaşkanı ve YÖK Başkanı, YÖK Yasasıyla ilgili ortak hareket etmiştir. Milliyet gazetesinin “YÖK, revizyonda” başlıklı haberine göre, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatıyla YÖK Başkanı İhsan Doğramacı tarafından büyük bir gizlilik içerisinde sürdürülen yeni YÖK yasasında, mevcut yükseköğrenim yasası tepeden tırnağa değiştirilecek. Değişiklik TBMM'nin denetiminden kaçırılarak kanun hükmünde kararname ile gerçekleştirilecek. YÖK Başkanı İhsan Doğramacı, Millî Eğitim Bakanlığı ve rektörlerden habersiz olarak çok yakın çevresiyle sürdürdüğü yeni yasa taslağında öğrenci ve öğretim

üyelerinin hoşuna gidecek çok sayıda yeniliğin olacağını söylemiştir (“YÖK, revizyonda”, 1991).

Bakan Avni Akyol döneminde de yasa çalışmaları devam etmiştir. Hatta bu konuda açıklamalarda bulunmuştur. Milliyet gazetesinin “YÖK Kanunu değişiyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, 2547 sayılı Yükseköğrenim Kanunu üzerinde değişiklik çalışmalarına başladıklarını söylemiştir. Avni Akyol, değişiklik konusunda henüz belirlenmiş bir şey olmadığını belirterek hazırlıkların YÖK’ü demokratikleştirmeye yönelik olduğunu söylemiştir (“YÖK Kanunu değişiyor” , 1991).

Öğretmenlik mesleği.

Millî Eğitim Bakanlığı, mahrumiyet bölgelerinde görev yapan öğretmenlere yönelik yasal düzenleme çalışmaları yapmıştır. Düzenlemeyle ilgili Milliyet gazetesi “Mahrumiyet Bölgelerinde Görev Yapan Öğretmenlere Yeni Haklar Getiriliyor” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı mahrumiyet bölgelerinde çalışan öğretmenlere tanınacak yeni haklarla ilgili yasa tasarısı hazırlamıştır (“Mahrumiyet bölgelerinde görev yapan öğretmenler”, 1984, s.7).

Bakanlık öğretmenlere yönelik yeterlilik sınavı yapılmasını kararlaştırmıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Öğretmen Olmak Zorlaştırılacak” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu öğretmenlik mesleğinin kalitesinin yükseltileceğini kaydederek, “Bundan böyle öğretmen olmak isteyenler, yeterlilik sınavından geçirecektir” demiştir. Emiroğlu bu sınavların öğretmen adayları için Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından yapılacağını kaydetmiştir (“Öğretmen olmak zorlaştırılacak” , 1985, .s.6).

Yüksek Öğretim Yasası ile YÖK’e devredilen yüksek öğretmen okullarının yeniden Millî Eğitim Bakanlığına devredilmesi gündeme gelmiştir. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Öğretmen Okullarına Dönüş” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Yüksek Öğretim Yasası ile YÖK’e devredilen yüksek öğretmen okullarının yeniden Millî Eğitim Bakanlığına devredilmesi gündeme gelmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri tarafından şu açıklama yapılmıştır: “Nasıl subay olmak için askerî okula gitmek gerekiyorsa, öğretmen olmak için de öğretmen okulları gerekiyor.” (“Öğretmen okullarına dönüş”, 1985, s.12).

Bu dönemde gazetelerde yazmış oldukları makalelerde öğretmen ve öğretmenlik mesleğinin sorunlarına çözümler sunan akademisyenler de olmuştur. Milliyet gazetesinden Dr. A. Kadir Aslan “Öğretmenlik Mesleği Saygınlığa Kavuşturulmalı” başlıklı makalesinde eleştirilerini yapmakla birlikte önerilerini de aktarmıştır:

Günümüz dünyasında mesleklerin saygınlıkları, ürettikleri hizmetin yanında ekonomik ve sosyal görünüşleri ile orantılıdır. Toplumda benimsenen, kazanılmak istenen, özlemi duyulan meslekler ekonomik bakımdan tatmin edici olan ve bunun sonucunda üst düzeyde bir sosyal statü sağlayanlardır. Öğretmenlik mesleği aranan bu nitelikler yönünden ne yazık ki daha toplumumuzda hak ettiği yeri bulamamıştır. Bugün yetersiz bulunan maaşının yanında, ek ders ücreti özellikle büyük kentlerde evinden okuluna gidiş parasını dahi karşılayamamaktadır. Düşünce yapısıyla, tutum ve davranışıyla, giyim kuşamıyla örnek olması istenen öğretmene bolca okuma, güzel ve çağdaş giyinme olanakları devlet tarafından yaratılamamıştır. Çağdaş uygarlığa ulaşmak ve onun üzerine çıkmak şüphesiz öğretmenlerin önderliğinde gerçekleşecektir. Bunun tek çaresi de, öğretmene gerekli önemi vermekte ve onun tüm gereksinimlerini karşılamaktır... Millî eğitimde oluşturulacak politikaların odak noktası öğretmenlik ve öğretmenler olmalıdır. Öğretmeni dışlayan hiçbir politikanın başarıya ulaşamayacağı bilinmelidir (Aslan,1989, s.11).

Cumhuriyet gazetesinden Dr. Mahmut Âdem “Ulusal Eğitimimizin Öncelikli Sorunları...” başlıklı makalesinde öğretmenlik mesleğinin niteliğinin geliştirilmesi konusunda eleştirilerini yapmakla birlikte çözüm önerileri de getirmiştir:

Nitelikli işgücü, ancak nitelikli öğretmenlerce yetiştirilebilir. Örneğin ortaöğretim geliştirilebilmek istendiğinde, ilk akla gelen, bu kesimde çalışan öğretmenlerin niteliğidir. Bugün öğretmen yetiştirmenin planlanması konusunda elimize çok iyi bir fırsat geçmiştir Millî Eğitim Bakanı Sayın Avni Akyol, öğretmen kökenli bir eğitim planlaması uzmanıdır. Ancak çeşitli beyanlarıyla öğretmenlik mesleğine gönül verdiği anlaşılan Sayın Bakanın, bu konuda somut bir atılımı henüz görülmemiştir. Özellikle 12 Eylül öncesi anarşik ortamda hızlandırılmış eğitimle, yeterli bilgi ile donatılmadan öğretmenlik mesleğine girenlerin, böylece mesleğin toplumdaki saygınlığını düşürenlerin tümünün acele hizmetiçi eğitimle yetiştirilmesi, öğretmen kökenli bir Millî Eğitim Bakanından beklenirdi. Eğitim enstitülerine, 12 Eylül öncesinde, çoğuna ideolojik rengine bakılarak ortaokul ve lise öğretmenlerinin atandığı bilinmektedir. 1983 yılında, bu öğretmenlere öğretim görevlisi unvanı verilmiştir. Hatta bu öğretim görevlilerinin içinde üniversite lisans öğrenimi görmemiş, daha da kötüsü iki yıllık eğitim enstitüsü mezunları bile bulunmaktadır. Kendisi üniversite mezunu olmayan bir öğretim görevlisinin okuttuğu genç, üniversite mezunu sayılır mı (Âdem, 1990, s.2)?

Eğitim yönetimi ve denetimi.

Millî Eğitim Bakanlığı, “eğitim denetimi sistemi”ni Ankara merkezli konumda olacak şekilde yeniden değiştirme kararı almıştır. Değişiklikle ilgili Milliyet gazetesi“Millî Eğitim Teftiş Sistemi Değiştiriliyor” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığında teftiş sistemi değiştirilecektir. Buna göre, Ankara “tek merkez” olacak, belli sayıda bakanlık müfettişi İstanbul ve İzmir’de oturabilecek. Millî Eğitim Bakanı Dinçerler tarafından bir süre önce müfettişlerin görüşleri alındıktan sonra uygulanmakta olan bölge sisteminin sakıncaları ortaya çıkması üzerine bu sistemden vazgeçilmesi üzerinde durulmuştur (“Millî eğitim teftiş sistemi değiştiriliyor” , 1984, s.12).

Bu dönemde eğitim müfettişlerine yönelik uygulanan kararlar gazetelerde eleştirilmiştir. Cumhuriyet gazetesinden Uğur Mumcu “Amaç Nedir?” başlıklı köşe yazısında eğitim müfettişlerine yönelik uygulanan “rotasyon” kararını eleştirmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı, ilköğretim müfettişlerinin yer değiştirmeleri amacıyla bir karar almıştır. “Rotasyon” denilen “yer değiştirme” işlemlerine, kural olarak kimse karşı çıkamaz. Ancak her işlem gibi bu işlemlerin de “kamu yararı” taşıyıp taşımadığı, idare hukuku diliyle siyaset amaçlı bir “yetki saptırması” örneği olup olmadığı araştırılır... Nedendir bilinmez, bu yer değiştirme işlemlerinin, “15.10.1978 tarihinden önce göreve başlayan öğretmenler”e uygulanmayacağı da bir yönetmelik maddesiyle saptanmıştır. 15.10.1978 tarihinden önce göreve başlayan öğretmenlere bu ayrıcalık getirilirken, 20 yıllık ilköğretim müfettişlerine “mazeret grupları dikkate alınmaksızın” kaydıyla “rotasyon” uygulanmaktadır. Demek ki, bakanlık personeli arasında işte böyle “eşitsizlik” yaratılmaktadır. İlköğretim müfettişleri ile ilgili 5 Mayıs 1986 tarihli bu bakanlık “olur”undan sonra 27 Mayıs 1986 tarihinde bakanlık, 525 ilköğretim müfettişi almaya karar vermiştir. İşin daha ilginç yanı da daha önce gerekli sınavları geçen ve ilgili yönetmelikler uyarınca ilköğretim müfettişi olmaya hak kazanmış olanların atama işlemlerinin eski Bakan Dinçerler tarafından 16.4.1984 günlü emir ile durdurulmuş olmasıdır. Özetle bakanlık, şu anda görev başında bulunan ilköğretim müfettişlerini bu “rotasyon” kararı ile açıkça istifaya zorlamakta; daha önce sınavlarda başarı gösterip, ilköğretim müfettişi olmaya hak kazanmış olanların atama işlemlerini hiçbir neden yokken durdurmakta ve bunların yerlerine “özel mülakat” ile müfettiş almaya çalışmaktadır (Mumcu, 1986, s.11).

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim yöneticilerine yönelik “yönetici okulu” açmayı düşünmüştür ve yönetici okulu açılmasına dair yönetmelik de çıkarmıştır. Düzenlemeyle ilgili Milliyet gazetesi “Yönetici Okulu” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre “Yöneticilik Okulları”nın amacının temel eğitim, görevin özelliğini kavratmak ve hazırlayıcı olmak, kaliteli yöneticiler yetiştirmek olduğu kaydedilmiştir. Yönetmeliğe göre, yönetici olmak isteyenler her yıl belli tarihlerde açılacak yazılı sınavlara tabi tutulacaklar. Merkezi sistemle yapılacak sınavda başarılı olanlar, ayrıca mülakata alınacak. Bu okula girenler, ücretli izinli sayılacak (“Yönetici okulu”, 1987, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, Danimarka modelini örnek alarak eğitimle ilgili yetkilerin mahalli idarelere devredilmesini öngören çalışmada il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerini “eğitim bölgeleri”ne ayırma kararı almıştır. Düzenlemeyle ilgili Cumhuriyet gazetesi “Eğitime Yeni Model Hazırlığı” başlıklı haberde gelişmelere yer vermiştir. Habere göre, Danimarka örneğinden yola çıkılarak hazırlanan model, son aşamada eğitimle ilgili tüm yetkilerin mahalli idarelere devredilmesini öngörmektedir. Veliler, öğretmenler ve yerel yöneticiler tarafından oluşturulacak okul meclislerine öğrenciler de katılacak. Okul meclisleri ders çeşitlerini, sürelerini ve ders kitaplarını belirleyecek. Proje pilot bölgelerde bu yıl uygulamaya başlanacak. Millî Eğitim Bakanlığı, yetkilerinin büyük çoğunluğunu mahalli

idarelere devretmeyi planlamıştır. Danimarka örneğinden yola çıkılarak hazırlanan ve aşamalı olarak gerçekleştirilmesi düşünülen yeni modele göre il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri, “eğitim bölgeleri”ne ayrılacak. Bu yıl pilot olarak seçilecek bölgelerde geçilecek uygulamaya göre aynı bölgedeki bütün okulların araç, gereç ve diğer fiziki olanaklarından yararlanabilecekler (“Eğitime yeni model hazırlığı”, 1990, s.1).

Müfredat programı.

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde hükümet politikası doğrultusunda ilk, orta ve lise ders kitaplarının içeriğinin değiştirilmesi yönünde çalışmalar yapmıştır. Ders kitaplarının değiştirilmesiyle ilgili Hürriyet gazetesi “İlkokullarda ‘Hayat Bilgisi’ Dersi Kaldırılıyor” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, ilkokulların bir, iki ve üçüncü sınıflarında okutulan “Hayat Bilgisi” dersinin kaldırılması, Talim ve Terbiye Kurulunca kararlaştırılmıştır. Hayat Bilgisi kitabının yerine ilkokullarda “Fen Bilgisi” ve “Sosyal Bilgiler” adı altında kitap okutulacak. Kurul, iki ders kitabının programları üzerinde çalışmalara başlamıştır. Bakanlık, önümüzdeki ders yılından itibaren, tüm okullarda tek tip kitap okutulmasını öngörmüştür. Bunun ilk uygulamasına önümüzdeki yıl ilkokullarda matematik dersinden başlanacak. Buna göre bir yazarın kitabı yurttaki tüm okullarda okutulacak ve öğretmenlerin kitap seçimi kaldırılmış olacak. Talim ve Terbiye Kurulu, “Hayat Bilgisi” dersinin günün koşullarına uymadığına karar verip okutulmasından vazgeçmiştir (“İlkokullarda ‘Hayat Bilgisi’ dersi kaldırılıyor”, 1983, s.3).

Gazeteler kitapların içeriğinin değiştirileceği konusunda bilgiler vermiştir. Cumhuriyet gazetesi “Ders Kitapları Yine Değiştirilecek” başlıklı haberle gelişmeleri vermeyi sürdürmüştür. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, hükümet politikası doğrultusunda, ilk, orta ve lise ders kitaplarının içeriğinin değiştirileceğini açıklamıştır. Eğitim politikasında 1982 Anayasası ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasası’nın esas alındığını belirtmiştir. Dinçerler, “Hükümet programı doğrultusunda ilk ve orta eğitim programlarını hazırlama ve geliştirme çalışmalarına devam edilmektedir” demiştir (“Ders kitapları yine değiştirilecek”, 1984, s.1). Cumhuriyet gazetesi “Bütün Dersler ‘Millî’ Oluyor” başlıklı haberde ise, 1985-86 öğretim yılı için birçok ders kitabı belirlenen ilkeler doğrultusunda yeniden yenilendiğini ve millî eğitimin bütün kademelerinde okutulan ders kitapları, “Türkiye ve Türk kültürü” ağırlıklı olarak değiştirileceği bilgisini vermiştir (Bütün dersler ‘millî’ oluyor”,1985, s.12).

Kitapların yazdırılması hususunda geniş katılımlı toplantılar düzenlenmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Kitap Yazma Seferberliği Bugün Başlıyor” başlıklı haberde de, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen “Kitap Yazma Seferberliği Toplantısı” bugün

başlayacağını belirtmiştir. Habere göre, Bakan Vehbi Dinçerler'in başkanlık edeceği ve üç gün sürecek olan toplantıya YÖK ve Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu üyeleri de katılacaktı ("Kitap yazma seferberliği", 1985, s.12).

Toplantıda konuşan Bakan Dinçerler'in sözleri gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin "Kitap Yazma Seferberliği Başladı" başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenen kitap yazma seferberliği toplantısında konuşan Vehbi Dinçerler, mevcut ders kitaplarının, ilim ve teknolojinin gelişmeleri karşısında yetersiz kaldığını ve zamanın ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirttikten sonra şunları söylemiştir:

Ders kitaplarının ana kitap ve destek kitap olmak üzere iki parçadan oluşmasını düşündük. Ana kitap programlara göre öz bilgileri kapsayan teferruata yer vermeyen esas kitaptır. Millî tarih, millî coğrafya ve vatandaşlık bilgisi gibi kitaplarda millî kültürümüz ağırlıklı olarak yer alacaktır. Buna göre her ders için bir ana kitap birden fazla destek kitap yazılabilecektir ("Kitap yazma seferberliği başladı", 1985, s.7).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi "Altında Ne Var?..." başlıklı köşe yazısında yapılacak değişikliği eleştirmiştir. Değişiklikle ilgili kamuoyunda cevap verilmesi gereken bazı sorular yönelmiştir:

Önce cevabını merak ettiğimiz soru şu: Okullardaki ders kitaplarından 1400'ünün alelacele değiştirilmesi ihtiyacı neden duyulmuştur? Eğer biz bugüne kadar öğrencilerimize böyle, "derhal" değiştirilmesi gereken kadar sakıncalı kitaplar vermiş idiysek, bu kadar büyük hatayı hatta kusuru işleyenlerden hesap sormak gerekmez mi? Yok eğer bu kadar kitabın hepsi "sakıncalı" değil idiyse, mevcutların yavaş yavaş eritilmesi ve değiştirilmesi yolu neden tutulmamıştır? Sonra, hangi kitapların hangi nedenle değiştirilmesi gerektiğine kim-hangi yetkili kurul- ne zaman karar vermiştir?...Peki ama yapılacak değişikliklerin doğrultusu ve amacı nedir? Bunu kimden öğrenelim? Elbette Sayın Dinçerler ile kitap yazımı işini yönlendiren birkaç kişi amacın ne olduğunu biliyorlardır. Ama onların değil, asıl Sayın Dinçerler'in eğitim kadrosuna çocuklarını teslim edecek olan velilerin bilmesi önemlidir... Uzun lafın kısası, bu "kitap yazımı" işinin altından yarın öbürün bir çapanoğlu çıkarsa hayret etmeyelim (Ekşi, 1985, s.3).

Ders kitaplarının yazdırılması konusu TBMM'ye taşınmıştır. Cumhuriyet gazetesinin "Ders Kitapları ve Ertelenen Vergiler, Meclise Getirildi" başlıklı haberine göre, ortaöğretimdeki 1500'e yakın ders kitabının alelacele yeniden yazılmaya başlanması üzerine HP Genel Başkan Yardımcısı Barış Can konuyu bir soru önergesiyle Meclise getirmiştir. HP Genel Başkan Yardımcısı, kitap yazma seferberliğini "gayri ciddi, sonu kargaşa ile bitecek bir uygulama" olarak nitelendirdikten sonra TBMM Başkanlığına verdiği yazılı soru önergesinde Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler'in yanıtlaması isteğiyle şu soruları yönelmiştir:

1. Okulların açılmasına az bir zaman kala 1500'e yakın ders kitabının yeniden yazılmasının asıl amacı nedir?

2. Ders kitaplarının yeniden yazımında hangi esaslar gözetilmektedir? Ders kitaplarını yazan öğretmen ve müfettişler hangi ölçülere göre seçilmiştir?

3. Yeniden yazılmasına karar verilen ders kitaplarının özel sektöre bastırılacağı doğru mudur? Doğru ise basım işi verilecek firmaların seçimi neye göre yapılacaktır?

4. Hâlen piyasada bulunan 50 milyona yakın ders kitabının toplatılması söz konusu mudur(“Ders kitapları ve ertelenen vergiler”, 1985, s.7)?

Gazeteler kitap yazma seferberliği konusunda bilgiler aktarmayı sürdürmüştür. Cumhuriyet gazetesinin “Hangi Siyasetin Seferberliği?” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığınca “Kitap Yazma Seferberliği” başlatılmıştır. Gazetede yayımlanan açıklamalara göre, 1200 eğitimci, 1400 ders kitabını, 35 müfettişin başkanlığında ve iki ay içinde yazacaktır. Bu nedenle “Kitap Yazma Seferberliği Yüksek İcra Kurulu” oluşturulmuştur. 13 milyon 409 bin adet kitabın önümüzdeki ders yılına yetiştirilmesi için çalışılmaktadır. Bakanlık sözcüleri bu eylemin büyük bir reform olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte, Bakanlıktaki girişimin kaygı yaratacak yanları da bulunmuştur. Haberde, gelecek kuşakları etkileyecek bu kadar büyük bir işin aceleye getirilerek yapılmasının gerekçesi sorulmuştur (“Hangi siyasetin seferberliği?”, 1985, s.1)

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Ciddiyete Bakınız” başlıklı köşe yazısında kitap yazma işinin hazırlık, plan ve program yapılmadan ciddiyetten uzak bir şekilde yapılmaya çalışıldığını belirterek Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler’i sert bir üslupla eleştirmiştir. Kitap yazımı konusunda görüşleri sorulan 250 bin öğretmenin verdiği cevaplarla ilgili değerlendirme henüz yapılmadan kitapların yazımına başlandığı bilgisini de vermiştir. Ekşi yazısında şu ifadeyi kullanmıştır: “Bütün bunlardan önemlisi, Sayın Bakan’ın, reform denen bu seferberliği, Talim Terbiye Kurulu ile daha üst düzeyde yetkiye sahip olan Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu’nu hiçe sayarak ilan etmesi ve uygulamaya koymasındır.” (Ekşi, 1985, s.3).

Ders kitapları yazdırıldıktan sonra da gazeteler tarafından haber yapılmıştır. Bu konuda Hürriyet gazetesi, “Ders Kitabında Cehalet” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, büyük iddialarla yazdırılan ve “İlk Ana Kitap” unvanını alan ilkökul 5.sınıf matematik kitabı Hürriyet gazetesi tarafından uzmanlara incelenmiş ve inceleme sonucunda akıl almaz hataların ortaya çıktığı görülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerince çıkan hataların kabul edildiği ve bunların kitabın yeni baskısında giderileceği ifade edilmiştir (“Ders kitabında cehalet”, 1985, s.1, s.19).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde müfredat programlarında ve haftalık ders saatlerinde değişiklik yapmıştır. Bu dönemde “Yeni Ders Kitapları Yönetmeliği” düzenlenmiştir. Milliyet gazetesi “Eğitim Yaz-Boz Tahtası Oldu” başlıklı haberde konuyla

ilgili bilgiler vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, bütün öğretim kademelerinde müfredat programlarına göre, yeni kitaplar yazılacağını açıklamıştır. 1987’de yeni müfredat düzenlemesine gidileceğini ve kitapların 1988’e doğru hazırlanmaya başlanabileceğini duyurmuştur (“Eğitim yaz-boz tahtası oldu”, 1986, s.3).

Gazeteler, ders kitapları yönetmeliğine ilişkin ayrıntıları vermeye devam etmiştir. Milliyet gazetesinin “3 Yıl Okutulacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Yeni Ders Kitapları Yönetmeliği yayınlanmıştır. Buna göre ders kitapları 3 yıl okutulabilecek. Tebliğler Dergisinde yayınlanan ders kitaplarının dışında, öğrencilere başka kitaplar aldırılmayacak. Millî Eğitim Bakanlığının Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren yeni ders kitapları yönetmeliğine göre, ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okullar ile okul öncesi yaygın eğitim kurumlarında bundan böyle okutulacak kitaplar, yarışma sipariş, satın alma veya bakanlıkça oluşturulacak bir kurul tarafından yazılarak sağlanacak (“3 yıl okutulacak”, 1986, s.3). Benzer bilgilere yer veren Cumhuriyet gazetesi de “Yaz-Boz Tahtasına Döndü: Ders Kitabı Yazımına Yenilikler” başlıklı haberde eleştirel ifadeler kullanmıştır. Habere göre, ders kitaplarının yazım biçiminde bir türlü karar verilemiyor. Her bakan değişimiyle kitapların yazım esasları da değişiyor. Vehbi Dinçerler’in Millî Eğitim Bakanlığında ayrılmasından sonra bu bakanlığı üstlenen Metin Emiroğlu, kitap yazımını yeni esaslara bağlamıştır (“Yaz-boz tahtasına döndü”, 1986, s.8).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde okullarda uygulanmakta olan haftalık ders dağıtım çizelgelerini değiştirmiştir. Değişiklikle ilgili Cumhuriyet gazetesi “Okullarda Ders Saati” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, ortaokullarda matematik ve fen bilgisi derslerinin haftalık ders sayıları dörtten üçe düşürülmüştür. Ortaokullarda haftalık ders saati sayısı otuz saate indirilmiştir. Bu yıl beden eğitimi ders saati ikiden üçe çıkarılmış, haftada dörder saat olan matematik ve fen bilgisi derslerinin sayıları da üçer saate indirilmiştir (Okullarda ders saati”, 1986, s.16).

Millî Eğitim Bakanlığı, almış olduğu karar gereği müfredat programlarını 1988 yılında yeniden değiştirmiştir. Değişiklikle ilgili Milliyet gazetesi “Eğitimde Yaz-Boz” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, orta öğretim yaz-boz tahtasına çevrilmiştir. Müfredat programları 1988 yılında değiştirilecek. Bu da, kitapların yeniden yazılması sorununu gündeme getirecek. Öte yandan Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, değişiklikle ortaöğretimde seçimlik ders adedinin çoğaltılmasının ve branşlaşmaya gitmenin amaçlandığını belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Cemil Kıvanç da orta öğretimde 1988 yılında yapılacak müfredat değişikliği ile kitapların yeniden yazılacağını belirtmiştir (“Eğitimde yaz-boz”, 1986, s.3).

Ortaöğretim kurumlarında haftalık ders saatlerinin azaltılması gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Ders Saatleri Azaltılıyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu hazırladığı raporda ders yükünün öğrenciler üzerinde olumsuz sonuçlara yol açtığı ve bu nedenle ortaöğretimde haftalık ders saatlerinin azaltılması gerektiği belirtilmiştir (“Ders saatleri azaltılıyor”, 1987, s.16).

Gazeteler ortaöğretim müfredatına ilişkin bilgileri vermeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Ortaöğretimde Laiklikten Sapma” başlıklı haberine göre, ortaöğretimde kültür derslerine verilen önem gittikçe azalırken bu derslerde laik bakış açısından uzaklaşıldığı ve İslamî yaklaşımın ağırlık kazandığı görüldüğü belirtilmiştir. 1940’lı yıllarda lise son sınıflarda haftalık toplam 29 dersin 4’ü felsefe ve sosyolojiye ayrılmıştı. Bilim ve felsefe dili olarak 5 ders Latince okutuluyordu. 1986-1987 ders yılında ise lise son sınıf edebiyat kolunda haftalık 39 saatin 6’sı; matematik ve fen kollarında da yalnızca 3’ü “felsefe grubu” derslerine ayrılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının yeni önerilerine göre, fen ve matematik kollarında sosyoloji seçmeli ders haline getirilirken mantık dersi tümüyle kaldırılacak. Eski yazı son sınıf edebiyat kolu için “zorunlu seçmeli” ders olarak önerilmiştir. Bir zamanlar Batılı filozofların öğretildiği felsefe dersleri, günümüzde artan ölçüde “İslam felsefesine” dönüşürken, “ahlak” dersleri de İslam ahlakı dersleri haline gelmiştir. Bunlar “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersi adı altında, İslami eğitim görmüş öğretmenler tarafından verilmeye başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında sadece ilkokul dördüncü ve beşinci sınıflarında öğretilen din bilgisi, “İslami görüş ve inanışları” öğretme çerçevesinde önce ortaöğretime, ardından “isteğe bağlı” kaydıyla liseye sokulmuştur. 1982 Anayasası ile de ortaöğretimde zorunlu ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 12 Eylül sonrasında dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam’ın emriyle ortaöğretimdeki tarih ve coğrafya derslerinde Türkiye coğrafyası, Türk tarihi ve Türk uygarlığının ağırlığı daha da arttırılmıştır. Örneğin, lise son sınıf coğrafya müfredatı, Türkiye ile ilgili konular yüzde 90, diğer ülkeler yüzde 10 ağırlık kazanacak şekilde düzenlenmiştir. Beraberinde, “TC İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” adlı yeni bir zorunlu ders getirilmiştir. Son hükümetle birlikte biyoloji müfredatında da bazı değişiklikler yapılmıştır. Darwin’in evrim kuramının karşısına, “İslami yaratılış” teorisi eklenmiştir (“Ortaöğretimde laiklikten sapma”, 1987, s.1).

Milliyet gazetesinde Mümtaz Soysal “Düşünmeyi Öğretmemek” başlıklı köşe yazısında müfredat değişikliği ile ilgili düzenlemeleri eleştirmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığındaki kadro, yıllardan beri adım adım, doğru düşünmeyi öğretebilecek derslerin sayılarında ve saatlerinde sürekli azaltmalar yapmaktadır. En son öneriye bakın: Fen ve matematik kollarında mantık dersi tümüyle kaldırılacak. Felsefe dersleri de tam anlamıyla “Allahlık” duruma getirildiğine

ve neredeyse “İslam düşünce tarihi”ni anlatan bir ezbercilik düzeyine indirildiğine göre Türkiye’nin muhtaç olduğu bilimsel ve teknolojik kadrolar doğru dürüst düşünmeyi öğrenmeden işlerin başına geçecekler demektir... Saatler boyu “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersleri vererek aynı amaca varabileceğini sanmak yanlıgıların en büyüğüdür. İnançlara dayanan bir değerler sistemini ezberletmek yetmez. Aklın, örneğin bir kant felsefesi yoluyla kendiliğinden vardığı değerler bambaşka bir anlam ve ağırlık taşır. Yok “biz insanlarımıza, insan olmayı” değil, sürekli “suret-i haktan” görünüp habire köşe dönmeyi öğreteceğiz diyorsanız, o başka (Soysal, 1987, s.2).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde liselere eski yazı dersinin müfredat programına konulması yönünde çalışmalar da yapmıştır. Bu konuda Cumhuriyet gazetesinden Prof. Dr. Şerafettin Turan “Arşivlerimiz ve Liselerde Eski Yazı” başlıklı makalesinde şu açıklamalarda bulunmuştur:

Her yönde atılan adımların “Atatürk İlke ve İnkılâpları” doğrultusunda olduğunun sık sık yinelendiği son yıllarda Millî Eğitim Bakanlığının önemli girişimlerinden biri de liselere “eski yazı” dersinin konulması etrafında yoğunlaşmış bulunmaktadır... Basına yansıdığına göre, “eski yazı” adı verilen sözde “yeni” bir dersin lise programlarına alınmasında güdülen başlıca amaç, arşivlerimizde bulunan “yüz milyon evrakı” okuyup değerlendirebilecek elemanlar yetiştirmek ve Hıristiyan Batı dünyasının Türkologlarına muhtaç olmamak imiş... Arşivlerimizi düzenlemek ve Osmanlı belgelerinden yararlanmak, liselere “eski yazı” dersi koyma girişiminin gerekçesi olamaz. Arşivcilik, bir uzmanlık alanıdır. Eski yazı, Arap harfli yazı ile birlikte oldukça üst düzeyde bir bilgi ve kültürü de gerektirir. Ayrıca “eski yazı” öyle bir yılda elde edilebilecek bir beceri değildir. Sorun, öncelikle arşivciliğin ne olduğunun bilincine varıp, bu bilinçle hareket etmeye bağlı bulunmaktadır (Turan, 1987, s.2).

Gazeteler, ortaokul ve lise eğitim kurumları müfredatı ve ders programına ilişkin yeni bilgiler vermeye devam etmiştir. Aylar sonra müfredat programıyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Öğrenciye İki Müjde” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı, ortaokul ve liselerde haftalık ders saatlerinin sayısını azaltmıştır. Ortaokullarda haftalık ders saati toplamı 38’den 31’e, liselerde 39’dan 33-32’ye indirilmiştir. Lise 2.sınıf fen ile sosyal bilimler ve edebiyat bölümlerine ayrılmıştır. Ders programlarına, saatleri arttırılarak yeni seçmeli dersler konu olurken Talim Terbiye Kurulunca önerilen “eski yazı” kabul edilmemiştir. Felsefe grubu derslerinin kaldırılması yolundaki öneri de “eleştiriler doğrultusunda” benimsenmeyerek “zorunlu seçmeli ders” olarak programa alınmıştır. Lise son sınıf matematik ve fen kollarındaki öğrenciler, felsefe, sosyoloji ve mantık derslerinden birini zorunlu olarak seçecekler. Sosyal bilimler ve edebiyat kolu öğrencileri ise bu dersleri zorunlu olarak okuyacaklar (“Öğrenciye iki müjde”, 1987, s.1, s.10).

Cumhuriyet gazetesinden İlhan Selçuk “Millî Eğitim’de Boz Tahtası” başlıklı köşe yazısında haftalık ders programı saatlerinde yapılan düzenlemeyi değerlendirerek, mantık ve felsefe derslerinin lise son sınıfta zorunlu ders olmaktan çıkarılması kararını eleştirmiştir:

Yıllardan beri eğitimde yapılan işler ilk bakışta “yazboz tahtası” gibi görünüyor; ancak bu keşmekeşin özünde değişmeyen bir temel politika var: Sağcı iktidarlar Millî Eğitim’de bilimsel ve laik öğretimi adım adım yok etmişlerdir; bugün Bakan Metin Emiroğlu’nun aldığı kararlarda gerici ideolojinin politikası bir aşama daha yapmıştır... Mantık ve felsefe, öğrenciye çağdaş bilinci aşılacak içindir. İnsan; kendine, bilime ve evrene dönük özgür eleştiriyi ancak bu derslerle benimseyebilir... Millî Eğitim Bakanlığının son kararıyla mantık ve felsefe dersleri lise son sınıfta zorunlu olmaktan çıkarılıyor. Bu karar, karanlık yolunda bir adım daha atmaktır. Geniş ufuklu bir bakışla anlaşılır ki Millî Eğitim’de “yazboz tahtası” yok; “boz tahtası” var (Selçuk, 1987, s.2, s.13).

Ders kitaplarıyla ilgili değişiklikler yeniden gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesinin “Ders Kitabına Düzen” başlıklı haberine göre, ders kitaplarında iyileştirmeye ve standardizasyona gidilmesi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığınca bir proje taslağı hazırlandığı bildirilmiştir. Proje yaş gruplarına göre çocukların kullandığı ve anlamını bildiği sözcükleri içeren bir temel kelimeler sözlüğü hazırlanmasını ve ders kitaplarının şekli, kâğıdı, resimleri bakımından daha sevimli hale getirilmesi öngörülmüştür (“Ders kitabına düzen”, 1987, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde ayrıca ilkokuldaki yazı eğitimi sisteminde de değişiklik yapmayı kararlaştırmıştır. Değişiklikle ilgili Milliyet gazetesi “Yazı Eğitimi Değişiyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı yeni neslin güzel yazı yazmayı ve günlük el yazısını dahi kullanamaması gerekçesiyle, ilkokullarda yazı eğitiminde değişiklik yapmak için yeni arayışlara yöneldiği bilgisini vermiştir (“Yazı eğitimi değişiyor”, 1991, s.2).

Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı, Darwin’in evrim teorisi yanında, dinsel yaratılış teorisinin de okulların ders programına alınması için çalışmalar başlatmıştır. Çalışmalar devam ederken tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Evrim teorisiyle ilgili Cumhuriyet gazetesi “Dinçerler, Darwin’e Savaş Açtı” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, okullara bir rapor göndererek ünlü İngiliz bilim adamı Charles Darwin’in “Evrin Kuramı”na karşı çıkmış ve ders kitaplarında konuya “bir kanun gibi yer verilmemesini” istemiştir (“Dinçerler, Darwin’e savaş açtı”, 1985, s.11).

Bakan Dinçerler ve eğitim uzmanları Darwin kuramına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Dinçerler’e Bilim Adamlarından Tepki: Darwin Kuramı 100 Yılda Çürümedi, Desteklendi” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler’in Darwin kuramı üzerine okullara gönderdiği rapor ve yazı tepkiyle karşılanmıştır. Dinçerler’in Darwin’in kuramının okullarda bir kanun gibi okutulmaması yönündeki talimatı hakkında görüşlerine başvurduğumuz bilim adamlarından İÜ. Fen Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Metin Bara, evrim kuramının ispatlanmamış bir gerçek olduğunu söylerken, Biyolog Dr. Tuncay Altuğ ve Dr. Reşit Canbeyli de bilimsel bulguların söz konusu kuramı çürütmek yerine desteklediğini vurgulamışlardır. Eğitimci Rauf İnan da “Darwin medreselerde dahi

okutuluyordu” demiştir (“Dinçerler’e bilim adamlarından tepki”, 1985, s.1). Daha sonra Cumhuriyet gazetesinin “Darwin’e Sıkı Soruşturma” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, “Dinsel Siyasetin bayrağını açarak Darwin’e savaş açmadığını” konunun dinle ilgisi bulunmadığını, böyle düşünenlerin bunu “Geç olsa da fark edebileceklerini” söylemiştir. Dinçerler, “Her şeyi yanlış anlıyorlar, ben, Darwin okutulmasını demiyorum, okullarda bu teorinin yanlışlıkları da okutulsun diyorum” demiştir (“Darwin’e sıkı soruşturma”, 1985, s.1).

Cumhuriyet gazetesinden Reşit Canbeyli, “Dinçerler, Darwin’e Neden Karşı?” başlıklı makalesinde, Millî Eğitim Bakanlığının “Darwin Teorisi” ile ilgili çalışmalarını eleştirmiştir. Canbeyli şu ifadeleri kullanmıştır: “Millî Eğitim Bakanı’nın Darwin ve Darwincilik’e savaş açması, temsil ettiği ve kendi bakanlığında uygulamasını giderek hızlandırdığı görüşün doğal bir uzantısıdır. Darwincilik’e karşı özellikle dinsel çevrelerden gelen tepkiler ne Batı’da ne de Türkiye’de yenidir. Darwincilik’in özgürce tartışmasında da yarar vardır.” Canbeyli, yazısının devamında şu açıklamalarda bulunmuştur:

Dinçerler, evrim kuramına ders kitaplarında “bir kanun” gibi yer verilmemesini istemektedir. Bu çok ilginçtir, çünkü Dinçerler’in de belirttiği gibi Darwin’in evrim kuramı “bir kanun” değil, kalıtım bilimden biyo-kimyaya, jeolojiden paleontolojiye dek çok değişik alanlarca ve bu alanlardaki bilimsel bulgularca desteklenen geniş kapsamlı bir kuramdır. Dinçerler’in, evrim kuramına ilişkin bulguları ve 150 yıldır tartışıldığı gerekçesiyle geçerliliğini sorgulaması herhangi bir kişinin düşünce özgürlüğü çerçevesinde doğal hakkıdır. Ancak bir Millî Eğitim Bakanı’nın karşı sav ve bulgulara dayanmadan böyle bir görüş belirtmesi, en azından sorumsuzluktur. Dinçerler’in raporundaki öbür görüşleri, bu konuya neden bu kadar önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır: “Materyalist ve tanrı tanımaz” olarak tanımladığı Darwin’in kuramının “işin üzücü yanı bazı spekülasyonlarla materyalist ve dinsiz felsefeye alet edilmiş olması”, anlaşılan, Dinçerler’i harekete geçiren gerçek nedendir (Canbeyli, 1985, s.2).

Bakanlık yoğun eleştiriler nedeniyle Darwin Konseyi’ni toplamıştır. Milliyet gazetesi “Dinçerler’in ‘Darwin Konseyi’ toplandı” başlıklı haberle gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, 91 kişiden oluşan “Darwin Konseyi”ni toplamıştır. Bilim adamları, Bakanlık mensupları ve 50 biyoloji öğretmenin katıldığı “Darwin Konseyi”nde bir konuşma yapan Dinçerler, “Biz yasakçı değiliz. Evrim teorisi yanında, yaratılış teorisinin de okullarda okutulmasını istiyoruz” demiştir. Bir süre kendisini eleştiren HP Sakarya Milletvekili Turgut Sözer’in sözlerinden de örnekler veren Dinçerler, “Bu yaptığı Atatürkçülüğe de aykırıdır. Bizi ortaçağın karanlıklarına götürür” diye konuşmuştur (“Dinçerler’in ‘Darwin Konseyi’ toplandı”, 1985, s.3).

Toplantıdan sonra biyoloji ders kitaplarının değiştirilmesi gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Biyoloji Ders Kitapları Değişiyor” başlıklı haberde konuya değinmiştir.

Habere göre, “Darwin Konseyi”nin ardından lise biyoloji ders kitabının değiştirilmesi amacıyla bir komisyon oluşturulmuştur. Bakan Vehbi Dinçerler, biyoloji kitaplarında Darwin kuramı yanında, yaratılış teorilerinin de okutulacağını belirtmiştir (“Biyoloji ders kitapları değişiyor”, 1985, s.7).

Bakan Dinçerler’in açıklamaları verilmeye devam etmiştir. Günaydın gazetesi “Şerefsizim, Ben Darwin’e Karşı Değilim” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler’in, gazetecilerle Darwin’in “Evrim Teorisi”ni tartıştığı ve insanın maymundan geldiği yolundaki görüşe katılmadığı bilgisini vermiştir (Şerefsizim, ben Darwin’e karşı değilim”, 1985).

Bakanlığın konuyla ilgili çalışmaları devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Dinçerler’in Darwin Savaşı Sürüyor” başlıklı haberde gelişmeleri aktarmaya devam etmiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı “Yaratılış, Evrim ve Halk Eğitimi” başlıklı bir kitap yayımlayarak okullara ve basın organlarına dağıtmıştır. Kitapta Darwin’in evrim teorisi ile insanların ve canlıların bir tanrı tarafından yaratılmış olduğuna ilişkin yaratılış teorisinin geçerli bilimsel bir teori olmadığı ve “hiç kimse kâinatın veya hayatın başlangıcını görmemiştir” denildiği belirtilmiştir (“Dinçerler’in Darwin savaşı”, 1985, s.7). Milliyet gazetesi de “Darwin Teorisi Yine Gündemde” başlıklı haberde, Darwin Teorisi’ne karşı görüşler içeren bir kitap yayınlandığı bilgisini vermiştir (“Darwin teorisi yine gündemde”, 1985, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde Arapça dilinin okullarda seçmeli dil olarak okutulmasına karar vermiştir. Arapça dersiyle ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Dinçerler: Arapçanın Seçmeli Ders Olmasında Sakınca Yok” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler; “Bu ülkede Çin ve Japon dilleri de kullanılıyor. Arapça dilinin okullarda okutulmasının sakıncası olduğunu zannetmiyorum. Kaldı ki, Arapça okumak ayıp da değildir.” demiştir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Talat Koçyiğit, “Arapçanın ortaokullarda ve liselerde (seçmeli dil dersi) olarak okutulma girişimini olumlu bulduğunu ve yararlı olacağı kanaatini taşıdığını” bildirmiştir. Koçyiğit, “Arapçanın İngilizce, Fransızca, Almanca gibi bir yabancı dil olduğunu, bu dilin Arap harfleriyle öğrenilmesinin Türk harfleriyle öğrenilmesinin kabul ve tatbiki hakkında kanun ile ilgisi bulunmadığını” savunmuştur (“Dinçerler: Arapçanın seçmeli ders olması” , 1984, s.1).

Cumhuriyet gazetesinden Oktay Akbal, “Geriye Dönemeyiz...” başlıklı köşe yazısında okullarda zorunlu din dersi ve Arapça öğretiminin verilmesini eleştirmiştir. Akbal yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

Türkiye bir ‘geriye dönüş’ evresinde midir? İşbaşındaki hükümet, özellikle Millî Eğitim Bakanı okullara din dersi -hatta uygulamalı din dersi - Arapça dersi koydurarak, 19 Mayıs’ta kızlara şalvar giydirterek, okul kitaplarından Türkçe sözcükleri kazıtarak, Atatürk’ün bugünkü Türkçeye aktarılmış Söylev’ini yasaklatarak genç kuşakları gerilik, ilkelik bataklarına sürüklemek niyetinde midir (Akbal, 1984, s.2)?

Millî Eğitim Bakanlığı “Sağlık Bilgisi” dersi müfredatında “Evliliğe Hazırlık” bölümüne yer vermiştir. Ortaöğretim müfredatında “evlilik dersi”nin ayrı bir ders olarak okutulması yönünden haberler basına yansımıştır. Bu konuda Cumhuriyet gazetesi “Evlilik Ayrı Bir Ders Olmayacak” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, evlilik dersi konusunda Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesince çalışmalar yapılmıştır. Evlilik dersi ayrı bir ders olarak değil, hâlen ortaöğretim kurumlarında okutulan ders kitaplarının içeriğinin amaca uygun olarak genişlettilerilerek verileceği düşünülmüştür (“Evlilik ayrı bir ders”, 1984, s.7). Çalışmalar sonunda Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bilgisi ders kitabı içerisinde “Evliliğe Hazırlık” bölümüne yer vermiştir. Milliyet gazetesinin “Öğrencilere Eşlerini Nasıl Seçecekleri Öğretilecek” başlıklı haberine göre, Sağlık Bilgisi ders kitabı içinde bir bölüm olarak yer alan “Evliliğe Hazırlık”, bu öğretim yılının ikinci yarısından itibaren orta dereceli okullarda okutulacak. Sağlık Bilgisi kitabını yazmakla görevlendirilen doktorlar, kitabın “Evliliğe Hazırlık” bölümü ile ilgili olarak, “Bu kısımlar kesinlikle, bir seks eğitimini değil, herkesin bilmesi gereken önemli noktaları kapsıyor.” demişlerdir. Okullarda Sağlık Bilgisi dersi için, iki yıl önce, Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in direktifiyle çalışmalara başladıklarını belirten yetkililer, “sağlıklı bir toplum” için temel bilgilerin öğretim kurumlarında verilmesinin şart olduğunu belirtmişlerdir. Bakanlık yetkilileri Sağlık Bilgisi derslerinin biyoloji ve diğer fen dersleri öğretmenleri tarafından verileceği, gerekirse doktorlardan da yararlanabileceklerini belirterek hizmetiçi kurslarla ders öğretmenlerinin yetiştirileceğini söylemişlerdir. Yedi kişilik bir komisyon tarafından yazılan ve ikinci yarıyıldan itibaren orta dereceli okullarda okutulacak olan “Sağlık Bilgisi” ders kitabının “Evliliğe Hazırlık” bölümünde şu konulara yer verilmiştir: “Eş seçiminde dikkat edilecek noktalar. Aile bağları. Karı-koca-çocuk ilişkileri. Ergenlik çağının psikolojik ve anatomik özellikleri. Gebelikten korunma yöntemleri.” (“Öğrencilere eşlerini nasıl seçecekleri öğretilecek”, 1984, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı, Anadolu Liselerinin İngilizce öğretmenini ihtiyacını karşılamak için Pakistan’dan 300 öğretmen getirme kararı almıştır. Alınan kararı Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi “Karaman’ın Koyunu...” başlıklı köşe yazısında değerlendirerek Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler’e yönelik eleştirilerini aktarmıştır:

Pakistan’dan İngilizce öğretmeni-veya fen derslerini İngilizce verecek öğretmen-getirmek için, “planlı, programlı ve ciddi(!)” çalışan Sayın Dinçerler, herhalde bir araştırma yaptırmış olmalıdır. Örneğin Türkiye’de bu dersleri verecek sayıda

ve düzeyde öğretmen var mıdır, yok mudur; varsa neden bunlardan yararlanmaya değil de, İngilizceyi kötü telaffuz etmekle şöhretli Pakistanlıları getirmeye ihtiyaç duyduğunun her halde bir açıklaması vardır? İkincisi, bu öğretmenlere bütçenin hangi ödeneğinden, hangi ölçülere göre, kaç lira aylık verilecektir? Bu aylıklar, aynı işi yapan ve suçu sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan ibaret bulunan öteki öğretmenlerin aldığından niçin ve ne kadar farkı olacaktır?... Ama asıl mesele sanıyoruz ki, ne o ne de ötekidir. Sayın Dinçerler, “sağ” gösterip “sol” vurmaya meraklı olduğu için onun derdi -eğer yanılmıyorsak- Pakistanlı öğretmenler örneğinin yarın öbür gün “Arapça” dersleri için “Arap” öğretmenler getirmektir (Ekşi, 1985, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı yabancı dil eğitimi için “İngiliz Eğitim Modeli” konusunda çalışmalar yapmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Dil Eğitiminde 2.Kanaldan Yararlanılacak” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim’de “İngiliz Modeli”ne geçilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Emiroğlu, bakanlık yetkililerinin İngiltere’de model üzerine incelemelerde bulunduğunu söyleyerek modelin Türk millî eğitim sistemi içinde uygulanış şeklini ve getireceği yenilikleri şöyle açıklamıştır:

Bu model için bütün okullara televizyon koyacağız ya da biz de video sisteminden yararlanabiliriz. Yeni model ile öğretmensizlik sorununa da bir parça çözüm getirilmiş olacak. Örneğin, öğrencilerimize Oxford İngilizcesi öğretmek için Oxford’dan öğretmen getiremeyiz. Oysa yeni modelle doğudaki öğrenciye bile Oxford İngilizcesi öğreteceğiz. Uygulamanın esas amacı ise öğrenciyi ezbercilikten kurtarmak. Bütün derslerin yanı sıra laboratuvar, atölye yokluğu nedeniyle pratik yapamayan öğrenciye, görerek öğrenme imkânı sağlanacak (“Dil eğitiminde 2.kanaldan yararlanılacak”, 1986, s.16).

Bu dönemde yabancı dil eğitimi konusunda uzmanların da görüşleri gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi “Eğitimde Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Maskaralık” başlıklı haberde Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Özcan Başkan’ın görüşlerine yer vermiştir. Başkan, “Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi” konulu konferansında, ortaöğretimde dil eğitiminin yetersiz olduğunu söyleyerek, “ortaöğretimde dil, kullanmalık değil göstermeliktir, maskaralıktır” demiştir. Dil öğretmede izlenen yollara, neden yeterli dil eğitimi verilemediğine ve bunların çözümlerine değinen Prof. Başkan, üniversite sınavlarında 100 bini aşkın öğrencinin yabancı dil sorularına hiç yanıt vermediğini belirterek şöyle konuşmuştur: “Üstelik, bu öğrenciler sınıflarını geçiyor. Demek ki, 6 senelik çaba boşa gitti. Ortaöğretimde yabancı dil iflas halindedir. Aslında biz rejisörüz. Millî Eğitim Bakanlığı prodüktördür. Sorun, dönüp dolaşıp millî eğitim ile okul işbirliğine geliyor. Çünkü sermayeyi koyacak, yöntemi belirleyecek odur.” Prof. Başkan, dilin bir beceri olduğunu, 140 kişilik sınıfa yabancı dil öğretilmeyeceğini, ancak dil hakkında bilgi verilebileceğini söyleyerek “Öğretmenler gramere dayanıyor. Gramer insana aykırı bir şey. Niye gramerle başlanır? Gramer zor. Sözcük daima alınabilir.” demiştir ve “Öğretmenlerimiz bunu farkında olmadan yapıyor. Bu biraz da yatırım. Öğretmen diğer yolu seçse, kompozisyon düzeltecek,

tek tek okuyacak. Oysa evde birçok iş onu bekliyor. Bu nedenle de farkında olmadan gramere yöneliyor” demiştir (“Eğitimde Türkiye’de yabancı dil eğitimi”, 1986, s.14).

Yabancı dil eğitimiyle ilgili Millî Eğitim Bakanlığı, sistem değişikliğine gitmeyi kararlaştırmıştır. Değişiklikle ilgili Cumhuriyet gazetesi “Yabancı Dilde Kur Uygulaması” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, orta dereceli okullarda 1987-88 öğretim yılında yabancı dil eğitiminde sistem değişikliğine gidilecek, yeni sistemin bu öğretim yılında uygulamaya geçilecek ve orta dereceli okullarda yabancı dil eğitimi için A, B, C, kursları açılacaktır (“Yabancı dilde kur uygulaması”, 1987, s.11). Cumhuriyet gazetesinin “Yabancı Dil Zorunlu Oluyor” başlıklı başka bir haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, Hasan Celal Güzel döneminde uygulamaya konulan basamaklı kur sisteminin önümüzdeki öğretim yılından itibaren uygulamadan kaldırılacağını belirtmiştir. Sıkıntıların ortadan kaldırılması için sistemin gözden geçirileceğini belirtmiş ve “Şu anda görünen tespitlerimiz, basamaklı kur sisteminin kaldırılması yönündedir” şeklinde görüş belirtmiştir (“Yabancı dil zorunlu oluyor”, 1989, s.15).

Millî Eğitim Bakanlığı, liselerde branşlaşmaya dönük çalışmalar başlatmıştır. Milliyet gazetesi “Lisede Branşlaşma” başlıklı haberde bu konuya yer vermiştir. Habere göre, liselerde kol sayısı dörde çıkarılacaktır. Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, lise son sınıfta öğrencilerin matematik, tabii ilimler, sosyal bilimler ve edebiyat kollarına ayrılacağı bilgisini duyurmuştur. Ortak dersler ile kol dersleri arasındaki oranın sınıf yükseldikçe kol dersleri lehine artırılarak branşlaşmaya gidileceğini söyleyen Bakan Güzel “Lise birinci sınıfta her öğrenci için ortak dersler ile seçmeli dersler, lise iki ve üçüncü sınıflarda ortak derslere ilaveten ilgili kol dersleri ve seçmeli dersler okutulacak” ifadelerini kullanmıştır (“Lisede branşlaşma”, 1988, s.6).

Ders geçme ve kredili sistem.

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinde değişiklik yapmıştır. Değişiklikle ilgili Milliyet gazetesinin “Borçlu Geçmede ‘Alan Dersler’ Engeli Kalktı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı temel eğitim ikinci kademe okulları (ortaokullar) ile ortaöğretim kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliği, “Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullar ile lise ve dengi okulların sınıf geçme ve sınav yönetmeliği” olarak yeniden düzenlenmiştir. Yeni yönetmelik, bir üst sınıfa tek dersten borçlu geçmede “alan dersler” engelini kaldırmıştır. Buna göre, ortaokullarda “Türkçe”, imam hatip liselerinde “Kur’an-ı Kerim”, yabancılar tarafından açılmış bulunan kurumlarda Türkçe okutulan dersler olsa dahi, öğrenciler bu derslerden bir üst sınıfa borçlu olarak geçebilecekler. Ancak meslek liseleri ile teknik liselerde atölye, atölye ve teknolojisi, atölye teknolojisi ve

laboratuvarı ve bazı bölümlerin özelliklerine göre bunların yerini alabilecek, programlarında gösterilen ve her sınıfta yalnız bir meslek dersinden başarısız olan öğrenciler mevcut uygulamada olduğu gibi yine bir üst sınıfa tek dersten borçlu olarak devam edemeyecekler (“Borçlu geçmede ‘alan dersler’ engeli kalktı”, 1983, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde sınıf geçme sistemi üzerinde çalışmalar yapmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Ders Geçmeli Lise” başlıklı haberine göre, 1988-89 öğretim yılı sonuna kadar hazırlıkların tamamlanarak “seçmeli ders-ders geçme sisteminin” bir sonraki öğretim yılında başlatılması planlanmıştır (“Ders geçmeli lise”, 1986, s.7). Milliyet gazetesi de “Not Tarihe Karıştı” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı 1920’li yılların başından beri geçerli olan notla sınıf geçme sistemini değiştirmiştir. Yapılan düzenlemeyle 67 yıllık “not” sisteminin kaldırılacağını ve belli bir krediyi alan öğrencinin sınıf geçmesi öngörülmüştür. Uygulamanın 1987-88 öğretim yılında uygulanmaya geçirilmesi düşünülmüştür (“Not tarihe karıştı”, 1987, s.1).

Aylar sonra Milliyet gazetesi “Sınıf Geçme Kolaylaşıyor” başlıklı bir haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu ortaokul ve liselerde sınıf geçme sisteminin değiştirilmesi, öğrencinin ilgi ve yeteneklerini ön plana alan bir uygulamaya gidilmesi ile ilgili çalışmalar başlatmıştır. Millî eğitim reformu kapsamında değerlendirilen bu düzenlemeler bakanlık tarafından 1987-88 öğretim yılı sonundan uygulamayı planlamıştır. Yapılacak düzenlemeler şöyle belirtilmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, sınıf geçme sisteminde değişiklikler yapan 5 yeni seçenek geliştirdi: 1-Bütünleme sınavları kalkıyor. 2- İki dersten başarısız öğrenci bir üst sınıfa geçebilecek. 3-Üçten fazla dersten kalan öğrenci sınıfta kalacak. 4-Başarısız öğrencilere yılsonu kursları açılacak. 5-Bekleme ve sorumluluk sınavları kalkacak (“Sınıf geçme kolaylaşıyor”, 1987, s.13).

Uzun çalışmalar sonucunda Millî Eğitim Bakanlığı, sınıfta kalmanın ülke ekonomisine zarar verdiği gerekçesiyle ilk ve orta dereceli okullarda sınıfta kalmanın kaldırılacağı kararı almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Liseye Ders Geçme Sistemi” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim sisteminde köklü değişiklikler planlamıştır. Yapılacak değişiklikler arasında sınıf geçme sisteminin bırakılarak “ders geçme sistemi”ne geçilmesi almıştır (“Liseye ders geçme sistemi”, 1990, s.1). Milliyet gazetesi de “Sınıfta Kalmaya Çözüm” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının sınıfta kalma sorununa çözüm aradığını belirtmiştir. Sınıfta kalmanın ciddi boyutlarda olduğunu belirten Talim Terbiye Kurulu Başkanı Doç. Dr. Nihat Bilgen ilkokullarda yüzde 7, ortaokul ve liselerde yüzde 27 ve meslek liselerinde yüzde 20’den fazla öğrencinin sınıfta kaldığını söylemiştir. Hedeflerinin güçlü, istediğini koparan, yaptığı işte başarılı olan girişimci insan yetiştirmek olduğunu belirterek

sınıf geçme sistemi ile ilgili çalışmanın 8 ay içinde bitirilerek, uygulamaya konulacağını söylemiştir (“Sınıfta kalmaya çözüm”, 1990, s.1). Milliyet gazetesinin “Sınıfta Kalma Kalkıyor” başlıklı haberine göre de, sınıfta kalmanın geçen yıl ekonomiye bir milyar liralık zarar getirdiğini belirten Bakan Akyol, “Sınıfta kalmayı kaldırıyoruz. Öğrencilere ileride hangi mesleği seçeceklerine yardımcı olacak bir sistem getiriyoruz. Her öğrencinin mutlaka bir mesleğe eğilimi vardır” demiştir (“Sınıfta Kalma Kalkıyor”, 1990). Cumhuriyet gazetesinin “Seçmeli Ders Sistemi Geliyor” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, sınıf geçme sisteminde değişiklik çalışmalarının tamamlanmak üzere olduğunu ve seçmeli ders sistemine geçileceğini açıklamıştır (“Seçmeli ders sistemi”, 1990, s.18). Milliyet gazetesinin “Sistem Seç, Sınıf Geç” başlıklı haberine göre de, okullarda sınıfta kalma yerine ders geçmeyi öngören yeni sistemin ikinci yarıyılı pilot uygulamayla başlanacağını açıklanması öğretmenler ve öğrenciler arasında tedirginliğe sebep olmuştur. Yeni sistemin henüz ne olduğunu tam olarak anlayamadıklarını belirten öğretmenler şu açıklamalarda bulunmuştur: “Aceleyle getirilerek alınan bütün kararlar daha önceki uygulamalarda görüldüğü gibi hüsrarla sona erdi. Yine aynı yaz-boz uygulamayla karşılaşmamak için konunun enine boyuna iyi tartışılması gerekir” (“Sistem seç, sınıf geç”, 1990, s.12). Milliyet gazetesinin “Sınıfta Kalanlar Eğitimi Tıkıyor. ‘Tembellerin Faturası Ağır’” başlıklı haberine göre, sınıfta kalan öğrenciler her yıl fazladan 22 bin sınıfı işgal etmektedir. Sınıflardaki öğrenci sayısının 40’a düşürülmesi için 1 trilyon liraya ihtiyaç bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının verilerine göre, sınıfta kalanlar derslikteki öğrenci sayısının artmasına neden oldukları için diğer öğrencilerin derslerden yeterince yararlanmasını engellemektedirler (“Sınıfta Kalanlar”, 1990, s.2). Milliyet gazetesinin “Sınıf Geçmede Eski Düzen” başlıklı haberine göre, orta dereceli okullarda yeni sınıf geçme sisteminden şimdilik vazgeçilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, bu öğretim yılında mevcut sisteme göre devam edecektir. Sınıf geçme yerine, not ortalamasıyla sınıf geçmeyi öngören yeni sistem için, önümüzdeki öğretim yılında pilot okullarda denedikten sonra karar verecektir (“Sınıf geçme”, 1991, s.3).

Yaklaşık bir buçuk ay sonra sınıf geçme tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesinin “Sınıfta kalma kalkıyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, sınıfta kalan öğrencilerin devlete ve ailelerine olan yükünü azaltmak için sınıf geçme sistemini değiştirme kararı almıştır. Her yıl 1.5 milyon öğrenci sınıf tekrarlarken, bakanlık yeni sistemle bu rakamı 500 bine indirmeyi hedeflemiştir. Sınıfta kalanların her yıl devlete trilyonlara mal olduğunu belirten bakanlık yetkilileri, “Sınıfta kalmanın maddi yönü olduğu kadar manevi yönü de var. Her ikisini de ortadan kaldırmaya çalışıyoruz” demiştir (“Sınıfta kalma”, 1991, s.2). Milliyet gazetesinin “Sınıfta Kalmaya Son” başlıklı haberine göre, yeni sınıf geçme sistemi önümüzdeki öğretim yılından itibaren bütün okullarda uygulanacak. Millî

Eğitim Bakanı Avni Akyol, sınıfta kalma oranını azaltan yeni sistemin pilot okullarda denenmesi kararından vazgeçtiklerini belirterek, “Notsuz Okul Sistemini Geliştiriyoruz.” demiştir. Sınıfta kalan öğrencilerin maliyetinin 4 trilyon 346 milyar lirayla beş bakanlığın bütçesine denk bir rakama ulaştığını söylemiştir (“Sınıfta kalmaya son”, 1991, s.17). Cumhuriyet gazetesi de “Ortaöğretime Yeni Düzen” başlıklı haberle gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Habere göre, ortaöğretimde “ders geçme ve kredi sistemi” getirilecek. Sisteme göre, sınıf esası kaldırılarak, yerine “yarıyıl esası” getirilecek. Ortaöğretimde ilk iki yarıyıl, yani lise birinci sınıf, “yönelme” amaçlı olacak. Bu iki yarıyıldan yalnızca, “Türk dili, din kültürü ve ahlâk bilgisi, matematik, yabancı dil, tarih ve fen bilimleri” zorunlu olacak. Zorunlu derslerden başarısız olan öğrenciler, “projeli ödev” verecekler (“Ortaöğretime yeni düzen”, 1991, s.1). Milliyet gazetesinin “Sınıfta Kalanlar Sokakta” başlıklı haberine göre de, ders geçme ve kredi sistemi giyotin gibi olmuş. Bu öğretim yılında istekli okulların lise birinci sınıflarında başlatılan yeni sistem acımasızca işlemektedir. Geçen yıl lise birinci sınıflarda kalan öğrencilerin, yeni ders yılında okula alınmadığı ya da bu öğrenciler için ayrı bir sınıf oluşturulduğu öğrenilmiştir. Bu durum velilerin tepkisine yol açıyorsa da Millî Eğitim Müdürlüğü yetkilileri yapacak bir şeyleri olmadığını belirtmiştir (“Sınıfta kalanlar sokakta”, 1991, s.14).

Milliyet gazetesi “Yeni sisteme rötuş” başlıklı haberde gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1991-1992 öğretim yılında uygulamaya konulan kredili ders geçme sistemindeki bazı yanlışlıklar düzeltilenler. Bu yıl bazı okullarda uygulamasına başlanan ve tartışmalara neden olan kredili ders geçme sisteminin aksayan yönlerini bulmak için Millî Eğitim Bakanlığı çalışmalara başlamıştır (“Yeni sisteme rötuş”, 1991, s.3, s.12). Milliyet gazetesinin “Kredi Ders Geçme Arapsaçı” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı bu yıl bazı okullarda uygulanmasına başlanan yeni sınıf geçme sisteminin aceleyle geldiğini kabul ederek, aksaklıklara hoşgörülle yaklaşılmasını istemiştir. Kredili ders geçmeyi içeren yeni sistem ile ilgili “öğrenci-veli kılavuzu” hazırlayan Millî Eğitim Bakanlığı, okullara dağıttığı kılavuzda, sistemde hata arama ve eleştirme yerine, destek beklediklerini bildirmiştir (“Kredi ders geçme arapsaçı”, 1991, s.3). Milliyet gazetesinin “Eğitim Başiboş” başlıklı haberine göre, yeni öğretim yılının bir ayı geride kaldığı halde okullarda daha ne kalıcı ders programları oluşturulabilmiş ne de eksik öğretmen ve yönetici kadroları tamamlanabilmiş. Ortaöğretimde, getirilen “ders geçme ve kredili sistem” öğrencileri, velileri ve okul idarecilerini mağdur etmiştir (“Eğitim başiboş”, 1991, s.14).

Televizyon okulu ve bilgisayar destekli eğitim.

Televizyon Okulu: Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde eğitim seferberliği çerçevesinde hazırlamış olduğu “TV Okulu” projesini çok yönlü eğitim faaliyeti olarak başlatmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, okullarda kapalı devre eğitim yapacak bağımsız bir televizyon projesini hayata geçirmiştir. Projeyle ilgili bilgiler ve yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “TV Okulu ‘Sezdirmeden’ Eğitim Yapacak!” başlıklı haberine göre, TV öğretim ve eğitim alanında yeni “hamleler” hazırlanmıştır. Eğitim seferberliği çerçevesinde hazırlanan “TV Okulu” eğitim yapacak. Ayrıca üniversite ve ilkokul öğrencileri için Anadolu liseleri ile özel Türk ve yabancı okullara yönelik “hazırlık kursları”nın da gece yarısından sonra yayına sokulması düşünülmüştür. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri 50 bölümden oluşan “TV Okulu” adlı programın çok yönlü eğitim yararının bulunduğunu kaydederek öğretmen ve oyuncuların giyimlerinden, konuşmalarına kadar her unsurun halkı eğitmek amacına yöneldiğini belirterek “TV Okulu’nda okum-yazma öğretmenin yanı sıra ‘sezdirmeden’ eğitim de yapılıyor” demişlerdir (“TV okulu”, 1984, s.6). Cumhuriyet gazetesi de “Video ile Dil Eğitimi” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı, orta dereceli okullardaki İngilizce eğitimini desteklemek ve bu eğitime yardımcı olmak amacıyla 67 ildeki 210 okula videokaset, teyp kaset ve kitaplardan oluşan bir takım gönderecek. İngilizce eğitimini desteklemek amacıyla gönderilecek olan videokaset, teyp kaset ve kitaplardan oluşan takım, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi tarafından hazırlanmıştır (“Video ile dil eğitimi”, 1986, s.14).

Bakan Emiroğlu’nun açıklamaları gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Doğu İllerine Videolu Türkçe” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, doğu illerinde videokaseti kullanarak Türkçe ve İngilizce öğretileceği ve “Videolu eğitime başlamak için hazırlıklarımız var. Bu konuda önceliği doğu illerine tanıyacağız. Videokasetleri İngilizce ağırlıklı olacak” ifadelerini kullanmıştır (“Doğu illerine videolu Türkçe”, 1986, s.14).

Cumhuriyet gazetesinin “Dil eğitiminde 2. kanaldan yararlanılacak” başlıklı haberine göre de Bakan Metin Emiroğlu, “Eğitimde İngilizlerin televizyonlu eğitim modelinin uygulanmasına geçilecek” demiştir ve ayrıca şu açıklamayı yapmıştır:

Eğitim sistemimiz içinde bir reform daha yaparak İngilizlerin televizyonlu eğitim modeline geçmeyi planladık. Bu modelde, derslere ait bütün konular ve uygulamaları paket programlar halinde hazırlanıyor. Hazırlanan programlar televizyonun genel yayın saatleri içinde ya da video sisteminden yararlanılarak sınıflarda gösteriliyor. Böylece öğrencilere hem görsel hem de işitsel olarak hitap edilerek derslerin uygulamalı bir şekilde verilmesi sağlanıyor (“Dil eğitiminde 2. kanaldan yararlanılacak”, 1986, s.16).

Bakanlardan Adnan Kahveci ve Hasan Celal Güzel'in açıklamaları gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesi "Televizyonla Eğitim" başlıklı haberde gelişmeleri vermeye devam etmiştir. Habere göre, TRT ile Millî Eğitim Bakanlığının işbirliği sonucu ilki 1988 yılı sonunda hizmete girecek olan beş kanallı eğitim televizyonu, bütün gün yayın yapacak. Öğrenciler okulda, öğretmenlerinin önderliğinde o günkü konuyu izleyebileceği gibi evinde telefon bulunan aklına takılan bir soruyu stüdyodaki öğretmene yöneltebilecek. Yanıtı ise naklen verilecek. Öğrencinin eğitim televizyonunu özel öğretmeni gibi kullanabileceğini belirten Devlet Bakanı Adnan Kahveci, öğrenciyi daha aktif kılacak ve kalıcı bilgilerle donatacak yeni sistem için, program kütüphanesi kurduklarını, yüze yakın yer istasyonu ve uydu kanalı satın alındığını söylemiştir. Vericilerin Türkiye'de üretilebilmesi için çalışmaların sürdüğünü, TV ile eğitim sisteminin, ülkenin en ücra köşesindeki öğrenciye şehrin göbeğindeki öğrenciye aynı düzeyde eğitim görme olanağı sağlanacağını vurgulayarak, "Öğrenciler, Afrika kıtasını, demirin potalarda nasıl eritildiğini görerek, daha kalıcı bilgi edinmiş olacaklar" demiştir ("Televizyonla eğitim", 1987, s.3, s.13). Cumhuriyet gazetesinin "Televizyona Eğitim Kanalı" başlıklı haberine göre ise Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, okullarda kapalı devre televizyon eğitim yapmayı, eğitim ağırlıklı bağımsız bir televizyon kanalı oluşturmayı planladıklarını söylemiştir ("Televizyona eğitim kanalı", 1988, s.7). Milliyet gazetesinin "TV'de Ders Başı" başlıklı haberine göre ise, TRT ve Millî Eğitim Bakanlığının işbirliğiyle hazırlanan "Okul Televizyonu", 13 Mart günü yayına başlayacak. Bakan Hasan Celal Güzel, önümüzdeki aydan itibaren lise son sınıflarda okutulan bazı derslerin televizyondan da yayınlanacağını bildirmiştir. "Okul Televizyonu" olarak adlandırılan projeye ilişkin protokol, Devlet Bakanı Adnan Kahveci ile Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel arasında imzalanmıştır. İmza töreninde konuşan Bakan Güzel, lise son sınıf öğrencilerine TV'den, fizik, matematik, kimya ve biyoloji derslerinin okul müfredatı ile uyumlu olarak verileceğini belirtmiştir ("TV'de ders başı", 1989, s.10).

Gazeteler kampanyaya ilişkin bilgileri vermeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin "Ekranlı Okul Başlıyor" başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, lise son sınıfların matematik, fizik, kimya ve biyoloji derslerinin televizyondan yayımlanmasını öngören "TV okulu" projesini başlatmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının satın aldığı 2 bin televizyon okullara monte edilmiştir. TRT yetkilileri tarafından yapılan açıklamaya göre TV okulunun amacı lise son sınıf öğrencilerini üniversite sınavlarına hazırlamak olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda "her okula bir televizyon" kampanyası başlatılmıştır("Ekranlı okul başlıyor", 1989, s.11).

Bilgisayar Destekli Eğitim: Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde bilgisayar destekli eğitim için proje başlatmıştır. Ortaöğretim kurumlarında bilgisayar dersinin okutulması ve bunun yanında projenin 67 il ve 100 okulda pilot uygulamayla hayata geçirilmesi için çalışmalar başlatmıştır. Projeye ilgili bilgiler ve gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Eğitimimiz Bilgisayarlaşıyor” başlıklı haberine göre, bilgisayardan eğitimde de yararlanmak için Millî Eğitim Bakanlığı harekete geçmiştir. 1985-86 öğretim yılında 67 ildeki 100 okulda 1.100 bilgisayarla başlatılacak uygulama bir sonraki ders yılında 500 okulu kapsayacak şekilde genişletilecek. Bilgi İşlem Dairesi Başkanı Ertuğrul Çetiner, gelecek ders yılından itibaren bütün lise ve dengi okullarda teorik olarak “bilgisayar” dersi okutulacağını açıklamıştır ve “Bu uygulamadan amaç, liselerde meslek elemanı yetiştirmek değil, bilgisayar mesleğini öğretip, tanıtmak ve evlerde kullanımını sağlamaktır” demiştir (“Eğitimimiz bilgisayarlaşıyor”, 1985, s.10). Cumhuriyet gazetesinin “Bilgisayar Destekli Eğitim” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, gelecek öğretim yılında bilgisayar destekli eğitime pilot okullarda başlanacağını söylemiştir. Güzel, bilgisayar destekli eğitim projesinin değerlendirme ve ön çalışmalarından sonra da bütün Türkiye’ye yaygınlaştırılacağını belirtmiştir (“Bilgisayar destekli eğitim”, 1988, s.16). Cumhuriyet gazetesi “Bilgisayar Kullanımında ‘Programlı’ Dönem” başlıklı haberde, Tınaz Titiz’in Devlet Bakanlığı yaptığı dönemde gündeme gelen 500 milyar liralık “ortaöğretim kurumlarına beş yılda 1 milyon bilgisayar” projesi fazla “hayalci” bulunduğundan daha “gerçekçi bir ulusal politika” oluşturulması için çok yönlü çalışmalar sürdürüldüğünü belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, rakamlara takılmanın yanlış olduğunu belirterek, “Sayın Başbakan’dan tarih bekliyoruz. Mart başında bin civarında lisede pilot proje başlatacağız. Bu konuda geç kalmış sayılmayız” demiştir (“Bilgisayar Kullanımında ‘programlı’ dönem”, 1989, s.18). Yıllar sonra Cumhuriyet gazetesi “Bilgisayar İnşallah Baharda” başlıklı haberle gelişmeleri vermeye devam etmiştir. Habere göre MEB Müsteşar Yardımcısı İhsan Özçukurlu, 6.500 bilgisayar alımının ihalesinin sonuçlandığını, Nisanda 400 okula bilgisayar yerleştirileceğini, yazılımların eylülde biteceğini söylemiştir. Yıllardır sürüncemede kalan Bilgisayar Destekli Eğitim Projesi’nin gelecek yıl tam anlamıyla başlatılacağını bildirmiştir (“Bilgisayar inşallah baharda”, 1991, s.18).

Sınav sistemi ve dersaneler.

Sami Bülent Ulusu hükümeti döneminde fırsat eşitsizliği yarattığı gerekçesiyle 2843 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda yapılan değişiklikle dersanelerin 1 Ağustos 1984 tarihine kadar kapatılması yasal hükme bağlanmıştır. Kapatılması düşünülen özel dersaneler, bu dönemde tekrar gündeme getirilmiştir. ANAP hükümeti bu dönemde kamuoyu tepkilerini

de dikkate alarak dershanelerin kaldırılmaması yönünde yasal düzenleme yapmıştır. Millî Eğitim eski bakanı Hasan Sağlam'ın ısrarla kapatılmalarını istediği dershanelerin 2843 sayılı yasadaki kapatılma gerekçeleri şöyleydi: “Özel dershaneler, eğitimde fırsat eşitliğini zedeliyor. Parası olan veli, çocuğunu dershaneye göndererek ona üniversiteye girme imkânı sağlıyor, olmayan veliler özel dershanelerden yararlanamıyor. Bu durum, eğitimde fırsat eşitliğini bozuyor. Bu nedenle özel dershaneler kapatılmalı” demişti (“Özel dershaneler kapanmayacak”, 1984, s.3).

Bu dönemde dershanelerle ilgili yapılması düşünülen çalışmalar ve yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Dinçerler: Dershaneler Kalkınca Yeni Düzenleme Getirilecek” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, “Özel dershanelerin kapatılması durumunda, adayları başarılı kılacak yeni düzenlemelere gidileceğini” söylemiştir. Türkiye’de hâlen 188 dershanede 35 bin adayın hazırlama kurslarına devam ettiğini belirtmiştir. Öğrencinin okuldaki başarısının, merkezi sistemle elde ettiği sonuca etki ettirilmesinin sağlanacağını sözlerine ekleyerek bu konudaki çalışmalarını şöyle özetlemiştir:

1981-82 öğretim yılından itibaren başlatılan ve öğrencilerimizin başarı seviyelerini yükseltmek ve sınavlara hazırlamak amacıyla açılan kurslara geçen öğretim yılında da devam edilmiştir. Okullarımızdaki bu kurslar, 1983-84 öğretim yılında da sürdürülmektedir. Geçen öğretim yılında, ilkokul öğrencileri için 931, ortaokul öğrencileri için bin 42 kurs açılmıştır. Öğrencilerimizi Öğrenci Seçme Sınavı’na hazırlamak üzere açılan kurs sayısı da 139 olup, hâlen 8 bin 500 öğrenci kurslara devam etmektedir (“Dinçerler: Dershaneler Kalkınca”, 1983, s.3).

Gazeteler dershanelerin kapatılması konusundaki bilgileri ve tartışmaları vermeye devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Özel Dershanelerin Kapatılmaması İçin Yasa Tasarısı Hazırlanıyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler özel dershanelerin 1 Ağustos 1984’te kapatılmasını öngören Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nun uygulama sorunlarını bizzat incelemeye başlamıştır. Dinçerler, özel dershanelerin kapatılmasının ortaya çıkaracağı boşluğun doldurulması ve özel dershanelerin işlevleri ile Bakanlığa bağlı okullarda verilen hazırlık kurslarının durumlarını incelemiştir. Bu konudaki çeşitli seçenekleri araştırmış ve özellikle Bakanlığa bağlı okullarda verilen kursların yeterlilikleri üzerine durmuştur. Bakanlığın araştırmalarına göre, dershanelerin kapatılmasından sonra ortaya çıkacak boşluğun doldurulması için Bakanlıkça düzenlenen kurslar yeterli sayı ve düzeyde değil. Bu nedenle kursların sayılarının ve düzeylerinin artırılmasının olanakları araştırılmış. Bakanlıkta özel dershanelerin kapatılma süresinin iki yıl ertelenmesi yolunda bir çalışma yapıldığı belirtilmiş (“Özel dershanelerin kapatılmaması”, 1984, s.8).

Aynı habere göre Anavatan Partisi Genel Başkan Yardımcısı Halil Şıvgın özel dersanelerin kapatılmasına karşı olduğunu ve mağduriyetlere sebep olacağını belirtmiştir. Şıvgın şu açıklamayı yapmıştır:

Özel dersanelerin kapatılmasına karşıyım. Bu nedenle de bir yasa tasarısı hazırlıyoruz. Bakanlık millî eğitim imkânını sağlayabilmektedir. Ama üniversitelere hazırlama çalışmalarını yeterince yapamamaktadır. Üniversitelere hazırlanmak için özel gayret göstermek gerekiyor. Bu nedenle öğrenciler özel dersler alarak ya da özel dersanelere giderek imtihanlara hazırlanıyorlar. Ancak özel ders ücretleri pahalı olduğundan imkânları daha iyi olanlar özel ders alabiliyor. Özel dersanelerin kapatılması halinde varlıklı aile çocuklarının özel ders alabilme imkânı önlenmiyor. Aksine kapatılınca orta direğe mensup ailelerin çocukları imtihanlara hazırlanma imkânından da yoksun kılınıyor (“Özel dersanelerin kapatılmaması”, 1984, s.8).

Milliyet gazetesinin “Özel Dersaneler Kapanmayacak” başlıklı haberine göre ise Anavatan Partisi Genel Başkan Yardımcısı Halil Şıvgın, özel dersanelerin kapanmaması için yasa önerisi hazırladıklarını açıklamıştır. 2843 sayılı yasa gereğince 1 Ağustos 1984’te kapanmaları gereken özel dersanelerin, devletin eğitim yükünü bir ölçüde hafiflettiğini belirten Şıvgın şu ifadeleri kullanmıştır: “Özel dersanelerin kapatılmasına prensip olarak karşıyız. Bu nedenle dersanelerin geçici sürelerle değil, sürekli olarak açık kalmaları için üzerinde çalıştığımız yasa önerisini en kısa zamanda Meclis’e getireceğiz.” (“Özel Dersaneler Kapanmayacak”, 1984, s.3). Cumhuriyet gazetesinin “Dinçerler: Özel Dersaneleri Kapatmayacağız” başlıklı haberine göre de Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler, “Biz özel dersanelerin yararına inandığımız için bunların kapatılmaması ve takviyesi için Büyük Millet Meclisi’ne Bakanlık olarak teklifte bulduk. Amacımız, özel dersaneleri kapatmayı, bilakis takviye etmektir” demiştir (“Dinçerler: Özel Dersaneler”, 1984, s.6).

Millî Eğitim Bakanlığı, ÖSYS sınavının kaldırılması için yeni bir sınav sistemi üzerinde çalışmıştır. Projeye ilgili bilgiler ve gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “Sınavlar Kaldırılacak” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, binlerce gencin korkulu rüyası haline gelen üniversite sınavlarını kaldırmayı planladıklarını açıklamıştır. Bu amaçla bir proje çalışması başlatmışlardır ve projenin başarıya ulaşabilmesi için de eğitim sistemini A’dan Z’ye değiştireceklerini belirtmiştir. Bakan Güzel, şu aşamada projenin uygulamaya sokulmasının mümkün olmadığını, eğitim sisteminde yapılacak değişikliklere paralel olarak üniversite giriş sınavlarının da kaldırılacağını söylemiştir (“Sınavlar kaldırılacak”, 1988, s.8). Cumhuriyet gazetesinin “Üniversite Sınavlarını Kaldırma Hazırlığı” başlıklı haberine göre de bu durum, ÖSYM için reform çalışmasıdır. Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel, ÖSYS yerine yeni bir sistem

getirileceğini, bu sistemin de eğitimin ilk kademelerinden yükseköğretime kadar yönlendirme ve rehberlik ile ilgili olacağını açıklamıştır. Yeni sistemin çocukların küçük yaşlardan itibaren yeteneklerini değerlendiren çalışmalarından oluşacağını söylemiştir (“Üniversite sınavlarını kaldırma hazırlığı”, 1988, s.8).

Sınavların kaldırılmasıyla ilgili ÖSYM Başkanı Dr. Fethi Toker’ın açıklamaları Milliyet gazetesinin “Sınavsız Üniversite Olamaz” başlıklı haberinde yer almıştır. Habere göre, ÖSYM Başkanı Dr. Fethi Toker, üniversite giriş sınavlarının kaldırılmayacağını, aksine sayısının ikiden üçe çıkarılacağını belirterek “Sadece yığılmayı azaltmak için, bir çeşit önlem alınıyor” demiştir. Sınavsız üniversiteye girişin gerçekleşebilmesi için Türkiye’de pek çok şeyin değişmesi gerektiğini hatırlatan ÖSYM Başkanı “Sınavsız üniversite mümkün değil. Yeni düşünülen sistem de bir dizi sınav getiriyor. Ancak yeni sistem peş peşe yaşanan iki sınav stresini önemli ölçüde azaltacaktır.” şeklinde görüşlerini dile getirerek üniversiteye girişte dört başı mamur bir sistem yaratmanın mümkün olmadığını söylemiştir. Dr. Toker 12.Millî Eğitim Şûrasında görüşülerek bir karara bağlanan yeni üniversiteye giriş sisteminin yine kendileri tarafından geliştirileceğini hatırlatarak şöyle konuşmuştur:

Yeni sistem, lise 1, 2 ve 3’üncü sınıfın sonlarında üç ayrı sınavı öngörüyor. Bu sınavlar tıpkı şimdiki sınavlar gibi öğrencinin bilgi düzeyini ölçmeye yönelik olacak. Yani öğrencinin lise birinci sınıftaki bilgisi, lise ikinci sınıftaki bilgisi ve lise üçüncü sınıftaki bilgileri ölçülecek. Bu sınavlardan ilkinin yüzde 20, ikincisinin yüzde 30, üçüncüsünün ise yüzde 50 ağırlığı olacak. Ortaöğretim başarı puanı veya diploma notu ise yine şu andaki sisteme göre her okulun kendi içerisinde değerlendirmeye sokularak genel puana etki edecek. Yani sistemin en önemli özelliği, dar bir sürede yapılan sınavların üç yıllık bir süreye yayılmasıdır (“Sınavsız üniversite olamaz”, 1988, s.7).

Cumhuriyet gazetesinin “Eğitimde Yeni Sistem” başlıklı haberine göre, Üniversite sınavı Lise 1, 2 ve 3.sınıflarda ÖSS’ye benzer sınavlara girecek öğrenciler bunlarda başarılı olurlarsa ÖYS sınavına alınacaklar (“Eğitimde yeni sistem”, 1990, s.1).

Kıyafet düzenlemesi.

Millî Eğitim Bakanlığı, okullarda kıyafetlerde birlik sağlanması için 1982 yılında çıkarılan yönetmeliğe uygun kararlar vermeye devam etmiştir. Bu konuda alınan kararlar ve gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Okul kıyafetleri konusunda Cumhuriyet gazetesi “Okullarda Tek Tip Kıyafet” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada okullarda kılık ve kıyafetlerde birlik sağlanması için 1982 yılında yönetmelik çıkarıldığını, okullarda farklı uygulamalara gidilmesinin doğru olmayacağını belirtmiştir (“Okullarda tek tip kıyafet”, 1985, s.16).

Yıllar sonra Milliyet gazetesi de “Türban, İmam Hatipliye de Yasak” başlıklı haberle konuya değinmiştir. Habere göre, Mili Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu kıyafet yönetmeliğine imam hatiplilerin de uyacağını söylemiştir. İmam hatip liselerinde Kuran’ı Kerim dersi dışında türban ya da başörtüsü örtmenin yasak olduğunu belirterek “Aksine davranışta bulunanlara bugüne kadar rastlamadık. Bu yönde bize intikal etmiş bir durum söz konusu değil. Kıyafet yönetmeliklerine bu okullarda da uyulacaktır.” ifadesini kullanmıştır. Din ve ahlak derslerini ayırdıklarını, gayrimüslim öğrencilerin din derslerine girmekte zorunlu tutulmayacaklarını ve bu öğrencilerin sadece ahlak derslerine gireceklerini belirtmiştir (“Türban, imam hatipliye de yasak”, 1987, s.8).

Aynı konuda Cumhuriyet gazetesi de “Başörtüsü Yasağı” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu imam hatip liselerinde kız öğrencilerin başörtüsü takmaları konusunda, “Biz okul içinde başörtüye izin veremeyiz. Sadece Kur’anı Kerim okurken takılabilir. Dışarıda giyip gelirlerse, okulun kapısında çıkarırlar. Her okulun bir kaidesi vardır. Öğrenci bu kaidelere uyacaktır” demiştir. Ayrıca “Millî Eğitim teşkilatında huzur ve istikrar kaybolmuşsa, ülkenin de huzuru yoktur. Anayasaya göre herkes istediği fikri savunur. Yeter ki görüşünü görevine yansıtmasın. Hiçbir milletvekili gelip Millî Eğitim Bakanlığı falanca görüşün etkisine girdi diyemez. Bakanlığın millî çizgide tutmaya çalışıyoruz,” demiştir (“Başörtüsü yasağı”, 1987, s.17).

Okullarda siyah önlük uygulamasının kaldırılması gündeme gelmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bu dönemde gerekli çalışmalar yapmıştır. Bu konuda kamuoyu araştırmasına yer veren Milliyet gazetesi, “Kara Tahta Kalkıyor Sıra Önlükte” başlıklı haberle araştırmaya yer vermiştir. Yapılan araştırmaya göre psikologlar, pedagoglar, eğitimciler kara önlük aleyhinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Onlara göre çocuğun dünyasında siyahın yeri yoktur. Eğitimcilerin, modacıların, velilerin ve öğrencilerin açıklamaları şu şekilde yer almıştır:

Doç. Dr. Haluk Yavuzer, “Biz eğitimciler siyahı renk olarak olumsuz ve mutsuz bir iç dünyanın yansıtıcısı olarak yorumlarız. Hiç bir çocuk okul dışında siyah giymek istemez. Zaten çocuğun doğasına aykırı olan bu renk yıllarca giydirilerek çocuklar siyahtan bıktırılmış.” demiştir. Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Sağlam, “Konuya sadece psikolojik olarak yaklaşılmalıdır. Bizler kara önlük giydik de ne oldu? Hayata mı alışamadık, toplum içinde uyumsuz muyuz? Bence Türkiye’nin sosyo ekonomik şartları değişmedikçe çocuklarımız kara önlük içinde okula gitmek zorundadır.” demiştir.

Hacettepe Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı Kliniği Başkanı Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, “Çocuklar sarı, kırmızı, mavi, yeşil gibi parlak ve çarpıcı renkleri seviyorlar. Kara renk her yerde karamsarlık ifade ediyor. Günümüzde kara önlük geçerliliğini yitirmiştir... Herkesin bir örnek giyinmesi zorunlu olmamalı... Öğretmenler de kara önlükler içinde öğrencilerini hep bir örnek görüyorlar. Bu kalıptan kurtulursa öğretmenler öğrencilerinin bireysel özelliklerini fark edebilirler.” demiştir.

Modacı Cemil İpekçi de,“Renklerin belirli yaşlarda belirli etkileri vardır. Çocuklar siyahı sevmez. Çünkü doğuştan itibaren şartlanmışızdır. Gecedен ve karanlıktan korkarız. Siyah da ürküten, karanlık ve şeytani bir renktir.” demiştir.

Kara önlükle ilgili yapılan araştırmada öğrencilerden ve velilerden de görüş beyan eden olmuştur. Üçüncü sınıf öğrencisi Emre İdrisoğlu, “Kara önlüğü hiç sevmiyorum. Hem rengi kötü, hem de sıkıcı.” demiştir.

Dördüncü sınıf öğrencisi Serap Karşlı, “Dört yıldır kara önlük giymekten bıktım. Okula mı, yoksa cenazeye mi gidiyoruz anlamadım.” demiştir. Beşinci sınıf öğrencisi Özge Tuncel de, “Kara önlük giymek zoruma gidiyor” demiştir.

Öğrenci velisi ev hanımı Reyhan Tuncel, “Çocuklar siyah rengi sevmiyor. Kızım gibi diğer çocuklar da kara önlükten hoşlanmıyorlar.” demiştir (“Kara Tahta Kalkıyor Sıra Önlükte”, 1987, s.9).

Milliyet gazetesinden Necati Doğru “Önlüğün Altındaki Utanç” başlıklı köşe yazısında okullarda kara önlük uygulamasının tarihsel sürecinden bahsederek ekonomik nedenlerin etkisiyle uygulandığını yazmıştır. Yazısında kara önlüğün 1923 yılında dönemin Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa Özler döneminde uygulandığı bilgisini de vermiştir. Şuanda ülke şartlarının iyi olduğunu, kara önlüğün öğrencide olumsuz tesirler uyandırdığını belirterek kara önlük uygulamasına son verilmesi gerektiğini savunmuştur:

Bu kadar hızlı büyüdük ama çocuklarımızın üstünde yine kara önlük var. Kara önlük, çocukların yaratıcılığını kötü etkiliyor. Onları okula soğutuyor. Eğitimciler ve psikologlar bu konuda, “Kara önlükle büyüyen insan yaşam yazgısını değiştirecek enerjiyi gösteremiyor. Suya, rüzgâra hükmedemiyor” diyecek kadar işi ileri götürüyor... Neden kara önlük giyme mecburiyetini kaldıramıyoruz. Türkiye çok büyüdü, her geçen gün, her geçen ay, her geçen yıl büyük ve hızlı adımlarla geliyoruz diyen politikacılar kara önlüğü kaldıramıyor. Çünkü onun altından fırlayacak olan eşitsiz gelir paylaşımının çıplak yüzünü göğüsleyecek cesaretleri yok... Politikacının yarattığı eşitsiz gelir dağılımının faturasını çocuklarımız ödememeli. Onları kara önlük altından çıkartıp, renkler dünyasının canlı tahtına mutlaka oturtmalıyız (Doğru, 1987, s.9).

Milliyet gazetesinden Mümtaz Soysal da “Hesaplar ve Çelişkiler” başlıklı köşe yazısında başörtüsü konusuna değinmiştir:

Başörtüsüne karşı çıkmakla Müslüman toplumda laiklik sorununun çözümleneceğini sanmak büyük yanılıdır. O çetin sorunun çözümünde ciddi adımlar atılmak isteniyorsa kılık kıyafet düzenlemelerinin ötesine geçmek ve hangi politikaların nasıl bir toplum yarattığını, o topluma karşı da ne gibi tepkilerin oluştuğunu iyi düşünmek gerekir. Başörtüsü konusunda birdenbire heyecanlanıverenlerin doğru dürüst, hakça bir toplum yaratmak ve örneğin eğitimle sağlığın ticaret metaı haline gelmediği, yığınlar sıkıntı çekerken bir avuç insanın har vurup harman savurmadığı bir düzen kurmak konusunda aynı heyecanı duymayışları Türkiye’nin en büyük çelişkisidir (Soysal,1989, s.2).

Aylar sonra Mümtaz Soysal “Kara Önlük” başlıklı köşe yazısında da Millî Eğitim Bakanlığının almış olduğu kararlar öğrencilerin okul kıyafetlerinde yaptığı değişikliği eleştirmiştir:

Millî Eğitim Bakanı'nın bula bula bu "reform"la işe başlaması kadar gülünç bir şey olamaz. Eğer Türkiye'de gerçekten özgür, sevgi dolu ve tekdüze düşünmeyen yeni kuşaklar yaratılmak isteniyorsa, bunun başlangıç yeri kumaşçı depoları değil, Millî Eğitim Bakanlığının kendi içidir (Soysal, 1989, s.2).

Siyah önlük uygulamasıyla ilgili Zaman gazetesi de "Kara Önlük İçin Karar Hafta Sonu" başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, "Vatandaşa şekil ve bir renk uğruna ekonomik yük yükleyecek bir uygulamadan yana değilim" diyerek "Siyah önlük uygulamasından vazgeçilmesi yolundaki görüşler bir hayli fazla. Serbest bırakılması ise tasvip görmüyor" demiştir ("Kara önlük için karar hafta sonu", 1989). Daha sonra Zaman gazetesi "Kara Önlüğe Şimdilik Devam" başlıklı bir haberle gelişmeleri vermeye devam etmiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol "Kara önlük tartışmasına" açıklık getirdiğini, ilkokul öğrencileri önümüzdeki öğretim yılında da kara önlük giyeceklerini, değişik renkli önlükler seçilecek bazı pilot okullarda uygulanacağını, 31 Ocak 1990 tarihine kadar yeni önlük ve modeli belirlenip kesin olarak açıklanacağını belirtmiştir ("Kara önlüğe şimdilik devam", 1989). Milliyet gazetesinin "Önlükte 3 Renk" başlıklı haberine göre de, Bakan Avni Akyol'un bu yıl siyah önlüğe devam edileceğini ve renkli önlük uygulamasının İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Rize, Erzurum ve Diyarbakır'da birer ilkokulda deneneceğini açıklamıştır ("Önlükte 3 renk", 1989).

Bu sırada halen devam eden başörtüsü meselesiyle ilgili olarak Mümtaz Soysal "Abesle İştigal" başlıklı köşe yazısını kaleme almıştır. Bu konudaki değerlendirmeleri şu şekildedir:

Özünde sorun olmayan bir konu serinkanlılıkla tartışabilmek için, bir soru sormak ve en son söylenecek şeyi en önce söylemek gerekir: Konu ne zaman bir soruna dönüşmüş sayılabilir? Yanıt, demokratik ve laik bir devlet açısından çok basittir: Başörtüsü örtenler örtmeyenleri örtünmeye zorladıkları zaman. Dinin bütünsel niteliği düşünüldüğü zaman, bu olasılık, demokratik ve laik bir toplum için tehlike olarak, gerçekten vardır. Ama, bunu önlemenin yolu, bugün başlarını örten genç kızlarla uğraşmak değil, böylesine bir olasılığa kurban olmayacak sağlamlıkta demokratik ve laik bir devlet yaratmaktır. Oysa, "çağdaşlık" savaşı verdiklerini sananlar başörtülü kızlarla uğraşırken, devletin en önemli kaleleri düşmüş, büyük yığınlarla iş gören bakanlıklar, demokratik ve laik devletten yana oldukları pek söylenemeyecek unsurları eline geçmiştir: Milli Eğitim, İçişleri, Adalet, Sağlık... Önlenmesi gereken olay, başörtüsü değil, budur. Öbürünün, başörtüsü yasağının, laiklikle ilgisini kurmak zordur. Tam tersine, laiklik, din kisveleriyle sokaklarda gezip ruhaniliği toplumsal nüfuza dönüştürmek isteyenler ve devlet görevlileri dışında, insanların kılık kıyafetleriyle uğraşmamayı gerektirir. Çünkü, hangi ölçütü getirirseniz getirin, abesle uğraşmaktan kurtulamazsınız... Çağdaşlık mı? Ya, eşarp örtmek birdenbire çağdaş toplum yeniliği olarak ortaya çıkarsa ne yapacaksınız? En iyisi, konunun üniversitelere, hatta ders verdikleri sınıfların sorumlusu durumundaki öğreticilere bırakılmasıdır. Hangi giyiniş tarzının bir inanıştan, hangisinin dikkat çekip olay çıkarma niyetinden kaynaklandığını, öğretim düzenini bozabilecek

tutumların neler olduğunu en iyi onlar bilir, en sağlıklı düzenlemeleri onlar yapabilirler. Sorun olmayan konuları sorunlaştırmadan, rüşt yaşına gelmiş genç insanların kişiliklerine saygı göstererek (Soysal, 1990, s.2).

Eğitim sisteminde model arayışları.

Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Eğitim Sistemi'nde yeni model arayışları üzerinde çalışmaya devam etmiştir. Bu dönemde Japonya, Almanya ve Amerikan eğitim modelleri incelenmiştir. Bu konuda alınan kararlar ve yaşanan gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Eğitim Bakanı: Gerekirse Afrika'daki Eğitim Sistemini de İnceleriz” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Vehbi Dinçerler, her sistemin kendine özgü güzel yanlarının bulunduğunu belirterek “Biz bu yönleri inceliyoruz.” demiştir. Birleşik Devletler'de olduğu gibi kitle eğitimi yapılması yolundaki modellerin hatırlatılması üzerine de “Her şey, her şeye benzer, Amerikan modelini getireceğiz diye bir şey söylemedik” demiştir. Japon modelinin incelendiğini, bu ülkenin eğitimde ve ekonomide olduğu gibi büyük sıçrama yaptığını söylemiştir. Japonların eğitimde yaptığı sıçramanın nedenlerinin araştırılacağını ve Türkiye açısından inceleneceğini ifade ederek gerekirse Afrika'daki eğitim sistemini de araştıracaklarını belirtmiştir (“Eğitim Bakanı: Gerekirse Afrika'daki eğitim sistemini de inceleriz”, 1984, s.6). Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi de “Dinçerler: Japon Eğitim Modelini İnceliyoruz” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı, Japon modelinin incelendiğini, bu ülkenin eğitimde ve ekonomide olduğu gibi büyük bir sıçrama yaptığını söylemiştir (Dinçerler: Japon eğitim modelini inceliyoruz”, 1984, s.7).

Aylar sonra Cumhuriyet gazetesi “Japon Eğitimini Öğren Kampanyası” başlıklı haberle konunun ayrıntılarını vermeye devam etmiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanı Vehbi Dinçerler Japon Eğitim Sistemini anlatan iki metnin Türkçeye çevrildiğini ve tüm öğretmenlere dağıtılacağını söylemiştir. Japon eğitim sisteminin Türkiye'de uygulanmasının söz konusu olmadığını kaydeden Dinçerler şu açıklamada bulunmuştur: “Japon eğitim modeli sistemini anlatan iki kısa metni Türkçeye çevirdik. O metinleri bastırıp, okusun diye dağıtacağız. Bunlar sadece eğitici bir broşür niteliği taşımaktadır. Eğitimcilerim dünyada neler oluyor bilsinler. Her eğitim sistemini tetkik etmek, takip etmek ve tenkit etmek bizim görevimizdir.” (“Japon eğitimini öğren kampanyası”, 1984, s.1).

Milliyet gazetesi de “Şimdi de, ‘Japon İşi’ Eğitim” başlıklı haberle gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Habere göre Bakan Vehbi Dinçerler Japon eğitim sistemi hakkında “Japonya'da okuryazar oranı yüzde 99, birinci neden bu. İkincisi, Japon sanayiinde verimlilik ABD'den 2.5 kat fazla. Üçüncüsü, Japon teknolojisinin ilerleme sebebinin temelinde eğitim sistemi yatar.” İfadesini kullanarak “Bugün Japon endüstrisi, ABD ve Avrupa ile rekabet eder duruma geldiyse, bunun arkasında eğitim sistemi vardır.” demiştir. Japon sisteminin,

bakanlıkça benimsenmesi halinde bile uygulamanın zaman alacağını belirtmiştir. Ayrıca İsveç ve Almanya'daki eğitim sistemlerinin de inceleneceğini, yaygın öğretim ve teknik meslekî eğitim açılarından bu ülkelerdeki sistemin de değerlendirileceğini belirtmiştir (“Şimdi de, ‘Japon işi’ eğitim”, 1985, s.3). Aynı haberin devamında belirtildiği üzere Bakan Dinçerler’in isteği üzerine Prof. Bozkurt Güvenç başkanlığında oluşturulan “Japon Millî Eğitim Sistemini İnceleme Komisyonu” çalışmalarını son aşamaya getirmiştir. Japon eğitim sisteminin temeli eğitimde “okul-aile işbirliği, insanların fırsat eşitliği” gibi ilkelere dayanmaktadır. Japonya’da başarıyla uygulanan eğitim sistemi sonucu okuma yazma oranı yüzde 99’a çıkarken 15 yaşına kadarki eğitim dönemi de parasız ve zorunlu hale getirilmiştir (“Şimdi de, ‘Japon işi’ eğitim”, 1985, s.3).

Japon eğitim modelinden sonra Millî Eğitim Bakanlığı Alman eğitim modeli üzerinde de çalışmıştır. Cumhuriyet gazetesi “Eğitimde Alman modeli” başlıklı haberle gelişmeleri aktarmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı, Meslek eğitimini Federal Alman sistemine adapte edecek. Meslekî eğitim öğrencileri haftanın belirli günlerinde işletmelerde pratik ders yapacaklar, diğer günler ise okullarda teorik eğitim görecekler. İşletmelerinde öğrencilere yer verecek olanlara vergi kolaylıkları tanınacak. Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu’na göre Alman sisteminin bazı yanları bize adapte edilecek, ayrıca bu konu için teknik yardım da alınacak. Sistemi değiştirmek için yasa üzerinde çalışmalar devam edilmiştir. Eğitimde, “Alman modeli” Türkiye’ye yerleştirilmeye çalışıldığını ve meslekî eğitim için Federal Almanya’dan ilgili bakanların ve uzmanların Türkiye’ye geleceğini açıklamıştır (“Eğitimde Alman modeli”, 1986, s.1). Cumhuriyet gazetesinin “Meslek Eğitimine Alman Sistemi” başlıklı haberine göre de Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu, “Sanayide meslek eğitim kanun tasarısı üzerindeki çalışmaların son aşamaya geldiğini” ve meslekî eğitimde Alman sistemini Türkiye’ye yerleştirmek için çalıştıklarını kaydederek, “Sistem meslekî eğitimin okul yerine tamamıyla sanayi tesislerinde yapılması esasına dayanıyor. Öğrenciler bir işçi gibi sanayi tesislerinde işi öğreniyorlar” demiştir (“Meslek eğitimine Alman sistemi”, 1986, s.12).

Milliyet gazetesinde Doç. Dr. Adil Türkoğlu “Ortaöğretimde Sistem Değişmeli” başlıklı makalesinde şu ifadeleri kullanmıştır: “Ülkemizin eğitim sisteminden tüm kurumlar ve kuruluşlar şikâyetçidirler. Yeni sistem arayışları sürekli gündemdedir. Bazen Japon eğitim sisteminden, bazen Alman eğitim sisteminden bahsedilmektedir. Arayışları yanında, kademeler kendini yenileme çalışmalarına girişmektedir” (Türkoğlu,1986, s.10).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından incelenen bir diğer eğitim modeli de “Amerikan Eğitim Modeli” olmuştur. Modelle ilgili Milliyet gazetesi “Eğitime Amerikan Modeli” başlıklı haberle gelişmeleri aktarmıştır. Habere göre, Millî Eğitim’de yapısal değişiklik için

hazırlanan birçok projeye bir yenisi eklenmiştir. Haziran ayında toplanacak Millî Eğitim Şûrasında ele alınacak projede özellikle ilk ve ortaöğretimde kabuk değiştirme amaçlanmıştır. Proje şûrada benimsenip, Talim Terbiye Kurulundan da tavsiye kararı çıktığında pilot uygulamaya bazı yerlerde başlatılan sekiz yıllık ilköğretim yurt çapında kademe kademe yaygınlaştırılacak. Batı ülkeleri ve Amerikan modeli örnek alınarak geliştirilecek proje, Türkiye'nin yıllardır artan sancılarla devam eden Millî Eğitim sisteminde köklü değişiklikler amaçlamıştır ("Eğitime Amerikan modeli", 1988, s.3).

Koalisyon Hükümetleri Döneminde (Ara Dönemde) Millî Eğitim (1991-2002)

Bu dönem "Koalisyon Hükümetleri Dönemi" diğerk bir ifadeyle "Ara Dönem" olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde siyasî partiler arasında ittifaklar oluşturulmuş ve ittifakı oluşturan partiler koalisyon hükümetleri kurmuşlardır. Siyasî sorunlardan dolayı azınlık hükümetleri kurulmuş. Bu hükümetler çoğunlukla kısa süreliğine görev yapmışlardır. Bu dönemde siyasî krizler yaşanmış, terör olayları tırmandırılmış ve ekonomik krizler yaşanmıştır. Bu dönemin en dikkat çeken olayı 28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleştirilen Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısı olmuştur. MGK toplantısında Türk Silahlı Kuvvetleri yetkilileri lâik eğitim vurgusu yapmış ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim başta olmak üzere eğitimle ilgili birçok konuda hükümet yetkililerine baskı uyguladığı basına yansımıştır. Bu durum Türk kamuoyunda mevcut hükümete yapılmış "post modern darbe" olarak kabul edilmiştir. Bu sırada hükümette Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi koalisyon hükümeti bulunmaktaydı. Hükümet, 28 Haziran 1996-30 Haziran 1997 tarihleri arasında görev yapmıştır. MGK toplantısından sonra Refah-Yol Koalisyon Hükümeti Başbakanı Necmettin Erbakan hükümetten çekilmeye karar vermiştir. Bu olay Türk siyasetinde ve dünya siyasetinde önemli bir olay olarak kaydedilmiştir. Nitekim bundan sonra ülkeyi yönetmeye çalışan hükümetler MGK kararlarını dikkate alarak eğitim politikalarını belirlemiş ve uygulamıştır.

28 Şubat 1997 tarihli 406 Sayılı MGK Kararları, "Anayasa ile Atatürk Milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olarak belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı, çağdışı bir kisve altında zemin oluşturmaya yönelik Rejim Karşıtı Gerici Girişimlere Karşı Alınması Gereken Önlemler" başlığı ile hazırlanmıştır. 28 Şubat 1997 tarihinde Milli Güvenlik Kurulunda toplam 18 karar alınmıştır. Bu kararları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Laiklik ilkesi titizlikle uygulanacak,
2. Tarikat okulları bakanlığa aktarılacak,
3. Sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulanacak,
4. Atatürkçü din adamı yetiştirilecek,

5. Dini tesis Diyanet İşleri Başkanlığının iznine bağlı tutulacak,
6. Tarikatların çalışmalarına son verilecek,
7. Ordu karşıtı yayınlar denetlenecek,
8. Ordudan atılanlar istihdam edilmeyecek,
9. Bürokrasi ve yargı irticadan temizlenecek,
10. Dış kaynaklı irtica tehdidi önlenecek,
11. Mezhep kışkırtıcı çalışmalar engellenecek,
12. Yasalara uymayan yetkililer yargılanacak,
13. Giysi Yasası ödünsüz uygulanacak,
14. Silah ruhsatları yeniden düzenlenecek,
15. Kurban derisi toplama denetime alınacak,
16. Özel üniformalı korumalar kaldırılacak,
17. “Ümmet” esaslı diplomasi önlenecek,
18. Atatürk karşıtı suçlara ödün verilmeyecek (Altıntaş, 2003).

Bu kararlar içerisinde eğitim sistemini ve politikalarını doğrudan ilgilendiren kararlar şunlardır; laiklik ilkesinin titizlikle uygulanması, tarikat okullarının bakanlığa devredilmesi, sekiz yıllık zorunlu eğitimin uygulanması, giysi yasağının ödünsüz olarak uygulanmasıdır (Altıntaş, 2003).

Türkiye’de 1990’ların ikinci yarısından 2001 yılı ekonomik krizine kadar medyada faaliyet gösteren holdinglerin kıyasıya rekabete girdikleri görülmüştür. Gruplar arası rekabet sadece promosyon savaşlarıyla sınırlı kalmamış ve aynı zamanda siyasî alana da sirayet etmiştir. Medya sahipleri bu dönemde Bakanlar Kurulunun belirlenmesinde söz sahibi olduklarını iddia edecek hale gelmişlerdir. Medya grupları ordu ve siyasî partiler arasında bir denge siyaseti yürütmüşlerdir (Sözeri, 2015, s.11).

Bu dönemde medya sahipleri, politikacılar ve işadamları arası ilişkiler 2001 yılı ekonomik krizinin zeminini hazırlamıştır. Siyaseti etkileyen bu krizde 25 banka batmıştır. Bu bankaların on tanesi aynı zamanda medya sahibi (televizyonu, gazetesi veya ikisi birden) olan kişilere aittir. 2001 yılı krizinin ardından bazı medya grupları piyasadan çekilmek zorunda kalmışlar ve bazı medya grupları ise sahiplerinin karıştığı yolsuzluklar nedeniyle devlet tarafından el konularak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilmişlerdir. Devredilen bu medya kuruluşları birkaç yıl sonra TMSF’nin açtığı ihalelerle satılmıştır (Sözeri, 2015, s.11).

Millî eğitim şûraları.

On Dördüncü Millî Eğitim Şûrası: 27-29 Eylül 1993 tarihleri arasında toplanan On Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında; “Eğitim Yönetimi ve Eğitim Yöneticiliği, Okul Öncesi Eğitimi” gündem maddeleri ele alınmıştır. Şûrada, “Okul Öncesi Eğitim” ve “Eğitim Yönetimi ve Yöneticiliği” sistemini ilgilendiren kararlar alınmıştır. Şûrada görüşülen konular ve alınan kararlar basına yansımıştır.

Şûrayla ilgili Sabah gazetesi “Eğitime Neşter” haberiyle, şûra toplantısında ele alınacak gündem maddelerine yer vermiştir (“Eğitime neşter”, 1993, s.22). Cumhuriyet gazetesi de “Eğitim Sektörü, ‘Sorun Yumağı’” başlıklı haberinde, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından şûra öncesi hazırlanan raporun içeriğine yer vermiştir. Raporda Türk eğitim sisteminin mevcut durumuna ve eğitim alanındaki sorunların katlanarak büyüdüğü bilgisine yer vermiştir (“Eğitim Sektörü, ‘Sorun Yumağı’”, 1993, s.3). Zaman gazetesi de “Millî Eğitim Şûrası Başlıyor” başlıklı haberinde, şûranın gündemine yönelik bilgiler vermiştir. Şûrada ele alınacak problemlerin belirlendiği Komisyon Raporu’ndaki bazı maddeler şöyle belirtilmiştir: “Eğitim sistemi amatörler tarafından yönetiliyor. Üst düzey bürokratlar mesailerinin büyük bölümünü iş takibi ve özel isteklere ayırıyor. Okul öncesi eğitimde Tunus’un dahi gerisindeyiz bilgisine yer vermiştir” (“Millî Eğitim Şûrası başlıyor”, 1993, s.9). Ertesi gün Cumhuriyet gazetesi, “Eğitim Sistemi 13.Kez Masaya Yatırıldı” başlıklı haberde, bu güne kadar yapılan 13 şûrada alınan kararlardan birçoğunun hala yaşama geçirilemediği, bazılarının ise yıllar sonra yürürlüğe konulduğu bilgisine yer vermiştir (“Eğitim sistemi 13. kez masaya yatırıldı”, 1993, s.6).

On Dördüncü Millî Eğitim Şûrasının açılışında konuşan Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe’nin ifadeleri gazetelere yansımıştır. Zaman gazetesi “Özel Üniversite Teşvik Edilecek” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe’nin konuşmalarına yer vermiştir. Menteşe şu açıklamada bulunmuştur: “Meslekî ve teknik öğretime ağırlık verilecek. Öğretim programları ve ders kitapları yeniden düzenlenecek. Bilgisayarlı eğitim yaygınlaştırılacak. Din öğretimine önem verilecek, bu hususta gereken tedbirler alınacak. Özel kesimin okul açması ve üniversite kurmaları özendirilecek ve desteklenecek. Üniversite kanunu yeniden düzenlenecek.” (“Özel üniversite teşvik edilecek”, 1993, s.1). Benzer bilgilere yer veren Türkiye gazetesi de “Din eğitime önem verilecek” başlıklı haberinde Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe’nin “Din eğitime önem verilecek ve gerekli tedbirler alınacaktır” ifadesine yer vermiştir (“Din eğitime önem verilecek”, 1993, s.3).

Şûrada “eğitimde yap-işlet-devret modeli” konusu gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Eğitimde Yap-İşlet-Devret Modeli” başlıklı haberinde okul öncesi eğitimin geliştirilmesi için “eğitim vergisi” alınması ve “yap-işlet-devret” modeline geçilmesinin karara bağlandığı, 1994 yılının “Okul öncesi eğitim yılı” olarak ilan edildiği ve “Kendi anaokulunu kendin yap” kampanyalarının teşvik edilmesinin önerildiği bilgisini vermiştir (“Eğitimde yap-işlet-devret modeli”, 1993, s.6). Bakan Menteşe’nin açıklamaları gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Okul Öncesi Eğitim” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, okul öncesi eğitimin önemine dikkat çekerek bu konuda “anne

ve babaların eğitimin gerekliliğine inandırılması” gerektiğini vurgulamıştır. Menteşe, “Varlıklı kişileri okul yapmaya, durumu iyi olanları da gönüllü olarak bağışta bulunmaya davet ediyoruz. Bizim hedefimiz, başta Doğu ve Güneydoğu’yu olmak üzere, kadınlarını ve kızlarını okutmayan toplum olmaktan çıkarmaktır” diye konuşmuştur (“Okul öncesi eğitim”, 1993, s.5).

Eğitimciler şûra kararlarının ciddiye alınmadığını dile getirmiştir. Zaman gazetesi “Şûra kararları ciddiye alınmalı” başlıklı haberde, şûralarda alınan kararların tavsiye mahiyetinde olmaktan öteye gitmemesi eğitimcilerin tepkisini çektiği bilgisine yer vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, “Şûra’da alınacak kararların eğitim sistemimizi geliştirecek ve uygulamalarımıza yön verecek önemli görüş ve teklifler getireceğine inanıyorum” demiştir (“Şûra kararları ciddiye alınmalı”, 1993, s.10).

Şûrada yöneticilerin yetiştirilmesi amacıyla Millî Eğitim Akademisi kurulması önerilmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Öğretmenlere Yöneticilik Eğitimi” başlıklı haberine göre, şûra bünyesinde oluşturulan “Eğitim Yönetimi ve Eğitim Yöneticiliği Komisyonu” raporuna göre toplumdaki ve dünyadaki hızlı gelişmelerin eğitim yöneticiliğini bir uzmanlık alanı haline getirdiğine dikkat çekilerek öğretmenlerin yöneticilik eğitiminden geçirildikten sonra bu göreve atanmaları gerektiği ve yönetim kademelerinde görev alacak öğretmenlerin eğitimi için üniversitelerle işbirliği yapılması ve bir “Millî Eğitim Akademisi” kurulması önerilmiştir (“Öğretmenlere yöneticilik eğitimi”, 1993, s.1).

Şûraya ilişkin raporların ayrıntıları gazetelerde yer almıştır. Zaman gazetesinin “Eğitime Yön Verecek Kararlar Alındı” başlıklı haberine göre, genel kurul tarafından kabul edilen eğitim yönetimi ve eğitim yöneticiliği raporunda, Millî Eğitim Bakanlığının merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatının yeniden yapılandırılması, ortaokulların ilköğretim genel müdürlüğüne bağlanması, özel yurtların özel öğretim konusunda tecrübeli olan özel öğretim kurumları genel müdürlüğüne devredilmesi ve atamalarda objektif kriterlerin belirlenmesi önerilmiştir. Ayrıca okul öncesi eğitim konusundaki raporda ise bu çağ eğitiminin 0-72 ay olarak ele alınması gerektiği belirtilerek, alınan kararlara yer verilmiştir (“Eğitime Yön verecek kararlar alındı”, 1993, s.9). Milliyet gazetesi de “Politikacılar, Eğitimden Elini Çeksin” başlıklı haberle konuya değinerek, On Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlara yer vermiştir (“Politikacılar, eğitimden elini çeksin”, 1993, s.23).

Şûrayla ilgili Tercüman gazetesinden Mustafa E. Erkal, “Millî Eğitim Şûralarından Beklenenler” başlıklı köşe yazısında beklentilerini dile getirmiştir:

Muhakkak ki, şûralar faydalı sonuçlar doğurmakta, en azından durum muhakemesi yapılmasını sağlamaktadır. Ancak, birçok şûra raporlarının

yeterince değerlendirildiği ve uygulamaya ışık tuttuğu söylenemez. Bunun sebebi okuma külfetine katlanmamak, araştırma ihtiyacı duymamak ve her şeyin bildiğini farz etmektir... 14. Şûra'nın yapıldığı sırada Türkiye gerçekleri üzerinde durmak faydalı olabilir. Bu toplantı hükümetlerin bilhassa Güneydoğu'da öğretmenin can güvenliğini sağlayamadığı, ilkokulların bombalanıp yakıldığı bir ortamda yapılmaktadır. Bu yörede bazı okullar eğitim ve öğretim dışıdır. Millî Eğitim camiası birçok şehit vermiştir. Bu şehitlerimizin isimleri eğitim kuruluşlarına verilerek yaşatılmalıdır. Yine aynı yörede bazı okullar da istiklâl Marşı'na ve bayrağımıza karşı sistemli bir eylem hali mevcuttur. Bu şûra bu gibi konuların ve meselelerin çözümüne ışık tutabilecek midir (Erkal, 1993, s.8)?

Türkiye gazetesinden de Yalçın Özer "Eğitim Şûrası ve İmam Hatipler" başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Şûrasında ele alınan konulara çözüm getirilmediğini savunmuştur:

Bu seneki Şûra'da iki konu görüşüldü; Eğitim yönetimi ve yöneticiliği, Okul öncesi eğitim. Millî Eğitim Şûrası'nın bu iki konuda dişe dokunur bir şey ortaya koyduğunu söylemek mümkün değil... Okul öncesi eğitimde çok geri kaldığımız, Uganda ile aynı seviyede bulunduğumuz söylenmiş. Fakat çare gösterilmemiş... Çünkü para yok; kaynak yok... Peki paraya dayalı olmayan konularda ciddi bir karar alınabilmiş midir?... Hayır. Türkiye'de yönetici atamaları siyasî tesirle oluyor. Bazen hiç derse girmemiş, yani bir saat bile ders anlatmamış öğretmen müdür yapılıyor. Şûra'da "Yönetici atamalarında siyasî tesir olmamalı." Temennisi dile getirilmiş... Hepsi bu... (Özer, 1993, s.1, s.13).

Cumhuriyet gazetesinden de Yahya Kemal Kaya "Eğitim Sisteminin Acıklı Durumu" başlıklı yazısında eğitim yönetimi ve yöneticiliği konusunun şûrada gündeme getirilmesini yararlı bulmuştur. Kaya, "14.Millî Eğitim Şûrası'nda eğitim yönetimi ve yöneticiliği konusunun gündeme getirilmiş olması, konunun çeşitli yönleriyle tartışılması, profesyonel bir yönetici kadronun oluşturulmasına ve ülkemizde özellikle ortaöğretimin yeniden örgütlenmesine yönelik çeşitli modellerin önerilmesi açısından yararlı olacaktır" demiştir (Kaya, 1993, s.6).

On Beşinci Millî Eğitim Şûrası: 13-17 Mayıs 1996 tarihleri arasında toplanan On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında; "ilköğretim ve yönlendirme, ortaöğretimde yeniden yapılanma, yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi, toplumun eğitim ihtiyacının sürekli karşılanması, eğitim sisteminin finansmanı" gündem maddeleri ele alınmıştır. On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında görüşülen gündem maddeleri ve alınan kararlar gazetelerde yer almıştır.

On Beşinci Millî Eğitim Şûrası toplanmadan önce gelişmelere yer veren Zaman gazetesi "Eğitimde Reform Arayışı" başlıklı haberinde Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, On Beşinci Millî Eğitim Şûrasının 1996 yılında yapılacağını ve konusunun "2000'li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi" olarak belirlendiği bilgisini vermiştir. Haberde, şûrada merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından gündeme getirilen eğitim ve öğretim kurumlarının

mahalli idarelere devredilmesi ile okullar için mütevelli heyetlerin kurulması konularının tartışılacağı bilgisi de yer almıştır (“Eğitimde reform arayışı”, 1995).

Yükseköğretim geçiş sisteminin yeniden düzenlenmesi konusu gündeme gelmiştir. Zaman gazetesinin “ÖYS revize edilmeli” başlıklı haberine göre On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında, yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda bir rapor hazırlayan Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hayati Doğanay, ÖSS ve ÖYS’den vazgeçmenin şimdilik imkânsız olduğunu belirtmiştir. İkinci basamak sınavında mevcut sistemdekinden daha fazla bilim ve meslek dalı alanlarına yaygınlaştırılması gerektiğini ve adayların, ikinci basamak sınavında sadece tercih ettikleri bu alanlardan birinin sınavına alınması gerektiğini belirtmiştir (“ÖYS revize edilmeli”, 1995).

Gazeteler, şûranın toplanacağı bilgisini vermeye devam etmiştir. Milliyet gazetesinin “Millî Eğitim Şûrası Nihayet Toplanıyor” başlıklı haberine göre On Beşinci Millî Eğitim Şûrasının belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir hareket noktası olacağını belirten Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan, “Şûra Yönetmeliği’nde değişiklik yapılarak, eğitim sendikaları ve meslek kuruluşları olmak üzere Türk Cumhuriyetleri yanında diğer ülkelerin de müşahitlerin katılmaları ve öğrencilerden velilere kadar her kesimin temsil edilmesi sağlandı.” demiştir. On Beşinci Millî Eğitim Şûrası hazırlık çalışmaları üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalarda Türkiye çapında eğitimciler, veliler ve öğrencilerle tartışma ve anketler yapılarak sonuçlar rapor haline getirilmiştir (Millî Eğitim Şûrası nihayet toplanıyor”, 1996, s.21).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Eğitim Kıpır Kıpır” başlıklı köşe yazısında şûraya katılanların çözüm bekleyen sorunlar yerine gereksiz konular üzerinde tartıştıklarını belirterek, bu konudaki eleştirilerini aktarmıştır:

Son 15 yılda düzenlenen Millî Eğitim Şûraları’nın tamamına katıldım. Çoğunda havanda su dövüldü. Birbirini hiç tanımayan ve ilk kez bir araya gelen yüzlerce kişi, ortak bir çözüm noktası bulma yerine, kendi kafasındakini karşısındakine kabul ettirme yarışına giriyor. Çözüm bekleyen gerçek sorunlar yerine, ortaya atılan uçuk öneriler, saatlerce tartışılıyor. Sonuçta da alınan kararlardan pek çoğu, birkaç yıl sonra toplanan şûranın önüne yeniden getiriliyor (Güçlü, 1996, s.21).

Gazeteler eğitimcilerin eleştirilerini aktarmıştır. Milliyet gazetesinin “Şûralarda değişen bir şey yok” başlıklı haberine göre “2000’li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi”nin ele alınacağı şûraya büyük ümitlerle bakılmıştır. Görülecek konularda önceki şûralardan değişik bir şey olmadığı, çeşitli kesimlerden çok sayıda üyenin katıldığı şûralarda alınan kararların birbirlerinin hemen hemen aynısı olduğu ve kararların yalnızca kâğıt üzerinde kaldığı belirtilmiştir. Birbirinden fazla farkı olmayan ve alınan kararların büyük

çoğunluğunun kâğıt üzerinde kaldığını söyleyen eğitimciler, eğitimin artık bağımsız bir şekilde ele alınması gerektiğini belirterek, “Pek çok karar politik nedenlerden ötürü uygulanamıyor. Ancak neredeyse tıkanma noktasına gelen eğitim konularının bu kez politikadan arındırılarak düzeltilmesi gerekiyor” demiştir (“Şûralarda değişen bir şey yok”, 1996, s.21).

İmam hatip ortaokulları ve Kuran kursları konuları gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Öncelikli Konular İmam-Hatipler” başlıklı haberde şûranın öncelikli konuları arasında “imam-hatip ortaokulları ve Kuran kursları tartışması” nedeniyle geçerlilik kazanamayan zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması yer alırken il ve bölge toplantılarından “Kuran-ı Kerim” dersi konmasının tartışılması beklendiği bilgisini vermiştir (“Şûralarda değişen bir şey yok”, 1996, s.3).

Gazeteler şûranın amacını ve yaşanan gelişmeleri aktarmaya devam etmiştir. Türkiye gazetesi “Millî Eğitimimiz Masaya Yatırılıyor” başlıklı haberde şûrayla ilgili gelişmeleri vermekle birlikte amacını şöyle özetlemiştir: “Millî Eğitim Sistemimizi 2000’li yılların toplumsal, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygun olarak yapılandırmak, geleceğimizin teminatı çocuk ve gençlerimizin başta olmak üzere, tüm toplumumuzu çağın gereklerine göre yetiştirmek” (“Millî eğitimimiz masaya yatırılıyor”, 1996, s.4).Sivil toplum örgütleri şûraya ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye gazetesi “TGTV’nin Talepleri” başlıklı haberde Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı (TGTV), bir bildiri yayınlayarak On Beşinci Millî Eğitim Şûrasından bazı taleplerde bulunduğu bilgisini vermiştir. Habere göre Vakfın ilk talebi İmam Hatip Liseleri ile ilgili olmuştur; “8 yıllık mecburi eğitime geçişte, 5 artı 3 formülü uygulanmalıdır. Genel ve meslekî Anadolu Liseleri ile İmam Hatip Liselerinin orta kısımları, mevcut halleri ile aynen muhafaza edilmelidir.” (“TGTV’nin Talepleri”, 1996, s.4). Millî gazete de “15.Millî Eğitim Şûrası Başladı” başlıklı haberle toplanacak şûra ile ilgili ayrıntılara yer vermiştir (“15.Millî Eğitim Şûrası başladı”, 1996, s.1).

Başbakan ve Bakan’ın açıklamaları gazetelerde yer almıştır. Türkiye gazetesi, “Eğitim Sistemi Masaya Yatırıldı” başlıklı haberle gelişmeleri vermeye devam etmiştir. Habere göre, şûrada konuşan Başbakan Mesut Yılmaz, öncelikle kısa vadede 8 yıl, orta vadede ise 12 yıllık mecburi eğitimin gerçekleşmesi gerektiğini, öğretmenlerin millî eğitim sisteminin temel unsuru ve baş tacı olduğunu, öğretmenlerin çalışma ve yetiştirilme sisteminin yeni bir anlayışla ele alınması gerektiğini, yükseköğretimin paralı olmasını da savunarak, “Bunu ücretsiz hale getirebilecek kadar zengin bir ülke değiliz” demiştir. Bakan Tayan ise millî eğitimdeki sayısal gelişmeleri anlattıktan sonra, “Ortaöğretim, yükseköğretim önüne sürekli öğrenci yığan bir öğretim basamağı görünümündedir. Oysa bu basamakta öğrencilere meslek

ve beceri kazandırılması esas olmalıdır” demiştir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimin kendileri için hedef olduğunu söylemiştir (“Eğitim sistemi masaya yatırıldı”, 1996, s.15). Benzer bilgilere yer veren Zaman gazetesi de “Ortaöğretim paralı olacak” başlıklı haberinde Başbakan Mesut Yılmaz, Türk eğitim sisteminin büyük sorunlarla karşı karşıya olduğunu, bu sorunların çözümünün esnek yapıda bir eğitim sistemi oluşturularak çözüleceğini ve eğitimin belli kademelerinde paralı eğitime geçilmesinin zorunluluk haline geldiğini belirtmiştir (“Ortaöğretim paralı olacak”, 1996).

Cumhuriyet gazetesinden Mustafa Balbay “Eğitimin Şûrası Burası...” başlıklı köşe yazısında eğitim sistemimiz de pek çok şeyin yeniden yapılandırılmasının kaçınılmaz hale geldiğini savunmuştur:

Eğitim sistemimiz dün bir kez daha masaya yatırıldı. Beş gün masada kalacak. Bakalım sonuçta ne olacak? Duyurulan programa göre, 15. Millî Eğitim Şûrası’nda da eğitimin şurasına burasına biraz dokunulacak... Şûra programında en çok kullanılan sözcükler şunlar: Yeniden yapılanma..., Yeniden düzenleme..., Sistemin finansmanı... Program da gösteriyor ki, eğitim sistemimizde pek çok şeyi “yeniden” yapmak kaçınılmaz hale geldi (Balbay, 1996, s.1, s.6).

Zaman gazetesinden Fehmi Kuru da “Garip Biçimde İrtibatlı” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkartılması ve imam hatip liselerinin kapatılması konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur:

Dün başlayan ‘XV. Millî Eğitim Şûrası’, genç bir nüfusa sahip Türkiye’nin gündeminin iki ana konu etrafında kilitlendiğini ortaya serdi: Biri zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkartılması, diğeri de İmam Hatip Liseleri. Aslına bakılırsa bu iki konu birbiriyle garip bir biçimde irtibatlı; zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkmasını savunanlar, bu yolla, İmam Hatip Liseleri’nin orta bölümlerini kapatmak niyetindedir. Buna karşılık Türkiye gibi bir ülke için kaçınılmaz hale gelen sekiz yıllık zorunlu eğitim onların bu niyeti yüzünden gerçekleşemiyor (Kuru, 1996).

Mecburi eğitim süresi tartışılmıştır. Türkiye gazetesi “Mecburi Eğitim 10 Yıla Çıkıyor” başlıklı haberde yeni ayrıntılara yer vermiştir. Habere göre 15. Millî Eğitim Şûrasının alt komisyonlarında mecburi eğitimin süresi ve ismi tartışılmıştır. İlköğretim ve Yönlendirme Komisyonunda görüşlerini belirten üyelerden bir kısmı mecburi eğitimin 8 yıl, bir kısmı da okul öncesindeki 2 yılın da bu kapsama alınmasını teklif etmiştir. Bazı üyeler ise (2 artı 8 artı 1) uygulamasıyla mecburi eğitimin 11 yıl olmasını talep etmiştir. Yapılan oylama sonunda okul öncesinde 2 yıl ilavesi ile mecburi eğitimin 2 artı 8 olmak üzere toplam 10 yıl olması kararı alınmıştır. Daha sonra komisyon mecburi eğitime isim aramıştır. Bir kısım üyeler ismin “Temel Eğitim” olmasını teklif ederken diğerkleri de “İlköğretim” olarak adlandırılmasını uygun görmüştür. Uzun süren tartışmaların ardından yapılan oylamada 35’e

karşılık 37 oyla mecburi eğitimin “İlköğretim” olarak isimlendirilmesi kararlaştırılmıştır (“Mecburi eğitim 10 yıla çıkıyor”, 1996, s.15).

Türkiye gazetesinden Ahmet Kabaklı “Bayrak ve Dil Bağımsızlık Timsalidir” başlıklı köşe yazısında eğitimle ilgili sorunlardan bahsettikten sonra eğitimin devlet tarafından ciddiye alınmadığını sadece usulden yapılmış bir şûra olduğunu eleştirmiştir:

Milyonlarca çocuğumuzun geleceği devlet okullarının iflâsı yüzünden dersanelere, özel okullara devredilmiştir. Ama, özel kesimde dahi bu işin kazancı dışında, eğitimiyle uğraşan yoktur. Yani işi ciddiye almaya ne devletin ne de patronların niyeti var. Acaba mazarine küstürülen bu aziz milletin istikbaline de kasd eden bu ihmaller nedendir? Yoksa: “Amerikalı uzmanlar okullarımızı zaten, kendi hesaplarına gül gibi yürütüyorlar. Bu şûrayı da dostlar alışverişte görsün diye topluyoruz” demek mi istiyorlar (Kabaklı, 1996, s.2)?

Gazeteler şûraya ilişkin gelişmeleri farklı başlıklarla aktarmayı sürdürmüştür. Türkiye gazetesi, “Şûra’da ‘İmam Hatip’e Darbe” başlıklı haberde İmam Hatiplerin korktukları başlarına geldiğini belirterek, Millî Eğitim Şûrasının alt komisyonlarından olan İlköğretim ve Yönlendirme Komisyonunun mecburi eğitimin kesintisiz sekiz yıl olmasına, din bilgisi ve ahlak dersinin de notsuz değerlendirilmesine karar verdiği bilgisine yer vermiştir (“Şûra’da ‘imam hatip’e darbe”, 1996, s.14).

Zaman gazetesi “Şûrada Özel Eğitime Destek” başlıklı haberde Millî Eğitim Şûrasındaki Eğitimin Finansmanı Komisyonu, özel sektörün eğitime ilgisini artırmak amacıyla “vergi muafiyetinden özel teşvik kredisine, üniversite açabilme hakkından arazi tahsisine” varan bir dizi karar aldığı bilgisini paylaşmıştır (“Şûrada özel eğitime destek”, 1996).

Türkiye gazetesi “İHL’nin Orta Kısmı Kaldırılıyor” başlıklı haberde On Beşinci Millî Eğitim Şûrası, İlköğretim ve Yönlendirme Komisyonunda, oy çokluğu ile kabul edilen “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, beden eğitimi, müzik ve resim dersleriyle birlikte notsuz değerlendirilmesi” kararı kaldırıldığı ve Genel Kurulda mecburi eğitimin sekiz yıl olması, lise ve meslek liseleri bünyesinde ortaokul açılmaması, hükme bağlandığı bilgisini vermiştir (“İHL’nin orta kısmı kaldırılıyor” , 1996, s.9).

Gazeteler alınan kararların tepkiyle karşılandığı konusunda haberler yapmıştır. Millî gazete “Milletle Savaşmayın!” başlıklı haberde İmam Hatip Liselerinin kapatılması ve kararla ilgili tepkilere yer vermiştir (“Milletle savaşmayın!”, 17 Mayıs 1996, s.1). Millî gazete “Laleli’den Millî Eğitim Şûrası’na mektup” başlıklı haberde de Millî Gençlik Vakfı Başkanı Nevzat Laleli’nin 15. Millî Eğitim Şûrasına bir mektup göndererek geri dönüşü mümkün olmayan bir noktaya gelmeden evlatlarımızın ve milletimizin bedduasını almadan millî

değerlerimizin çocuklara verilmesini temin edelim demiştir (“Laleli’den Millî Eğitim Şûrası’na mektup”, 1996, s.3).

Cumhuriyet gazetesinden Ahmet Taner Kışlalı “Kurultaydan ‘Şûra’ya...” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Şûrasına sunulan rapordaki önerileri belirterek rapordaki öneri sunanları eleştirmiştir:

Millî Eğitim Şûra’sına sunulan raporda bakın ne gibi öneriler var: Din derslerine, aptes alma, namaz kılma, camiye gitme gibi uygulamalar da eklenmelidir. Ve ilköğretim birinci sınıftan başlayarak, din dersleri “branş” öğretmenleri tarafından verilmelidir. Din dersi ile ilgili saatler arttırılmalıdır. Üniversiteye giriş sınavlarına din dersi ile ilgili sorular konmalıdır. Kuran kursları ilköğretimden sayılmalıdır. Genel liselerde Osmanlıca dersi okutulmalıdır. Kuran ve Arapça da seçmeli ders olmalıdır. Arapça ve Osmanlıca ağırlıklı Anadolu liseleri açılmalıdır...İmam-hatip mezunlarına askerî okullar ve tüm üst öğretim kurumlarına geçişte fırsat eşitliği sağlanmalıdır. İmam-hatipliler için, devlet kademelerinde kadrolar ayrılmalıdır vb. Kimdir bu önerileri hazırlayanlar? Millî Eğitim Bakanlığı örgütünde köşe başlarını tutmuş olanlar. Öğretmen ordusu-tüm ihanetlere karşı-hâlâ büyük çoğunluğu ile Kemalist çizgide. Ama eğitim kurumlarının başındakiler, genellikle ya din eğitiminden gelenler ya da o eğilimde olanlar (Kışlalı, 1996, s.6).

Türkiye gazetesinden Ayhan Katırcıkara “Diploma ve Öğretilenler Piyasayla Çelişmemeli” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlar imam hatibe darbe vurulduğunu savunarak eleştirilerini yapmıştır:

Başkent’te görkemli törenle açılan, devletin başından, en küçük biriminde görev alanların bile iştirak ettiği Şûra’da çıka çıka “imam hatip”e darbe çıktı. Alt komisyonlar; mecburi eğitimin kesintisiz 8 yıl olmasına; din bilgisi ve ahlâk dersinin de, beden eğitimi ve spor dersleri ile birlikte değerlendirmede not dışı tutulmasına karar verildi. İsteddiği kadar milletvekilleri Tayyar Altıkulaç (DYP), Hasan Hüseyin Ceylan ve Hasan Dikici (RP), bunun imam-hatip okulları başta olmak üzere bütün meslek liselerinin orta kısmının kaldırılması manasına geleceğini protesto etsinler, nafîle (Katırcıkara, 1996, s.9).

Zaman gazetesinden Fehmi Kuru “Millet izin vermez” başlıklı köşe yazısında şûra toplantısında alınan sekiz yıllık zorunlu temel eğitim kararının tamamen imam hatip ortaokullarının kapatılmasına yönelik bir karar olduğunu savunmuştur:

Zorunlu temel eğitimi, fiziki şartlar müsait olmadığı halde, ısrarla sekiz yıla çıkartmanın şampiyonluğu yapan bir kesimin asla gizlemedikleri niyet, bu yolla, İmam Hatip Liseleri’nin kolunu kanadını kırmaktı. Temel eğitim sekiz yıla çıkınca, herkes tek tip okullarda bu eğitimi almak zorunda bırakılacak ve İmam Hatip Liseleri -diğer meslek okulları gibi- sekiz yıllık ilköğretimden sonra gidilir kurumlar haline gelecek. İstedikleri, bu yolla, İmam Hatip öğrencilerinin sayısını büyük çapta azaltmak. Bir başka arzuları da, mezunlarının sadece din eğitimi veren yüksek okullara gitmeleri Şûra’nın kararı, bu niyet ve arzuların gerçekleşmesine destek veriyor. Oysa, Millî Eğitim Kanunu’nun bu okullarla ilgili düzenlemeyi yapan 32. maddesi, İmam Hatip Liseleri’ni sadece bir ‘meslek okulu’ olarak görmüyor; mezunlarının bütün alanlarda yüksek öğrenim

görebileceklerini açıkça kayda geçiriyor. Sözün kısası, Şûra'dan çıkan karar, yasaya da aykırı. Ama gözü dönmüş İmam Hatip aleyhtarlarının yasaları dinledikleri mi var (Koru, 1996)?

Şûrada konuşulan diğer bir konu da yabancı dille eğitim ve yabancı dil eğitimi olmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “Yabancı Dille Eğitim Yerine Dil Öğrenimi” başlıklı haberine göre, yabancı dille eğitimin kaldırılarak yabancı dil öğretimine önem verilmesi, ortaöğretim kurumlarında ve ilköğretimin ikinci kademesinde zorunlu yabancı dil eğitimi isteğe dönük hale getirilmesi kararları alınmıştır (“Yabancı dille eğitim yerine dil öğrenimi”, 1996, s.4).

Zaman gazetesi, “Antidemokratik şûra bitti” başlıklı haberle şûra kararlarını eleştirmiştir. Habere göre “2000’li Yıllarda Türk Millî Eğitim Sistemi” konulu On Beşinci Millî Eğitim Şûrası dün Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in de katılımıyla sona ermiştir. İlköğretim ve yönlendirme, ortaöğretimde yeniden yapılanma, yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi, toplumun eğitim ihtiyacının sürekli karşılanması ana başlıkları ile ele alınan konular oluşturulan komisyonlarda tartışılarak çeşitli kararlar alınmıştır (“Antidemokratik şûra bitti”, 1996). Millî gazete de İmam Hatip Liselerinin orta kısımlarının kapatılmasına ilişkin karara “Şûrâ’da Şok Karar” şeklindeki haberle tepki göstermiştir (“Şûrâ’da şok karar”, 1996).

Türkiye gazetesinden Veysel Gani “Millî Eğitim Şûrası” başlıklı köşe yazısında imam-hatip ve meslek liseleri ile din kültürü ve ahlâk bilgisi derslerine dokunulmaması gerektiğini savunmuştur:

Türk Eğitim Sistemi’nin bittiği, tükendiği konusunda bakanından sade vatandaşına kadar hemfikir olduğumuz biliniyor. Eğitim sistemimiz içerisinde belki de en iyi durumda olan İmam-Hatip liselerine “çomak sokmak” kime fayda sağlayacaktır? Gerek okul içi çalışma ve sosyal faaliyetlerde, gerek mezuniyet sonrası üst öğretim başarısında ve gerekse iş hayatında nispeten başarılı olan gençlerimiz İmam-Hatip ve meslek liseleri menşeli. Bir taraftan genel liselerde işsiz, güçsüz ve mesleksiz gençler yetiştirerek üniversitelerde yığılmalara sebep olurken; diğer taraftan, meslek liselerinin, meslekî formasyonunu tahrip etmek akıl işi midir (Gani, 1996, s.15)?

Şûra kararları sert bir dille eleştirilmiştir. Zaman gazetesinin “Şûra Kararları Yasallaşamaz” başlıklı haberine göre, On Beşinci Millî Eğitim Şûrasıyla ilgili Diyanet İşleri eski Başkanı ve DYP İstanbul Milletvekili Tayyar Altıkulaç, sekiz yıllık eğitimi kimsenin tartışmadığına dikkat çekerek, “Tartışılan konu imam hatip liselerinin orta kısmının kapatılmak istenmesidir. Bu tasarı ne MEB komisyonundan, ne de TBMM’den geçmez” demiştir. 15.Eğitim Şûrasının imam hatip okullarının kapatılması kararının alındığı şûra olarak tarihe geçeceğine dikkat çeken Millî Eğitim eski Bakanı ve Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanı Hasan Celal Güzel, “Bu eğitim sistemi, kafasının arkasında tamamen din

düşmanlığı bulunan bir zihniyetin eseridir” demiştir. Gazeteci-yazar Ahmet Kabaklı da birçok şüpheli ifadenin bulunduğu kanun karşısında milletvekillerinin çok uyanık olmalarını istemiştir (“Şûra kararları yasallaşamaz”, 1996).

Millî gazeteden Ferhat Koç “Eğitim Şûrası’nın Ardından...” başlıklı köşe yazısında eğitimin genel bir değerlendirmesini yapmıştır. Koç, “Bakanından sade vatandaşına kadar hemen herkesin hemfikir olduğu konulardan birisi kuşkusuz Türk Millî Eğitim sisteminin gelmiş olduğu durumdur. Eğitim sistemimiz bitmiş ve tükenmiştir” değerlendirmesini yapmıştır (Koç, 1996, s.11).

Bazı sivil toplum örgütleri sekiz yıllık eğitim kararını memnuniyetle karşılamıştır. Cumhuriyet gazetesinin “ÇYDD, 8 Yıllık Eğitimi Savundu” başlıklı haberine göre Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) Başkanı Prof. Dr. Türkân Saylan, çocukların küçük yaşta bir mesleğe yönlendirilmesini bilime aykırı olduğu gerekçesiyle yanlış bularak On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında kabul edilen sekiz yıllık temel eğitim kararını savunmuştur. Şûrada tüm çabalara karşın zorunlu din dersi uygulamasının kaldırılmamasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir (“ÇYDD, 8 yıllık eğitimi savundu”, 1996, s.17).

Bazı sivil toplum örgütleri şûra kararlarından dolayı Bakan ve Müsteşarı sert bir dille eleştirmiştir. Zaman gazetesi “Gönüllü Kuruluşlardan Bakan Tayan’a İHL Tepkisi” başlıklı haberde 21 Gönüllü Kültür Teşekkülü, imam hatip liselerinin orta kısımlarını kapatmaya yönelik On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında alınan kararlardan dolayı Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan ile Müsteşar Bener Cordan’ı kınadıkları bilgisine yer vermiştir (“Gönüllü Kuruluşlardan Bakan Tayan’a İHL Tepkisi”, 1996).

Cumhuriyet gazetesinden Mustafa Gazalcı “Laiklik Sınavı: 8 Yıllık Zorunlu Eğitim” başlıklı köşe yazısında zorunlu temel eğitimin hükümetin programında belirtilen “5+3” şeklinde yasalaşmasını eleştirmiştir. Zorunlu temel eğitimin sekiz yıllık kesintisiz olmasını savunmuştur:

Eğer zorunlu eğitim hükümet programındaki gibi (5+3) yasalaşırsa devlet, iki kanaldan insan yetiştirmeye başlayacak. Zaten yok muydu diyeceksiniz. Ama bu kez zorunlu olarak yapacak. Ayrım burada. Bu, anlayış olarak Türkiye’yi 3 Mart 1924 öncesine götürmek demektir. TBMM’de kabul edilen 7. Beş yıllık Kalkınma Planı’nda da kesintisiz zorunlu eğitim anlayışı benimsenmektedir. 54. Hükümet programı hem 15. Millî Eğitim Şûrası hem 7. Beş yıllık Kalkınma Planı kararlarıyla çelişmektedir. Hükümet protokolüne ve programına göre imam-hatip liselerinin ortaokulları aynen korunacak, değişen bir şey olmayacak. Tersine, var olan durumdan daha kötü olacak (Gazalcı, 1996, s.2).

On Altıncı Millî Eğitim Şûrası: 22-24 Şubat 1999 tarihleri arasında toplanan on altıncı millî eğitim şûrası, “meslekî ve teknik eğitimin, orta öğretim sistemi bütünlüğü içinde

ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması, okul ve işletmelerde meslek eğitimi ve istihdam, meslekî ve teknik eğitim alanına öğretmen ve yönetici yetiştirme, meslekî ve teknik eğitimde sınavsız yükseköğretime geçiş, meslekî ve teknik eğitimde finansman” gündem maddelerini görüşüp karara bağlamıştır. Görüşmeler ve alınan kararlar gazetelerde yer almıştır.

Bir yıl öncesinden şûrayla ilgili bilgiler gazetelerde yer almaya başlamıştı. Milliyet gazetesi “Meslekî Eğitime Yeni Model” başlıklı haberde, On Altıncı Millî Eğitim Şûrası nedeniyle Meslekî Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Ön Komisyonu çalışmalarını raporlaştırdığını, meslekî eğitimdeki yeni modelin ve önerilerin yer aldığı raporun içeriğine dair bilgiler vermiştir (“Meslekî eğitime yeni model”, 1998).

Sınavsız üniversite konusu ve sınavla ilgili yeni gelişmeler gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Sınavsız Üniversitede Söz Şûrada” başlıklı haberine göre, On Altıncı Millî Eğitim Şûrası, şubat ayında toplanarak meslekî-teknik eğitime ilginin arttırılmasına yönelik olarak gündeme getirilen “sınavsız yükseköğretime geçiş” modelini karara bağlayacaktır (“Sınavsız üniversitede söz şûrada”, 1999, s.1). Cumhuriyet gazetesi “Tek Basamaklı Sınav Sistemi” başlıklı haberde de 22 Şubat’ta yapılacak yabancı uzmanların da katılacağı On Altıncı Millî Eğitim Şûrası için geri sayımın başladığını, şûra ön raporunda bu yıl tek basamağa indirilen sınav sisteminin eleştirildiği, yeni sistemin meslekî ve teknik liselerin aleyhine olduğu vurgulandığı bilgisini vermiştir (Tek basamaklı sınav sistemi”, 1999, s.20).

Gazeteler mesleki eğitimde olumsuzluklar yaşandığına ilişkin bilgiler aktarmıştır. Zaman gazetesi “Meslekî Eğitimde Gerileme” başlıklı haberde, şûranın ne zaman yapılacağı ve kimlerin katılacağı bilgisini vermekle birlikte MEB’in hazırladığı istatistikler, meslekî teknik eğitimde gerileme olduğunu ortaya koyduğu bilgisini de vermiştir. MEB tarafından hazırlanan istatistiklere göre 1994-1995 öğretim yılında meslekî ve teknik eğitimde yüzde 13,8’lik bir öğrenci artışı gerçekleşirken, bu oran 1997-1998 öğretim yılında eksi değerlere düşmüştür. 1997-1998 öğretim yılında meslekî ve teknik öğretimde bir yıl öncesine göre yüzde 0,6’lık düşüş olmuştur. En büyük azalma ise meslekî ve teknik eğitimin lokomotif konumunda olan ve imalat sanayisine ara eleman yetiştiren erkek meslekî ve teknik eğitiminde gerçekleşmiştir (“Meslekî eğitimde gerileme”, 1999).

Cumhuriyet gazetesi “Meslekî Eğitim Masaya Yatırılıyor” başlıklı haberde 5 gün sürecek şûrada, sekiz yıllık temel eğitim doğrultusunda meslekî eğitimin yeniden yapılandırılacağı bilgisini vermiştir (“Meslekî eğitim masaya yatırılıyor”, 1999, s.1).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Millî Eğitim Şûrası (3)” başlıklı köşe yazısında şu konuya dikkat çekmiştir: “Meslek liselerine yapılan harcama, klasik liselere göre 6 kat

daha fazla. Sonuç ise tam bir hezimet. Yetiştirilen öğrenci ne meslek adamı olabiliyor ne de üniversiteli. Bunun hesabını birileri mutlaka sormalıydı. Umarız, 16. Millî Eğitim Şûrası bu görevi yerine getirir.” (Güçlü, 1999).

Akşam gazetesinden Bekir Türkmenoğlu, “Meslekî Eğitimin Önemi Anlaşıldı” başlıklı köşe yazısında “Demek ki meslekî teknik eğitim bir hafta sürecek 16. Eğitim Şûrası’nın tek temel konusunu oluşturuyorsa, bu alanda bariz bir ilerleme var” şeklinde değerlendirmede bulunarak şu açıklamalarda bulunmuştur:

Şayet 16.Millî Eğitim Şûrası’ndan meslek yüksek okullarına sınavsız geçişe imkan sağlayacak bir karar çıkarsa, ki çıkacak gibi gözüküyor. Böylesi bir karar müthiş etkili olacak. Bu karar sonrasında, en basitinden üniversite sınavları için yıllarca dersanelere giden, yıllarca sınava hazırlanan gençlerin sayısı birden bire olmasa da, belirli bir süre sonra azalacak. Meslekî teknik eğitim liselerinde okuyan öğrencilerin, meslek yüksek okullarına sınavsız geçişin sağlanması ile üniversite önündeki yığılma azalacak (Türkmenoğlu, 1999, s.8).

Gazeteler farklı başlıklarla şûraya ilişkin gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Zaman gazetesinin “Eğitim Şûrası Başladı” başlıklı haberine göre açılışta bir konuşma yapan TBMM Başkanı Hikmet Çetin, eğitim alanında daha büyük yatırımlar yapılması gerektiğine işaret etmiştir. On Beşinci Şûrada alınan sekiz yıllık kesintisiz eğitim kararından sonra, On altıncı Şûrada da meslekî ve teknik eğitimle ilgili önemli kararların alınacağını söylemiştir. Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, ekonominin asıl ihtiyacının ortaöğretim düzeyinde iyi yetişmiş ara eleman olduğunu ve sekiz yıllık ilköğretimle ilgili uygulamaların geliştirilerek başarıyla sürdürüldüğünü, sıranın ortaöğretim reformunda olduğunu vurgulamıştır (“Eğitim şûrası başladı”, 1999).

Hürriyet gazetesinin “Meslek Mezunlarına Sınavsız Yükseköğretim” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, şûranın en önemli gündem maddesi olan “sınavsız geçiş” konusunun ve meslek lisesi mezunlarının sınavsız meslek yükseköğretimlerine oradan da lisans programlarına geçişlerinin sağlanmasının zorunlu olduğunu altını çizmiştir (“Meslek mezunlarına sınavsız yükseköğretim”, 1999).

Radikal gazetesinin “Eğitim Hedefi Gençleri İş Sahibi Yapmak” başlıklı haberine göre meslekî ve teknik eğitimdeki sorunları çözmek için özel olarak On Altıncı Millî Eğitim Şûrasını toplayan bakanlık, meslek liselerinden mezun her gencin iş bulabilmesi için toplumun tüm kesimlerine işbirliği çağrısı yapmıştır (“Eğitim hedefi gençleri iş sahibi yapmak”, 1999, s.3).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Millî Eğitim Şûrası (4)” başlıklı köşe yazısında daha önceden yapılan şûralarda aynı görüşlerin tekrar edilmesine rağmen somut bir görüşün çıkmadığını ifade etmiştir:

Açılıştaki uzun uzadıya konuşmalardan somut bir mesaj çıkmadı. Bugüne kadar ağızlarda sakız olan görüşler bir kez daha ortaya kondu. Meslekî eğitimin önemi 8.şûradan itibaren ısrarla anlatılıyor. Ama sonuç ortada: Meslek liseleri endüstriye değil dershaneye adam yetiştiriyor. Umut tacirlerinin elinde oyuncak olan üniversite adaylarından yarım milyonunun meslek lisesi mezunu oluşu bunun en büyük kanıtı. Umarız komisyonlarda bu konu enine boyuna tartışılır ve somut çözüm yolları getirilir (Güçlü, 1999, s.21).

Yeni Şafak gazetesinden Ahmet Rıdvan “16. Millî Eğitim Şûrası” başlıklı köşe yazısında şûrayla ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur:

Dün başlamış olan 16. Millî Eğitim Şûrası'nın, ne 28 Şubat politikalarının takviyesi ile ne de endişeye yol açacak bazı karanlık niyetlerle uzaktan yakından bir ilgisi bulunuyor. Bilâkis tam tersine, 8 yıllık mecburi eğitim uygulamasının hasıl ettiği önemli sorunların çözülmesi yolunda ciddi bazı arayışlar söz konusu. Bu bakımdan hadiseye daha sakin bakmakta fayda bulunduğunu hatırlatmak isteriz. 8 yıllık mecburi eğitim, bilindiği gibi İmam Hatip okullarının birinci devresini bütünüyle tasfiye etti. Ortaokul dediğimiz kurumların hemen bütünü böylece tarihe karıştı. Bununla da kalınmadı ilköğretimi bitirmeyen öğrencilerin Kur'an Kurslarına devamı da yasaklandı. Danıştay'ın son kararıyla, câmilerdeki yaz kursları da yasak kapsamına sokuldu... Biz bu şûraya, ülkemiz adına ihtiyacını duyduğumuz bir aklıselim arayışı olarak yaklaşıyoruz. Zararın neresinden ve ne nispette dönülürse, bunda yüksek bir fayda mülâhaza ediyoruz (Rıdvan, 1999).

Türkiye gazetesinden Ahmet Kabaklı “Ne Hakla Millî Eğitim Şûrası...” başlıklı köşe yazısında azınlık hükümetini, Millî Eğitim Bakanı'nı ve Millî Eğitim Şûrasında alınacak kararları sert bir dille eleştirmiştir:

Bir baskı sürecinde, iktidara zorla getirilmiş hükümetin, bir partisi küçültülerek 3 aylık DSP iktidarı türetilmiştir. Bundan önceki hükümet gibi bu dahi, halk iradesine dayalı, meşru, demokratik bir hükümet değil, seçimleri bekleyen, zorlama ve geçici bir azınlıktır. O halde, bu azınlığın Millî Eğitim görevlisi, hangi hakla Millî Eğitim Şûrası toplayabilir (Kabaklı, 1999, s.3)?

Türk Sanayici ve İşadamları Derneğinin (TÜSİAD) On Altıncı Millî Eğitim Şûrasına sunduğu “Türkiye’de Meslekî ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması” başlıklı raporu gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “TÜSİAD: İmam Hatipleri Savunmak Bilimsel Değil” başlıklı haberine göre TÜSİAD, On Altıncı Millî Eğitim Şûrasına sunduğu “Türkiye’de Meslekî ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması” başlıklı raporda imam-hatip okullarını sert bir dille eleştirmiştir. TÜSİAD'ın raporunda mezunlarının ekonomik üretime doğrudan katılmadığı ya da hizmetin yaşamsallığı açısından büyük önem taşımadığı bir alanda imam-hatip okullaşmasını savunmanın bilimsel yönden olanaksız olduğu ifade edilmiştir (“TÜSİAD: İmam hatipleri savunmak bilimsel değil”, 1999). Cumhuriyet gazetesinin “TÜSİAD: Eğitim Politikası Tutarsız” başlıklı haberine göre Türk Sanayici ve İşadamları Derneği'nin hazırladığı eğitim raporunda, imam-hatip liseleri sayısındaki hızlı artışa dikkat çekilmiş ve bakanlığın eğitim politikalarının tutarsız olduğu vurgulanmıştır.

İmam-hatip liselerinin kuruluş amaçlarında uzaklaşarak üniversiteye öğrenci yetiştirdiği vurgulanan raporda “Bu tür bir okullaşmayı savunmak bilimsel yönden olanaksızdır” denilmiştir (“TÜSİAD: Eğitim politikası tutarsız”, 1999, s.19).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Hani Çok Önemliydi?” başlıklı köşe yazısında şûraya katılmayan siyasetçileri eleştirmiştir:

Hangi lidere sorsanız Türkiye'nin en öncelikli konularından biri de eğitim. Cumhurbaşkanı Demirel, bunu en çok telaffuz edenlerden biri. Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller de başbakanlıkları sırasında eğitimin ne kadar önemli olduğunu defalarca vurguladılar. Ecevit, Baykal, Kutun da gençlerin ve Türkiye'nin geleceği için eğitimin her şeyden çok daha fazla desteklenmesi gerektiğini, eğer takiiye yapmadılarsa yüzlerce kez dile getirdiler. Ama iş icraata gelince hiçbiri ortada yoktu. Pazartesi günü Ankara'da başlayan 16. Millî Eğitim Şûrası, mevcut hükümetin değil Türkiye'nin geleceğine yön veren çok önemli bir toplantıydı. Başta Cumhurbaşkanı olmak üzere bütün parti liderlerinin bu toplantıya katılıp, görüşlerini dile getirmeleri ve meslekî eğitimi desteklemeleri beklenirdi. Ama hiçbiri gelmedi (Güçlü,1999, s.23).

Şûra komisyonlarındaki konuşmalar gazetelere yansımıştır. Zaman gazetesinin “İHL Müdürünün Feryadı: Potansiyel Suçlu Gibiyiz” başlıklı haberine göre On Altıncı Millî Eğitim Şûrasının “Meslekî ve Teknik Eğitimin Ortaöğretim Sistemi Bütünlüğü İçinde Ağırlıklı Olarak Yeniden Yapılandırılması” konulu komisyonunda konuşan İstanbul'dan bir imam hatip lisesinin müdürü Zarif Zeyrek, “İmam hatip okullarının sayısı çoğalınca zararlı hale geldiyse, bu hale getirenlerden hesap sorulsun. Bu okulları gereksiz yere açanlardan hesap sorulsun.” demiştir. Üniversiteye giriş sistemindeki düzenlemelerin imam hatip liseleri nedeniyle yapıldığını ileri süren Zeyrek, “Kendimizi bir potansiyel suçluymuş gibi hissediyoruz.” diye konuşmuştur (“İHL müdürünün feryadı: Potansiyel suçlu gibiyiz”, 1999).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Bu Kadarı da Olmaz!” başlıklı köşe yazısında meslek lise öğrencileri mağdur eden kararların göz ardı edildiğini belirtmiştir:

Millî Eğitim Şûrası bugünden itibaren nihai kararlarını alıyor. Komisyonlarda oluşan görüşler genel kurulda oylanarak kesinlik kazanacak. Edindiğimiz izlenim, yüz binlerce meslek lisesi öğrencisi ve mezununu mağdur eden kararların, kamuoyunun gözü, kulağı, sesi olması gereken Millî Eğitim Şûrası'nda göz ardı edileceği şeklinde... Son umut Millî Eğitim Şûrası'ydı onda da tren kaçmak üzere... (Güçlü, 1999, s.23).

Sabah gazetesinden Gülay Göktürk “Eğit-net” başlıklı köşe yazısında eğitimin ciddi problemleri dururken şûrada meslekî eğitimin tartışılmasını eleştirmiştir:

Millî Eğitim Şûrası'nın bu defaki konusunun meslekî eğitime ayrılması; ihtiyaçların dayattığı bir zorunluluktur büyük ihtimalle. Sistemin en çok tıkanan noktasına el atmak ve acil çözümler getirmek ertelenemez bir görev haline gelmiş olabilir. Ama doğrusu insan, eğitim sisteminin bütününün haline baktıkça, bugün kalkıp meslek eğitimi konuşmayı, kevgire dönmüş bir su

tesisatının patlak noktalarından birini çiklet yapıştırarak tıkamaya benzetiyor (Göktürk, 1999).

Liselerin tek çatı altında toplanması gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesi “İmam Hatipler Kapanıyor” başlıklı haberde, On Altıncı Millî Eğitim Şûrasında ortaöğretimin yeniden yapılanmasını öngören köklü bir reform önerisi çıktığını ve öneriye göre Anadolu liseleri, fen liseleri, meslek liseleri, imam-hatip liseleri ve genel liseler, “Çok Programlı Lise” adıyla tek çatı altında toplanacağı bilgisini vermiştir (“İmam hatipler kapanıyor”, 1999).

Zorunlu eğitim süresinin arttırılması gündeme gelmiştir. Gazeteler gelişmeleri farklı başlıklarla aktarmıştır. Zaman gazetesi “Şûradan 12 yıl Kararı” başlıklı haber de meslekî ve teknik eğitimin ele alındığı On altıncı Millî Eğitim Şûrası Şûra Genel Kurulunda, “zorunlu öğretim süresinin 12 yıla çıkarılması” gibi bir dizi önemli karar alındığı bilgisini vermiştir (“Şûradan 12 yıl kararı”, 1999).Cumhuriyet gazetesi de “Temel Eğitim 12 Yıla Çıkarılsın” başlıklı haberde On Altıncı Millî Eğitim Şûrası, zorunlu temel eğitim süresinin 12 yıla çıkarılmasını benimserken Anadolu imam-hatip, Anadolu liseleri, Anadolu meslek liseleri, süper liseler gibi 70’e ulaşan okul sayısının tek çatı, çok program adı altında toplanması konusunda görüş birliğine vardığı bilgisini vermiştir (“Temel eğitim 12 yıla çıkarılsın”, 1999, s.1). Radikal gazetesi de “İlköğretim 12 Yıl Olacak” başlıklı haberde On Altıncı Millî Eğitim Şûrası zorunlu temel eğitimin 12 yıla çıkarılması kararına vardığı bilgisine yer vermiştir (“İlköğretim 12 yıl olacak”, 1999, s.1).Yeni Şafak gazetesi de “Şûrâ’dan 12 Yıllık Zorunlu Eğitim” başlıklı haberle konuya yer vermiştir (“Şûrâ’dan 12 yıllık zorunlu eğitim”, 1999).

12 yıllık zorunlu eğitimle ilgili eleştirilere yer veren Millî gazete “Eğitimi Felç Etiler” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgiler aktarmıştır. Habere göre FP Genel Sekreteri Eyyüp Sanay, sekiz yıllık kesintisiz eğitim tartışmaları bitmeden 16. Millî Eğitim Şûrasında 12 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim kararı alınmasını eleştirerek, aynı ideolojik görüşte insanların çağrıldığı bir şûradan ancak böyle bir kararın çıkabileceğini söylemiştir. Ülke şartlarına en uygun modelin ise 5+3 olduğunu ifade etmiştir (“Eğitimi felç ettiler”, 1999, s.1).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Öğrenci Yine Unutuldu” başlıklı köşe yazısında üniversiteye geçiş konusunun gündeme getirilmemesini eleştirmiştir:

Yüz binlerce meslek lisesi mezununu yakından ilgilendiren üniversiteye geçiş konusu, YÖK ve MEB’in kapalı kapılar ardındaki kulisleriyle gündeme dahi getirilmedi. Şûraya bir gün olsun katılmayan YÖK Başkanı, üniversite temsilcilerini şûradan önce toplayarak, konunun tartışılmaması için direktif verdi. Millî Eğitim de kendi temsilcilerine benzeri bir uyarıda bulununca belki de “en önemli konu” şûrada yeterince görüşülmeden geçiştirildi. Şûraya katılan okul yöneticileri pazartesi günü öğrencilerinin karşısına nasıl çıkacaklar? Öğrencileri YÖK’ün dayatması sonucu üniversite sınavlarında başarısız olduklarında yürekleri hiç sızlamayacak mı? Yarın meslek liselerine başvuran

öğrenci kalitesi dibe vurduğunda bunun sorumlusu kim olacak? Üniversiteyi kazanma şansları, dar bir çerçeveye sınırlandırılan meslek liselerini bundan böyle hiç iyi öğrenciler seçer mi? Teknolojinin böylesine geliştiği bir ortamda meslek liselerinin diğer okullardan hiçbirine giremeyen, üniversite beklentisi olmayan vasat öğrencilere mecbur bırakılması ne kadar doğrudur(Güçlü, 1999, s.23)?

Zaman gazetesinden Ahmet Ünal “Öylesine Bir Şûra!” başlıklı yazısında şûra’ya gereken ilginin gösterilmemesinden yakınmıştır. Ünal, “Ne cumhurbaşkanı ne başbakan ne de parti liderleri şûraya gelmediler. Şûrayı önemseyen en üst yetkili TBMM Başkanı Hikmet Çetin oldu.” ifadesini kullanmıştır (Ünal, 1999).

Öğretmenlerin sıkıntıları ve sendika kurmaları gündeme gelmiştir. Radikal gazetesinin “Öğretmene Yeni İmaj” başlıklı haberine göre On Altıncı Millî Eğitim Şûrası, Türkiye’nin 2000 yılına “sosyal, aktif ve dinamik” nitelikteki öğretmen ordusuyla girmeyi kararlaştırdığını ve bu doğrultuda öğretmenlerin yaşadığı ekonomik sıkıntılara bir an önce son verilmesini isteyerek öğretmenlerin sendika kurmalarının yolunu açmıştır (“Öğretmene yeni imaj”, 1999, s.3).

İmam Hatip Okullarının kapatılması gündeme gelmiştir. Yeni Şafak gazetesinin “Şûra’da İmam-Hatip Kıyımı” başlıklı haberine göre On Altıncı Millî Eğitim Şûrasında eğitim sistemine yön verecek kararlar alındığını, 12 yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesine karar verildiği ve böylece imam hatip okullarının da fiilen sonu getirilmeye çalışılmıştır (“Şûra’da imam-hatip kıyımı”, 1999). Zaman gazetesinin “İHL’ler Kapatılmayacak” başlıklı haberine göre İmam Hatip Okullarının kapatılması kararı alındığı yönünde basında çıkan haberlerin doğru olmadığını belirten Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu şu açıklamalarda bulunmuştur:

Bu şûrada, çok programlı liselere öncelik verilmesi, yönlendirmelerde, eğitimde kalitenin sağlanması ve tüm eğitim imkânlarından birlikte yararlanılması kararlaştırılmıştır. Şûrada, meslekî ve teknik okullarda okuyan öğrencilerin aleyhine karar verilmemiş, aksine, bu okullarda kalitenin artırılması, bu okullardan meslek yüksek okullarına dikey geçiş imkânı verilmesi ve okulların geliştirilmesi kararı verilmiştir (“İHL’ler kapatılmayacak”, 1999).

Millî gazete de “İmam Hatip Liselerine Son Darbe” şeklindeki haberle şûra kararlarını eleştirmiştir (“İmam hatip liselerine son darbe”, 1999, s.1).

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in toplantıyla ilgili mesajları gündeme gelmiştir. Radikal gazetesinin “Demirel: Çocuklara İş Verin” başlıklı haberine göre Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, On altıncı Millî Eğitim Şûrasının kapanışında yaptığı konuşmada, gençlik arasında yaygınlaşan işsizliği “haksızlık” olarak değerlendirmiş ve toplumun tüm kesimlerine “Gelin bu çocuklara iş verelim” çağrısı yapmıştır (“Demirel: Çocuklara iş verin”, 1999, s.3).

Hürriyet gazetesinin “Üniversite ve Fabrika Önünde Yığılma Önlenecek” başlıklı haberine göre Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, ortaöğretim sisteminin sil baştan değiştirilmesini öngören On Altıncı Millî Eğitim Şûrası kararlarına, “sonuna kadar destek” sözü vereceğini, Cumhurbaşkanı olarak desteğinin bundan sonra görev alacak hükümetler nezdinde de süreceğini belirtmiştir (Üniversite ve fabrika önünde yığılma önlenecek”, 1999).

Yeni Şafak gazetesinden M.Akif Aydın “İmam Hatip Liseleri’nden Ne İsteniyor?” başlıklı köşe yazısında alınan kararları eleştirmiştir:

Türkiye’nin şartları elveriyorsa mecburi eğitimin artırılmasına bir diyeceğimiz olamaz. Ancak 8 yıllık eğitimi beceremeyen bir Türkiye’nin 12 yıllık mecburi eğitimi nasıl becerebileceği doğrusu üzerinde durulması gereken bir mesele... Resmen inkar edilmesine rağmen bu projenin arkasında İmam Hatip Liseleri’nin lise kısımlarını da kapatma ve hazır binalarına el koyma fikrinin var olduğunu düşünüyoruz. Ve haklı olarak soruyoruz: Bu okullardan ne istiyorsunuz (Aydın, 1999)?

Sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasaı.

Daha önceden belirtildiği gibi sekiz yıllık zorunlu eğitim On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında hükme bağlanmıştı. Bu hükme bağlı olarak Millî Eğitim Bakanlığı, TBMM’de 16 Ağustos 1997 tarihinde kabul edilen 4306 numaralı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun İle 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun” çıkarmıştır. Bu kanunla, ilköğretim kurumlarında sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yapılması öngörülmekte ve bu uygulamaya yönelik esaslar belirlenmektedir (“İlköğretim ve Eğitim Kanunu”, 1997, s.23084). Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim uzun tartışmalar sonucunda kabul edilmiş bir yasadır. Bu kanunla ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır.

Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol döneminde sekiz yıllık eğitim gündeme gelmişti. Milliyet gazetesinin “Zorunlu Eğitim 8 Yıl” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol, önümüzdeki öğretim yılında sekiz yıllık zorunlu eğitimin yürürlüğe gireceğini ve zorunlu eğitim yasa tasarısı hazırlanarak Başbakanlığa sunulduğunu ve gelecek yıldan itibaren eğitim sekiz yıl olacağını ifade etmiştir (“Zorunlu eğitim 8 yıl”, 1991, s.11).

Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe döneminde de sekiz yıllık zorunlu eğitim gündeme gelmişti. Milliyet gazetesinin “Eğitimde İlk Hedef” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, ilk hedeflerinin sekiz yıllık zorunlu eğitime geçiş olduğunu, 2000 yılına kadar

sekiz yıllık zorunlu eğitime geçişin tamamlanacağını ve hedefin 11 yıllık zorunlu eğitim olduğu ifadelerini kullanmıştır (“Eğitimde ilk hedef”, 1993, s.2).

Başbakan Tansu Çiller döneminde yasa için hazırlık çalışmaları gündeme gelmiştir. Eğitim yasasıyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Zorunlu Eğitim Geliyor” başlıklı haberine göre, Başbakan Tansu Çiller’in talimatıyla Millî Eğitim Bakanlığı sekiz yıllık zorunlu eğitim yasasına ilişkin yeni bir çalışma başlamıştır ve TBMM’den yasa çıkarmanın uzun zaman alacağı gerekçesiyle, yasanın kanun hükmünde kararname olarak düzenlenmesinin gündeme geleceği belirtilmiştir (“Zorunlu eğitim geliyor”, 1993, s.3).

Süreç içerisinde eğitim süresi de tartışılmıştır. Milliyet gazetesinin “Zorunlu Eğitim 11 Yıla Çıkıyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, 5 yıllık zorunlu eğitimi gelecek öğretim yılında 8, daha sonraki yıllarda ise 11 yıla çıkarmayı planladıklarını duyurmuştur (“Zorunlu eğitim 11 yıla çıkıyor”, 1993, s.11). Cumhuriyet gazetesi de “Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim Geliyor” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı’nın değerlendirmelerine yer vermiştir. Habere göre, eğitimde önceliklerinin sekiz yıllık zorunlu eğitimin gerçekleştirilmesi olduğunu belirten Millî Eğitim Bakanının konuşması şöyle özetlenmiş: “Plan, ilkokullarda okullaşma oranını yüzde yüz olarak hedeflemiştir. Bu aynı zamanda yasal zorunluluk. Gerçekleşme yüzde 97 civarında. Hedefe aşağı yukarı ulaşılmış sayılabilir. Ancak eğitimde ikinci hedef zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması” (“Sekiz yıllık zorunlu eğitim geliyor”, 1993, s.6).

Sekiz yıllık zorunlu eğitimin faaliyete geçilebilmesi için gerekli olan maliyet bilgileri gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim 1.5 Trilyon” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının 1.5 trilyon liralık bir projeyi uygulamaya koyacağı bilgisini vermiştir. Habere göre, Millî Eğitim Bakanlığınca sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilebilmesi için, gerekli olan fizikî kapasitenin kurulabilmesi amacıyla hazırlanan yaklaşık bir milyar dolara (1,5 trilyon lira) mal olması planlanan temel eğitim projesi için, Dünya Bankası ile görüşmeler sürdürülmüştür (“Sekiz yıllık zorunlu eğitim 1.5 trilyon”, 1994, s.7).

Bakan Ayaz, eğitim süresine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinin “2000’li yıllarda 8 Yıl Eğitim Yetmez” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, Türkiye’de 5 yıllık zorunlu eğitimi 8 yıla çıkarma çalışmalarının sürdüğünü belirtmiş ve “2000’li yıllardan sonra 8 yıllık mecburi eğitim de kâfi gelmeyecek. 11 yıla çıkarılacaktır” demiştir (“2000’li yıllarda 8 yıl eğitim yetmez”, 1994, s.7).

Zorunlu sekiz yıllık eğitimin uygulamasının güç olduğu yönünden haberler çıkmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim Başka Bahara” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı tarafından

hazırlanan 1993-96 icra planında, 1971 yılında hükümet programına alınan sekiz yıllık eğitimin, 2000 yılında da uygulamaya konulmasının güç olduğu bilgisine yer verilmiştir (“Sekiz yıllık zorunlu eğitim başka bahara”, 1994, s.6).

Sekiz yıllık eğitim uygulamasına katı sınırlar konulması tepki çekmiştir. Zaman gazetesinin “Mecburi Eğitim Esnek Olmalı” başlıklı haberine göre, Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanı ve Millî Eğitim eski Bakanı Hasan Celal Güzel şu ifadeleri kullanmıştır:

Dayatmadan vazgeçsinler. 5 yıllık eğitimini tamamlayan bir öğrenci geriye kalan mecburi eğitim süresini tercih ettiği eğitim kurumunda bitirebilmeli. Bu esneklik mutlaka sağlanmalı. Bazı çevreler katı sınırlamalarla uygulamaya konulacak mecburi eğitimle imam-hatip liselerinin orta kısmını bitirmek, söz konusu okulların önünü kesmek istiyorlar. Ayrıca şartlarını yerine getiren Kur'an kursları da mecburi eğitimden sayılmalı. Bakanlığa uyarım, mecburi eğitimde öğrencinin ve velisinin inisiyatifi devre dışı bırakılmasın (“Mecburi eğitim esnek olmalı”, 1995).

Temel eğitimin, lâik eğitim karşıtı, engelleme ve baskılar neticesinde hayata geçilmediği yönünden haberler çıkmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Temel Eğitime Şeriat Duvarı” başlıklı haberine göre, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasına ilişkin ilke kararı, 1973 yılında Başbakan Naim Talu döneminde yürürlüğe giren 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasası'yla benimsenmiştir. İlk aşamada sekiz yıllık ilköğretim okullarının yaygınlaştırılması yoluyla yürürlüğe konan proje, 22 yıldır iktidara gelen siyasî partilerce yasal çerçeveye kavuşturulamamıştır. Sekiz yıllık temel eğitime geçilmesine ilişkin yasa hazırlıkları, imam-hatip ortaokulları ve Kuran kurslarının kapanacağı endişesini taşıyan lâik eğitim karşıtı kesimlerce engellenmiş ve ilgili kişilere baskı uygulanmıştır (“Temel eğitime şeriat duvarı”, 1995, s.3).

Zorunlu eğitimin neden engellendiği konusu gündeme gelmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Olayların Ardındaki Gerçek 8 Yıllık Eğitim..” başlıklı bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır. Yazıda sekiz yıllık eğitimin neden engellendiği ve bu yasanın ne getireceği konusu ele alınmıştır:

Bilindiği gibi dünyada beş yıllık eğitim düzeyinde kalan ülke sayısı iki elin parmakları kadardır ve Türkiye ne yazık ki bunlardan biridir. Uzun süreden beri ülkede zorunlu eğitim sekiz yıla çıkarılmak isteniyor ve çağdaşlaşmanın gerekli temel koşullarından biri olan bu girişim, şeriatçıların sürekli direnişleriyle karşılaşılıyor. Çünkü sekiz yıllık çağdaş eğitimle yetişmiş öğrenci, aklını kullanmasını öğrenecektir. Sekiz yıllık süreçten sonra mesleğini seçme yolunda özgürleşecek, yeteneklerine göre bir seçim yapabilecektir. Oysa 11-12 yaşındaki çocukları imam-hatip okullarına alarak şeriat üzerine koşullandırmak, bugün Türkiye’de uygulanan bir yöntemdir. Erkek ve kız çocuklarının küçük yaşta beyinlerini yıkmak yöntemini yürüten şeriatçı çevreler için sekiz yıllık eğitim, imam-hatip liseleri orta bölümlerinin kalkması anlamına geliyor (“Olayların ardındaki gerçek 8 yıllık eğitim..”, 1995, s.1).

Zorunlu eğitim konusuna değinen Cumhuriyet gazetesi yazarı Mustafa Gazalcı, “8 Yıllık Eğitimin Zorunluluğu” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık zorunlu eğitimin siyasîlerin niyet eksikliğinden dolayı uygulanamayacağı endişesini taşımıştır:

Ülkemizde 8 yıllık zorunlu eğitim yıllardır sözü edilmesine, CHP-DYP ortak hükümetlerinin program ve protokollerinde olmasına karşın bir türlü uygulamaya sokulmadı. Böyle giderse gelecek öğretim yılında da başlamayacak. Başlamaması altyapı eksikliğinden değil niyet eksikliğinden!... 8 yıllık zorunlu eğitim uygulanırsa, dinsel eğitim veren Kuran kursları ve imam-hatip liselerinin ortaokulları olumsuz etkilenecektir. Sorun burada (Gazalcı, 1995, s.2).

Milliyet gazetesi, “8 Yıllık Eğitime RP’den Tepki” başlıklı haberde RP’li kurmaylar yeni hükümetin programındaki “Zorunlu eğitim asgari 8 yıla çıkarılacaktır” maddesine “imam hatip okulları ortadan kaldırılmak isteniyor” diyerek karşı çıktıklarını belirtmiştir (“8 yıllık eğitime RP’den tepki”, 1996, s.19). Birkaç gün sonra yine Milliyet gazetesi, “Zorunlu Eğitim İdeolojik Değildir” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan’ın sözlerine yer vermiştir. Tayan: “Hükümetimiz 8 yıllık temel eğitimi çıkarmaya karardır. Konu bazı çevrelerin yansıtmaya çalıştığı gibi ideolojik değildir. Amacımız 21. Yüzyıla girerken temel eğitimde kaliteyi artırmaktadır.” ifadelerini kullanmıştır (“Zorunlu eğitim ideolojik değildir”,1996, s.19).

Milliyet gazetesinden zorunlu eğitimin engellenmesini eleştiren Abbas Güçlü, “8 Yıllık Eğitim Tartışması” başlıklı köşe yazısında imam hatip liselerinin bahane edilerek yıllardır sekiz yıllık zorunlu eğitimin engellenmesini eğitim adına büyük samimiyetsizlik olarak nitelendirmiştir:

Zorunlu eğitim süresinin, 5 yıldan 8 yıla çıkartılmasına hala karşı çıkanlar var. Bunu anlamak mümkün değil. Gelişmiş ülkeler, 8, 10 yılı bile az bulup 12, 15 yıl hesabı yaparken, Refah Partisi ve bazı muhafazakâr ANAYOL’cuların, imam hatip liselerini bahane ederek, yıllardır 8 yıllık zorunlu eğitimi engellemesi, eğitim adına yapılan büyük samimiyetsizliktir... Başbakan ve muhalefet liderleri, eğitimin ana sorunlarını bir kenara bırakıp, incir çekirdeğini bile doldurmayacak “İmam hatip liselerinin orta bölümleri kapatılsın mı, kapatılmasın mı?” tartışmasıyla kafa yoruyor. Kapatılırsa ne olur, kapatılmasa ne olur! Hepsi, hepsi 306 bin öğrenci, 15 milyon öğrencinin sorunlarını bir kenara bırakıp, 306 bin öğrenciye takıldık kaldık (Güçlü, 1996, s.19).

Cumhuriyet gazetesinden zorunlu eğitimin ülkemizde çok gecikmiş bir uygulama olduğunu belirten Mustafa Gazalcı, “8 Yıllık Zorunlu Eğitim” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitimin bölünmeden çağdaş ve bilimsel bir anlayışla uygulanması gerektiğini vurgulamıştır:

Aslında 8 yıllık zorunlu ilköğretim, ülkemizde çok gecikmiş bir uygulamadır. Çağdaş ülke olmanın önemli koşullarından biri, zorunlu eğitimin uzatılması gereğine görünürde hiçbir çevre karşı çıkmıyor. Ancak uygulama nasıl olacaktır? Örneğin din eğitimi veren Kuran kursları, imam-hatip liselerinin ortaokulları 8 yıllık zorunlu eğitimin içinde sayılacak mı? Sorun burada. İşin

doğrusu, 8 yıllık zorunlu eğitimi bölmeden yurttan çağdaş, bilimsel bir anlayışla uygulamaktır... 8 yıllık zorunlu eğitimi bitiren her çocuk istediği kursa, istediği liseye gidebilir. Yönlendirme gerekçesiyle temel eğitimde din eğitimi verilemez. İmam-hatip liselerinin ortaokulları bugünkü biçimiyle de süremez. Yasa çıkar çıkmaz bütün liselerin ortaokulları zorunlu öğretime devredilmelidir (Gazalcı, 1996, s.2).

Yaklaşık dört ay sonra bu konuda yeni bir haber yapan Cumhuriyet gazetesi, Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam'ın, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmesi kararından geri adım attığını yazmıştır. Cumhuriyet gazetesi, "8 Yıllık Eğitimde Geri Dönüş" başlıklı haberde, Sağlam TBMM Millî Eğitimi Komisyonu Başkanlığı döneminde On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında alınan kesintisiz zorunlu eğitim kararını yerinde bulmasına karşın, zorunlu eğitimin hükümet programı doğrultusunda "5+3 modeline" göre uygulanacağını ve bu modele göre, beş yıllık ilkokulu bitiren öğrenciler sekiz yıllık zorunlu eğitimi imam-hatip ortaokulları dahil diğer ortaokullarda tamamlayabileceği, kuran kursları ve imam-hatip ortaokullarının konumu nedeniyle şeriatçı çevrelerin 23 yıldır sürdürdükleri baskı sonucu yaşama geçirilemeyen sekiz yıllık zorunlu eğitim, REFAHYOL hükümetine takıldığı bilgisini paylaşmıştır ("8 yıllık eğitimde geri dönüş", 1996, s.1).

Cumhuriyet gazetesinden Mustafa Balbay, "Sekiz Yıllık Sorunlu Eğitim..." başlıklı köşe yazısında, zorunlu eğitimin uzun süre sorunlu eğitim olarak devam edeceğini yazmıştır: "23 yıldır süren "temel eğitim" tartışması, Sağlam'ın, beş artı üç formülüyle yeni bir sürece girdi. Daha doğru tanımlamak gerekirse, yürürlükteki uygulamanın devamına karar kılındı. Zorunlu eğitim, uzun süre sorunlu eğitim olmaya devam edecek." (Balbay, 1996, s.6)

Zorunlu eğitimin ne zaman başlayacağı gündeme gelmiştir. Sabah gazetesi, "2000 Yılında Belki" başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığının sekiz yıllık zorunlu eğitimin en erken 2000 yılında başlayabileceğini ve bakanlığın Resmi Gazetesi sayılan Tebliğler Dergisi'nde ilan ettiği bilgisini vermiştir ("2000 yılında belki", 1997).

Millî Güvenlik Kurulu kararları arasında yer alan ve önemli maddelerden birisi olan "8 Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim"e TÜBİTAK, TÜBA ve sivil toplum örgütlerinden destek gelmiştir. Sabah gazetesinin "8 Yıl Eğitime Karşı Olanlar İdeoloji Peşinde" başlıklı haberine göre TÜBA ve TÜBİTAK Başkan Danışmanı Süleyman Çetin Özoğlu, sekiz yıllık zorunlu eğitime karşı çıkanlarla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: "Politik açıdan, çocukları belirli yaşlarda kendi ideolojileri çerçevesinde yetiştirmek, çocukların kendi amaçları için yetişmesini sağlamak isteyenler karşı çıkar. O çağdaki çocukların gelişmesi için 5 yıllık eğitimin yetersiz olduğu artık ortada. Yani olsa olsa politik amaçlarla buna karşı çıkılır." ("8 yıl eğitime karşı olanlar ideoloji peşinde", 1997).

Yeni eğitim sistemiyle birlikte bazı okulların kapatılması gündeme gelmiştir. Sabah gazetesinin “Eğitim’de ‘Zorunlu’ Değişim” başlıklı haberine göre sekiz yıllık “zorunlu eğitim” sistemiyle birlikte Anadolu lisesi, imam hatip lisesi ve meslek liselerinin orta kısımları kapanacaktır. Anadolu liseleri ile özel okullara giriş sınavı 3 yıl yapılmayacaktır. Millî Eğitim Bakanlığının “kesintisiz” sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasına geçmesiyle birlikte Anadolu liseleri, imam hatip liseleri ve meslek liselerinin orta kısımları kapanacaktır (“Eğitim’de ‘zorunlu’ değişim”, 1997).

İmam hatip ve meslek liselerinin orta kısımlarının kapatılması konu olmuştur. Sabah gazetesinin “İmam-Hatip’e Yeni Öğrenci Yok” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık “kesintisiz” zorunlu eğitimin gelecek öğretim yılından itibaren başlanması için yoğun bir çalışma içine girmiş. Millî Güvenlik Kurulundan çıkan ve Bakanlar Kurulunun da onayladığı karar doğrultusunda ve sekiz yıllık “kesintisiz” eğitim doğrultusunda İmam Hatip ve meslek liselerinin orta kısımları kapatılacak, İmam Hatip orta kısımlarına gelecek yıl yeni öğrenci alınmayacak ve ortaokulu bitirmeyen öğrencinin okul döneminde Kuran kursuna gitmesi de yasaklanacaktır (“İmam-hatip’e yeni öğrenci yok”, 1997).

Sabah gazetesinden Güngör Mengü, “Hayati Karar” başlıklı köşe yazısında, Refah Partisinin zorunlu eğitimle ilgili tavrını eleştirerek eğitimin din istismarına alet edilmeden yapılması gerektiğini savunmuştur:

Refah, iktidarı ele geçirmeye yönelik eylemin tabanı olarak dinsel cemaati görüyor ve buna oynuyor. Eğitimi de bu amaca uygun biçimlendirmeye uğraşıyor. İmam Hatip okulları, İslâm’ı insanlara siyasî bir kimlik olarak daha küçük yaşta kazandırmak isteyen cemaatçi kafanın aletidir. Refah bu okulları böyle görmeseydi ve oynamasaydı zaten İmam Hatip okulları sorun olmayacaktı... Devleti ve toplumu din temelinde yapılandırmak Türkiye’ye kötülüktür. Türkiye için iyi olmayan Refah için de iyi değildir (Mengü, 1997).

Kimi siyasetçiler yasaya destek vermiştir. Milliyet gazetesi “DYP 8 Yılda Kararlı” başlıklı haberde, DYP’li Millî Eğitim eski Bakanı Nahit Menteşe, Genel Başkan Yardımcısı Hayri Kozakçıoğlu ve Millî Savunma Bakanı Turan Tayan sekiz yıllık eğitimden yana oldukları bilgisini vermiştir (“DYP 8 yılda kararlı”, 1997, s.20).

Sabah gazetesinden Can Ataklı da “Refah İmam Hatip’i Niçin Önemsiyor?” başlıklı köşe yazısında Refah Partisi’nin zorunlu eğitim hakkındaki tavrını eleştirmiştir:

İmam-Hatipler, refah ideolojisinin yaygınlaşmasında bir numaralı kaynak haline geliyor. Tabii ki Refah da bu kaynağın kurumasını asla istemiyor. İlkokuldan mezun olan 12 yaşında çocuğu istediğiniz doğrultuda daha rahat eğitirsiniz. Ama çocuğun yaşı 14-15’e geldiğinde bu zorlaşır. Çocuklar, çocuk da olsalar iyiyi kötüyü ayırmayı becerecek beyin yapısına sahip olmaya başlarlar. Refah’ın işine gelmeyen bu. Refah İmam Hatip Okulları’nı çok önemsiyor ve Erbakan imzaladığı halde 8 yıllık eğitim kararına şiddetle karşı çıkıyor (Ataklı, 1997).

Sabah gazetesinden Rauf Tamer de, “Çocuk Kutsaldır” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitim sisteminin hayati bir karar olduğunu, milyonlarca çocuğun hayatını etkileyeceğini ve öğrencileri ilkokuldan itibaren sınavlara hazırlayan bu sistemin değişmesi gerektiğini belirtmiştir:

Şimdi eğitimle ilgili hayati kararlar arifesindeyiz. Bir iş yapacağız... ama kırmadan dökmeden yapalım. Esasen mesele, İmam Hatip Liseleri’ni aşmış, başka boyutlara gelmiştir... Çocukları taa 3’üncü sınıftan beri yarış atı gibi koşturan bu sistem, elbet değişmeliydi. Ama düğmeye basar basmaz mümkün mü? Alt yapı hemen hazır mı? Uzmanların dediğine göre hayır (Tamer, 1997).

Sabah gazetesinden Hasan Cemal, “İmam Hatiple Kur’an Kursu...” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık temel eğitimin kesintisiz olarak kabul edilmesi gerektiğini, imam hatip liseleri ve Kur’an kursları da laiklik ve demokrasi açısından gerekli düzenlemelere tabi olarak faaliyet yapmalarını önermiştir:

Şimdi Kur’an ve Arapça dersleri tartışılıyor. Diyelim, sekiz yıllık temel eğitim kesintili kabul edildi. Bu dersler de seçimlik olarak son üç yıl için benimsendi. Bu durumda deniyor ki, Kur’an ve Arapça dersleri kendiliğinden zorunlu hale gelir. Büyük çoğunluk pratikte her iki dersi de alır. Yoksa alınca kafır, dinsiz damgası yer. Ben de böyle düşünüyorum... Doğrusu, sekiz yıllık temel eğitimin kesintisiz olmasıdır. Çocukların lise çağında yapacakları tercihlerin daha sağlıklı olacağına inanıyorum. Bu arada isteyen aileler, kendi çocuklarına özel olarak Kur’an ve Arapça öğretebilir. Buna bir engel olduğunu sanmıyorum. Bu konunun başka ilginç boyutları da var. Sekiz yıllık temel eğitimin kesintisiz olmasına yalnız Refah Partisi karşı çıkmıyor. Doğru Yol da ANAP da rahatsız bu konuda. Refah’ın dümen suyuna gidiyorlar. Sonunda yine Refah’ın yelkenlerini şişirecek rüzgârları ekiyorlar (Cemal, 1997).

DYP lideri Tansu Çiller Necmettin Erbakan’la yaptığı görüşmede, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim sorununu ele almıştır. Sabah gazetesinin “Çiller, Erbakan’a Reformu Anlattı” başlıklı haberine göre, Erbakan’la 35 dakika süren görüşmeden sonra “MGK kararlarını uygulamama gibi bir konumuz olsaydı imzalamazdık” diye konuşan Çiller, “Bu konuyu siyasî polemik konusu yapmayın. Eğitim reformu bunun çok üstündedir” ifadesini kullanmıştır (“Çiller, Erbakan’a reformu anlattı”, 1997).

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim konusunda RP’nin itirazlarını sürdürmesi ve RP’li Oğuzhan Asiltürk’ün “Tasarı olmaz teklif olur. 5+3 olmazsa, yasanın geçmemesi için mücadele ederiz” şeklindeki sözleri toplantı öncesi gerginlik yaratmıştır. Sabah gazetesinin “Millî Güvenlik Kurulunda Gergin Toplantı” başlıklı haberine göre MGK öncesinde kendi aralarında dün bir değerlendirme toplantısı yapan komutanlar, 28 Şubat’taki MGK’dan bu yana yaşanan gelişmeleri, 18 madde konusunda yapılan çalışmaları ve Tuğgeneral Osman Özbek’in konuşmasından sonra ortaya çıkan krizi ele almıştır. Toplantıda hükümetin sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim konusunda yürüttüğü çalışmalar “yeterli ve güvenilir”

bulunmamıştır. Koalisyon ortakları arasında krize yol açan sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimle ilgili yasal düzenleme hazırlıklarının üzerinde durulması beklenmiştir (Millî Güvenlik Kurulunda gergin toplantı”, 1997).

DSP lideri Bülent Ecevit, RP lideri Necmettin Erbakan’ın sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasasını imzalayacağını ve daha sonra mecliste engellemeye çalışacağını savunarak, “RP’liler taktiklerini ve kandırmacalarını saklamaya bile gerek duymuyorlar” demiştir. Sabah gazetesinin “Ecevit: Erbakan Yine Takiyye Yapıyor” başlıklı haberine göre Ecevit, Erbakan’ın başbakanlıktan ayrılmak zorunda kalmaktansa inançlarından “şimdilik” ödün vermiş gibi görünmeyi içine sindirip, temel eğitim tasarısını imzalayacağını belirtmiştir. RP’li bakanlara da “kerhen” imzalatacağını ifade etmiştir. Ecevit şu ifadeleri kullanmıştır: “Aslında, Sayın Erbakan’la partisinin, Millî Güvenlik Kurulu’nda onayladıkları, Bakanlar Kurulu’nda da imzalayacakları temel eğitim tasarısını Meclis’te engelleyecekleri belli” (“Ecevit: Erbakan yine takiyye yapıyor”, 1997).

Türkiye’nin gündemine yön veren sekiz yıllık eğitim 1739 sayılı Temel Eğitim Kanunu’nun yanı sıra Anayasa’da da zorunlu kılınmıştır. Milliyet gazetesinin “Anayasa da 8 Yıl Diyor” başlıklı haberine göre Anayasa’nın 42’inci maddesinde ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur. Sekiz yıllık temel eğitim, 1973’te çıkan Temel Eğitim Yasası uyarınca zorunlu olmasına karşın bugüne kadar uygulanmamasının nedeni ilgili kanunun geçici maddesidir: “Ortaokullar, planlı bir şekilde ve yeterli düzeyde yurt sathına yaygınlaştıktan sonra, kanunla ayrıca belirleninceye kadar, ilköğretimin sadece ilkokul bölümü zorunludur.” Haberde, üzerinde tartışılan ve yeni bir yasal düzenlemeyle kaldırılması kararlaştırılan bu geçici maddenin kaldırılmasından sonra sekiz yıllık ilköğretim Anayasa’nın da bir gereği olarak gecikmeli de olsa resmen yürürlüğe gireceği belirtilmiştir (“Anayasa da 8 yıl diyor”, 1997, s.21).

Bu sırada Müstakil Sanayici ve İş adamları Derneği ve diğer vakıf ve kuruluşlar, basın açıklaması yaparak siyasileri uyarılmışlardır. Zaman gazetesinin “MÜSİAD’dan RP’ye uyarı” başlıklı haberine göre, Eğitim Gönüllüleri Birliğini oluşturan 107 kuruluş, hükümeti, sekiz yıllık kesintisiz eğitim tasarısını TBMM’ye sevk etmemesi için uyarıda bulunmuştur. MÜSİAD Genel Merkezi’nde bir araya gelen vakıf, dernek ve kültür kuruluşunun altına imza attığı bildiriye MÜSİAD Başkanı Erol Yarar açıklamıştır. Yarar, “Kesintisiz 8 yıl, hükümet tasarısı olarak Meclis’e gelirse iş işten geçer.” ifadesini kullanarak “Başbakan Necmettin Erbakan dahil bütün bakanları ve milletvekillerini uyarıyoruz. Eğer böyle bir tasarıya imza atarlarsa adlarını karatahtaya kazıyıp, kapatılan okul ve kursların kapısına asacak ve asla indirmeyeceğiz.” demiştir. Sekiz yıllık mecburi eğitimin bütün ileri ülkelerde olduğu gibi

kesintili bir şekilde uygulanmasını istemiştir. Türkiye'nin bir eğitim cinayeti ile karşı karşıya olduğuna dikkat çekti. Kesintisiz ilköğretimi 3. dünya ülkeleri veya komünist ülkelerin eskiden uyguladıklarına dikkat çekmiştir ("MÜSİAD'dan RP'ye uyarı", 1997).

Sendika temsilcileri sekiz yıllık temel eğitim konusunda uyarılarda bulunmuştur. Zaman gazetesinin "İnan: Çıraklığa engel olmak ihanettir" başlıklı haberine göre, Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir) Genel Başkanı Mehmet Akif İnan, 8 yıllık kesintisiz temel eğitimin, sanayiye büyük zarar vereceğini belirterek çıraklık eğitimine engel olunmasının bu ülkeye ihanet olduğunu söyleyerek devamında şu ifadeleri kullanmıştır:

Bizim teklifimiz 5 + 3'tür ve 6, 7 ve 8'inci sınıflardan itibaren mesleki eğitime ağırlık verilmesidir. Bu şekilde olursa çocuk, zorunlu eğitimden sonra okumasa bile elinde iyi kötü bir mesleği olur. Fakat sekiz yıldan sonra bir de uc yıl mesleki eğitim göreceksin dersiniz hiçbir çocuk buna yanaşmaz. Bu ülkemizin gerçeklerine de ters düşen bir uygulama olur... Yanlış hesap er-geç Bağdat'tan döner; ama olan bu ülkeye olur. O yüzden bırakın hükümete baskı yapmayı, eğitimi eğitimciler tartışsın ve bir karara varsın. Bu kararı asker değil, eğitimci vermelidir. Biz bu isin eğitimi yaptık, askerden daha iyi biliriz. (İnan: Çıraklığa engel olmak ihanettir", 1997, s.5).

Sabah gazetesi "Bakan Tayan: 8 Yıl Milletın Hedefidir" başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan'ın, sekiz yıllık temel eğitimin, milletin arzusu ve hedefi olduğu açıklamasına yer vermiştir ("Bakan Tayan: 8 yıl milletin hedefidir", 1997).

Sabah gazetesinden Zeynep Göğüş, "Sekiz Yılın Tam Sırasıdır" başlıklı köşe yazısında eğitim yasaının çıkarılması için gerekli siyasî ortamın oluştuğunu belirtmiştir:

Bence tam sırasıdır; zira sekiz yılın bugüne dek yeterince tartışması yapıldı. Tüm siyasî partiler çok net olarak kartlarını açtılar. Tansu Çiller'in "Sekiz yıllık eğitim ya olacak ya olacak" dediğini cümle alem duydu. CHP ve DSP zaten hep desteklediler. ANAP'ın tavrı kesin değildi; fakat Mesut Yılmaz geçen hafta 32'nci Gün programındaki açıklamasıyla sekiz yıla verilecek desteği nihayet ANAP'ın resmî parti çizgisi niteliğine soktu... Ne duruyorsunuz hanımlar beyler? Bu kez de yapamazsınız, sizlerin temel eğitiminizden dahi şüpheye düşme hakkımız olacak o vakit bizim (Göğüş, 1997).

Sabah gazetesinin "Demirel: 8 Yıllık Eğitimden Dönüş Yoktur" başlıklı haberine göre Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Sivil Toplum Kuruluşları Birliği Girişimi Yürütme Kurulu üyelerinin sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimin uygulanması konusundaki isteklerini şöyle yanıtlamıştır:

Bu isteminizin siyasî mahiyeti var. Bunu söylerken, reddetmek anlamında söylemiyorum. Ancak, Türkiye bunları tartışıyor. Kurumlarıyla, partileriyle tartışıyor. En iyi sonucu da alacaktır. 8 yıllık kesintisiz eğitim, Türkiye'nin yüzde 70'inde zaten uygulanıyor. Geriye yüzde 30 kalıyor. Bunun için 40-50 trilyon gerekiyor. Zannediyorum, bu da aşılacaktır. 8 yıllık eğitimden geriye dönüş yoktur ("Demirel: 8 yıllık eğitimden dönüş yoktur", 1997).

Muhalefetin açıklamaları basında yer almıştır. Sabah gazetesinin “Baykal: 8 Yıl Hemen” başlıklı haberine göre CHP lideri Deniz Baykal da, hükümetin sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim konusundaki tavrını eleştirerek “siyasî cesaret” göstermeye çağırılmış ve sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimin uygulanamayacağı yolunda hükümetin öne sürdüğü gerekçelerin hiçbirinin geçerli olmadığını belirterek, “Bu uygulama hemen şimdi, derhal gerçekleştirilmelidir” ifadesini kullanmıştır (“Baykal: 8 yıl hemen”, 1997).

Hükümet ortaklarının görüşleri gazetelerde yer almıştır. Hürriyet gazetesinin “Programa DSP Rötüşü” başlıklı haberine göre DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit parti grubunun itirazlarını dikkate alacak ve Mesut Yılmaz’dan sekiz yıllık kesintisiz eğitim konusunda daha kesin ifadeler kullanmasını isteyecektir (“Programa DSP rötüşü”, 1997).

Hürriyet gazetesinin “Bülent Ecevit 8 Yıl İçin Söz Verdi” başlıklı haberine göre de Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit şu açıklamalarda bulunmuştur:

Bizi köşeye sıkıştırdığını sanan CHP, 4 yıllık iktidarları döneminde bu konuda parmağını bile kıpırdatmadı. Güvenoyu aldıktan sonra tasarımı Meclis’e sunacağız ve takipçisi olacağız. 8 yılı savsakladığımızı, sulandırdığımızı sananlar yanıldıklarını görecekler ve mahcup olacaklar. Parti olarak da, hükümet olarak da sözümüz sözdür (“Bülent Ecevit 8 yıl için söz verdi”, 1997).

Sabah gazetesinin “8 Yıl İçin Önce Güvenoyu” başlıklı haberine göre Ecevit şu ifadeleri kullanmıştır: “Bu konuda kararlılığımız hükümetin kuruluşu aşamasında Millî Eğitim Bakanlığını ve Diyanet İşleri Başkanlığından sorumlu Devlet Bakanlığını istememizden de bellidir.” (“8 yıl için önce güvenoyu”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Bu Hükümet ve Programı...” başlıklı köşe yazısında yeni hükümetin programında zorunlu eğitimin uygulanması yönünde bir teminatının olmamasını eleştirmiştir:

Oysa programı okuduğunuz zaman, belki de en zayıf ifadeli bölümün sekiz yıllık zorunlu temel eğitimle ilgili kısım olduğunu görüyorsunuz. Nitekim hükümetin, “Sekiz yıllık zorunlu temel eğitimi ülke çapında tam olarak uygulama olanağına bu yıl sahip değiliz. Çünkü birçok yerde bina ve öğretmen eksikliğini tamamlamak mümkün değil. Ama sadece böyle olanlar hariç, her yerde derhal uygulamaya başlayacağız. Kararlılığımızı göstermek için de 1997-98 öğretim yılında, imam hatip liselerinin ve diğer meslek liselerinin orta kısımlarına öğrenci kaydı yaptırmayacağız” anlamında bir taahhütte bulunacağına tam tersini söylediğini görüyorsunuz...(Ekşi, 1997).

Gazeteler yasaya ilişkin gelişmeleri aktarmayı sürdürmüştür. Hürriyet gazetesinin “Kesintisiz Bu Yıl” başlıklı haberine göre TBMM’deki hükümet programı görüşmelerinde Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimin bu yıl tüm Türkiye’de başlayacağını ifade etmiştir (“Kesintisiz bu yıl”, 1997). Hürriyet gazetesinin “8 Yıl Meclis’e Geliyor” başlıklı haberine göre, CHP lideri Deniz Baykal şu ifadeyi kullanmıştır:

“Hükümet ortakları aralarında anlayış birliği oluşturmaya çalışıyor. Bizim için önemli olan uygulamaya bu yıl sulandırılmadan başlanmasıdır” (“8 yıl meclis’e geliyor”, 1997). Hürriyet gazetesinin “8 Yıl İçin Taslak Hazır” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay, ANAP’lı eski Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol ve DTP’li Devlet Bakanı Refaiddin Şahin’den oluşan komisyon bir haftalık çalışma sonucu yasa önerisini tamamlamıştır. Avni Akyol, yasa taslağının hükümet ortaklarının onayından geçmesinden sonra tasarı olarak Bakanlar Kurulunca TBMM’ye sevk edileceğini ifade etmiştir (“8 yıl için taslak hazır”, 1997).

Sabah gazetesinin “ANAP, Erken Seçim ve 8 Yılı Tartıştı” başlıklı haberine göre, Başbakan Mesut Yılmaz’ın isteği üzerine Millî Eğitim eski Bakanı Avni Akyol, MKYK üyelerine sekiz yıllık kesintisiz eğitimi zorunlu kılan yasa tasarısına ilişkin bilgi sunmuştur. İlköğretim, Temel Eğitim, Çıraklık Eğitimi ile Millî Eğitim Teşkilatı ve görevleri hakkındaki dört temel yasada değişiklik yapılarak, sekiz yıllık eğitim zorunlu hale getirilecek ve bu yıl uygulamaya başlanacaktır (“ANAP, erken seçim ve 8 yılı tartıştı”, 1997).

Hürriyet gazetesinin “8 Yıllık Kesintisizde Yönlendirme Çatlağı” başlıklı haberine göre sekiz yıllık kesintisiz eğitimin bu yıl devreye girmesinde anlaşılan ANAP ve DSP arasında “seçmeli dersle yönlendirmenin” nasıl uygulanacağı konusunda çatlak çıkmıştır. ANAP meslekî yönlendirmenin 6.sınıfta başlamasını savunurken, DSP 8.yılda başlamasını istemiştir ve koalisyon ortakları çocuklarını sekiz yıllık eğitime göndermeyen ailelere cezai müeyyide uygulanması konusunda ise uzlaşma sağlamıştır (“8 yıllık kesintisizde yönlendirme çatlağı”, 1997).

Yasanın uygulanması konusunda yaptırımlar getirilmiştir. Hürriyet gazetesinin “Okutmayana Hapis” başlıklı haberine göre okulun kabul edebileceği “meşru” nedenler dışında çocuğunu okula göndermeyen veli, vasi veya aileye önce para sonra da hapis cezası verilecektir (“Okutmayana hapis”, 1997).

Uzun tartışmalardan sonra partiler arasında anlaşma sağlanmıştır. Hürriyet gazetesinin “8 Yılda Anlaştılar” başlıklı haberine göre kesintisiz eğitimle ilgili ANAP, DSP ve DTP temsilcilerinin son şeklini verdiği yasa tasarısı konusunda Bakanlar Kurulunda görüş birliğine varmışlardır. Tasarı, koalisyonu oluşturan üç parti grubunda görüşüldükten sonra Bakanlar Kurulu’nda karara bağlanıp TBMM’ye sevk edilecektir (“8 yılda anlaştılar”, 1997).

Türk Silahlı Kuvvetleri, MGK kararlarının uygulanmasını istemiştir. Hürriyet gazetesinin “Asker, 28 Şubat Kararlarından Taviz İstemiyor” başlıklı haberine göre, Türk Silahlı Kuvvetleri 25 Temmuz’da toplanacak MGK toplantısında yeni hükümetin irticayı önlemek için alınan kararlardan taviz vermemesini ve Refahyol’un askıya aldığı

uygulamaların ivedilikle devreye sokulmasını istemiştir (“Asker, 28 Şubat kararlarından taviz istemiyor”, 1997).

Hürriyet gazetesinin “24 yıllık Ambargo Kalktı” başlıklı haberine göre, tasarının 24 yıl önce yasalaşan “8 yıllık kesintisiz eğitim” uygulaması üzerindeki ambargoyu kaldıracaktır (24 yıllık ambargo kalktı”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Hem Güzel, Hem Eksik...” başlıklı köşe yazısında tasarımı incelediklerini, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimin öğretim birliği yasasına aykırı olmadığını, tasarının kısmen de olsa eksik taraflarının olduğunu ve hükümeti yürekten kutladıklarını belirtmiştir (Ekşi, 1997).

Yasayla ilgili parti içi muhalefet yaşanmıştır. Sabah gazetesinin “Yılmaz’dan 8 Yıl Resti” başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz, partisinde sekiz yıllık zorunlu ilköğretim yasa tasarısıyla imam hatiplerin orta kısımlarının kaldırılmasına karşı çıkan milletvekillerine “İstiyorsanız hükümetten çekilmeyi tartışabiliriz” diyerek rest çekmiştir (“Yılmaz’dan 8 yıl resti”, 1997). Aynı bilgiyi Hürriyet gazetesi “Yılmaz’dan Gruba Kesintisiz Resti” başlıklı haberle duyurmuştur. Habere göre ANAP grubu, sekiz yıllık kesintisiz eğitim tasarısını tartışmış ve iki gün üst üste yapılan toplantılarda muhafazakâr milletvekilleri uygulamaya karşı çıkmıştır (“Yılmaz’dan gruba kesintisiz resti”, 1997).

Yapılan düzenleme reform olarak kabul edilmiştir. Sabah gazetesinin “Ecevit: 8 Yıl En Büyük Reform” başlıklı haberine göre Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit eğitim tasarısıyla ilgili şöyle konuşmuştur: “8 yıllık kesintisiz eğitim reformu, Cumhuriyet döneminin en önemli reformlarından biridir. Hem laiklik güvence altına alınmış olacak, hem de isteğe bağlı din eğitimi en sağlam temellere oturacak ve çocuklar üzerindeki din istismarcılığı, kısa sürede sona erecektir” (“Ecevit: 8 Yıl En Büyük Reform”, 1997). Aynı bilgiyi Hürriyet gazetesi, “Cumhuriyetin En Büyük Reformu” şeklinde paylaşmıştır. Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, hükümetin kesintisiz eğitim yasa tasarısını oybirliği ve gönül huzuruyla TBMM’ye gönderdiğini belirterek, “Bu yasa cumhuriyet tarihimizin en büyük reformlarından biridir” demiştir (“Cumhuriyetin en büyük reformu”, 1997).

Partiler arası tartışmaların yaşandığı görülmüştür. Sabah gazetesinin “Çiller’in Büyük Dönüşü” başlıklı haberine göre Mesut Yılmaz hükümeti, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim yasa tasarısını Meclis’e sunmuştur. Bu konuda DYP’nin büyük bir “U dönüşü” yaptığı ifade edilmiştir. Sekiz yıllık “kesintisiz” eğitim hazırlığını Refahyol hükümeti döneminde Başbakan Yardımcısı olarak yaptıran ve Refah’a karşı koalisyonun devamı için şart olarak öne süren Tansu Çiller, muhalefete düşünce çark ettiği iddia edilmiştir (“Çiller’in büyük dönüşü”, 1997). Benzer haberi Hürriyet gazetesi “DYP Tam Çark Etti...” başlığıyla duyurmuştur.

Başbakan Yardımcısı iken sekiz yıllık kesintisiz eğitimin “kesinlikle” uygulanacağını söyleyen ve imam hatiplerin orta kısımlarının kapatılacağı mesajını veren DYP Lideri Tansu Çiller’in, muhalefete düşünce “İmam hatiplerin kapatılmasından yana değilim. Türkiye’de eğer cumhuriyet okullarında bir yanlış varsa bunlar düzeltilmeli” demiştir (“DYP tam çark etti...”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Bekir Coşkun “Kara Mühürlüler...” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitime karşı çıkan ANAP ve RP’nin içindeki milletvekillerinin tavrını sert bir dille eleştirmiştir:

Gördüğünüz gibi Refah, gözükenden daha yaygın... ANAP içindeki Refah, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime karşı çıkıyor. Bunların yüzünden matbaa, bu ülkeye dört yüz yıl sonra zar zor girebildi. Teknoloji döneminden bilgi çağına atlarken, eğitimde reform yapıp bilgi çağının aydınlık kuşaklarını yetiştirebilmek, matbaanın gelmesi kadar elzem. Ama bunlar anlamazlar. Türkiye’nin geri kalmışlığında bunların damgası var... Kara mühürlerini, ışık sızan her yere basıyorlar (Coşkun, 1997).

Zaman gazetesinden Fehmi Koru “Erken İhtiyarlama” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitimin siyasî mülahazalarla ele alınmaması gerektiğini savunmuştur:

Eğitimin bu denli siyasî mülahazalarla ele alınması ve uygulamanın sadece bir kurumu hedef alacak biçimde başlatılması, zamanı çoktan gelmiş zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkartılmasını geriye atacak, daha da kötüsü, toplumun bir kesimine sistem tarafından dışlandığı hissini verecek yanlış bir yöntemdir. Bunu zorlayanlar, kendileri ne kadar aksini iddia ederlerse etsinler, ülke çıkarlarına uygun davranmıyorlar. İmam Hatiplerin orta kısımlarına bu yıl öğrenci kaydetmeme kararı Anasol’u erkenden ihtiyarlatacaktır. Göreceksiniz (Koru, 1997).

Başbakan yasayla ilgili kararlı duruş sergilemiştir. Hürriyet gazetesinin “Taviz Vermem” başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz’ın sekiz yıllık kesintisiz eğitime sonuna kadar sahip çıkacağını ve taviz vermeyeceğini ifade ederek, “Kuru gürültüye pabuç bırakmayacağım. 8 yıllık eğitim Türkiye’de Cumhuriyet tarihinin en büyük reformlarından biridir. Bu kanunu çıkarmak Meclis’e, uygulaması da benim hükümetime nasip olacak” demiştir (“Taviz vermem”, 1997).

Zorunlu eğitim parti içi ayrışmalara sebep olmuştur. Hürriyet gazetesinin “Kesintisiz ANAP’ı Böldü” başlıklı haberine göre ANAP’ta kesintisiz eğitim konusunda üç ayrı grup ortaya çıkmıştır. Büyük bir kesim tartışmasız destek verirken, bazı milletvekilleri “gelişmeleri görelim” dediği ve Cemil Çiçek, Korkut Özal, Ekrem Pakdemirli, Ali Coşkun’un başını çektiği bir grup ise “tercih sistemi olmadan olmaz” görüşünü savunmuşlardır (“Kesintisiz ANAP’ı böldü”, 1997). Hürriyet gazetesinin “DYP’de 8 Yıl Çatlağı” başlıklı haberine göre ise, hükümetin meclise gönderdiği sekiz yıl kesintisiz eğitim yasa tasarısı, DYP içinde yeni

bir krizin kapısını aralamıştır. DYP’de başta eski Millî Eğitim ve Millî Savunma Bakanı Turhan Tayan olmak üzere bazı milletvekilleri yasanın çıkmasını desteklemişler. Bazıları da, muhalefete geçince önceki düşüncelerinden vazgeçen Genel Başkan Tansu Çiller’in safında yer aldıkları iddia edilmiştir (“DYP’de 8 yıl çatlağı”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Sorun Eğitim Değil, Rejim!” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitim sorunun laik cumhuriyetin geleceğı sorunu olduğunu belirterek şu ifadeyi kullanmıştır: “Türkiye’yi ve Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyine layık bir ülke ve ulus olarak görenler, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimin kesintisiz şekilde uygulanmasını destekleyeceklerdir” (Ekşi, 1997).

Hürriyet gazetesinden Emin Çölaşan “Gel de Şaşma!” başlıklı köşe yazısında, Tansu Çiller’in zorunlu eğitimle ilgili tavrını sert bir dille eleştirmiştir. Tansu Çiller’in iktidarda iken sekiz yıllık eğitime geçilmesi konusunda kararlı olduğunu, fakat muhalefete düştükten sonra karar değiştirdiğini belirtmiştir (Çölaşan, 1997).

Zaman gazetesi “8 Yıl Tasarısı Noktasına Kadar DSP’nin...” başlıklı haberde, Hükümetin Meclis’e sevk ettiği Sekiz Yıllık Temel Eğitim Kanun Tasarısı’nda yer alan maddelerin Demokratik Sol Partinin 9 Nisan 1997 tarihinde açıkladığı program maddelerinin noktasına virgülüne aynısı olduğu bilgisini vermiştir (“8 yıl tasarısı noktasına kadar DSP’nin...”, 1997).

Cumhurbaşkanı tartışmalara dahil olmuştur. Sabah gazetesinin “Bırakın Türkiye Yoluna Devam Etsin” başlıklı haberine göre Demirel’in sekiz yılın tartışılacak bir yanı olmadığını, dünyada birçok ülkenin 11 yıllık eğitim sistemine gittiğini belirtmiştir. Demirel’in diğer konuşmaları şöyle özetlenmiştir: “Millî Eğitim Yüksek Şûrası, 8 yıllık eğitime karar vermiş. Bu tartışmaların mahiyeti siyasîdir... Bu çeşit tartışmaların kökünde halkın dini duygularından yararlanmak gibi birtakım istismarlar yatar. Herkes fikrini söylesin, ama halkın dini duygularından kimse yararlanmaya çalışmasın.” (“Bırakın Türkiye yoluna devam etsin”, 1997). Hürriyet gazetesinin “Din İstismarı Bölücülüktür” başlıklı haberine göre ise Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, sekiz yıllık temel eğitimle ilgili tartışmaların siyasî olduğunu, kaynağında da dinî istismarlar yattığını, Türkiye’de insanları “İnanç sahibi olanlar ya da olmayanlar” diye ayırmanın bölücülük anlamına geldiğini belirtmiştir (“Din istismarı bölücülüktür”, 1997).

MGK kararlarının açıklanması gündeme gelmiştir. Sabah gazetesinin “MGK Zabıtlarındaki ‘8 Yıl’ Açıklansın” başlıklı haberine göre MGK’nın 36 yıllık tarihinde ilk kez, toplantı zabıtlarını açıklama kararı almıştır. Önceki toplantılarda sekiz yıllık temel eğitimle ilgili bölümlerinin de yayınlanması beklendiğı, söz konusu zabıtlar açıklanırsa sekiz yıllık

kesintisiz eğitim konusundaki “U” dönüşü de tüm açıklığıyla gözler önüne serilecekmiş. Millî Güvenlik Kurulunda kesintisiz eğitimi hararetle savunan Çiller, şimdi “Ben öyle bir şey demedim. İmam hatiplerin orta bölümünü kapattırmam” diyebilmiştir. Refah lideri Necmettin Erbakan’ın “Başbakan”, DYP lideri Çiller’in de “Başbakan Yardımcısı” olarak altına imza attıkları MGK kararlarını rahatlıkla inkâr edip sekiz yıl tasarısına karşı çıkmasının ardından zabıtların açıklanmasının bu ikiliyi zor duruma düşürecektir. Söz konusu açıklama yapıldığında Çiller ve Erbakan’ın sekiz yıllık eğitim konusunda nasıl tavır aldıkları kamuoyu tarafından öğrenilmiş olacaktır (“MGK zabıtlarındaki ‘8 yıl’ açıklansın”, 1997).

Hükümet aleyhine ve yasaya karşı protesto eylemleri gerçekleşmiştir. Hürriyet gazetesi “8 Yıl İçin ‘Yeşil’ Protesto” başlıklı haberde, İmam-Hatiplilerle Dayanışma Platformu öncülüğünde sekiz yıllık kesintisiz temel eğitime karşı, düzenlenen mitingde hükümet sert bir şekilde eleştirilmiştir (“8 yıl için ‘yeşil’ protesto”, 1997).

Ortadoğu gazetesinden Arslan Bulut “8 Yıllık eğitim’i 80 yıl tartışsak...” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık eğitim konusunun tarihi temellerinin göz ardı edildiğini savunmuştur:

8 yıllık eğitim konusunu, değil 8 yıl, 80 yıl tartışsak, konunun tarihi temelini göz ardı ettikçe hiçbir çözüm getiremeyiz. Bu gün, 8 yıllık eğitim, her türlü bilimsel değerlendirmenin dışında tartışılıyor. 8 yıllık eğitimi gündeme getirenler, bu uygulamanın temelindeki bilimsel görüş açısını ortaya koyamıyor! 8 yıllık eğitime karşı çıkanların bazıları, din istismarı kozunun ellerinden alınacağı telaşına kapılmıştır. Dini eğitimin tehlikeye düşmemesi için, samimiyetle çırpınan bazı gruplar ise Kur’an’ın ortadan kaldırılacağını zannetmektedir. Milli Güvenlik Kurulu, 8 yıllık eğitimin temel felsefesini açıklamamıştır. Hükümet, Başbakan’ın “İmam Hatip Liseleri’ni de diğer okullar gibi Cumhuriyet’in okulları yapacağız” sözlerinden başka, ikna edici hiçbir yaklaşım göstermemiştir. Meydan, “Kur’an’ı yok edecekler. Hafızlık ortadan kaldırılıyor.” diyenlere bırakılmıştır. Toplum içinde yeni fitne-fesat tohumları ekilmektedir (Bulut, 1997, s.7).

Hürriyet gazetesinden zorunlu eğitimle ilgili değerlendirmede bulunan Yavuz Gökmen “Zorunlu Eğitim Kaldırılmalıdır” başlıklı köşe yazısında zorunlu eğitime karşı olduğunu, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasını açık bir saçmalık olduğunu ve eğitim sistemini daha da içinden çıkılmaz bir hale sokacağını savunmuştur:

Evet ben böyle düşünüyorum. Bence zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması, açık bir saçmalık olduğu gibi, böyle bir girişim, şu andaki eğitim sistemini daha da içinden çıkılmaz bir hale getirecek ve eskisinden beter edecektir. Çünkü bir olguyu sistematize etmeden, şurasıyla burasıyla oynarsanız, ortaya bir hilkat garibesi çıkarmanız kaçınılmazdır. Bana göre, insanların “öğrenme hakları” olduğu kadar, “öğrenmeme hakları” da vardır ve isteyenler bu haklarını kullanmalıdır. İsteyen veliler çocuklarını diledikleri okula vermeli ya da vermekten kaçınabilmelidirler... Doğru olanın bu olduğuna inanıyor ve destekliyorum. Zorunlu eğitime tamamıyla karşıyım. Zorunlu olan her şeye karşı olduğum gibi karşıyım... Böyle bir ülke, insan hak ve özgürlüklerini ayaklar

altına alan anayasalarla yönetilmez. Böyle bir ülkede insanlara tek tip ve basit düşünceleri zorla dayatılmaz. Böyle bir ülkede, inat için sekiz yıllık temel eğitim yapacağım diye, eğitim sistemi olduğundan da beter hale getirilmeye çalışılmaz (Gökmen, 1997).

Muhalefet partileri yasanın onaylamasını engellemek istemişlerdir. Hürriyet gazetesinin “RP’den Demirel’e 8 Yıl Tehdidi” başlıklı haberine göre, RP Grup Başkanvekili Oğuzhan Asiltürk, kesintisiz eğitim yasasının halkın çocuklarına dinini öğretmesini engellemek için çıkarılacağını öne sürmüştür. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’i tehdit ederek şu ifadeleri kullanmıştır: “Hükümet, Cumhurbaşkanı’yla birlikte yapıyor her şeyi. Bir kısmını o, bir kısmını hükümet açıklıyor. Cumhurbaşkanı bunun bedelini ödeyecek, halkın içinde ne itibarı kalır, ne de saygı görür” (“RP’den Demirel’e 8 yıl tehdidi”, 1997).

Basın mensupları protesto eylemlerine destek vermiştir. Hürriyet gazetesinin “Dilipak: Kepenkler Kapanır” başlıklı haberine göre Akit Gazetesi başyazarı Abdurrahman Dilipak, sekiz yıl kesintisiz eğitim yasasının çıkması halinde esnafın kepenk kapatacağını öne sürerek “Uzlaşma sağlanamaması halinde, protesto eylemleri artarak devam edecek. Esnaf kepenk kapatacak, ekonomi ve hayat duracak” demiştir (“Dilipak: Kepenkler kapanır”, 1997).

Muhalefet liderleri, ülke genelinde yapılan protestoları eleştirmiştir. Sabah gazetesinin “Bu tuzağı aşacağız” başlıklı haberine göre CHP lideri Baykal sekiz yıllık kesintisiz eğitime karşı geliştirilen kitlesel eylemleri “feodal tepkiler” olarak nitelendirmiştir. “Meclis bu tür baskılara boyun eğmez” demiştir. Türkiye’nin “Yeni bir yörünge ayarı yapması gerektiğini” belirtmiştir. “Devlet, cumhuriyet düşmanı insanlar yetiştiremez” demiştir. Baykal şu ifadeleri kullanmıştır: “Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim çok önemli bir projedir, bir cumhuriyet ve uluslaşma projesidir. Çocukları henüz tefrik edici özellikleri olmayan yaşlarda adeta bir teyp gibi doldurmak isteyenler amaçlarına ulaşamayacaklardır. Türkiye bu tuzağı aşacaktır” (“Bu tuzağı aşacağız”, 1997).

TSK bünyesinde yapılan toplantı konuşmaları gündeme gelmiştir. Sabah gazetesinin “Yılmaz: Taviz Vermeyeceğiz” başlıklı haberine göre Genelkurmay’ın irtica brifinginin ardından söz alan Başbakan Yılmaz, “Demokratik laik Türkiye Cumhuriyeti’nden taviz verilemez. Bu konuda hükümetimiz kesinlikle kararlıdır. 8 yıllık kesintisiz eğitim de mutlaka uygulanacaktır” demiştir (“Yılmaz: Taviz vermeyeceğiz”, 1997).

Bazı gazeteler protestocuları eleştiren haberler yapmıştır. Hürriyet gazetesinin “Tehlikeli Tahrik” başlıklı haberine göre kesintisiz eğitimi protesto için Ankara’da toplananlardan aşırı dinci gruplar, Genelkurmay ve kuvvet komutanlıklarının önüne giderek çirkin sloganlar atmıştır. Refah Partisi ile radikal İslamcılar haftalardır iddia ile hazırlandığı, “Kesintisiz eğitime hayır” gösterisi fos çıkmıştır (“Tehlikeli tahrik”, 1997).

Kimi parti liderleri protestolara destek vermiştir. Hürriyet gazetesinin “Erbakan’dan Eyleme Destek” başlıklı haberine göre RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, partisinin grup toplantısında dün Ankara’yı birbirine katan ve bir irtica gösterisi haline dönüşen “Kesintisiz” eyleme destek vermiştir. Erbakan, eylemi şu şekilde değerlendirmiştir:

Halk çok doğal olarak demokrasiye duyarlılık göstermiş. Bu duyarlılık ne kadar çok olursa o kadar iftihar etmeliyiz. Millî iradeyi tahrip edip, insan haklarına tecavüz edilirse buna karşı bir tepki verilir. Halk tepkisini göstermek istemiş ve 80 vilayetten gelen vatandaşlar hazırladıkları dilekçeyi TBMM’ye vermek istemişler. Bundan daha medeni ne olabilir (“Erbakan’dan eyleme destek”, 1997)?

İmam Hatip Liseleri Mezunları Mensupları Derneği (ÖNDER) Genel Merkezinden yapılan yazılı açıklamada, Ankara’daki gösterilerle derneğin bir ilgisi bulunmadığını belirtmiştir. Hürriyet gazetesinin “İmam Hatipliler: İlgimiz Yok” başlıklı haberine göre, Dernek Genel Sekreteri Ahmet Lütfü Akkuş imzalı açıklaması şöyle özetlenmiştir: “Derneğimizin, sivil halkın, velilerin kendi özel araçlarıyla Ankara’ya giderek 8 yıllık zorunlu eğitimin 5+3 şeklinde uygulanmasını istemek için Meclis Dilekçe Komisyonu’na dilekçe vermeleri organizasyonu hiçbir alakamız yoktur.” (“İmam Hatipliler: İlgimiz yok”, 1997).

Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin protesto edilmesi için İzmit, Erzurum ve Kütahya’da korsan gösteriler düzenlenmiştir. Hürriyet gazetesinin “Erzurum’da Bile Fiyasko” başlıklı haberine göre, RP’nin kalesi olarak bilinen Erzurum’da bütün çağrılara rağmen ancak 150 kişi toplanabilmiştir Diğer illerde de sönük geçen gösterilerde 183 kişi gözaltına alınmış ve Erzurum’da da RP yanlıları, izin verilmemesine karşın gösteri yapmışlardır (“Erzurum’da bile fiyasko”, 1997).

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim ile ilgili kanun tasarısı Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonunda görüşülmüştür. Milliyet gazetesi “Tasarı Meclis Komisyonunda” başlıklı haberde konuya ilişkin bilgilere yer vermiştir (Tasarı Meclis Komisyonunda”, 1997, s.15).

Hürriyet gazetesinden Ertuğrul Özkök “Sekiz Yıl Artık Tamamdır” başlıklı köşe yazısında, zorunlu eğitim yasasıyla ilgili herkesin ortak fikri sekiz yıllık kesintisiz eğitimin önündeki engellerin kalkmış olmasıdır, ifadesini kullanarak ayrıca şu değerlendirmede bulunmuştur:

Herkes biliyor ki, bu kanun Türkiye’de dinini serbestçe öğrenmek ve dinin gereklerini serbestçe yerine getirmek isteyen insanlara en küçük bir toz dahi kondurmuyor. Çünkü olayın bununla yakından veya uzaktan ilgisi yok. Kimse imam hatip okullarını kapatmaya falan kalkmıyor. Sadece temel eğitim 8 yıla çıkarıldığı için bütün liselerin orta kısımları gibi imam hatiplerin orta kısımları

da kapatılıyor. Yani liseleri açık. İsteyen o liselere gidebilir. Öyleyse bu telaş niye (Özkök, 1997)?

Hükümet gösterilere karşı tepki göstererek yasanın uygulanacağı konusunda kararlılık göstermiştir. Sabah gazetesinin “Kararlıyız” başlıklı haberine göre Anasol-D Hükümeti, RP ve yandaşı radikal İslamcı kesimin protesto gösterilerine karşın sekiz yıllık eğitimi uygulamaya kararlı olduğunu açıklamıştır. Başbakan Mesut Yılmaz, Başbakan Yardımcıları Bülent Ecevit ve İsmet Sezgin ortaklaşa düzenledikleri basın toplantısıyla, “8 yıl” yasa tasarısını protesto etmek için Başkent’te izinsiz gösteri yapanları sert bir üslupla uyarmıştır (“Kararlıyız”, 1997). Hürriyet gazetesinin “8 Yılda Kararlıyız” başlıklı haberine göre ise Başbakan Mesut Yılmaz, “Halkı tahrik etmekle” suçladığı Refah Partisine ve vatandaşlara çağrıda bulunmuş ve “Türkiye’nin geleceği kısır siyasî çatışmalar uğruna heba edilmemeli” ifadesini kullanmıştır (“8 yılda kararlıyız”, 1997).

Gazeteler tasarının görüşüldüğü komisyondaki izlenimlere yer vermiştir. Sabah gazetesinin “Görüşmeler Kavgalı Başladı” başlıklı haberine göre, sekiz yıllık kesintisiz eğitimle ilgili yasa tasarısını görüşmek üzere toplanan Meclis Millî Eğitim Komisyonunda, iktidar ve muhalefet milletvekilleri arasında sert tartışmalar yaşanmıştır ve görüşmeler sırasında RP’lilerle DSP ve CHP’li üyeler arasında yer yer tartışmalar yaşanmıştır (“Görüşmeler kavgalı başladı”, 1997).

Zorunlu eğitim için ekonomik seferberlik başlatılmıştır. Sabah gazetesinin “8 Yıl İçin Seferberlik” başlıklı haberine göre Yılmaz Hükümeti’nin başlattığı Eğitim Seferberliği Kampanyası’na, Bankalar Birliğinden sonra İstanbul Menkul Kıymetler Borsası da katılmış ve İMKB, 32 trilyonluk fon ayırmıştır (“8 yıl için seferberlik”, 1997). Hürriyet gazetesi de, “Borsa’dan 8 Yıllık Eğitime 32 Trilyon” başlıklı haberle bu konuya değinmiştir (“Borsa’dan 8 yıllık eğitime 32 trilyon”, 1997). Sekiz yıllık kesintisiz eğitim için gereken kaynağın vergilerle karşılanacağı belirtilmiştir. Sabah gazetesinin “8 Yıl Vergileri Hazır” başlıklı haberine göre ANASOL-D Hükümeti, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitime geçiş kararının ardından başlatılan gelir arama çalışmalarını son aşamaya getirmiştir (“8 yıl vergileri hazır”, 1997).

İstanbul başta olmak üzere çeşitli illerde, cuma namazından sonra sekiz yıllık zorunlu temel eğitime karşı gösteriler düzenlenmiştir. Hürriyet gazetesi “8 Yıla Karşı Cuma Eylemi” başlıklı haberle olaya ilişkin bilgilere yer vermiştir (“8 yıla karşı cuma eylemi”, 1997).

Sivil toplum kuruluşları, DYP’li milletvekillerine faks çekerek onları, sekiz yıllık temel eğitim konusunda ilkeli ve onurlu olmaya davet etmiştir. Sabah gazetesinin “DYP’ye Fakslı Çağrı” başlıklı haberine göre 199 Sivil toplum kuruluşunun (STK) oluşturduğu

İstanbul Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, DYP milletvekillerine birer faks göndererek sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim konusunda RP ile aynı doğrultuda hareket etmemelerini istemiştir. Gazetede, birlik adına dönem sözcüsü Prof. Dr. Türkan Saylan tarafından kaleme alınan fakslı çağrı şöyle özetlenmiştir:

Refahyol döneminde ortaya koyduğunuz 8 yıllık kesintisiz temel eğitimde, şimdi sırf muhalefete düştüğünüz için RP ile aynı doğrultuda hareket etmeniz, partinizi ve seçmenlerinizi, halk önünde tükenmeye götürmektedir. Sizleri 199 STK olarak bir kez daha, ilkeli ve onurlu olmaya çağırıyor, verdiğiniz sözlerden dönmemenizi istiyoruz (“DYP’ye fakslı çağrı”, 1997).

Kamuoyunu aylardır meşgul eden sekiz yıllık temel eğitim yasınının TBMM’de görüşülmeye başlandığını duyuran Ortadoğu gazetesi, “8 Yılda Son Raund” başlıklı haberde, hükümet sekiz yılda kararlı gözükmek, DYP ve RP’nin bu kanunu Meclis’ten geçirmemek için büyük çaba verdiğini duyurmuştur (“8 yılda son raund”, 1997, s.1).

Hükümet yetkilileri Başbakanlık Konutunda sekiz yıllık kesintisiz eğitim için toplantı yapmıştır. Sabah gazetesinin “Başbakanlıkta Eğitim Zirvesi” başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz, Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Bülent Ecevit ve bazı hükümet üyeleri sekiz yıllık zorunlu kesintisiz temel eğitim konusundaki çalışmalar ve yasa tasarısı konusunda değerlendirmelerde bulunmak üzere bir araya gelmişlerdir. Sekiz yıllık eğitim için ayrılacak kaynaklar konusunda kararlar alınmış ve tasarı son bir kez gözden geçirilmiştir. Fakir ve Fukara Fonu olarak bilinen Başbakanlık Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan sekiz yıllık eğitime 1997-1998 öğretim yılında kaynak aktarılacakmış (“Başbakanlıkta eğitim zirvesi”, 1997).

Başbakan Mesut Yılmaz, Washington Post gazetesine sekiz yıllık zorunlu eğitim konusunda beyanat vermiştir. Bu durumu okuyucularıyla paylaşan Hürriyet gazetesi, “8 Yıllık Eğitim Dinciliğe Karşı” başlıklı haberde, Başbakan Yılmaz’ın açıklamalarında, geçen hükümetin Türkiye’ye büyük zarar verdiği bilgisine yer vermiştir. Devamında Yılmaz, kesintisiz eğitimin köktendincileri hedef aldığını, Refah Partisi’nin de “tüm köktendinci örgütlerle” ilişkisinin bulunduğunu ve laiklik konusunda çok duyarlı olan yeni hükümetin kurulmasıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinin rahatlandığı ifadelerini kullanmıştır (“8 yıllık eğitim dinciliğe karşı”, 1997).

Sekiz yıllık kesintisiz eğitimi savunan İslamcı yazar İsmail Nacar, imam hatiplerin kapatılmasını savunmuştur. Hürriyet gazetesinin “İmam Hatipler İslam’a Aykırı” başlıklı haberine göre sekiz yıllık kesintisiz eğitimle gündeme gelen imam hatip okullarına hem İslamî, hem de bilimsel açıdan baktığını belirten İsmail Nacar’ın konuşmaları şöyle özetlenmiştir:

İmam hatip okulları İslam'a aykırıdır. Kuran'ı öğretmek için din okulları kurmaya gerek yoktur. Din, diğer okullarda da öğretilir. İmam hatipler tamamen kaldırılmalıdır. İslamî açıdan din bir meslek olmadığı için din okulları, İslam okulları gibi kavramlar İslam'a aykırıdır. İslam'da eğitim bütün hayatın gerekleri olan birtakım prensiplerin, çağdaş birtakım ölçülerin öğretilmesi esastır. İslamiyet'te eğitimin ölçüsü hangi okulda olursa olsun, hangi meslekte olursa olsun İslamî prensiplerle birlikte diğer hayat ölçüleri ve dünya koşullarını objektif olarak öğretmektir ("İmam hatipler İslam'a aykırı", 1997).

DYP lideri Tansu Çiller, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimle ilgili eleştirilerine devam etmiş ve "Kurşun asker gibi öğrenci yetiştirmek istiyorlar. Bu ancak komünist rejimlerde olur" ifadelerini kullanmıştır. Hürriyet gazetesinin "Çiller, Erbakan gibi" başlıklı haberine göre sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim konusu ile ilgili olarak kendisinin bizzat çalışmalar yaptığını anlatan Çiller, şu ifadeleri kullanmıştır: "8 yıllık tek tip eğitim değil, meslekî eğitim olmalı. Branş eğitimi olmalı. Yüzde 45'i kırsal kesimde ve dar gelirli olan bir ülkede 8 yıl, bu çocukları kurşun asker gibi yetiştirmek çağdaş dünyadan koparmak olur" ("Çiller, Erbakan gibi", 1997).

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimle ilgili Ortadoğu gazetesi "8 Yıl Çıkmazı" başlıklı haberde, Başbakan Mesut Yılmaz, kesintisiz eğitimle ilgili alınan kararda taviz verilmeyeceği şeklinde sözlerine yer vermiştir. Habere göre Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim Yasa Tasarısı, TBMM Bütçe ve Plan Komisyonunda büyük destekle çıkmıştır. DYP milletvekilleri büyük çoğunlukla tasarıyı desteklemiştir. Meclis çatısı altında bulunan parlamenterlerin yasayı ezici çoğunlukla kabul etmişlerdir. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Türkiye'nin büyük çoğunluğunun sekiz yıllık eğitime taraftar olduğunu ifade etmiştir ("8 yıl çıkmazı", 1997, s.1).

Kesintisiz eğitime ilişkin lehte ve aleyhte görüşler hemen her gün gazetelerde yer alıyordu. Aleyhte beyanat verenlerden biri de RP Genel Başkan Yardımcısı Abdullah Gül olmuştur. Sabah gazetesinin "Refahlı Gül'den 8 Yıl Tepkisi" başlıklı haberine göre Abdullah Gül sekiz yıllık kesintisiz eğitimi, reform diye takdim etmek büyük bir aldatmaca olduğunu belirtmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır: "Yeni eğitim sistemi tornadan çıkmış tek tip insan yetiştirmeyi, halkın dinini öğrenmesini engellemeyi hedefliyor. Bu tür eğitim Batı ülkelerinin hiçbirinde yok, Ruanda, Somali, Kenya, El Salvador ve Bolivya gibi ülkelerde var" ve "Hükümetin ara rejim hükümeti olması nedeniyle imam hatip ortaokullarının kapatılmasına yönelik bir taşeronluğa soyunduğunu" ileri sürmüştür ("Refahlı Gül'den 8 yıl tepkisi", 1997).

CHP lideri Deniz Baykal, sekiz yıllık eğitim tasarısındaki din eğitimini düzenleyen dördüncü maddeye itiraz etmiştir. Sabah gazetesinin "8 Yıla Baykal Makyajı" başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz, CHP Lideri Deniz Baykal ile tasarı üzerinde yapılması planlanan değişiklikleri görüşmüştür. CHP'nin isteği üzerine tasarının dördüncü

maddesinde değişiklik yapılması karara bağlanmıştır. Din eğitiminin Diyanet İşleri Başkanlığınca değil Millî Eğitim Bakanlığınca verilmesi konusunda uzlaşma sağlanmıştır (“8 Yıla Baykal Makyajı”, 1997). Gelişmelerle ilgili Hürriyet gazetesi de “İkna Görüşmesi” başlıklı haberde bu konuya yer vermiştir (“İkna görüşmesi”, 1997).

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, sekiz yıllık kesintisiz eğitimin Türkiye’nin ilerlemesiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Hürriyet gazetesi “Ya İleri, Ya Geri” başlıklı haberde Demirel’in konuşmalarını şöyle özetlemiştir: “Türkiye’de büyük çoğunluk 8 yıllık kesintisiz eğitimden yana. Bu Türkiye’nin ileri gitmesiyle ilgili bir konu. Türkiye ya ileri ya da geri gidecek. Bu onun kararı. Ama doğru olan olacak.” (“Ya ileri, ya geri”, 1997).

Ortadoğu gazetesinden Oytun Hacıeminoğlu Şahin, “Hedef İHL Değil Anadolu Liseleridir” başlıklı köşe yazısında temel meselenin Anadolu liselerinin tırpanlanması olduğu düşüncesini dile getirerek şu ifadeleri kullanmıştır:

Sekiz yılın kesintisiz olmasının ve Anadolu Liseleri ile İmam Hatiplere darbe vurulmasının esas sebebi “laiklik” elden gidiyor endişesi değil, Türkiye’de “halk çocuklarının” seçkin eğitim alma imkânına ulaşarak bazılarının koltuklarını sallamaya başlamasıdır. Esas hedef İmam Hatip Liseleri’nin değil, Anadolu Liseleri’nin tırpanlanmasıdır. İktidarı elinde tutan azınlık bunu açıkça söylese, kamuoyunda taraftar bulamayacak ve inandırıcı gerekçeler göstermeyecek. Laiklik elden gidiyor bahanesiyle toplumu kamplaştırıp dikkatleri başka yöne çekmek daha kolay. Anadolu Liseleri kurulurken gaye oraya halk çocuklarını doldurmak değildi, yabancı dille eğitim alarak yetişen imtiyazlı bir sınıf yaratmaktı. Fakat hesap tutmadı (Şahin, 1997, s.6).

Yasa tasarısı görüşmeleri muhalefet partiler tarafından engellenmiştir. Hürriyet gazetesinin “8 Yıla RP Engellemesi” başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz’ın, bu hafta Meclis Genel Kurulundan çıkarmayı planladığı kesintisiz eğitimle ilgili tasarı RP engeline takılmıştır (“8 yıla RP engellemesi”, 1997). Sabah gazetesi de “Refah Direniyor” başlıklı haberle gelişmeleri aktarmıştır. Habere göre Refah Partili milletvekilleri yasanın komisyondan geçmesini engellemek için art arda söz almışlardır. Atatürk’ü övüp, tasarının lehinde tavır takınan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’i sert bir şekilde eleştirmişlerdir (“Refah direniyor”, 1997). Zorunlu eğitimin sekiz yıl olması konusunda parti içi muhalefet yaşanmıştır. Hürriyet gazetesinin “Kesintisize Özal Çelmesi” başlıklı haberine göre TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’nda ANAP’lı muhafazakârların önderliğini yapan Korkut Özal sert bir konuşma yapmıştır. Konunun aceleye getirildiğini ve bunun rahatsızlık verici olduğunu, tasarının toplumsal barışı etkileyeceğinden endişe duyduğunu, sekiz yıllık eğitime kimsenin karşı olmadığını, karşı çıkılan noktanın kesintisizlik olduğunu, tasarımı bu haliyle kabul etmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir (“Kesintisize Özal çelmesi”, 1997).

CHP lideri Baykal eğitim yasasıyla ilgili “Bu çalışma Meclis’in şerefi olacaktır. Meclis tarihine geçecektir” ifadesini kullanmıştır. Sabah gazetesinin “Önce 8 Yıl, Sonra Fezleke” başlıklı haberine göre CHP lideri Baykal, Kuran kursu ve hafızlık konusunun tercihe bağlı yan program biçiminde düzenlenemeyeceğini ve buna karşı çıktıklarını belirtmiştir. Bu konuda kimsenin “bedel ödemesine” de gerek bulunmadığını belirterek iktidar milletvekillerini uyarmıştır (“Önce 8 yıl, sonra fezleke”, 1997).

DTP Genel Başkan Yardımcısı Gürcan Dağdaş, sekiz yıllık kesintisiz eğitime ilişkin yasa tasarısını doğru bulmadığını savunmuştur. Zaman gazetesinin “DTP’de İstemeyenler Var” başlıklı haberine göre Gürcan Dağdaş, “Ben şu andaki tasarımı doğru bulmuyor ve eğitime yarar getireceğine inanmıyorum” diyerek partilerinde grup kararı alınmayacağını belirtmiştir. Sekiz yıllık kesintisiz eğitime ilişkin hükümetin hazırladığı tasarıya destek vermeme gerekçesini şöyle ifade etmiştir:

Bu tasarı toplumu kutuplaşma noktasına getirmiştir. Hiçbir siyasî parti devletin okulları arasında ayrımcılık yaparak şunu kapatacağım, şunu açık bırakacağım diyemez. Bu konu Millî Eğitim Şûrası’nda masaya yatırılmalıdır. Siyasîler siyasî mülhazalarla bir tasarı hazırlamışlardır. Ben bu yüzden hükümetin hazırladığı bu tasarıya karşı çıkıyorum (“DTP’de istemeyenler var”, 1997).

Sabah gazetesinden Mehmet Ali Birand “8 yıllık eğitim için asker mi gerekirdi?” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık eğitimin askerin zoruyla çıkartılmaya çalışıldığını savunmuştur:

Şimdi sormak istiyorum... 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim reformu için Türk Silahlı Kuvvetleri’nin mi devreye girmesi gerekirdi? Medya, çeşitli sivil gruplar ve siyasî partiler orduyu bu işe sokmadan, bu sorunun üstesinden gelemezler miydi? Gayet tabii gelirdi. Ancak yapamadılar. Zira uzak görüşlü, lider niteliği taşıyan insanlarımız yok. Siyasetçilerimizin büyük çoğunluğu günü gününe yaşıyorlar. Sadece günlük sorunlarla meşgul oluyorlar. Kimse uzun vadeli düşünmüyor... “Peki hadi sizin vaktiniz yok. Neden, sizin yerinize düşünecek insanlardan oluşan çalışma grupları oluşturmuyorsunuz?” Ülkenin en hayati konularını halledemeyin, sonra askeri işin içine sokun ve ardından da “demokrasi bozuluyor” deyin (Birand, 1997).

DYP lideri Tansu Çiller, hükümeti sert bir dille eleştirerek sekiz yıllık kesintisiz eğitimi “kurşun asker yetiştirme” yasası olarak nitelendirmiştir. Sabah gazetesinin “Bu Yasayla Kurşun Asker Yetiştirilir” başlıklı haberine göre Çiller, eğitimde zorba bir zihniyeti savunmaya hiç kimsenin hakkı olmadığını, sekiz yıllık eğitime “evet” dediklerini ancak bu arada meslekî eğitimin de ihmal edilmemesi gerektiğini, zorunlu eğitim savunulurken “zorba, tek tip öğrenci yetiştirmeye yönelik, kurşun asker gibi öğrenci ortaya çıkaran” bir anlayışın hâkim olmaması gerektiğini belirtmiştir (“Bu yasayla kurşun asker yetiştirilir” , 1997).

Muhafazakârların mecliste ret oyu vermesinden korkan ANAP lideri Mesut Yılmaz, sekiz yıllık eğitim için grup kararı almıştır. Sabah gazetesinin “Yılmaz Grubunu Bağladı” başlıklı haberine göre ANAP Grubu, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim yasa tasarısının desteklenmesi konusunda bağlayıcı karar almıştır (“Yılmaz grubunu bağladı”, 1997). Aynı haberi “ANAP Grubu’nda 8 Yıla 14 Fire” başlıklı haberle duyuran Hürriyet gazetesi de ANAP Grubu’nda, sekiz yıllık temel eğitim yasa tasarısının desteklenmesi konusunda bağlayıcı karar alınırken, 14 ret oyu ve 2 de boş oy çıktığı bilgisini vermiştir (“ANAP Grubu’nda 8 yıla 14 fire”, 1997).

Sabah gazetesinden Mehmet Ali Birand, “Türküm, Doğruyum, Çalışkanım...” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık eğitim yasasının kabul edilmesiyle eğitim sistemindeki sorunların tamamen çözülemeyeceğini ve eğitimle ilgili eleştirilerini aktarmıştır:

8 yıllık zorunlu kesintisiz eğitim yası artık çıkıyor... Yol kazası olasılığı yok gibi... Yasa çıktıktan sonra göreceksiniz, bir rahatlama olacak. Zafer çılgınlıkları atılacak ve tüm sorunların halledildiği ilan edilecek. Kurtulmuş olacağız. Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceğini güvenceye almanın gururunu yaşayacağız. Üstelik, bu yasanın adına da “dev eğitim reformu” diyeceğiz. Gerçekten eğitimin tüm sorunlarını çözmüş mü olacağız? Gerçekten reform mu yapmış olacağız? Hayır. Sadece kendimizi aldatmış olacağız, o kadar. Türkiye, 2000’li yıllara hâlâ “Türküm, doğruyum, çalışkanım” andı içerek güne başlayan çocuklar yetiştirerek girecek (Birand, 1997).

Ortadoğu gazetesinden Ertuğrul Kalafat “Sekiz yıllık eğitim kaosu” başlıklı köşe yazısında hükümetin ve CHP’nin tutumunu eleştirmiştir:

Akıbeti belli olmayan sekiz yıllık kesintisiz eğitim meselesi yangından mal kaçırır gibi Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmeye başladı. Hem de halkla hükümet arasındaki kopukluğun farkına varan TBMM Millî Eğitim Komisyonu’nun yasa tasarısını reddetmesine rağmen... Ama dinleyen kim, Türkiye’nin şu anda sosyal, ekonomik ve siyasî anlamda bu yasa tasarısına hazır olmadıklarını bildikleri halde inatlarından hala vazgeçebilmiş değiller. Ne sokaklara dökülen halkın tepkisini hesap ediyorlar, ne de muhalefetin karşı çıkmasını... CHP’nin tutumu ise bize Milli Şeflik dönemlerini hatırlatıyor. Baykal’ın söylediklerine bakılacak olursa, bu memleket’te din, iman, ahlak adına hiçbir temel yapı kalmayacak. Kur’an kurslarından tutun da mevta olmuş evliyanın türbesinin kapısına kilit vurulacak. Onlara göre çağdaş olmanın gereği bu... (Kalafat, 1997, s.4).

Hürriyet gazetesi, sekiz yıllık eğitime karşı başlattığı direnişi meclise taşıyan RP’nin, tasarının görüşülmesini engellemek için terör estirdiğini yazmıştır. Gazetenin “Kesintisizde RP Terörü” başlıklı haberine göre RP’liler, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda ele alınan sekiz yıllık kesintisiz eğitim tasarısının görüşmesini geciktirmek için izledikleri oyalama taktiğini sonunda “Hiç kimse bizi engelleyemez”e dönüştürmüşler (Kesintisizde RP terörü”, 1997). Hürriyet gazetesi “Hükümet Formül Arıyor” başlıklı haberde de RP’nin, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitim yasa tasarısını sert bir şekilde

engellemesi, hükümeti bunalttığı ve tasarının komisyondan geçirilmesi için yeni formüller arandığı bilgisini vermiştir (“Hükümet formül arıyor”, 1997).

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit maddi yetersizlik içindeki çocukların eğitim giderlerinin devletçe karşılanacağını ve böylece çocukların rejim düşmanlarının tuzağına düşmekten kurtarılacağını belirtmiştir. Hürriyet gazetesinin “Rejim Düşmanı Yetişmeyecek” başlıklı haberine göre Cumhuriyet tarihinin en büyük eğitim reformunun somut hazırlıkları içinde olduklarını belirten Ecevit, “Kendi olanakları yetersiz olan öğrencilerin gereksinimleri de devletçe karşılanacak. Böylece çocuklarımız, laik, demokratik rejim karşıtlarının tuzağına düşmekten kurtarılacak” şeklinde ifadeler kullanmıştır (“Rejim düşmanı yetişmeyecek”, 1997).

Hükümet ortaklarından Başbakan Mesut Yılmaz ve Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, sekiz yıllık kesintisiz eğitim konusundaki kararlılıklarını bir kez daha dile getirmişlerdir. Sabah gazetesinin “Biz de Direneceğiz” başlıklı haberine göre, Başbakan Mesut Yılmaz şu ifadeleri kullanmıştır: “Eğitimdeki reformu gerçekleştirmenin zamanı da geldi geçiyor. Türkiye 2000 yılına birleştirilmiş sınıflarda varamaz. Aydınlik bir Türkiye için 8 yıllık reform tüm siyasî direnişlere aldırış etmeden uygulanacaktır.” Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit de şu ifadeleri kullanmıştır: “Temel görevlerimizden birisi de Türkiye’yi 2000 yılına hazırlayacak eğitim reformunu sağlamaktır. Eğitim reformunu tüm engellemelere karşın gerçekleştirmekte kararlıyız.” (“Biz de direneceğiz”, 1997). Aynı haberi Hürriyet gazetesi de “Direniş Aldırmayız” başlıklı haberle duyurmuştur. Başbakan Mesut Yılmaz ile Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretimin, bütün siyasî direnişlere rağmen uygulanacağını ve din eğitiminin inanç tüccarlarının elinden kurtarılacağını belirtmiştir (“Direniş aldırmayız”, 1997).

DYP Lideri Tansu Çiller’in, Refah Partisi’ne destek verdiği yönünden haberler çıkmıştır. Hürriyet gazetesinin “Çiller: 8 Yıla Evet Zorbalığa Hayır” başlıklı haberine göre Çiller, tasarıya ret oyu vereceklerini, zorunlu eğitimde yönlendirmeden yana olduklarını, tek tip kurşun asker yetiştirme yöntemini Arnavutluk, Çin, Sovyetler Birliği’nin dahi terk ettiğini, özellikle meslek okulları ve imam hatiplerin orta kısımlarının kapatılmasına karşı olduklarını, din eğitiminin devletin elinden alınmaması gerektiğini belirtmiştir (“Çiller: 8 yıla evet zorbalığa hayır”, 1997).

Akşam gazetesinden Bekir Türkmenoğlu “Eğitim ve bilgi çağı” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık eğitim tartışmalarının eğitimi Türkiye’nin en önemli gündem maddesi haline getirdiğini belirterek eğitimle ilgili kamuoyunda olumlu gelişmelerin yaşandığını belirtmiştir:

8 yıl tartışmaları, eğitimi Türkiye'nin en önemli gündem maddesi yapı verdi. Televizyonlar, gazeteler, siyasî parti temsilcileri, bakanlar, sokaktaki vatandaş kısaca herkes eğitimi konuşuyor. Türkiye ilk defa bu kadar eğitimle içli dışlı oluyor. Bu durum ideolojik yönüyle gerginlik de yaratsa, ülkemiz için önemli bir gelişme. Cumhuriyet tarihinde belki de ilk defa eğitimi bu kadar tartışıyor, bu kadar uzun gündemde tutuyoruz (Türkmenoğlu, 1997, s.15).

Akşam gazetesinden Rıza Zelyut "MHP Sekiz Yılın Neresinde?" başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık eğitime karşı MHP'nin tavrını eleştirmiştir:

Zorunlu eğitimi 8 yıla çıkaran yasa önerisine, halkın cahil kalmasından medet umanların nasıl direndiklerini ibretle görüyoruz. Bu olayın imam hatiplerden ne kadar öte ve ciddi bir mesele olduğunu görmesi gereken partilerden birisi de MHP idi. Ama basına yansıdığı kadarıyla MHP yönetimi de 8 yıllık zorunlu eğitime karşı çıkan bir hava içinde (Zelyut, 1997,s.12).

Eski Millî Eğitim Bakanları, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur. Zaman gazetesi "Eğitim Siyasetten Uzak Olsun" başlıklı haberle yapılan değerlendirmeleri vermiştir:

Bartın Milletvekili Köksal Toptan'ın, Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde hazırladığı bir kanun tasarısı bulunduğunu, bu tasarıda zorunlu eğitimin önce 8, 2000 yılında da 11 yıla çıkarılmasını planlamış olduklarını, Türkiye'nin zorunlu eğitime geçmekte çok zaman kaybettiğini, ancak hükümetin bugünkü tasarısının çağdaşıktan uzak olduğunu, 8 yıllık kesintisiz temel eğitime ayrılacak paranın, eğitimin kalitesinin yükseltilmesine harcanması gerektiğini, kesintisiz 8 yıllık eğitim, okullarda okullaşma oranını düşürerek, kaliteli eğitimi ortadan kaldıracığını, Tasarının mevcut haliyle din öğrenme özgürlüğüne darbe vurduğunu ifade etmiştir ve "İlla kesintisiz deniliyorsa, dinin sağlıklı öğrenilebilmesi için bir başka yol bulunabilir. Bu tasarının diğer bir sakıncası da, yabancı dil öğrenimini zorlaştıracak olmasıdır. Kolejlerin yanı sıra Anadolu liselerinin orta kısımları da kapanacaktır. Yabancı dil küçük yaştan itibaren daha kolay öğrenilir." ifadelerini kullanmıştır.

DYP Bursa Milletvekili Turhan Tayan'ın, şûra kararlarının yanında olduğunu, On Beşinci Millî Eğitim Şûrası'nın, konuyu bilimsel ve pedagojik açıdan ele alan ciddi bir çalışma yaptığını kaydeden Tayan, "8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim konusu, üzülererek ifade edeyim ki, eğitim açısından ele alınarak pedagojik ve bilimsel yönden tartışılmak yerine, siyasî ve ideolojik tartışma konusu yapılmaktadır. Bu yaklaşım çok yanlış ve mahzurludur." ifadelerini kullanmıştır.

DYP Aydın Milletvekili Nahit Menteşe, bakanlığı sırasında konuyla ilgili olarak ABD ve Almanya'da incelemelerde bulunduğunu, bu ülkelerde özellikle eğitimde yönlendirme konusunu araştırdığını, "Eğitimde öğrencilerin öncelikle sanat veya bir mesleğe yeteneği varsa o tarafa yönlendirilmelidir. Kesintisiz eğitimde yönlendirme önemlidir." dediğini, 8 yıllık kesintisiz eğitimin uzun süredir konuşulmasına karşın, imam-hatiplerle ilgili sorunların gündeme gelmediğini, bugün ise meselenin "imam hatip meselesine dönüştürüldüğünü" ve "İmam hatip okulları iddia edildiği gibi kapatılmayacaktır. Ehliyetli, kültürlü, bilgili din adamı yetiştirilmesi asıl meseledir. Cami görevlileri alim olsunlar ki, camileri siyasete bulaştırmassınlar. Tüm siyasî partiler de bu müesseselerden

ellerini çeksinler. Camiye, kışlaya, okula siyaset sokulmasın.” ifadelerini kullanmıştır (“Eğitim siyasetten uzak olsun”, 1997).

Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim Yasa Tasarısı “Din Eğitimi ve Kuran Kursları ve Hafızlık Eğitimi”ni düzenleyen 4’üncü maddesi, 55. Hükümetin büyük ortağı ANAP ile hükümeti dışarıdan destekleyen CHP arasında kriz olmaya devam etmiştir. Sabah gazetesinin “4’üncü madde krizi” başlıklı haberine göre din eğitimini düzenleyen 4’üncü madde üzerinde ANAP ve CHP arasındaki anlaşmazlık komisyonda bile aşılammıştır. ANAP Grup Başkanvekili Ülkü Güney, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal’ın, “Din eğitimi, Kuran kursları ve hafızlık eğitiminin örgün eğitimin dışında tutulup Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlanmasını” kabul ettiğini öne sürmüştür. Baykal’ın kurmayları ise, “Böyle bir anlaşma yok. ANAP ısrar edip 4. maddeyi Meclis’ten geçirirse, Anayasa’ya aykırı olan bu maddenin iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvuracağız” ifadelerini kullanmıştır (“4’üncü madde krizi”, 1997).

Bunca kavga gürültüye rağmen 12 maddelik sekizinci yıllık kesintisiz eğitim tasarısından sadece 3 madde görüşülebilmiştir. Sabah gazetesinin “Kaplumbağa Hızıyla” başlıklı haberine göre tasarının benimsenen ilk üç maddesi şöyledir:

Madde 1: 5 Ocak 1961 tarihli ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 9’uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: “İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir.”

Madde 2: 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’na aşağıdaki geçici madde eklenmiştir: “İlköğretimin 6, 7 ve 8’inci sınıf öğrenimini ortaöğretim kurumları bünyesinde yapmakta olanlar ile çıraklık eğitim merkezlerindeki öğrenciler, eğitimlerini bu kurumlarda tamamlarlar. 1997-1998 ders yılı başından itibaren bu sınıflara hiçbir şekilde öğrenci alınmaz. Bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan okulların hazırlık sınıflarında başarılı olanlar ile 1997-1998 öğretim yılında okumaya hak kazananlar da zorunlu eğitimlerini bu okullarda tamamlarlar.”

Madde 3: 14 Haziran 1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel kanununun 6’ıncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: “Millî Eğitim sistemi her bakımdan bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla ortaöğretim kurumlarına eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir.” (“Kaplumbağa Hızıyla”, 1997).

Akşam gazetesinden Can Aksın, “Batı bizi daha iyi anlıyor” başlıklı köşe yazısında Dünya Bankası’nın 1.5 milyar dolarlık kredinin, 1 milyar dolarlık bölümünü sekiz yıllık zorunlu eğitime kullandırtacağı bilgisini vermekle birlikte yaşanan gelişmelerle ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Biz ‘eğitim reformu’ değil, Meclis’te, komisyonlarda ‘kavga reformu’ yapıyoruz. Ne hükümet, ne de muhalefet bir araya gelip eğitim konusunda bir ‘çözüm’ üretmiyor. Ortada sadece kavga ve anlaşmazlık var” (Aksın, 1997, s.3).

Hürriyet gazetesinden Ege Cansen, “İki yanlış bir doğru etmez” başlıklı köşe yazısında sekiz yılın kesintisiz hale getirilmesi ve uygulamaya bu yıl geçilmesi kanunlaşırsa işin siyasî yönü bir tarafa tam bir kargaşa yaratılacağını savunmuştur:

Sekiz yılın kesintisiz hale getirilmesi ve uygulamaya bu yıl geçilmesi kanunlaşırsa, işin siyasî yönü bir tarafa, tam bir kargaşa yaratılacaktır... Lütfen saçmalamayı bırakalım. Bundan sonra açılacak ilkokulların bir kısmı, yörenin ihtiyacına ve eğitim ekonomisinin gereklerine göre, hâlen olduğu gibi, sekiz yıllık olarak kurulabilir. Diğer yandan, yeteneğe dayanan sanat (bale, müzik gibi) dallara yönelen çocuklar için eğitimin en geç 12 yaşında başlaması gerek. Yabancı dile ağırlık veren okullar için de durum böyledir. Kesintisiz diye tutturup, konuyu içinden çıkılmaz hale getirmenin ve kaynak israfı yaratmanın anlamı yok (Cansen, 1997).

Sabah gazetesinden Mehmet Ali Birand, “Hazır Olun: Bu Yıl Eğitim Karışacak” başlıklı köşe yazısında toplum olarak kendimizi sekiz yıllık eğitimin uygulamasına hazırlamamız gerektiğini ve mevcut sorunlardan bahsederek çözüm önerileri sunmuştur:

Hiç birbirimizi aldatmayalım. Bu yıl Millî Eğitim’de kargaşa yaşanacak. Başka türlü olması düşünülemez. Yıllardan beri süren bir uygulama, okulların açılmasına birkaç hafta kala değiştiriliyor ve 5 yıllık zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılıyor. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Müsteşar Yardımcısı Cemil Çetin haklı. “Her değişimin bir bedeli vardır ve her toplum bunu öder. Zamanında değişim yapmayanlar ise, ilerde bunu çok daha ağır şekilde öderler” diyor. Hayatını 8 yıllık eğitim projesine vermiş. Heyecan içinde... Bütün bu heyecanın içinde, bir de madalyonun öbür yanı var. Okullar açılınca böylesine dev bir değişikliğe nasıl uyum sağlanacak? Kimse belirli bir kargaşa yaşanacağını inkâr etmiyor. Sadece bu yıl, 8 yıllık eğitimin uygulanabilmesi için hemen 12 bin derslik inşa etmek, o oranda da öğretmen bulmak gerekiyor. Sınıflar üst üste olacak. 40-50 kişilik sınıflar yine olacak. Hiç kolay iş değil. Biz de toplum olarak, kendimizi hazırlayalım. Hemen eleştiri oklarımızı çıkartmayalım. Hemen “işte ne beklenir, bizde böyle olur” gibi alaturka suçlamalara girmeyelim. Anlayışlı davranalım. Tüm eğitim kadroları, en ağırı bu yıl olmak üzere 3 yıl süreyle bunalacaklar. Sistem 2001 yılında oturacak... Başaramazsak Refah haklı çıkacaktır. Eğer böylesine iddialı ve çok ciddi koordineli çalışma gerektiren bir reformu başaramaz, ülkenin eğitimini sürekli kargaşa içine itersek, Erbakan Hoca’nın söyledikleri doğru çıkacak. Daha şimdiden kıs kıs güldüğünü görür, “Ben size bu işin altından kalkamazsınız, demedim mi? Sizi gidi siziler...” deyişini duyar gibiyim (Birand, 1997).

Başbakan Mesut Yılmaz siyasî hayatımın sonu da olsa bunu yapacağım demiştir. Hürriyet gazetesinin “Yılmaz: Sonum da Olsa 8 Yıl Çıkacak” başlıklı haberine göre Başbakan, kesintisiz eğitim tasarısında kararlılığını belirterek “Siyasî hayatımın sonu da olsa bunu yapacağım. 8 yıllık eğitime bu yıl geçeceğiz. Bizi yolumuzdan döndüremezler” demiştir (“Yılmaz: Sonum da olsa 8 yıl çıkacak”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ülke genelinde düzenlenen “8 Yıllık Kesintisiz Eğitime Geçiş” bölge toplantıları İl Millî Eğitim Müdürlerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Hürriyet gazetesinin “Ülkenin Kurtuluşu 8 Yılda” başlıklı haberine göre Bursa’da yapılan

toplantıya katılan Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı ve Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim Komisyon Başkanı Cemil Çetin, “Bu ülkenin kurtuluşu, 8 yıllık kesintisiz eğitimin başlamasına bağlıdır” demiştir (“Ülkenin kurtuluşu 8 yılda”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Emin Çölaşan, “Doğru söz” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık kesintisiz eğitime karşı çıkan Refah Partisinin tepkilerini sert bir dille eleştirmiştir:

Evet, Refah’ın sekiz yıl direnişi dışarıda “İmam hatipler kapatılıyor” yalanıyla, Meclis çatısı altında ise kaba kuvvetle sürüyor. Oynadıkları oyun çok tehlikelidir. Ellerine kutsal kitap tutuşturulan tiplere cami avlularında gösteri yaptırılmaktadır. Burada bir kez daha yazıyorum, bu parti geleceğini kesinlikle karanlığa, cehaletin ve taassubun artmasına bağlamış durumda.10-11 yaşlarındaki küçücük çocukların sırtından din sömürüsü ve oy avcılığı yapılır mı? Bunlar yapıyor! Şimdi bütün amaçları, kitleleri sokağa dökmek. Ama olmuyor. Camileri siyaset arenası gibi kullanmak isteyenlere karşı halkımız duyarlı davranıyor ve oyuna gelmiyor. Sokağa, sayıları birkaç yüzden fazla olmayan Refah militanı dökülüyor. Bütün bunlar olurken, acaba Bay Erbakan niçin susuyor?.. Çünkü, sekiz yıllık temel eğitimi onaylayan ve uygulanması için kendi hükümetine gönderilen MGK kararının altında kapı gibi imzası var! Susmasın da ne yapsın (Çölaşan, 1997)?

Hürriyet gazetesinden Doğan Hızlan, “8 Yıllık Eğitimde Sanata Yer Yok” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık zorunlu eğitim müfredatında sanat eğitimine yer verilmemesini eleştirmiştir:

8 yıllık eğitim tartışmaları, politikacıların elinde, fen kafası ile din kafasının mücadelesine dönüştü. Eğitim görece insanları iki bölümde sınıfladılar, aradan sanat eğitimini çıkardılar, her iki taraf da bunun sözünü etmediler. Çocuklarımızın estetik duygularını geliştirmeyi, yönlendirmeyi hiçe saydılar... Tasarı yasalaştıktan sonra, sanat eğitimi konusunda ayrıca bir yönetmelik, ya da ayrı bir yasa çıkarılmalıdır. Ayrıca yetenekli çocuklar daha küçük yaşta yönlendirilmelidir. 8 yıllık kesintisiz eğitimden sonra, 15 yaşında mı geleceğin önemli solistlerini, balecilerini yetiştireceğiz (Hızlan,1997)?

Başbakan Mesut Yılmaz bazı çevreler sekiz yıllık kesintisiz eğitimi topluma yanlış anlatıp siyasî çıkar peşinde koştuklarını belirterek “Buna izin vermeyiz” demiştir. Sabah gazetesinin “Kuru Gürültüye Pabuç Bırakmayız” başlıklı haberine göre, Başbakan Mesut Yılmaz, kuru gürültüye pabuç bırakmayacaklarını, dinî eğitimin gerilemeyeceğini ancak imam-hatiplerin Refah’a mücahit yetiştiren okullar olmayacağını aksine imam-hatiplerin aydın din adamı yetiştiren okullar olacağını söylemiştir (“Kuru gürültüye pabuç bırakmayız”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “CHP Gerçekçi Olmalı...” başlıklı köşe yazısında CHP ve ANAP arasında krize neden olan sekiz yıllık eğitimle ilgili dördüncü madde konusuna değinmiştir:

Peki, nedir bu dördüncü madde: Yürürlükteki 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun: "İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında din kültürü ve ahlak öğretimi zorunludur" diyen 12'nci maddesine: "Yukarıdaki fıkranın dışındaki din eğitimi ve öğretimi veya Kuran kursları ve hafızlık eğitimi, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin istemine bağlıdır. Bu kurslardaki öğretim ve eğitim, örgün eğitim kurumları (okullar) dışında, Diyanet İşleri Başkanlığınca verilir ve Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimine tabidir. Diyanet İşleri Başkanlığı, bu konudaki talepleri karşılamak için gerekli önlemleri alır" şeklinde bir fıkra eklenmesini öngörüyor. CHP bildiğiniz gibi bu fıkranın "Temel Eğitim" konulu bir yasada yer almasının doğru olmadığını o nedenle tasarıdan çıkartılmasını istiyor. CHP'nin görüşü, yasa yapma tekniği açısından çok doğru. Çünkü 1739 sayılı yasa, adından da anlaşıldığı gibi "temel eğitim" konularını düzenlemektedir. Oysa bu fıkra, her şeyiyle onun dışındaki konularla ilgilidir. Ama CHP'nin ikinci bir itirazı daha var: Diyorlar ki, "Bu fıkrayı tasarıdan çıkarmakla kalmayalım. Bugüne kadar Diyanet İşleri Başkanlığı bu kursların açılmasıyla yetkili değil miydi? Bu işi, yasaya ihtiyaç olmadan birtakım yönetmeliklerle yürütmüyor muydu? Bırakalım bir süre daha öyle gitsin. Sonra da esasen devletin üstlenmemesi gereken bu görevi Sivil Toplum Örgütleri üstlensin." (Ekşi, 1997).

Yasa tasarısı kabul edilirken Hürriyet gazetesi, "8 Yıl Komisyondan Geçti" başlıklı haberde TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimi öngören yasa tasarısının kabul edildiği bilgisini vermiştir ("8 yıl komisyondan geçti", 1997).

Millî Eğitim Müdürlüklerince yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye'nin sekiz yıllık zorunlu temel eğitime büyük ölçüde hazır olduğu ifade edilmiştir. Hürriyet gazetesinin "Türkiye 8'e Hazır" başlıklı haberine göre 80 ilde yapılan araştırmalara göre, Türkiye'nin sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitime hazır olduğu, sekiz yıla geçişle 147 bin derslik, 256 yatılı ilköğretim bölge okulu ve 197 bin öğretmene ihtiyaç duyulacağı, üç yıllık harcamaların sekiz katrilyon tutacağı ve 400 trilyonluk açığın, Dünya Bankasından sağlanan krediyle karşılanacağı bilgisini vermiştir ("Türkiye 8'e hazır", 1997).

Yasa komisyonda kabul edildikten sonra Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü, "8 Yıl Muradına Eriyor" başlıklı köşe yazısında şu açıklamalarda bulunmuştur:

8 yıllık eğitim Türkiye'de kırk yıldır tartışılıyor. 1974'te kanunu çıktı. Bine yakın eğitim uzmanı ve değişik kesimlerin katılımıyla gerçekleşen 15. Millî Eğitim Şûrası'nda da "kesintisiz" olarak kabul edildi. Şûrada "kesintisiz" in finansmanından, öğretmen yetiştirilmesine, uygulamada çıkacak aksaklıklardan, müfredat programlarına kadar enine boyuna günlerce tartışıldı, karara varıldı. Hem de havanda su dövülmeden. Şimdi, siyasilere düşen görev, sorunları ve nelerin yapılacağını yeniden tespit etmek değil, alınmış kararları uygulamaktır (Güçlü, 1997, s.19).

Sekiz yılın komisyondan geçmesiyle birlikte valiliklere bir genelge gönderen Millî Eğitim Bakanı, kararların eksiksiz uygulanmasını istemiştir. Sabah gazetesi "Bakandan Jet Genelge" başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay'ın valiliklere genelge gönderdiği bilgisini vermiştir ("Bakandan Jet Genelge", 1997).

Toplumun her kesiminden sekiz yıllık eğitime destek verilmiştir. Sabah gazetesi “8 Yıl İçin Bağış Yağmuru” başlıklı haberde esnaflar, çiftçiler, diş hekimleri, bankacılar, toplumun her kesiminden dernekler, sekiz yıllık eğitime destek için kampanya düzenledikleri bilgisini vermiştir (“8 yıl için bağış yağmuru”, 1997). Kesintisiz sekiz yıllık zorunlu eğitimi desteklemek amacıyla başlatılan kampanyaların devam ettiğini duyuran Hürriyet gazetesi de “8 Yıla Bağış Yağmuru” başlıklı haberde İMKB’nin 32 trilyonluk bağışıyla hız kazanan sekiz yıllık temel eğitime desteklerin çığ gibi büyüdüğü ve Millî Eğitim Vakfı bünyesinde şu ana kadar 1 trilyon 50 milyar lira toplandığı bilgisini vermiştir (“8 Yıla Bağış Yağmuru”, 1997).

ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Mesut Yılmaz, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal’dan, sekiz yıllık eğitim tasarısındaki dördüncü maddeyle ilgili muhalefetlerini kaldırmalarını rica etmiştir. Sabah gazetesinin “Yılmaz’dan Baykal’a Rica” başlıklı haberine göre Baykal’ın ise, maddenin Anayasa’ya aykırı olduğu görüşünü yinelemiştir (“Yılmaz’dan Baykal’a rica”, 1997). Başbakan Mesut Yılmaz, sekiz yıllık temel eğitim yasa tasarısının dördüncü maddesine karşı çıkan CHP’yi yumuşatamamıştır. Hürriyet gazetesi “Yılmaz, Baykal’ı İkna Edemedi” başlıklı haberine göre Baykal’ın, Yılmaz’ın 4’üncü maddeye ilişkin görüşlerini ve nasıl bir uygulama içinde olacaklarını kendilerine anlattığını ve gerekli şartları sağlamaları durumunda 4’üncü maddenin iptali için Anayasa Mahkemesine gitmeye çalışacaklarını söylemiştir (“Yılmaz, Baykal’ı ikna edemedi”, 1997).

Başbakan Mesut Yılmaz, sekiz yıllık eğitimi halka anlatmak için televizyonlardan yararlanmıştır. Sabah gazetesinin “Yılmaz TV’de Anlatacak” başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz, vatandaşlara sekiz yıllık kesintisiz eğitim tasarısını anlatacak ve bu konuşmasında eğitimde gerçekleştirilen reformun içeriğini anlatacak ve tasarıya yönelik eleştirileri cevaplamayı kararlaştırmıştır (“Yılmaz TV’de anlatacak”, 1997).

RP lideri Necmettin Erbakan, Başbakan Yılmaz’ın sekiz yıllık eğitim için CHP lideri Baykal’dan emir aldığını ve sekiz yıllık kesintisiz eğitimin gerçek amacının imam hatip okullarının kapatılması olduğunu söylemiştir. Sabah gazetesinin “Onbaşı Mesut, Çavuş Baykal” başlıklı haberine göre Erbakan şu ifadeleri kullanmıştır: “Onbaşı Mesut kimden emir alıyor? Çavuş Baykal’dan. Çavuş Baykal’dan emir alarak halkın önüne çıkacak. Karikatür bu karikatür. Bunlar imam hatip okullarını kapatmayacakmış. Nasıl yüzünüz kızarmadan söylüyorsunuz? Bu aldatmacanın arkasında imam hatip okullarını kapatmak var.” (“Onbaşı Mesut, Çavuş Baykal”, 1997).

Hürriyet gazetesinden Tufan Türenç, “Çiller ve Çevresi Ret Verip Tarihe Gececek” başlıklı köşe yazısında DYP lideri Tansu Çiller’in sekiz yıllık eğitim konusundaki tavrını eleştirmiştir (Türenç, 1997, s.?). Oktay Ekşi de, “Tarih Yazmaya Ramak Kaldı” başlıklı köşe

yazısında sekiz yıllık eğitim yasa tasarısının laik cumhuriyetin geleceğini ilgilendiren bir yasa olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur (Ekşi, 1997).

Ortadoğu gazetesinden Fahrettin Öztoprak, “8 yıllık eğitim seferberliği” başlıklı köşe yazısında yapılan faaliyetin bir seferberlik olduğunu ifade etmiştir:

Meclis ve hükümet, ilk defa halkın derdine tercüman oluyor. Muhalefet her ne kadar “8 yıllık Eğitim”e karşı çıkıp, cami kapılarında bunu eyleme dönüştürmüş olsa bile, önemli olan geniş bir kitlenin tutumu. Daha doğrusu, halk memnun. Onbinlerce insan “8 Yıllık Eğitim Seferberliğine” destek veriyor. Bu sayının yüzbinlere varacağını göreceğiz. Halk, cahilliğin korkunçluğunu biliyor. İmam hatipler adı altında yanlış eğitime tabii tutulanların bir siyasî parti tarafından yönlendirildiği inkar edilemez. Erbakan, bu okulları arka bahçesi olarak görüyor. Tarikatlar, imam hatiplilerden şimdiye kadar alabildiğine yararlanmış (Öztoprak, 1997, s.8).

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit tasarının yasalaşmasını zafer olarak nitelendirmiştir. Sabah gazetesinin “8 Yıl Ata’nın Zaferi” başlıklı haberine göre Ecevit, “Sekiz yıllık kesintisiz eğitim öngören yasa tasarısının yasalaşması, Meclis’in, ulusun, laik demokratik cumhuriyetin, 55’inci hükümetin ve ölümünden tam 59 yıl sonra Büyük Önder Atatürk’ün de zaferi olacaktır” ifadelerini kullanmıştır (“8 yıl Ata’nın Zaferi”, 1997).

ANAP’ta sekiz yıllık kesintisiz eğitime karşı çıkan muhafazakâr kanadın önde gelen isimlerinden Korkut Özal sekiz yıllık temel eğitim ile ilgili tasarıya karşı çıkmıştır. Sabah gazetesinin “Korkut Özal 8 Yıl İçin İstifa Etti” başlıklı haberine göre ANAP’ta bu konuda alınan grup kararına uymayacağı bildirilen İstanbul Milletvekili Korkut Özal dün partisinden istifa etmiştir (“Korkut Özal 8 yıl için istifa etti”, 1997).

TBMM’de ele alınacak sekiz yıllık zorunlu eğitimi de kapsayan tarihi eğitim reformu ile ilgili oylamada DYP’nin ne yapacağı merakla beklenmiştir. Bu konuda Hürriyet gazetesi, “Gözler DYP’de” başlıklı haberde bu bilgiyi vermiştir (“Gözler DYP’de”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin bu ders yılında sorunsuz uygulanmaya başlanabilmesi için illere maddi kaynak aktarmaya başlamıştır. Hürriyet gazetesi “Kesintisize 8 Trilyon Ödenek” başlıklı haberde bu bilgileri vermiştir (“Kesintisize 8 trilyon ödenek”, 1997).

RP’nin son dönemin en önemli reformlarından birisi olarak nitelenen sekiz yıllık kesintisiz eğitime karşı yeni protesto eylemlerine giriştiği belirtilmiş. Hürriyet gazetesi “RP’den Glu Glu Dansı” başlıklı haberde bu konudaki gelişmeler hakkında bilgi vermiştir (“RP’den glu glu dansı”, 1997).

Zaman gazetesinden Fehmi Kuru “Kayıkçı Kavgası” başlıklı köşe yazısında CHP’nin sekiz yıllık eğitim ile ilgili dördüncü maddeye karşı takındığı tavrı eleştirmiştir:

Sekiz yıllık zorunlu eğitimi, imam hatip okullarının orta kısımlarını kapatmak için, dünyada ancak bir kaç geri kalmış ülkede benzerine rastlanan bir garabetle ‘kesintisiz’ olarak yasalaştırmak üzere yola çıkanlar, epey mesafe aldılar. Konu, bu hafta, TBMM’nde görüşülerek sonuca bağlanacak; iktidarı oluşturan üç parti (ANAP, DSP ve DTP) ile dışarıdan destekleyen CHP’nin oyları buna yetiyor. Yine de, her partide, taban kaygısıyla tereddüt geçirenler olduğu anlaşılıyor. Onlara gerekçe sağlamak amacıyla çıkartılan ‘kayıkçı kavgası’ uyduruk bir ayrıntı üzerinde: Çocuklar için beşinci sınıftan sonra yazları açılması öngörülen Kur’an kurslarını Diyanet mi üstlensin, yoksa Millî Eğitim Bakanlığı mı? Sanki, Diyanet devletin bir kurumu değil? Sanki denetim Millî Eğitim’in eline geçerse o kurslarda okutulacak Kur’an farklı olacak (Koru, 1997)?

TBMM Genel Kurulunda yasa tasarısı maddeleri görüşülürken, DYP’den firelerin etkisiyle tasarı, 35 oy farkla kabul edilmiştir. Sabah gazetesi, “8 Yıl Açık Farkla” başlıklı haberle bu bilgileri aktarmıştır (“8 Yıl Açık Farkla”, 1997). Benzer bilgiye yer veren Hürriyet gazetesi de “İlk Raunt: 35 Fark” başlıklı haberde, RP ve DYP’lilerin engellemelerine rağmen tasarının ilköğretimin kesintisiz sekiz yıl olacağını hükme bağlayan en önemli 1.maddesinin kabul edildiği bilgisini vermiştir (“İlk Raunt: 35 fark”, 1997). Daha sonra Hürriyet gazetesi “Hükümetin 8 Yıl Zaferi” başlıklı haberle konuyu ele almıştır. Habere göre ANASOL-D hükümeti, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yasa tasarısının ilk aşamasını oluşturan maddelerine geçilmesine ilişkin oylamada zafer kazandığı değerlendirmesinde bulunmuştur (“Hükümetin 8 yıl zaferi”, 1997).

Milletvekilleri yasanın üzerine 28 Şubat gölgesi düştüğünü iddia etmişlerdir. Ortadoğu gazetesinin “8 yılda, 28 Şubat gölgesi var” başlıklı haberine göre MHP Erzurum Milletvekili İsmail Köse, 28 Şubat’ta siyasî iktidarın önüne, uygulaması gereken hususların konulduğunu ve yeni hükümet bunların içinden eğitimle ilgili konuyu gündeme getirdiğini ifade ederek “Yasanın üzerine bir gölge düşmüştür. Bu, 28 Şubat gölgesidir. Bunu kimse göz ardı edemez” demiştir (“8 yılda, 28 Şubat gölgesi var”, 1997, s.7).

Tasarı maddelerinin onaylanmasıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Hürriyet gazetesi “4’üncü Madde Reddedildi” başlıklı haberde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yasa tasarısının din eğitimini Diyanet İşleri Başkanlığına bırakan 4’üncü maddesinin reddedildiği ve böylece yasa, sekiz yıllık eğitimde din eğitiminin nasıl olacağına ilişkin herhangi bir düzenleme olmadan yasalaşacağını duyurmuştur (“4’üncü Madde Reddedildi”, 1997).

Parti temsilcileri yasayla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Hürriyet gazetesinin “Partilerin 8 Yıl Yorumu” başlıklı haberine göre hükümet, cumhuriyet tarihinin en cesur reformunu Meclise getirmiştir. Muhalefet de kesintisiz eğitim yasa tasarısını engellemek için elinden geleni yaptığını belirtmiştir. Tasarının tümü üzerinde gruplar adına söz alan milletvekillerinin konuşmaları şöyle özetlenmiştir:

Mahmut Yılbaş (DTP): Tasarı üzerindeki kaygılar, din eğitimini engelleyecek endişesinden kaynaklanıyor. Ancak, 8 yıllık eğitim, siyasal zeminlere çekilerek huzursuzluk kaynağı yaratılmamalıdır. Geliniz, din eğitimini siyasî bir kavga olmaktan çıkaralım. Türk eğitiminin çok sorunu var. Durum gerçekten vahimdir.

Avni Akyol (ANAP): Tasarı, eğitim reformunun ilk tohumudur. Bu tasarı, eğitim konusunda yapacaklarımız açısından okyanustaki buzdağının görünen kısmıdır. Vatandaşlarımıza sesleniyorum, din ve devlet ilişkileri yönünden hiçbir kaygı duymayın, ama uyanık, sabırlı, dikkatli ve hoşgörülü olun.

Metin Şahin (DSP): Yeni eğitim sistemi ile çocukların kendi geleceklerini özgürce seçme şansları olacaktır. Kesintisiz eğitim uygulaması, sağ ya da sol ideolojisi değildir. Olaya, ideolojik bakanlar, bunu siyaset için istismar edenlerdir. Biz çocuklarımızı laik demokratik karşıtı sömürülerden koruyacağız.

Ayvaz Gökdemir (DYP): Anadol-D Hükümeti ‘Ver Kuran’ı, al hükümeti’ mantığı ile kurulmuştur. Tasarı, bumerang gibi gelip, iktidar ortaklarını vuracaktır. Esas amaç, imam hatiplerinin orta kısımlarını kapatmaktır. Tasarının demokratik ve sivil değil, Genelkurmay’ın Başbakan’a ısrar etmesi ile gündeme gelmiştir.

Ömer Vehbi Hatipoğlu (RP): Tasarıyla, gerici ve çağdışı bir eğitim sistemi dayatılmaktadır. Hükümet cevap versin, reform bunun neresinde? Allah’la ve halkla savaşılmaz. Kimse Kuran’a dokunamaz. Dokunan eller kırılır.

Altan Öymen (CHP): Halk adına konuşmanın usulü vardır, seçimle olur. Ama Allah adına kimse konuşamaz. Kuran-ı Kerim’e uzanan el mi var? Kuran, yüzde 99’u Müslüman olan milletin mübarek kitabıdır. CHP’nin, 4.madde ile ilgili tereddüdü sürmektedir (“Partilerin 8 yıl yorumu”, 1997).

Kesintisiz zorunlu temel eğitim kanun tasarısı yurdun değişik yerlerinde protesto edilmeye devam etmiştir. Zaman gazetesi “Tüm Yurtta Kesintisiz Protestosu” başlıklı haberde, Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Kanun Tasarısı, yurdun pek çok yerinde cuma namazı çıkışı yapılan gösterilerle protesto edildiği bilgisini vermiştir (“Tüm yurttaki kesintisiz protestosu”, 1997).

DYP lideri Tansu Çiller, sekiz yıllık eğitim yasasını çağdışı kabul etmiştir. Sabah gazetesinin “Çiller Yine Ağız Değiştirdi” başlıklı haberine göre, Çiller şu ifadeleri kullanmıştır:

DYP kesintisiz zorunlu eğitimi 8 yıl olarak desteklemiş, hatta bu programı ortaya koymuştur. Ancak bu yasa 8 yıllık zorunlu değil, 8 yıllık temel eğitim olarak ortaya çıkmıştır. 8 yıllık kesintisiz temel eğitim çağdışıdır. Bütün dünyada seçim hakkı ve yönlendirme esastır. Çağdaş eğitim adına ortaya çıkan bu yasanın uygulanmasından sonra çocuklarımız meslek okullarına gidemeyecekler. Dünyada 2. veya 3. sınıftan itibaren uzmanlaşan bütün çocukları ile bizim çocuklarımız nasıl rekabet edecek? Nasıl iş sahibi olacak (“Çiller Yine Ağız Değiştirdi”, 1997)?

Benzer bilgileri Zaman gazetesi de “Bu Dayatma Çağdışıdır” başlıklı haberle vermiştir. Hükümet tasarısını eleştiren Çiller, “Dünyanın internetle bütünleştiği, kişisel seçim

haklarının en önde olduğu bu dönemde 21. yüzyıla girerken Türkiye çağdışı bir eğitim anlayışını ortaya koymuştur.” ifadesini kullanmıştır (“Bu dayatma çağdışıdır”, 1997).

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim yasa tasarısının tartışmalı dördüncü maddesi, CHP’nin girişimi, DYP ve Refah’ın da desteğiyle reddedilmiştir. Sabah gazetesinin “CHP’nin 4.Madde Zaferi” başlıklı haberine göre CHP’nin, din eğitiminin Millî Eğitim Bakanlığının gözetiminde, ilköğretimin 5’inci sınıfını tamamlamış çocuklara, tatillerde Diyanet İşleri Bakanlığınca verilmesini öngören bu maddenin, eğitimde birliği böldüğü gerekçesiyle Anayasa’ya aykırı olduğunu, ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı yasasında da bu tür bir görev olmadığını savunmuştur. Madde, Meclis’ten geçseydi bu gerekçelerle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açacağını duyuran CHP, dün TBMM Genel Kurulunda DYP ve Refah’tan destek bulmaya çalışmıştır (“CHP’nin 4. madde zaferi”, 1997). Benzer bilgiyi aktaran Hürriyet gazetesi de “4. Maddeye Ret” başlığını kullanmıştır. Hükümeti dışarıdan destekleyen CHP, Sekiz Yıllık Kesintisiz Eğitim Yasa Tasarısı’nda karşı çıktığı 4.maddeye ret oyu vererek, isteğe bağlı din eğitimi düzenleyen bu maddenin tasarıdan çıkarılmasını sağlamıştır (“4. maddeye ret”, 1997).

Sabah gazetesinden Mehmet Ali Birand, “Gelin, Eğitim Reformunu Tamamlayalım” başlıklı köşe yazısında, sekiz yıllık eğitimin reform olmadığını aksine reforma giden yolun açılması olarak değerlendirmiştir. Asıl çalışmanın yasanın onaylanmasından sonra başlayacağını savunmuştur. Yasanın uygulanması için şu önerileri getirmiştir:

Asıl çalışma bundan sonra başlayacaktır.

1. Fiziki mekânların, yani okul inşaatı seferberliği başlatılmalıdır. Sadece bu yıl 800 bin öğrenciye yer bulmamız gerekiyor. Bu 12 bin yeni dersane (8 sınıflı 1500 okul) demektir. 2001 yılına kadar da, bu okul inşaatları ve bilgisayarlarla donatılmalarının bitirilmesi şarttır. Ancak bu şekilde, Batı standartlarına uygun 30’ar kişilik çağdaş okullar tamamlanabilecektir. Bu değişikliğin faturası, yaklaşık 4 milyar dolardır.

2. Sayıları, hâlen 450 bin olan, öğretmen sayısının en az 500-550 bine çıkarılması, paraca tatmin edilen ve çok iyi eğitilmiş öğretmen ordusu yaratmak için de, bir başka kampanya açılmak zorunluluğu vardır. Bugünkü sayı ve nitelikleriyle öğretmenlerimiz Türkiye’yi 2000’lere taşıyamazlar.

3. Bunların sonuncu ve en önemlisi, tüm müfredatın, kitapların yeniden gözden geçirilmesi, yeniden düzenlenmesi şarttır. Eğer reformun üçüncü ayağı sayılan bu nokta ele alınmazsa Reform sadece sözde kalır ve yapılan harcamalar boşa gider (Birand, 1997).

Hürriyet gazetesinden Ertuğrul Özkök, “Türkiye’nin Evet Haritası” başlıklı köşe yazısında, sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasasına yönelik bölgelere göre destekleyen ve karşı olanların haritası üzerinde durmuştur. Yasaya karşı olanların daha çok gelişmemiş bölgelerin siyasî temsilcileri olduğunu belirtmiştir (Özkök, 1997).

Sekiz yıllık eğitim meclisten geçtikten sonra Refah Partisi mahkemeye başvuracağını duyurmuştur. Sabah gazetesinin “Refah Mahkemeye Gidiyor” başlıklı haberine göre sekiz yıllık eğitimin Meclis’ten geçmesinden sonra Meclis Grubu’nu olağanüstü toplayan Erbakan, yasanın iptali için imza topladığı sekiz yıl tasarısının adının “İmam hatip okullarının orta kısımlarını ve Kuran kurslarını kapatma yasası” olduğunu ifade etmiştir (“Refah mahkemeye gidiyor”, 1997).

Gazeteler, protestolar nedeniyle polis ile vatandaşın karşı karşıya getirilmek istendiği uyarısını yapmıştır. Ortadoğu gazetesinin “Tehlikeli oyun” başlıklı haberine göre, sekiz yıllık eğitim tartışması ile siyaset, hem kışlaya, hem camiye, hem okula girmiştir. İnsanlar sokağa dökülmüştür. Müslüman olanlar ve olmayanlar bölünmesi yaratılmaya çalışılmaktadır. Polis ile vatandaş karşı karşıya getirilmeye çalışılmaktadır (“Tehlikeli oyun”, 1997, s.1).

Yasa meclisten onaylandıktan sonra Hürriyet gazetesi “Meclis’e Alkış” başlığını kullanmıştır. Gazete, Cumhuriyet tarihinin en büyük reform yasası olan sekiz yıllık kesintisiz eğitimi, 12 gün 10 gece çalışan Meclis, 242’ye karşı 277 oyla kabul ettiğini, Türkiye’yi 21’inci yüzyıla taşıyacak yasanın kabulünden sonra, hükümet kanadında büyük sevinç yaşandığı bilgisini vermiştir (“Meclis’e alkış”, 1997).

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, sekiz yıllık eğitim yasasıyla Türkiye’nin ufkunun açıldığını belirtmiştir. Hürriyet gazetesinin “Türkiye’nin Ufku Açıldı” başlıklı haberine göre, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasasıyla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Büyük Meclis büyük görev yapmıştır. Artık Türkiye’nin ufku açılmıştır.” Demirel, dayatma eleştirileri için de “Kim, kime, neyi dayatmış? Onlar dayatma nedir bilmez ki, görmediler ki... Asker, Necmettin Bey’e çekil mi dedi?” ifadesini kullanmıştır (“Türkiye’nin ufku açıldı”, 1997).

Kesintisiz sekiz yıllık eğitim yasası meclisten geçtikten sonra parti liderlerinin değerlendirmelerine yer veren Hürriyet gazetesi, “Yılmaz: Asıl İşimiz Şimdi” başlıklı haberde parti liderlerinin değerlendirmelerini şöyle özetlemiştir:

Mesut Yılmaz: Daha işin başındayız, Asıl işimiz bundan sonra. 1970’te alınmış bir kararı hayata geçireceğiz. Biz yasanın 4. madde ile birlikte çıkmasını isterdik. CHP, bu maddeye başından karşıydı. Ancak RP’nin karşı çıkma gerekçesi anlaşılır değil. İsteğe bağlı din eğitimi yasal zemine oturtacaktık. RP kör muhalefet yapmak uğruna, maddeyi iptal etti. Ancak başıboşluğa izin vermeyeceğiz. Yönetmelikte değişiklik yaparak din eğitimi yeniden düzenleyeceğiz. Din eğitimi konusunda hiçbir geri adım atılmayacaktır.

Bülent Ecevit: Tüm vatandaşlara hayırlı olmasını diliyorum. Önemli bir eğitim reformuna adım attık.

Necmettin Erbakan: Şimdi böyle olsun. Ama Allah imam hatiplerin orta kısımlarını yeniden açma şerefini bize verecek. Bu karar da tarihe, Kuran kurslarının ve imam hatiplerin kapatma günü olarak geçecek. Bizim arkadaşlarımızın mücadelesi de parlak bir zafer olarak anılacak. Bu yasa ne millet, ne insan hakkı, ne de çağdaşlık amacı taşıyor.

Deniz Baykal: Biz böylece çocuklarımızı kapanın elinde oyuncak olmaktan kurtaracağız. Çocuklarımızın kurdun kuşun, tarikatların, cemaatlerin elinden alıp, Cumhuriyetin okullarında sahip çıkacağız. Bu geldiğimiz nokta başlangıçtır. Bir önemli görev yapılmıştır. Görev yerine getirilmiştir. Büyük bir iş yaptık, iftihar edebiliriz.

Muhsin Yazıcıoğlu: Millî Eğitim, bu yasa ile tarumar edilecek. Gayri millî, temelsiz, nesilleri öz değerlerinden kopacak bir yasadır. Yasayı destekleyenleri millet iyi anmayacaktır. Milletimiz müsterih olsun iktidarımızda bu yasayı geçirenlerden hesap soracağız (“Yılmaz: Asıl işimiz şimdi”, 1997).

Milliyet gazetesinden Derya Sazak, “8 yıl zaferi” başlık köşe yazısında, sekiz yıllık eğitim yasasını çağdaş eğitime geçişte atılan ilk adım olarak değerlendirmiştir:

Meclis'teki 8 yıl maratonu, hükümetin zaferiyle sonuçlandı. Yılmaz ve Ecevit, ileriye artık daha güvenle bakıyorlar. Koalisyonun kuruluş gerekçelerinden birini oluşturan, ‘eğitim reformu’nun nihayet yasalaşmış olması ANASOL-D’nin iktidardaki gücünü göstermesi açısından tartışmasız bir başarıdır. Çağdaş eğitime geçişte atılan bu ilk adımı, karmaşaya yol açmadan uygulamaya koymak, başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere, Yılmaz-Ecevit kabinesinin bundan sonra da temel görevi olmalıdır (Sazak,1997).

Milliyet gazetesinden Yavuz Donat, “Hayırlı Olsun” başlıklı köşe yazısında yasanın süresi yönünde tartışılması gerektiğini ve buna da şükür diyerek hayırlı olsun değerlendirmesinde bulunmuştur: “Sekiz yıl eğitim konusu çok tartışıldı. Bizce ‘daha da tartışılmalıydı.’ Ama ‘sekiz yıl az... Dokuz olsun... On olsun’ diye tartışılmalıydı. Neyse, buna da şükür. ‘Sekiz yıl kesintisiz’ hayırlı olsun.” (Donat, 1997).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü, “8 Yılın Mimarları ve Baykal” başlıklı köşe yazısında, sekiz yıllık eğitim yasasını aydınlık yarınlara ilk adımı olarak değerlendirmiştir:

Türkiye, 24 yıllık hayaline, nihayet kavuştu. İlk adımı 1973’te atılan 8 yıllık kesintisiz temel eğitim, RP ve DYP’nin tüm engellemelerine rağmen, dün, TBMM’de büyük bir coşkuyla yasallaştı. Hayırlı uğurlu olsun. Her ne kadar RP’liler, 16 Ağustos’u, yani dünü, ‘Cehalet Bayramı’ olarak ilan etseler de, 16 Ağustos, aydınlık yarınlara ilk adımı olacak (Güçlü, 1997, s.16).

Hürriyet gazetesinden Oktay Ekşi, “Teşekkürler...” başlıklı köşe yazısında sekiz yıllık temel eğitim yasasının kabul edilme sürecini ve eleştirilerini yaptıktan sonra Türkiye’ye sekiz yıllık kesintisiz eğitimi kazandıran herkese teşekkür etmiştir: “Yine de biz, Türkiye’ye 8 yıllık kesintisiz eğitimi kazandıran herkese sonsuz teşekkürler sunuyoruz.” (Ekşi, 1997).

Yasanın onaylandığını duyuran Sabah gazetesi, “8 Yıl Yasası’na Baba’dan Onay” başlıklı haberde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in, meclisten 12 günde geçen yasayı

önüne gelir-gelmez imzalayıp Resmi Gazete'ye gönderdiği bilgisini vermiştir (“8 Yıl Yasası'na Baba'dan onay”, 1997). Milliyet gazetesi de “Baba'dan Jet Onay” başlıklı haberle duyurmuştur (“Baba'dan jet onay”, 1997,s.17).

Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Yasa Tasarısı'nın TBMM'de kabul edilmesine tepkilerin giderek arttığını duyuran Zaman gazetesi, “Tepkiler Kesintisiz Büyüyor” başlığını kullanmıştır. Habere göre İstanbul'da 55 imam hatip lisesinin okul aile birliği başkanları ile velileri bir araya gelerek basın toplantısı düzenlemişler. Katılımcılar adına konuşan İmam Hatip Liseleri Okul Aile Birliği Genel Başkanı Ali Rıza Bilgin, ülkemizde eğitimin siyasete alet olduğunu, kesintisiz eğitimin aceleye getirildiğini, dünyanın gelişmiş hiçbir ülkesinde kesintisiz eğitim modelinin olmadığını dile getirmiştir (“Tepkiler kesintisiz büyüyor”, 1997).

Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanı Hasan Celal Güzel, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim ile ilgili tasarının yasalaşmasına tepki göstererek TBMM'nin, milleti temsil etmekten uzaklaştığını iddia etmiştir. Zaman gazetesinin “Millî İradeyi Bitirdiler” başlıklı haberine göre Güzel, yasanın “yalnızca imam hatip liseleri ile Kur'an kurslarına değil, millete karşı yapılan bir dayatma olduğunu” ve TBMM'nin gayrimeşru hale düştüğünü ileri sürerek “Çünkü, meşru olan bir meclis, halkın sesini dinler.” demiştir (“Millî iradeyi bitirdiler”, 1997).

Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli, yapılan tartışmaların Türkiye'yi gergin bir ortama sürükleyeceği uyarısını yapmıştır. Ortadoğu gazetesinin “Rejim tehlikede” başlıklı haberine göre MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Türkiye'deki gergin ortamın, sekiz yıllık zorunlu eğitim tartışmasıyla daha da gerginleşeceğini belirtmiştir ve “Türkiye'yi çatışmalara ve bölünmeye götürecek hiçbir hareketin içerisinde MHP yer almayacaktır” demiştir. Bahçeli, sevginin ve birliğin var olduğu yerde MHP'nin de yer aldığını söylemiştir (“Rejim tehlikede”, 1997, s.1).

Başbakan Mesut Yılmaz, kesintisiz eğitimin yasalaşmasından sonra açıklamalarda bulunmuştur. Hürriyet gazetesinin “Karanlıktan Kurtulduk” başlıklı haberine göre, Başbakan Mesut Yılmaz, “Türkiye'nin önü aydınlık, parlaktır. Türkiye artık karanlığın pençesinden kurtulmuştur. Türkiye bundan sonra daima aydınlığa koşacaktır” ifadelerini kullanmıştır (“Karanlıktan kurtulduk”, 1997).

Milliyet gazetesinden Fikret Bila da “Açık din eğitimi” başlıklı köşe yazısında yasanın uygulanma sürecinde hangi sorunlarla karşılaşılacağını belirtmiştir:

Sekiz yıllık kesintisiz eğitim sancılı bir biçimde de olsa yasalaştı. Şimdi sıra uygulamada... Uygulama sürecinde Türkiye'yi iki büyük sorun bekliyor. Birincisi din eğitimi “temel eğitim” olarak algılayan ailelerin politik açıdan istismara açık tepkileri... İkincisi ise sekiz yıllık çağdaş temel eğitimin ülke düzeyinde yaygınlaştırılmasını sağlayacak altyapının oluşturulması... Sekiz yıllık

kesintisiz temel eğitim uygulamasına özellikle başlangıç döneminde azımsanmayacak bir toplumsal direnç gösterileceği belli. Tasarının yasalaşma sürecinde yaşanan olaylar politize edilmiş toplumsal muhalefetin işaretlerini verdi. Önümüzdeki dönemde hükümetleri bekleyen sorunların başında bu konudaki toplumsal direnç gelecek (Bila, 1997).

Ortadoğu gazetesinden Altemur Kılıç, “Maksat Eğitim Değil, Şeriata Kadro Hazırlamak!” başlıklı köşe yazısında “Sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasası TBMM’den nihayet geçti. Bu kanun, tartışılabilir yönleri bulunsa bile, Atatürk’ün, eğitim, birleştirmek ve Arap harflerinin yerine yeni Türk harflerini koymak reformlarından sonra en köklü eğitim reformunun başlangıcı olacaktır-olmalı-dır!” demiştir. Ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır:

Aslında ne din elden gidiyor, ne İmam Hatip Liseleri kapatılıyor. Ne de din eğitimi önleniyor. Düpedüz demagoji yapılıyor, dini duygular sömürülüyor. Ama ‘şeriat’ düzeninin istendiği muhakkak. Refahlıların, köktendincilerin telaşı ve yeni sisteme dirençleri de bu düzene kadro hazırlanmasının önleneyecek olması. Yoksa çağdaş eğitim vb. gibi söylemleri bahane (Kılıç, 1997, s.7).

Ortadoğu gazetesinden Midhat Soydan “Temel Eğitimde ‘Kesintisiz’ şartı kaldırılmalıdır” başlıklı makalesinde özetle şu uyarılarda bulunmuştur: “8 yıllık Zorunlu Eğitim’deki ‘kesintisizlik’ şartı kaldırılmalı. Hatadan bir an önce dönülüp bu konuda yeni bir çalışma başlatılmalı. Kesintisiz şartını savunanların asıl hedefi çocuklara din eğitimi verilmesini engellemektir. TBMM’nin yeni yasama döneminde bu konu ile ilgili mutlaka çalışmalar yapılmalıdır.” ve ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır:

Bu gün, 8 yıllık zorunlu temel eğitimin, millete ‘kesintisiz’lik şartı ile çıkartılmış olması korkarım ki eğitimde yıllardır karınca misali alınan mesafeyi bir anda boşa çıkartabilir. Mesleki ve teknik okulların orta kısımlarıyla, Anadolu liselerinin orta kısımları kapatılacak, böylece çocuklarımızın, daha kolay yönlendirilebileceği, daha kolay ve kalıcı eğitim alabilecekleri 5-15 yaşları arasını; 8 yıl gibi çok uzun ve içeriğinin nasıl doldurulduğu herkesin malumu olan bir Temel Eğitim alacaktır. Bu çocuklar, hiçbir mesleki ve teknik bilgi ve beceriye sahip olmadan, liyakat, istidat ve kabiliyetlerine bakılmadan tek tip eğitimden geçecektir (Soydan, 1997, s.8).

Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin bu yıl devreye girmesinde anlaşılan koalisyon ortakları arasında, “seçmeli dersle yönlendirmenin” nasıl uygulanacağı konusunda sorun çıkmıştır. Hürriyet gazetesinin “8 Yıllık Kesintisizde Yönlendirme Çatlağı” başlıklı haberine göre ANAP, meslekî yönlendirmenin 6.sınıfta başlamasını savunmuştur. DSP ise 8.yılda başlamasını istemiştir. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin bu yıl devreye girmesinde anlaşılan ANAP ve DSP arasında “seçmeli dersle yönlendirmenin” nasıl uygulanacağı konusunda çatlak çıkmıştır (“8 yıllık kesintisizde yönlendirme çatlağı”, 1997).

Milliyet gazetesinden Şahin Alpay “Kesintisiz” başlıklı köşe yazısında, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasını sevindirici olarak değerlendirmiştir:

TBMM 8 yıllık “kesintisiz” zorunlu eğitim yasasını kabul etti. Türkiye’nin 2000’e 3 kala zorunlu eğitimi 8 yıla çıkarmış olması, elbette ki sevindirici. Eğitimin en önemli yatırım olduğu dünyamızda Türkiye daha uzun süre zorunlu temel eğitimi 5 yıla sınırlı tutmaya devam edemezdi (Alpay,1997).

Abbas Güçlü de “8 Yılı Kim Anlatacak?” başlıklı köşe yazısında kamuoyunun sekiz yıllık eğitim konusunda bilgi sahibi olmadığı ve bu konuda çaba gösterenin olmadığını belirtmiştir: “Siyasîlerin kavgası bir yana, 8 yıllık kesintisiz eğitimin, ne getirip ne götüreceği konusunda, kamuoyu çok az bilgiye sahip. Bu konuda söylenenlerin ise pek çoğu doğru değil. Anlayacağınız, herkesin kafası karmakarışık. Netleşmesi için de çaba gösteren yok!” (Güçlü,1997).

Mehmet Ali Birand, “Bugünkü Haliyle, 8 Yıl Hiçbir İşe Yaramaz” başlıklı köşe yazısında yasanın içerik yönünden değil siyasî yönden tartışıldığını ifade etmiştir ve yasanın kabul edilmesinden sonra yaşanacak gelişmelerin önemli olduğunu savunarak eğitimin mevcut sorunlarından bahsetmiştir:

8 yıl fırtınası bitti. Eğitim sistemindeki bu dramatik değişiklik son derece önemliydi. Adeta bir sembol olmuştu. Demokratik sistemi epey zorlama pahasına, kol bükerek gözdağı vererek istediğimizi yaptırtık. Üstelik, birkaç yıl süreyle büyük kargaşa yaşama pahasına, muazzam bir fatura ödeyerek 8 yıl yasalaştı. Şimdi soğukkanlı bir değerlendirme yapma zamanı. Birbirimize yalan söylemeyelim. Bunca aydır “8 yıllık zorunlu eğitim reformunun” içeriğini tartışmadık. Olayı siyasî yönden ele aldık. Birkaç uzmanın sesi de kaybolup gitti. Türk usulü “Biz, iyi kötü bir yasa çıkaralım, sonra bozuk yönlerini değiştiririz” dedik. Büyük bir adım atıldı. Ancak, bundan sonrası çok daha önemli. Bundan sonra alınacak kararlar ve uygulamalar, 8 yıl projesini yok edebileceği gibi, tam aksine “gerçek bir reforma” dönüştürebilir. Eğer bugün ilkokullarda verilen 5 yıllık eğitim aynen sürdürülür ve sadece süresi 8 yıla çıkarılmakla yetinilirse, kaş yapalım derken göz çıkartmış oluruz. Sistemi düzeltelim diye uğraşırken, bugünkünden çok daha çarpık bir kuşak yetiştirme durumuna düşebiliriz (Birand, 1997).

Okul öncesi eğitim.

Koalisyon hükümetleri döneminde, okul öncesi eğitimi alanında değişim yaşanmıştır. Yapılan değişiklikler, kamuoyunu bilgilendirmek için gazetelere yansımıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Okul Öncesi Eğitim İçin Sistem Arayışı” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitimi sistemli bir hale getirmek ve yaş gruplarının gereksinim duyduğu eğitimi verebilmek için eğitim programları hazırlamış ve okul öncesi eğitime ilişkin kanun hazırlıkları yapmıştır (“Okul öncesi eğitim için sistem arayışı”, 1994, s.7).

Kreş, anaokulu ve anasınıfı için öğretim programları hazırlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Okul Öncesi Eğitime Yeni Bir Program” başlıklı haberine göre yurt genelinde kamu kurum ve kuruluşları, vakıflar ve yerel yönetimlerce açılan kreş, anaokulu ve

anasınıfları Millî Eğitim Bakanlığı çatısı altında toplanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı; Marmara, Gazi, Hacettepe ve Ankara üniversitelerinden gelen uzmanlar tarafından uzun süredir hazırlıkları sürdürülen “Kreş, Anaokulu ve Ana Sınıfı Öğretim Programları” tamamlanarak Talim ve Terbiye Kurulunun onaylamasıyla öğretim programı 1994-1995 eğitim yılında yaşama geçirilecektir (Okul öncesi eğitime yeni bir program”, 1994, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim kurumları bünyesinde anaokullarının açılması zorunluluğunu getirmiştir. Zaman gazetesinin “Okullara Ana Sınıfı Mecburiyeti” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı 1995-96 öğretim yılında ilköğretim okulları bünyesinde ana sınıfı açılması zorunluluğunu getirmiştir. Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürü Özcan Tekiner imzasıyla valiliklere gönderilen genelgede, 6-12 derslikli okullarda 1, 12 derslikten fazla olanlarda ise 2 ana sınıfı açılmasının mecburi hale getirildiği belirtilmiştir (“Okullara ana sınıfı mecburiyeti”, 1995). Benzer gelişmeleri Cumhuriyet gazetesi “Okullara Ana Sınıfı Eklenecek” başlıklı haberle vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay, anaokullarının yaygınlaştırılması, bundan sonra yapılacak her ilköğretim okulunda bir anasınıfı eklenmesini ve ilköğretim yaşının 5’e indirileceğini belirtmiştir (“Okullara ana sınıfı eklenecek”, 1998, s.7).

İlköğretim.

Koalisyon hükümetleri döneminde, ilköğretim alanında değişiklikler yaşanmıştır. Meydana gelen gelişmeler kamuoyunu bilgilendirmek için gazetelere yansımıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde köklü değişikliklerde bulunmuştur. Milliyet gazetesinin “180 Gün Eğitim” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim’de köklü değişiklikler gündeme gelmiştir. Geçen öğretim yılının sonlarında yürürlüğe giren ve büyük eleştirilere neden olan İlköğretim Kurumları Yönetmeliği yeni şekliyle belli olmuştur. Eski yönetmelikteki, önemli maddelerden çoğu değişikliğe uğramıştır. “Türkçeden Kalan, Sınıfta Kalır” ilkesi kaldırılmış. Öğretim süresi 190 günden, 180 güne indirilmiş. Okula başlama yaşı ise, yeniden 6’dan 7’ye yükseltilmiştir (“180 gün eğitim”, 1992, s.17).

Milliyet gazetesinde Yalçın Doğan “On Bir Milyon Öğrenciye Cinayet” başlıklı köşe yazısında, 9 Mart 1992 tarihinde yayınlanan “İlköğretim Kurumları Yönetmeliği”nde yapılan düzenlemenin eğitim camiasında kargaşaya neden olduğu gerekçesiyle skandal ve rezalet olarak nitelendirmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı 9 Mart 1992 günü Resmi Gazete’de yayınlanan bir yönetmelikle eğitim sisteminin altını üstüne getiriyor. Buna göre, “ikmale kalmak kaldırılıyor”. Zayıf dersleri olan öğrencilerin bu derslerdeki durumuna”

“okul yönetimleri ile çocukların velileri” birlikte karar veriyor. Ancak, bir nokta var. Bazı okullarda 7-8 dersten zayıf not alan bir öğrenci, okul yönetimi ile veli anlaşması sonucunda pekala sınıf geçebiliyor. Okul yönetimi ile velinin anlaşamadığı okullarda, örneğin bir başka öğrenci 1-2 zayıf dersi olduğu halde, sınıfta kalabiliyor!..9 Mart'ta yayınlanan yönetmelik “İlk ve orta öğretimde eğitim sistemini düzenleyen tüm diğer yönetmeliklerin kaldırıldığını” belirtiyor. Tüm yönetmelikler kalkıyor. Ama bu yönetmeliğin hangi maddesinin, hangi yıl ve nasıl uygulanacağını Millî Eğitim Bakanlığı dahil, hiçbir ilin millî eğitim müdürlüğü, okullar, öğretmenler, veliler ve öğrenciler bilmiyor!.. Dolayısıyla, on bir milyon öğrenci okulların tatile girmesine bir ay kala, henüz kendi durumunu bile bilemiyor. Yönetmeliğin hangi ilkesinin “Bu seneye mahsus mu, değil mi?” olup olmadığı bilinmiyor. Bu tam skandal!.. Tam bir rezalet!. (Doğan,1992, s.14).

Millî Eğitim Bakanlığı, ilköğretim kurumlarının ortaokul kademesinde başarısız sayılan öğrencilerin durumlarının bir kez daha sınıf ve şube öğretmenler kurulunda ele alınmasını kararlaştırmıştır. Zaman gazetesi, “MEB'den Şartsız Kurul” başlıklı haberde gelişmelerle ilgili ayrıntıları aktarmıştır (“MEB'den şartsız kurul”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı, “Çantasız Eğitim” projesini hayata geçirmek için çalışma başlatmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Eğitimde Çantasız Dönem Başlıyor” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, ilkokul öğrencilerinin “okul çantası” yükünden kurtarılması için “çantasız eğitim-öğretim projesi”ni uygulamaya çalışmıştır. Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çankırı, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kayseri, Samsun ve Trabzon'da seçilen 42 okulda pilot olarak uygulanmaya başlanan “çantasız eğitim-öğretim projesi”yle, ilkokul 1, 2 ve 3.sınıf öğrencileri, okullara çantayla gelip gitmeyecekler. Projenin uygulandığı okullarda her öğrenci için bir dolap olacak. Öğrencinin kitapları, defterleri ve diğer malzemeleri bu dolaplarda bulunacak. Öğrencilerin sözlük, ansiklopedi gibi gereksinimleri okul tarafından sağlanacak. Bu öğrencilere ev ödevi verilmeyecek (“Eğitimde Çantasız Dönem Başlıyor”, 1995, s.3). Zaman gazetesi de “Çantasız Eğitim Denemede” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından “Çantasız Eğitim Projesi”nin başlandığını duyurmuştur. Habere göre bu yıl bazı okulların 1., 2. ve 3.sınıflarındaki öğrencilere yönelik olarak uygulamaya konulan Çantasız Eğitim Projesi'nin, bakanlık tarafından pilot okul olarak belirlenen 13 ildeki 42 okulda denenecektir (“Çantasız eğitim denemede”, 1995).

Sekiz yıllık eğitim yasasıyla birlikte “İlköğretim Kurumları Yönetmeliği”nde değişiklikler yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Zeki Öğrenci Sınıf Atlayacak” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık kesintisiz eğitimi öngören yasaya koşut olarak yönetmelikleri değiştirmiştir. Yönetmelikte yapılması planlanan değişiklikle başarılı öğrenciler “sınıf yükseltme sınavı” ile sınıf atlaması öngörülürken devamsızlığı olmasına karşın derslerinde başarılı olan öğrenciler bir üst sınıfa geçebilecek (“Zeki öğrenci sınıf

atlayacak”, 1997, s.3). Cumhuriyet gazetesinin “Öğrenciye Ceza Verilemeyecek” başlıklı haberine göre de, Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık kesintisiz eğitime koşut olarak ilkokul ve ortaokulları bütünleştirilmesi için çalışmalarını sürdürmüştür. Yönetmelik taslağına göre ilköğretim öğrencilerine “maddi ve manevi ceza” verilemeyecek. Öğretmen ya da okul yöneticileri, öğrencilere dayak atamayacak ve hakaret edemeyecek (“öğrenciye ceza verilemeyecek”, 1997, s.1). Yönetmelik değişikliğini Milliyet gazetesi de “İlköğretimde İlk Üç Yıl Sınıfta Kalma Yok” başlıklı haberle duyurmuştur. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık zorunlu eğitime uyum sağlanması için İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin bazı maddelerini değiştirmiştir. Resmi Gazete’de yayınlanan yönetmelik değişikliğine göre, ilköğretim okulu tanımı “zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim-öğretim gördükleri ve öğrenim süresi 8 yıl olan ilköğretim kurumu” diye değiştirilmiştir (“İlköğretimde ilk üç yıl sınıfta kalma yok”, s.12). Yönetmelik değişikliği bilgisini Zaman gazetesi ise “Öğrencilere Kolaylık Üstüne Kolaylık” başlıklı haberle duyurmuştur (“Öğrencilere kolaylık üstüne kolaylık”, 1997).

Ortaöğretim.

Koalisyon hükümetleri döneminde, ortaöğretim alanında değişiklikler yapılmıştır. Meydana gelen gelişmeler kamuoyunu bilgilendirmek için gazetelere yansımıştır. Millî Eğitim Bakanlığı “çok programlı lise” uygulamasını 1992-1993 öğretim yılından itibaren başlatmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Çok Programlı Lise” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan, çok programlı lise uygulamasının önümüzdeki yıldan itibaren yaygınlaştırılıp geliştirileceğini söylemiştir. Çok programlı lise uygulamasını daha çok Anadolu’daki il ve ilçelerde düşündüklerini, bu okullarda hem genel hem de meslekî eğitime yönelik bölümlerin bulunduğunu belirtmiştir (“Çok programlı lise”, 1992, s.20).

Ortaöğretimde “açık lise” dönemi başlatılmıştır. Millî eğitimde yeni öğrenim dönemi için yapılacak değişikliklerin bilgisini veren Milliyet gazetesi, “Şimdi de Açık Lise” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre önümüzdeki öğretim yılında en önemli değişiklikler, trafik, sağlık, çevre ve kitap okuma gibi yeni derslerin programa alınması, açık lise ve hazırlık sınıfları uygulamalarının başlatılması, TV yayıncılığına geçiş için çalışmaların ve hazırlıkların yapılması ile ders geçme ve kredi sisteminin sorunlarının asgariye indirilmesidir (“Şimdi de Açık Lise”, 1992, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı paralı eğitim uygulamasını başlatmıştır. Milliyet gazetesinin “Devlet Okullarında Paralı Eğitim” başlıklı haberine göre yasalarımızda parasız olan devlet okullarındaki eğitim uygulamada paralı hale getirilecek. Özellikle süper liseler ve Anadolu liselerinde okumak isteyen öğrencilerin velileri 5 milyon lira ile 10 milyon lirayı gözden

çıkacaktır. Kayıtlar sırasında, zorunlu bağışlarla uğraşan veliler şimdi de kayıt yenileme ücretlerine para yetiştirmeye çalışacak (Devlet okullarında paralı eğitim”, 1994, s.25). Başka bir bilgiye yer veren Zaman gazetesi de “Anadolu Liselerine Halk Katkısı” başlıklı haberde Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan genelgede, Anadolu lisesi açılmak istenen mahalde halk katkısı da sağlanabilmesi için protokol imzalanması ve vakıf kurulması gibi yeni tedbirler alınması şart koşulduğu bilgisini vermiştir (“Anadolu liselerine halk katkısı”, 1994).

Paralı eğitimle ilgili Milliyet gazetesi de “Anadolu Lisesi Paralı Olacak” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı, bir süredir gündemde olan “paralı lise” uygulamasını başlatmaya karar vermiştir. Anayasa’da ilköğretimin parasız olması gerektiği ama ortaöğretimle ilgili herhangi bir hükmün bulunmadığı belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, yeni bir çalışma başlatarak ortaöğretimi paralı hale getirecek, paralı öğretime öncelikle Anadolu liselerinden başlatılacak. Millî Eğitim Bakanı Ayaz, kendinden önceki bakanlardan bir adım daha ileri giderek sadece Anadolu liselerinin değil bütün ortaöğretim kurumlarının paralı olması için yeni bir yönetmelik hazırlatmaya başlamıştır. “Benim önceliğim hiç kuşkusuz eğitimidir” diyen Başbakan Tansu Çiller’in eğitimin paralı yapılması konusundaki düşünceleri ise merakla beklenmiştir. Çiller eğitimde fırsat eşitliğini savunurken paralı eğitime vize verip vermeyeceği merak konusu olmuştur (“Anadolu lisesi paralı olacak”, 1994, s.1, s.15). Zaman gazetesi de “Paralı Öğretim Yeniden Gündemde” başlıklı haberle konuya değinmiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumlarında öğretimin paralı olması için çalışma başlatacaktır. Bu maksatla Teşkilat Kanunu’nda değişiklik teklif eden kanun tasarısı hazırlanmış. Bir süre önce Anadolu liselerinin paralı olması işlemlerinin durdurulduğunu açıklayan Millî Eğitim bakanı Nevzat Ayaz, sürpriz bir çıkış yaparak bütün ortaöğretim kurumlarının paralı olması için çalışma yaptığını belirtmiştir (“Paralı öğretim yeniden gündemde”, 1994).

Cumhuriyet gazetesi de “Ortaöğretim Bu Yıl Paralı Olacak” başlığını kullanmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretimin paralı hale getirilmesi için sembolik olarak “Maddi katkı payı” için yeni düzenlemeler getirerek uygulamaya hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ayrıca 1995 İcra Planı’nda, maddi katkı payı uygulamasına yönelik yeni düzenlemeler getirecekmiş (“Ortaöğretim bu yıl paralı olacak”, 1995, s.5).

Cumhuriyet gazetesi “Ortaöğretime Yükseköğretim modeli” başlıklı haberde farklı bilgiler aktarmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı, 1995-1996 İcra Planı kapsamında alınan ve 1 yıl içinde gerekli düzenlemelerin yapılması öngörülen “Ortaöğretimde maddi katkı payı alınmasının esaslara bağlanması projesi”nde “katkı payı modeli” olarak üniversitelerde

uygulanan “harç sistemini” seçmiştir. İcra Planı’nda, 3797 sayılı Millî Eğitim Teşkilat Yasası’nın “paralı Anadolu liselerini” düzenleyen 59’uncu maddesinde yükseköğretimle benzerlik sağlanması amacıyla yeni düzenlemelerin yapılması öngörüldüğü belirtilmiştir (“Ortaöğretime yükseköğretim modeli”, 1995, s.3).Gelişmeleri vermeye devam eden Zaman gazetesi de, “Paralı Eğitim İçin Start Verildi” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı ve Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkanlığınca yürütülen çalışmalarla mecburi eğitim dışında eğitimin diğer kademelerinden katkı payı alınması esasları belirlenerek bu konudaki çalışmaların sürdürülmesi Millî Eğitim Bakanlığı 1995-1996 İcra Planı üç aylık çalışma raporuna alındığı belirtilmiştir. Buna göre ilk etapta Anadolu liselerinin paralı yapılması için yönetmelik çıkarılacak ve 1996 yılında yürürlüğe girecek olan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde tüm orta öğretim kurumlarından maddî katkı alınması için 3797 Sayılı Kanunda gerekli değişikliğin yapılması sağlanacaktır. Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ortaöğretim kademesinden faydalananların belli oranda eğitim bedeline katılmasını öngördüğü, 3797 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu’nun 59. maddesi ise Anadolu liselerinde okuyan öğrenci velilerinden katkı payı alınması hükmünü getirdiği belirtilmiştir (“Paralı eğitim için start verildi”, 1995).

Paralı eğitimle ilgili mevzuat çalışmaları yapıldıktan sonra Sabah gazetesi, “Paralı Eğitim Genelgesi” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlık, valiliklere gönderdiği genelge ile öğrencilerden katkı payı alınmasını yasallaştırmıştır. Sağlık, genelgesinde bütçeden ayrılan ödeneklerle eğitim ihtiyaçlarını karşılamamanın mümkün olmaması nedeniyle eğitim girdilerinin ek kaynaklarla desteklenmesinin gerektiğini ve bu kaynağın da velilerin katkıları olduğunu, katkı paylarının tüm illerde Millî Eğitim Vakfı aracılığıyla toplanmasının da spekülasyonları önleyeceğini, hizmetin daha sağlıklı yürütülmesinin sağlanacağını belirtmiştir (“Paralı eğitim genelgesi”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, “Ortaöğretim Kurumları Disiplin Yönetmeliği”nde değişiklik yapmıştır. Milliyet gazetesinin “Okulda Disiplin Cezası Hafifliyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Disiplin Yönetmeliği değişikliği taslağı, “sürekli uzaklaştırma” olarak Türkiye sınırları içinde okuma olanağını yitiren öğrenciye Açıköğretim Lisesi’ne gitme hakkı tanımıştır (“Okulda disiplin cezası hafifliyor”, 1994, s.17). Benzer konuya değinen Zaman gazetesi de “Disiplin Yönetmeliği Değişti” başlıklı haberini kullanmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği, dünkü Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, okul

disiplin kurulu ile ilçe disiplin kurulu ve üst disiplin kurulunun görev ve yetkilerini de yeni esaslara bağlamıştır (“Disiplin yönetmeliği değişti”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı sınıf geçme sisteminde değişiklikler yapmıştır. Zaman gazetesinin “Sınıf Geçmede Yeni Düzenleme” başlıklı haberine göre sınıf geçme sistemini, kredili sisteme yakınlaştırma çalışmalarını sürdürdüğünü, sınıf geçme sistemi ve sınav yönetmeliği üzerinde yapılan uyarılama çalışmaları ile sınıf geçme sistemi ile kredili sistem arasındaki bazı farklılıklar giderilecektir (“Sınıf geçmede yeni düzenleme”, 1995). Benzer gelişmeleri aktaran Zaman gazetesinin “Sınıf Geçmeler Resmileşti” başlıklı haberine göre ortaöğretim kurumlarında bu yıl uygulanacak Sınıf Geçme Yönetmeliği yürürlüğe girecektir. Kamuoyunda büyük tartışmalara yol açan yeni yönetmeliğe göre, bundan sonra ortaöğretim kurumlarında beşli not düzeni kullanılacak. Ödev ve projeler ise 100 tam puan üzerinden değerlendirilecek. Yeni sistemde, 5 (pekiyi), 4 (iyi), 3 (orta), 2 (geçer), 1 (geçmez) ve 0 (etkisiz) olarak değerlendirilecek (“Sınıf geçmeler resmileşti”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı uzun aradan sonra Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği’nin bazı maddelerinde yeniden değişiklikler yapmıştır. Zaman gazetesinin “Sınıf geçmede değişiklik” başlıklı haberine göre Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği’nin bazı maddeleri değiştirilmiş ve Resmi Gazete’nin dünkü sayısında yayımlanmıştır. Değişikliğe göre, ortaöğretimde her öğrencinin ilgi, istek, yetenek ve derslerdeki başarısına göre yönlendirilmesi ve alanında-bölümünde ilerlemesi esas olacak. Önceki yönetmelikte, yönlendirmede öğrencinin derslerdeki başarısı dikkate alınmamış. Öğrencilerin ortalama yükseltme sınavının esasları da yeni yönetmelikte değiştirilmiş. Buna göre, doğrudan sınıfını geçemeyen öğrenciler ile bazı derslerin yılsonu notunu yükseltmek isteyen öğrenciler, ders kesiminde istedikleri en fazla 3 dersten ortalama yükseltme sınavına girebilecek (“Sınıf geçmede değişiklik”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, Fen Liseleri Yönetmeliği’nde de değişikliklerde bulunmuştur. Zaman gazetesinin “Fen Liselerine Giriş Çıkış Zorlaştı” başlıklı haberine göre Fen Liseleri Yönetmeliği’nde değişiklik yapılarak bazı yenilikler getirilmiştir. Yeni yönetmeliğe göre fen liselerinin müfredatını ve öğretmen seçimini akademisyenler belirleyecek. Öğrenci seçiminden mezuniyete kadar fen liselerinde görevlendirilecek öğretmenler ve idarecilere kadar birçok yeni düzenlemeler getirilmiş. Gelecek yıldan itibaren bütün fen liselerinin karma olacağı, ayrıca bu okulları kazanan öğrenciler ailelerinin yanlarında da kalabilecekleri belirtilmiştir (“Fen Liselerine giriş çıkış zorlaştı”, 1998).

Millî Eğitim Bakanlığı, On Altıncı Millî Eğitim Şûrası kararları doğrultusunda 70’in üzerindeki lise türünü azaltmaya yönelik çalışmalar başlatmıştır. Cumhuriyet gazetesinin

“Tek Tip Çok Programlı Lise” başlıklı haberine göre liselere yönelik yeni düzenlemelere başlanmıştır ve “Tek Tip Çok Programlı Eğitim Sistemi” adının verildiği yeni düzenlemeyle 70 okul türünün 3’e indirilerek, bu alandaki enflasyonun önlemesi hedeflenmiştir. Bakanlık, okul türlerini “genel liseler, meslek eğitim merkezleri ve teknik liseler” olmak üzere üç ana gruba ayırmış. 2005 yılına kadar Anadolu liselerini tamamen tasfiye etmeyi planlayan bakanlık, ilkokulun 4.sınıfından itibaren vereceği yabancı dil eğitimiyle okul türleri arasındaki kaliteyi eşitlemeyi kararlaştırmıştır (Tek tip Çok Programlı Lise”, 1997, s.17).

Daha sonra Cumhuriyet gazetesi “Ortaöğretime Yeni Düzen” başlıklı haberde de, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimden sonra 2001 yılına kadar uygulanacak sistemi belirleyen Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretimde de yeniden yapılandırmaya gideceği bilgisini vermiştir. Bakanlığın “Tek Yönetim-Çok Program” anlayışı ile okul türleri sayısını azaltmayı planladığı, yatay ve dikey geçiş olanaklarını artırarak öğrencilere sınırsız alternatif sunacağı, 2001 yılından itibaren tüm liselerin önüne hazırlık sınıfı koymayı planlayan bakanlık, burada verilecek “genel kültür grubu, dil grubu ve teknoloji grubu dersleri” ile öğrencinin ilgi ve yeteneklerini belirleyeceği bilgisini vermiştir (“Ortaöğretime yeni düzen”, 1998, s.18). Akşam gazetesi de “Süper Lise” başlıklı haberde süper lise olarak bilinen yabancı dil ağırlıklı eğitim veren liselerin 16’sının Anadolu Lisesi’ne dönüştürülmesinin planladığı bilgisini vermiştir (“Süper Lise”, 1998, s.15).

Aylar sonra Cumhuriyet gazetesi “Liselere 8 Yıl Düzeni” başlıklı haberinde ise, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretimin uygulamaya konulması ile birlikte, fen ve Anadolu liselerine öğrenci yerleştirilmesi yönetiminde değişikliğe giderken bu kurumların yönetmeliklerini de yeni yapıya uyumlu hale getirileceği, yeterli sayıda İngilizce öğretmeni yetiştirilebilmesi durumunda bütün genel liselerin uzun vadede süper ve Anadolu liselerine dönüştürülmesi hedeflendiği bilgisini vermiştir (“Liselere 8 yıl düzeni”, 1998, s.18).

Yıllar sonra benzer konular tekrar gündeme gelmiştir. Hürriyet gazetesinin “İmam Hatipler Kalkacak” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı lise eğitimini kapsayan ortaöğretim sisteminde reform startını vermiştir. Ortaöğretim reformuyla Anadolu ve süper liseler ile imam hatipleri kaldırılacak. Eğitim reformunda On Altıncı Millî Eğitim Şûrasında çıkan ve ortaöğretimde okul türünün azaltılıp, liselerin ‘tek çatı’ altında toplanmasını öngören kararın esas alındığı belirtilmiştir (“İmam hatipler kalkacak”, 1999). Radikal gazetesinin “Lise Türleri Azaltılıyor” başlıklı haberine göre ise, ortaöğretime parçalı yapısından kurtarmak için, 70’in üstündeki lise düzeyindeki okul türü azaltılmış ve On Altıncı Millî Eğitim Şûrasında alınan kararla, lise türlerini azaltmaya yönelik düzenlemeler yapılmış (“Lise türleri azaltılıyor”, 2001). Hürriyet gazetesinin “Liseler Dört Yıl Oluyor” başlıklı haberine

göre zorunlu eğitim süresinin 8'den 12 yıla çıkarılmasında “ilk adım” atılmış ve liselerin gelecek eğitim yılından itibaren 4 yıl olacağı bilgisi verilmiştir. Eğitimde büyük reformun parçası olan 4 yıllık lise taslağında Anadolu ve fen liseleri hazırlık sınıflarının kaldırılacağı ve yabancı dil ders saatlerinin arttırılacağı ve haftalık ders yükünün azaltılacağı belirtilmiştir (“Liseler dört yıl oluyor” , 2002).

Meslekî ve teknik eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı, 5 Ekim 1990 tarihinde yürürlüğe konulan “LİMME Projesi”ni iptal etmiştir. Kaldırılma gerekçesini, ekonomik zarara sebep olduğu ve tutarlı bir yanının bulunmadığına bağlamıştır. Konuyla ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Milliyet gazetesinin “LİMME’ye Devam Kaçınılmazdır” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim eski Bakanı Avni Akyol, Köksal Toptan’dan LİMME Projesi’nin devam etmesini istemiştir. Avni Akyol şu ifadeleri kullanmıştır:

Sayın Bakanın LİMME’ye eleştirisi yalnızca iş bulma konusunda ise bunu anlamak mümkün değildir. Çünkü ben veya bakanlığımın bir yetkilisi ya da herhangi bir yayıncımız ‘burayı bitirenlere iş bulunacak’ diye bir garanti vermemiştir. Ayrıca bu, benim buluşum da değildir. AP’lisayın Nahit Mentеше’nin bakanlığı döneminde planlanmış ve pilot bir uygulama ile başlatılmıştır. Ben, geçmişte bu ve buna benzer bütün uygulamalardan ders alarak bu projeyi hayata geçirdim. Sorumluluğu bana aittir (“LİMME’ye devam kaçınılmazdır”, 1992, s.11).

Cumhuriyet gazetesi de, “LİMME Projesine Son Veriliyor” başlıklı haberle konuya yer vermiştir. Habere göre Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi’ni açıklayan Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan, proje kapsamındaki öğrencilerin öğretim programlarına alınması için yasal imkânın bulunmadığını söylemiştir. Üniversiteler önündeki yığılmanın önüne geçebilmek için Açıköğretim Fakültesinin kapasitesinin genişletileceğini ve bu amaçla Anadolu Üniversitesine her türlü desteğin verileceğini söylemiştir. Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan özetle şu ifadeleri kullanmıştır:

Toplantı sırasında Anadolu Üniversitesi’nin uzmanları LİMME uygulamasının yararlı olmadığı görüşünü dile getirdiler. Bakanlık olarak biz de aynı görüşteyiz. Millî eğitim sistemi dışındaki bir uygulamanın giderek daha büyük sorunlar yaratacağına inanıyoruz. O nedenle, LİMME projesini gelecek yıldan itibaren uygulamadan kaldıracacağız. Ancak halk eğitim merkezlerinde geliştirilmiş ve çeşitlendirilmiş kurslar yoğunlaştırılacak. Hâlen LİMME’ye devam eden ya da mezun olanların yasal düzen içinde de üniversite seçme sınavlarına girmeden Açıköğretim Fakültesine kayıtları mümkün değil. Bu gençlerimiz, kendilerine sağlanan ek puanlarla ÖSYM kanalıyla Açıköğretim Fakültesine girebilecekler. LİMME projesinin başlatılmasında iş vaadi veren özel sektör temsilcilerine ve o günkü yöneticilere de verdikleri sözleri hatırlatmak istiyorum (“LİMME Projesine son veriliyor”, 1992, s.3).

Gelişmeleri aktarmayı sürdüren Milliyet gazetesi “Umut proje LİMME de Rafa Kalktı” başlıklı haberle konuyu tekrar gündeme getirmiştir. Habere göre ANAP hükümetinin işsiz gençlere yönelik olarak uygulamaya koyduğu en önemli projesi LİMME, Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan tarafından kaldırıldığı belirtilmiştir. Bakan Toptan LİMME’nin milyarlar yuttuğu halde hiçbir tutarlı yanının bulunmadığını belirterek “Projenin mimarı Avni Bey(Akyol), hâlâ sisteminden umutluysa, gelsin istediği yetkiyi ve parayı vereyim, bizi bu dertten kurtarsın” demiştir (“Umut proje LİMME de rafa kalktı”, 1992, s.13). Milliyet gazetesi sonraki gün yaptığı “Akyol’dan LİMME Savunması” başlıklı haberine göre Millî Eğitim eski Bakanı Avni Akyol, LİMME’yi kaldıran ve bu konuda kendisine iş teklifi yapan Bakan Köksal Toptan’ı ağır bir şekilde eleştirmiştir. Akyol, LİMME’nin başarılı bulunduğunu ve şu anda öğrenim gören 46 bin öğrencinin bunun bir göstergesi olduğuna dikkat çekerek “Sayın Toptan, LİMME’yi başarısız olduğu için değil, bu konuda birikimi ve kadrosu olmadığı için kaldırdı. Bir bakan bu kadar kısa sürede tükenmez. Millî Eğitime yazık olacak” demiştir. Bununla birlikte “Eğer LİMME başarısızsa bu öğretim yılında neden 46 bin genç daha başvurdu? Sayın Bakan’ın önce bu soruya cevap vermesi gerekir” demiştir (“Akyol’dan LİMME savunması”, 1992, s.7).

Projenin kaldırılması konusunda tartışmalar devam etmiştir. Milliyet gazetesinin “LİMME Projesinin Kaldırılması Eleştirildi” başlıklı haberine göre, ANAP Genel Başkan Yardımcısı Lütfullah Kayalar ile ANAP Milletvekili ve Millî Eğitim eski Bakanı Avni Akyol, TBMM’de düzenledikleri basın toplantısında LİMME projesinin Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan tarafından iptal edilmesini eleştirmişlerdir. Amaçları üniversiteye gitmek olan ancak gidemedikleri için umutsuz, mutsuz olan gençlere beceri kazandırmak için bu projeyi hayata geçirdiklerini belirtmişlerdir. Kayalar, “Hiçbir ciddi, objektif-bilimsel inceleme, araştırma ve değerlendirme yapmadan projenin kişisel bir kararla iptal edilmesi büyük bir talihsizliktir” demiştir. Avni Akyol da LİMME projesinin kaldırılmasını hata olarak değerlendirmiştir (“LİMME Projesinin kaldırılması eleştirildi”, 1992, s.11).

Milliyet gazetesi yazarı Doğan Heper, “Sınav Bitti Şimdi Ne Olacak?” başlıklı köşe yazısında LİMME projesine değinmiştir:

ANAP hükümetleri, üniversite önündeki yığılmayı azaltmak için iddialı projeler ortaya attılar. Ama bu projelerin hemen hepsi, bir sonraki Millî eğitim bakanları tarafından rafa kaldırıldı. Bu projeler içerisinde en iddialı olanı Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi (LİMME) idi. Bu projeye lise mezunlarına 1-2 yıllık sürelerde meslek öğretilen, işe girmelerine yardımcı olunacak ve böylece bu gençler, üniversiteye girmekten vazgeçerek kısa yoldan hayata atılacaklardı. Ama bu proje de, üniversite önündeki yığılmanın artmasına engel olamadı. Sonuçta LİMME de, kendinden önceki projeler akıbetine uğradı ve yeni Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan tarafından rafa kaldırıldı (Heper, 1992, s.2).

İmam-Hatip mezunlarının Harp Okullarına girmeleri için yasa tasarısı hazırlanmıştır. Milliyet gazetesinin “İmam Hatipliye Harp Okulu Şansı” başlıklı haberine göre TBMM Millî Eğitim Komisyonunda imam hatip lisesi mezunlarına, Harp Okullarına girme olanağı tanınmıştır. Komisyonun dünkü toplantısında Harp Okullarını üniversitelerle eş değer hale getiren yasa tasarısı görüşülmüş. Tasarının Harp Okullarına giriş koşullarını düzenleyen 37.maddesinin görüşülmesi sırasında DYP’den Rıfat Yüzbaşıoğlu, İsmail Karakuyu, İsmail Kalkandelen, Baki Durmaz’ın, RP’den Mustafa Baş ve Kâzım Ataoğlu’nun, ANAP’tan Ahmet Kabil’in bulunduğu 7 milletvekili bir değişiklik önergesi verdikleri belirtilmiştir. İlgili maddeden “fen ve matematik kolu” ibaresinin kaldırılarak yerine “bir mesleğe yönelik liseleri bitirenlerden” ibaresi konulması öngören önerge, komisyon başkanı DYP’li Nahit Mentеше ile SHP’li Ural Köklü ve ANAP’lı Melike Hasefe’nin muhalefetine rağmen benimsendiği belirtilmiştir. Tasarı, Millî Eğitim Komisyonu’nda benimsenen haliyle Millî Savunma, Plan ve Bütçe Komisyonları ile TBMM Genel Kurulunda benimsenirse imam-hatip mezunlarının Harp Okullarına girmeleri için yasal zemin sağlanacaktı (‘‘İmam Hatipliye Harp Okulu şansı’’, 1993, s.11).

Millî Eğitim Bakanlığı ilköğretim kademesinden başlayarak öğrencilerin meslekte uzmanlaşmalarını sağlamak amacıyla ‘‘Alman Eğitim Modeli’’ni uygulamaya başlamıştır. Milliyet gazetesinin ‘‘Eğitimde Alman Sistemi’’ başlıklı haberine göre Türk eğitim sisteminde, ilkokuldan başlayarak öğrencilerin kendilerine yakın buldukları meslekte uzmanlaşmalarını sağlamak için Alman eğitim modeli uygulanacaktır. ‘‘Alman modeli’’ olarak tanımlanan sisteme göre ilkokul dört ve beşinci sınıflarında okuyan öğrenciler, yavaş yavaş meslek seçimlerini yapmaya başlayacakları, yapacakları seçime göre eğitim alacak olan öğrenciler, lise son sınıfa geldiklerinde seçtikleri mesleğe uygun birikime sahip olacaklar ve meslek seçimleri şansa kalmayacağı belirtilmiştir (‘‘Eğitimde Alman sistemi’’, 1993, s.14).

Millî Eğitim Bakanlığı, Japonya ile eğitimde işbirliğine giderek üniversite niteliğinde Tuzla Anadolu Endüstri Meslek Lisesini açmıştır. Bu liseye sınavla öğrenci alınmıştır, bir yıl hazırlık kursu eğitimi verildikten sonra lise eğitimine geçiş sağlanmıştır. Sabah gazetesinin ‘‘Lisede Türk-Japon İşbirliği’’ başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı bilim teknolojisinde meydana gelen hızlı gelişmeleri değerlendirerek Japonlarla işbirliği yapmış ve üniversite niteliğinde bir lisenin kurulmasına olanak sağlamıştır. Tuzla Anadolu Endüstri Meslek Lisesinde gerçekleştirilen bu işbirliği için okula Japonya’dan 162 milyon dolarlık malzeme yardım yapıldığı, okulda elektrik, elektronik ve bilgisayar alanında en modern atölye ve laboratuvarlar kurulduğu, projenin başarılı olabilmesi için okulda 37 Japon öğretmen

görevlendirilmiş. 30 öğretmen de Japonya’da eğitime tabi tutulmuştur (“Lisede Türk-Japon işbirliği”, 1993, s.22).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tamamında “Tam Gün-Tam Yıl Eğitim Projesi”ni hayata geçirmiştir. Milliyet gazetesinin “Meslek Liseleri 365 Gün Açık Kalacak” başlıklı haberine göre altın bilezik olarak tanımlanan Meslek Liseleri, bir yıl boyunca, hafta sonları da dâhil tam gün eğitim yapacak. Kapasitenin üç katına çıkması beklenen meslek liselerine başvuran öğrencilerin tamamı alınacak. Klasik liselerde okuyanlara da meslekî eğitim verilecek (“Meslek Liseleri 365 gün açık kalacak”, 1995, s.22). Cumhuriyet gazetesinin de “Millî Eğitim’de Dev Proje” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, gelecek öğretim yılından itibaren uygulamaya koyacağı “Tam Gün-Tam Yıl Eğitim Projesi” ile 764 bin genci meslek sahibi yapmayı planlamış. Proje ile 19 trilyon lira tasarruf sağlanacağı, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tamamında “Tam Gün-Tam Yıl Eğitim Projesi”nin uygulamasına 1995-1996 öğretim yılının başında geçileceği belirtilmiştir (“Millî Eğitim’de dev proje, 1995, s.18).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik eğitimde sınıf geçme modelinde değişiklik yapmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Liseler Deneme Tahtasına Döndü” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında zaten kaldırdığı ders geçme ve kredi sisteminin yerine, “kredili, sınıf geçme ve ağırlıklı not ortalaması sistemleri”nin birleşiminde oluşan yeni bir model geliştirmiştir. Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz ve bürokratları yeni modele sıcak baktıkları belirtilmiştir. Ağırlıklı not ortalamasına göre sınıf geçmenin belirleneceği yeni modelde öğrenciler lise 1.sınıftan başlayarak üniversitede seçecekleri alanlara yönlendirilecek ve seçmeli ders alabilecekler (“Liseler deneme tahtasına döndü”, 1995, s.3).

Millî Güvenlik Kurulu, 1982 yılında alınan “Türkiye’nin, 2000 yılına kadarki din görevlisi ihtiyacını mevcut İmam Hatip Liseleri karşılar, bu sebeple yenilerinin açılmasına gerek yoktur” kararı gerekçe göstererek Millî Eğitim Bakanlığına İmam-Hatip Liselerinin açılmaması için genelge yayınlamıştır. Türkiye gazetesinin “İmam-Hatipler için Bakan’a baskı yapılıyor” başlıklı haberine göre İmam-Hatip Liselerinin şube açmasını yasaklayan genelgenin arkasında Millî Güvenlik Kurulunun bulunduğu ileri sürülürken, Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe de, konuyla ilgili olarak “Bazı çevrelerden baskı geliyor” dediği belirtilmiştir. Eğitime hazır hale getirilmiş 250 İmam-Hatip Lisesinin öğretime açılmamasıyla ilgili genelgenin yankıları devam etmiştir. Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, “İmam-Hatip Liselerinin şube açmasını neden yasakladınız?” şeklindeki soruya “Bazı çevrelerden baskı

geliyor” cevabını vermiş. Bakan Mentеше’nin kastettiği çevrelerin Millî Güvenlik Kurulu olduğu ileri sürülmüştür (“İmam-Hatipler için Bakan’a baskı yapılıyor”, 1993, s.1-13).

Türkiye gazetesinden Yalçın Özer, “Eğitim Şûrası ve İmam Hatipler” başlıklı köşe yazısında imam hatip liselerinde yeni şubelerin açılmasını yasaklayan bakanlığın genelgesini eleştirmiştir. İmam hatip liselerinin halkın talepleri doğrultusunda açıldıklarını, buna rağmen neden izin verilmediğini eleştirmiştir (Özer, 1993, s.13).

Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulaması ile imam hatip okulları yönetmeliğinde değişiklik yapmıştır. Milliyet gazetesinin “İmam Hatip Okullarında Yönetmelik Değişiyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, imam hatip okulları yönetmeliğinin adını imam hatip liseleri yönetmeliği olarak değiştirecekti. Yönetmeliğe daha önce kapsamında bulunmayan Anadolu İmam Hatip Liseleri ile ilgili hükümler de eklenecekti. Müfredat yenilenmesi çalışmaları kapsamında oluşturulan komisyon ile imam hatiplerde okutulan Arapça, Kuran-ı Kerim gibi meslek derslerinde güncelleştirmeler yapılarak fazla bilgilerin çıkarılacağı belirtilmiştir (“İmam Hatip Okullarında yönetmelik değişiyor”, 1998, s.21).

Özel eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı, engelli öğrenciler için “Kaynaştırma Eğitim Projesi”ni hayata geçirmiştir. Kaynaştırma eğitimi, engelli öğrencilerin normal sınıflarda eğitim görmesini sağlayan eğitim programıdır. Engelli öğrenciler, sağlıklı öğrencilerle aynı sınıfı ve ortamı paylaşmaktadır. Cumhuriyet gazetesinin “Özürlü Çocuğa Normal Eğitim” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan ve özürülülerin normal okullarda eğitimmelerini öngören “Kaynaştırma Projesi”nin kapsamı genişletilerek ve böylece özürülü çocuklara da artık sağlıklı yaşlılarıyla birlikte eğitim alma olanağına sahip olacaklarmış. Özel eğitimciliğın, “çocuğu bulunduğu yerden alıp, yetiştirilebileceği yere kadar götürme sanatı” olduğunu belirten Özel Eğitim Kurumları Genel Müdür Yardımcısı Birdal Özbaykal, projenin şu anda 12 ilde, ilk, orta ve lise düzeyindeki yaklaşık 100 okulda uygulandığını belirtmiştir (“Özürlü Çocuğa Normal Eğitim”, 1993, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı engelli öğrencilere yönelik yaygın eğitim faaliyeti gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Özürlü Çocuklara Yaygın Özel Eğitim” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik Bölümü, engelli çocukların eğitilmesi amacıyla özel eğitim görmesi gereken çocukların durumu konusunda kişi ve kurumlardan yardım talep etmiştir. Bu amaçla çocuğun ailesi ve yakınları, muhtarlar, belediye ve zabıta memurları, kolluk kuvvetleri, sağlık ve sosyal hizmetler kurumlarının yöneticileri,

nüfus dairelerindeki ilgili memurlar, eğitim ve öğretim kurumlarındaki görevliler, din görevlileri, sayım memurları bu konuya ilişkin bilgileri il veya ilçelerdeki mülkî amirliğe bildirilmesi istenmiştir (“Özürü çocuklara yaygın özel eğitim”, 1994, s.18).

Özel eğitim gerektiren öğrencilere yönelik “Kanun Hükmünde Kararname” çıkarılmıştır. Milliyet gazetesinin “Özel Eğitime Kararname” başlıklı haberine göre özel eğitim gerektirenlere verilecek eğitimin esaslarını belirleyen Kanun Hükmündeki Kararname (KHK) yürürlüğe girmiştir. Kararname, “özel eğitim gerektiren bireylerin, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve meslekî eğitim görme haklarını kullanabilmelerini sağlamaya yönelik esasları düzenlemek” amacıyla düzenlenmiştir. Bundan böyle özel eğitim gerektiren kişiler için “erken çocukluk dönemi”, “okul öncesi eğitim”, “ilköğretim”, “ortaöğretim”, “yükseköğretim” ve “yaygın eğitim” aşamalarında evlerde, kurumlarda ve ilgili okullarda gerekli önlemler alınacaktır (“Özel eğitime kararname”, 1997, s.23).

Özel öğretim.

Özel öğretim kurumlarının desteklenmesi ve öğrencilerin bu kurumlara yönlendirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmıştır. Özel okullar maddi yönden desteklenmiştir. Milliyet gazetesinin “Kolejleri kurtarma operasyonu” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, kapasitelerinin çok altında öğrenciye eğitim öğretim veren özel okulların desteklenmesi için Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına başvurmuştur. Özel okulların çok düşük kapasiteyle çalıştığını, sürekli öğrenci kaybettiğini rapor eden Bakanlık, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı teşviklerinden özel okulların da yararlandırılmasını istemiştir (“Kolejleri kurtarma operasyonu”, 1993, s.13).

Özel okullar öğrenci yönünden de desteklenmiştir. Zaman gazetesinin “Özel okul öğrencisine devlet desteği” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, özel öğretimin sadece yatırım bazında değil öğrenci bazında da teşvik edilmesi konusunda prensip kararı almıştır. Ayrıca özel öğretim kurumlarının desteklenmesi konusundaki çalışmalarını hızlandırmış. Millî Eğitim Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı ile bağlı kuruluşlarda uygulanacak ekonomik istikrar ve tasarruf tedbirleri konusunda Uygulama Planı hazırlanmış. Uygulama Planı’nda, özel öğretim sadece yatırım bazında değil, öğrenci bazında da teşvik edileceği bilgisi verilmiştir (“Özel okul öğrencisine devlet desteği”, 1994).

Özel öğretim okullarının desteklenmesi hususunda farklı görüşler gündeme gelmiştir. Zaman gazetesinin “Eğitimde özele doğru” başlıklı haberine göre özel öğretimin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve uzun vadede devletin eğitim yükünün hafifletilmesi için

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan kararların uygulamaya konulmasıyla özel okullara ilginin daha da artacağı belirtilmiştir. Özel okullarda okuyan bir öğrenciye, devlet okulunda okuyan emsali öğrencinin devlete bir yıllık maliyeti kadar bir yardımda bulunulması ve özel öğretim kurumlarının desteklenmesi yolunda MEB'in aldığı karar, eğitimciler, veliler ve özel okul yöneticileri tarafından olumlu karşılanmış ve bazı eğitimciler ise bunun açabileceği olumsuz sonuçlara dikkat çekmiştir (“Eğitimde özele doğru”, 21 Eylül 1994).

Özel öğretim konusundaki değerlendirmeler gündeme gelmiştir. Zaman gazetesinin “Özel eğitim teşviklerimizi artıracamız” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, özel eğitimde okullaşma oranının Avrupa'nın çok gerisinde kaldığını ve 1995 yılında özel eğitimin teşvik edilmesi için ellerinden gelen gayreti göstereceklerini belirten Ayaz, “Ülkemizde özel okulların oranı 1.4 dür. Batılı ülkelerde ise yüzde 50'lere kadardır. Bizim hedefimiz çok düşük olan bu oranı ilk etapta yüzde 10'a çıkarmaktır” demiştir (“Özel eğitim teşviklerimizi artıracamız”, 1995).

Okulların kapasitesinin artırılması yönünde haber yapan Zaman gazetesi, “MEB özel eğitimi teşvik edecek” başlıklı haber yapmıştır. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı, ağırlığı devlette olan eğitim yükünün hafifletilmesi ve eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için özel öğretim kurumlarını teşvik etmeye hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, özel okulların oranının ilk anda yüzde 15'e çıkarmayı hedeflediklerini belirterek, özel okulların teşvik edilmesi için çeşitli çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir (“MEB özel eğitimi teşvik edecek”, 1995).

Özel okullardan vergi alınmaması gündeme gelmiştir. Milliyet gazetesinin “Koleje vergi indirimi” başlıklı haberine göre özel okul ve eğitim kuruluşlarına destek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı geçen yıl kasım ayında başlattığı çalışmaların önümüzdeki öğretim yılına kadar tamamlanacakmış. Millî Eğitim Bakanlığı, kolej ve diğer özel öğretim ücretlerindeki artışı frenleyebilmek için 625 sayılı kanunda değişiklik yaparak özel okullardan alınan vergiyi indireceği ve KDV oranlarını düşürerek her öğrenci başına devlet desteği sağlanacağı belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlık Müsteşarı Bener Cordan, “Önümüzdeki öğretim yılına bu kararlar yetiştirilecek ve veliler rahatlayacak” demiştir. Özel Okullar Öğrenci Velileri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Ergin Özügür, kolejlerin bu yıl zam yapmadan da ayakta kalabileceğini savunmuştur (“Koleje vergi indirimi”, 1995, s.13).

Sivil toplum örgütlerinin görüşleri gündeme gelmiştir. Zaman gazetesinin “Özel okullar eğitimin lokomotif” başlıklı haberine göre İstek Vakfı ve Okulları Genel Müdürü Cemil Tarhan, özel okulların, eğitimin lokomotif ve güç kaynağı olduğunu belirtmiştir. İstek Vakfı Acıbadem Lisesinde düzenlenen 2000'li yıllara doğru Türkiye'de özel okullar konulu

panelin açılışında konuşan Cemil Tarhan, özel okulların eğitimin kalitesini yükselttiğini ifade etmiştir (“Özel okullar eğitimin lokomotifi”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı “Özel Okullar Yönetmeliği”nde yapmış olduğu değişiklikle, şirket, vakıf ve derneklerden sonra kooperatiflerin de özel okul açabilmelerine imkân sağlamıştır. Sabah gazetesinin “Kooperatiflere özel okul izni” başlıklı haberine göre Özel Okullar Yönetmeliği’nde yapılan değişiklikle, şirket, vakıf ve derneklerden sonra kooperatifler de özel okul açabilecekler. Kooperatifler kendi yaptıracakları okullarda paralı eğitim verecekler. Okul açığını kapatmak için özel okul açılmasını teşvik eden Millî Eğitim Bakanlığı bu kapsamda alınması gerekli bazı önlemleri belirlemiştir (“Kooperatiflere özel okul izni”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, daha önceki yıllarda hazırlanan bütçe kitapçıklarında özel öğretim kurumlarının desteklenmesi yönünde kararı bulunmaktaydı fakat 1997-2000 icra planı “bütçe kitapçığı”nda bu kararın yer almaması gazetelerde haber konusu olmuştur. Zaman gazetesinin “Özel eğitime 3 darbe” başlıklı haberine göre özel okullar lehine yapılması planlanan yasal değişiklik askıya alınmıştır. İcra planından özel eğitimin desteklenmesi çıkarılmıştır. Özel okullarla ilgili bilgiler, bütçe kitapçığına alınmamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, 1997-2000 icra planından özel öğretim kurumlarının desteklenmesini çıkarmış. 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda özel öğretim kurumları ile ilgili olarak “ekonominin istediği nitelikte insan gücünün yetiştirilmesinde özel sektörün daha fazla katılımının sağlanması ve özel öğretim kurumlarının eğitimdeki paylarının artırılması” gibi hedefler bulunmasına rağmen MEB bu hedefleri icra planına almamıştır. Hükümetin ve bakanlıkların icra planlarını hazırlarken kalkınma planlarında belirtilen hedefleri göz önünde bulundurması gerektiği belirtilmiştir. MEB tarafından gerçekleştirilen On Beşinci Millî Eğitim Şûrasında özel ortaöğretim kurumlarının teşvik edilmesi kararı alınmış ve buna rağmen 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda yapılması gereken değişiklikler askıya alınmış. Söz konusu kanunda yapılacak değişiklikle özel öğretim kurumlarına birtakım vergi istisnaları uygulanacak ve destek verilecek (“Özel eğitime 3 darbe”, 1998).

Millî Eğitim Bakanlığı, özel okullara yönelik Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan “olgunluk-yeterlilik sistemi” diğer bir adla “Bakalorya” ve “Abitur” programlarını Türk Eğitim Sistemi’ne almak için çalışmalar başlatmıştır. Milliyet gazetesinin “Eğitimde bakalorya dönemi” başlıklı haberine göre Avrupa Birliği ülkelerinde Abitur, Bakalorya gibi adlarla uygulanan “olgunluk-yeterlilik sistemi”, Türk eğitim sistemine de girdiği belirtilmiştir. Beş özel okul bakalorya uygulamasına geçerken Millî Eğitim Bakanlığı, özel okullara yönelik bakalorya programı için hazırlıklarını sürdürmüştür. 5 özel okul olgunluk ve yeterlilik sistemi

uygulayabilmek için Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına başvurmuş. TED Ankara Koleji, Boğaziçi Robert Koleji, Özel Eyüboğlu Lisesi ile Özel İtalyan Lisesi Bakalorya programını, Özel Alman Lisesi de Abitur programını, Talim ve Terbiye Kurulundan geçirerek uygulamaya koyduğu belirtilmiştir (“Eğitimde bakalorya dönemi”, 2000).

Millî Eğitim Bakanlığı, TBMM’de kabul edilen “Avrupa Birliği Uyum Yasası”nın 11.Maddesi gereğince farklı dil ve lehçelerde kursların açılmasını, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine bağlamıştır. Bu doğrultuda yönetmelik çalışmaları yapılmıştır. Milliyet gazetesinin “Kürtçe dil kursları ‘tatil’de verilecek” başlıklı haberine göre AB uyum yasaları kapsamında hazırlanan ve Kürtçe öğrenime olanak sağlayacak yönetmelik nihayet tamamlanmıştır. Millî Eğitim Bakanı Necdet Tekin, “Bu dilleri öğretmek veya öğrenmek isteyenler için hiçbir ekstra yük getirilmemiştir” ifadesini kullanmıştır. Tekin, “Türk Vatandaşlarının Günlük Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerin Öğrenilmesi Hakkında Yönetmelik”i, Resmi Gazete’de yayımlanması için Başbakanlığa gönderdiklerini ve 16 maddelik yönetmelikte, diğer özel kurslara uygulanan hükümlerin bulunduğunu belirtmiştir (“Kürtçe dil kursları ‘tatil’de verilecek”, 2002, s.19).Milliyet gazetesinin “Şimdi sırada Çerkezce var” başlıklı haberine göre de Millî Eğitim Bakanı Necdet Tekin mecliste kabul edilen AB Uyum Yasası çerçevesinde, farklı dil ve lehçelerde özel kurs açılması ve denetlenmesine ilişkin yönetmelik çalışmasının yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren 3 ay içinde tamamlanabileceğini ifade etmiştir. AB Uyum Yasası’nın 11.maddesiyle ilgili esas ve usulleri belirleme yetkisinin Millî Eğitim Bakanlığına verildiğini, farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için açılacak kursların 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tabi olduğunu, mevcut kurslara Kürtçe, Çerkezce gibi dil ve lehçe kurslarının da ekleneceğini, yasayla farklı dil ve lehçelerde sadece özel kurs açılmasına izin verildiğini ifade etmiştir (“Şimdi sırada Çerkezce var”, 2002, s.14).

Yaygın eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı, “İstihdamı Geliştirme Projesi” kapsamında vatandaşlara meslek kazandırma kursları açmıştır. Projeye ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Meslekî Eğitim Merkezleri” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, gençlerin iş sahibi olabilmelerini kolaylaştırmak ve ihtiyaç duyulan ara insan gücünün yetiştirilmesini sağlamak amacıyla meslekî eğitim merkezleri açmıştır. Bu konuda “Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî Eğitim Merkezi Yönetmeliği” dünkü Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmeliğe göre, en az ortaokul mezunu olan ve işletme ile meslek eğitimi sözleşmesi imzalamış gençlere bir meslek kazandırmak amacıyla açılacak bu merkezlerden, mesleğinde yükselmek isteyenler de yararlanabilecek. Meslekî Eğitim Merkezindeki 3 yıllık

eğitimini başarıyla tamamlayarak kalfalık belgesi almaya hak kazananlar isterlerse fark derslerini vererek endüstri meslek lisesi diploması da alabilecekler (“Meslekî Eğitim Merkezleri”, 1994, s.7). Sonrasında Cumhuriyet gazetesi “Millî Eğitim’den Yaygın Meslek Eğitimi” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanan istihdamı geliştirme projesi çerçevesinde kalifiye eleman yetiştirmek ve meslek edinemeyenlere iş sağlamak amacıyla halk eğitim merkezleri ile çıraklık eğitim merkezlerinde 88 meslek dalında yaygın eğitime başlandığı bilgisini paylaşmıştır. Habere göre zorunlu eğitimden sonra eğitime devam edemeyen ve bir mesleğe sahip olamayan, zorunlu eğitimden sonra herhangi bir örgün eğitim kurumundan ayrılmış veya mezun olduğu halde meslek sahibi olmamış veya Türk toplulukları ve Türk cumhuriyetlerinden ülkemize ya da kendi ülkelerinde meslekî eğitim görmek isteyen gençleri kapsayan istihdamı geliştirme projesi, ağırlıklı olarak teknik eğitim verecektir (“Millî Eğitim’den Yaygın Meslek Eğitimi”, 1994, s.16).

Zaman gazetesi ise “Halk Eğitim Merkezleri Kooperatif Kuracak” başlıklı haberinde, Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütölen, ancak kamuoyundan yeterli ilgiyi görmeyen İstihdamı Geliştirme Projesi’nin bir dizi yeniliklerle yaygınlaştırılması hedeflendiği bilgisini paylaşmıştır. Habere göre İstihdamı Geliştirme Projesi kapsamında sorunlu bölgelerde eğitim, üretim, pazarlama ve istihdam zinciri oluşturulması için yeni bir eğitim süreci başlatılacak. Her il ve ilçede bulunan Halk Eğitim Merkezleri kooperatif kurarak eğitime katılan kursiyerleri bu kooperatiflere üye yapacaklar (“Halk Eğitim Merkezleri kooperatif kuracak”, 1994).

Millî Eğitim Bakanlığı, “Yaygın Eğitim Koordinasyon ve İşbirliği Kanun Tasarısı”nı hazırlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, çıraklık eğitimini yatılı hale getirmek için çıraklık yasasında değişiklik için çalışmalar başlatmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Çıraklık Eğitimi Yatılı, Kalfalar Sigortalı Oluyor” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, yeni yasayla bakanlık bünyesinde çıraklık eğitimi görmekte olan öğrencilerin barınma sorunlarının çözecek. Sağlıklı barınmalarının sağlanması ve eğitim merkezine yakın yerlerde barınmaları amacıyla çıraklık eğitimini yatılı hale getirecek. Toplam 274 merkezde faaliyet gösteren çıraklık eğitiminin yatılı hale getirilmesi çalışmaları çerçevesinde eğitim merkezlerine yakın yerlerde öğrencilerin kalması için pansiyonlar açılarak bir çeşit çırak yurtları oluşturulacak. Yeni yasa çerçevesinde ayrıca kalfaların Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sigortalanacağı belirtilmiştir (“Çıraklık eğitimi yatılı, kalfalar sigortalı oluyor”, 1994, s.7).

Zaman gazetesi de “MEB İşsizlere El Atıyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı herhangi bir meslek eğitimi almamış ve istihdam dışı kalmış vatandaşları iş sahibi yapmak

için “İstihdamı Geliştirme Projesi” çerçevesinde meslek kazandırma kursları başlattığı bilgisini vermiştir. Buna göre Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülecek meslek kazandırma kurslarına ilkokuldan sonra herhangi bir örgün eğitim kurumunu bitiren, terk eden ve meslek sahibi olmayan kişiler katılabilecek. Proje halk eğitim merkezleri ve çıraklık eğitim merkezlerinde yürütülecek. Proje çerçevesinde kursiyerlere girişimcilik kursları da verilecek (“MEB işsizlere el atıyor”, 1995).

Yaygın eğitim kurumlarında okuyan öğrencilere meslek lisesi diploması verilmesi için yönetmelik değişikliği yapılmıştır. Zaman gazetesi “Yaygın Eğitime Meslek Lisesi Diploması” başlıklı haberde, Meslekî ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nin bazı maddelerinde yapılan değişiklikle yaygın eğitimde okuyanlara meslek lisesi diploması alma imkânı getirildiği bilgisini vermiştir. Yeni değişikliğe göre ortaokul veya lise mezunu olanlardan yaygın eğitim programını tamamlayanlar, yüz yüze meslekî eğitim veren programlardan birini bitirmek istedikleri sırada yaygın eğitimde okudukları derslerden sorumlu tutulmayacaklar. Ayrıca meslek dersi alan lise mezunlarına meslek lisesi diploması verilecektir (“Yaygın eğitime meslek lisesi diploması”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı “Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği”ni sekiz yıllık zorunlu temel eğitime uyarlamıştır. Zaman gazetesinin “Çıraklık İdam Edildi” başlıklı haberine göre Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği’nde, sekiz yıllık zorunlu temel eğitime uygun düzenleme yapılmış ve çıraklık eğitimi sekiz yıllık ilköğretimden sonra başlayacaktır. Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik değişikliğine göre, aday çırak olarak eğitime alınacaklarda, ilköğretim okulunu bitirmiş ve 15 yaşından gün almamış olması şartları aranacaktır (“Çıraklık idam edildi”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, annelere yönelik “Anne Çocuk Eğitim Programları” düzenlemiştir. Cumhuriyet gazetesinin “Anne-Çocuk Eğitimi” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü ile Anne Çocuk Eğitim Vakfınca “Anne Çocuk Eğitim Programları” düzenlenecek ve halk eğitim merkezlerinde gerçekleştirilecek. Haftada üç saat sürecek programlara 1993 doğumlu çocuklu anneler katılacak (“Anne-çocuk eğitimi”, 1998, s.9).

Millî Eğitim Bakanlığı, yetişkinlere yönelik faaliyet yürüten akşam liselerini kapatarak öğrencileri açıköğretim liselerine yönlendirmiştir. Milliyet gazetesinin “Akşam liseleri kapatılıyor” başlıklı haberine göre çeşitli illerdeki 37 özel akşam lisesi, 2000-2001 eğitim öğretim döneminden itibaren mevcut öğrencilere mezun olma imkânı tanıyarak, kademeli olarak kapatılacaktır. Ücret karşılığında hizmet veren özel akşam liselerinde hâlen 3 bin 500 civarında öğrenci öğrenim gördüğü, 300’e yakın öğretmenin görev yaptığı, özel akşam

liselerinin artık “işlevini tamamladığını” belirten MEB yetkilileri, hem maddi yönden hem de sunduğu bazı kolaylıklar açısından açıköğretim lisesinin çok daha avantajlı duruma geldiğini ifade etmiştir (“Akşam liseleri kapatılıyor”, 2000, s.21).

Millî Eğitim Bakanlığı açıköğretim kurumlarında okuyan öğrencilere yönelik yüz yüze eğitim desteği verilmesi için “Bilgi Merkezleri Projesi”ni hayata geçirmiştir. Milliyet gazetesinin “Açıköğretimlilere yüz yüze eğitim” başlıklı haberine göre açık ilköğretim ve açık lise öğrencilerine yüz yüze eğitim desteği verilecek. Açık ilköğretim ve açık lise öğrencilerinin, yüz yüze eğitim ile eğitim açıklarının kapatılması ve değişik alanlarda meslekî formasyona kavuşturulmalarına yönelik olarak “Bilgi Merkezleri Projesi” hazırlanmış. Bilgi Merkezleri Projesi kapsamında her ile bir merkez kurularak merkezlerin “Bilgi merkezi irtibat bürosu”, “Öğrenim merkezi (bilgisayar laboratuvarı, video izleme birimi, grup toplantı odası, çalışma-okuma bürosu)”, “İnternet Evi” ve “Yönetim hizmetleri” bölümlerinden oluşacağı belirtilmiştir. Bilgi merkezlerinde, öncelikle açıköğretim lisesi ve açık ilköğretim öğrencilerinin eğitim-öğretim ihtiyaçları karşılanacak ve öğrenci işleri yürütülecek (“Açıköğretimlilere yüz yüze eğitim”, 2000).

Millî Eğitim Bakanlığı tüm vatandaşların okur-yazar hale getirilmesine yönelik olarak “Ulusal Eğitime Destek Kampanyası” ve ilköğretim okullarında okuma-yazma kurslarının açılmasını gerçekleştirmiştir. Kampanyaya Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in eşi Semra Sezer önderlik etmiştir. Ulusal Eğitime Destek Kampanyası, 8 Eylül’de “Dünya Okuma Yazma Günü”nde başlatılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Okuma Yazma Kampanyası” başlıklı haberine göre Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in eşi Semra Sezer’in önderlik ettiği Ulusal Eğitime Destek Kampanyası, 8 Eylül’de “Dünya Okuma Yazma Günü”nde başlatılacak. Millî Eğitim Bakanlığı, norm kadro fazlası kalan öğretmenleri kampanyada görevlendirecek, okuma yazma kurslarını bitiren yetişkinlere açık ilköğretim okulunun 6.sınıfına devam etme fırsatı da verilecek (“Okuma yazma kampanyası”, 2001, s.9).

Kampanyanın yürütülmesi konusunda genelge yayınlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin “Yetişkinlere Okuma Kursu” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in eşi Semra Sezer tarafından başlatılan “Ulusal Eğitime Destek Kampanyası” kapsamında yürütülecek çalışmalara ilişkin bir genelge yayımlamıştır. Buna göre, tüm vatandaşların okur-yazar hale getirilmesine yönelik olarak ilköğretim okullarında kurslar açılması kararlaştırılmış ve ilköğretim okullarının tamamında yetişkinlere yönelik okuma yazma kursları düzenlenecektir (“Yetişkinlere okuma kursu”, 2001, s.3).

Yükseköğretim.

Bu dönemde YÖK Kanunu'yla ilgili çalışmalar ve yasa düzenlemesiyle ilgili tartışmalar tekrar devam etmiştir. Yasayla ilgili gelişmeler ve tartışmalar gazetelerde yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinin “YÖK, yok olmak üzere” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan, yeni YÖK Yasası'nı Bakanlar Kuruluna sunacağını açıklamıştır. Yeni düzenlemeyle YÖK'ün yerini üniversiteler arası koordinasyon ve planlamayı sağlayacak başka bir kurul alacak. Yeni yasayla İhsan Doğramacı'nın başkanlık görevi sona erecektir (“YÖK, yok olmak üzere”, 1992).

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yasanın hazırlanması konusunda sorumluluk almıştır. Milliyet gazetesinin “YÖK düğümüne çözüm” başlıklı haberine göre, hükümet programında yer alan fakat bugüne kadar somut bir adım atılamayan YÖK konusunda, Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın yerine Başbakan Süleyman Demirel inisiyatifi eline almıştır. Kısa sürede YÖK konusunda düzenlemeye gidilecek. Başbakan Süleyman Demirel, YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı ve YÖK üyelerinin katılacağı toplantıda, Başbakan Demirel anayasada değişiklik yapmadan YÖK kanunu üzerinde değişiklikler yapacağı konusunda rektörlere bilgi verecek ve bu konuda onların görüşünü alacak (“YÖK düğümüne çözüm”, 1992).

Tasarıyla ilgili ayrıntılar gazetelerde verilmeye devam etmiştir. Milliyet gazetesinin “YÖK yasa taslağını açıklıyoruz” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, hazırlanan yasa taslağıyla YÖK'ün akademik tüm yetkilerini Üniversitelerarası Kurula devredecek. Bakan Köksal Toptan'a sunulan taslak ile öğrenci konseyleri kurulacak ve konsey temsilcileri fakülte yönetim kurullarında görev yapacak. YÖK, rektör atamalarında devreden çıkacak. Rektör adayları yükseköğrenim kurumlarının seçtikleri belirli sayıdaki öğrenim elemanı tarafından belirlenecek ve Cumhurbaşkanı tarafından atanacak (“YÖK yasa taslağını açıklıyoruz”, 1992).

Sivil toplum örgütleri, gerçek anlamda bir üniversite reformu istemişlerdir. Milliyet gazetesinin “YÖK, hâlâ dillerde” başlıklı haberine göre öğrenci dernekleri YÖK'ün kuruluş yıl dönümünü boykotla karşılama hazırlıkları yapmışlar ve öğretim üyeleri dernekleri YÖK'ün kuruluş yıl dönümünü kınayarak gerçek anlamda bir üniversite reformu istemişlerdir. Öğretim üyeleri, 6 Kasım 1981 tarihinde büyük tartışmalarla çıkarılan Yüksek Öğretim Kurulu yasasının üniversitelere baskı yapmaktan başka hiçbir işlevinin olmadığını ileri sürmüşlerdir. Öğretim üyeleri derneği üyeleri, Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın hazırladığı yasa taslağının, göstermelik, yapay, belirsiz uygulama anlayışı nedeniyle bir anlam ifade etmediğini savunmuşlar (“YÖK, hâlâ dillerde”, 1992).

Milliyet gazetesinden Prof. Dr. İlhan Çuhadaroğlu “Yeni üniversite kanunu” başlıklı makalesinde, senelerdir üniversite kanunun dillerden düşmeden eleştirildiğini ve o kadar iddialı konuşmalar yapıldı ki, nihayet tarafsız çevreler dahi, yeni kanunla üniversitelerde, nurlu ufukların açılacağına inanır hale geldiğini belirtmiştir. Çuhadaroğlu şu ifadeleri kullanmıştır:

Tetkik etme fırsatına sahip olduğumuz, yeni üniversite kanunu taslağında, bazı değişikliklerin yer aldığını görmekteyiz. Bunlardan önemlisi, 1570 sayılı Üniversite Kanunu’nda yer alan doçentlik ve profesörlük sınavlarında, tez hazırlama mecburiyetinin getirilmesi, öğretim üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenen bir değişikliktir. 2547 sayılı Üniversite Kanunu’ndan farklı olarak, dekan ve rektör seçimlerinin üniversitelere bırakılmasına karşılık, bu seçimlerin belirli kurullarla disipline edilmemesi hatalı bir girişimdir. Bu kanunun iddia edildiği gibi, reform niteliğini taşımış olduğunu söylemek güçtür; çünkü, yaratıcı yetenekleri harekete geçirmeyen, çağdaş üniversitelerin özelliklerinden uzak, statik düşünceyle işleyen üniversite görünümü, çok üzücüdür ki kanun maddelerinin kimliğine adeta sinmiştir. Uzun bir süreden beri, hazırlandığını bildiğimiz üniversite kanun taslağının, Türkiye’nin en başta gelen bilim ve teknoloji çıkmazına çare bulacağına inanmak da mümkün değildir. Unutmamak gerekir ki, bilim ve teknolojinin üretileceği tek kaynak üniversitelerdir (Çuhadaroğlu, 1993, s.17).

Cumhuriyet gazetesinden İstanbul eski Millî Eğitim Müdürü Hızır Ekşi, “YÖK’ü ne zaman kaldıracamız?” başlıklı makalesinde mevcut YÖK Kanunu’nu ve yapılan icraatları eleştirmiştir. Ekşi şu ifadeleri kullanmıştır:

Bugün bile YÖK 12 Eylül koşullarının ve baskı rejimlerinin tepeden inmece, bilime ve bilim adamlarına karşı gerekli saygı ve nesnel değerlendirmelerden uzak, aşırı karışmacı bir denetim uygulaması içindedir. Öğretim üye ve yardımcıları ile öğrencilerin demokratik hakları ile etkin (aktif) potansiyellerini, enerjilerini, görmezlikten gelme alışkanlıklarını hala sürdürmektedir. Böylece Cumhuriyet’le fark ettiğimiz Osmanlı’nın bol yasaklı hükmet-i hükümet anlayışına yeniden dönüldü (Ekşi, 1994, s.2).

Ekşi, yazısında ayrıca şu ifadeleri de kullanmıştır:

Cumhuriyet’le başlayan aydınlanma sürecinin itici gücü, eğitim ve özerk üniversitedir. Bugün toplumsal yaşamımızda gözlenen tıkanmanın baş nedenlerinden birisi de eğitimde sürdürülen karmaşa ve çağdaş üniversiteden yoksunluktur. Geleceğe ilişkin tatlı hayaller kurmak yerine yukarıdaki gerçeği yeniden keşfetmek görev hükümet ve parlamentonundur. Şimdi siyasîlerimiz üzerilerine düşeni yapınlar, sonra da bilim adamlarımızdan beklentilerimize gelelim (Ekşi, 1994, s.2).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “YÖK bu kez gerçekten değişiyor mu?” başlıklı köşe yazısında, “12 Eylül’ün getirdiği en önemli kurumlardan biri de YÖK’tü. 12 Eylül tartışmaları bir ölçüde bitti, YÖK hala tartışılıyor.” ifadesini kullandıktan sonra YÖK’le ilgili bilgileri açıklamış ve daha önceden yapılan çalışmalardan bahsetmiştir. Daha sonra Başbakan Tansu Çiller’in YÖK kanunu konusunda geri adım atmaması gerektiğini belirtmiştir:

Özal, Demirel, Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller, Başbakanlık koltuğuna oturduklarında, ilk verdikleri sözlerden biri de YÖK yasasını değiştireceklerine ilişkindi. Hatta, o kadar ileri gidildi ki, Demirel’le İnönü arasında imzalanan DYP-SHP koalisyon protokolüne bile alındı. Sırasıyla tüm Başbakanlar ve Millî Eğitim Bakanları, yasa teklifleri hazırlattı. Ama, bugüne kadar hepsi TBMM’den döndü. En son olarak dönemin Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan tarafından hazırlanan yeni YÖK yasası, hükümet teklifi olarak TBMM’ye sunulmuş ama, aradan bir süre geçtikten sonra da ne olduysa oldu, aynı iktidar verdiği yasa teklifini geri çekti. Başbakan Çiller, kendisinden önceki Başbakanların yapamadığını yapmak için, sıkı bir şekilde çalışıyormuş. Öğretim üyelerinin maaş artışı da bu yüzden gecikiyormuş. “Eğer bu düzenleme yapılacaksa, köklü bir değişiklik yapalım” diyormuş. Başbakan’ın bu çalışmaları YÖK üyelerini bir hayli tedirgin etti. Hele, “Kanun çıktığında, mevcut YÖK üyelerinin görev süresi sona erer” şeklindeki madde, bir daha bu kurula seçilme olanağı olmayan üyelerinin uykularını kaçırıyor. Umarız Başbakan Çiller’in YÖK konusundaki, çalışmaları, üniversite sınavlarını kaldırmak için ortaya attığı balonlara benzemez (Güçlü, 1994, s.23).

Cumhuriyet gazetesinden Prof. Dr. Mustafa A. Aysan “YÖK, Üniversitelere Zarar Vermekte” başlıklı makalesinde, YÖK Başkanını eleştirmiş ve YÖK Kanunu’nu değerlendirerek bazı öneriler getirmiştir:

YÖK ortadan kaldırıldıktan sonra üniversitelerarası eşgüdüm ve planlama sorunları “Üniversitelerarası Kurul”, Millî Eğitim Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın normal çalışmaları içinde çözümlenebilir. Yeni TBM Meclisi, anayasayı yukarıdaki öneriler çerçevesinde değiştirmekte güçlük çekse de yeni YÖK başkanı tarafından hazırlandığı haber verilen 2547 sayılı kanun değişikliğinin yukarıdaki öneriler yönünde yapılması olanağı vardır. Fakültelerin kişilikleri, araştırma görevlilerinin durumu ve fakültelerde katılımcı yönetimin sağlanması ile ilgili önerilerin Yüksek Öğretim Kurumu değişikliği ile çözümlenebileceği görülmektedir (Aysan, 1996, s.2).

Bu sırada Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Seher Sofuoğlu Zaman gazetesinde kaleme aldığı “YÖK-96 ile üniversiteler nereye götürülmek isteniyor?” başlıklı makalesinde yeni kanun taslağını değerlendirmiş ve uyarılarda bulunmuştur:

Bu kanunla kimlerin önü kesilecek ve kimlerin hanedanları oluşturulacak? YÖK eski Başkanı Mehmet Sağlam’ın bir partiden milletvekili olarak TBMM’ye girmesinden sonra boşalan koltuğa cumhurbaşkanı tarafından Kemal Gürüz’ün YÖK Başkanlığı’na atanması ile birlikte “yeni bir Yüksek Öğretim Kanunu” hazırlandığı şeklinde dedikodular bir-iki gazetede küçük puntolar halinde yer almaya başladı. “Ne oluyor?” demeye kalkmadan Başbakanlığın 23 Mart 1996 tarihinde basılarak kitap haline getirilmiş “2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurulu Kanunu’nda değişiklik yapılması hakkında kanun taslağı” elimize geçti ve dehşete düştük... (Sofuoğlu, 1996, s.2).

Sofuoğlu, makalesinin sonunda şu ifadelerle uyarılarda bulunmuştur:

Hepimiz biliyoruz ki, demokrasi “alternatiflerin içinde en kötü” ve “kötüyü değiştirmede en ekonomik” olan yönetim modelidir. Dolayısı ile üniversitelerimizi mükemmel olmasa da gelinmiş olan “demokratik seviyeden” geri götürerek totaliter sisteme yaklaştırmakta olan bu taslak mutlaka

engellenmeli, eğer mevcut kanunda ıslahat gerekiyorsa bu işlem daha fazla totalitarizme kayma yerine, daha fazla demokratikleşme yönünde yapılmalıdır (Sofuoğlu, 1996, s.2).

Milliyet gazetesinin “YÖK raporu hazır” başlıklı haberine göre TBMM Alt Komisyonu, 2547 sayılı YÖK Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bir geçici madde eklenmesi hususunda kanun teklifi ile ilgili rapor hazırlamıştır. Komisyon raporunda, Yükseköğretim Kurulu üyelerinin “hükümet ağırlıklı” olmasına itiraz edilmiş ve “siyasî dalgalanmaların YÖK ve üniversiteleri doğrudan endişesi” dile getirilmiştir (“YÖK raporu hazır”, 1997). Milliyet gazetesi “Yasa Teklifi’ne Komisyondan onay” başlıklı haberde, YÖK Yasa Teklifi’nin Komisyonda kabul edildiği bilgisini vermiştir. Habere göre, RP Grup Başkanvekili Salih Kapusuz ve DYP Grup Başkanvekili Ali Rıza Gönül’ün hazırladığı yasa teklifi üzerinde, en fazla tartışan konu, YÖK’ün 15 üyesinden 8’inin hükümet tarafından belirlenmesi olmuştur. Muhalefet milletvekilleri, bu sayının düşürülmesini istemiştir. DSP Milletvekili Tuncay Karaytuğ, “Bu bir intikam yasasıdır. Konuşursan senin dilini keserim” yasasıdır, demiştir (“Yasa Teklifi’ne komisyondan onay”, 1997).

Öğretmenlik mesleği.

Millî Eğitim Bakanlığı “Millî Eğitim Akademisi”nin kurulması için meclise yasa önerisi vermiştir. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “Akyol, Evren’i Ziyaret Etti” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol Türkiye’nin çeşitli yerlerinde sekiz tane Millî Eğitim Akademisi kurulacağını söylemiştir. Ayrıca öğretmenlerin eğitim ve kültür ihtiyaçları ile aralarındaki sosyal dayanışmayı da pekiştireceklerini kaydetmiştir (“Akyol, Evren’i Ziyaret Etti”, 1990, s.16). Cumhuriyet gazetesi de “Eğitim Akademisi” başlıklı haberde, Millî Eğitim eski Bakanlarından ANAP Milletvekili Avni Akyol, “Millî Eğitim Akademisi” kurulması için yasa önerisi verdiği bilgisini paylaşmıştır. Avni Akyol, Meclis’e sunduğu yasa önerisiyle ilgili öğretmen eğitimi veren birçok okulun kapatılmasıyla eğitim ve öğretimin kalitesinde çok ciddi düşmeler olduğunu söylemiştir (“Eğitim Akademisi”, 1992, s.4).

Daha sonra Milliyet gazetesinin “Öğretmenlerden Toptan’a Destek” başlıklı haberine göre gelecek kuşakların yetişmesinde en büyük paya sahip olan öğretmenlerin sistemli bir şekilde yetiştirilmesi için önerilen “millî eğitim akademisi kurulması” önerisini de desteklediklerini ifade eden öğretmenler, böylece bir “öğretmen standardı” geliştirilebileceğini söylemiştir. Eski Bakan Avni Akyol tarafından yasa teklifi olarak TBMM’ye sunulan öneri için öğretmenler “Öğretmenlik mesleğine saygınlık ve kişilik kazandırır” dediği belirtilmiştir (“Öğretmenlerden Toptan’a Destek”, 1992, s.16).

Zaman gazetesi de “Öğretmenler Hâlâ Akademisiz” başlıklı haberde, 4 yıl önce çalışmalarına başlanan MEB Akademisi ile ilgili projenin tamamlanmak üzere olduğu bilgisini vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Kenan Kolukısa, daha iyi öğretmen yetiştirmek amacıyla başlatılan proje kapsamında yer alan MEB Akademisi binasının inşaatının sürdüğünü söylemiştir. Eğitim fakültesi mezunlarının sınavla alınacağı akademide öğretmen adaylarının pedagojik formasyona tabi tutulacağını ifade etmiştir. YÖK Uzmanı ve Eğitimci Prof. Dr. Saim Kaptan ise, son yıllarda kamuoyunda iyi öğretmen yetişmiyor yönünde bir kanı oluştuğunu, ancak bu konuda bilimsel bir çalışmanın bulunmadığını söylemiştir. Türk eğitim sisteminin “Öğretmen Yetiştirme Modeli” olmadığını savunmuştur. MEB Akademisi projesi 4 yıl önce başlamasına rağmen amacının henüz tam olarak bilinmediğini belirtmiştir (“Öğretmenler Hâlâ Akademisiz”, 1995).

Uzun yıllar sonra Millî Eğitim Bakanlığı, Millî Eğitim Akademisi kurulması için yeniden yasa çalışmalarına başlamıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Eğitimde İkinci Reform” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimden sonra gerçekleştireceği ikinci büyük reformuyla, uzman öğretmen-yönetici-müfettiş yetiştirmeyi sağlamak üzere Millî Eğitim Akademisi kurulması için yasa taslağı hazırladığı bilgisini vermiştir. Okuldan yeni mezun olan öğretmenler için laboratuvar işlevi üstlenen akademi, araştırma ve yayın etkinliklerinin yanı sıra kariyer yükselten merkez olacağı, bu üst eğitim kurumunun eğitim fakültesi dekanları, YÖK ve Millî Eğitim Bakanlığı uzmanlarından oluşacağı bilgisi verilmiştir (“Eğitimde ikinci reform”, 1998, s.1).

Millî Eğitim Bakanlığı öğretmenler için “Personel Kanunu Tasarısı” hazırlamıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Öğretmene Rütbe” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı Personel Kanunu Tasarısı hazırlandığı bilgisini vermiştir. Haberde, Tasarı Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz’ın onayına sunulduğu, tasarı uyarınca öğretmenler de doktorlar gibi sınıflandırılacağı, Pratisyen, Doktor, Prof. Dr. gibi öğretmenlerde aday öğretmen, öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olarak kendi alanında sınıflara ayrılacağı, böylece öğretmenlerin mesleğe olan bağlılığı artacağı, öğretmenlere verilen bu rütbeler onları teşvik etme amacıyla olduğu bilgisi verilmiştir (“Öğretmene rütbe”, 1994, s.25).

Gelişmeleri aktarmayı sürdüren Milliyet gazetesi “Öğretmen İkinci İş Tartışması” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeni hazırlanan Personel Kanunu’nda öğretmenlerce yapılan ikinci işlerin yasallaştırılması, tartışmaları da beraberinde getirdiği bilgisini vermiştir. Haberde, veliler, öğretmenlerin şu anda bile çocuklarıyla yeterince ilgilenemediğinden şikâyetçi olarak yasaya karşı çıktığı ve yasa teklifini hazırlayanların ise, “İstese de, istemesek de öğretmenlerin önemli bir bölümü ikinci bir iş yapıyor. Buna yasal

statü kazandırarak, hem öğretmenleri kaçak işçi olmaktan kurtaralım, hem de trilyonları bulan kazançlarından vergi alalım” dedikleri kaydedilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Personel Kanunu’nun hâlen tasarı düzeyinde olduğunu belirten yetkililer, kanunun amacının, öğretmenleri eğitim öğretimden uzaklaştırmak değil, bütçelerine katkı amacı taşıdığına dikkat çekerek, “Devlet bütün arzusuna rağmen, yarım milyonu bulan öğretmenimizin maaşını daha fazla artıramıyor. Yeni kaynaklar bulunmalı. Ama, asıl görevlerini aksatmayacak şekilde çalışmalarına da toleransla bakmalıyız” dedikleri kaydedilmiştir (“Öğretmen ikinci iş tartışması”, 1994, s.11). Tasarıyla ilgili Zaman gazetesi de “Öğretmenlerin Dili Çözülüyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Personel Kanun Taslağı’na son şeklin verildiği ve Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra TBMM’ye sevk edileceği bilgisini vermiştir. Tasarı, öğretmenleri; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen gibi kariyer basamaklarına ayırdığı, master seviyesindeki öğretim, uzman öğretmenliğe; doktora seviyesindeki öğretim ise başöğretmenliğe denk tutulacağı, buna bağlı olarak da öğretmenlerin maddi durumlarında ciddi iyileştirmeler öngörüldüğü bilgisi aktarılmıştır (“Öğretmenlerin dili çözülüyor”, 1995). Gelişmeleri vermeye devam eden Milliyet gazetesi “Öğretmene Sendika Hakkı” başlıklı haberde de Millî Eğitim Bakanlığı, hazırladığı Personel Kanunu Taslağı’nı Başbakanlığa sunacağını ve taslağın 25.maddesinde öğretmenlere sendika kurma ve bunlara üye olma hakkı tanındığı bilgisini vermiştir (“Öğretmene sendika hakkı”, 1996, s.23).

Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen yetiştirme politikasını değiştirmiştir. Bu doğrultuda eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırılmaya gidilmiştir. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Öğretmen Yetiştirme Sil Baştan” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı açığın kapatılmasına yönelik olarak herkesi öğretmen olarak atamasının ardından öğretmen yetiştirme sisteminin “sil baştan” yenileneceği bilgisini vermiştir. YÖK’ün, öğretmen yetiştirmeye yönelik yeni bir program hazırladığı ve eğitim fakültelerinin program doğrultusunda yeniden yapılandırılacağı, yeni programa göre her kademedeki öğretmen yetiştirme programları için okullarda uygulama zorunluluğu öngörüldüğü, ortaöğretim kurumları branş öğretmenlerinin eğitim süresinin uzayacağı bilgisini vermiştir (“Öğretmen yetiştirme sil baştan”, 1997, s.19).

Millî Eğitim Bakanlığı Fen-Edebiyat Fakültesi mezunlarına öğretmenlik yolunu açmıştır. Akşam gazetesi “Fen-Edebiyatlılara Öğretmenlik” başlıklı haberde okullardaki öğretmen açığının kapatılması için mezunların fen-edebiyat fakültesi tezsiz master eğitim programlarına alınarak öğretmenliğe hazır hale getirileceği bilgisini vermiştir (“Fen-Edebiyatlılara öğretmenlik”, 1997).

Bir süre sonra YÖK eğitim fakültesi programlarını yeni bir düzene koymuştur. Akşam gazetesi “Çok Yönlü Öğretmen” başlıklı haberde, sekiz yıllık eğitimle beraber yeni bir döneme girilmesinin ilk yankılarının eğitim fakültelerinde yaşanacağını belirtmiştir. Habere göre, eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adayları birden fazla dersi öğretecek şekilde yetiştirilecek. YÖK Yürütme Kurulu “eğitim fakültelerinin temel amaçlarından uzaklaştığı” gerekçesiyle “Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi” konulu bir dizi karar almıştır (“Çok yönlü öğretmen”, 1998, s.15).

Millî Eğitim Bakanlığı sadece öğretmen adaylarına yönelik ayrı bir sınav yapmaya karar vermiştir. Sınav ÖSYM tarafından yapılmıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Öğretmen adaylarına yeni sınav” başlıklı haberine göre, Devlet Memurluğu Sınavı ve sonuçlarının açıklanması öğretmen atamalarını geciktirmektedir. Bu sorun nedeniyle Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen adayları için ayrı bir sınav düzenlemeye karar vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bundan böyle temmuz ayı içinde öğretmen adayları için sınav düzenleyeceği bilgisini vermiştir (“Öğretmen adaylarına yeni sınav”, 2000, s.25).

Eğitim yönetimi ve denetimi.

Millî Eğitim Bakanlığı üniversitelerin eğitim fakültelerinin eğitim yönetimi ve teftişi bölümlerinden mezun olanların ilköğretim müfettişi olarak atanabilmeleri için çalışmalar başlatmıştır. Konuyla ilgili Zaman gazetesi “İmtihansız Müfettişlik İmkânı” başlıklı haberde, üniversitelerin eğitim fakültelerinin eğitim yönetimi ve teftişi bölümlerinden mezun olanların ilköğretim müfettişi olarak atanabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığında çalışmalar yürütüldüğü bilgisini vermiştir. Gazete, Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğünde eğitim yönetimi ve deneticiliği bölümlerini bitirenlerin imtihansız olarak doğrudan atanmalarını öngören değişiklik çalışmalarının yapıldığı, bunun bir genelgeyle yayınlanacağı, MEB’in söz konusu değişiklikle müfettişlik eğitimi almış olanların diğer öğretmenlerle aynı statüde değerlendirilmesinden kaynaklanan çarpıklığı düzeltmeyi hedeflediği bilgisini vermiştir (“İmtihansız Müfettişlik İmkânı”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlık Teşkilatı, Millî Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında yeniden yapılandırılmıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “MEB Yeniden Yapılanıyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının yeniden yapılanma çalışmalarına başladığı, Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde kaynakların daha verimli kullanılarak yönetimde etkinliği artırma ve yöneticilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek üzere çalışmaların başlatıldığı bilgisini vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bener Cordan çalışmalar için Yönetimi Değerlendirme ve Geliştirme Dairesi kurulduğunu belirterek şu açıklama bulunmuştur: “Yerli ve yabancı danışmanların da katkıları ile bakanlığın yeniden yapılanması çalışmaları

sürdürülüyor. Amaç, insan ve diğer kaynakların daha rasyonel biçimde kullanılmasıdır” (“MEB yeniden yapılanıyor”, 1995, s.13).

Millî Eğitim Bakanlığı eğitim yöneticilerinin atanma şekli konusunda yönetmelik değişikliği yapmıştır. Konuyla ilgili Zaman gazetesi “MEB, Bürokrat Kriterlerini Belirledi” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) yönetim kademelerine atanacaklarda aranan kriterlerle yöneticilerin görev ve sorumluluklarını belirleyen yeni yönetmelik hazırladığı bilgisini vermiştir. Hazırlanan yönetmelikle yönetim kademelerine atanacaklarda kariyer, liyakat, ön eğitim ve her birim için belirlenen iş tanımlarına uyma şartı aranacağı ve yönetmelikle yönetici atama ve görevden alınma usulleri, ayrılanların göreve dönüşleri yeniden düzenleneceği bilgisini vermiştir (“MEB, bürokrat kriterlerini belirledi”, 1997).

Müfredat programı.

Millî Eğitim Bakanlığı, müfredat programları ve içeriklerinde değişiklikler yapmıştır. Bununla birlikte ders kitaplarının belli standartlara göre yazdırılması için yönetmelikler hazırlamıştır. Milliyet gazetesi “Kitaplarda 12 Eylül” başlıklı haberde ders kitaplarında 12 Eylül’e veda edildiği bilgisini vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan “Bu kalıntıları bizzat kazıyacağım” ifadesini kullanmıştır. Ortaokul son sınıflara okutulan vatandaşlık kitabında 12 Eylül öncesi partileri karalayan ifadeler çıkarılmış. Köksal Toptan, 1992-1993 eğitim-öğretim yılına başlarken bütün kitapları çağdaş bilgilerle donatacaklarını, gereksiz bilgileri kitaplardan aşamalı olarak çıkaracaklarını ve vatandaşlık kitabının bazı ifadelerini eliyle değiştirdiğini belirtmiştir (“Kitaplarda 12 Eylül”, 1992, s.14).

Millî Eğitim Bakanlığı, 1993-1994 öğretim yılından itibaren liselerdeki Millî Güvenlik derslerinin bir bölümünün askerî birliklerde yapılmasını kararlaştırmıştır. Talim Terbiye Kurulunun hazırlamış olduğu ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından imzalanıp okullara gönderilen tebliğde Atatürkçü görüş ve düşünce doğrultusunda yetiştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlandığı belirtilmiştir. Konuyla ilgili Sabah gazetesi “Liselere Kışlada Ders” başlıklı haberde, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Genelkurmay Başkanlığının önerisini uygun bularak 1993-1994 öğretim yılından itibaren liselerdeki millî güvenlik derslerinin bir bölümünün askerî birliklerde yapılmasını kararlaştırdığı bilgisini vermiştir (“Liselere kışlada ders”, 1993, s.22).

Ders kitaplarıyla ilgili gelişmeleri aktarmayı sürdüren Sabah gazetesi “Ezber Paydos” başlıklı haberde, yapılan yeni düzenlemeyle ezber bilgilerin ders kitaplarından çıkarıldığı ve ders kitaplarında yapılan ilk düzenlemelerin millî tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi ders kitaplarında gerçekleştirildiği bilgisini vermiştir (“Ezber paydos”, 1993, s.22). Zaman

gazetesi de “Gelişmeler Ders Kitaplarına Yansıtılacak” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, dünyada meydana gelen sosyal, siyasî, ekonomik, teknik ve kültürel gelişmelerin ders kitaplarına aynen yansıtılacağı bilgisini vermiştir. Habere göre Bakan Menteşe, ders kitaplarının, bilgi ve teknolojinin değişimine paralel olarak hazırlanmasına imkân sağlamak, niteliklerini artırmak, ileri ülkelerin standardına ulaştırmak amacıyla yeni bir yönetmelik hazırladığını ve ilk olarak “ders kitapları standardı”nı belirleyerek uygulamaya koyduğunu, hazırlanan bu kitapların 1993-1994 öğretim yılında, denenip geliştirmek üzere öğrencilerin hizmetine sunulduğunu, bu kitaplarda görülen eksik ve aksaklıkların, bilim adamlarının katkılarıyla giderileceğini ifade etmiştir (“Gelişmeler ders kitaplarına yansıtılacak”, 1993, s.9).

Milliyet gazetesinin “Ders kitaplarına Yenilik” başlıklı haberine göre, Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, ders kitaplarını ileri ülkelerin standartlarına ulaştırmak amacıyla yeni bir ders kitapları yönetmeliğinin hazırlanacağını söylemiştir ve “Böylece ülkemiz aydınlarının bilgi birikimleri ve tecrübeleri eğitim teknolojisine transfer edilmiştir.” ifadesini kullanmıştır (“Ders kitaplarına yenilik”, 1993, s.9). Gelişmeleri aktarmaya devam eden Milliyet gazetesi “Ders Kitabına Yeni Yönetmelik” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim araçlarını İnceleme Yönetmeliği’nin bazı maddelerinde değişiklik yaptığı bilgisini vermiştir. Resmi Gazete’de yayınlanan değişikliğe göre, Talim ve Terbiye Kurulu bünyesinde “Yayın ve Kültür Daire Başkanlığı” ile “Eğitim Araçları Enstitüsü” oluşturulmuştur. Her türlü eğitim aracıyla ders kitabını yeni kurulan “Eğitim Araçları İnceleme Enstitüsü” inceleyerek onaylayacağı, inceleme sonunda olumlu veya olumsuz bulunan eserler bir raporla sahiplerine bildirileceği, böylece Bakanlıktan onay alamayan eserlerin okullarda okutulmayacağı belirtilmiştir (“Ders kitabına yeni yönetmelik”, 1993, s.19).

Millî Eğitim Bakanlığı, Amerika’daki eğitim kurumlarında okutulan cinsel eğitim dersine benzer ülkemizdeki ortaokul ve liselerde cinsel eğitim dersinin okutulması için çalışma başlatmıştır. Konuyla ilgili Zaman gazetesi “MEB’den Cinsel Eğitim Çalışması” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı ortaokul ve liselerde cinsel eğitim dersi vermek için bir dizi çalışma içine girdiği, Amerika’daki uygulamaların benzerinin Türkiye’de gerçekleştirilmesi için hazırlıkların başladığı bilgisini vermiştir (“MEB’den cinsel eğitim çalışması”, 1994).

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunda Alevîliğin ders kitaplarında yer alması ve doğru bir şekilde tanıtılması için çalışma başlatmıştır. Zaman gazetesi “RP: Alevîlik Dersi Faydalıdır” başlıklı haberde TBMM Millî Eğitim Komisyonu üyesi Refah Partisi Bingöl Milletvekili Kazım Ataoğlu ve İstanbul Milletvekili Mustafa Baş, okullara Alevîlik

dersi konmasını memnuniyetle karşıladıkları bilgisini vermiştir. Mustafa Baş ve Kazım Ataoğlu başta Alevî çocukları olmak üzere bütün çocukların Alevîliği ders kitaplarından ve yetkili kişilerden öğrenmesinde fayda olduğu görüşünde olduklarını, çocuklarımıza gerçek Alevîliğin öğretilmesi durumunda ilerde Alevî-Sünni kavgaları yaşanmayacağını belirtmiştir (“RP: Alevîlik dersi faydalıdır”, 1995). Daha sonra Zaman gazetesi “Alevîlik Dersi Sevindirdi” başlıklı haberde Alevîliğin ders kitaplarında yer alması ve doğru bir şekilde tanıtılması için Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunda başlatılan çalışma, Anadolu Alevîleri arasında sevinçle karşılandığı bilgisini vermiştir. Anadolu Alevîlerinin ileri gelenlerinden Hasan Çelebi Belediye Başkanı Mehmet Şerif Yıldırım ile Hacı Bektaş-ı Veli Kültürünü Tanıtma Derneği Başkanvekili Hikmet Kaya, Alevîliğin ders kitaplarına girmesinin toplum açısından önemli olduğunu ifade etmişlerdir (“Alevîlik dersi sevindirdi”, 1995).

Millî Eğitim Bakanlığı, kiralık kitap uygulamasını başlatmıştır. Konuyla ilgili Zaman gazetesi “Eğitimde kitap kiralama dönemi” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin kitap giderlerini azaltmak ve kitap israfını önlemek amacıyla okullarda kitap kiralama uygulaması başlattığı bilgisini vermiştir. Habere göre öğrenci, eğitim yılı başında kullanacağı kitabın bedelinin tamamını ödeyecek, yılsonunda ise yıpranma payı düşükten sonra ödediği parayı geri alacak. Yeni uygulama ile öğrencilerin ihtiyaç duyduğu ders kitapları eğitim yılı başında okul yönetimi ve aile birliği tarafından oluşturulacak komisyon tarafından satılacak. Bakanlık, kiraya verilecek kitapların kaliteli olması amacıyla OECD standartlarında kitap basacak (“Eğitimde kitap kiralama dönemi”, 1995). Benzer konuya değinen Milliyet gazetesi, “Ders Kitaplarına Dünya Standardı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı ABD ve OECD ülkelerinin kalite ve standardına eşdeğer ders kitabı üretme çalışmalarına başladığı bilgisini vermiştir (“Ders kitaplarına dünya standardı”, 1995, s.15).

Millî Eğitim Bakanlığı, okullarda okutulacak kitapları denetim altına almıştır. Milliyet gazetesi “Kitaba Sıkı Denetim” başlıklı haberde okullarda seçilecek ders kitaplarına sıkı denetim geleceği bilgisini vermiştir. Millî Eğitim Bakanı Turhan Tayan, önceki yıllarda yaşanan sıkıntıları ortadan kaldırmak için kitap seçimini kurullara bağlamış ve Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri de 14 Hazirana kadar tüm okullarda kitap seçiminin yapılmasını istemiştir (“Kitaba sıkı denetim”, 1996, s.21). Benzer konuyla ilgili gelişmeleri aktaran Milliyet gazetesi “Ders Kitapları Serbest” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitapları Yönetmeliği’nde yapılan değişiklikle öğrencilerin okuyacağı ders kitaplarında serbestlik getirdiği bilgisini vermiştir. Habere göre Bakanlığın 1997-98 öğretim dönemi için belirlediği örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının tam listesi okullara asılarak öğrenci ve velilere duyurulacak. Öğrenci ve veliler, bu listeden istedikleri

ders kitaplarını seçecek. Listede bulunmayan hiçbir kitap ders kitabı olarak okutulmayacak. Kitaplar, Bakanlığın tespit ettiği fiyat üzerinde satılmayacak. Kurala aykırı davranışlar hakkında yasal işlem yapılacak ve ders kitapları Mayıs ayında alınan karar uyarınca yüzde 70 zamlı satılacak (“Ders Kitapları Serbest”, 1997, s.13). Daha sonra da Cumhuriyet gazetesi “Ders Kitaplarını Öğretmenler Seçecek” başlıklı haberde geçen yıl ders kitap seçimini velilere bırakan Millî Eğitim Bakanlığı, eğitimde yaşanan kargaşa nedeniyle yeniden eski sisteme dönme kararı aldığı, yönetmeliği değiştiren bakanlık kitap seçimini yeniden öğretmenlere bıraktığı ve Ders Kitapları Yönetmeliği değişikliği Resmi Gazete’nin dünkü sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdiği bilgisini vermiştir (“Ders kitaplarını öğretmenler seçecek”, 1998, s.7).

Millî Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık kesintisiz eğitimin uygulanacağı eğitim ve öğretim yılı için haftalık ders programında değişiklikler yapmıştır. Değişiklikle ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Akşam gazetesi “Derslere 8 Yıl Makyajı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, eğitim sistemini çağa uydurmak amacıyla ders programlarını modernleştirdiğini duyurmuştur. Haberde, okullardaki matematik, fen bilgisi, felsefe grubu dersleri gibi bazı derslerin modern program anlayışına göre hazırlandığı belirtilmiştir. Modern programla öğretmenin dersi işledikten sonra, ölçme ve değerlendirmeye yönelik bir takım sorularla, hedefe ulaşp ulaşmadıklarını kolayca kontrol edebilecekleri belirtilmiştir (“Derslere 8 yıl makyajı” 1997, s.15).

Millî Eğitim Bakanlığı ders saatleri ile ilgili bazı değişiklikler yapmıştır. Konuyla ilgili Hürriyet gazetesi “4. Sınıfta Din Dersi” başlıklı haberde sekiz yıllık kesintisiz eğitimin haftalık ders çizelgesi ile temel derslerin saatleri azalırken, toplu ve bireysel etkinliklere yer verildiği, ilköğretim 4.sınıftan itibaren haftada 2 saat din kültürü ve ahlak bilgisi dersi okutulacağı, bu yıl uygulamaya konulacak sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimde ders saatleri de sil baştan değiştiği bilgisini vermiştir (“4. sınıfta din dersi”, 1997). Hürriyet gazetesi “Yabancı Dil Haftada İki Saat” başlıklı haberde ise Millî Eğitim Bakanlığı, ilköğretimin 4.sınıfından başlayarak okutulmasına karar verilen yabancı dil dersinde damping yaptığı bilgisini vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, ilköğretimin 4 ve 5. sınıflarında haftada 3’er saat okutulmasını öngörmüş. Yabancı dil dersini Bakan Hikmet Uluğbay’ın önerisi üzerine 2’ye indirilmiş. Köylerdeki okullar düşünülüp “geçici” olarak alındığı bildirilen bu karar çerçevesinde bu yıl yabancı dil öğretmeni bulunmaması durumunda da 2 saat yabancı dil yerine Türkçe dersi yaptırılacak. İlköğretimin son 3 sınıfında ise yabancı dil yine 4’er saat okutulacak (“Yabancı dil haftada iki saat”, 1997). Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi de “İlköğretime Yeni Dersler” başlıklı haberde sekiz yıllık

kesintisiz temel eğitime bağlı olarak ders programlarının yenilediği bilgisini vermiştir. İlkokul 4.sınıftan itibaren yabancı dili programa alan bakanlık, ilkokulun ilk üç sınıfına “bireysel ve toplu etkinlik”, 6. ve 8. sınıflara da “trafik ve ilkyardım” derslerini koymuştur (“İlköğretime yeni dersler”, 1997, s.11).

Konuyla ilgili Milliyet gazetesi de “Sekiz Yıllık Ders Programı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay’ın, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesini onayladığı, sekiz yıllık eğitimle birlikte ilköğretimin ders programında çeşitli değişiklikler yapıldığı, 6 ve 7. sınıflarda okutulan millî tarih ve millî coğrafya dersleri, sosyal bilgiler adı altında verileceği, öğrenciler ilköğretimin 4. sınıfından itibaren yabancı dil okuyacağı, ilköğretimin ilk üç sınıfında bireysel ve toplu etkinlik dersi, 6. ve 8. sınıflarda Trafik ve İlk Yardım Eğitimi dersi göreceği bilgisini vermiştir (“Sekiz yıllık ders programı”,1997). Radikal gazetesi de “Atatürkçülük Temel Ders” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı ders programlarında büyük bir yeniliğe gittiği, tüm ilköğretim ve orta öğretim okullarında Atatürkçülüğü temel ders yapma kararı aldığı ve uygulamanın imam hatip liselerini de kapsayacağı bilgisini vermiştir (“Atatürkçülük temel ders”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, okulların bulunduğu yöreye göre seçmeli derslerin okutulmasını kararlaştırmıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Yöreye Göre Seçmeli Ders” başlıklı haberde ders geçme ve kredi sistemini uygulayan ortaöğretim kurumlarında, okulun bulunduğu yörenin özelliğine göre arıcılık, halıcılık, çinicilik, oymacılık ve fotoğrafçılık gibi dersler okutulacağı bilgisini vermiştir. Habere göre bu derslerin öğretim programlarının hazırlanmasında Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu devre dışı bırakılmış ve illerde “program geliştirme komisyonları” kurulacağı belirtilmiştir (“Yöreye göre seçmeli ders”, 1998, s.18).

Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları içeriklerinde değişiklikler yapmaya devam etmiştir. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Demokrasi Sınıfta Öğrenilecek” başlıklı haberine göre Bakanlık biyoloji, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarından sonra vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programına da son şeklini vermiştir. 4 yıldır tamamlanamayan programda Medine Sözleşmesi ve Peygamberin Veda Hutbesi’ne yer verilmezken, insan hakları ihlalleri ağırlıklı olarak işleneceği, programın devlet yerine insan merkezli bir anlayışla ele alınacağı belirtilmiş. Bakanlık sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim sonrasında başladığı ders programı operasyonuna devam etmiştir. Biyoloji programında Darwin’in evrim teorisine yer verilmiştir. Sosyal bilgiler programında günlerin güncel konusu “medya-etik” olgusuna yer verilmiştir (“Demokrasi sınıfta öğrenilecek”, 1998, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim ders kitaplarını “Atatürkçülük” kapsamında yeniden revize etmiştir. Konuyla ilgili Sabah gazetesinin “Atatürk Her Derste” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim ders kitaplarında, tarihten coğrafyaya, İngilizceden din dersine kadar bütün derslerde “Atatürk” ve “Atatürkçülük” konularının işlenmesini istemiştir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, ortaöğretim ders kitaplarında yer alacak “Atatürkçülük”le ilgili konuları belirlemiştir. Kurulun kararına göre Yabancı Dil dersinde Atatürk’ün hayatı ile Atatürk ilkeleri ve düşünce sistemi anlatılacak. Ortaöğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarında yer alacak Atatürkçülükle ilgili konular Mayıs ayında yayınlanan Tebliğler Dergisi’nde ilan edilmiştir. Gençlere Atatürk’ü öğretmek adına karar alan bakanlık Erkek ve Kız Teknik Öğretim okullarında meslek bilgisi, sanat tarihi, halkla ilişkiler, uygarlık tarihi, temel sanat eğitimi, çocuk gelişimi, kalıp hazırlama ve giyim uygulama teknikleri, giyim tarihi, yazı-tipografi, meslekî resim dersleri ve ticaret ve turizm öğretimi okullarındaki hukuk, ekonomi, turizm ve kooperatifçilik gibi derslerde de Atatürk ve Atatürkçülük konularının işlenmesini istemiştir. Liselerde fen bilimleri dışındaki bütün derslerde Atatürkçülük konusu işlenecektir (“Atatürk her derste”, 1998). Cumhuriyet gazetesinin “Felsefe zorunlu ders oldu” başlıklı haberine göre, biyoloji, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi, sosyal bilgiler, matematik, hayat bilgisi dersi programları çağdaş bir anlayışla yenilenmiş. Biyoloji dersine “evrim teorisi, sera gazı, küresel ısınma”, hayat bilgisine “bilinçli tüketici kuralları” konuları eklenirken programa konulmak istenilen Medine Sözleşmesi ve Peygamberin Veda Hutbesi vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersine alınmadığı, felsefe dersi tüm ortaöğretim kurumlarında “zorunlu dersler” kapsamına alındığı belirtilmiştir (“Felsefe zorunlu ders oldu”, 1998, s.3).

Millî Eğitim Bakanlığı, ders kitapları yönetmeliğini değiştirmiştir. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Ders Kitaplarında Reform” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, ders kitaplarında reforma gittiği bilgisini vermiştir. Habere göre her ders için hazırlanmış en az 50 kitabın bulunması nedeniyle veliler ve öğretmenler seçim yapmakta zorlanmıştır. Bakanlık, Talim Terbiye Kurulunun yükünün artması ve okullarca belirlenen kitapların yayınevi ve müdür arasındaki rüşvet iddialarını gündeme getirmesi üzerine köklü bir çözümle Ders Kitapları Yönetmeliği’ni değiştirmiştir. Her branşta tek kitap ilkesini yaşama geçirmeyi hedefleyen bakanlığın en nitelikli kitabı belirlemek üzere yarışma açacağı ve Millî Eğitim Bakanlığında uzmanlar tarafından hazırlanan “Ders Kitapları Yönetmeliği Değişikliği” tasarısı son şeklini aldığı belirtilmiştir. Eski Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay tarafından istenen değişikliğin yeni Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu tarafından da kabul edilmesi durumunda ders kitapları öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılacağı ve projenin ancak 2000 yılında gerçekleşebileceği belirtilmiştir (“Ders kitaplarında reform”, 1999, s.1). Zaman

gazetesi de “MEB’den Kitap Tekeli” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği’nde değişiklik yapmaya hazırlandığı bilgisini vermiştir (“MEB’den kitap tekeli”, 1999).

Bu dönemde Darwin’in Evrim Teorisi yeniden meclis gündemini meşgul eden konulardan olmuştur. Konuyla ilgili Radikal gazetesi “Darwin Siyaseti” başlıklı haberde, Ünlü İngiliz biyolog ve doğa bilimcisi Charles Darwin’in insanın türeyişiyle ilgili “evrim” teorisi özellikle MHP ve FP milletvekillerinin “takıntı”sına dönüştüğü bilgisini vermiştir. Habere göre“Bu adamın kitaplarda ne işi var? İnsanların maymundan geldiğini mi öğretiyorsunuz?” gibi soru önergelerinden bunalan Millî Eğitim Bakanlığı, çareyi vekillere “bilgi notu” hazırlamakta bulmuştur. Evrim Teorisi’nin ders kitaplarında yer almasıyla ilgili soru önergelerine ilişkin bilgi notunda, fen bilgisi ve biyoloji derslerinin kapsamı anlatılmıştır. Fen bilgisi dersinin gerekliliği “Öğrenciler, fen bilimleriyle ilgili disiplinleri, teori ve kuramları bir bütünlük içinde günlük yaşama taşıyabilecek, kendilerinde ve yakın çevrelerinde yararlanabilecekleri uygulamalara dönüştürebilecek” ifadeleriyle belirtilmiştir (“Darwin siyaseti”, 2001).

Yabancı dil eğitimi.

Millî Eğitim Bakanlığı, genel liselerdeki yabancı dil öğretiminin yeterli düzeye ulaştırılması için yabancı dil eğitim seferberliğini başlatmıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Yabancı Dil Seferberliği” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, genel liselerdeki yabancı dil öğretimini yeterli bir düzeye ulaştırmak ve yabancı dil konusundaki yoğun istekleri karşılayabilmek için Türkiye genelinde 19 ilde başlattığı “Yabancı dil seferberliğini” genişleteceği bilgisini vermiştir (“Yabancı dil seferberliği”, 1995, s.14).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü, “Herkes Yabancı Dil Öğrenecekmiş” başlıklı köşe yazısında yapılan çalışmanın güzel olduğunu fakat yabancı dil konusunda ciddi bir istikrarın sağlanamadığını belirtmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı herkese yabancı dil öğretmeyi planlıyormuş. Ne denir böyle bir projeye, hayali bile güzel. Klasik liseler dört yıla çıkacak ve birinci yıl İngilizce hazırlık sınıfı olacakmış... Yabancı dil konusunda bir şeyler yapmak Millî Eğitimde adettir. Her gelen bakan bu konuda akıl almaz projeler üretir, kimi yabancı dili hepten kaldırır, Hasan Celal Güzel’in yaptığı gibi, kimi Anadolu liseleri ve kolejlere alternatif projeler üretir. Köksal Toptan gibi. Kimi de Nevzat Ayaz gibi herkese yabancı dil öğretmeye soyunur (Güçlü, 1994, s.25).

Millî Eğitim Bakanlığı, Anadolu lisesi ve özel okullarda yabancı dille eğitimden vazgeçilmesi için düzenlemeler yapmıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesinin “Yabancı Dille Eğitim” başlıklı haberinde Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam, yabancı dille

eğitimden yana olmadığını belirterek “Yabancı dil eğitimi ile yabancı dille eğitim, ayrı şeylerdir” demiştir. Türkiye’de Anadolu liselerinin, yabancı dil eğitimi ihtiyacından doğduğunu kaydederek “Eğitimde asıl olan, bir milletin kendi diliyle eğitim yapmasıdır” diye açıklamada bulunmuştur (“Yabancı dille eğitim”, 1996, s.7). Cumhuriyet gazetesi “Yabancı Dille Eğitim Kaldırılıyor” başlıklı haberde de Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun, Anadolu lisesi ve özel okullarda yabancı dille eğitimden vazgeçilmesi ile ilgili çalışması tepkilere neden olduğunu belirtmiştir. Özel Okullar Derneği Başkanı Dündar Uçar, uygulamanın gerçekleşmesi durumunda Türk ve yabancı özel okullar arasında haksız rekabet doğacağını belirterek, “Sayın bakanla konuştum. Çalışma sadece Anadolu liselerine yönelikmiş. Özel okullar bu kapsama alınırsa öğrenci ve veliler sokaklara dökülür” demiştir. Eski Özel Okul Velileri Derneği Başkanı Ergin Özügür ise Türkiye’de ilerlemeye yönelik her türlü uygulamayı Refah Partisi’nin engellemeye çalıştığını kaydederek, “Türkiye’yi geriye götürme çabalarının yeni bir örneğini daha uygulamalarını engelleyeceğiz” demiştir (“Yabancı dille eğitim kaldırılıyor”, 1997, s.6).

Zaman gazetesi de “Yabancı Dille Eğitim Kalkıyor” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu, bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan resmi okullar yönetmeliği üzerindeki son değişiklikleri de tamamlayarak yönetmeliği “Anadolu Liseleri Yönetmeliği” adı altında yeniden düzenlediği bilgisini vermiştir. Hazırlanan yeni yönetmeliğe göre Anadolu liselerinde ve özel Türk okullarında yabancı dil dersleri haricinde diğer derslerin Türkçe okutulması ilke olarak benimsenmiştir (“Yabancı dille eğitim kalkıyor”, 1997).

Akşam gazetesinden Bekir Türkmenoğlu, “İngilizce Öğretmeni Yine Yok” başlıklı köşe yazısında yabancı dil eğitimi verecek öğretmenlerin olmadığını belirtmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı, 8 yıllık eğitime geçtikten birkaç ay sonra, ilköğretime yabancı dil öğrenimi için hamle yaparak ilköğretim 4. sınıftan itibaren öğrencilere yabancı dil öğretilicekti. İlk olduğu için bu hamle 1997-1998 öğretim yılında serbest bırakılmıştı. Fakat buna karşılık, bu yıl da yabancı dil derslerini verecek öğretmen yoktur (Türkmenoğlu, 1999, s.8).

Sabah gazetesinin “Özel Okullarda Yabancı Dille Eğitime Devam” başlıklı haberine göre Anadolu liselerinde fen derslerinin yabancı dil yerine Türkçe okutulması yönündeki tavsiye kararının ardından Özel Öğretim Genel Müdürü Hüseyin Kamburoğlu, bu uygulamanın özel okulları bağlamadığını ve Özel Okullar Derneği Başkanı Dündar Uçar da yabancı dille eğitime devam edeceklerini ifade etmiştir (“Özel okullarda yabancı dille eğitime devam”, 1997).

Ders geçme ve kredili sistem.

Millî Eğitim Bakanlığınca, 1990-1991 ğretim yılında uygulanan ders geçme ve kredili sistemde aksaklıklar meydana gelmiştir. Uygulamada yaşanan sıkıntılar kamuoyunda eleştirilmiştir. Sistem alt yapı eksikliğinden dolayı rağbet görmemiştir. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “Kredili Sistem ksz” başlıklı haberine göre, orta dereceli okullarda bu ğretim yılının başında uygulanmaya başlanan kredili sınıf geçme sistemi tam anlamıyla arapsaına dönmüştür. Sistemin babası olarak bilinen Müsteşar Nihat Bilgen’in görevden alınmasıyla savunucusu olmadığı için ortada kalan kredili sistem karne döneminin yaklaştığı şu günlerde yeni karışıklıkları da beraberinde getirmiştir. Sistemin iyi anlaşılmaması yüzünden bugüne kadar sağlıklı bir devam ve not izelgesi tutulamadığına dikkat çeken okul müdürleri şu açıklamalarda bulunmuştur:

İşin en kötü yanı da sorularımıza cevap verebilecek muhatap bulamamamız. Maalesef Millî Eğitim Bakanlığında bir önceki bakanın getirdiği sisteme, bir sonraki bakan sıcak bakmıyor. Aynı durum herkese değil, isteyen yabancı dil öğretmeyi amaçlayan basamaklı kur sisteminde de yaşandı ve Hasan Celal Güzel’in getirdiği sistem, Avni Akyol tarafından kaldırıldı. şimdi de Avni Akyol’un getirdiği sınıf geçme sistemi, sanki özellikle başarısızlığa uğrasın da kaldıralım diye sahipsiz bırakıldı. Arada olan bizlere ve öğrencilere oluyor (“Kredili sistem ksz”, 1992, s.15).

Milliyet gazetesini “Yeni Sistemde ‘Yok’lar çok” başlıklı haberde de, altı ay önce uygulamaya konulan kredi ve ders geçme sisteminin okulların kendi gayretiyle ve el yordamıyla yürütüldüğünü belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının okullardan tamamen kopuk olduğu ve sistemin uygulandığı bazı okulların müdürleri yeni sistemin uygulanmasının üzerinden altı ay geçtiği halde hala birçok ders kitabının ve sisteme uygun ders programının bulunmadığından yakınarak şu ifadeyi kullanmıştır, “Sistemin gerekliliğine inandığımız için yaşatmaya çalışıyoruz ama Bakanlığımız aynı duyarlılığı göstermiyor.” (“Yeni sistemde ‘yok’lar çok”, 1992, s.3).

Cumhuriyet gazetesini “Kredili Sistem Amacına Ulaşamadı” başlıklı haberde, kredili sistemin uygulanması konusunda bilgi vermek üzere illerde oluşturulan danışma kurullarının hazırladığı n raporun Millî Eğitim Bakanlığına gönderildiği bilgisini vermiştir. Rapora göre velilerin tamamının eğitime tam olarak katılmadığı, raporda kredili sistemde velilerin yüzde 64’ünün katılımının kısmen sağlandığı, yüzde 36’sı da kredili sistemin uygulanmasıyla eğitime katılım arasında herhangi bir değişiklik olmadığı, kredili sistemin uygulanması için altyapının da yetersiz olduğu vurgulanmıştır (“Kredili sistem amacına ulaşamadı”, 1994, s.8).

Milliyet gazetesinin “Kredili Sisteme TV zm” başlıklı haberinde, kredi ve ders geçme sistemi okullarda uygulanmaya başlandığı andan itibaren pek çok sorunu beraberinde

getirdiği, çeşitli önlemlerle sorunları ortadan kaldırmaya çalışan yetkililerin ise öğretmen ve mekân yetersizliği gibi sorunların karşısında çaresiz kaldığı, kredi ve ders geçme sisteminin imkânsızlıklar nedeniyle uygulamaması pek çok öğrenciyi de mağdur ettiği belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri bu mağduriyeti gidermek için şimdi de televizyondan yararlanmanın yollarını aradığı ve Millî Eğitim Bakanlığı, Açıköğretim Lisesi aracılığı ile kredilerini tamamlamayan öğrencilere kredi tamamlama programı tasarısı hazırladığı belirtilmiştir. Bakanlık yetkilileri, tasarının hazırlık aşamasında olduğunu ve “Öncelikle seçmeli derslerin televizyondan verilmesi planlanıyor” ifadesini kullanmıştır (“Kredili sisteme TV çözümü”, 1994, s.6).

Zaman gazetesi de “Kredili Sistem Derlenip Toparlandı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından Ders Geçme ve Kredi Uygulaması konusunda bir genelge hazırlanarak bugüne kadar çeşitli tarihlerde çıkmış genelgelere açıklık getirildiği bilgisini vermiştir. Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz tarafından 29 Kasım tarihinde imzalanarak illere gönderilmeye başlanan genelgede, üzerinde ihtilaf bulunan konulara açıklık getirilmiştir (“Kredili sistem derlenip toparlandı”, 1994).

Cumhuriyet gazetesi “Kredili Sistem Yine Sil Baştan” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı 3 yılda çıkarılan 13 genelgeye karşın anlatılamayan sorunların ve aksayan yönlerine çözüm bulunmayan ders geçme ve kredi sistemini masaya yatırdığı bilgisini vermiştir. Habere göre Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği’nin 25 maddesinin değiştirilmesi için çalışma başlatılırken sistemin en büyük kamburu olarak görülen ortak derslerin tekrarının kaldırılması, “bağlı ortak derslerin” seçmeli duruma getirilmesi ve azami öğrenim süresinin aşağıya çekilmesi planlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı uygulanmasında 4.yılına girilmesine karşın gerek altyapı gerekse öğretmen yetersizliği nedeniyle aksayan yönleri giderilmeyen ders geçme ve kredi sisteminde köklü değişiklikler yapmaya karar vermiştir (“Kredili sistem yine sil baştan”, 1994, s.1).

Milliyet gazetesinin “Kredili Sistemi Çiller İstemiyor” başlıklı haberine göre Bakanlar Kurulunda tartışılan kredili sistem konusunda Başbakan Tansu Çiller ve Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz da dâhil olmak üzere hemen hemen tüm bakanlar olumsuz görüş bildirmişler (“Kredili sistemi çiller istemiyor”, 1995, s.25).

Millî Eğitim Bakanlığı, kamuoyundan gelen tepkiler nedeniyle “Ders Geçme ve Kredili Sistemi” kaldırarak “sınıf geçme” esasını getirmiştir. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “Kredili Sisteme Veda” başlıklı haberine göre uygulamaya başladığı günden itibaren tartışılan özellikle son günlerde okullarda artan şiddet olaylarının tek sorumlusu ilan edilerek kaldırılması istenen Kredi ve Ders Geçme Sistemi’ne son verilecektir. Fen liseleri,

Anadolu güzel sanatlar liseleri ile bütün meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredili sistem kaldırılacağı, Anadolu liseleri ve özel okullarda ise kredili sistemin kaldırılıp kaldırılmayacağı kendi kararlarına bırakıldığı belirtilmiştir (“Kredili Sisteme veda”, 1995, s.23).

Zaman gazetesinin “Kredili, Yönlendirmeli Sisteme” başlıklı haberine göre de Bakanlar Kurulunda görüşülüp kaldırılması yönünde fikir birliğine varılan “Ders Geçme ve Kredi Sistemi” bazı okullarda önümüzdeki yıldan itibaren kaldırılacağı belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz sistemin imkânsızlıklar sebebiyle oturtulamadığını, Anadolu liseleri, fen liseleri, güzel sanatlar liseleri, meslek liseleri, teknik liseler ve özel okullarda Ders Geçme ve Kredi Sistem’inin önümüzdeki öğretim yılından itibaren kaldırılacağını, sistemin kaldırıldığı okullarda yeni bir sistem bulununcaya kadar sınıf geçme sisteminin uygulanacağını, Ders Geçme ve Kredi Sistemi uygulamasının genel liselerde devam edeceğini ifade etmiştir (“Kredili, yönlendirmeli sisteme”, 1995).

Milliyet gazetesinden Doğan Heper “Bakanların Eğlencesi” başlıklı köşe yazısında kredili sistemin kaldırılma ve uygulanma gerekçelerini eleştirmiştir:

Üç yıldır ısrarla uygulanmaya çalışılan kredili sistem, kademeli olarak kaldırıldı. Şimdi yine kıyamet kopacak. Sistemi getiren Avni Akyol, veryansın edecek. Ayaz da, kendini savunacak. Tartışma başladı bile. Sistem kötüyse, neden okulların bir bölümünden kaldırıldı, diğerlerinde uygulanıyor? İyiye neden eksiklikleri giderilinceye kadar bütün okullarda devam etmiyor (Heper, 1995, s.14)?

Abbas Güçlü de “Millî Eğitim’de Neler Oluyor?” başlıklı köşe yazısında imkânları elverişli okullarda kredili sistemin kaldırılıp imkânları elverişsiz okullarda devam etmesini eleştirmiştir:

Eğitim sektöründe son 3 yılın en önemli sorunu olan kredili sistem tıpkı başladığı gibi, bir oldubittiyle, birçok okulda kaldırıldı. Bu kararı alanların, ya kredili sistem konusunda hiç bilgileri yok ya da art niyetleri var. Ortam olarak, kredili sistemi uygulamaya en elverişli olan okullarda kaldırıp, tıksık tıksık sınıflarda yarım gün eğitim yapan okullarda kredili sisteme devam kararı alınmasının başka bir izah tarzını göremiyorum (Güçlü, 1995, s.22).

Milliyet gazetesinin “Ortaöğretime Yeni Eğitim Modeli” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, kaldırılmasına karar verilen Ders Geçme ve Kredi Sistemi yerine yeni modeller aramıştır. Talim ve Terbiye Kurulunda tartışılan modellerin başında “Alan Seçmeli Sistem” gelmiş. Alan Seçmeli Sistem’de öğrencilerin lise birinci sınıfta yetenek ya da eğilimlerine göre bir seçim yapması istenmiştir. Türkçe ve Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Yabancı Dil, Sanat ve spor olmak üzere 6 alandan birine yönelme olanağı tanınmıştır (“Ortaöğretime yeni eğitim modeli”, 1995, s.12).

Milliyet gazetesinin “Ortaöğretime Yeni Model” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretimde bir süredir uygulanmakta olan Ders Geçme ve Kredi Sistemini öğrenci, veli ve kamuoyundan gelen tepkiler dolayısıyla yürürlükten kaldırmış. Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bener Cordan, yeni sistemin “Türk Modeli” olarak isimlendirilebileceğini ve yeni modelin sınıf geçme esasına dayandığını belirtmiştir. Buna göre 9.sınıf hariç diğer sınıflarda başarısızlık nedeniyle sınıf tekrarı olmayacak, öğrencinin sınıf geçmesi o sınıfta aldığı bütün derslerden başarılı olmasına ya da yılsonu başarı ortalamasına göre belirlenecektir (“Ortaöğretime yeni model”, 1995, s.24). Milliyet gazetesinin “Kredili Sistem Mağdurları” başlıklı haberine göre de Kredi ve Ders Geçme Sistemi bu yıl kaldırılacak. Uygulamaya konulduğu günden itibaren öğrencilerin çeşitli şikâyetlerine neden olan sistemin kaldırıldıktan sonra da öğrencileri mağdur etmeye devam etmiştir. Öğrencilerin uzun zamandır merak ve heyecan içinde bekledikleri kurul hakkı çıkmış. Özellikle üniversite sınavını kazanıp mezun olamayacak durumdaki öğrenciler büyük sevinç içinde olmuştur. Bu sevinçe Kredi ve Ders Geçme Sistemine tabi olan öğrencilerin katılmadığı belirtilmiştir (“Kredili sistem mağdurları”, 1995, s.26).

Eğitim televizyonu ve bilgisayar destekli eğitim.

Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitim Televizyonu kurmaya karar vermiştir. Bunun için kanun tasarısı hazırlamıştır. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Millî Eğitim İki Kanallı TV Atağında” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı yaygın, doyurucu ve çağdaş bir eğitim için iki kanallı bir “Eğitim Televizyonu” kurmaya karar verdiği, bunu için bir “Eğitim Televizyonu” kanun tasarısı hazırladığı ve Başbakanlığa sunduğu bilgisini vermiştir. Özellikle kitle iletişim araçlarındaki büyük gelişmeyi ve bu gelişme içinde Türkiye’nin payını değerlendiren Bakanlık şu bilgiyi vermiştir:

Avrupa’daki yurttaşlarımıza ve Türk Cumhuriyetlerine de yayın yapacak bu TV için, Başbakanlık, Ulaştırma Bakanlığı ve RTÜK nezdinde girişimlerde bulduk. Okul öncesi eğitimden yaygın eğitime kadar her alanda yayınlar planlıyoruz. Şimdiye kadar yetersiz altyapı ve TRT’ye bağımlılıkla, sınırlı düzeyde radyo ve TV yayını yapabildik. Ancak Türksat’la birlikte bunu yaygınlaştıracığımıza inanıyoruz (“Millî Eğitim iki kanallı TV atağında”, 1994, s.25).

Millî Eğitim Bakanlığı, Bilgisayar Destekli Eğitimi okullarda yaygınlaştırmak için girişimlerde bulunmuştur. Projeyle ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Konuyla ilgili Zaman gazetesi “MEB, bilgisayarlı eğitime ağırlık veriyor” başlıklı haberde projenin Millî Eğitim Bakanlığı Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü (BİLGEM), Genel Müdürü Prof. Dr. Hasan Güran tarafından bir brifingle basına tanıtıldığı bilgisini vermiştir. Güran, bilgisayar kullanımını öğretmek üzere ülke genelinde bir seviye tespit imtihanı

yapılarak çeşitli üniversitelerde 702 formatör öğretmen yetiştirildiğini, ayrıca her ilde Bilgisayar Destekli Eğitim İl Koordinatörü görevlendirildiğini söylemiştir. Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde 53 pilot okul seçildiğini, bu okullarda donanım yanında CD ve diskler üzerinde eğitim yazılımları ve yazarlık sisteminin uygulanmaya başlanacağını ve Avrupa Birliği destekli, Bilgisayara Dayalı Bilimsel Araçların Öğrenme ve Öğretme Ortamında Kullanılması isimli Milletlerarası MEDCAMPUS projesinin de başlatıldığı bilgisini vermiştir (“MEB, bilgisayarlı eğitime ağırlık veriyor”, 1995).

Cumhuriyet gazetesi de “Multimedyalı Eğitim Başlıyor” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, bilgisayar laboratuvarı bulunan okullarda “multimedyalı eğitime” geçileceği bilgisini vermiştir. Haberde “Ses, hareketli görüntü ve yazı karakterlerini bir arada barındıran çoklu ortam olarak” tanımlanan “multimedya” sisteminde, eğitim programına uygun olarak CD-Room’ların paket olarak okullara gönderileceği bilgisi verilmiştir (“Multimedyalı Eğitim Başlıyor”, 1995, s.20).

Milliyet gazetesi de “Okullarda Bilgisayar Devri” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığının, 1992 yılında başlattığı Bilgisayar Eğitimi ve Bilgisayar Destekli Eğitimin geliştirilmesi projesini tamamladığı bilgisini vermiştir. Habere göre 1994 yılında 200 endüstriyel okula, 1995 yılında 53 pilot okula, 1996 yılında 341 Ticaret Meslek, Kız Meslek Lisesi ile Halk Eğitim Merkezlerine bilgisayar laboratuvarları kurulmuş. Türkiye genelindeki okullarda toplam 22 bin 918 bilgisayar ve bin 792 bilgisayar laboratuvarı bulunmakta. Kurumlara göre dağılımda ise 11 bin 896 bilgisayar ile Meslekî ve Teknik Eğitim veren kurumların birinci sırada yer almakta. Genel liselerde 8 bin 161, ilköğretim kurumlarında ise toplam 2 bin 228 bilgisayar bulunmakta. Dünya Bankası destekli bu bilgisayarların çoğunun atıl durumda olduğunu belirten okul yöneticileri, eski tip bilgisayar oldukları ve öğrencilerin bunları öğrenme zorluğu çektiklerini söylemiştir (“Okullarda bilgisayar devri”, 1997).

Sabah gazetesinin “Bilgisayarsız okul kalmayacak” başlıklı haberine göre Başbakan Mesut Yılmaz, “Gelecekte, bilim ve teknoloji üretmeyen ülkelerin vatandaşlarına refah sağlaması mümkün olmayacak” ve “Gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerine ayak uyduracağız. Onların kullandığı ne varsa, bizim okullarımızda da o olacak. 2000’e girerken öğretmensiz, bilgisayarsız okul kalmayacak.” demiştir. Hükümet olarak sanayicileri teşvik etmek için Araştırma, Geliştirme (ARGE) Projelerine önem verdiklerini, ARGE yardımlarını yeniden düzenleyeceklerini ve ulusal savunma teknolojisini geliştireceklerini söylemiştir (“Bilgisayarsız okul kalmayacak”, 1997).

Akşam gazetesinden Bekir Türkmenoğlu “Altyapısız bilgisayarlı eğitim olur mu?” başlıklı köşe yazısında projeye ilgili değerlendirmelerde bulunarak “Bilgisayarlı eğitime

geçeceğiz demekle de, sorun çözülemiyor. Bilgisayar çok sağlam bir alt yapı ve teknoloji kullanımı gerektiriyor demiştir” (Türkmenoğlu, 1998, s.15). Türkmenoğlu iki gün sonra da “Başbakan Yılmaz’a Eğitim İçin Çağrı” başlıklı köşe yazısında Millî Eğitim Bakanlığının bilgisayarlı eğitim ile ilgili kararlarını eleştirerek, Başbakan Mesut Yılmaz’a büyük bir görev ve sorumluluk düştüğünü belirtmiştir. Bilgisayarlı eğitime destek verdiğini ancak alt yapı hazırlanmadan hayata geçilirse devletin kaynaklarının heba olacağını savunmuştur (Türkmenoğlu, 1998, s.15).

Cumhuriyet gazetesi de “Hedef Bilgisayarlı Eğitim” başlıklı haberde, sekiz yıllık kesintisiz eğitim çalışmaları kapsamında Bilgisayar Destekli Eğitim Projesi de (BDE) bulunduğu bilgisini vermiştir. Haberde, “Eğitimde Çağrı Yakalamak-2000” adı verilen projenin ilk aşamasında 1998 yılında her il ve ilçede ikişer ilköğretim okuluna bilgisayar laboratuvarı kurulmasının hedeflendiği, 2000 yılına kadar ise Türkiye’deki her okulun bilgisayar ile tanıştırılmasının planlandığı, yetkililere göre önümüzdeki 3 yıl için BDE’nin maliyetinin 1.5 milyar dolar olacağı ve Dünya Bankasından kaynak sağlayacakları bilgisi yer almıştır (“Hedef bilgisayarlı eğitim”, 1998, s.3).

Laboratuvar okullar.

Millî Eğitim Bakanlığı laboratuvar okul projesini gerçekleştirmiştir. Projeye ilgili Milliyet gazetesinin “Laboratuvar Okullara Hücum” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanlığı ve Dünya Bankası işbirliğiyle yürütülen “Millî Eğitim Geliştirme Projesi” kapsamında bu yıl 22 ilden 208 “laboratuvar okul” velilerin hücumuna uğramış. 30’ar kişilik sınıflarda “daha kaliteli eğitim-öğretim” umuduyla çocuklarını bu okullara kaydettirmek isteyen velilerle okul yöneticileri arasında sık sık kavgalar çıkmıştır (“Laboratuvar okullara hücum”, 1994, s.17). Milliyet gazetesinin “Okullara Özel Statü” başlıklı haberine göre de Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu liseleri, kolejler, fen liseleri ve süper liselerden sonra laboratuvar okulları açmıştır. 208 ilkokul, ortaokul ve liselerde uygulanacak olan laboratuvar okullarda tam gün eğitim yapılacak ve sınıflar 30 kişi olacak. Önümüzdeki ders yılından itibaren 22 ilde açılacak okullara giriş kura yöntemiyle yapılacak (“Okullara Özel Statü”, 1995, s.25). Zaman gazetesinin “208 Okula Müfredat Laboratuvarı” başlıklı haberinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Dünya Bankası kredisi ile kurulacak müfredat laboratuvar okulları ekipmanları ihalesinin Ankara’da Bakanlık Başöğretmen Salonu’nda yapıldığı belirtilmiş. Toplam maliyeti 12 milyon dolar olarak hesaplanan proje ile 208 müfredat laboratuvar okulunun bilgisayar, fizik, kimya, biyoloji laboratuvarları için ekipmanlar, görsel ve işitsel araçlar, büro malzemeleri gibi ihtiyaçları karşılanacağı, müfredat laboratuvar okulları ile okullarda uygulanacak ders müfredat programının seçimi, kullanımı ve

geliştirilmesi konusunda çalışmalar gerçekleştirileceği bilgisi verilmiştir (“208 Okula Müfredat Laboratuvarı”, 1995).

Sınav sistemi ve dersaneler.

Genel lise kurumlarına sınavla öğrenci alma dönemi başlatılmıştır. Zaman gazetesinin “Genel Liseler İmtihanla Öğrenci Alabilecek” başlıklı haberine göre ilköğretim öğrencilerinin sağlıklı ve bilinçli olarak lise ve meslek seçimini sağlayıcı yeni projeler geliştirilmesi konusunda Millî Eğitim Bakanlığınca prensip kararı alınmıştır. Genel liselerde birikmelerin olması ve kalifiye eleman yetiştirmek maksadıyla meslek okullarına ağırlık verileceği, Bakanlığın bu kararıyla genel liselere alınacak öğrenciler imtihana tabi tutulacağı belirtilmiştir (“Genel Liseler imtihanla öğrenci alabilecek”, 1994).

Öğretmenlik mesleğini tercih edecek öğretmen lisesi mezunu öğrenciler için ek puan verilmiştir. Zaman gazetesi “Öğretmen Liselerine Ek Puan” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz’ın, öğretmen liselerinde okuyan öğrencilere, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını tercih ettikleri takdirde verilecek ek puanın artırılacağını, “Verilecek puan sınavsız geçişe yakın olacak” dediği bilgisini vermiştir (“Öğretmen Liselerine ek puan”, 1995).

Akşam gazetesinden Bekir Türkmenoğlu “İlköğretim Başarı Puanı” başlıklı köşe yazısında, Millî Eğitim Bakanlığının Anadolu, fen ve Anadolu öğretmen liselerine girişte, ilköğretim başarı puanı uygulaması için çalışma başlatması, olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Böyle bir çalışmanın başlatılması, bakanlığın dersanelerin istekleri doğrultusunda hareket etmediğini de göstermektedir. Sınavlı sistemle eğitim satan tacirler haline gelen dersaneler, artık kendilerine başka alanlarda iş bulacağını belirtmiştir (Türkmenoğlu, 1998, s.5).

Millî Eğitim Bakanlığı, bu dönemde gündemde olan “sınavsız üniversite” çalışmalarının yanı sıra yeni bir sınav sistemi üzerinde çalışmalar başlatmıştır. 2000’li yıllardan sonra uygulanması için hazırlıklar başlatmıştır. Milliyet gazetesi “Çiller’in Yeni Bombası Üniversite Sınavları 1994-1995 Döneminde Kalkıyor” başlıklı haberde DYP Genel Başkanı ve Başbakan Tansu Çiller, üniversiteye girişte gelecek yıl tek sınav yapılacağını, 1994-95 öğretim yılında ise tamamen kaldırılacağını belirterek, “İsteyen istediği okulda öğrenim görecektir” dediği bilgisini vermiştir. Başbakan bu konuda özetle şöyle konuşmuştur:

440 bin talebe, yüksek eğitim için kapıları açılan yeni üniversitelere alındı. Bunlar bu yıldan itibaren eğitime başlayacaklar. Bundan böyle artık eğitim amacıyla bekleyen çocuklarımızın, iki defa ardı ardına imtihana girmelerine gerek yok. Bu imtihan bire düşmüştür. Müjdelemek istiyorum ki, imtihanların

tümü kaldırılacaktı. Bu gelecek senenin en önemli müjdesi olacak ve her lise mezunu, meslek veya yüksekokul ve üniversite eğitimi alacak ve bu gençler Türkiye’yi 2000’li yıllara taşıyacak (“Çiller’in Yeni Bombası”, 1993, s.23).

Cumhuriyet gazetesi de “Sınavsız Üniversite Kargaşası” başlıklı haberde Başbakan Tansu Çiller’in, “sınavsız üniversite” açıklaması hükümet ve üniversite çevrelerinde şaşkınlık yarattığı bilgisini vermiştir. Bazı hükümet üyeleri Çiller’in açıklamasından haberdar olmadıklarını belirterek, “Tansu Hanım aklından geçeni söylemiş” derken Devlet Bakanı Yıldırım Aktuna da, “Bizim iktidarımız yapıyor diye kusur aramayın, bizim hükümetimiz üniversite sınavını kaldıracak” sözleriyle Çiller’i savunmuştur. Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol Çiller’in açıklamasını, “Saçma, saçma, saçma” diye nitelendirmiştir. YÖK Başkanı Mehmet Sağlam da televizyon haberlerinden öğrendiği açıklamaya, “Siyasî karar mekanizmasının üslubu” diye tepki göstermiştir. Başbakan Tansu Çiller, 440 bin öğrenciye üniversite kapılarını açtıklarını, öğrencilerin art arda iki sınava girmeyeceğini ve “önümüzdeki yıl” deyip durakladığı, “Müjdelemek istiyorum” diye tekrar konuşmaya başlayan Çiller, “İmtihanların tümü kaldırılacaktır. Bu gelecek yılın en önemli müjdesi olacak ve her lise mezunu, meslek veya yüksekokul veya üniversite eğitimi alacaktır” diye sürpriz açıklamasını yapmıştır (“Sınavsız Üniversite Kargaşası”, 1993, s.1, s.15). Bir yıl sonra Milliyet gazetesi “Hani, Sınavlar Kalkacaktı?” başlıklı haberle bu konuyu gündeme getirmiştir. Gazete, Başbakan Tansu Çiller’in “kaldırdım” dediği üniversite birinci basamak sınavının bugün yapılacağını belirtmiştir. Bir milyon 192 bin adayın katılımıyla gerçekleşecek olan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS), eğer Başbakan Çiller ve dönemin Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe’nin sözleri gerçeğe dönüşseydi, ne bugün ne de önümüzdeki yıllarda yapılacağını belirtmiştir (“Hani, sınavlar kalkacaktı?”, 1994, s.9).

Milliyet gazetesi köşe yazarı Abbas Güçlü “Verilen Sözlere Ne Oldu?” başlıklı köşe yazısında sınavsız üniversitenin imkânsız bir proje olduğunu savunmuştur. Güçlü’ye göre, “Başvuranın çok, kontenjanın ise az olduğu bizim gibi ülkelerde sınavdan kurtulmak imkânsız. Zaten bu işleri organize eden ÖSYM yetkililerinin, sırf başbakan söyledi diye bu sınavları kaldırmaya da hiç niyetleri yok. İşin gereği neyse onu yapıyorlar. Doğru olanda bu.” (Güçlü,1994, s.9).

Başbakan Tansu Çiller’in, 1993’te üniversite giriş sınavlarının kaldırılacağını açıklamasının üzerinden iki yıl geçmesine karşın bu konuda bir gelişme olmadığına yer veren Milliyet gazetesi “Hani Sınav Kalkacaktı?” başlıklı haberle konuyu tekrar gündeme getirmiştir. Habere göre Başbakan Tansu Çiller’in açıklamasının ardından böyle bir şeyin gerçekleşmeyeceği anlaşılınca dönemin Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe, sınavların

ikisinin birden değil, birincisinin kaldırılacağını ama bu konuda da bir gelişme yaşanmadığını belirtmiştir (“Hani sınav kalkacaktı?”, 1995, s.4).

Millî Eğitim Bakanlığı, üniversite giriş sınav sisteminde yeni bir model üzerinde çalışma başlatmıştır. Sabah gazetesi “Üniversite Giriş Sınavı Kalkıyor” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Prof. Mehmet Sağlam, üniversiteye giriş için geliştirdikleri yeni modelin öğrencileri dershanelerden ve özel derslerden kurtarmayı amaçladığı bilgisini vermiştir. Öğrencileri dershanelere gitmek, özel dersler almaktan büyük ölçüde kurtaracak olan yeni modelde öğrencinin okulunda aldığı notların önemli olacağı, üniversite sınavı lise ikinci sınıfta başlayacağı ve iki ayrı sınav sonucu başarılı olan öğrencilerin üniversite yerleştirme sınavlarına girebileceği bilgisi yer almıştır (“Üniversite giriş sınavı kalkıyor”, 1997). Cumhuriyet gazetesinin “Üniversite Sınavı Kaldırılacak” başlıklı haberine göre Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam, üniversite giriş sınavlarını iki yıl içinde uygulamadan kaldırarak öğrencileri “yarış atı” durumundan kurtaracak bir çalışma yaptıklarını söylemiştir. Yeni sistemin yasalaşması durumunda öğrenciler lise 2 ve 3.sınıflarda yapılacak iki aşamalı “olgunluk sınavı” ve not ortalamaları dikkate alınarak üniversiteye alınacağını belirtmiştir. ÖZDEBİR Başkanı İbrahim Arıkan ise sistemin uygulanması durumunda “kolay not verilen” okullara yönelme olacağını belirterek “bazı ideolojik eğilimli kişilerin” üniversiteye girmesinin kolaylaşacağını savunmuştur (“Üniversite sınavı kaldırılacak”, 1997, s.6).

Üniversite giriş sınav sistemiyle ilgili gelişmeleri aktarmayı sürdüren Sabah gazetesi, “Sınav Kargaşası” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam, üniversiteye girişte uygulanan sınav sistemini değiştirmeye kararlı olduklarını belirterek, “Bu yıl lise 2’den başlamak üzere deneme sınavları yapacağız” dediği bilgisini vermiştir (“Sınav kargaşası”, 1997). Sabah gazetesi “Yeni Sisteme Yeni Sınav” başlıklı haberde de Millî Eğitim Bakanlığının üniversite giriş sınavının lise ikinci sınıftan başlatılmasıyla ilgili ilk uygulaması “deneme” amacıyla nisan ayında yapılacağı bilgisini vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, “Üniversite giriş sınavlarının lise ikinci sınıftan itibaren başlatılması” uygulaması için ilk adımı attığı, Bakanlık nisan ayının ikinci haftasında tüm liselerde ikinci sınıf öğrencilerini merkezi sınava tabi tutacağı, sınavın 7 ayrı alan için yapılacağı ve yaklaşık 60 milyar liralık harcamayla gerçekleştirileceği bilgisini vermiştir (“Yeni sisteme yeni sınav”, 1997). Sabah gazetesi “Eğitimde Yeni Hedeflere Doğru” başlıklı haberde de Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam, üniversiteye giriş sınav sisteminin değiştirilmesi için çalışmaların devam ettiğini, bu yıl içerisinde karar verilmesi halinde 2 yıl sonra yeni sınav sistemine geçilebileceğini söylediği bilgisini vermiştir. Mevcut sınav sisteminin amacını aşır öğrencileri dersane ve okul arasında mekik dokumaya ittiğini, öğretmen ve okulun önemini kaybolmasına neden

olduğunu belirten Sağlam, “Üniversite sınav sistemini değiştirerek, öğretmen ve okulun merkez olduğu sisteme geçmek istiyoruz” demiştir (“Eğitimde yeni hedeflere doğru”, 1997).

Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî teknik liselerden meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş ile TÜBİTAK tarafından uluslararası bilimsel yarışmalarda derece alan öğrencilerin, sınavsız olarak alanları doğrultusundaki lisans programlarına sınavsız yerleştirilmesini öngören kanun tasarısı hazırlamıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Meslek Lisesi Öğrencilerine Sınavsız Üniversite” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik liselerden mezun olan öğrencilerin üniversitelere sınavsız yerleştirilmesi için hazırlık başlattığı bilgisini vermiştir (“Meslek lisesi öğrencilerine sınavsız üniversite”, 1997, s.10).

Bu sırada Hürriyet gazetesinden Aydın Candabak “ÖSS’de rötuş sinyali” başlıklı köşe yazısında sınav sistemiyle ilgili değerlendirmelerde bulunmuş ve bazı öneriler getirmiştir:

Üniversiteye giriş sınavının tek aşamalı olması doğrudur. Bu işin ticaretini yapanlar, yani çok sınavdan menfaati olanlar dışında, buna kimsenin itirazı yok. Ortaöğretim başarı puanının sınava etkisinin artırılması doğrudur. Akli başında kimse buna karşı çıkmıyor. Meslek eğitime ağırlık verilmesi desteklenmeli. Bunun için meslek liselerinin, atölye laboratuvar imkanlarının genişletilmesi, meslek öğretmeni açığının giderilmesi gerekir. Ama Meslek Yüksekokulları açılırken, iki yıllık bu okulların “oyalama” yerleri olarak düşünülmesi yanlıştır. Yani, meslek okulları “çıraklık” okulları olarak görülmemeli. Bu okullar “zaman öldürme” kurumları olarak değerlendirilmemeli. Herkes üniversite okuyacak diye bir zorunluluk yok. Keşke herkes okuyabilse. Ama bugünkü imkanlarda maalesef mümkün olmuyor. O halde başarılı olan okuyacak, olamayan belki bir kez daha şansını deneyecek, belki hiç okuyamayacak. Ama üniversite okuma fırsatı herkese tanınmalı. Sen madem meslek veya teknik seçtin, üniversiteyi unut demek, tek kelime ile haksızlıktır. Ne Anayasa’ya ne insanlığa sığar. Bu öğrencilere de sadece kendi meslek dallarında ve diğer liselilerle eşit şartlarda üniversite hakkı tanınmalı. Tıpkı İmam Hatiplilere tanındığı gibi... Ne eksik, ne fazla. YÖK Başkanı, sistemini savunuyor. Haklıdır. Tabii ki savunacak. Doğruları biz de savunuyoruz. Ama ortada yanlış varsa, ortada başkalarını mağdur etme durumu varsa, ortada haksızlık varsa, onu da dile getiriyoruz. Sayın Gürüz’ün bizi anladığını görmek bizi sevindiriyor. “Sistemin özüne dokunmadan ufak rötuşlar yapılabileceği” sinyalini verdi. Bekliyoruz... (Candabak, 1999, s.22).

Radikal gazetesi de “Sınavsız Üniversite Komisyondan Geçti” başlıklı haberde meslekî teknik liselerden meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş ile TÜBİTAK tarafından belirlenen uluslararası bilimsel yarışmalarda derece alan öğrencilerin sınavsız olarak alanları doğrultusundaki lisans programlarına sınavsız yerleştirilmesini öngören kanun tasarısının TBMM Eğitim Komisyonunda kabul edildiği bilgisini vermiştir (“Sınavsız üniversite komisyondan geçti”, 2001). Cumhuriyet gazetesi de “Meslek Liselilere Yüksek okul” başlıklı haberde ortaöğretimde yeniden yapılanmayı sağlamak, genel liselere yığılmayı önleyerek meslek liselerini cazip hale getirmek isteyen Millî Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim

Kurulu(YÖK) tarafından hazırlanan yasa tasarısı TBMM Genel Kurulunda kabul edildiğini belirtmiştir. Yasanın Cumhurbaşkanlığı Ahmet Necdet Sezer tarafından onaylanması ile meslek ve teknik lise mezunları alanlarındaki meslek yüksek okullarına sınavsız yerleştirileceğini belirtmiştir (“Meslek Liselilere yüksek okul”, 2001, s.8).

Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü “Üniversiteye Giriş Sistemi Değişiyormuş” başlıklı köşe yazısında üniversiteye giriş sisteminin acilen çözülmesi gereken bir konu olduğunu vurgulamıştır:

YÖK katsayılarla oynayarak öğrencilerin kafasını biraz daha karıştırmayı hedefliyor. MEB ise liseleri boşaltıp dershaneye koşan öğrencilerin peşinde. Oysa asıl sorun, hak edenin hak ettiği yere girebilmesi ve çok yönlü bir rehberlik sistemi. Anlaşılan o ki hem YÖK’ün hem de MEB’in amacı sistemdeki tıkanıklıkları çözmek değil, değişiklik yapıyoruz diye göz boyamak. Daha önce de yazdık, bir kez daha yineliyoruz. Başta üniversiteye giriş sistemi olmak üzere yükseköğretim sistemi acilen masaya yatırılmalıdır (Güçlü, 2002, s.21).

Millî Eğitim Bakanlığı, zorunlu kesintisiz temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla dershanelerin özel okula dönüştürülmesi için çalışmalar başlatmıştır. Sabah gazetesi “Dershaneler, Özel Okul İçin Teşvik Edilecek” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasıyla dershanelerin özel okul haline dönüştürülmesini teşvik edeceği bilgisini vermiştir. Millî Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam, Anadolu Liseleri ve özel okullar giriş sınavının bu yıl son kez yapılacağını, bundan böyle öğrencilerin dershanelere gitme ve sınav gerginliğinden kurtulacağını, üniversiteye giriş sisteminde öngördükleri değişikliklerle de öğrencilerin dershanelere gitmesine gerek kalmayacağını ve özel dershanelerin özel okullara dönüşmesi için teşvik uygulanacağını belirtmiştir (“Dershaneler, özel okul için teşvik edilecek”, 1997). Hürriyet gazetesi de “Dershaneler Okul Olmak İstiyor” başlıklı haberde kesintisiz sekiz yıllık zorunlu eğitime önümüzdeki öğretim yılından itibaren geçilmesiyle birlikte Türkiye genelinde öğrencileri Anadolu liseleri ve kolej sınavlarına hazırlayan yaklaşık 250 özel dershanenin kapısına kilit vurulacağı bilgisini vermiştir. Özel Dershaneler Birliği Derneği (ÖZ-DE-BİR) Genel Başkanı İbrahim Arıkan, sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulaması ile Türkiye genelinde hizmet veren bin 500 özel dershaneden yaklaşık 250’sinin kapanacağını söylemiştir. Kapanması gündeme gelecek dershanelerin okul eğitimine takviye yapan kurumlar şeklinde hizmete devam edebileceğini ve devletten yeterli desteğin gelmesi durumunda özel okul olarak da faaliyet gösterebileceğini söyleyen Arıkan şu açıklamalarda bulunmuştur: “Dershanelerini özel okula dönüştürmek isteyenler, eğer durumları uygunsa, yani gerekli binası, bahçesi uygunsa zaten okullaşıyorlar. Bu kurumlara hükümet tarafından teşvik kredisi sağlanıp eğitim deneyimlerini bu şekilde aktarmaları istenirse, bu yola gidilebilir” (“Dershaneler okul olmak istiyor”, 1997).

Bu dönemde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), 1998 yılında üniversite sınav sistemi, eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması ve türban konusunda önemli kararlar almıştı. Bu değişiklikler kamuoyunu uzun süre meşgul etmiştir. Meslek lisesi mezunu öğrenciler yıllarca bu değişikliklerden dolayı maddi ve manevi mağduriyetler yaşamıştır. Cumhuriyet gazetesinin “1998’e YÖK damgası” başlıklı haberine göre, 1998 yılının en önemli eğitim olayını YÖK’ün 1999 yılında itibaren üniversite sınavını teke indirdiği açıklaması oluşturmuştur. Üniversitelere ÖSS’ye göre öğrenci alınacağını açıklayan YÖK, imam hatip liselerinin önünü kesmek üzere “ek puan” uygulamasını öngörmüştür. Yeni sisteme göre 2 Mayıs’ta tek basamaklı olarak yapılacak sınav, ÖSS’nin içeriği ile aynı olacak. Öğrenciler, lisede öğrenim gördüğü alana paralel tercih yaptığında öğrencinin ortaöğretim başarı puanı (OÖBP) 0.5 ile çarpılacak. Okuduğu alandan farklı tercih yapan öğrencinin ortaöğretim başarı puanı ise 0.2 ile çarpılarak büyük puan kaybına uğrattılacak. Puanlar eşit ağırlık, sayısal ve sözel türlerinde olacak (“1998’e YÖK damgası”, 1998, s.6).

Nitekim Cumhuriyet gazetesi daha önceden yapmış olduğu “İmam-hatipler boşalıyor” başlıklı haberde, sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimle ortaokulları kapanan ve tek basamaklı sınav sisteminin getirdiği “alan-ek puan” ilişkisi sonucu kazanımını yitiren imam-hatip liselerinde kayıtların Türkiye genelinde yarı yarıya düştüğü bilgisini vermişti. Habere göre 1999 yılında yapılacak üniversite sınavındaki değişiklik nedeniyle sadece ilahiyat fakültelerini seçtiklerinden ek puan alacak olan imam-hatip okulu öğrencileri, ortaokul bölümünden sonra liseye kayıt yaptırmadığını ve Türkiye genelindeki 605 imam hatip lisesinde öğrenci kayıtlarının yarı yarıya düşmesi, bu okulların sadece din adamı yetiştirmediğini de ortaya koymuştur (“İmam-hatipler boşalıyor”, 1998, s.3).

Konuyla ilgili gelişmeleri veren Milliyet gazetesi de “Meslek lisesiye alan darbesi” başlıklı haberde, yeni sınav sistemi ile mühendislik hayalleri suya düşen ve ÖSS’de yüksek puan almalarına rağmen istedikleri yere yerleşemeyen meslek lisesi öğrencilerine bir darbe de alan seçiminden geldiğini belirtmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı genelgesine göre, Anadolu liseleri ve düz lise mezunlarına alan değiştirme hakkı verilirken meslek liselilerin bu haktan yararlanamayacağı belirtilmiştir. ÖSS puanları hesaplanırken öğrencinin mezun olduğu alanla ilgili tercihlerinde katsayısı 0.5, diğerlerinde 0.2 ile çarpılması meslek lisesi mezunu öğrencilerin ÖSS puanlarında büyük düşümlere neden olduğu belirtilmiştir (“Meslek lisesiye alan darbesi”, 1999, s.21).

Milliyet gazetesi de “Mesleki eğitim geriye gidiyor” başlıklı haberde de Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim kademesinde meslekî ve teknik eğitimin ağırlığının arttırılmasına çalışırken, ÖSS sistemi mesleki eğitimde kan kaybına yol açtığını belirtmiştir. Mesleki ve

teknik ortaöğretim kurumlarının öğrenci sayısı geçen öğretim yılına göre yüzde 8.2 gerilediği bilgisini vermiştir (“Mesleki eğitim geriye gidiyor”, 1999, s.21).

Cumhuriyet gazetesi yıllar sonra kaleme aldığı “Kan kaybı sürüyor” başlıklı haberde, Öğrenci Seçme Sınavı’nda (ÖSS) alana bağlı tercih sistemi getirilmesi nedeniyle öğrencisiz kalan imam hatip lisesi sayılarının arttığı bilgisini vermiştir. Haberde, valiliklerin kapatılmaları için Millî Eğitim Bakanlığına teklif verdiği Isparta Uluborlu, Isparta Atabey, Tekirdağ Malkara ve Burdur İmam Hatip Liselerinden sonra Gebze İmam Hatip Lisesinin ek binasının da meslek yüksekokuluna dönüştürülmesine karar verildiği bilgisi yer almıştır (“Kan kaybı sürüyor”, 2000, s.6).

Kıyafet düzenlemesi.

Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen ve öğrencilere yönelik kılık-kıyafet değişikliği yapmaya karar vermiştir. Düzenlemeyle ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Yönetmelik olmasına rağmen bazı okullarda kılık kıyafet yönetmeliğine aykırı hareket edildiği gerekçesiyle gazetelerde haberler yer almıştır. Cumhuriyet gazetesi “Türban İçin Doktor Raporu” başlıklı haberde, İmam Hatip Lisesinde okuyan kız öğrencilerin, “derslere başörtüsüz girilmesi” biçimindeki yönetmelik hükmünü doktordan ‘sinüzit raporu’ olarak delmeye çalıştıklarını belirtmiştir. İçel’in Anamur İlçesindeki İmam Hatip Lisesinde bazı öğretmenlerin yönetmelikteki hükmü anımsatarak yaptığı “Başörtüsü giyenler disipline verilecektir” uyarısı üzerine okuldaki 125 kız öğrenciden 120 kadarının doktorlardan rapor alma yoluna gittiklerini belirtmiştir. Anamur’da görev yapan bazı doktorların, “Sinüzit hastasıdır, türban giymesi gerekir” diye rapor verdiği, İmam Hatip Lisesi yönetiminin de bu raporları şimdilik kabul ettiği belirtilmiştir. Anamur Millî Eğitim Müdürü Gazi Mert, “Ufak tefek pürüzler var ama çözüyorum. ‘Başı kapalı olacaktır’ diye rapor kabul edilemez” demiştir. Lise Müdürü Kerim Toslak ise doktorlardan alınan raporları Millî Eğitim Bakanlığına ileterek ‘yanıt’ beklediklerini, bir süre içinde öğrencilere biraz toleranslı yaklaşıklarını söylemiştir (“Türban için doktor raporu”, 1991 s.4).

Bu konuda mecliste yasal düzenlemelerin yapılması yönünde teklifler de verilmiştir. Cumhuriyet gazetesi “Türban Krizi” başlıklı haberde, Refah Partisi Ankara Milletvekili Melih Gökçek’in Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat Yasası’na türban konusundaki bir maddenin eklenmesine ilişkin önergeye ret oyu veren ANAP’lılara “Bunun hesabını kamuoyuna veremezsiniz” tehdidi, Anayasa Komisyonunu karıştırdığı bilgisini vermiştir (“Türban krizi”, 1992, s.4).

Bakanların giyim konusunda farklı tutum içinde oldukları görülmüştür. Cumhuriyet gazetesi “Eğitim, Yaz-Boz Tahtası” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığındaki “bakan değişimi”nin eğitim sektörünü “yaz-boz” tahtasına çevirdiğini, Millî Eğitim Bakanı Nahit Menteşe’nin göreve geldikten sonra ilk olarak eski Bakan Köksal Toptan’ın önümüzdeki yıldan itibaren uygulamaya koymayı hedeflediği ilk ve ortaöğretim öğrencilerine “giysi serbestisi” kararına karşı çıktığını belirtmiştir. Türkiye’nin şimdilik böyle bir duruma hazır olmadığı gerekçesiyle karara karşı çıkması öğrencilerin “günlük giysileriyle okula gelme” düşlerini de rafa kaldırdığını belirtmiştir (“Eğitim, yaz-boz tahtası”, 1993, s.3).

Uzun yıllar sonra öğrencilerin okulda başörtüsü takmaları tartışmalara neden olmuştur. Zaman zaman bu konuda uyarılar gündeme gelmiştir. Konuyla ilgili Milliyet gazetesi “Türban Yasağı Bu Yıl Uygulanacak!” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay kılık-kıyafet yönetmeliğine göre öğrencilerin okula gidiş gelişlerinde ve okul içinde başörtülü olarak bulunamayacaklarını belirterek okul yöneticilerini “Yönetmelik ne gerektiriyorsa o uygulanacak” diye uyardığı bilgisini vermiştir (“Türban yasağı bu yıl uygulanacak!”, 1997, s.17). Daha sonra Akşam gazetesi “Okullara Kıyafet Uyarısı” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığının tüm okullardaki öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin kıyafet yönetmeliğine uymaları gerektiğini ve aksi yönde davrananlar hakkında yasal işlem yapılacağı uyarısını paylaşmıştır (“Okullara kıyafet uyarısı”, 1998, s.15). Milliyet gazetesi de “Türban Disiplin Suçu” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanı Hükmet Uluğbay hükümet ortakları arasında kriz yaratan “kılık-kıyafet genelgesi”yle ilgili olarak “türban disiplin suçudur” diyerek öğretmen ve öğrencilerin türban sorununa son noktayı koyduğu bilgisini vermiştir. Uluğbay, iki gündür Ankara’da devam eden İl Millî Eğitim Müdürleri Koordinasyon Toplantısında türban tartışmasını gündeme getiren müdürlere “konunun tartışılmaz” olduğunu bildirerek “Kılık ve kıyafetle ilgili olarak mevcut yasa ve yönetmelikler eksiksiz uygulanacak” demiştir. Bazı il millî eğitim müdürleri, türban konusundaki uygulamaların veliler ve okul yönetimlerinde sıkıntı yarattığını, uygulamanın zamana yayılarak gerçekleştirilmesi gerektiğini anlatmıştır. Bazı millî eğitim müdürleri ise uygulamada bir sıkıntı olmadığını ifade etmiştir (“Türban disiplin suçu”, 1998, s.17).

Millî Güvenlik Kurulunda öğrencilerin takmış olduğu türban gündem maddesi olmuştur. Konuyla ilgili Milliyet gazetesinin “MGK’da Türban Konuşuldu” başlıklı haberine göre, İstanbul Üniversitesinde yaşanan “türban protestosu” ile bazı ANAP’lıların Millî Eğitim Bakanlığının “Türban Genelgesi”ne yönelik eleştirileri dünkü Millî Güvenlik Kurulunda gündem maddesi olmuştur. Askerlerin gergin geçen toplantıda ANAP’lıların tavrından duydukları rahatsızlığı dile getirerek “oy uğruna” genelgeden geri adım atılmaması

gerektiğini vurguladıkları, hükümetin irticai faaliyetlere karşı aldığı önlemler ve bu kapsamda yayımlanan “kılık-kıyafet genelgesi” görüşülmüş. MGK Genel Sekreterliğinin, Kurulun 28 Şubat 1997’deki toplantısında alınan irticaya karşı mücadeleyi içeren kararlar konusundaki değerlendirilmesinin ardından konu Millî Eğitim Bakanlığının genelgesine gelmiştir. Başbakan Yılmaz, irticaya karşı mücadeleden sorumlu olan Başbakanlık Takip Kurulunun etkinliklerini anlatmış. Hükümetin irtica ile mücadelede kararlılığını dile getirmiştir. Türban konusunda “inananlarla, dini istismar edenlerin birbirine karıştırılmaması gerektiğini” belirtmiştir. Konuşmasında “Gerçek inananların mağdur edilmemesi, toplumsal barışın zedelenmemesi için uygun bir yol bulunmalıdır” görüşünü dile getirmiştir (“MGK’da türban konuşuldu”, 1998, s.18).

İmam hatip ortaokulu mezunu öğrenciler ortaöğretim kurumlarına kaydolduktan sonra mevcut yönetmeliklere uyarak türbanlarını açarak derslere girdikleri bilgisi gazetelerde yer almıştır. Hürriyet gazetesi “Evde Takarım Okulda Çıkarırım” başlıklı haberde, Ortaöğretim Kurumları Sınavı şampiyonu imam hatip çıkışlı İkbâl Şencan ile sınavın ikincisi Hatice İslamoğlu yeni kayıt yaptırdıkları okullarda türbanlarını çıkararak ders başı yaptıkları bilgisini vermiştir. Kayseri Ali Rıza Özderici İmam Hatip Lisesi ortaokul bölümü mezunu Hatice İslamoğlu, “Daha önce kurallar neyi gerektiriyorsa öyle davranacağımı söylemişim. Şimdi de bu kurallara göre derslere giriyorum. Okulda bulunduğum sürece türban takmam mümkün değil. Ancak hafta sonları evci çıktığımda, tabii ki türbanımı takacağım. Bu benim özel hayatım.” demiştir (“Evde takarım okulda çıkarırım”, 2000).

Ayrıca sınavlarda da öğrencilere yönelik türban yasağı devam etmiştir. Bu konuda Sabah gazetesi “Türbanlıya ÖSS Yasağı” başlıklı haberde, ÖSS’ye türbanla girmek isteyen adayların sınava alınmadığı ve bazı öğrencilerin peruk takıp sınava girdikleri bilgisini vermiştir (“Türbanlıya ÖSS yasağı”, 2001).

Eğitim kampüsleri.

Millî Eğitim Bakanlığı şehirlerden uzak “eğitim kampüsleri” inşa etmeyi planlamıştır. Projeye ilgili gelişmeler gazetelere yansımıştır. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesi “Millî Eğitim Okul Satışına Hız Verdi” başlıklı haberde Millî Eğitim Bakanlığı, şehir merkezlerindeki okul satışına başladığı, Ankara, İstanbul ve İzmir’de gerçekleştirilecek okul satışlarında yetkinin valilerde olacağı, daha sonra şehir trafiğinden uzak alanlarda eğitim kampüsleri kurulması planlandığı, yeni okul yapımına ödenek ayıramayan bakanlık, şehir merkezlerindeki okul binalarını ve arsaları satarak şehir trafiğinden uzak alanlarda eğitim kampüsleri hedeflediği bilgisini vermiştir (“Millî Eğitim okul satışına hız verdi”, 1994, s.1).

Konuyla ilgili eleştirilere yer veren Cumhuriyet gazetesinin “Satılacak Okul Aranıyor” başlıklı haberine göre, Eğitim-İş Sendikası Genel Başkanı Niyazi Altunya, okulların satışının “özelleştirmenin yeni bir ayağı” olduğunu ve özellikle tarihi okul binalarının satılmasına karşı olduklarını belirterek şöyle konuşmuştur: “KİT’leri satan hükümet okulları da satar. Bu yönüyle iflastır, geçmişe saygısızlıktır. Özellikle endüstri meslek lisesi gibi tarihi okul binalarının satışı, tarihi yok etmek anlamına geliyor. Buraları alan kişiler tarihi binaların yerine gökdelenleri inşa edecektir.” Okulların satışından elde edilecek gelirlerle eğitim kampüslerinin kurulacağına da inanmadığını vurgulayan Altunya, “Kampüsler yapılırsa bile yıllar alacaktır. Bu da velilere okul servisi yükünü de beraberinde getirecektir. Evinden çıkan öğrenci okuluna gidebilmek için saatlerce yol gidecek, bu da eğitimini olumsuz yönde etkileyecektir.” diye konuşmuştur (“Satılacak okul aranıyor”, 1994, s.3). Benzer konuya değinen Milliyet gazetesi de “Okullar Pazarda” başlıklı haberde, Millî Eğitim Bakanlığı uzun süredir planladığı ancak gelecek tepkilerden çekindiği için hayata geçiremediği okul satma projesine start verdiğini ve içinde bulunduğu kaynak sıkıntısını aşamayan bakanlık son çareyi büyükşehir merkezlerindeki rantı yüksek okulları satarak daha büyük kapasiteli okullar yapmakta bulunduğu bilgisini vermiştir (“Okullar pazarda”, 1995, s.23). Daha sonra da Milliyet gazetesi “İlkokula Üniversite Modeli” başlıklı haberde de, üniversitede olduğu gibi millî eğitimde de kampüs modeline geçildiği bilgisini vermiştir. Habere göre Millî Eğitim Bakanlığı bundan sonra yapılacak ilköğretim, lise, meslek, Anadolu, fen liselerinin binalarını birbirine yakın alanlarda inşa ederek imkânları ortak kullanıma açmayı hedeflemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı “Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi” ile okulların bir kampüs içinde yerleştirilmesine karar vermiştir. Kampüs modeli ile eğitim bölgesindeki bir okulun öğretmeni diğer bir okulda ders verebilecek. Bir okulun öğrencisi diğer bir okuldan ders alabilecek. Bir okulun spor salonu, bilgisayar laboratuvarı, eğitim araç-gereci aynı eğitim bölgesindeki okullar tarafından kullanılabilir. Böylece bakanlık yatırımlarda tasarruf sağlayabilecek (“İlkokula üniversite modeli”, 1999, s.21).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sırasında elde edilen bulgular neticesinde sonuçlar çıkarılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmamız sırasında elde edilen bulgular, dönemler halinde verilmeye çalışılmıştır. Bu dönemleri şu şekilde sınıflandırdık; 12 Eylül 1980 Darbesinde Sonra Millî Eğitim (1980-1983), Anavatan Partisi (ANAP) Hükümetleri Dönemi'nde Millî Eğitim (1983-1991), Koalisyon Hükümetleri Dönemi'nde(Ara Dönem) Millî Eğitim (1991-2002).Bu dönemlerde millî eğitimle ilgili alınan kararlar, gerçekleştirilen uygulamalar, yasal ve yapısal değişiklikler ile ilgili gelişmeler gazetelerde yer almıştır. Ayrıca gelişmeler gazetelerde haber olarak verildiği gibi köşe yazarları tarafından da konu edilmiştir. Gazeteler, yapılan değişiklikler ile ilgili siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, eğitimcilerin, öğrencilerin, velilerin ve diğer eğitim paydaşlarının görüşlerini kamuoyuna duyurmuştur.

Bu sürece baktığımızda; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, meslekî ve teknik eğitim, yaygın eğitim, yükseköğretim, öğretmenlik mesleği, eğitim yönetimi ve denetimi, müfredat programı, sınav sistemi ve dersaneler, kıyafet düzenlemesi konularında yaşanan gelişmeler basında sıklıkla yer almıştır. Bu süreçte görev alan hükümetlerin eğitim politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında, aldıkları kararlar ve yapmış oldukları çalışmalar basına yansımıştır. Kararların belirlenmesi ve uygulanması kamuoyunda tartışmalara sebep olmuştur. Tartışmalar her ne kadar eğitim bilimleri açısından yapılmış olsa da, yapılan tartışmaların siyasî ve ideolojik düşüncelerden bağımsız olmadığı da basına yansımıştır.

Basın, haberler aracılığı ile kitlelere hitap ederek kitleleri oluşturan bireylerin dış dünya ile iletişimini sağlamaktadır. Bununla birlikte bireyleri toplumsallaştırma süreçleri içerisinde güdüleyerek, kültürel birlikteliği sağlama görevini üstlenmiştir. Basın ayrıca, toplumların belirlemiş oldukları amaçları açıklayarak, özendirerek, bireyin topluluk içindeki yaşamına ve bu amaçlar için sarf edilen çabalara katılmasını sağlamaktadır (Akt. Karahan, 2007).

Basın yayınladığı haberlerle kamusal iletişimin oluşmasında ve toplumsallaştırma sürecinde rol oynamaktadır. Basın bu sorumlulukları üstlenerek, başvurduğu manşetler aracılığıyla gündemi belirleyerek, toplumsal yönelimleri ve eğilimleri şekillendirmektedir (Karahan, 2007). Yaptığımız çalışmada bu tespitleri destekleyen sonuçlar elde edilmiştir.

Basın, eğitimde yapılan değişiklikleri kamuoyu ile paylaşmıştır. Haberin niteliğine göre okuyucu kitlelerinin hassasiyetlerine vurgu yapılmış ve kitleleri yapılan değişime karşı yönlendirmiştir.

Toplumsal ve siyasal sistemlerde kritik siyasî, ekonomik ve ideolojik olaylar yaşandığında, ani gereksinimler ve bu gereksinimlerin karşılanmasına yönelik birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar eğitim dâhil tüm toplumsal kurumları etkileyerek onları değişmeye zorlamaktadır (Gökçe, 2009, s.3). Araştırmamızda da görüldüğü üzere, Türkiye’de 1980-2002 yılları arasında yaşanan hükümet değişiklikleri, askerî darbeler, terör olayları, siyasî çekişmeler ve diğer nedenler millî eğitimi etkilemiştir. Bununla birlikte uluslararası siyasî, ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte, yaşanan olumlu ve olumsuz olaylar da doğrudan ve dolaylı olarak bu değişimin oluşmasında etkili olmuşlardır.

Her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da devinim ve değişimler yaşanmaktadır. Toplumsal ve siyasî devinim ve değişimler, eğitimde de yeniliğe ve değişmeye neden olmaktadır. Eğitimin yaşam için hazırlık olduğu bir alan olarak düşünüldüğünde, yaşanan gelişmeler ve değişimler kaçınılmazdır. Eğitimle diğer toplumsal kurumlar arasında yakın ilişkilerin yaşanması, toplumsal, ekonomik ve siyasî yaşamda görülen her değişimin eğitim alanında da yansımaya sebep olmaktadır. Eğitimin diğer toplumsal kurumlarla organik bir ilişkisi olduğu düşünüldüğünde, bu alanlarda meydana gelecek değişimlerden etkilenmemesi imkânsızdır. Bu alanlarda, oluşan değişimlerin kalıcılık kazanması ve yaygınlaştırılması eğitimin işlevini ortaya koymaktadır. Her alanda yaşanan değişimler olduğu gibi eğitimin de bu değişikliklere paralel olarak kendisini yenilemesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle düşünüldüğünde, eğitim ancak bu uyum ve takip etmeyle çağdaş bir eğitim niteliğini koruyabilir (Aydın, 2014, s.25).

Türk Eğitim Sistemi, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla şekillenmiş bir devrimsel ve değişim sonucudur. Geçmişten bu güne bakıldığında, çoğunlukla reform çalışmalarını ve makro ve mikro boyutta sistemde çok sayıda değişim hareketleri gözlemlenmektedir. Bu süreçte, Türk Eğitim Sistemi içinde değişime yol açan sebepler; sosyal, politik, ekonomik ve küresel sebepler olmuştur (Örücü, 2013, s.473).

Türk Eğitim Sistemi, uygulamada, eğitimin her kademesi için geçerli olmak üzere toplumun kendi iç dinamik, gereksinim ve yönlendirmelerinden soyutlandığı görülmektedir. Eğitimimiz, devlet-siyaset-bürokrasi üçlüsünce düzenlenip yürütülmektedir. Bu üçlü ayak, geçirdiği değişimin etkisiyle yönünü ve söylemini gelişmelere göre değiştirmektedir (Arslan& Erarslan, 2003).

Türk Eğitim Sistemi'ndeki değişim hareketlerinin başarısız olmasında rol alan sebeplere bakıldığında, yapılan herhangi bir değişimin sonucu görülmeden, gerekli düzeltmeler yapılmadan, "evrimleşmesine" zaman tanınmadan gerçekleştirilen değişim girişimleridir. Bu nedenler bazı sorunları ortaya çıkarmıştır. Sıklıkla "sil baştan" yapılan değişiklikler, enerji kaybına, eğitim işğörenlerinin, ailelerin ve öğrencilerin motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır. Sınav ve atama sistemlerinde sıklıkla yapılan değişiklikler bireylerin kaygı düzeyinde yükselme ve endişeye yol açmaktadır. Değişim sürecinin başında yer alan tanı koyma ve gerekli ön hazırlıkların tamamlanırken, etkilenecek kişiler sosyal ve psikolojik olarak sürece alıştırlmadan gerçekleştirilmeye çalışılan değişim hareketleri, ulaşılabacak sonuç, etkili bile olsa, dirence sebep olmaktadır. Personelin yeterlilikleri geliştirilmeden plansız başlanan değişim hareketleri etkisiz olmaktadır (Örücü, 2013, s.474).

Türkiye'de özellikle 1980'li yıllardan günümüze eğitim reformu adı altında yapılan pek çok girişim dikkat çekmektedir. Bu girişimlere baktığımızda; öğretmen eğitimleri, öğretim programı düzenlemeleri, eğitimin yönetimi, öğretmen atamaları, eğitimin finansmanı, teknolojik destek ve altyapı çalışmaları gibi başlıklar altında toplamak mümkündür. Genel olarak bakıldığında, Türk Eğitim Sistemi hiyerarşik, katı ve merkezîyetçi yapısı, yöneticilerinin geleneksel, bürokratik tutum, davranış ve alışkanlıkları, değişimin yukarıdan aşağıya doğru başlatılıp gerçekleştirilmeye çalışılması, yapılmaya çalışılan değişikliklerin etkili olmasını engellemekte ve uygulanmasını geciktirmektedir (Akt. Köysüren&Deryakulu, 2017).

Türkiye'de eğitim uygulamalarındaki sorunsallar döngüsü, günümüz eğitim anlayışının, bilgi toplumunun taleplerine karşı olan yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Türk Millî Eğitim Sistemi modern ve post modern eğitim paradigmaları arasında sıkışıp kalmıştır. Türkiye coğrafyasının bir bölümü bilgi toplumunun gerektirdiği eğitim sürecini yaşarken büyük bir çoğunluğu halen sanayi tipi eğitim anlayışını yaşamaya devam etmektedir (Arslan & Erarslan, 2003).

Arslan ve Erarslan'ın (2003) da belirttiği gibi; Türk Eğitim Sistemi'nde dönüşüm gerekliliği, kendini tüm yönleriyle şiddetle göstermektedir. Türkiye'de eğitimle ilgili karar vericiler, siyasî erk elindeki imkânları eğitimde dönüşüm çalışmalarına yönlendirmeli ve bu dönüşüme, eğitim sisteminin tüm öğelerinin katılımını sağlamalıdır. Yapılacak değişim ve dönüşüm çabaları samimiyet ve dirayetle gerçekleştirilmelidir. Eğitim alanı diğer alanlardan farklı ve kendine özgü yönleri çok kuvvetlidir. Bundan dolayı eğitimin önemi, göz ardı edilmemelidir. Eğitim, yeniçağın özelliklerini toplumsal tabana yaymada, sosyal, ekonomik

ve kültürel gelişimin temelini oluşturmada etkinliğini halen de sürdürmektedir (Arslan& Erarslan, 2003).

Türkiye'nin 1980 ve 2002 yılları arasındaki tarihi sürecine baktığımızda, bu süreç içerisinde 14 Hükümet ülke yönetiminde söz sahibi olmuştur ve 13 Millî Eğitim Bakanı görev yapmıştır. 7 Millî Eğitim Şûrası toplanmış ve 4 Kalkınma Planı hazırlanmıştır.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden Sonra Millî Eğitim'e (1980-1983) baktığımızda bu dönemde 44. Hükümet görev yapmıştır. Hükümet askeri bir hükümettir. Millî Eğitim Bakanlığı görevini Hasan Sağlam yapmıştır. Bu dönemde 10. ve 11. Millî Eğitim Şûraları toplanmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda eğitimin tüm alanlarında yasal ve yapısal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde basına yansıdığı üzere dikkat çeken konular; millî eğitim şûraları, okuma ve yazma seferberliği, Anayasada ve diğer eğitim yasalarında eğitimle ilgili köklü düzenlemeler, 1982 Anayasası'nın 24'üncü maddesi ile zorunlu din eğitimi ve öğretiminin mecburi hale getirilmesi, 1982 Anayasası'nda Türk vatandaşlarına okullarda Türkçeden başka hiçbir dilin anal dil olarak okutulmayacağı ve öğretilmeyeceği, YÖK Kanunu, müfredat değişikliği, Atatürkçülük düşüncesinin müfredat programlarına konulması, dershanelerin kapatılması ve millî eğitim vakfının kurulması gibi konular olmuştur.

Anavatan Partisi (ANAP) Hükümetleri Döneminde Millî Eğitim'e baktığımızda bu dönemde, 45., 46., 47. ve 48. Hükümetler görev yapmıştır. Bu dönemde, Millî Eğitim Bakanlığı görevlerini Vehbi Dinçerler, Metin Emiroğlu, Hasan Celal Güzel ve Avni Akyol yapmıştır. Bu dönemde 5. ve 6. Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmıştır. 12. ve 13. Millî Eğitim Şûraları toplanmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda yasal ve yapısal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde basına yansıdığı üzere dikkat çeken konular; millî eğitim şûraları, eğitim yasaları, okula başlama yaşı (6 ya da 7), ikili ve üçlü öğretim, sekiz yıllık zorunlu eğitim, YÖK Kanunu, öğrenci rehberlik hizmetleri, taşımali eğitim, liselerin 4 yıla çıkarılması, paralı eğitim, güzel sanatlar lisesi, eğitim kampüsleri, müfredat değişikliği, Darwin'in evrim teorisinin Biyoloji ders kitaplarında yer alması, dershanelerin kapatılmayıp devam etmesi, ders geçme ve kredili sistem, 3308 sayılı Çıraklık Eğitim Yasası, LİMME (Lise Mezunlarına Meslek Edindirme) Projesi, TV Okulu ve Bilgisayar Destekli Eğitim, eğitim sisteminde model arayışları gibi konular olmuştur.

Koalisyon Hükümetleri Döneminde (Ara Dönemde) Millî Eğitim'e baktığımızda bu dönemde 49., 50., 51., 52., 53., 54., 55., 56., 57. Hükümetler görev yapmıştır. Bu dönemde Millî Eğitimi Bakanlığı görevlerini Köksal Toptan, Nahit Menteşe, Nevzat Ayaz, Turhan Tayan, Mehmet Sağlam, Hikmet Uluğbay, Metin Bostancıoğlu ve Necdet Tekin yapmıştır. Bu

dönemde 7. ve 8. Kalkınma Planları hazırlanmıştır. 14., 15., ve 16. Millî Eğitim Şûraları toplanmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda yasal ve yapısal değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde basına yansıdığı üzere dikkat çeken konular; millî eğitim şûraları, eğitim yasaları, sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasası, YÖK Kanunu, mesleki ve teknik eğitim ortaokulların kapatılması, mesleki ve teknik lise mezunlarına yönelik katsayı engeli, üniversite sınavlarının kaldırılması, dershanelerin kapatılması, paralı eğitim, müfredat değişikliği, Darwin'in evrim teorisinin Biyoloji ders kitaplarında yer alması, yabancı dil eğitimi, eğitim televizyonu ve bilgisayar destekli eğitim, ders geçme ve kredili sistem, laboratuvar okulları, eğitim kampüsleri, millî eğitim akademisi, millî eğitim personel kanunu, sözleşmeli öğretmenlik, öğrencilerin kıyafetleri gibi konular olmuştur.

Her bir döneme ayrı ayrı baktığımızda millî eğitimi değişime tabi tutacak pek çok politik karar alınmıştır. Bu kararlar hükümet programlarında, millî eğitim şûralarında ve kalkınma planlarında yer almıştır. Kararların alınmasında iktidarların siyasî tercihlerinin ağırlık kazandığı basına yansımıştır. Kararlar gazetelerce kamuoyuna ve özellikle okuyucu kitlelerine duyurulmuştur. Gazeteler, kararların kamuoyunca kabul görüldüğünü ve eleştirildiğini, siyasetçilere ve bürokratlara duyurmuştur.

Gazeteler, kararlar alındığında ve uygulandığı sırada da bilgilendirme görevini ve eleştirilerini sürdürmeye devam etmiştir. Yapılan eleştiriler daha çok köşe yazarları tarafından yapılmıştır. Köşe yazarlarının, kararların alınmasında ve uygulanması sürecinde siyasetçileri ve bürokratları uyardıkları, yönlendirdikleri ve onlara destek verdikleri ve geleceğe yönelik öngöründe buldukları görülmüştür. Yapılan değişime karşı, kimi yazarların ve bazı gazetelerin, yapılan değişikliklerin yanında veya karşısında ödün vermeden duruş sergilerken, kimi yazarların gazetelerinin yayın politikasına ve dünya görüşüne uymadıkları görülmüştür.

Gazeteler, siyasî partilere yakınlık ve uzaklık gereği okuyucu kitlelerini oluşturarak, hükümetlerin eğitim alanındaki değişikliklerini de bu doğrultuda okuyucusuna duyurarak onları yönlendirdikleri görülmüştür. Değişikliklerin basında yer alma şekli, gazetelerin iktidara yakınlığı ve uzaklığıyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Millî eğitimdeki değişiklikler, gazetelerin köşe yazarlarınca bazen sert bir şekilde eleştiriye tabi tutulmuştur. Eleştirilerden hükümetler, siyasî partiler, kurumlar ve şahıslar da nasibini almıştır. Değişimi basından takip eden kamuoyu ise gazetelerin okuyucu kitlesine göre tepkileri de farklılık göstermiştir. Değişiklikleri basında takip eden eğitim paydaşları olan siyasî partiler, sivil toplum kuruluşları, kanaat önderleri, eğitimciler, veliler ve öğrenciler, yapılan değişiklikleri olumlu bulup destekledikleri gibi olumsuz bularak eleştirdikleri de görülmüştür. Bu eleştiriler basın yoluyla yeniden kamuoyuna duyurulmuştur. Değişikliği yapan siyasetçiler ve

bürokratlar bu eleştiriler doğrultusunda alınan kararları revize ederek sonradan uygulamaya koydukları gibi kimi uygulamalara da son verdikleri görülmüştür.

Muhalefet partileri, eğitim alanında yapılan değişiklikleri her ne kadar olumlu bulmuş olsalar da, siyasî ve ideolojik muhalefet gereği karşı oldukları ve eleştirdikleri basına yansımıştır. Değişiklikler üzerinden dinî, millî ve kültürel tartışmalar yapılarak değişimin kendisi görmezden gelinmiştir.

Eğitimi değişime uğratan kararların alınmasında siyasetçilerin ve bürokratların siyasî ve ideolojik dünya görüşleri rol alsa da; muhalefeti sürdüren siyasî partiler, sivil toplum kuruluşları, eğitimciler ve diğer paydaşların da bir o kadar değişime ve değişim sürecine siyasî ve ideolojik yaklaştıkları görülmüştür. Alınan kararlar daha önceden alınan kararların benzeri, devamı veya bütünselliğini sağlayan kararlar olduğu görülmüştür. Bazı kararların alınmasında toplumsal mutabakat sağlanmadan alınıp uygulandığı, uygulandıktan sonra da verim alınmadığı görüldüğünden eğitimdeki değişikliklerin bazen sekteye uğradığı ya da bu değişikliklerin iptal edildiği görülmüştür.

Hükümetlerin uzun süre görevde kalmaları birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da eğitim kararlarının istikrarlı bir şekilde uygulanmasını ve devamlılığını sağlamıştır. Kısa süreli hükümetlerin bazı eğitim politikalarını hayata geçiremedikleri ve bazı uygulamalarda devamlılığı sağlayamadıkları basına yansımıştır. Hükümetlerin iktidarları süresince birden çok millî eğitim bakanı görev almıştır. Nadiren de olsa uzun süreli bakanlık görevini yürütenler olmuştur. Bazen bir hükümet süresince birden çok bakan değişiklikleri gerçekleşmiştir. Bakanlar aynı iktidarın bakanı olması ve aynı hükümet programını takip etmelerine rağmen aldıkları kararlar ve yaptıkları icraatlar, kimi zaman bakanlara göre farklılık da gösterdiği gazetelere yansımıştır. Bu durum “Her bakan kendi programını uyguluyor” tartışmasını gündeme getirmiştir.

Bu dönemlerde basın, sivil ve askerî hükümetlerin bazı kararlarını ve bazı icraatlarını sert bir dille eleştirdiği için hükümetlerin basın kurumları ve basın mensupları üzerinde baskı uyguladıkları görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucu unsuru olan Türk Silahlı Kuvvetleri, kendi iç hizmet kanunundan ve diğer yasalardan aldığı güçle Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni ve onun rejimini koruma ve kollama görevini üstlenmiştir. Bu güçle zaman zaman sivil toplum örgütlerini, siyasî partileri ve hükümetleri alacakları kararlarda ve yapacakları icraatlarda uyarmış ve yönlendirmiştir. Araştırma konumuz olan dönemlerde, 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen askerî darbe ve 28 Şubat 1997 tarihinde hükümete yönelik gerçekleştirilen “post modern darbe” ile askerî vesayet siyaset üzerinde hüküm sürmeye devam etmiştir.

Bundan dolayı hükümetler, siyasî partiler, sivil toplum örgütleri askerî vesayetten nasibini almışlardır. Siyasetçiler, bürokratlar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin hassasiyetlerine karşı dikkatli davranmışlardır. Bu hassasiyetleri gözeterek alınan kararları, hayata geçen uygulamaları tekrardan gözden geçirerek revize etmişlerdir. Hükümetlerin askerî vesayetten dolayı, eğitimle ilgili bazı politikaları hayata geçirmekten zorluk çektikleri ve bazı uygulamaları da iptal ettikleri görülmüştür. Türk Silahlı Kuvvetleri, hükümete ve muhalefet partilerine mesajlarını basın üzerinden vermiştir. Bu mesajlar bazen haberler ile bazen de köşe yazarları tarafından topluma iletilmiştir. Siyaset kurumu ve askerî kurum arasındaki vesayet tartışmaları daha çok devletin rejimine yönelik tehditler konusunda yapılmıştır. Bu tartışmalar sırasında etnik, dini ve kültürel konular gündeme getirilmiş ve bu alanlar üzerinde tartışmalar sürdürülmüştür.

Öneriler

Millî eğitim alanında alınacak kararların belirlenmesi ve uygulanmasına geçmeden önce, basın tarihimizde eğitimin gelişim ve değişim süreci mutlaka okunmalıdır. Özellikle kamuoyu algısı ve tepkisi ölçülmelidir.

Millî eğitimde yapılmak istenilen ve yapılacak değişikliklerin belirlenmesinde rol alacakların, kararların alınmasında geniş toplumsal mutabakat sağlamaya gayret göstermelidir. Siyasî partiler eğitim programlarını hazırlarken sadece hitap ettikleri kitlelerin değerleriyle barışık ve orantılı kararları almamaları, özellikle karşıt görüşlü kitlelerin hassasiyetlerini de dikkate alarak parti programlarını belirlemelidir.

Hükümetler ve diğer siyasî partiler, siyasî ikbal adına toplumsal hassasiyetler olan dinî, millî ve kültürel değerleri hiçe sayarak, millî eğitim üzerinde rant sağlamamalıdır. Hükümetler, eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında siyasî ve ideolojik düşünce ve davranışlardan uzak durmaları, bu konuya pedagojik yaklaşımları, ulusal ve uluslararası gelişmeleri dikkate almaları, çağdaş değerlerin ülke değerlerimize ve ülke insanımızın bilişsel, ruhsal, duyuşsal, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantısına dönük olmasını dikkate almaları gerekmektedir.

Millî eğitim politikaları belirlenirken ya da uygulanırken, siyasetten ve ideolojik düşüncelerden uzak durulmalı; eğitim politikaları siyaset üstü bir anlayışla belirlenmeli, eleştirilmeli ve uygulanmalıdır. Muhalefet partileri eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sırasında “sözde muhalefet olsun” anlayışından uzak durmaları, yapılmak istenilen değişikliklerin gerçekten eğitim bilimleri açısından mı eleştirdikleri yoksa siyasî ve ideolojik muhalefet açısından mı sorguladıklarını gözden geçirmeleri gerekmektedir.

Hükümetlerce yapılmak istenilen düzenlemeler, önceden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmelidir, hükümetler muhalefet partilerinin desteğini alarak düzenlemeleri yapmaları, muhalefet partileri de sırf muhalefet olsun diye yapılmak istenilen düzenlemelere karşı olmamalıdır.

Millî eğitimin tarihî gelişim süreci basın tarihimizde elde edeceğimiz bilgi ve belgelerle daha da çeşitlendirip kamuoyuyla paylaşılması sağlanmalıdır. Bu konuda özellikle eğitim tarihi ve eğitim bilimleri tarihi alanında çalışan öğrenci ve akademisyenlerin basın tarihinde kaydedilen eğitim sürecini daha çok okumaları ve yeni çalışmalar ortaya koymaları gerekmektedir. Millî eğitimle ilgili kritik ve stratejik değişiklikler yapılırken basın tarihine yansıyan okumaların yapılması ve kamuoyu psikolojisinin dönemsel olarak incelenmesi sağlanmalıdır.

Türk basını, toplumsal fonksiyonunu icra edebilmesi için öncelikle özgür, tarafsız ve bağımsız olması gerekmektedir. Basın özgür, tarafsız ve bağımsız olduğu oranda topluma karşı sorumluluklarını yerine getirebilmektedir. Türk Basını, millî eğitimle ilgili kararların alınması ve uygulanması sırasında kamuoyunu bilgilendirmeye çalışırken, değişiklikleri sayfalarına yansıtırken siyasî ve ideolojik davranışlardan uzak durmaları, yaptıkları işin halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek olduğunu bilmeleri, değişimi yansıtırken doğru, tarafsız ve şeffaf olmaları ve kamuoyunun hassasiyetlerini dikkate almaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- 'LİMME' lime lime (1990, 23 Kasım). *Milliyet*, s.3
- 1.Özel Eğitim Konseyi (1991, 13 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.20
- 10 bin öğretmen memur olacak...(1980, 30 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- 10 yıl yeni İmam Hatip Lisesi açılmayacak (1983, 21 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.11
11. Eğitim Şûrası ne getirecek? (1982, 7 Haziran). *Hürriyet*, s.3
11. Millî Eğitim Şûrası 'güzel temenniler'le sona erdi (1982, 12 Haziran). *Tercüman*, s.3
11. Millî Eğitim Şûrası bugün toplanıyor (1982, 8 Haziran). *Türkiye*, s.3
11. Millî Eğitim Şûrası çalışmalarına yarın başlıyor (1982, 7 Haziran). *Milliyet*, s.3
11. Millî Eğitim Şûrası toplandı (1982, 9 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
11. Millî Eğitim Şûrasına sunulacak rapor: Öğretmenlerin örgütlenmeleri desteklenmeli (1982, 3 Haziran). *Cumhuriyet*, s.12).
13. Millî Eğitim Şûrası (1990, 18 Ocak). *Cumhuriyet*, s.18
13. Millî Eğitim Şûrası fiyasko ile neticelendi (1990, 22 Ocak). *Millî*, s.6
- 14.6.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1983, 18 Haziran). *T. C. Resmi Gazete*. 18081.
- 15.Millî Eğitim Şûrası başladı (1996, 14 Mayıs). *Millî*, s.1
- 160 bin dolayındaki öğretmenin yükseköğrenim görmesi sağlanacak(1981, 21 Ağustos). *Hürriyet*, s.3
- 160 bin öğretmen yükseköğretim görecektir(1980, 2 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- 165 öğretmen görevden alındı (1980, 2 Aralık). *Hürriyet*, s.1
- 180 gün eğitim (1992, 28 Temmuz). *Milliyet*, s.17
- 1981-82 öğretim yılında ilköğretim kitapları parasız (1981, 25 Ocak). *Hürriyet*, s.3
- 1998'e YÖK damgası (1998, 29 Aralık). *Cumhuriyet*, s.6
- 2 bin yılı için eğitim planı (1986, 25 Ekim). *Cumhuriyet*, s.14
- 20 bin liseli meslek yüksek okuluna alınacak (1980, 24 Ekim). *Hürriyet*, s.3
- 200 okulda daha bu yıl temel eğitim uygulamasına geçiliyor (1982, 12 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.12
- 200 okulda temel eğitime geçilecek (1983, 20 Nisan). *Milliyet*, s.3
- 2000 yılı için eğitim (1986, 22 Ekim). *Cumhuriyet*, s.16
- 2000 yılında belki (1997, 12 Mart). *Sabah*.
- 2000'li yıllarda 8 yıl eğitim yetmez (1994, 13 Şubat). *Cumhuriyet*, s.7
- 208 okula müfredat laboratuvarı (1995, 16 Ağustos). *Zaman*.
- 24 yıllık ambargo kalktı (1997, 23 Temmuz). *Hürriyet*.
- 3 eğitimci, 3 görüş (1984, 29 Ağustos). *Milliyet*, s.10
- 3 yaşını dolduran çocuk anaokuluna alınabilecek (1984, 1 Mart). *Milliyet*, s.3
- 3 yıl okutulacak (1986, 16 Mayıs). *Milliyet*, s.3
- 4 yıllık liseye tepki (1987, 14 Haziran). *Milliyet*, s.14
4. maddeye ret (1997, 16 Ağustos). *Hürriyet*.
4. Sınıfta din dersi(1997, 9 Eylül). *Hürriyet*.
- 4'üncü madde krizi (1997, 9 Ağustos). *Sabah*.
- 4'üncü madde reddedildi (1997, 15 Ağustos). *Hürriyet*.
- 40 kişilik sınıflar (1988, 31 Mayıs). *Milliyet*, s.7
- 5 yıl içinde okuma-yazma öğrenemeyenler işyeri açamayacak (1981, 6 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.8
- 5.1.1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (1983, 15 Ekim). *T.C. Resmi Gazete*, 18192.
- 50 bin öğretmen yeniden eğitilecek (1981, 11 Mart). *Hürriyet*, s.1
- 50 endüstri meslek lisesi daha açılıyor (1981, 14 Temmuz). *Hürriyet*, s.3

573 ilçede millî eğitim müdürlükleri kurulacak (1982, 8 Şubat). *Milliyet*, s.3
6 yaş grubunun durumu sorun oldu (1983, 12 Eylül). *Cumhuriyet*, s.7
6 yaş grubunun yüzde 70'i bu yıl okula gidecek (1983, 19 Temmuz). *Milliyet*, s.6.
6 yaş için karar çıktı: Devam (1984, 30 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
6 yaş konusunda kesin karar bu ay (1984, 9 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.6
6 yaş skandalı (1987, 29 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
6 yaş tartışması (1984, 16 Ağustos). *Milliyet*, s.3
6 yaş uygulaması bekleneni vermedi (1984, 16 Haziran). *Milliyet*, s.6
6 yaş uygulaması bilmece olmaya devam ediyor (1987, 1 Eylül). *Cumhuriyet*, s.11
6 yaş uygulaması hedefe ulaşmadı (1984, 17 Ocak). *Milliyet*, s.7
6 yaş uygulaması için derslik aranıyor (1983, 25 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.11
6 yaş uygulaması karışıklığa neden oldu (1983, 23 Eylül). *Milliyet*, s.10
6 yaş uygulamasına açıklık (1987, 3 Eylül). *Cumhuriyet*, s.14
6 yaş uygulamasından vazgeçiliyor (1988, 6 Nisan). *Cumhuriyet*, s.1
6 yaş veliye kaldı (1987, 12 Eylül). *Cumhuriyet*, s.16
6 yaş, bize tam uymadı (1984, 31 Temmuz). *Milliyet*, s.6
6 yaşa zorunlu ilkokul (1987, 28 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
6 yaşında okula gitmek isteğe bağlı (1983, 8 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
6 yaşındaki çocuklar ayrı sınıfta okumalı (1983, 27 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
6 Yaşındaki çocukların eğitimi için 'Öğretmen Rehberi' hazırlandı (1983, 20 Ekim). *Milliyet*, s.6
6 yaşta kargaşa (1987, 11 Eylül). *Cumhuriyet*, s.16
8 yıl açık farkla (1997, 15 Ağustos). *Sabah*.
8 yıl Ata'nın zaferi (1997, 14 Ağustos). *Sabah*.
8 yıl çıkmazı (1997, 5 Ağustos). *Ortadoğu*, s.1
8 yıl eğitime karşı olanlar ideoloji peşinde (1997, 12 Mart). *Sabah*.
8 yıl için 'yeşil' protesto (1997, 28 Temmuz). *Hürriyet*.
8 yıl için yağış yağmuru (1997, 13 Ağustos). *Sabah*.
8 yıl için önce güvenoyu (1997, 8 Temmuz). *Sabah*.
8 yıl için seferberlik (1997, 1 Ağustos). *Sabah*.
8 yıl için taslak hazır (1997, 17 Temmuz). *Hürriyet*.
8 yıl komisyondan geçti (1997, 12 Ağustos). *Hürriyet*.
8 yıl Meclis'e geliyor (1997, 15 Temmuz). *Hürriyet*.
8 yıl tasarısı noktasına kadar DSP'nin... (1997, 27 Temmuz). *Zaman*.
8 yıl vergileri hazır (1997, 1 Ağustos). *Sabah*.
8 yıl Yasası'na Baba'dan onay (1997, 18 Ağustos). *Milliyet*, s.17
8 yıla yağış yağmuru (1997, 13 Ağustos). *Hürriyet*.
8 yıla Baykal makyajı (1997, 5 Ağustos). *Sabah*.
8 yıla karşı Cuma eylemi (1997, 2 Ağustos). *Hürriyet*.
8 yıla RP engellemesi (1997, 5 Ağustos). *Hürriyet*.
8 yılda anlaşılabilir (1997, 22 Temmuz). *Hürriyet*.
8 yılda kararlıyız (1997, 31 Temmuz). *Hürriyet*.
8 yılda son raund (1997, 4 Ağustos). *Ortadoğu*, s.1
8 yılda, 28 Şubat gölgesi var (1997, 15 Ağustos). *Ortadoğu*, s.7
8 yıllık eğitim (1990, 11 Ekim). *Cumhuriyet*, s.20
8 Yıllık Eğitim Başlıyor (1991, 16 Haziran). *Cumhuriyet*, s.20
8 yıllık eğitim dinciliğe karşı (1997, 4 Ağustos). *Hürriyet*.
8 yıllık eğitim gerçekleşiyor (1990, 13 Kasım). *Cumhuriyet*, s.15
8 yıllık eğitimde geri dönüş (1996, 7 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
8 yıllık eğitime 10 okulda başlandı (1981, 8 Ekim). *Cumhuriyet*, s.7
8 yıllık eğitime RP'den tepki (1996, 9 Mart). *Milliyet*, s.19
8 yıllık kesintisizde yönlendirme çatlağı (1997, 19 Ağustos). *Hürriyet*.

- Ana sınıflarına hız veriliyor (1988, 20 Haziran). *Cumhuriyet*, s.16
- Anadolu liselerine halk katkısı (1994, 22 Ekim). *Zaman*.
- Anadolu Lisesi paralı olacak (1994, 20 Aralık). *Milliyet*, s.1,s.15
- Anaokulu ve ana sınıflarına ilişkin esaslar yeniden düzenlendi (1983, 4 Eylül). *Milliyet*, s.4
- ANAP Grubu'nda 8 yıla 14 fire (1997, 7 Ağustos). *Hürriyet*.
- ANAP programında eğitim (1983, 14 Aralık). *Milliyet*, s.9
- ANAP, erken seçim ve 8 yılı tartıştı (1997, 19 Temmuz). *Sabah*.
- Anayasa da 8 yıl diyor (1997, 29 Nisan). *Milliyet*, s.21
- Ankara ITIA rotasyon ve üst düzeyde bir denetleme organından yana (1980, 12 Aralık). *Cumhuriyet*.
- Anne-çocuk eğitimi(1998, 16 Ekim). *Cumhuriyet*, s.9
- Antidemokratik şûra bitti (1996, 18 Mayıs). *Zaman*.
- Arslan, M & M.,Earslan, L. (2003). Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliliği. *Millî Eğitim Dergisi*, 160. https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/arslan-eraslan.htm adresinden edinilmiştir.
- Asker, 28 şubat kararlarından taviz istemiyor (1997, 23 Temmuz). *Sabah*.
- Aslan, A. K. (1989, 24 Kasım). Öğretmenlik mesleği saygınlığa kavuşturulmalı. *Milliyet*, s.11
- Ataklı, C. (1997, 26 Mart). Refah İmam Hatip'i niçin önemsiyor?. *Sabah*.
- Atal Köysüren D.& Deryakulu, D. (2017). Eğitim Politikalarındaki Değişimlerin Bilişim Teknolojileri Öğretmenlerinin Duyguları Üzerindeki Etkisi. *Eğitim Bilim Dergisi*, 42 (190), 67-68. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/6991/2594> adresinden edinilmiştir.
- Atatürk her derste (1998, 27 Haziran). *Sabah*.
- Atatürkçü Eğitim Şûrası Toplanıyor (1981, 11 Haziran). *Hürriyet*, s.3
- Atatürkçülük temel ders (1997, 18 Kasım). *Radikal*.
- Ataunal, A. (1988, 16 Temmuz). Sorunlar çözüm bekliyor. *Milliyet*, s.11
- Ayan, H. (1988, 3 Haziran). Yüksek öğretim nereye?. *Tercüman*, s.6
- Aydın, A. (2015). *Eğitim Politikası* (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aydın, M. (2014). *Çağdaş Eğitim Denetimi* (6.baskı). Ankara: Gazi Kitapevi Yayınları.
- Aydın, M. A. (1999, 2 Mart). İmam Hatip Liseleri'nden ne isteniyor?. *Yeni Şafak*.
- Aysan, M. A.(1996, 12 Şubat). YÖK, üniversitelere zarar vermekte. *Cumhuriyet*, s.2
- Aziz, A. (1981, 1 Şubat). Televizyon ve eğitim işlevi. *Milliyet*, s.2
- Bakan Tayan: 8 yıl milletin hedefidir (1997, 16 Haziran). *Sabah*. <http://arsiv.sabah.com.tr> adresinden edinilmiştir.
- Bakandan jet genelge (1997, 13 Ağustos). *Sabah*.
- Bakanlar Kurulu, 6 yaş uygulamasını bu hafta ele alacak. 3 büyük kentte 6 yaşındaki çocukların yarısı okullu oldu (1983, 3 Ekim). *Milliyet*, s.3
- Bakanlık yetkilisi: 6 yaş olumsuz (1984, 16 Eylül). *Milliyet*, s.7
- Bakanlık, eğitim enstitülerinin üniversitelere bağlanması konusunda karar veremiyor (1982, 7 Şubat). *Cumhuriyet*, s.12
- Balbay, M. (1996, 10 Ağustos). Sekiz yıllık sorunlu eğitim.... *Cumhuriyet*, s.6
- Balbay, M. (1996, 14 Mayıs). Eğitimin Şûrası burası.... *Cumhuriyet*, s.1, s. 6
- Balcı, A. (2010). *Açıklamalı Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baran, S. (2018). 24 Ocak kararları ve 12 Eylül Askeri Darbesinin basına olan etkileri: *Milliyet* gazetesi örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemleri Dergisi*. 1 (1). 76-96. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/480251> adresinden edinilmiştir.
- Başaran, İ.E. (1999). *Eğitime giriş* (4. baskı). Ankara: Umut Yayınları.
- Başarısız okullar (1986, 29 Nisan). *Milliyet*, s.3
- Başarısız öğretmenlerin görevlerine son verilecek (1981, 20 Mart). *Hürriyet*, s.3

- Başbakan Özal ağırlığını koydu (1984, 29 Ağustos). *Milliyet*, s.10
- Başbakanlık'ta eğitim zirvesi (1997, 4 Ağustos). *Sabah*.
- Başörtüsü yasağı (1987,15 Ocak). *Cumhuriyet*, s.17
- Başörtüsü yasağı kaldırılmıyor (1981, 27 Aralık). *Cumhuriyet*, s.1
- Baykal: 8 yıl hemen (1997, 6 Temmuz). *Sabah*.
- Berkem, A. R. (1982, 11 Haziran). Öğretmen yetiştirme sorunu. *Milliyet*, s.2
- Bırakın Türkiye yoluna devam etsin (1997, 27 Temmuz). *Sabah*.
- Bila, F. (1997, 18 Ağustos). Açık din eğitimi. *Milliyet*.
- Bilgili, C. (2015).*Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol Dönemi eğitim politikaları: (1989-1991)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 396928)
- Bilgisayar destekli eğitim (1988, 17 Haziran). *Cumhuriyet*, s.16
- Bilgisayar inşallah baharda (1991, 15 Şubat). *Cumhuriyet*, s.18
- Bilgisayar kullanımında 'programlı' dönem (1989, 27 Şubat). *Cumhuriyet*, s.18
- Bilgisayarsız okul kalmayacak (1997, 26 Ağustos). *Sabah*.
- Bir yasa maddesi 53 yıl sonra uygulanıyor (1983, 7 Ekim). *Milliyet*, s.14
- Birand, M. A. (1997, 16 Ağustos). Gelin, eğitim reformunu tamamlayalım. *Sabah*.
- Birand, M. A. (1997, 28 Ağustos). Bugünkü haliyle, 8 yıl hiçbir işe yaramaz. *Sabah*.
- Birand, M. A. (1997, 7 Ağustos). Türküm, doğruyum, çalışkanım.... *Sabah*.
- Birand, M. A. (1997, 6 Ağustos). 8 yıllık eğitim için asker mi gerekirdi?. *Sabah*.
- Birand, M. A. (1997, 9 Ağustos). Hazır olun: bu yıl eğitim karışacak. *Sabah*.
- Bircan, İ. (1988, 15 Ocak). Yeniden örgütlenme gerekli. *Milliyet*, s.13
- Birsöz, Ş. (1986, 15 Temmuz). Fabrikada öğretim. *Milliyet*, s.8
- Biyoloji ders kitapları değişiyor (1985, 8 Nisan). *Cumhuriyet*, s.7
- Biz de Direneceğiz (1997, 8 Ağustos). *Sabah*.
- Borçlu geçmede 'alan dersler' engeli kalktı (1983, 16 Aralık). *Milliyet*, s.3
- Borsa'dan 8 yıllık eğitime 32 trilyon(1997, 1 Ağustos). *Hürriyet*.
- Bu dayatma çağıdır (1997, 16 Ağustos). *Zaman*.
- Bu nasıl Millî Eğitim Şûrası? (1990, 18 Ocak). *Zaman*, s.10
- Bu tuzağı aşacağız (1997, 30 Temmuz). *Sabah*.
- Bu yasayla kurşun asker yetiştirilir (1997, 7 Ağustos). *Sabah*.
- Bu yıl 3 milyon kişiye okuma-yazma öğretilecek (1981, 14 Mart). *Hürriyet*, s.1
- Bulunmaz, B. (Ocak, 2012). Türk Basın Tarihi içerisinde Demokrat Parti Dönemi ve sansür uygulamaları. *Öneri Dergisi*, 10(37), 203-214. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/165696> adresinden edinilmiştir.
- Bulut A. (1997, 28 Temmuz). 8 Yıllık eğitim'i 80 yıl tartışsak.... *Ortadoğu*, s.7
- Bülent Ecevit 8 yıl için söz verdi (1997, 8 Temmuz). *Hürriyet*.
- Can, N. (2002). Değişim Sürecinde Eğitim Yönetimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 155-156. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/can.htm adresinden edinilmiştir.
- Canbeyli, R. (1985, 30 Mart). Dinçerler, Darwin'e neden karşı?. *Cumhuriyet*, s.2
- Candabak, A. (1999, 15 Kasım). ÖSS'de rötuş sinyali. *Hürriyet*, s.22
- Cankar, B. (2017). *Millî eğitim bakanları ve eğitim faaliyetleri (1999-2016)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 477517)
- Cansen, E. (1997, 9 Ağustos). İki yanlış bir doğru etmez. *Hürriyet*.
- Cebeci, S. (Ed.) (2007). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Cemal, H. (1997, 3 Nisan). İmam Hatiple Kur'an Kursu.... *Sabah*.
- CHP'nin 4. madde zaferi (1997, 16 Ağustos). *Sabah*.
- Cırtlı, H. H. (1984, 30 Ocak). Millî Eğitim'in bekledikleri. *Cumhuriyet*, s.2
- Civaoglu, G. (1981, 14 Temmuz). Özel dershaneler neden kapatılsın?. *Tercüman*, s.3
- Coşkun, B. (1997, 25 Temmuz). Kara Mühürlüler.... *Hürriyet*.

- Cumhuriyetin en büyük reformu (1997, 24 Temmuz). *Hürriyet*.
- Çantasız eğitim denemede (1995, 19 Ağustos). *Zaman*.
- Çetin, H. (2001). Devlet, İdeoloji ve Eğitim. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 25(2) s.201- 211.
- Çetin, M. (2015). *Millî Eğitim Bakanlarının eğitim icraatları (1999-2011)*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 413980)
- Çetiner, Y. (1982, 12 Nisan). Okuma-yazma kursları ve 2 milyon öğrenci. *Milliyet*, s.9
- Çevik, İ. (Ed.) (2001). *21'inci Yüzyılda Türk Millî Eğitimi*. Ankara: Türk Eğitim Sen Yayınları.
- Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu değiştirilecek (1982, 9 Şubat). *Milliyet*, s.12
- Çıraklar yasadan habersiz (1987, 14 Mart). *Milliyet*, s.3
- Çırakları devlet sigorta ettirecek (1984, 29 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.9
- Çıraklık eğitimi yatılı, kalfalar sigortalı oluyor(1994, 6 Şubat). *Cumhuriyet*, s.7
- Çıraklık eğitimi yaygınlaşıyor (1981, 23 Ekim). *Cumhuriyet*, s.5
- Çıraklık idam edildi (1997, 4 Aralık). *Zaman*.
- Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu (1986, 19 Haziran). *T. C. Resmi Gazete*, 19139
- Çıraklık yasası (1986, 16 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.14
- Çıraklık yasası istihdam sorununu da çözecek (1986, 18 Ekim). *Cumhuriyet*, s.16
- Çiçek Sağlam, A. (2009). Eğitimin hukukî ve politik temelleri. A. Çiçek Sağlam (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (2. baskı, ss.41-61). Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Çiller yine ağız değiştirdi (1997, 16 Ağustos). *Sabah*.
- Çiller, Erbakan gibi (1997, 4 Ağustos). *Hürriyet*.
- Çiller, Erbakan'a reformu anlattı (1997, 24 Nisan). *Sabah*.
- Çiller: 8 yıla evet zorbalığa hayır (1997, 8 Ağustos). *Hürriyet*.
- Çiller'in büyük dönüşü (1997, 25 Temmuz). *Sabah*.
- Çiller'in yeni bombası üniversite sınavları 1994-1995 döneminde kalkıyor (1993, 2 Eylül). *Milliyet*, s.23
- Çocuğunu ilkokula göndermeyenler iki ay hapis cezasına çarptılacak (1983, 8 Eylül). *Milliyet*, s.12
- Çocuğunu okula göndermeyen günde 100 lira ceza ödeyecek (1983, 15 Ekim). *Milliyet*, s.1
- Çok programlı lise (1992, 4 Şubat). *Cumhuriyet*, s.20
- Çok yönlü öğretmen (1998, 15 Ocak). *Akşam*, s.15
- Çölaşan, E. (1997, 10 Ağustos). Doğru söz. *Hürriyet*.
- Çölaşan, E. (1997, 26 Temmuz). Gel de şaşma!. *Hürriyet*.
- Çuhadaroğlu, İ. (1993, 11 Nisan). Yeni üniversite kanunu. *Milliyet*, s.17
- ÇYDD, 8 yıllık eğitimi savundu (1996, 29 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.17
- Dağ, Ö (2013). *Millî Eğitim Şûralarında ilköğretim*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir (Tez No: 336319).
- Dağdelen, Z. (2008). *Adalet ve Kalkınma Partisi'nin eğitim politikalarının basına yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir (216931).
- Darwin siyaseti (2001, 27 Mayıs). *Radikal*.
- Darwin teorisi yine gündemde (1985, 6 Haziran). *Milliyet*, s.6
- Darwin'e sıkı soruşturma (1985, 29 Mart). *Cumhuriyet*, s.1
- Dayıoğlu, G. (1980, 27 Eylül). Eğitim ve öğretim düzeni değişecekse... *Milliyet*, s.2
- Demirel: 8 yıllık eğitimden dönüş yoktur (1997, 5 Temmuz). *Sabah*.
- Demirel: Çocuklara iş verin(1999, 27 Şubat). *Radikal*, s.3
- Demokrasi sınıfta öğrenilecek (1998, 17 Nisan). *Cumhuriyet*, s.3
- Ders geçme ve kredili sistem üzerindeki çalışmalar sürdürülüyor (1982, 13 Şubat). *Milliyet*, s.9
- Ders geçmeli lise (1986, 21 Nisan). *Cumhuriyet*, s.7

Ders kitabına düzen (1987, 28 Aralık). *Milliyet*, s.3

Ders kitabına yeni yönetmelik (1993, 13 Aralık). *Milliyet*, s.19

Ders kitabında cehalet (1985, 18 Ekim). *Hürriyet*, s.1, s.19

Ders kitapları Atatürkçü görüşler doğrultusunda yenilenecek (1982, 3 Nisan). *Cumhuriyet*, s.8

Ders kitapları serbest (1997, 24 Ağustos). *Milliyet*, s.13

Ders kitapları ve ertelenen vergiler, meclise getirildi (1985, 7 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.7

Ders kitapları yarışma yoluyla seçilebilecek (1981, 24 Mayıs). *Hürriyet*, s.3

Ders kitapları yine değiştirilecek (1985, 10 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.12

Ders kitaplarına dünya standardı (1995, 7 Ekim). *Milliyet*, s.15

Ders kitaplarına yenilik (1993, 3 Ekim). *Milliyet*, s.9

Ders kitaplarında reform (1999, 22 Ocak). *Cumhuriyet*, s.1

Ders kitaplarını öğretmenler seçecek(1998, 13 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.7

Ders saatleri azaltılıyor (1987, 25 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.16

Dershane sahipleri Evren'e başvurdu (1981, 14 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1, s.7

Dershaneler Kapatılmayacak (1983, 7 Mayıs). *Milliyet*, s.1

Dershaneler okul olmak istiyor (1997, 27 Temmuz). *Hürriyet*.

Dershaneler, kararın değişmesini istiyor (1981, 24 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1

Dershaneler, özel okul için teşvik edilecek (1997, 31 Mart). *Sabah*.

Dershanelere tek fiyat (1986, 10 Mart). *Milliyet*, s.7

Derslere 8 yıl makyajı (1997, 19 Ağustos). *Akşam*, s.15

Dertli şûra (1988, 16 Temmuz). *Milliyet*, s.13

Devamsız öğrenci sınıfta kalacak (1981, 18 Ağustos). *Hürriyet*, s.1

Devlet başkanı eğitim şûrasında konuştu (1982, 9 Haziran). *Milliyet*, s.8

Devlet okullarına 'ana sınıfı' konuluyor (1981, 3 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1, s.7

Devlet okullarında paralı eğitim (1994, 18 Eylül). *Milliyet*, s.25

Devlet Planlama Teşkilatı (1974). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989)*.
<http://www.sbb.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/5/plan5.pdf> adresinden edinilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (1979).*Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983)*.
<http://www.sbb.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/6/plan4.pdf> adresinden edinilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (1989). *Altıncı beş yıllık kalkınma planı (1990-1994)*.
<http://www.sbb.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/4/plan6.pdf> adresinden edinilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (1995). *Yedinci beş yıllık kalkınma planı (1996-2000)*.
<http://www.sbb.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf> adresinden edinilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (2000). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001-2005)*.
<http://www.sbb.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/2/plan8.pdf> adresinden edinilmiştir.

Devletin temel yasaları yeniden yapılacak (1980, 26 Eylül). *Milliyet*, s.7

Devletten Şikâyet (1986, 16 Ekim). *Milliyet*, s.14

Dil eğitiminde 2. kanaldan yararlanılacak (1986, 23 Eylül). *Cumhuriyet*, s.16

Dil eğitiminde 2.kanaldan yararlanılacak (1986, 23 Eylül). *Cumhuriyet*,s.16

Dilipak: Kepenkler kapanır (1997, 29 Temmuz). *Hürriyet*.

Din dersine ret(1988, 23 Temmuz). *Milliyet*, s.13

Din derslerinin mecburi ders olma kararı bu yıl uygulanmayacak (1981, 10 Eylül).
Milliyet.

Din derslerinin mecburi olması için Anayasa'ya hüküm konsun (1982, 17 Ağustos).
Tercüman, s.1, s.12

Din eğitimine önem verilecek (1993, 28 Eylül). *Türkiye*, s.3

Din istismarı bölücülüktür (1997, 27 Temmuz). *Hürriyet*.

- Dinçerler, açıkladı: Yetenekli öğrenciye özel okul (1985, 16 Mayıs). *Milliyet*, s.3
- Dinçerler, Darwin'e savaş açtı (1985, 26 Mart). *Cumhuriyet*, s.11
- Dinçerler: 6 yaş uygulamasının sürüp sürmeyeceği ay sonunda belli olacak (1984, 12 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.7
- Dinçerler: Anadolu liseleri önümüzdeki dönem paralı olacak (1984, 11 Nisan). *Cumhuriyet*, s.12
- Dinçerler: Arapçanın seçmeli ders olmasında sakınca yok (1984, 4 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1
- Dinçerler: Dershaneler kalkınca yeni düzenleme getirilecek (1983, 26 Aralık). *Milliyet*, s.3
- Dinçerler: Japon eğitim modelini inceliyoruz (1984, 27 Ocak). *Cumhuriyet*, s.7
- Dinçerler: Özel dershaneleri kapatmayacağız (1984, 30 Mart). *Cumhuriyet*, s.6
- Dinçerler'e bilim adamlarından tepki: Darwin kuramı 100 yılda çürümedi, desteklendi (1985, 27 Mart). *Cumhuriyet*, s.1
- Dinçerler'in Darwin savaşı sürüyor (1985, 6 Haziran). *Cumhuriyet*, s.7
- Dinçerler'in 'Darwin Konseyi' toplandı (1985, 6 Nisan). *Milliyet*, s.3
- Direnişe aldirmayız (1997, 8 Ağustos). *Hürriyet*.
- Disiplin yönetmeliği değişti (1995, 1 Şubat). *Zaman*.
- Diyanet unutuldu (1990, 20 Ocak). *Zaman*, s.3
- Doğan, Y. (1991, 30 Ekim). Özel okullarda cinayet!... *Milliyet*, s.16
- Doğan, Y. (1992, 28 Nisan). On bir milyon öğrenciye cinayet. *Milliyet*, s.14
- Doğru, N. (1987, 28 Mart). Önlüğün altındaki utanç. *Milliyet*, s.9
- Doğu illerine videolu Türkçe (1986, 9 Eylül). *Cumhuriyet*, s.14
- Donat, Y. (1997, 17 Ağustos). Hatırlı olsun. *Milliyet*.
- DPT, özel dershanelerin kapatılmasına karşı (1982, 14 Nisan). *Milliyet* 1982, s.3
- DPT: Eğitim Şûrası'nın kararları tutarsız (1982, 31 Ekim). *Cumhuriyet*, s.1
- DPT: Özel dershaneler, resmî okulları takviye eden bir sistemdir (1981, 14 Ağustos). *Milliyet*, s.9
- DTP'de istemeyenler var (1997, 6 Ağustos). *Zaman*.
- Duman, U. (2014). *Cumhuriyetin yurttaşlık oluşturma politikaları (Millî Eğitim Şûraları)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 360028)
- Dündar, L. (2016). 12 Eylül 1980 Darbesinin basına etkileri. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 16, 125-154. http://www.tarihinpesinde.com/dergimiz/sayi16/M16_08.pdf adresinden edinilmiştir.
- DYP 8 yılda kararlı (1997, 25 Mart). *Milliyet*, s.20
- DYP tam çark etti... (1997, 25 Temmuz). *Hürriyet*.
- DYP'de 8 yıl çatlağı (1997, 26 Temmuz). *Hürriyet*.
- DYP'ye faksli çağrı (1997, 3 Ağustos). *Sabah*.
- Ecevit: 8 yıl en büyük reform (1997, 24 Temmuz). *Sabah*.
- Ecevit: Erbakan yine takkiye yapıyor (1997, 28 Nisan). *Sabah*
- Eğitim Akademisi (1992, 29 Ocak). *Cumhuriyet*, s.4
- Eğitim Bakanı: Gece okulları 3 yıl içinde kapatılacak (1981, 3 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
- Eğitim Bakanı: Gerekirse Afrika'daki eğitim sistemini de inceleriz (1984, 27 Ocak). *Milliyet*, s.6
- Eğitim başıboş (1991, 17 Ekim). *Milliyet*, s.14
- Eğitim bilimciler altı yaş uygulamasını sakıncalı buluyor (1983, 13 Eylül). *Milliyet*, s.8
- Eğitim enstitülerinin statüsü yüksek öğretmen olarak değiştiriliyor (1980, 26 Ekim). *Milliyet*, s.9
- Eğitim hedefi gençleri iş sahibi yapmak (1999, 23 Şubat). *Radikal*, s.3
- Eğitim içeriği Türk-İslam Sentezine oturtuldu (1988, 19 Eylül). *Cumhuriyet*, s.13
- Eğitim kötü yolda (1989, 11 Şubat). *Cumhuriyet*, s.1
- Eğitim sektörü, 'sorun yumağı' (1993, 20 Eylül). *Cumhuriyet*, s.3
- Eğitim sistemi 13. kez masaya yatırıldı (1993, 28 Eylül). *Cumhuriyet*, s.6

Eğitim sistemi masaya yatırıldı (1996, 14 Mayıs). *Türkiye*, s.15
Eğitim sistemi Şûra'da gözden geçirilecek (1988, 22 Haziran). *Millî*, s.3
Eğitim sisteminin ilkeleri saptanacak (1981, 22 Nisan). *Cumhuriyet*, s.8
Eğitim siyasetten uzak olsun (1997, 9 Ağustos). *Zaman*.
Eğitim şûrası başladı (1999, 23 Şubat). *Zaman*.
Eğitim şûrası bugün (1990, 15 Ocak). *Cumhuriyet*, s.10
Eğitim Şûrası için hazırlanan rapor: 'siyasî iktidarların değiştiremeyeceği öğretmen yetiştirme politikası uygulanmalı' (1982, 11 Mayıs). *Milliyet*, s.3.
Eğitim şûrası kararları (1990, 10 Ocak). *Cumhuriyet*, s.11
Eğitim Şûrasında üniversite giriş sınavları eleştirildi (1981, 25 Haziran). *Milliyet*, s.3
Eğitim Yasası'nı değiştiren tasarı komisyonda benimsendi (1983, 31 Mart). *Milliyet*, s.8
Eğitim yaz-boz tahtası oldu (1986, 8 Nisan). *Milliyet*, s.3
Eğitim, yaz-boz tahtası (1993, 26 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.3
Eğitim'de 'zorunlu' değişim (1997, 20 Mart). *Sabah*.
Eğitim'de yeni hedeflere doğru (1997, 24 Nisan). *Sabah*.
Eğitimde 93 harekâtı (1989, 16 Şubat). *Cumhuriyet*, s.1
Eğitimde Alman modeli (1986, 21 Mart). *Cumhuriyet*, s.1
Eğitimde Alman sistemi (1993, 15 Ağustos). *Milliyet*, s.14
Eğitimde bakalorya dönemi (2000, 5 Haziran). *Milliyet*.
Eğitimde çantasız dönem başlıyor (1995, 9 Eylül). *Cumhuriyet*, s.3
Eğitimde fırsat eşitliğinin dersaneleri kapatılarak sağlanamayacağı öne sürüldü (1981, 8 Ağustos). *Milliyet*, s.12
Eğitimde hedef: Tekli öğretim (1988, 1 Mart). *Cumhuriyet*, s.7
Eğitimde ikinci reform (1998, 7 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
Eğitimde ilk hedef (1993, 4 Ağustos). *Milliyet*, s.2
Eğitimde kara tablo (1988, 19 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1, s.8
Eğitimde kitap kiralama dönemi (1995, 5 Ağustos). *Zaman*.
Eğitimde reform arayışı (1995, 8 Ocak). *Zaman*.
Eğitimde sil baştan (1988, 19 Temmuz). *Milliyet*, s.10
Eğitimde Türk-Alman işbirliği (1988, 6 Ekim). *Cumhuriyet*, s.6
Eğitimde Türkiye'de yabancı dil eğitimi maskaralık (1986, 19 Kasım). *Cumhuriyet*, s.14
Eğitimde Türk-Japon işbirliği (1989, 3 Kasım). *Cumhuriyet*, s.11
Eğitimde yap-işlet-devret modeli (1993, 29 Eylül). *Cumhuriyet*, s.6
Eğitimde yaz-boz (1986, 31 Ekim). *Milliyet*, s.3
Eğitimde yeni sistem (1990, 10 Kasım). *Cumhuriyet*, s.1
Eğitime çekidüzen getiriliyor (1990, 2 Ocak). *Cumhuriyet*, s.10
Eğitime neşter (1993, 8 Eylül). *Sabah*, s.22
Eğitime yeni model hazırlığı (1990, 7 Ekim). *Cumhuriyet*, s.1
Eğitime yön verecek kararlar alındı (1993, 30 Eylül). *Zaman*, s.9
Eğitimi felç ettiler (1999, 28 Şubat). *Millî*, s.1
Eğitimimiz bilgisayarlaşıyor (1985, 28 Haziran). *Milliyet*, s.10
Ekranlı okul başlıyor (1989, 20 Mart). *Cumhuriyet*, s.11
Ekşi, H. (1994, 6 Ocak). YÖK'ü ne zaman kaldıracağız?. *Cumhuriyet*, s.2
Ekşi, O. (1980, 21 Kasım). Eğitimde nitelik. *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1981, 15 Ağustos). Yine üniversiteler... *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1981, 24 Nisan). Şûra ve eğitim. *Hürriyet*, s. 3
Ekşi, O. (1982, 19 Haziran). Hazır Şûra toplanmışken!.. *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1985, 26 Temmuz). Öğrenmeye zam. *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1985, 5 Ağustos). Altında ne var?... *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1985, 8 Ağustos). Ciddiyete bakınız. *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1985, 8 Eylül). Karaman'ın koyunu.... *Hürriyet*, s.3
Ekşi, O. (1997, 12 Ağustos). CHP gerçekçi olmalı.... *Hürriyet*.

- Ekşi, O. (1997, 13 Ağustos). Tarih yazmaya ramak kaldı. *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1997, 17 Ağustos). Teşekkürler... *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1997, 23 Temmuz). Hem güzel, hem eksik.... *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1997, 8 Temmuz). Bu hükümet ve programı.... *Hürriyet*.
- Ekşi, O. (1997, 26 Temmuz). Sorun eğitim değil, rejim!. *Hürriyet*.
- Emiroğlu, A. (Mayıs, 2011). 27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin tasfiyesi. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*.1(1), 13-27. <http://sosyoteknik.selcuk.edu.tr/sustad/article/view/3/2> adresinden edinilmiştir.
- Emra Kaya, A. E. (2010). Demokrat parti döneminde basın-iktidar ilişkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 1 (39), 93-118. <http://dergipark.gov.tr/iuifd/issue/22854/244028> adresinden edinilmiştir.
- Erbakan'dan eyleme destek(1997, 30 Temmuz). *Hürriyet*.
- Erdoğan, İ. (1998). *Çağdaş eğitim sistemleri* (3. baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2010). *Millî eğitime dair* (1. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2012). *Eğitimde değişim yönetimi* (3.baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Erel, T. (1981, 21 Şubat). Yüksek öğrenimde düzenleme yapılırken. *Milliyet*, s.6
- Eren, N. (1980, 17 Eylül). Halktan yana.. *Cumhuriyet*, s.6
- Erişen, S. (1981, 17 Eylül). Geriye doğru bir adım. *Cumhuriyet*, s.2
- Erkal, M. E. (1993, 1 Ekim). Millî Eğitim Şûralarından beklenenler. *Tercüman*, s.8
- Ertem, B. (Nisan, 2018).12 Mart 1971 Askerî Müdahalesi sonrası ara rejim ve Türkiye siyasetine etkileri (1971-1974). *Uluslar Arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (14), 655-676. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/456356> adresinden edinilmiştir.
- Erzurum'da bile fiyasko (1997, 6 Ağustos). *Hürriyet*.
- Eskişehir'de kıyafet yönetmeliğini protesto eden 419 imam hatipli kız derse girmedi (1981, 30 Aralık). *Milliyet*.
- Evde takarım okulda çıkarırım (2000, 12 Eylül). *Hürriyet*.
- Evlilik ayrı bir ders olmayacak (1984, 2 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.7
- Evren: Evi olmayan öğretmenden vazife beklenemez (1982, 9 Haziran). *Hürriyet*, s.11
- Ezber paydos (1993, 23 Eylül). *Sabah*, s.22
- Fabrika okullar bu yıl uygulamaya başlıyor (1986, 14 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.14
- Fakülte mezunları sınava girip öğretmen olacak" (1980, 20 Eylül). *Hürriyet*, s.3
- Felek, B. (1981, 31 Ağustos). Yazışmalar. *Milliyet*, s.2
- Felsefe zorunlu ders oldu (1998, 17 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3
- Fen Liselerine giriş çıkış zorlaştı (1998, 16 Aralık). *Zaman*.
- Fen-Edebiyatlılara öğretmenlik (1997, 11 Kasım). *Akşam*.
- Gani, V. (1996, 18 Mayıs). Millî Eğitim Şûrası. *Türkiye*, s.15
- Gazalcı, M. (1995, 11 Ağustos). 8 yıllık eğitimin zorunluluğu. *Cumhuriyet*, s.2
- Gazalcı, M. (1996, 15 Mayıs). Laiklik sınavı: 8 yıllık zorunlu eğitim. *Cumhuriyet*, s.2
- Gazalcı, M. (1996, 9 Nisan). 8 yıllık zorunlu eğitim. *Cumhuriyet*, s.2
- Gece öğrencileri için bazı önlemler düşünülüyor (1981, 27 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
- Gece öğretimi için karar veriliyor (1981, 26 Ağustos). *Hürriyet*, s.3
- Gece öğretimi kaldırıldı (1981, 3 Temmuz). *Hürriyet*, s.1, s.11
- Gece öğretimi yeniden düzenleniyor (1981, 26 Ağustos). *Hürriyet*, s.1
- Gelen de giden de değiştiriyor (1989, 20 Nisan). *Milliyet*, s.14
- Gelişmeler ders kitaplarına yansıtılacak(1993, 3 Ekim). *Zaman*, s.9
- Genel Liseler imtihanla öğrenci alabilecek (1994, 6 Eylül). *Zaman*.
- Genel yetenek ilk kez bir lisede ders olarak okutuluyor (1980, 6 Kasım). *Hürriyet*, s.3
- Göğüş, Z. (1997, 23 Haziran). Sekiz yılın tam sırasındır. *Sabah*.
- Gökçe, F. (2009). *Değişim sürecinde devlet ve eğitim* (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gökmen, Y. (1997, 28 Temmuz). Zorunlu eğitim kaldırılmalıdır. *Hürriyet*.

- Göktürk, D. (2006). *Tek parti dönemi millî eğitim şûralarının analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 188915).
- Göktürk, G. (1999, 25 Şubat). Eğit-net. *Sabah*.
- Gönüllü kuruluşlardan Bakan Tayan'a İHL tepkisi (1996, 4 Haziran). *Zaman*.
- Görev verilmeyen 15 bin öğretmen adayının durumuna çözüm aranıyor(1981, 15 Şubat). *Hürriyet*, s.3
- Görüşmeler kavgalı başladı (1997, 1 Ağustos). *Sabah*.
- Gözler DYP'de (1997, 14 Ağustos). *Hürriyet*.
- Güçlü, A. (1994, 11 Kasım). YÖK bu kez gerçekten değişiyor mu?. *Milliyet*, s.23
- Güçlü, A. (1994, 17 Nisan). Verilen sözlere ne oldu?. *Milliyet*, s.9
- Güçlü, A. (1994, 6 Ekim). Herkes yabancı dil öğrenecekmiş. *Milliyet*, s.25
- Güçlü, A. (1995, 23 Haziran). Millî Eğitim'de neler oluyor?. *Milliyet*, s.22
- Güçlü, A. (1996, 12 Mart). 8 yıllık eğitim tartışması. *Milliyet*, s.19
- Güçlü, A. (1996, 19 Mart). Eğitim kıpır kıpır. *Milliyet*, s.21
- Güçlü, A. (1997, 12 Ağustos). 8 yıl muradına eriyor. *Milliyet*. s.19
- Güçlü, A. (1997, 17 Ağustos). 8 yılın mimarları ve Baykal. *Milliyet*. s.16
- Güçlü, A. (1997, 21 Ağustos). 8 yılı kim anlatacak?. *Milliyet*. s.21
- Güçlü, A. (1999, 22 Şubat). Millî Eğitim Şûrası (3). *Milliyet*. s.21
- Güçlü, A. (1999, 23 Şubat). Millî Eğitim Şûrası (4). *Milliyet*. s.21
- Güçlü, A. (1999, 24 Şubat). Hani çok önemliydi?. *Milliyet*. s.23
- Güçlü, A. (1999, 25 Şubat). Bu kadarı da olmaz!. *Milliyet*. s.23
- Güçlü, A. (1999, 26 Şubat). Öğrenci yine unutuldu. *Milliyet*. s.23
- Güçlü, A. (2002, 7 Eylül). Üniversiteye Giriş Sistemi Değişiyormuş. *Milliyet*. s.21
- Gülmez, İ. (2014). *28 Şubat 1997 Askeri Darbesi ve Türk eğitim sistemine etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 381616)
- Günbayı, İ. (2006). Eğitimin tarihsel temelleri. D. Ekiz & H. Duran (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (1. baskı, ss.191-210). İstanbul: Lisans Yayınları.
- Güneş Enerjisi Lisesi Açılacak (1980, 18 Ekim). *Milliyet*, s.1
- Güneş, H. (2010). Eğitimin tarihsel temelleri. N. Saylan (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (3. baskı, ss.19-37). Ankara: Anı Yayınları.
- Güven, İ. (2010). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Naturel Yayınları
- Güzel: YÖK'ü değiştireceğiz (1988, 6 Mayıs). *Cumhuriyet*.
- Hacıeminoğlu Şahin, O. (1997, 5 Ağustos). Hedef İHL değil Anadolu liseleridir. *Ortadoğu*, s.6
- Halk Eğitim Merkezleri kooperatif kuracak (1994, 4 Eylül). *Zaman*.
- Hangi siyasetin seferberliği? (1985, 7 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
- Hani sınav kalkacaktı? (1995, 6 Nisan). *Milliyet*, s.4
- Hani, sınavlar kalkacaktı? (1994, 17 Nisan). *Milliyet*, s.9
- Hedef bilgisayarlı eğitim (1998, 21 Nisan). *Cumhuriyet*, s.3
- Heper, D. (1992, 20 Nisan). Sınav bitti şimdi ne olacak?. *Milliyet*, s.2
- Heper, D. (1995, 11 Haziran). Bakanların eğlencesi. *Milliyet*, s.14
- Her ilkokulda 'ana sınıfı' açılacak (1984, 19 Ekim). *Milliyet*, s.10
- Her öğrenci Atatürk ile ilgili en az bir kitap okuyarak sınıfta anlatacak (1982, 28 Ocak). *Milliyet*, s.12
- Hızlan, D. (1997, 11 Ağustos). 8 yıllık eğitimde sanata yer yok. *Hürriyet*.
- Hükümet formül arıyor (1997, 7 Ağustos). *Hürriyet*.
- Hükümetin 8 Yıl Zaferi (1997, 15 Ağustos). *Hürriyet*.
- Ilıcak, N. (1990, 14 Ocak). Kahveci'nin 'Kazığı'. *Tercüman*, s.9
- İ.Ü Senatosu, üniversiteler için en elverişli ortamın özerklik olduğu görüşünde (1980, 22 Kasım). *Cumhuriyet*.
- İHL müdürünün feryadı: Potansiyel suçlu gibiyiz (1999, 25 Şubat). *Zaman*.

İHL'ler kapatılmayacak (1999, 27 Şubat). *Zaman*.

İHL'nin orta kısmı kaldırılıyor (1996, 17 Mayıs). *Türkiye*, s.9

İkizoğlu, S. (1985, 30 Kasım). Meslek liseleri cazip hale getirilmeli. *Milliyet*, s.12

İkna görüşmesi (1997, 5 Ağustos). *Hürriyet*.

İlçe Eğitim Müdürlükleri kuruluyor (1981, 24 Ocak). *Milliyet*, s.7

İlhan, A. (1983, 22 Mart). Arapça yetmez!. *Milliyet*, s.2

İlk raunt: 35 fark (1997, 15 Ağustos). *Hürriyet*.

İlk ve ortaokul öğrencileri bilgi hamallığından kurtarılıyor. Tarih-coğrafya kitapları için yarışma açılıyor (1983, 7 Eylül). *Milliyet*, s.7

İlk ve Ortaokullar kalkıyor (1980, 25 Kasım). *Hürriyet*, s.1

İlk ve ortaokullarda yardımcı kurslar açılacak (1980, 1 Aralık). *Hürriyet*, s.3

İlk ve ortaokulların yerini 'temel eğitim okulları' alacak (1980, 25 Kasım). *Milliyet*, s.?

İlk ve ortaöğretimde öğrenciler eğitici kollara zorunlu katılacak (1983, 26 Mayıs). *Milliyet*, s.7

İlk, orta ve lisede din dersi okutulması istendi (1981, 17 Temmuz). *Milliyet*, s.12

İlkokul 6 yaşında başlama uygulamasına bu yıl aşamalı olarak geçilecek (1983, 17 Temmuz) *Cumhuriyet*, s.6

İlkokul birden itibaren din dersi (1988, 22 Temmuz). *Cumhuriyet* s.1, s.8

İlkokul öğrencisine 4.sınıfa kadar ev ödevi verilmeyecek (1982, 4 Nisan). *Cumhuriyet*, s.12

İlkokul öğretimi 6 yaşında başlayacak (1980, 27 Kasım). *Milliyet*.

İlkokul sekiz yıl oluyor ortaokul kalkıyor (1981, 27 Haziran). *Hürriyet*, s.1, s.9

İlkokula başlama yaşı 6'ya indiriliyor (1982, 19 Nisan). *Cumhuriyet*, s.8).

İlkokula hücum (1985, 17 Eylül). *Günaydın*.

İlkokula üniversite modeli (1999, 30 Eylül). *Milliyet*, s.21

İlkokullarda 'hayat bilgisi' dersi kaldırılıyor (1983, 19 Aralık). *Hürriyet*, s.3

İlkokullarda iki ve üçlü öğretim artıyor (1982, 14 Aralık). *Cumhuriyet*, s.12

İlkokullarda kitap giderlerinin devletçe karşılanması planlandı (1982, 22 Nisan). *Milliyet*, s.9

İlkokullarda özel yetenek kurslarına izin verildi (1980, 12 Aralık). *Cumhuriyet*, s.8

İlkokullarda üçlü öğretim (1986, 4 Kasım). *Milliyet*, s.14

İlköğretim 12 yıl olacak (1999, 26 Şubat). *Radikal*, s.1

İlköğretim Genel Müdürü Çetindağlı Milliyet'e açıkladı: Altı yaş uygulaması sürecektir (1984, 29 Haziran). *Milliyet*, s.3

İlköğretim müfettişleri bölge müfettiş gruplarına bağlandı (1981, 10 Ocak). *Hürriyet*, s.3

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıkraklık ve Meslek Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun İle 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun (1997, 18 Ağustos). *T. C. Resmi Gazete*, 23084.

İlköğretim yaşı:6 (1983, 18 Haziran). *Hürriyet*, s.9

İlköğretimde ilk üç yıl sınıfta kalma yok (1997, 14 Eylül). *Milliyet*, s.12

İlköğretime yeni dersler (1997, 12 Eylül). *Cumhuriyet*, s.11

İmam Hatip liselerine son darbe (1999, 27 Şubat). *Millî*, s.1

İmam Hatip Okullarında yönetmelik değişiyor (1998, 12 Şubat). *Milliyet*, s.21

İmam Hatipler İslam'a aykırı (1997, 4 Ağustos). *Hürriyet*.

İmam hatipler kalkacak (1999, 15 Aralık). *Hürriyet*.

İmam Hatipler kapanıyor (1999, 26 Şubat). *Milliyet*.

İmam Hatipliler: İlgimiz yok (1997, 30 Temmuz). *Hürriyet*.

İmam hatipliye harp okulu şansı (1993, 21 Ocak). *Milliyet*, s.11

İmam-Hatip'e yeni öğrenci yok (1997, 22 Mart). *Sabah*.

İmam-hatipler boşalıyor (1998, 2 Ekim). *Cumhuriyet*, s.3

İmam-hatipler için Bakan'a baskı yapılıyor (1993, 2 Ekim). *Türkiye*, s.1,s.13

İmam-hatipte kısıntı telaşı (1991, 26 Şubat). *Cumhuriyet*, s.3

- İmtihansız müfettişlik imkânı (1995, 15 Şubat). *Zaman*.
- İnal, K. (2008). *Eğitim ve ideoloji* (1. baskı). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- İnan: Çıraklığa engel olmak ihanettir (1997, 6 Mayıs). *Zaman*.
- İnkılâp Tarihi dersinden başarısız olan sınıfta kalacak (1981, 20 Ağustos). *Hürriyet*, s.8
- İnkılâp Tarihi derslerinde Atatürk'ten sonraki dönem için tek yönlü yorum yapılmayacak (1981, 25 Mayıs). *Milliyet*, s.9
- İnkılâp Tarihi zorunlu ders olacak (1981, 16 Mart). *Milliyet*, 1981
- İşçi-öğrenciler dönemi (1986, 15 Haziran). *Cumhuriyet*, s.6
- İşletmelerde meslek eğitimi uygulaması yaygınlaşıyor (1987, 21 Mart). *Cumhuriyet*, s.8
- Japon eğitimini öğren kampanyası (1984, 21 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
- Kabaklı A. (1981, 23 Haziran). Öğretmen. *Tercüman*, s.2
- Kabaklı, A. (1981, 25 Haziran). Şûra nedir? *Tercüman*, s.2
- Kabaklı, A. (1996, 15 Mayıs). Bayrak ve dil bağımsızlık timsalidir. *Türkiye*, s.2
- Kabaklı, A. (1999, 24 Şubat). Ne hakla Millî Eğitim Şûrası.... *Türkiye*, s.3
- Kadın öğretmen ve öğrenciler başlarını örtmeyecek (1981, 8 Aralık). *Milliyet*, s.9
- Kalafat, E. (1997, 7 Ağustos). Sekiz yıllık eğitim kaosu. *Ortadoğu*, s.4.
- Kan kaybı sürüyor (2000, 7 Ocak). *Cumhuriyet*, s.6
- Kapatılacak özel dershanelerden bazılarının özel okul haline getirilmesi planlanıyor (1981, 15 Temmuz). *Milliyet*, s.13
- Kapatılacak özel dershanelerin bazılarının özel okul haline getirilmesi planlanıyor (1981, 15 Mayıs). *Milliyet*, s.13
- Kaplan, İ. (2011). *Türkiye'de millî eğitim ideolojisi* (6. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaplumbağa hızıyla (1997, 9 Ağustos). *Sabah*.
- Kara önlüğe şimdilik devam (1989, 30 Temmuz). *Zaman*.
- Kara önlük için karar hafta sonu (1989, 27 Temmuz). *Zaman*.
- Kara tahta kalkıyor sıra önlükte (1987,28 Mart). *Milliyet*, s.9
- Karahan, T. (2007). *Basında manşetler ve sosyo-politik gerçekliği yansıtma düzeyi: son dönem türk basını üzerine bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 205563)
- Karakaya, İ. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (2.baskı, ss.55-84). Ankara: Anı Yayınları.
- Karanlıktan kurtulduk (1997, 18 Ağustos). *Hürriyet*.
- Kararlar bakanlığı aşar (1988, 24 Temmuz). *Milliyet*, s.13
- Kararlıyız (1997, 31 Temmuz). *Sabah*. <http://arsiv.sabah.com.tr> adresinden edinilmiştir.
- Kararsız şûra (1990, 25 Ocak). *Milliyet*, s.2
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasoy, E. O. (2014). "1980'den günümüze Türkiye'de üç ulusal gazete örneğiyle basın ve siyaset ilişkisi" (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 363066)
- Katırcıkara, A. (1996, 17 Mayıs). Diploma ve öğretilenler piyasayla çelişmemeli. *Türkiye*, s.9
- Kaya, Y. K. (1988, 2 Ağustos). 21.yüzyıl insanı nasıl yetiştirilmeli?. *Milliyet*, s.9
- Kaya, Y. K. (1993, 4 Ekim). Eğitim sisteminin acıklı durumu. *Cumhuriyet*, s.6
- Kesintisiz ANAP'ı böldü (1997, 26 Temmuz). *Hürriyet*.
- Kesintisiz bu yıl (1997, 11 Temmuz). *Hürriyet*.
- Kesintisizde RP terörü (1997, 7 Ağustos). *Hürriyet*.
- Kesintisize 8 trilyon ödenek (1997, 14 Ağustos). *Hürriyet*.
- Kesintisize Özal çelmesi (1997, 6 Ağustos). *Hürriyet*.
- Kılıç, A. (1997, 18 Ağustos). Maksat eğitim değil, şeriata kadro hazırlamak!. *Ortadoğu*, s.7
- Kırpık, G., Ünal, U., Işık, H., Demirtaş, B., Akyol, H., Birbudak, T.S. & Tokdemir, M. A. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Otorite Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (1996, 17 Mayıs). Kurultaydan 'Şûra'ya.... *Cumhuriyet*, s.3

- Kızılloluk, H. (2010). Eğitim politik temelleri. N. Saylan (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (3. baskı, ss.193-213). Ankara: Anı Yayınları.
- Kimse öğretmene kız vermek istemiyor... (1982, 10 Haziran). *Hürriyet*, s.3
- Kitaba sıkı denetim (1996, 4 Haziran). *Milliyet*, s.21
- Kitap yazma seferberliği başladı (1985, 6 Temmuz). *Milliyet*, s.7
- Kitap yazma seferberliği bugün başlıyor (1985, 5 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.12
- Kitaplarda 12 Eylül (1992, 11 Eylül). *Milliyet*, s.14
- Koç, F. (1996, 20 Mayıs). Eğitim şûrasının ardından.... *Millî*, s.11
- Koleje vergi indirimi (1995, 20 Nisan). *Milliyet*, s.13
- Kolejlere Türkçe emri (1991, 21 Ekim). *Milliyet*, s.3
- Kolejleri kurtarma operasyonu (1993, 24 Kasım). *Milliyet*, s.13
- Kongar, E. (1981, 14 Nisan). Bir seminerin penceresinden üniversite sorunu. *Milliyet*, s.2
- Kooperatiflere özel okul izni (1997, 4 Şubat). *Sabah*.
- Korkut Özal 8 yıl için istifa etti (1997, 14 Ağustos). *Sabah*.
- Korkut, H. (1984, 16 Nisan). Millî Eğitim ve devlet politikası. *Milliyet*, s.2
- Koru, F. (1996, 14 Mayıs). Garip biçimde irtibatlı. *Zaman*.
- Koru, F. (1996, 17 Mayıs). Millet izin vermez. *Zaman*.
- Koru, F. (1997, 14 Ağustos). Kayıkçı kavgası. *Zaman*.
- Koru, F. (1997, 26 Temmuz). Erken ihtiyarlama. *Zaman*.
- Köy öğretmenlerine önce ev sağlanacak (1981, 8 Nisan). *Hürriyet*, s.3
- Kredi ders geçme arapsaçı (1991, 15 Ekim). *Milliyet*, s.3
- Kredili sistem amacına ulaşamadı (1994, 12 Mart). *Cumhuriyet*, s.8
- Kredili sistem derlenip toparlandı (1994, 2 Aralık). *Zaman*.
- Kredili sistem mağdurları (1995, 3 Eylül). *Milliyet*, s.26
- Kredili sistem öksüz (1992, 4 Ocak). *Milliyet*, s.15
- Kredili sistem yine sil baştan (1994, 6 Aralık). *Cumhuriyet*, s.1
- Kredili sisteme TV çözümü (1994, 27 Ekim). *Milliyet*, s.6
- Kredili sisteme veda (1995, 10 Haziran). *Milliyet*, s.23
- Kredili sistemi Çiller istemiyor (1995, 9 Haziran). *Milliyet*, s.25
- Kredili, yönlendirmeli sisteme (1995, 10 Haziran). *Zaman*.
- Kumbasar, N. (1986, 31 Mart). Yüksek Öğretim Kanunu üzerine... *Cumhuriyet*, s.2
- Kuran kursları zorunlu oluyor (1991, 22 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3
- Kurs açılacak (1981, 29 Ocak). *Milliyet*, s.6
- Kuru gürlütye pabuç bırakmayız (1997, 12 Ağustos). *Sabah*.
- Kürtçe dil kursları 'tatil'de verilecek (2002, 19 Eylül). *Milliyet*, s.19
- Laboratuvar okullara hücum (1994, 26 Ağustos). *Milliyet*, s.17
- Laleli'den Millî Eğitim Şûrâsı'na mektup (1996, 17 Mayıs). *Millî*, s.3
- LİMME bugün başlıyor (1990, 15 Ekim). *Cumhuriyet*, s.20
- LİMME öğrencisi sahipsiz (1991, 1 Haziran). *Milliyet*, s.3, s.14
- LİMME Projesi (1990, 6 Eylül). *Cumhuriyet*, s.20
- LİMME Projesi sorunlu başladı (1990, 16 Ekim). *Cumhuriyet*, s.20
- LİMME projesine son veriliyor (1992, 18 Şubat). *Cumhuriyet*, s.3
- LİMME projesinin kaldırılması eleştirildi (1992, 27 Şubat). *Milliyet*, s.11
- LİMME'de yeni adım (1991, 7 Ekim). *Cumhuriyet*, s.20
- LİMME'ye devam kaçınılmazdır (1992, 13 Ocak). *Milliyet*, s.11
- LİMME'ye staj engeli (1991, 20 Ocak). *Milliyet*, s.2
- Lise 4 yıla çıkıyor (1987, 13 Haziran). *Milliyet*, s.7
- Lise mezunları okuma-yazma kurslarında görev alabilecek (1981, 5 Mayıs). *Hürriyet*, s.3
- Lise mezunları üniversite sınavına 3 kez katılabilecek (1981, 24 Mart). *Hürriyet*, s.1
- Lise türleri azaltılıyor (2001, 3 Ağustos). *Radikal*.
- Lisede branşlaşma (1988, 5 Kasım). *Milliyet*, s.6
- Lisede Türk-Japon işbirliği (1993, 29 Eylül). *Sabah*, s.22

Liseler 4 yıla çıkıyor (1985, 24 Ekim). *Milliyet*, s.7
Liseler deneme tahtasına döndü (1995, 6 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3
Liseler dört yıl oluyor (2002, 29 Nisan). *Hürriyet*.
Liselere 8 yıl düzeni (1998, 19 Mart). *Cumhuriyet*, s.18
Liselere kampüs modeli (1991, 28 Haziran). *Cumhuriyet*, s.3
Liselere kışlada ders (1993, 11 Eylül). *Sabah*, s.22
Liselerin %65'i teknik okula dönüştürülecek (1983, 14 Mart). *Milliyet*, s.3
Liseli iş peşinde (1990, 13 Eylül). *Milliyet*, s.12
Liseye ders geçme sistemi (1990, 19 Şubat). *Cumhuriyet*, s.1
Mahrumiyet bölgelerinde görev yapan öğretmenlere yeni haklar getiriliyor (1984, 6 Mart).
Milliyet, s.7
MEB işsizlere el atıyor(1995, 13 Şubat). *Zaman*.
MEB özel eğitimi teşvik edecek (1995, 19 Ocak). *Zaman*.
MEB yeniden yapılıyor (1995, 11 Kasım). *Milliyet*, s.13
MEB, bilgisayarlı eğitime ağırlık veriyor (1995, 13 Ocak). *Zaman*.
MEB, bürokrat kriterlerini belirledi (1997, 20 Aralık). *Zaman*.
MEB'den cinsel eğitim çalışması (1994, 9 Ekim). *Zaman*.
MEB'den kitap tekeli (1999, 3 Şubat). *Zaman*.
MEB'den şartsız kurul (1995, 2 Eylül). *Zaman*.
MEB'in özel öğretimi teşvik için aldığı kararların özel okullara ilgiyi artıracığı bildiriliyor.
Eğitimde özele doğru (1994, 21 Eylül). *Zaman*.
Mecburi eğitim 10 yıla çıkıyor (1996, 15 Mayıs). *Türkiye*, s.1, s.15
Mecburi eğitim esnek olmalı(1995, 25 Nisan). *Zaman*.
Meclis'e alkış (1997, 17 Ağustos). *Hürriyet*.
Mengü, G. (1997, 25 Mart). Hayati karar. *Sabah*.
Meslek eğitimine Alman sistemi (1986, 27 Mart). *Cumhuriyet*, s.12
Meslek Liseleri 365 gün açık kalacak (1995, 16 Nisan). *Milliyet*, s.22
Meslek liselerinde reform (1985, 14 Temmuz). *Hürriyet*, s.3
Meslek Liselilere yüksek okul (2001, 1 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.8
Meslek liseliye alan darbesi (1999, 17 Eylül). *Milliyet*, s.21
Meslek Lisesi öğrencilerine sınavsız üniversite (1997, 21 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.10
Meslek Maratonu (1990, 25 Ekim). *Milliyet*, s.3
Meslek mezunlarına sınavsız yüksekokul (1999, 23 Şubat). *Hürriyet*.
Meslek okulunu bitirenlere 2 yıllık yüksek eğitim imkânı sağlanacak (1981, 14 Mart).
Milliyet, 1981.
Meslek yüksek okulu mezunu tekniker olacak (1980, 3 Kasım). *Hürriyet*, s.3
Meslek yüksek okuluna devam zorunlu kılındı (1980, 14 Kasım). *Hürriyet*, s.3
Mesleki eğitim geriye gidiyor (1999, 27 Aralık). *Milliyet*, s.21
Meslekî eğitim masaya yatırılıyor (1999, 21 Şubat). *Cumhuriyet*, s.1
Meslekî Eğitim Merkezleri (1994, 12 Şubat). *Cumhuriyet*, s.7
Meslekî eğitimde gerileme (1999, 21 Şubat). *Zaman*.
Meslekî eğitimden geçenlere kısa askerlik (1990, 28 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.9
Meslekî eğitime rağbet var öğretmen yok (1986, 16 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.14
Meslekî eğitime yeni model (1998, 14 Ekim). *Milliyet*.
Meslekî eğitimde yeni formül arayışı! (1985, 30 Ekim). *Milliyet*, s.12
Meslekî ve teknik okullarda akşam öğretimi planlanıyor (1982, 4 Mart). *Cumhuriyet*, s.12
MGK 11 Yasayı kabul etti (1983, 18 Haziran). *Milliyet*, s.14
MGK 11 yasayı kabul etti (1983, 18 Haziran). *Milliyet*, s.14
MGK 11 yasayı kabul etti. İlköğretim 6 yaşında başlıyor (1983, 18 Haziran). *Milliyet*, s.14
MGK 4 Kanunu daha kabul etti (1983, 19 Ekim). *Tercüman*, s.13
MGK zabıtlarındaki '8 yıl' açıklansın(1997, 28 Temmuz). *Sabah*.
MGK, altı yasayı kabul etti (1982, 19 Haziran). *Cumhuriyet*, s.9

- MGK, beş yasa tasarısını kabul etti (1983, 19 Ekim). *Milliyet*, s.6
- MGK'da türban konuşuldu (1998, 27 Şubat). *Milliyet*, s.18
- MGK'dan eğitim raporu (1990, 23 Aralık). *Milliyet*, s.11
- MGK'nın Kabul ettiği 5 kanun açıklandı(1982, 19 Haziran). *Tercüman*, s.15
- Milletle savaşmayın! (1996, 17 Mayıs). *Millî*, s.1
- Millî Eğitim Şûrasında alınan kararların değerlendirilmesi ve uygulamaların planlama çalışmaları yapılıyor (1981, 15 Haziran). *Milliyet*, s.13
- Millî Eğitim Bakanı açıkladı (1980, 18 Aralık). *Cumhuriyet*.
- Millî Eğitim Bakanı seferberlik ilan etti (1986, 18 Nisan). *Milliyet*, s.3
- Millî Eğitim Bakanlığı (1981). *Onuncu Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165120_10_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1982). *On Birinci Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165200_11_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1988). *On İkinci Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1990). *On Üçüncü Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165326_13_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1993). *On Dördüncü Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165401_14_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1996). *On Beşinci Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1999). *On Altıncı Millî Eğitim Şûrası*.
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165513_16_sura.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2011). *Türk basınının doğuşu ve gelişimi*. Ankara: MEGEP.
http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/T%C3%BCrk%20Bas%C4%B1n%C4%B1n%C4%B1n%20Do%C4%9Fu%C5%9Fu%20Ve%20Geli%C5%9Fimi.pdf adresinden edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı çağdaş gelişmenin gerisinde kalmıştı (1982, 16 Haziran). *Cumhuriyet*, s.7
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu (1982, 13 Ağustos). *T. C. Resmi Gazete*, 17781.
- Millî eğitim iki kanallı TV atağında (1994, 5 Aralık). *Milliyet*, s.25
- Millî Eğitim okul satışına hız verdi (1994, 19 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
- Millî Eğitim Şûrası 23-24 Haziranda toplanacak (1981, 19 Mayıs). *Milliyet*, s.14
- Millî Eğitim Şûrası başlıyor (1993, 27 Eylül). *Zaman*, s.9
- Millî Eğitim Şûrası nihayet toplanıyor (1996, 14 Mart). *Milliyet*, s.21
- Millî Eğitim Şûrası'na ilgi azdı (1982, 14 Haziran). *Cumhuriyet*, s.14
- Millî eğitim teftiş sistemi değiştiriliyor (1984, 8 Kasım). *Milliyet*, s.12
- Millî Eğitim Vakfı yeni okullar açacak (1980, 15 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- Millî Eğitim yasa tasarısı (1982, 15 Haziran). *Cumhuriyet*, s.11
- Millî Eğitim'de dev proje (1995, 13 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.18
- Millî Eğitim'den Yaygın Meslek Eğitimi (1994, 23 Mart). *Cumhuriyet*, s.16
- Millî Eğitime Yeni Sistem Getiriliyor (1982, 7 Ocak). *Milliyet*, s.3
- Millî Eğitimi düzenleyen yasa tasarısı hazırlandı (1982, 2 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
- Millî eğitimimiz masaya yatırılıyor (1996, 13 Mayıs). *Türkiye*, s.4

- Millî Güvenlik Kurulu'nda gergin toplantı (1997, 6 Nisan). *Sabah*.
- Millî iradeyi bitirdiler (1997, 18 Ağustos). *Zaman*.
- Multimedyalı eğitim başlıyor (1995, 14 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.20
- Mumcu, U. (1980, 27 Ekim). Sayın Sağlam'a.. *Cumhuriyet*, s.9
- Mumcu, U. (1981, 23 Temmuz). Özel dersaneler.... *Cumhuriyet*, s.1 ve 9
- Mumcu, U. (1983, 16 Eylül). Altı yaş... *Cumhuriyet*, s.11
- Mumcu, U. (1986, 1 Ağustos). Amaç nedir?. *Cumhuriyet*, s.11
- Mumcu, U. (1986, 1 Temmuz). YÖK düzeni... *Cumhuriyet*, s.8
- MÜSİAD'dan RP'ye uyarı (1997, 7 Mayıs). *Zaman*.
- Nişancı, A. (1981, 10 Temmuz). Onuncu Millî Eğitim Şûrasının ardından. *Tercüman*, s.2
- Not tarihe karıştı (1987, 21 Temmuz). *Milliyet*, s.1
- Ocak K. (1981, 2 Nisan). M. Eğitim Şûrası. *Cumhuriyet*, s.2
- Okçabol, R. (2005). *Türkiye Eğitim Sistemi* (1. baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Oktay, A. (2011). Yirmi birinci yüzyıl ve eğitimde yeni eğilimler. A. Oktay (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (5. baskı, ss.67-96). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Okul müdür ve yardımcılarını derse girmeyecek (1981, 16 Ocak). *Hürriyet*, s.3
- Okul öncesi eğitim (1993, 29 Eylül). *Cumhuriyet*, s.5
- Okul öncesi eğitim için sistem arayışı (1994, 6 Ocak). *Cumhuriyet*, s.7
- Okul öncesi eğitime yeni bir program (1994, 28 Haziran). *Cumhuriyet*, s.3
- Okul öncesi ve temel eğitim yasa tasarısı hazırlandı (1981, 18 Temmuz). *Milliyet*, s.8
- Okula 10 gün özürsüz gelmeyen sınıfta kalacak (1981, 23 Mayıs). *Hürriyet* s.3
- Okula başlama yaşının 6 olmasını eğitimciler olumlu karşıladılar (1983, 22 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.11
- Okula başlama yaşının 6'ya indirilmesi büyük sorun (1981, 9 Ağustos). *Hürriyet*, s.3
- Okulda disiplin cezası hafifliyor (1994, 21 Ağustos). *Milliyet*, s.17
- Okullar pazarda (1995, 7 Nisan). *Milliyet*, s.23
- Okullara ana sınıfı eklenecek (1998, 10 Ekim). *Cumhuriyet*, s.7
- Okullara ana sınıfı mecburiyeti (1995, 31 Ağustos). *Zaman*.
- Okullara kıyafet uyarısı (1998, 16 Ocak). *Akşam*, s.15
- Okullara özel statü (1995, 26 Nisan). *Milliyet*, s.25
- Okullara sağlık dersleri konması istendi... (1981, 24 Mayıs). *Hürriyet*, s.3
- Okullarda 6 yaş uygulaması için yeterli kapasite yok (1983, 24 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.1
- Okullarda bilgisayar devri (1997, 16 Mart). *Milliyet*.
- Okullarda ders saati (1986, 21 Eylül). *Cumhuriyet*, s.16
- Okullarda ikili öğretim kademeli olarak kaldırılacak (1988, 1 Haziran). *Zaman*, s.3
- Okullarda okutulacak yabancı dilleri Bakanlar Kurulu belirleyecek (1983, 27 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.11
- Okullarda sınavlar test yöntemiyle yapılacak (1981, 10 Kasım). *Milliyet*, s.8
- Okullarda tek tip kıyafet (1985, 26 Eylül). *Cumhuriyet*, s.16
- Okullarda yeni yılda yeni müfredat programı uygulanacak (1983, 21 Haziran). *Tercüman*, s.3
- Okuma yazma kampanyası (2001, 20 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.9
- Okuma yazma seferberliği bugün başlıyor (1981, 23 Mart). *Hürriyet*, s.1
- Okuma-yazma bilmeyen kadın kalmayacak (1981, 1 Ocak). *Hürriyet*, s.3
- Okuma-yazma bilmeyenlerin sayımı yapılacak (1983, 16 Aralık) *Hürriyet*, s.3
- Okuma-yazma kurslarını bitirenlere işe alınmada öncelik tanınacak (1982, 15 Ocak). *Milliyet*, s.3
- Okuma-yazma öğrenen ilköğretim mezunu sayılacak (1981, 14 Nisan). *Hürriyet*, s.1
- Okuma-yazma öğrenenlerin sayısı 1.5 milyonu aştı (1981, 29 Kasım). *Milliyet*, s.3
- Okuma-yazma seferberliği 1.yılımı doldurdu (1982, 24 Mart). *Milliyet*.
- Okuma-yazma seferberliği fabrikalarda da başlatılıyor (1981, 28 Mayıs). *Hürriyet*, 1981, s.3
- Okuma-yazma seferberliği yurt dışında sürdürülecek (1981, 17 Temmuz). *Hürriyet*, s.3
- Okuma-yazma yasa tasarısı hazırlanıyor...(1981, 11 Nisan). *Hürriyet*, s.3

Okur yazarlığı teşvik (1983, 18 Haziran). *Hürriyet*, s.9
Okutmayana hapis (1997, 22 Temmuz). *Hürriyet*.
Olayların ardındaki gerçek 8 yıllık eğitim.. (1995, 18 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1
Onbaşı Mesut, Çavuş Baykal (1997, 13 Ağustos). *Sabah*.
Orta öğretimde tamamlama kursları ve sınavları kaldırıldı (1980, 22 Aralık). *Milliyet*.
Orta öğretimdeki ders kitaplarında “Anayasa dili” kullanılacak (1983, 12 Ağustos). *Milliyet*, s.7
Ortaokul ve liselerde 5 temel ders programı yeniden düzenlenecek (1983, 1 Eylül). *Milliyet*, s.14
Ortaokul zorunlu oldu (1983, 15 Ekim). *Cumhuriyet*, s.1
Ortaokul zorunlu oldu (1983, 15 Ekim). *Cumhuriyet*, s.1, s.11.
Ortaokulda da siyah önlük takılacak (1982, 11 Ağustos). *Tercüman*, s.3
Ortaöğretim bu yıl paralı olacak (1995, 7 Ocak). *Cumhuriyet*, s.5
Ortaöğretim için köyler (1986, 1 Kasım). *Cumhuriyet*, s.16
Ortaöğretim için köyler (1986, 1 Kasım). *Cumhuriyet*, s.16
Ortaöğretim mezunu ancak branşına uygun yüksek öğrenim yapabilecek (1982, 11 Mayıs). *Milliyet*, s.3
Ortaöğretim paralı olacak (1981, 17 Haziran). *Hürriyet*, s.1, s.13
Ortaöğretim paralı olacak (1996, 14 Mayıs). *Zaman*.
Ortaöğretimde değişiklikler getirecek yasa tasarısına temel olacak rapor hazırlandı (1980, 30 Aralık). *Milliyet*.
Ortaöğretimde laiklikten sapma (1987, 21 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
Ortaöğretimde sınıf geçme ve sınav yönetmeliği yine değişti (1980, 20 Kasım). *Hürriyet*, s.1
Ortaöğretime yeni düzen (1991, 2 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
Ortaöğretime yeni düzen (1998, 17 Ocak). *Cumhuriyet*, s.18
Ortaöğretime yeni eğitim modeli (1995, 1 Temmuz). *Milliyet*, s.12
Ortaöğretime yeni model (1995, 2 Eylül). *Milliyet*, s.24
Ortaöğretime yükseköğretim modeli (1995, 14 Ocak). *Cumhuriyet*, s.3
Oskay, B. (1982, 22 Haziran). Millî Eğitim Şûrası ve öğretmenler. *Milliyet*, s.2
Öğrenci dini uygulamalara zorlanmayacak (1982, 8 Şubat). *Milliyet*, s.3
Öğrenciler artık not yerine puan alacaklar (1981, 11 Aralık). *Milliyet*, s.8
Öğrenciler bu yıl aynı tip kıyafet giyecek (1981, 10 Eylül). *Hürriyet*, s.9
Öğrenciler dini uygulamaya zorlanmayacak (1982, 24 Mart). *Milliyet*, s.8
Öğrenciler: Açıkta kaldık (1981, 26 Eylül). *Cumhuriyet*, s.8
Öğrencilere eşlerini nasıl seçecekleri öğretilecek (1984, 18 Aralık). *Milliyet*, s.7
Öğrencilere kolaylık üstüne kolaylık (1997, 14 Eylül). *Zaman*.
Öğrencilerin başarı düzeylerini yükseltme sınıf geçme ve üniversite sınavlarına hazırlama kursları yeniden ele alınıyor (1983, 29 Haziran). *Milliyet*, s.3
Öğrenciye ceza verilemeyecek (1997, 29 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.1
Öğrenciye iki müjde (1987, 17 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1, s.10
Öğretim paralı olmalı (1986, 11 Aralık). *Milliyet*, s.7
Öğretim üyeleri çeşitli bölgelerde 2 yıl görev yapacak (1981, 6 Kasım). *Milliyet*.
Öğretim üyeleri üniversiteler yasa tasarısını tartışıyor (1981, 4 Mayıs). *Cumhuriyet*.
Öğretim üyesi ve öğrenciler partilere giremeyecek (1981, 7 Kasım). *Milliyet*.
Öğretmen adaylarına yeni sınav (2000, 6 Mayıs). *Milliyet*, s.25
Öğretmen ikinci iş tartışması (1994, 9 Kasım). *Milliyet*, s.11
Öğretmen Liselerine ek puan (1995, 11 Şubat). *Zaman*.
Öğretmen okullarına dönüş (1985, 28 Kasım). *Milliyet*, s.12
Öğretmen olmak zorlaştırılacak (1985, 25 Eylül). *Milliyet*, s.6
Öğretmen Personel Kanunu hazırlanıyor (1980, 9 Ekim). *Hürriyet*, s.3
Öğretmen yetiştirme sil baştan (1997, 12 Şubat). *Milliyet*, s.19
Öğretmene değer vermeye mecburuz (1982, 6 Haziran). *Tercüman*, 1982, s.3

- Öğretmene rütbe (1994, 6 Ekim). *Milliyet*, s.25
- Öğretmene sendika hakkı (1996, 9 Ekim). *Milliyet*, s.23
- Öğretmene yeni imaj (1999, 27 Şubat). *Radikal*, s.3
- Öğretmenler aynı okulda en çok 5 yıl çalışabilecek (1980, 26 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- Öğretmenler ekonomik yönden güçlendirilecek (1980, 6 Ekim). *Hürriyet*, s.3
- Öğretmenler hâlâ akademisiz (1995, 3 Eylül). *Zaman*.
- Öğretmenler için yeni bir disiplin örgütü kuruldu (1981, 6 Nisan). *Hürriyet*, s.3
- Öğretmenler mesleğe başlarken ‘ant’ içecekler (1981, 27 Şubat). *Milliyet*, s.7
- Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu (TÖYAK) kuruldu (1980, 31 Aralık). *Milliyet*, s.1
- Öğretmenlerden Toptan’a destek (1992, 15 Şubat). *Milliyet*, s.16
- Öğretmenlere 1000 lira tazminatı öngören yasa yürürlüğe girdi (1981, 26 Ocak). *Hürriyet*, s.1, s.11
- Öğretmenlere disiplin kurulları ve valiler ceza verebilecek (1981, 3 Şubat). *Milliyet*, s.6
- Öğretmenlere yöneticilik eğitimi (1993, 30 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
- Öğretmenlerin ‘Depo tayini’ kaldırılıyor (1981, 11 Şubat). *Hürriyet*, s.3
- Öğretmenlerin çalışma koşulları tartışılacak (1982, 8 Haziran). *Cumhuriyet*, s.12
- Öğretmenlerin dili çözülüyor (1995, 6 Şubat). *Zaman*.
- Öğretmenlerin mali sorunları ele alınacak (1980, 20 Kasım). *Hürriyet*, s.1
- Öğretmenlerin tek kaynaktan yetiştirilmesi istendi (1981, 19 Temmuz). *Hürriyet*, s.3
- Öğretmenliğe başlayanlar 1 yıl staj yapacak (1981, 2 Mart). *Milliyet*, s.10
- Önce 8 yıl, sonra fezleke (1997, 6 Ağustos). *Sabah*.
- Öncelikli konular imam-hatipler (1996, 11 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.3
- Önlükte 3 renk (1989, 30 Temmuz). *Milliyet*.
- Örücü, D. (2013). Örgütsel değişimin yönetimi. S. Özdemir (Ed.), *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama* içinde (1.baskı, ss.445-481). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- ÖYS revize edilmeli (1995, 12 Haziran). *Zaman*.
- Özal: Eğitim kötü siyasete âlet edilmemeli (1984, 2 Şubat). *Milliyet*, s.7
- Özal: Eğitim politikası millî ve ahlâkî olmalı (1990, 16 Ocak). *Türkiye*, s.3
- Özbaran, S. (1988, 11 Eylül). Tarih eğitimi üzerine. *Cumhuriyet*, s.2
- Özbaran, S. (1988, 24 Kasım). Öğretmen’i yetiştirirken... *Cumhuriyet*, s.2
- Özbenli, H. A. (1981, 7 Ağustos). Özel dersaneler özel okullar. *Cumhuriyet*, s.2
- Özdemir, S. (1985, 24 Kasım). Öğretmen iyi yetiştirilmeli, nitelikleri geliştirilmelidir. *Milliyet*, s.12
- Özdemir, S. (2017). Örgütsel değişim. S. Özdemir & N. Cemaloğlu (Ed.), *Örgütsel davranış ve yönetimi* içinde (1. baskı, ss.248-277). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özel dersane tartışması büyüyor (1981, 16 Temmuz). *Hürriyet*, s.3
- Özel dersaneler 1 Ağustos 1983’te kapatılacak (1982, 3 Ocak). *Milliyet*, s.3
- Özel dersaneler kapanmayacak (1984, 4 Mart). *Milliyet*.
- Özel dersaneler kapatılacak (1981, 27 Mayıs). *Hürriyet*, s.3
- Özel dersaneler kapatılıyor (1983, 18 Haziran). *Hürriyet*, s.9
- Özel dersaneler kapatılıyor (1981, 13 Temmuz). *Hürriyet*, s.1
- Özel dersaneler kapatılıyor (1983, 18 Haziran). *Hürriyet*, s.1, s.9
- Özel dersaneler kapatılma kararına karşı teşebbüse geçecekler (1981, 14 Temmuz). *Tercüman*, s.3
- Özel dersaneler kapatılmayacak (1983, 17 Mayıs). *Milliyet*, s.1
- Özel dersanelerde resmî ve özel okul öğretmenleri görev yapamayacak (1981, 31 Ocak). *Milliyet*, s.14
- Özel dersanelerin iki yıl içinde kapatılması kararlaştırıldı (1981, 2 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
- Özel dersanelerin iki yıl içinde kapatılması kararlaştırıldı (1981, 2 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
- Özel dersanelerin işlevini bakanlık yüklenecek (1981, 14 Temmuz). *Milliyet*, s.9

- Özel dershanelerin kapatılmaması için yasa tasarısı hazırlanıyor (1984, 25 Ocak). *Cumhuriyet*, s.8
- Özel dershanelerin kapatılması istemi reddedildi (1983, 13 Mayıs). *Milliyet*, s.6
- Özel dershanelerin yerini alacak kurslar 1 Aralıkta başlıyor (1981, 14 Kasım). *Milliyet*, s.8
- Özel eğitim tek tip (1986, 28 Ekim). *Milliyet*, s.7
- Özel eğitim teşviklerimizi artıracamız (1995, 11 Ocak). *Zaman*.
- Özel eğitime 3 darbe (1998, 26 Kasım). *Zaman*.
- Özel eğitime devlet yardımı (1985, 11 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.12
- Özel eğitime kararname (1997, 9 Haziran). *Milliyet*, s.23
- Özel eğitime muhtaç çocuklar (1987, 26 Aralık). *Cumhuriyet*, s.14
- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu (1983, 15 Ekim). *T. C. Resmi Gazete*, 18192.
- Özel eğitime muhtaçlara okul (1985, 10 Aralık). *Cumhuriyet*, s.14
- Özel okul öğrencisine devlet desteği (1994, 4 Eylül). *Zaman*.
- Özel okullar eğitimin lokomotifi (1995, 23 Nisan). *Zaman*.
- Özel okullara yasa tasarısı Danışma Meclisi'ne verildi (1982, 7 Kasım). *Milliyet*, s.9
- Özel okullarda yabancı dille eğitime devam (1997, 21 Şubat). *Sabah*.
- Özel Öğretim Kurumları Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1985, 9 Kasım). *T. C. Resmi Gazete*, 18923.
- Özel üniversite açılabilir (1981, 20 Nisan). *Milliyet*.
- Özel üniversite teşvik edilecek (1993, 28 Eylül). *Zaman*, s.1
- Özer, Y. (1993, 2 Ekim). Eğitim Şûrası ve imam hatipler. *Türkiye*, s.1, s.13
- Özer, Y. (1993, 2 Ekim). Eğitim Şûrası ve imam hatipler. *Türkiye*, s.13
- Özgen, M. (2004). 1980 Sonrası Türk medyasında gelişmeler ve magazinleşme olgusu. *2nd International Symposium, Communication in the Millenium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars*, 2, 465-477. <https://docplayer.biz.tr/2723871-1980-sonrasi-turk-medyasinda-gelismeler-ve-magazinlesme-olgusu.html> adresinden edinilmiştir.
- Özkök, E. (1997, 16 Ağustos). Türkiye'nin evet haritası.
- Özkök, E. (1997, 30 Temmuz). Sekiz yıl artık tamamdır.
- Öztoprak, F. (1997, 13 Ağustos). 8 yıllık eğitim seferberliği. *Ortadoğu*, s.8
- Öztürk, C. (2011). Türk eğitim sistemi ve tarihsel temelleri. A. Oktay (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (5. baskı, ss.217-247). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, M. N. (1981, 30 Ağustos). Din eğitimi. *Milliyet*, s.2
- Öztürk, Ö. (2009). *1980 sonrasında Türkiye'de millî eğitim ideolojisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 249678)
- Özürlü çocuğa normal eğitim (1993, 7 Haziran). *Cumhuriyet*, s.3
- Özürlü çocuklar özel eğitimle yetiştirilecek (1983, 16 Ekim). *Tercüman*, s.3
- Özürlü çocuklar sancısı (1990, 16 Nisan). *Milliyet*, s.17
- Özürlü çocuklara yaygın özel eğitim (1994, 4 Nisan). *Cumhuriyet*, s.18
- Özürlü çocukların eğitimine ağırlık veriliyor (1981, 16 Mart). *Hürriyet*, s.3
- Özürlü eğitim (1990, 13 Mart). *Milliyet*, s.3
- Özürlüler için okul açılıyor (1984, 4 Aralık). *Milliyet*, s.7
- Özürlüler okulu (1986, 14 Mayıs). *Milliyet*, s.3
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk Millî Eğitim Sisteminin sorunları ve çözüm arayışları* (4.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özyörük, M. (1990, 16 Ocak). Üniversitelerimiz seyrededursunlar!.. *Tercüman*, s.8
- Paralı eğitim geliyor (1984, 11 Nisan). *Milliyet*, s.6
- Paralı eğitim genelgesi (1997, 22 Şubat). *Sabah*.
- Paralı eğitim için start verildi (1995, 6 Haziran). *Zaman*.
- Paralı eğitime tepki (1988, 17 Şubat). *Milliyet*, s.3
- Paralı eğitime yeni proje (1988, 29 Mart). *Cumhuriyet*, s.14
- Paralı liseye doğru (1987, 25 Nisan). *Milliyet*, s.1

Paralı ortaöğretim (1986, 29 Ekim). *Milliyet*, s.3, s.13
Paralı öğrenime muhalefetin tepkisi (1984, 11 Nisan). *Milliyet*, s.6
Paralı öğretim yeniden gündemde (1994, 16 Aralık). *Zaman*.
Partilerin 8 yıl yorumu (1997, 15 Ağustos). *Hürriyet*.
Pınar, C. (1981, 9 Şubat). Üniversiteler tasarısı. *Cumhuriyet*, s.2
Pilot ilkokullar (1991, 11 Eylül). *Cumhuriyet*, s.18
Politikacılar, eğitimden elini çeksin (1993, 1 Ekim). *Milliyet*, s.23
Prof. Balkır: Yeni yasa için Kurulumuzun görüşü alınmadı (1981, 1 Mayıs). *Cumhuriyet*.
Programa DSP rötuşu (1997, 8 Temmuz). *Hürriyet*.
Pulur, H. (1980, 24 Aralık). Sınıf geçme, sınıfta kalma. *Hürriyet*, s.5
Pulur, H. (1981, 13 Eylül). Üniversiteler kanunu acaba nasıl çıkacak?.. *Hürriyet*, s.5
Pulur, H. (1981, 16 Eylül). Öğrencilerin kılık, kıyafeti vardır ama... *Hürriyet*, s.5
Pulur, H. (1981, 5 Eylül). Devletin okulu zadedân okulu değildir. *Hürriyet*, s.5
Refah direniyor (1997, 6 Ağustos). *Sabah*.
Refah mahkemeye gidiyor (1997, 17 Ağustos). *Sabah*.
Refahlı Gül'den 8 yıl tepkisi (1997, 5 Ağustos). *Sabah*.
Rejim düşmanı yetişmeyecek (1997, 7 Ağustos). *Hürriyet*.
Rejim tehlikede (1997, 18 Ağustos). *Ortadoğu*, s.1
Rıdvan, A. (1999, 23 Şubat). 16. Millî Eğitim Şûrası. *Yeni Şafak*.
RP: Alevîlik dersi faydalıdır (1995, 14 Nisan). *Zaman*.
RP'den Demirel'e 8 yıl tehdidi (1997, 29 Temmuz). *Hürriyet*.
RP'den glu glu dansı (1997, 14 Ağustos). *Hürriyet*.
Sabancı Vakfı Eğitim Vakfına 10 milyon lira bağışladı (1981, 15 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.5
Sadece, Gazi Üniversitesi mezunları öğretmen olabilecek (1981, 14 Ocak). *Milliyet*, s.7
Sağlam, H. (1986, 24 Kasım). Eğitim Şûrası toplanmalı. *Milliyet*, s.10
Sağlam, H. (1986, 28 Şubat). Millî eğitimde devlet politikası. *Milliyet*, s.10
Sağlam, H. (1987, 7 Ekim). Yasa var, uygulama yok. *Milliyet*, s.11
Sağlam, H. (1988, 16 Ağustos). Eğitimde dörtlü kısaç. *Milliyet*, s.9
Sağlam, H. (1988, 9 Şubat). Paralı eğitim çözüm değil. *Milliyet*, s.11
Sağlam, H. (1991, 6 Ekim). Millî eğitimin darboğazları. *Milliyet*, s.15
Sağlam: 5 Yıl içinde herkes okur-yazar olacak (1981, 5 Ekim). *Milliyet*, s.8
Sağlam: 6 yaş uygulaması yüzde 70 gerçekleşti (1983, 18 Ekim). *Milliyet*, s.3
Sağlam: Ders kitaplarında öncelikle Türkiye anlatılacak (1982, 15 Haziran). *Tercüman*, s.3
Sağlam: Din bilgisi dersi okullarda uygun bir süre sonra uygulanacak (1981, 25 Ağustos).
Milliyet, s.8
Sağlam: Din dersleri seçimlik olmaktan çıkarılacak" (1981, 28 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.1
Sağlam: Eğitim düzeni çıkmaza girmiştir (1981, 24 Haziran). *Milliyet*, 1981, s.3
Sağlam: Eğitim en ciddi sorunumuzdur (1981, 24 Haziran). *Hürriyet*, s.10
Sağlam: Eğitim sistemimiz Batının etkisinde kaldı (1981, 24 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
Sağlam: Liselere genel yetenek dersini koymayı planlıyoruz (1980, 15 Kasım). *Milliyet*, s.6
Sağlam: Özel dersaneler 1-2 yıl içinde kapanabilir (1981, 1 Ağustos). *Milliyet*, s.12
Sağlam: Özel dersaneler 1-2 yıl içinde kapanabilir (1981, 18 Ağustos). *Milliyet*, s.12
Sağlam: Özel dersaneler bilgi vermiyor, sınav tekniği öğretiyor (1981, 15 Ağustos). *Milliyet*, s.12.
Sağlam: Sekiz yıllık temel eğitim bu yıl 5-6 pilot bölgede başlatılabilir (1981, 28 Haziran).
Milliyet, s.3
Sağlam: Üniversite özerkliği zedelenmeyecek (1981, 2 Şubat). *Milliyet*.
Sağlam: Yeni Sistem Millî Eğitimimizi Düştüğü Çıkmazdan Kurtaracak (1982, 15 Şubat).
Milliyet, s.9
Sağlam: YÖK Yasasında uygulama bu yıl başlamalı (1981, 20 Kasım). *Cumhuriyet*.
Satılacak okul aranıyor (1994, 19 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3

- Savgı, G. (2006). *Türkiye’de askeri darbeler ve basının tavrı (1946-1997)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No: 219124)
- Sazak, D. (1997, 17 Ağustos). 8 yıl zaferi. *Milliyet*.
- Seçmeli ders sistemi geliyor (1990, 16 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.18
- Sekiz yılın ders programı (1997, 13 Eylül). *Milliyet*.
- Sekiz yıllık zorunlu eğitim 1.5 trilyon (1994, 4 Ocak). *Cumhuriyet*, s.7
- Sekiz yıllık zorunlu eğitim başka bahara (1994, 5 Nisan). *Cumhuriyet*, s.6
- Sekiz yıllık zorunlu eğitim geliyor (1993, 26 Aralık). *Cumhuriyet*, s.6
- Selçuk, İ. (1982, 13 Ekim). Öğretmen Scopes. *Cumhuriyet*, s.2
- Selçuk, İ. (1982, 5 Eylül). Atatürk devletinin temelleriyle oynamak.... *Cumhuriyet*, s.2
- Selçuk, İ. (1987, 18 Temmuz). Millî eğitimde boz tahtası. *Cumhuriyet*, s.2, s.13
- Sınav kargaşası (1997, 10 Şubat). *Sabah*.
- Sınavlar kaldırılacak (1988, 18 Mart). *Milliyet*, s.8
- Sınavsız üniversite kargaşası (1993, 3 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1-15
- Sınavsız üniversite komisyondan geçti (2001, 30 Mayıs). *Radikal*.
- Sınavsız üniversite olamaz (1988, 2 Ağustos). *Milliyet*, s.7
- Sınavsız üniversitede söz şûrada (1999, 25 Ocak). *Cumhuriyet*, s.1
- Sınıf geçme kolaylaşıyor (1987, 25 Ağustos). *Milliyet*, s.13
- Sınıf geçme ve sınav yönetmeliği değişiyor (1981, 29 Ocak). *Hürriyet*, s.3
- Sınıf geçmede değişiklik (1997, 30 Ağustos). *Zaman*.
- Sınıf geçmede eski düzen (1991, 26 Ocak). *Milliyet*, s.3
- Sınıf geçmede yeni düzenleme (1995, 28 Haziran). *Zaman*.
- Sınıf geçmeler resmileşti (1995, 6 Eylül). *Zaman*.
- Sınıf yerine, ders geçme (1988, 21 Temmuz). *Milliyet*, s.10
- Sınıfta kalanlar eğitimi tıkıyor. ‘Tembellerin faturası ağır’ (1990, 11 Aralık). *Milliyet*, s.2
- Sınıfta kalanlar sokakta (1991, 27 Eylül). *Milliyet*, s.14
- Sınıfta kalma kalkıyor (1990, 17 Mart). *Milliyet*.
- Sınıfta kalma kalkıyor (1991, 13 Mart). *Milliyet*, s.2
- Sınıfta kalmaya çözüm (1990, 26 Şubat). *Milliyet*, s.1
- Sınıfta kalmaya son (1991, 14 Nisan). *Milliyet*, s.17
- Sirmen, A. (1990, 22 Eylül). TÜSİAD Raporu. *Cumhuriyet*, s.3
- Sistem seç, sınıf geç (1990, 28 Kasım). *Milliyet*, s.12
- Sofuoğlu, S. (1996, 10 Mayıs). YÖK-96 ile üniversiteler nereye götürülmek isteniyor?. *Zaman*, s.2
- Soydan, M. (1997, 18 Ağustos). Temel eğitimde ‘Kesintisiz’. *Ortadoğu*, s.8
- Soysal, İ. (1991, 6 Mart). Sekiz yıllık eğitim. *Milliyet*, s.13
- Soysal, M. (1981, 20 Kasım). Sokaktaki gençlik. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1981, 24 Nisan). Devlet ve gönül. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1981, 30 Ocak). Kurs ticareti. *Milliyet*, s.2, s.10
- Soysal, M. (1981, 4 Ağustos). Sayı. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1981, 4 Ağustos). Sayı. *Milliyet*, s.2 ve 12
- Soysal, M. (1982, 15 Eylül). Önlük. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1987, 24 Haziran). Düşünmeyi öğretmemek. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1988, 22 Temmuz). Çağı yakalamak. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1988, 29 Temmuz). Kırk katırla kırk satır. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1989, 15 Mart). Hesaplar ve çelişkiler. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1989, 21 Temmuz). Kara önlük. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1990, 31 Ekim). Abesle iştiğal. *Milliyet*, s.2
- Soysal, M. (1990, 9 Mayıs). Eğitim ticareti. *Milliyet*, s.2
- Sözeri, C. (2015). *Türkiye’de medya-iktidar ilişkileri sorunlar ve öneriler*. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.

- Stajyer öğretmenlik kaldırılıyor (1980, 10 Ekim). *Milliyet*, s.1, s.8
- Su, Ş. (2017). *2002-2012 dönemi hükümetlerindeki eğitim politikalarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 480357).
- Süper Lise (1998, 17 Ocak). *Akşam*, s.15
- Şahin, İ. (2007). Türkiye eğitim sisteminde değişim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt 5(20), s.30-54.
- Şengonca, M. (1981, 1 Ekim). Özerklik, özdenetim, demokratikleşme. *Cumhuriyet*, s.6
- Şerefsizim, ben Darwin'e karşı değilim (1985, 16 Nisan). *Günaydın*.
- Şimdi de açık lise (1992, 4 Ağustos). *Milliyet*, s.3
- Şimdi de, 'Japon işi' eğitim (1985, 21 Şubat). *Milliyet*, s.3
- Şimdi sırada Çerkezce var(2002, 6 Ağustos). *Milliyet*, s.14
- Şimşek, U., Küçük, B. & Topkaya, Y. (2012). Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (4), 2809-2823. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933505.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Şişman, M. (2015). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (9. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şûra bitti, tartışma başladı. Kararlar hayal (1988, 24 Temmuz). *Milliyet*, s.13
- Şûra kararları ciddiye alınmalı (1993, 29 Eylül). *Zaman*, s.10
- Şûra kararları yasallaşamaz (1996, 19 Mayıs). *Zaman*.
- Şûra'da 'İmam Hatip'e darbe (1996, 16 Mayıs). *Türkiye*, s.14
- Şûra'da imam-hatip kıyımı (1999, 27 Şubat). *Yeni Şafak*.
- Şûrâ'da şok karar (1996, 18 Mayıs). *Millî*.
- Şûrâ'dan 12 yıllık zorunlu eğitim (1999, 26 Şubat). *Yeni Şafak*.
- Şûra'nın galibi dershaneler(1988, 30 Temmuz). *Milliyet*, s.12
- Şûrada özel eğitime destek (1996, 17 Mayıs). *Zaman*.
- Şûradan 12 yıl kararı (1999, 26 Şubat). *Zaman*.
- Şûralarda değişen bir şey yok (1996, 25 Mart). *Milliyet*, s.21
- Şûraya görkemli açılış (1990, 16 Ocak). *Milliyet*, s.15
- Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı yeniden örgütlendi (1981, 30 Kasım). *Milliyet*, s.8
- Tamer, R. (1997, 27 Mart). Çocuk kutsaldır. *Sabah*.
- Tan, D. (2007). *Millî Eğitim bakanları ve eğitim icraatları (1980-1999)* (Yüksek Lisans Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 214493)
- Tasarı Meclis Komisyonu'nda (1997, 30 Temmuz). *Milliyet*, s.15
- Tasarının Atatürkçü eğitim anlayışına uyup uymadığı tartışma konusu (1982, 18 Haziran). *Cumhuriyet*, s.8
- Taviz vermem (1997, 26 Temmuz). *Hürriyet*.
- TBMM (1980). 44. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP44.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1983). 45. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP45.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1986). 46. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP46.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1987). 47. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP47.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1991). 48. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP48.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1991). 49. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP49.htm> adresinden edinilmiştir.

- TBMM (1993). 50. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP50.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1995). 52. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP52.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1996). 53. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP53.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1996). 54. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP54.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1997). 55. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP55.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1999). 56. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP56.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM (1999). 57. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP57.htm> adresinden edinilmiştir.
- TBMM. (1995). 51. *Hükümet programı*. <http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP51.htm> adresinden edinilmiştir.
- Tehlikeli oyun (1997, 17 Ağustos). *Ortadoğu*, s.1
- Tehlikeli tahrik (1997, 30 Temmuz). *Hürriyet*.
- Tek basamaklı sınav sistemi (1999, 28 Ocak). *Cumhuriyet*, s.20
- Tek dersten kalan üst sınıfa devam edebilecek (1980, 22 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- Tek tip Çok Programlı Lise (1997, 19 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.17
- Teknik okul öğrencileri sanayide asgari ücretle çalışacak (1980, 14 Ekim). *Hürriyet*, s.3
- Televizyona eğitim kanalı (1988, 19 Mart). *Cumhuriyet*, s.7
- Televizyonla eğitim (1987, 22 Ekim). *Milliyet*, s.3-13
- Televizyonla okuma-yazma öğrenenlere de 'okur-yazarlık belgesi' verilecek (1982, 18 Ekim). *Cumhuriyet*, s.10
- Tembel eğitim (1987, 5 Temmuz). *Milliyet*, s.3, s.11
- Temel eğitim 12 yıla çıkarılsın (1999, 26 Şubat). *Cumhuriyet*, s.1
- Temel eğitim için illerde fon kurulacak (1981, 20 Temmuz). *Milliyet*, s.3
- Temel Eğitim Sekiz Yıl Oluyor (1981, 27 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1
- Temel eğitim üç devreye ayrılacak (1981, 23 Haziran). *Türkiye*, s.1
- Temel eğitim ve Ortaöğretimde Parasız Yatan veya Burslu öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun (1982, 19 Haziran). *T. C. Resmi Gazete*, 17729..
- Temel Eğitim Yasa Tasarısı Bakanlar Kuruluna sunuluyor (1982, 13 Nisan). *Cumhuriyet*, s.12
- Temel eğitime şeriat duvarı (1995, 29 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.3
- Tepkiler kesintisiz büyüyor (1997, 18 Ağustos). *Zaman*.
- TGTV'nin talepleri (1996, 13 Mayıs). *Türkiye*, s.4
- Tok, T.N. (2012). Türkiye'deki siyasal partilerin eğitim söylemleri ve siyasaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 18(2), 273-312. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/108178> adresinden edinilmiştir.
- TÖYAK yasa tasarısı Bakanlar Kuruluna sunuluyor (1981, 9 Ocak). *Milliyet*, s.6
- Turan, Ş. (1987, 9 Temmuz). Arşivlerimiz ve liselerde eski yazı. *Cumhuriyet*, s.2
- Turgut, S. (2012). *Cumhuriyet dönemi Türk modernleşmesi bağlamında millî eğitim ideolojisi ve öğretmen* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 326142)
- Tüm çocuklar anaokuluna gidecek (1981, 21 Şubat). *Hürriyet*, s.3
- Tüm yurttaki kesintisiz protestosu (1997, 16 Ağustos). *Zaman*.
- Türban disiplin suçu (1998, 26 Şubat). *Milliyet*, s.17
- Türban için doktor raporu (1991, 13 Aralık). *Cumhuriyet*, s.4
- Türban krizi (1992, 14 Şubat). *Cumhuriyet*, s.4
- Türban yasağı bu yıl uygulanacak! (1997, 31 Ağustos). *Milliyet*, s.17

- Türban, imam hatipliye de yasak (1987,15 Ocak). *Milliyet*, s.8
- Türbanlıya ÖSS yasağı (2001, 18 Haziran). *Sabah*.
- Türenç, T. (1997, 13 Ağustos). Çiller ve çevresi ret verip tarihe geçecek. *Hürriyet*.
- Türer, A. (2011). *Türk Eğitim Tarihi* (1. baskı). Ankara: Detay Yayınları.
- Türk demokrasisi, Atatürk ilke ve devrimlerinin başına oturtulacak (1980, 24 Eylül). *Milliyet*, s.6
- Türk eğitiminde yönetim sistemi yenileniyor (1983, 3 Eylül). *Milliyet*, s.10
- Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları ‘Türk Bilimler Akademisi’ne bağlanacak (1981, 17 Nisan). *Milliyet*.
- Türk, E. (1998). *Cumhuriyet Dönemi’nde Millî Eğitim Bakanlığı merkez örgütündeki yapısal değişimler (1923-1997)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 72474)
- Türkçe eğitime önem veriliyor (1988, 22 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.14
- Türkçe öğretimine önem verilmesi istendi (1982, 12 Haziran). *Milliyet*, s.12
- Türkiye 8’e hazır (1997, 12 Ağustos). *Hürriyet*.
- Türkiye’nin ufku açıldı (1997, 17 Ağustos). *Hürriyet*.
- Türkmenoğlu, B. (1997, 8 Ağustos). Eğitim ve bilgi çağı. *Akşam*, s.15
- Türkmenoğlu, B. (1998, 8 Ocak). İlköğretim başarı puanı. *Akşam*, s.5
- Türkmenoğlu, B. (1999, 19 Şubat). İngilizce öğretmeni yine yok. *Akşam*, s.8
- Türkmenoğlu, B. (1999, 22 Şubat). Meslekî eğitimin önemi anlaşıldı. *Akşam*, s.8
- Türkmenoğlu, B.(1998, 13 Ocak). Altyapısız bilgisayarlı eğitim olur mu?. *Akşam*, s.15
- Türkmenoğlu, B.(1998, 15 Ocak). Başbakan Yılmaz’a eğitim için çağrı. *Akşam*, s.15
- Türkoğlu, A. (1986, 9 Kasım). Ortaöğretimde sistem değişmeli. *Milliyet*, s.10
- TÜSİAD: Eğitim politikası tutarsız (1999, 24 Şubat). *Cumhuriyet*, s.19
- TÜSİAD: İmam hatipleri savunmak bilimsel değil (1999, 24 Şubat). *Milliyet*.
- TÜSİAD’dan eğitim için uyarı (1990, 20 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
- TV okulu ‘sezdirmeden’ eğitim yapacak!(1984, 28 Ocak). *Milliyet*, s.6
- TV’de ders başı (1989, 10 Şubat). *Milliyet*, s.10
- TV’de okuma-yazma kursları cumartesi günü başlıyor (1981, 31 Aralık). *Milliyet*, s.3
- Ucuz işçi sağlama yasası (1987, 30 Ocak). *Milliyet*, s.10
- Uluğ, F. (1990, 12 Eylül). Yeni model: LİMME Projesi. *Milliyet*, s.13
- Uluslararası özel okul açmak kolaylaştırılıyor (1985, 26 Ekim). *Milliyet*, s.6
- Umut proje LİMME de rafa kalktı (1992, 19 Şubat). *Milliyet*, s.13
- Ural, O. & Ramazan, O. (2011). Eğitim biliminin temelleri. Ayla Oktay (Ed.).*Eğitim bilimine giriş* içinde (5. baskı, ss.25-66). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uygun, S. (2013). *Türk eğitim sistemi sorunları* (1. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ücretsiz üniversiteye hazırlama kursları açılacak (1980, 17 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- Üç parti de eğitim sisteminde değişiklikten yana (1983, 4 Kasım). *Milliyet*, s.13
- Üçler, C. (2006). *1988-2005 yılları arasında gerçekleştirilen Millî Eğitim Şûraları ve alınan kararların uygulamaları* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No: 189411)
- Üçlü öğretime son(1988, 9 Eylül). *Milliyet*, s.12
- Ülkenin kurtuluşu 8 yılda (1997, 10 Ağustos). *Hürriyet*.
- Ünal, A. (1999, 26 Şubat). Öylesine bir şûra!. *Zaman*.
- Üniversite giriş sınavı kalkıyor (1997, 2 Ocak). *Sabah*.
- Üniversite girişinde lisedeki notlar da dikkate alınacak (1981, 13 Ekim). *Milliyet*, s.9
- Üniversite sınavı kaldırılacak(1997, 4 Ocak). *Cumhuriyet*, s.6
- Üniversite sınavlarını kaldırma hazırlığı (1988, 28 Mart). *Cumhuriyet*, s.8
- Üniversite sınavsız (1988, 20 Temmuz). *Milliyet*, s.1
- Üniversite ve fabrika önünde yığılma önlenecek (1999, 27 Şubat). *Hürriyet*.
- Üniversite yasa tasarısı üzerindeki çalışmaların henüz tamamlanmadığı açıklandı (1980, 18 Aralık). *Cumhuriyet*.

- Üniversitede yeni düzen (1981, 6 Kasım). *Hürriyet*, s.1
- Üniversiteler Yasasındaki değişiklik için Üniversitelerin görüşü alınmıyor (1980, 16 Ekim). *Cumhuriyet*.
- Üniversiteler YÖK'ü fazla beğenmedi (1981, 7 Kasım). *Hürriyet*, s.1
- Üniversitelerarası kurul da bir yasa taslağı hazırladı (1981, 29 Nisan). *Cumhuriyet*.
- Üniversitelerarası kurul yükseköğrenim yasa tasarısını hazırladı (1981, 11 Mart). *Cumhuriyet*.
- Üniversiteleri bir kurul denetleyecek (1981, 19 Mart). *Milliyet*.
- Üniversitelerin bilimsel özerkliği olacak (1981, 21 Şubat). *Milliyet*.
- Veliler 6 yaş için mahkeme kararı alırsa uygulanamayacak (1987, 2 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
- Veliler ne diyor? (1984, 29 Ağustos). *Milliyet*, s.10
- Video ile dil eğitimi (1986, 21 Mart). *Cumhuriyet*, s.14
- Ya ileri, ya geri (1997, 5 Ağustos). *Hürriyet*.
- Yabancı dil haftada iki saat (1997, 11 Eylül). *Hürriyet*.
- Yabancı dil seferberliği (1995, 23 Ocak). *Milliyet*, s.14
- Yabancı dil zorunlu oluyor (1989, 8 Haziran). *Cumhuriyet*, s.15
- Yabancı dilde kur uygulaması (1987, 9 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.11
- Yabancı dille eğitim (1996, 15 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.7
- Yabancı dille eğitim kaldırılıyor (1997, 14 Şubat). *Cumhuriyet*, s.6
- Yabancı dille eğitim kalkıyor (1997, 14 Şubat). *Zaman*.
- Yabancı dille eğitim yerine dil öğrenimi (1996, 18 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.4
- Yakar, F. (1983, 6 Mayıs). Temel eğitim uygulaması. *Milliyet*, s.12
- Yasa Neler Getiriyor?(1981, 7 Kasım). *Milliyet*.
- Yasa Teklifi'ne komisyondan onay (1997, 29 Ocak). *Milliyet*.
- Yatılı okumak isteyen öğrenciler için... Okullarda pansiyon açılacak... (1982, 14 Ağustos). *Hürriyet*, s.3
- Yaygın Eğitim Şûrası (1989, 11 Aralık). *Cumhuriyet*, s.20
- Yaygın eğitim tartışılacak (1990, 15 Ocak). *Zaman*, s.1
- Yaygın eğitime Meslek Lisesi diploması (1995, 20 Nisan). *Zaman*.
- Yaz-boz tahtasına döndü: ders kitabı yazımına yenilikler (1986, 16 Mayıs). *Cumhuriyet*, s.8
- Yazı eğitimi değişiyor (1991, 5 Eylül). *Milliyet*, s.2
- Yazılı sınavlar test usulü yapılacak (1981, 5 Şubat). *Milliyet*, s.12
- Yeni hükümeti bekleyen eğitim sorunları (1983, 14 Aralık). *Milliyet*, s.9
- Yeni mezun öğretmenler önce kursa alınacak (1980, 23 Aralık). *Hürriyet*, s.3
- Yeni mezunlar 6 aylık kurstan sonra asil öğretmen olacak(1980, 13 Ekim). *Hürriyet*, s.3
- Yeni sistemde 'yok'lar çok (1992, 23 Mart). *Milliyet*, s.3
- Yeni sisteme rötuş (1991, 11 Ekim). *Milliyet*, s.3, s.12
- Yeni sisteme yeni sınav (1997, 25 Şubat). *Sabah*.
- Yeşilçayır, N. (2011). Çok partili döneme geçiş sürecinde Türk basını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 23(79), 131-191. <http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/05-nese-yesilcayir.pdf> adresinden edinilmiştir
- Yetişkinlere okuma kursu (2001, 16 Aralık). *Cumhuriyet*, s.3
- Yetiştirme kurslarına mazeretsiz 10 gün gelmeyenler 'öğretmen' olamayacak (1982, 7 Mart). *Milliyet*, s.3
- Yıldırım, A. & Şimşek, H.(2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldırım, M. (1988, 25 Haziran). Millî Eğitim Şûrası. *Zaman*, s.3, s.8
- Yıldız, N. (1998). Demokrat Parti iktidarı (1950-1960) ve basın. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51 (1), 481-505. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/476/5543.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Yılmaz grubunu bağladı (1997, 7 Ağustos). *Sabah*.
- Yılmaz TV'de anlatacak(1997, 13 Ağustos). *Sabah*.
- Yılmaz, Baykal'ı ikna edemedi (1997, 13 Ağustos). *Hürriyet*.

Yılmaz: Asıl işimiz şimdi (1997, 17 Ağustos). *Hürriyet*.
Yılmaz: sonum da olsa 8 yıl çıkacak (1997, 10 Ağustos). *Hürriyet*.
Yılmaz: Taviz vermeyeceğiz (1997, 30 Temmuz). *Sabah*.
Yılmaz'dan 8 yıl resti (1997, 24 Temmuz). *Sabah*.
Yılmaz'dan Baykal'a rica (1997, 13 Ağustos). *Sabah*.
Yılmaz'dan gruba kesintisiz resti (1997, 24 Temmuz). *Hürriyet*.
YÖK düğümüne çözüm(1992, 22 Şubat). *Milliyet*.
YÖK Kanunu değişiyor (1991, 23 Ağustos). *Milliyet*.
YÖK raporu hazır (1997, 25 Ocak). *Milliyet*.
YÖK son biçimini aldı (1981, 16 Ekim). *Cumhuriyet*.
YÖK yasa taslağını açıklıyoruz (1992, 3 Mart). *Milliyet*.
YÖK Yasasının Tam metnini yayınlıyoruz (1981, 7 Kasım). *Cumhuriyet*.
YÖK, 17 Ağustos'a MGK Komisyonunda görüşülecek (1981, 1 Ağustos). *Cumhuriyet*.
YÖK, hâlâ dillerde (1992, 6 Kasım). *Milliyet*.
YÖK, revizyonda (1991, 4 Mayıs). *Milliyet*.
YÖK, yok olmak üzere (1992, 6 Ocak). *Cumhuriyet*.
YÖK-Bakanlık mücadelesi (1988, 20 Temmuz). *Cumhuriyet*, s.7
Yönetici okulu (1987, 26 Ekim). *Milliyet*, s.3).
Yöreye göre seçmeli ders (1998, 5 Nisan). *Cumhuriyet*, s.18
Yüksek Öğrenim Paralı Oluyor (1981, 17 Ekim). *Milliyet*.
Yüksek öğrenim yasa tasarısı başbakanlığa gönderildi (1981, 5 Nisan). *Cumhuriyet*.
Yüksek öğretim tasarısında rotasyonla ilgili değişiklik yapıldı (1981, 17 Nisan).
Cumhuriyet.
Yüksek Öğrenim Yasası'nın yürürlüğe girmesi bekleniyor (1981, 31 Ekim). *Milliyet*.
Yüksek öğretim yasa tasarısını MGK gündemine aldı (1981, 26 Ekim). *Milliyet*.
Yükseköğrenime giriş sakat (1981, 25 Haziran). *Hürriyet*, s.1, s.11
Zeki öğrenci sınıf atlayacak(1997, 28 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3
Zelyut, R. (1997, 8 Ağustos). MHP sekiz yılın neresinde?. *Akşam*, s.12
Zihin özürülü çocuklara okul (1986, 21 Kasım). *Cumhuriyet*, s.14
Zorunlu din eğitimi gelecek yıla kalıyor (1981, 8 Eylül). *Cumhuriyet*, s.1
Zorunlu eğitim 11 yıla çıkıyor (1993, 9 Kasım). *Milliyet*, s.11
Zorunlu eğitim 8 yıl(1991, 16 Haziran). *Milliyet*, s.11
Zorunlu eğitim 8 yıl(1991, 16 Haziran). *Milliyet*, s.11
Zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılacak (1981, 27 Haziran). *Milliyet*, s.12
Zorunlu eğitim geliyor (1993, 12 Ağustos). *Cumhuriyet*, s.3
Zorunlu eğitim ideolojik değildir(1996, 12 Mart). *Milliyet*, s.19
Zorunlu eğitim yaşının yükseltilmesi düşünülüyor (1982, 26 Nisan). *Cumhuriyet*, s.12
Zorunlu İlköğrenim Çağı Dışında Kalmış Okuma-Yazma Bilmeyen Vatandaşların, Okur-Yazar Duruma Getirilmesi veya Bunlara İlkokul Düzeyinde Eğitim-Öğretim Yaptırılması Hakkında Kanun (1983, 18 Haziran). *T.C. Resmi Gazete*, 1808.
Zorunlu öğrenim 6 yaşından 14 yaş bitimine kadar olacak (1981, 18 Temmuz). *Milliyet*, s.8
Zürcher, E. J. (2003). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Kamuran AKDOĞAN

Doğum Yeri: Patnos/1984

Telefon: 0544-614-96-04

E-posta: kamuranakdogan@hotmail.com.tr

Öğrenim Bilgisi

Yüksek Lisans: Fırat Üniversitesi / 2018

Eğitim Bilimleri Enstitüsü/Eğitim Yönetimi ve Teftişi Bilim Dalı

Lisans: İstanbul Üniversitesi/(Devam etmekte)

Açıköğretim Fakültesi/ İnsan Kaynakları Yönetimi Programı

Lisans: Atatürk Üniversitesi / 2007

Ağrı Eğitim Fakültesi/Sınıf Öğretmenliği Programı

Görevler

Sınıf Öğretmenliği: Ağrı/Patnos İbrahim Karaoğlanoğlu İlkokulu (2007-2016).

Eğitim Yöneticiliği: Ağrı/Patnos İbrahim Karaoğlanoğlu İlkokulu (2012-2014).

Uluslararası Bilimsel Kongrelerde Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler

Arabacı, İ. B. ve Akdoğan, K. (2018).*Hizmet İçi Eğitim Sorunları Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri*. 13. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi (The 13th International Congress on Educational Administration) (Bildiri/Sözlü Sunum). Bildiri Özetleri Kitabı. 10-12 Mayıs 2018/ Sivas-Türkiye.